เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา
กฎหมายสิทธิมนุษยชน(177465)

อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์

เผยแพร่เพื่อการเรียนการสอนในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เผยแพร่ บนเว็บไซต์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ
เผยแพร่ในเครือข่ายนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน
เว็บไซต์ของเครือข่ายผู้สอนสิทธิมนุษยชน มูลนิธินักสิทธิมนุษยชน
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนขอนำเอกสารฉบับนี้ไปเผยแพร่ในเว็บไซต์องค์กร

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

คำนำ

การศึกษากฎหมายสิทธิมนุษยชน และการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนมีความจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของกฎหมายระหว่างประเทศประการหนึ่งก่อนว่า สิ่งใดที่จะอ้างอิงว่าเป็นกฎหมายได้จะต้องผ่านกระบวนการยอมรับโดยสมัครใจของรัฐ รวมถึงองค์การระหว่างประเทศซึ่งมีอาณัติเกี่ยวข้องเสียก่อน ดังนั้นเอกสารประกอบการสอนฉบับนี้จึงได้ทำการศึกษารายงานและมติอย่างเป็นทางการขององค์การสหประชาชาติเพื่อนำมาเป็นเอกสารอ้างอิงว่าหลักการใดบ้างที่ถือว่าเป็นกฎหมายระหว่างประเทศสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีผลผูกพันจริง เนื่องจากสิทธิมนุษยชนถือเป็นรากฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการเมืองการประครองประเทศได้โดยตรงผ่านทางความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายซึ่งสะท้อนถึงความต้องการและเจตจำนงทางการเมืองของประชาชนกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสิทธิมนุษยชนได้ปรากฏอยู่ในรายงานและมติขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการหยั่งเสียงกระแสประชาคมโลกในประเด็นสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างยิ่ง แต่รายงานและมติสหประชาชาติมีลักษณะทางกฎหมายและการยอมรับว่าเป็นกฎหมายที่ซับซ้อนละเอียดอ่อน โดยผ่านการแสดงการยอมรับของรัฐและองค์กรต่างๆภายใต้สหประชาชาติหลากหลายรูปแบบ จึงต้องใช้วิธีการวิเคราะห์ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศก่อนที่จะวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหาสาระสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเอกสารที่จะถือเป็นกฎหมายระหว่างประเทศได้จะต้องมีลักษณะสำคัญสองประการ คือ การยอมรับว่าเป็นกฎหมาย และการถือปฏิบัติของตัวตนระหว่างประเทศ การศึกษาสิทธิมนุษยชนภายในรัฐไทยก็ยึดเอารัฐธรรมนูญและองค์กรตามรัฐธรรมนูญเป็นหมุดหมายสำคัญในการศึกษา เนื่องจากประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะระดับพระราชบัญญัติในเรื่องสิทธิมนุษยชน ส่วนกรณีศึกษาและการสรุปบทเรียนก็จะเป็นการวิเคราะห์สิทธิมนุษยชนในภาคปฏิบัติเพื่อให้เห็นการนำกฎหมายและกลไกสิทธิมนุษยชนไปใช้ในสถานการณ์จริง

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ประมวลรายวิชา (Course Syllabus)

ชื่อกระบวนวิชา	**กฎหมายสิทธิมนุษยชน (Human Rights Law)**
รหัสกระบวนวิชา	**177465**
จำนวนหน่วยกิต	**3/3 หน่วยกิต**
เงื่อนไข:	**ต้องผ่านกระบวนวิชาหลักกฎหมายเบื้องต้นและบุคคล (177103) สำหรับนักศึกษาในสังกัดคณะนิติศาสตร์ หรือ กระบวนวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (177101) สำหรับนักศึกษานอกสังกัดคณะนิติศาสตร์**

1. คำอธิบายลักษณะกระบวนวิชา

กฎหมายสิทธิมนุษยชนแม้มีรากเหง้ามาจากกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ในอารยะธรรมไทยก็ปรากฏค่านิยม หรือกฎเกณฑ์บางส่วนส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย อย่างไรก็ดีสภาพปัญหาบางประการของสังคมไทยก็เป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอยู่เช่นกัน ดังนั้นการศึกษาถึงพัฒนาการของกฎหมายควบคู่ไปสภาพสังคมไทยจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงหลักประกันสิทธิเสรีภาพที่เพิ่มพูน หรือลดลงในแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้กฎหมายและกลไกเยียวยาสิทธิมนุษยชนภายในประเทศรูปแบบต่างๆ ก็อาจเป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนชายขอบในประเทศไทยได้อีกด้วย ดังจะได้เห็นในกรณีศึกษาต่างๆ ที่ได้นำมาศึกษาในชั้นเรียน นอกจากนี้ยังทำการศึกษาถึงกระบวนการของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่เข้ามาเป็นหลักประกันเพิ่มเติมให้กับประชาชนหากกระบวนการภายในไม่สามารถคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้เพียงพอ จึงต้องศึกษากลไกเยียวยาสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับภูมิภาค และระดับโลกควบคู่กันไปด้วย

2. วัตถุประสงค์ของกระบวนวิชา

การศึกษากฎหมายสิทธิมนุษยชนก็เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจสิทธิมนุษยชนทั้งในแง่ปัจเจกชนว่าตนมีสิทธิอยู่อย่างไร และในแง่สังคมว่าต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น หรือช่วยเหลือปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นอย่างไร เพื่อให้ตระหนักถึงบทบาทในฐานะสมาชิกของสังคมที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติและดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคนอกจากนี้นักศึกษาอาจนำความรู้ที่ได้ไปช่วยเหลือบุคคลชายขอบที่ด้อยโอกาสกว่าให้หลุดพ้นจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสถานการณ์วิกฤตต่างๆได้

3. อาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ทศพล ทรรศนกุลพันธ์

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

4. รายชื่อหน่วยการสอน

การเรียนการสอนกฎหมายสิทธิมนุษยชนนี้ได้แบ่งเป็น 2 ส่วนหลักๆ กล่าวคือ

ส่วนที่ 1 กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ **21 ชั่วโมง**

หน่วยที่ 1 ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 3 ชั่วโมง

หน่วยที่ 2 ประวัติสิทธิมนุษยชนสากล 3 ชั่วโมง

หน่วยที่ 3 สิทธิมนุษยชนตามกฎบัตรสหประชาชาติ 3 ชั่วโมง

หน่วยที่ 4 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 3 ชั่วโมง

หน่วยที่ 5 สนธิสัญญาหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี 6 ชั่วโมง

หน่วยที่ 6 แนวปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 3 ชั่วโมง

ส่วนที่ 2 กฎหมายสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ **24 ชั่วโมง**

หน่วยที่ 7 ที่มา และแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 3 ชั่วโมง

หน่วยที่ 8 พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 3 ชั่วโมง

หน่วยที่ 9 กฎหมาย และกลไกการเยียวยาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 9 ชั่วโมง

หน่วยที่ 10 กรณีศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน 6 ชั่วโมง

หน่วยที่ 11 บทเรียนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 1.5 ชั่วโมง

หน่วยที่ 12 ลู่ทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน 1.5 ชั่วโมง

5. แผนการสอนกระบวนวิชา

ระยะเวลาการสอนสำหรับนักศึกษาภาคปกติ (ในเวลาราชการ)

จำนวน	30	คาบ
รายคาบละ	1	ชั่วโมง 30 นาที

ระยะเวลาการสอนสำหรับนักศึกษาภาคพิเศษ (นอกเวลาราชการ)

จำนวน	15	คาบ
รายคาบละ	3	ชั่วโมง

6. วิธีการสอน

เป็นการสอนแบบบรรยาย

7. อุปกรณ์การสอน

เอกสารประกอบการสอน, Power Point

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

8. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

การถามตอบระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาในชั้นเรียน การให้คำปรึกษาประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนที่นักศึกษาสนใจเป็นพิเศษ การฝึกให้นักศึกษาเขียนผลงานผ่านเรียงความว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในทัศนคติของนักศึกษาแต่ละคน

9. การประเมินและวัดผลของกระบวนวิชา

การประเมินและวัดผลของกระบวนวิชากฎหมายสิทธิมนุษยชน จะพิจารณาจากการสอบข้อเขียน การจัดทำสื่อสิทธิมนุษยชน และ การเขียนความเรียง โดยแบ่งการให้คะแนนในแต่ละประเภทดังต่อไปนี้

การสอบกลางภาค	20	คะแนน
การสอบปลายภาค	30	คะแนน
การจัดทำสื่อสิทธิมนุษยชน	30	คะแนน
การเขียนความเรียง	20	คะแนน
รวม	100	คะแนน

โดยในส่วนของการจัดทำสื่อสิทธิมนุษยชน

เป็นการสร้างรูปแบบสื่อ ที่แสดงถึงปัญหา สิทธิ ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยนักศึกษากำหนดอนาคตตนเองในหัวข้อ “24 ชั่วโมง 360 องศา สิทธิมนุษยชน”

และในส่วนของ ความเรียงจะเป็นการเขียนความเรียงที่ว่าด้วย

“สิทธิมนุษยชนในทัศนคติของข้าพเจ้า” โดยในความเรียงจะต้องประกอบไปด้วย

- บทนำ แรงบันดาลใจ
- ความเข้าใจต่อสิทธิมนุษยชนก่อนจะได้รับการศึกษาในวิชานี้
- ความสัมพันธ์ของสิทธิมนุษยชนกับเรื่องอื่นๆ เช่น การเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ
- ประสบการณ์สะเทือนใจด้านสิทธิมนุษยชน หรือความไม่เป็นธรรมที่เคยประสบกับตนเอง
- วิธีการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ดังกล่าวขณะนั้น
- หลังจากมีความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนแล้ว หากประสบปัญหาเดิมจะแก้ไขอย่างไร
- สร้างสังคมอุดมคติ โดยอธิบายลักษณะความสัมพันธ์ทั้งในระดับ ปัจเจกชน ชุมชน และรัฐ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

11. รายการแหล่งวิทยาการ

จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม,** กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2545

ชาติ ชัยเดชสุริยะ**, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา,** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, **กำเนิดและความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน,** กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2549

รัตนาพร เศรษฐกุล, พิริยะ สีหกุลัง, อุทิศ ชำนิบรรณาการ คณะผู้วิจัย**, สิทธิชุมชนท้องถิ่น ชาวเขา: ในภาคเหนือของประเทศไทย อดีตและปัจจุบัน กรณีศึกษาและปัญหา,** กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2546

วิชัย ศรีรัตน์; บรรณาธิการ, **สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย,** นนทบุรี: โครงการศูนย์กฎหมายสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543

สันติสุข โสภณสิริ; บรรณาธิการ, **กฎหมายและสิทธิมนุษยชน,** กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก, 2544

เสน่ห์ จามริก; บรรณาธิการ, จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร, **พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย,** กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2531

เสน่ห์ จามริก, **สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก = Thai human rights in global perspective,** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549

อัจฉรา ฉายากุล**, ข้อมูลพื้นฐาน กลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติ,** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546

อัมพร มีศุข, เสน่ห์ จามริก, **สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย,** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2548

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, คณะผู้วิจัย... [และคนอื่น ๆ]**, สิทธิชุมชนท้องถิ่นพื้นเมืองดั้งเดิมล้านนา,** กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2546

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สารบัญ

หน้า

ส่วนที่ 1 กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

1. ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 1
   1.1. ที่มาของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 3
   1.2. ที่มาของสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ 8
   1.3. ระบบกฎหมายสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 11
   1.4. การบังคับตามสิทธิมนุษยชนในระบบกฎหมายระหว่างประเทศ 12
   1.5. การนำกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมาบังคับใช้ภายในรัฐภาคีสมาชิก 17
2. ประวัติสิทธิมนุษยชนสากล 65
   2.1. ที่มาตามประวัติศาสตร์สากล 65
   2.2. จุดกำเนิดระบบกฎหมายสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ 74
3. สิทธิมนุษยชนตามกฎบัตรสหประชาชาติ 77
4. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 79
5. สนธิสัญญาหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี (7 สนธิสัญญา) 82
   5.1. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 83
   5.2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 85
   5.3. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ 87
   5.4. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 89
   5.5. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ 90
   5.6. อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี 91
   5.7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ 94
6. แนวปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 95
   6.1. ระบบเยียวยาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 97
   6.2. บทบาทของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 100
   6.3. ระบบกฎหมายอาญาระหว่างประเทศและธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ 102
   6.4. การใช้ช่องทางเยียวยาในศาลอาญาระหว่างประเทศของปัจเจกชน 113
   6.5. แนวทางการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนตั้งแต่ภายในรัฐถึงระดับระหว่างประเทศ 115

คำถามประเมินความรู้ 126

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

หน้า

ส่วนที่ 2 กฎหมายสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ
1. ที่มา และแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 143
1.1. สิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในค่านิยม เกณฑ์คุณค่าของอารยธรรมไทย 145
1.2. สิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครอง กับ ราษฎร 147
1.3. อิทธิพลของแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากลต่อประเทศไทย 152
2. พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 155
2.1. สมัยสุโขทัย 156
2.2. สมัยอยุธยา 158
2.3. สมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น 160
2.4. สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงปฏิรูปการปกครองหลังสนธิสัญญาเบาว์ริ่ง 161
2.5. สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย 165
3. กฎหมาย และกลไกการเยียวยาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 171
3.1. รัฐธรรมนูญ และกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน 173
3.2. องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ 181
(คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ ผู้ตรวจการแผ่นดินฯ)
3.3. ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง 187
3.4. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม 198
3.5. ฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ 203
3.6. องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ 203
3.7. ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน 204
3.8. สื่อมวลชน และภาควิชาการ 204
4. กรณีศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน 214
4.1. กรณีตุลาวิปโยค และพฤษภาทมิฬ 216
4.2. กฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง และสถานการณ์ฉุกเฉิน 227
4.3. ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การอุ้มหาย และกระแสก่อการร้ายสากล 230
4.4. การทำสงครามกับยาเสพติด และผู้มีอิทธิพลของรัฐบาล 233
4.5. การรัฐประหาร และการจัดทำรัฐธรรมนูญ 235
4.6. กลุ่มเชื้อชาติ สัญชาติ และบุคคลไร้สัญชาติ 239
4.7. สิทธิชุมชน และความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ 244
4.8. กระแสโลกาภิวัฒน์ และบรรษัทข้ามชาติ 252

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

หน้า
5. บทเรียนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 256
5.1. วัฒนธรรมประชาธิปไตย 257
5.2. ค่านิยมการเคารพกฎหมาย และนิติรัฐ 259
5.3. ความรุนแรงในสังคม กับ กระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง 260
5.4. ระบบการศึกษา และภูมิปัญญาไทย 262
6. ลู่ทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน 265
6.1. การปรับปรุงระบบกฎหมาย การบังคับใช้สิทธิในชั้นศาล และการบังคับใช้กฎหมาย 265
6.2. การเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงกลไกเยียวยาสิทธิ 266
6.3. วัฒนธรรมประชาธิปไตย และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น 267
6.4. การพัฒนาระบบการเข้าถึงข้อมูล และการศึกษา 268
6.5. การส่งเสริมภาคประชาสังคม และภาคประชาชน 270
คำถามประเมินความรู้ 271
บรรณานุกรม 273

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ส่วนที่ 1
กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

วัตถุประสงค์

นักศึกษาเข้าใจที่มาและลักษณะทั่วไปของระบบกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และกลไกในการเยียวสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนทั้งที่อยู่ในระบบสนธิสัญญาระหว่างประเทศเฉพาะเรื่อง และองค์การระหว่างประเทศที่มีช่องทางเยียวยาสิทธิมนุษยชน ซึ่งเนื้อหาในส่วนที่ 1 กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจะทำให้เกิดความรู้ดังต่อไปนี้

1. ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะสนธิสัญญา
2. ประวัติสิทธิมนุษยชนสากล
3. สิทธิมนุษยชนตามกฎบัตรสหประชาชาติ
4. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
5. สนธิสัญญาหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี (7 สนธิสัญญา)
6. แนวปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

> "มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสรเสรี เท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิ์ประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง"[1]

1. ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

รัฐทุกรัฐมีความเท่าเทียมกันในระบบกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้แต่ละรัฐรบกันไม่ได้ เพราะแต่ละรัฐมีความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย ไม่มีใครเหนือใคร ไม่มีสิทธิไปครอบครองหรือรุกรานรัฐอื่น และการมีสิทธิในการกำหนดอนาคตของรัฐตนเองเป็นเรื่องที่สำคัญมากเช่นกัน

การจะบังคับให้รัฐใดรัฐหนึ่งกระทำการใดย่อมทำไม่ได้ เป็นผลมาจากหลักห้ามแทรกแซงกิจการภายในของรัฐ ปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชนจึงมักจะเป็นปัญหาภายในรัฐซึ่งถูกกดขี่ภายในรัฐกันเอง จึงมีการผลักดันให้รัฐต่างๆเข้าร่วมกฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อให้มีการพัฒนาสิทธิภายในรัฐให้ดีมากยิ่งขึ้น

รัฐจะผูกพันกับกฎหมายหรือเรื่องใด ก็ต่อเมื่อรัฐสมัครใจเข้าผูกพัน อิงหลักการยินยอมสมัครใจเข้าผูกพันตนเองกับพันธกรณีระหว่างประเทศ การจะให้มีการยินยอมนั้นเป็นเรื่องยากสำหรับบางประเทศ

[1] ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 1

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

จึงต้องมีการกดดันให้มีการเข้าร่วม แต่ไม่ใช่การบังคับ การกดดันทำได้หลายวิธี เช่น การแสดงความเห็นของรัฐต่างๆ เป็นต้น

โดยความสมัครใจเท่านั้น ซึ่งปัจจัยที่ทำให้รัฐเข้ามาร่วมในสนธิสัญญาก็คือ ผลประโยชน์ ซึ่งการเข้าร่วมสนธิสัญญานั้นมีประโยชน์ คือ ได้รับหลักประกัน และ ความมั่นคง ซึ่งบางครั้งรัฐก็จะต้องเพิ่มภาระบางประการด้วยเช่นกัน

ความยินยอมโดยสมัครใจของรัฐจึงเป็นสาระสำคัญหากรัฐใดมีความเป็นเผด็จการสูง หรือ มีความรุนแรงภายในสูง โลกไม่สามารถจัดการกับความรุนแรงดังกล่าวได้ ก็มักจะมีปัญหาตรงที่ประเทศเหล่านี้มักไม่ค่อยจะยินยอมสมัครใจเข้าร่วมกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนในระดับระหว่างประเทศ ความยินยอมนี้เองได้เป็นหลักการสำหรับการสร้างสนธิสัญญา

การพัฒนาสิทธิมนุษยชนมาจาก กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติหลังสงครามโลกครั้งที่สองก็มีหลักการสำคัญในเรื่องของสันติภาพ และ ความมั่นคง ซึ่งก็พัฒนามาจาก จารีตประเพณีระหว่างประเทศเช่นกัน เนื่องจากกิจการภายในหรือกิจกรรมของรัฐบางเรื่องกระทบกระเทือนความมั่นคงและสันติภาพ จะอาศัยเพียงความยินยอมในการเข้าผูกพันของรัฐไม่ได้ ประชาคมโลกจึงต้องร่วมกันพัฒนาเรื่องสำคัญเหล่านั้นขึ้นมา[2] เมื่อหลักการใดมีการยอมรับ(Opinio Juris) และปฏิบัติสืบต่อกันมา (State practice) จนเชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นกฎหมาย ซึ่งกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และ สนธิสัญญา ห้ามขัดแย้งและ ดังจุดประสงค์หลัก 3 ประการของการก่อตั้งสหประชาชาติก็คือ สันติภาพ คุ้มครองสิทธิมนุษยชน และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ [3]

การธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและสิทธิมนุษยชนนั้น ก็โดยการสร้างองค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลก็คือ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ และคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ โดยสมัชชาใหญ่นั้น ประกอบด้วยประเทศที่เป็นสมาชิกของ สหประชาชาติทั้งหมด ซึ่งมติของสมัชชาใหญ่นั้นมีเป็นเพียง ซอฟต์ ลอว์ (Soft Law) เท่านั้นไม่มีสภาพบังคับ ในขณะที่ มติของคณะมนตรีความมั่นคงนั้นมีสภาพเป็น ฮาร์ด ลอว์ (Hard Law) ซึ่งมีสภาพบังคับได้[4] คณะมนตรีความมั่นคงนั้น ประกอบด้วย 5 ชาติถาวร ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ รัสเซีย จีน และ ฝรั่งเศส และอีก 20 ชาติสมาชิกหมุนเวียน ซึ่งการโหวต

[2] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 11.

[3] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013. p. 147.

[4] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013. p. 65-71.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มติต่างๆจะใช้หลักเสียงข้างมาก แต่ว่ามติของคณะมนตรีความมั่นคงฯ มีความพิเศษอยู่ คือ หากมีเพียงรัฐเดียวห้าชาติถาวรใช้อำนาจวีโต้มติ (Veto) มติแล้วล่ะก็ มตินั้นก็จะตกไปทันที[5] แม้เสียงจะเป็น 24 ต่อ 1

ซึ่งมติของคณะมนตรีความมั่นคงฯ ที่มีผลบังคับได้จริงในเรื่องนั้นก็จะพัฒนากลายเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ส่วนมติของสมัชชาใหญ่จะต้องค่อยๆก่อตัวขึ้นช้ำๆและใช้เวลานานกว่าจะเป็นที่ยอมรับของประชาคมโลกว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณี บางเรื่องก็เกิดจากการพัฒนาของคำพิพากษาของศาลหรือมติองค์กรระดับโลก เช่น ศาลยุติธรรมโลก คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติและจารีตประเพณีระหว่างประเทศบางเรื่องก็อาจมีการประมวลออกมาเป็นสนธิสัญญาเพื่อความชัดเจนต่อไป จึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่ข้อบัญญัติหลายเรื่องในสนธิสัญญาจะผูกพันรัฐแม้รัฐจะไม่ได้เป็นภาคีสนธิสัญญานั้นๆ ก็ตาม ก็ด้วยเหตุที่บทบัญญัติเหล่านั้นมีสภาพเป็นกฎหมายจารีตประเพณีซึ่งผูกพันรัฐอยู่แล้ว แม้รัฐจะไม่แสดงความสมัครใจเข้ารับความผูกพันก็ตาม[6] ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปในเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

1.1 ที่มาของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

สิทธิมนุษยชนวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องทั้งจากการรับรองโดยสนธิสัญญาระหว่างประเทศ มติและรายงานขององค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลการประชุมระหว่างประเทศที่สำคัญหลายเวทีหัวข้อนี้จะศึกษาวิวัฒนาการสิทธิมนุษยชนในส่วนเนื้อหา ดังต่อไปนี้

ในการประชุมสิทธิมนุษยชนโลกปี ค.ศ. 1993 ที่ประชุมได้ประกาศปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนซึ่งได้กล่าวถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า“สิทธิมนุษยชนทั้งปวงล้วนมีความเป็นสากล แบ่งแยกไม่ได้ พึ่งพิงกัน และสัมพันธ์กัน” [7] ดังนั้นการศึกษาวิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชนจึงต้องพิจารณาถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชนข้างต้นเป็นกรอบด้วย จากการศึกษาพบว่า

---

[5] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013. p. 170-174.

[6] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 26.

[7] VIENNA DECLARATION AND PROGRAMME OF ACTION 1993

5. All human rights are universal, indivisible and interdependent and interrelated. The international community must treat human rights globally in a fair and equal manner, on the same footing, and with the same emphasis. While the significance of national and regional particularities and various historical, cultural and religious backgrounds must be borne in mind, it is the duty of States, regardless of their political, economic and cultural systems, to promote and protect all human rights and fundamental freedoms.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับอย่างหนักแน่นสม่ำเสมอ โดยความเป็นสากลนี้หมายถึงบุคคลทุกคนได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะเป็นสมาชิกของกลุ่มทางการเมือง เชื้อชาติ สังคม หรือวัฒนธรรมใด[8] การเลือกประติบัติต่อบุคคลในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ ไม่ว่ารัฐนั้นจะมีระบบการเมืองการปกครองหรือระบบเศรษฐกิจแบบใดประชาชนก็พึงมีสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียมกันภายใต้ระบบกฎหมายของประเทศ กฎหมายภายในไม่ควรยกเว้นหรือทำลายความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนให้ด้อยลง[9] พันธกรณีของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในเรื่องสิทธิมนุษยชนควรได้รับการบังคับใช้โดยระบบกฎหมายภายใน รวมทั้งมีมาตรการมารองรับเพื่อบูรณาการสิทธิมนุษยชน ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆอาทิ กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศก็ควรสอดคล้องไปกับบทบัญญัติกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ในการประชุมระหว่างประเทศหรือการร่างกฎหมายระหว่างประเทศใดๆก็ตามที่เกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนจึงต้องตระหนักถึงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนด้วย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยืนยันว่า**สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่แยกออกจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้** [10] และเป็นเรื่องจำเป็นต่อการดำเนินการให้สัมฤทธิผลเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ซึ่งกำหนดไว้เป็นหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชนยังไม่อาจแยกจากความยุติธรรมในสังคม ซึ่งจะต้องมีการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม อย่างเหมาะสมทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและตอบสนองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในทุกด้านไม่ว่าสังคมและบุคคลเหล่านั้นจะอยู่ในภาวะระบบเศรษฐกิจการเมืองใด[11] อาทิ สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในยามสงบและยามสงคราม สิทธิมนุษยชนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในการพัฒนา สิทธิมนุษยชนในฐานะอำนาจอธิปไตยเหนืออาหารและสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติอย่างถาวร นอกจากนี้ยังพึงระลึกไว้เสมอว่า บุคคลไม่อาจถูกแบ่งแยกออกจากสิทธิมนุษยชนได้แม้ว่ารัฐจะอ้างความแตกต่างทางวัฒนธรรมหรือค่านิยมที่แตกต่างใดๆก็ตาม ยิ่งไปกว่านั้นสิทธิมนุษยชนยังไม่อาจแบ่งแยกออกจากสิทธิพลเมืองอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น สิทธิในชีวิต และสิทธิในการไม่ถูกปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรม

สิทธิมนุษยชนหนึ่งมีความสัมพันธ์กับสิทธิอื่นๆ ในการประชุมอาหารโลก 1996 ที่ประชุมได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนกับการแก้ปัญหาความยากจน เนื่องจากการเข้าถึงอาหารต้องอาศัยความสามารถทั้งทางกายภาพและเศรษฐกิจ ดังนั้นการขจัดปัญหาความยากจนจึงมีผลโดยตรง

[8] UN, E/C.12/1999/5, pp 18.

[9] UN, E/CN.4/2002/58, p. 12-13.

[10] UN, E/C.12/1999/5, pp. 18.

[11] UN, E/CN.4/2002/58, p. 12-13.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ต่อการเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงอาหาร[12] นอกจากนี้ยังมีสิทธิมนุษยชนอื่นๆที่มีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับสิทธิมนุษยชนอีก อาทิ สิทธิในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ สิทธิในการทำงาน สิทธิในวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มตน และสิทธิในการศึกษา สิทธิมนุษยชนมีความสัมพันธ์กับสิทธิเหล่านี้อย่างแนบแน่นเนื่องจากสิทธิเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อความสมบูรณ์ของสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน สิทธิในการทำงานนอกจากจะเป็นการเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงอาหารให้แก่บุคคลแล้วยังเพิ่มความยั่งยืนให้แก่การถือครองปัจจัยการผลิตอาหารอย่างยั่งยืน สิทธิทางการศึกษานอกจากจะเพิ่มความสามารถของบุคคลในการทำงานแล้วยังเป็นการให้ความรู้แก่บุคคลด้านโภชนาการและสุขอนามัยทำให้บุคคลมีความปลอดภัยในการบริโภคอาหารมากขึ้น สิทธิในการดำเนินวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มตน เช่น วิถีชีวิตของชาวประมงท้องถิ่นก็ทำให้กลุ่มชาวประมงสามารถหาอาหารได้เพียงพอกับความต้องการและส่งผลต่อการทำงานและรายได้ที่เพียงพอเพื่อหาอาหารอื่นที่มีความหลากหลายอีกด้วย

สิทธิมนุษยชนหนึ่งมีความพึ่งพิงกับสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในรายงานของผู้แทนพิเศษแห่งสหประชาชาติเรื่องอาหารในหลายฉบับ[13] การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นทั้งปัจจัยที่เอื้อประโยชน์แก่สิทธิอื่นๆและการคุ้มครองสิทธิอื่นๆก็เป็นปัจจัยเอื้อต่อสิทธิมนุษยชน อาทิ สิทธิในการมีชีวิต สิทธิในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ สิทธิในด้านความมั่นคงทางสังคม สิทธิด้านสาธารณสุข สิทธิในทรัพยากรน้ำ และสิทธิในการศึกษา สิทธิเหล่านี้ล้วนมีความพึ่งพิงกับสิทธิมนุษยชน ตัวอย่างเช่น สิทธิด้านอาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพและการดำรงชีพที่ดีก็ต้องได้รับอาหารที่มีโภชนาการดีสารอาหารครบถ้วนและหลากหลาย หากสังคมมีความมั่นคงการผลิตอาหารก็เป็นไปอย่างมีประสิทธิผลปริมาณอาหารก็จะเพียงพอกับความต้องการและทำให้สังคมสงบสุข อาหารที่ดีเป็นพื้นฐานในการมีสุขภาพที่ดีของบุคคล การคุ้มครองการเข้าถึงทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้การผลิตอาหารมีความเพียงพอและยั่งยืน การศึกษาทำให้คนเพิ่มความสามารถในการผลิตอาหารและการบริโภคอาหารที่ดีมีคุณภาพก็ทำให้บุคคลมีสมองปลอดโปร่งสมบูรณ์

จากลักษณะของสิทธิมนุษยชนข้างต้นทั้ง 4 ประการ แสดงให้เห็นว่าสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พึงได้รับการปฏิบัติเทียบเท่ากับที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิพลเมืองและการเมือง นั่นหมายถึงลักษณะของสิทธิและการบังคับใช้สิทธิควรได้รับการพิจารณาอย่างเท่าเทียมกันด้วย อาทิ กระบวนการในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนต้องมีความเข้มแข็งเท่าเทียมกับกระบวนการในการบังคับใช้สิทธิพลเมืองและการเมือง อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงและบทเรียนในการบังคับใช้สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมยังมีความแตกต่างจากสิทธิพลเมืองและการเมืองอยู่มาก[14] ความก้าวหน้าในการ

[12] Rome Declaration on World Food Security and World Food Summit Plan of Action, pp. 2.

[13] UN, E/CN.4/2003/117, p. 12.

[14] UN, E/CN.4/2002/58, p. 12.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

บังคับใช้สิทธิมนุษยชนจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมและเจตจำนงทางการเมืองของรัฐด้วยว่าจะให้ความสำคัญในการผลักดันสิทธิมากน้อยเพียงไร การกระตุ้นเตือนและเรียกร้องจากภาคประชาชนอาจเป็นแรงกดดันที่ดีอันอาจส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนได้

นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนยังสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ อาทิ **สิทธิมนุษยชนภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ** กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศให้ความคุ้มครองบุคคลและทรัพย์สินในยามสงคราม กำหนดวิธีการทำสงครามและแนวทางต่างๆในระหว่างสงคราม กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศประกอบไปด้วยอนุสัญญาเจนีวา 1949 ทั้ง 4 ฉบับ และพิธีสารเพิ่มเติมอีก 2 ฉบับ โดยสาระสำคัญของกฎหมายได้รับการยอมรับว่าเป็นกฎหมายในระดับกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ดังนั้น รัฐจึงต้องให้การคุ้มครองสิทธิอย่างเด็ดขาดมิพักต้องคำนึงถึงความก้าวหน้าในการยอมรับสิทธิอย่างเป็นลำดับ เพราะฉะนั้นคู่กรณีจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งหลักการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ได้แก่ หลักการแบ่งแยกเป้าหมายพลเรือนออกจากเป้าหมายทางทหารซึ่งหมายรวมทั้งเป้าหมายที่เป็น บุคคล และทรัพย์สิน การโจมตีจะกระทำได้ต่อเป้าหมายทางทหารเท่านั้นจึงเป็นการให้หลักประกันแก่พลเรือนว่าจะไม่ตกเป็นเหยื่อของสงคราม นอกจากนี้ยังให้หลักประกันแก่พลเรือนในการเข้าถึงอาหารแม้ในยามสงคราม ทั้งที่เป็นข้อห้ามและการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม หลักการที่เป็นข้อห้ามได้แก่ การห้ามใช้วิธีทำสงครามโดยทำให้พลเรือนได้รับผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน การห้ามทำลายชีวิต ทรัพย์สิน พืชผล ปศุสัตว์ อาหาร น้ำดื่ม และวัตถุใดๆซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพของพลเรือน การห้ามบังคับให้พลเรือนอพยพออกจากถิ่นฐาน[15]

สิทธิมนุษยชน กับ การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ตามกฎบัตรสหประชาชาติ ประเทศสมาชิกมีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือเพื่อบรรเทาสาธารณภัยอันเกิดจากเหตุฉุกเฉินในรูปแบบต่างๆทั้งที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ และภัยธรรมชาติ [16] ในปัจจุบันเกิดความร่วมมือที่เกิดขึ้นทั้งจากความริเริ่มขององค์การระหว่างประเทศและสนธิสัญญาในแต่ละภูมิภาคเพื่อสร้างระบบเตือนภัยและส่งเสริมความช่วยเหลือในยามฉุกเฉิน นอกจากนี้ยังมียุทธศาสตร์และโครงการที่อ้างสิทธิเป็นฐานมากมายเพื่อพัฒนาระบบป้องกันภัยจากเหตุฉุกเฉินต่างๆ รวมถึงการช่วยเหลือ และฟื้นฟูหลังจากที่เกิดสาธารณภัยขึ้นแล้ว

สิทธิมนุษยชน กับ สิทธิในการพัฒนา ในปี ค.ศ.1993 การประชุมสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ณ กรุงเวียนนา ได้ประกาศรับรอง สิทธิในการพัฒนาเป็นสิทธิสากลที่ไม่อาจเพิกถอนได้ และเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์จึงเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการพัฒนา เพราะฉะนั้นอาหารจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา

[15] UN, E/CN.4/2002/58, p. 22-23.

[16] UN, E/C.12/1999/5, pp 38.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

คุณภาพชีวิตของมนุษย์ นโยบายด้านอาหารจึงต้องเป็นนโยบายหลักของแต่ละประเทศในการพัฒนามนุษย์[17] ดังปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา ข้อ 8 “1.รัฐควรดำเนินการใดๆ ที่จำเป็นในระดับประเทศเพื่อให้บรรลุสิทธิในการพัฒนา และต้องประกันในเรื่องของโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคนในการเข้าถึงทรัพยากรพื้นฐาน การศึกษา บริการด้านสุขภาพ อาหาร ที่อยู่อาศัย การจ้างงาน และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ...และควรมีการปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมเพื่อมุ่งขจัดความอยุติธรรม ในสังคมทั้งปวง 2.รัฐควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกเรื่อง ในฐานะปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและในการบรรลุสิทธิมนุษยชนทั้งปวง” นอกจากนี้โครงการด้านการพัฒนาต่างๆที่ริเริ่มขึ้นระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาพึงได้รับความตกลงและสอดคล้องกับการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนาด้วย

สิทธิมนุษยชน กับ ยุทธศาสตร์ลดความยากจน เนื่องจากความยากจนเป็นสาเหตุใหญ่ของอุปสรรคในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งหลาย รวมทั้งสิทธิมนุษยชน เพราะความอดอยากของบุคคลมิได้เกิดจากทรัพย์สิน หรืออาหารมีไม่เพียงพอแต่เป็นเพราะบุคคลไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ด้วยเหตุผลทางกายภาพและเศรษฐกิจ ในทศวรรษล่าสุดเป้าหมายในการลดความอยากจนและการขจัดความหิวโหยขัดแย้งกับเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศระดับมหภาค[18] เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์เร่งให้มีการพัฒนาด้านธุรกรรมทางการค้าและบริการเพื่อเพิ่มรายได้มากกว่าจะสนใจการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในสังคม ดังนั้นในการจัดทำแผนลดความยากจนในช่วงหลังจึงพยายามกระตุ้นให้มีการบรรจุเป้าหมายลดความยากจนเข้าไปในเวทีประชุมขององค์การระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ลดความยากจนก็ได้ผนวกเอาแผนปฏิบัติการขจัดความหิวโหยเข้าไว้ในยุทธศาสตร์ที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติพยายามจัดทำอีกด้วย

สิทธิมนุษยชน กับ การค้าระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศมีความเกี่ยวโยงกับสิทธิมนุษยชนในหลายแง่มุม ทั้งการค้าสินค้าเกษตร การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า แม้การค้าจะเปิดโอกาสให้พัฒนาความมั่นคงด้านอาหารแต่การเปิดเสรีสินค้าเกษตรกลับส่งผลกระทบต่อประเทศผู้นำเข้าสินค้าอาหารสุทธิเนื่องจากเป็นการเพิ่มความเสี่ยงแก่ตลาดท้องถิ่นจากผลของราคาสินค้าที่ไม่คงที่ ทำให้ผู้ยากไร้และเกษตรกรรายย่อยเสี่ยงต่อภาวะขาดโภคทรัพย์ อย่างไรก็ตามคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้พยายามผลักดันให้นำกระบวนการที่อ้างอิงสิทธิมนุษยชนผนวกเข้าสู่กรอบการเจรจาข้อตกลงการค้าสินค้าเกษตรขององค์การการค้าโลก เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของประเด็นความมั่นคงด้านอาหารในประเทศผู้นำเข้าอาหารสุทธิ เพื่อหามาตรการคุ้มครองผู้ยากไร้ในรูปแบบกฎพิเศษทางการค้าสำหรับปกป้องกลุ่มเสี่ยง นอกจากนี้คณะกรรมการยังได้ทำข้อเสนอแนะเรื่อง ความจำเป็นในการกำหนดเป้าหมายความช่วยเหลือด้านอาหาร และการปฏิบัติอย่างเป็นพิเศษและแตกต่างต่อ

[17] UN, E/CN.4/2003/117, p. 13.

[18] UN, E/CN.4/2003/117, p. 13.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ประเทศกำลังพัฒนา นอกจากนี้การเปิดตลาดของประเทศพัฒนาแล้วให้แก่สินค้าจากประเทศกำลังพัฒนา การช่วยเหลือด้านการเจรจาการค้าแก่ประเทศกำลังพัฒนารวมถึงการขจัดการบิดเบือนตลาดและการอุดหนุนสินค้าเกษตรในประเทศพัฒนาแล้ว[19] ก็เป็นสิ่งจำเป็นในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน กับ สิทธิแรงงาน แรงงานที่จ้างวันต่อวันภาคเกษตรอยู่ในภาวะเสี่ยงมากที่สุด เนื่องจากไม่มีความมั่นคงในการจ้างงานและไม่สามารถรวมตัวกันตั้งสหภาพแรงงานได้ และไม่ได้เป็นเจ้าของหรือเช่าปัจจัยการผลิตเลยด้วยซ้ำ ทำให้มักถูกเอารัดเอาเปรียบ สภาพการทำงานแย่ ขาดสวัสดิการสังคม เป็นอันตรายต่อสุขอนามัย การพัฒนาความเป็นอยู่ของแรงงานกลุ่มนี้ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขจัดความหิวโหย ดังนั้นองค์การแรงงานระหว่างประเทศ จึงได้พยายามผลักดันอนุสัญญาคุ้มครองสิทธิแรงงานภาคเกษตร อาทิ สิทธิในการรวมกลุ่ม สิทธิในสวัสดิการสังคม สิทธิในการทำงาน สิทธิในการปฏิเสธงานที่อันตราย นอกจากนี้ยังคุ้มครองสิทธิในการได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรมเพียงพอต่อการดำรงชีพ ซึ่งเกี่ยวพันโดยตรงต่อสิทธิมนุษยชนของบุคคล[20]

1.2 ที่มาของสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ

เรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงและสันติภาพซึ่งรัฐทั้งหลายยอมรับกันเป็นกฎหมายจารีตประเพณี (ERGA OMNES) เช่น การประหัตประหาร การนำคนมาเป็นทาส ฯลฯ รัฐควรจะยึดถือ และปฏิบัติ แม้จะไม่ได้มาร่วมลงนามในสนธิสัญญาก็ตาม[21] เป็นสิ่งที่กฎหมายบังคับได้โดยการทำให้ เชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นกฎหมาย และเมื่อเชื่อแล้วก็ย่อมต้องมีการปฏิบัติ

การยอมรับเรื่องไหนว่าเป็นกฎหมาย (OPINIO JURIS) รัฐต้องเชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นกฎหมาย ที่ควรยึดถือและปฏิบัติตาม เป็นที่มาว่าเหตุใดสหประชาชาติจึงต้องมีที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติเพื่อออกมติ หรือ รายงานว่าเรื่องใดๆนั้น ตีความกฎหมาย หรือตีความอนุสัญญาไว้ประมาณไหน เชื่อว่าอย่างไร แปลความว่าอย่างไร เป็นต้น โดยเวลาเกิดปัญหา ก็อาจออกมติประณาม หรือ ออกมติใดๆก็ตาม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็น สิทธิ เป็นกฎหมาย ห้ามมีการละเมิด และมีการบังคับใช้หรือปฏิบัติตาม (STATE PRACTICE) มีการปฏิบัติตามมาด้วย คือ นอกจากมีความเชื่อแล้ว ต้องมีการบีบบังคับปฏิบัติตามร่วมกัน[22] เช่น ห้ามนำคนมาเป็นทาส รัฐอาจแสดงออกได้ด้วยการประณาม ไม่อนุญาตให้มีการค้าทาส

---

[19] UN, E/CN.4/2003/117, p. 14.

[20] NGO/CSO FORUM for Food Sovereignty, “PROFIT FOR FEW OR FOOD FOR ALL,” (Rome: NGO/CSO FORUM, 2002), p. 4.

[21] อัจฉรา ฉายากุล, ข้อมูลพื้นฐาน กลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติ, กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546.

[22] อัจฉรา ฉายากุล, ข้อมูลพื้นฐาน กลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติ, กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ภายในประเทศ โดยรัฐผู้กล่าวหาจะต้องไม่ฝ่าฝืนละเมิดเอง จนเรื่องนั้นได้พัฒนาจนกลายเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น สิทธิในการแสดงเจตจำนงของประชาชนเพื่อกำหนดอนาคตของตนเอง

กระแสคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยใช้กฎหมายเริ่มจาก บทเรียนที่สำคัญในระดับระหว่างประเทศมาก่อน เนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้เกิดการตกผลึกทางปัญญาว่าหากไม่มีการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลด้วยกฎหมายเพื่อป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐเสียแล้วก็จะเกิดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ดังที่เกิดกับ ชาวยิว ชาวยิปซี ชาวอาร์เมเนีย การก่ออาชญากรรมสงครามต่อคนทั่วโลก และการรุกรานประหัตประหารกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด[23] ซึ่งการใช้อำนาจของรัฐจนเกิดขอบเขตนั้นก็เพราะกฎหมายและกลไกของรัฐและประชาคมโลกไม่ได้รับทำการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สอดรับกับพัฒนาการของสำนักกฎหมายธรรมชาติซึ่งเน้นที่ “ความเป็นมนุษย์” สิทธิของประชาชนจึงสำคัญที่สุด ซึ่งเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้นประชาคมโลกประกาศร่วมกันว่าจะต้องไม่มีการ ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อีกต่อไป ดังนั้นจึงได้ประกาศใช้กฎบัตรสหประชาชาติและสร้างกลไกบังคับตามกฎบัตรขึ้นมาในปี ค.ศ.1945

โดยเป้าหมายของ สหประชาชาติ ดังที่ปรากฏในกฎบัตรฯ ก็คือ [24]

1 สร้างสันติภาพ

2 ทำให้สันติภาพยั่งยืนโดยการรักษาคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

3 ลดการตั้งกำแพงภาษี เพื่อความมั่งคั่ง และ ผาสุกของประชาชน

เพราะว่า สงครามโลกครั้งที่สองเริ่มต้นเมื่อ เยอรมันที่มีแนวนโยบายการทหารนำการเมืองและเศรษฐกิจโดยการก่อสงคราม ทั้งที่จริงมีเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่เบื้องหลังการเมืองอย่างแยกไม่ออก[25] ดังนั้นจึงได้พูดเรื่องของความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับพัฒนาของระบบกฎหมายสหภาพยุโรป ที่เริ่มด้วยการเป็นประชาคมทางเศรษฐกิจยุโรป ซึ่งใช้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมมาสกัดกั้นการก่อสงครามเช่นเดียวกัน

ผลของสงครามโลกครั้งที่สอง ได้สร้างความบอบช้ำของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เพราะเหตุแห่งความแตกต่างทางความคิด เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ฯลฯ จนกลายเป็นคนชายขอบอำนาจ ถูกกดขี่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติจึงได้มีการประกาศปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชน ในปี ค.ศ. 1948 สะท้อนหลักการ 3 หลักอย่างชัดเจนคือ หลักสันติภาพ สิทธิมนุษยชน และความมั่งคั่ง และปฏิญญา

---

[23] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.16.

[24] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013. p. 145.

[25] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.18.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ฯก็จะระบุชัดลงไปอีก คือ หลักเสรีภาพ (การกำหนดอนาคตตนเอง) เสมอภาค (การไม่เลือกประติบัติ) ภารดรภาพ (สันติภาพโดยใช้สันติวิธีในการจัดการความขัดแย้งในความแตกต่างหลากหลาย) ทั้งยังกำหนดให้คุ้มครองบุคคลทั้งหลาย[26] นั่นหมายความว่ากฎบัตรได้ประกันสิทธิของคนทุกคนบนโลกใบนี้ในฐานะของพลเมืองโลก

ในปัจจุบันเป็นที่รับรู้กันในหมู่นักกฎหมายระหว่างประเทศและมหาชนว่า กฎบัตรสหประชาชาติ และ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีสถานะเป็น กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่มีผลพุกพันทุกรัฐโดยไม่ต้องอาศัยความยินยอมของรัฐ จึงมีผลให้รัฐมิอาจละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ตามอำเภอใจ และต้องรับหลักการเหล่านี้เข้าไปสู่ระบบกฎหมายภายในด้วย[27] โดยในรัฐจำนวนมากรวมถึงประเทศไทยจะถูกผนวกไปเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ และกฎหมายอื่นๆที่ประกันสิทธิของบุคคล

รัฐต่างๆมีหน้าที่ตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ถูกพัฒนาและรวบรวมไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติเรื่องการร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมเพื่อบรรเทาพิบัติภัยทั้งจากธรรมชาติและมนุษย์ในภาวะฉุกเฉิน รวมถึงกรณีที่มีผู้ลี้ภัยหรือผู้พลัดถิ่นการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมต้องไม่ส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจและระบบตลาดท้องถิ่น สอดคล้องกับวัฒนธรรมของผู้รับ และควรมีลักษณะส่งเสริมให้รัฐผู้รับสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว องค์กรชำนัญพิเศษและองค์การระหว่างประเทศภายใต้องค์การสหประชาชาติ อาทิ องค์การอาหารและเกษตร(FAO) โครงการพัฒนาแห่งสหประชาติ (UNDP) โครงการอาหารโลก (WFP) สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาติ (UNHCR) กองทุนเพื่อการเกษตรระหว่างประเทศ (IFAD) ยูนิเซฟ ภายใต้กรอบความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDAF) ควรให้ความร่วมมือโดยใช้ความชำนาญที่มีอยู่ดำเนินการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น สถาบันการเงินระหว่างประเทศ เช่น IMF WORLDBANK ธนาคารเพื่อการพัฒนาแต่ละภูมิภาค ควรให้ความสำคัญในการให้เงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างการประกันสิทธิมนุษยชนของรัฐมากขึ้น[28]

อย่างไรก็ดี หลังสงครามโลกครั้งที่สอง โลกแบ่งออกเป็นสองฝ่ายคือ เสรีนิยม กับ สังคมนิยม อเมริกา ทำให้อิทธิพลของ ของประเทศอำนาจเก่าลดลงไปโดยปลดปล่อยประเทศอาณานิคม ตาม

[26] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013. p. 146.

[27] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013. p. 62-63.

[28] UN, E/C.12/1999/5, pp. 40-41.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

หลักการกำหนดอนาคตของตนเองทำให้หลังสงครามโลกครั้งที่สอง[29] นั้นเกิดประเทศขึ้นมาใหม่อีกมากมาย

การสร้างสนธิสัญญาเพื่อให้รัฐต่างๆเข้าร่วม เช่น สิทธิเด็ก สตรี ฯลฯ เปลี่ยนจารีตให้เป็นกฎหมายอย่างชัดเจน โดยการสร้างอนุสัญญาต่างๆขึ้นมา จึงเป็นสิ่งจำเป็นตามมาซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในหัวข้อสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เนื่องจากต้องมีกฎหมายทำให้ปัจเจกชนรู้ว่าเรามีสิทธิอะไรบ้าง และ ต้องทำให้สิทธินั้นไม่โดนละเมิดโดยรัฐ ก่อเกิดการบังคับใช้สิทธิตามกฎหมาย ดังนั้นการมีเพียงแค่จารีตประเพณีระหว่างประเทศยังไม่เพียงพอ ต้องมีการออกสนธิสัญญาเพิ่มมากขึ้น

1.3 ระบบกฎหมายสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ตราสารระหว่างประเทศที่สำคัญของสิทธิมนุษยชน คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง และกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม ซึ่งมีกลไกตรวจตราเพื่อบังคับตามสิทธิคือ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Human Rights Council) คณะมนตรีฯนี้จะมีมติออกมาเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในแง่มุมต่างๆ แต่กลับมิได้มีลักษณะเป็นเอกสารที่มีผลบังคับทางกฎหมายและข้อแนะนำขององค์กรก็ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายต่อองค์กรหรือรัฐอย่างเข้มงวด ทำให้กระบวนการบังคับใช้สิทธิยังมีความอ่อนแอและมีข้อจำกัดในการดำเนินงานแต่ก็ยังทำงานได้ดีในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมาธิการย่อยๆตามสนธิสัญญาต่างๆในการตรวจตราสิทธิมนุษยชนเฉพาะประเด็น เช่น สิทธิเด็ก สิทธิผู้พิการ ฯลฯ คณะกรรมาธิการมีหน้าที่ประเมินรายงานการบังคับใช้สิทธิของรัฐภาคีและทำข้อแนะนำให้แก่รัฐ แต่ประสิทธิภาพของกระบวนการนี้ยังน้อยอยู่ เนื่องจากรัฐภาคีหลายรัฐมิได้ส่งรายงานตามระยะเวลากำหนด ข้อแนะนำของคณะกรรมาธิการไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย และไม่มีกระบวนการรับคำร้องเรียนอย่างเป็นทางการทำให้เหยื่อของการละเมิดไม่สามารถนำคำร้องเรียนขึ้นสู่คณะกรรมาธิการโดยตรงได้จึงไม่มีทางที่จะได้รับการเยียวยาจากคณะกรรมาธิการ ประสิทธิภาพในการบังคับใช้สิทธิมีความเหลื่อมล้ำระหว่างสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กับ สิทธิพลเมืองและการเมือง เนื่องจากสิทธิพลเมืองและการเมืองมีระบบการรับคำร้องเรียนโดยตรงจากปัจเจกชนเนื่องจากมีอำนาจของพิธีสารเลือกรับว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมืองมารองรับ ความเหลื่อมล้ำนี้ขัดกับเจตนารมณ์ของปฏิญญาเวียนนา 1993 อย่างชัดแจ้ง[30] อย่างไรก็ดีสนธิสัญญาต่างๆก็พยายามสร้างลู่ทางให้ปัจเจกชนร้องเรียนโดยตรงให้มากขึ้น โดยออกพิธีสารเลือกรับภายใต้สนธิสัญญาหลักขึ้นมา

[29] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013. p. 23-24.

[30] UN, E/CN.4/2002/58, p. 21.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

จากสถานการณ์ข้างต้นจึงได้มีความพยายามปรับปรุงกระบวนการรับคำร้องเรียนโดยได้มีการร่างพิธีสารเลือกรับว่าด้วยสิทธิพลเมือง และพิธีสารเลือกรับว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งอยู่เปิดให้ลงนามเป็นภาคีแล้วซึ่งมีประเทศต่างทยอยเข้าเป็นภาคีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (ไทยยังมิได้ลงนามเป็นภาคีพิธีสารฯ) พิธีสารจะเปิดให้มีกระบวนการรับคำร้องเรียนโดยตรงจากปัจเจกชนและกลุ่มผู้เสียหายเพื่อเปิดโอกาสให้คณะกรรมาธิการทำความเห็นไปยังรัฐที่ไม่สามารถบังคับใช้สิทธิได้อย่างเหมาะสม[31] การผลักดันร่างพิธีสารดังกล่าวเป็นก้าวย่างที่สำคัญในการพัฒนาสิทธิมนุษยชนให้มีผลบังคับใช้ได้จริงเพื่อทำให้การยอมรับสิทธิมนุษยชนมีความเข้มแข็งมากขึ้นทัดเทียมกับสิทธิพลเมืองและการเมือง

นอกจากกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง กับ สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแล้วยังมีตราสารระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ตราสารหลักอีก 7 ฉบับที่เกี่ยวข้องกับรัฐไทยโดยตรง แต่ที่น่าสนใจและมีความก้าวหน้ามาก คือ อนุสัญญาสิทธิเด็ก และ อนุสัญญาขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ทั้งสองอนุสัญญามีกระบวนการในการตรวจตราคล้ายคลึงกันคือรัฐภาคีมีหน้าที่ในการทำรายงานส่งให้แก่คณะกรรมาธิการ โดยแต่ละอนุสัญญาก็มีคณะกรรมาธิการที่ประเมินรายงานและทำข้อเสนอแนะไปยังรัฐภาคี ซึ่งทั้ง 2 อนุสัญญานี้ก็ยังมีความอ่อนแอในการบังคับใช้อยู่บ้างเนื่องจากขาดกระบวนการรับคำร้องเรียน จนกระทั่ง ได้มีการออกพิธีสารเลือกรับว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ 1999 มีผลบังคับใช้ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ปัจเจกสตรีหรือกลุ่มสตรีที่เป็นผู้เสียหายสามารถทำคำร้องเรียนต่อคณะกรรมาธิการได้โดยตรง[32]

1.4 การบังคับตามสิทธิมนุษยชนในระบบกฎหมายระหว่างประเทศ

บริบททางการเมืองระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็นทำให้พัฒนาการของสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมีความเหลื่อมล้ำกับสิทธิพลเมืองและการเมืองอยู่มาก ทำให้สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไม่อาจบังคับใช้ศาลได้เนื่องจาก 1) ลักษณะของสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมยังคลุมเครือ 2) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขความก้าวหน้าในการยอมรับสิทธิเป็นลำดับ 3) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีทรัพยากรมาเกื้อหนุน 4) การขาดตราสารระหว่างประเทศเฉพาะในการรองรับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม[33] ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวจึงจึงทำให้รัฐไม่เร่งรีบบังคับใช้สิทธิทันทีเพราะสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมิใช่สิทธิเด็ดขาดและยังคำนึงถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละรัฐที่แตกต่างกันไปด้วย

ลักษณะที่สำคัญของสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอีกประการหนึ่ง คือ สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็น “พันธกรณีเชิงบวก” (Positive Rights) ซึ่งเรียกร้องให้รัฐริเริ่มดำเนิน

[31] UN, E/CN.4/2002/58, p. 22.

[32] UN, E/CN.4/2002/58, p. 22.

[33] UN, E/CN.4/2002/58, p. 13.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการต่างๆขึ้นมาเพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของบุคคล รัฐจึงจำเป็นต้องมีทรัพยากรมารองรับซึ่งโดยนัยยะแห่ง ข้อ 2 ของกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้อนุญาตให้รัฐภาคีสามารถดำเนินมาตรการได้เป็นลำดับตามที่ทรัพยากรของแต่ละรัฐเอื้ออำนวยที่สุด ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับแต่ละรัฐว่าจะมีเจตจำนงมากน้อยเพียงไรในการบังคับใช้สิทธิ มากกว่า การมีผลบังคับใช้ทางกฎหมายเด็ดขาดซึ่งศาลอาจมีบทลงโทษหากไม่บังคับใช้สิทธิ[34] ซึ่งการเกิดเจตจำนงทางการเมืองของรัฐในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนอาจผลักดันได้ด้วยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการนิติบัญญัติ หรือการเรียกร้องผ่านกระบวนการทางกฎหมายที่รัฐธรรมนูญของแต่ละรัฐเปิดช่อง รวมไปถึงการชี้ให้องค์กรที่ข้องเห็นความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นสิทธิมนุษยชนตามกฎหมาย

จากอุดมการณ์ของปฏิญญาเวียนนา 1993 ชี้ให้เห็นว่าประชาคมระหว่างประเทศมีความต้องการให้รัฐยกระดับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มความสามารถในการบังคับใช้สิทธิในชั้นศาลได้[35] อันจะนำไปสู่ช่องทางของปัจเจกชนในการเรียกร้องสิทธิผ่านทางศาลจนได้รับการเยียวยาทั้งจากภาครัฐ และเอกชนในกรณีที่ปัจเจกชนได้รับผลกระทบจากบรรษัทเอกชนด้วย

พันธกรณีในการห้ามใช้การตัดสิทธิมนุษยชนเป็นเครื่องมือกดดันทางการเมืองและเศรษฐกิจ

รายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติและการประชุมอาหารโลกได้ระบุว่ารัฐและองค์การระหว่างประเทศไม่ควรใช้อาหารเป็นเครื่องมือกดดันทางเศรษฐกิจและการเมือง เนื่องจากอาหารถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ดี สอดคล้องกับแนวทางของสหประชาชาติที่ห้ามใช้วิธีตัดการลำเลียงขนส่งโภคทรัพย์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชนเพื่อเป็นเครื่องมือกดดันผู้ปกครองรัฐที่ฝ่าฝืนกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะเป็นการลงโทษประชาชนผู้บริสุทธิ์จากการกระทำของผู้ปกครอง ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบันแม้จะพยายามหลีกเลี่ยงการใช้กำลังอาวุธเข้าประหัตประหารกันลงไปแล้ว แต่กลับปรากฏการใช้การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ และการใช้โภคทรัพย์เป็นเครื่องมือกดดันทางการเมืองแทน ในหลายๆกรณีการลงโทษทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นมีสัดส่วนเกินกว่ากว่าความจำเป็นที่ได้กำหนดไว้ใน หมวดที่ 7 ของกฎบัตรสหประชาชาติ และเป็นการละเมิดบทบัญญัติอื่นๆของกฎบัตรสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนด้วย เช่น ข้อ 1, 55 และ 56 การนำอาหารมาใช้เป็นเครื่องมือกดดันทางเศรษฐกิจและการเมืองจึงไม่น่าจะเป็นมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการกับปัญหา

ในขณะที่บางประเทศเห็นว่าการใช้อาหารเป็นเครื่องมือกดดันทางเศรษฐกิจ และการเมือง เป็นเครื่องมือที่ได้ผล เนื่องจากประเทศที่ได้รับการลงโทษจะเกรงกลัวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจในประเทศ

[34] UN, E/CN.4/2002/58, p. 13.

[35] UN, E/CN.4/2002/58, p. 12-13.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ตนเองที่อาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงภายในประเทศด้วย แต่ผลของการลงโทษทางเศรษฐกิจมักกระทบกระเทือนต่อสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองโดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และ กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การลงโทษเป็นเหตุให้เกิดการชะงักงันในการจัดสรรและกระจายอาหาร ก่อให้เกิดปัญหาด้านความสะอาดคุณภาพของอาหาร และน้ำดื่ม[36] รวมไปถึงเวชภัณฑ์และบริการด้านสาธารณสุขพื้นฐานของประชาชนทั่วไปด้วย

การลงโทษทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนและสร้างผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนอย่างชัดเจน ได้แก่ การลงโทษทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศคิวบา มาตรการตอบโต้ดังกล่าวของสหรัฐเป็นการขัดขวางการเคลื่อนไหวสินค้าและบริการไปสู่ประเทศคิวบานับตั้งแต่ปี ค.ศ.1959 ซึ่งในปี ค.ศ.1996 สภาคองเกรสก็ออกกฎหมายลงโทษบรรษัทต่างๆรวมไปถึงบรรษัทต่างชาติที่ประกอบธุรกิจกับประเทศคิวบา มาตรการข้างต้นได้ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนชาวคิวบาโดยตรงเนื่องจากได้ห้ามการนำเข้าอาหาร รวมไปถึงปัจจัยการผลิตทางการเกษตร แม้กระทั่งเครื่องจักรกลและพลังงานที่จำเป็นต่อการปฏิรูปการเกษตรให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชากรหรือการส่งออกเพื่อนำเงินมาพัฒนาสวัสดิการสังคมของรัฐ ทำให้ราคาอาหารภายในประเทศคิวบาสูงกว่าที่ควรจะเป็น แม้ในระยะหลังสหรัฐจะอนุญาตให้คิวบานำเข้าอาหารจากสหรัฐได้[37]แต่ก็ยังมีลักษณะเลือกประติบัติที่เป็นคุณต่อประเทศตนเองเสียมากกว่าเป็นประโยชน์ต่อประเทศคิวบา อย่างไรก็ตามประเทศคิวบากลับประสบความสำเร็จในการปฏิรูประบบการเกษตรของตนเองไปสู่การเกษตรแบบพึ่งพาตนเองที่ปัจจุบันหลายๆประเทศกำลังย้อนกลับไปทำอยู่ เนื่องจากมีความยั่งยืนมากกว่าการเกษตรแบบสมัยใหม่ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยี และสารเคมีมาก แต่ถ้าหากมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อคิวบายุติลงได้ตามมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติซึ่งลงคะแนนเสียง 173 ต่อ 3 ประณามการลงโทษดังกล่าว[38] ก็จะเป็นการดี เนื่องจากประเทศคิวบาก็จะมีเสรีภาพทางการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น สามารถส่งออกสินค้าที่ผลิตได้มากเกินความจำเป็น เพื่อนำเงินไปนำเข้าปัจจัยอื่นที่จำเป็นต่อการพัฒนาสวัสดิการสังคมภายในประเทศ

ส่วนการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อประเทศอิรักที่เป็นไปตามมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1991 นั้น เด็กสตรีนับล้านต้องอยู่ในภาวะขาดอาหารและทุพโภชนาการอย่างร้ายแรง[39] รวมไปถึงปัญหาด้านสุขภาวะอีกมากมาย จากผลกระทบดังกล่าวก็ปรากฏชัดแล้วว่ามติได้สร้างความยากลำบากให้แก่ประชาชนชาวอิรักเสียมากกว่าสร้างความกดดันต่อผู้นำประเทศ ถึงแม้สหประชาชาติจะพยายามออกมาตรการมาบรรเทาผลกระทบ เช่น โครงการน้ำมันแลกอาหาร แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนของประชาชนชาวอิรักได้เท่าที่ควร เนื่องจากการจำกัดกิจกรรมทาง

[36] UN, E/1998/22, pp. 3-5.

[37] UN, E/CN.4/2002/58, p. 35.

[38] UN, E/CN.4/2002/58, p. 39.

[39] UN, E/CN.4/2002/58, p. 36.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เศรษฐกิจย่อมเป็นช่องทางให้ผู้ปกครองและผู้มีอิทธิพลแสวงหาประโยชน์จากตลาดมืด อีกทั้งการดำเนินโครงการดังกล่าวกลับเกิดการทุจริตและประพฤติมิชอบจนผลประโยชน์มิได้ตกถึงมือประชาชนชาวอิรักเท่าที่ควร

จากบทเรียนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าการลงโทษทางเศรษฐกิจยังส่งผลทางอ้อมเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้ปกครองที่กดขี่ในประเทศเหล่านั้น อันเนื่องมาจากการเกิดขึ้นของตลาดมืดอย่างแพร่หลายเพราะยังต้องมีการลักลอบนำสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพเข้ามาขายในประเทศเหล่านั้นอยู่ดี ซึ่งธุรกิจเหล่านี้กลับเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญให้แก่กลุ่มผู้นำและผู้มีอิทธิพลเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ทำให้ผู้ปกครองอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจมาเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของตนเพื่อควบคุมประชาชนส่วนใหญ่ และกำจัดศัตรูทางการเมืองที่ต่อต้านตนเองได้ง่ายขึ้น[40] อันเป็นการเพิ่มปัญหาให้กับประชาชนผู้บริสุทธิ์เพิ่มเติมจากการกดขี่เดิมที่ได้รับจากผู้ปกครองอยู่แล้ว

การพิจารณาว่าจะลงโทษทางเศรษฐกิจต่อใครและอยู่ภายในขอบเขตใด ย่อมต้องแยกแยะระหว่างวัตถุประสงค์พื้นฐานของการใช้การลงโทษทางเศรษฐกิจกดดันทางการเมืองต่อผู้ปกครองประเทศเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ ออกจากความเดือดร้อนของประชาชนในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการดังกล่าวโดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงต่างๆที่อาจได้รับผลกระทบมากเป็นพิเศษ ระบบการลงโทษทางเศรษฐกิจที่คณะมนตรีมั่นคงวางขึ้นจึงต้องคำนึงถึงเหตุผลด้านมนุษยธรรม เพื่ออนุญาตให้มีการไหลเวียนของสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน หากต้องมีมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจ ก็ต้องประเมินผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการลงโทษก่อนจะบังคับใช้มาตรการเช่นว่า[41]

พันธกรณีของรัฐที่ได้รับผลกระทบจากการลงโทษทางเศรษฐกิจ การลงโทษทางเศรษฐกิจมิได้เป็นข้ออ้างให้รัฐเพิกเฉยต่อพันธกรณีของรัฐในการยอมรับสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับเท่าที่ทรัพยากรเอื้ออำนวย ในกรณีที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดและขาดแคลนรัฐต้องพยายามแสวงหาทรัพยากรเพิ่มเติมโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศอื่นๆที่รัฐจะสามารถกระทำได้ เช่น โครงการอาหารโลก หรือ ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศจากองค์กรพัฒนาเอกชน รวมไปถึงการเจรจากับประชาคมระหว่างประเทศเพื่อหาทางลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเสี่ยงในสังคมให้น้อยที่สุด[42]

พันธกรณีของรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศที่ออกมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจมีอยู่ 3 ประการ คือ[43]

---

[40] UN, E/1998/22, pp. 3.

[41] UN, E/1998/22, pp. 5.

[42] UN, E/1998/22, pp. 10.

[43] UN, E/1998/22, pp. 12-15.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- รัฐหรือองค์การระหว่างประเทศจะต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนโดยกำหนดระบบการลงโทษที่เหมาะสม และจัดตั้งกลไกเพื่อประเมินความเสี่ยงก่อนการออกมาตรการ และประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลงโทษโดยการดำเนินการทั้งสองต้องเป็นไปอย่างโปร่งใส

- รัฐและองค์การระหว่างประเทศจะต้องติดตามผลการลงโทษว่ามีประสิทธิภาพ สามารถยับยั้งการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศได้หรือไม่ รวมไปถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนในประเทศนั้นๆ ด้วย

- รัฐและองค์การระหว่างประเทศต้องหามาตรการบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเสี่ยงในประเทศเหล่านั้น

การคว่ำบาตรหรือลงโทษทางเศรษฐกิจที่กระทำโดยองค์การระหว่างประเทศ หรือ เป็นการกระทำฝ่ายเดียวของรัฐก็แล้วแต่ ล้วนส่งผลกระทบต่อ ความเพียงพออย่างยั่งยืนของทรัพยากรในการดำรงชีพ การเข้าถึงโภคทรัพย์ของปัจเจกเชน รวมไปถึงสิทธิอื่นๆที่มีความสัมพันธ์กันและพึ่งพิงกันก็จะถูกละเมิดไปด้วย ทั้ง สิทธิทางสาธารณสุข สิทธิในการมีชีวิต หากมีการใช้อาหารเป็นเครื่องมือกดดันทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นเวลานานปริมาณเสบียงอาหารและความหลากหลายของอาหารก็จะลดลงอย่างมาก ทำให้ปัจเจกชนรวมถึงกลุ่มเสี่ยง อาทิ เด็ก สตรีมีครรภ์ สตรีที่ให้นมบุตร อยู่ในภาวะทุพโภชนาการเรื้อรัง ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลโดยตรง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในประเทศที่มีผู้ปกครองละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศและคุกคามต่อสันติภาพของโลก มิควรมารับผลของการกระทำของผู้นำด้วยการสูญเสียสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม[44] จากเดิมที่โดนระบบเผด็จการกดขี่และลิดรอนสิทธิพลเมืองและการเมืองไปอยู่แล้ว ดังนั้นเราจึงไม่ควรตอบโต้ผู้นำประเทศที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยการใช้มาตรการลงโทษซึ่งมีลักษณะลิดรอนสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในประเทศนั้นซ้ำเติมเข้าไปอีก

ในยุคที่สหรัฐอเมริกามีอำนาจนำในการเมืองระหว่างประเทศในทศวรรษที่ 1990’s ทำให้มวลรัฐสมาชิกสหประชาชาติต้องเพิ่มหลักการบังคับตามสิทธิมนุษยชน และการแสดงความเห็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเพิ่มมาอีก 3 ประการ คือ Impartial, Non-Selective and Objectivity เนื่องจากมหาอำนาจสหรัฐอเมริกามักมีทิศทางในการออกมติทั้งหลายด้านสิทธิมนุษยชนที่เลือกประติบัติระหว่าง ประเทศอิสราเอล กับ ประเทศอื่นๆ กล่าวคือ จะละเว้นการประณามอิสราเอล และทำรายงานประจำปีโจมตีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศอื่น และริเริ่มมติลงโทษประเทศต่างๆ ยกเว้นอิสราเอล ดังนั้นประชาคมโลกจึงร่วมกันผลักดันให้การแสดงความคิดเห็นด้านสิทธิมนุษยชนในเวทีระหว่างประเทศต้องตั้งอยู่บนหลักการทั้งสามโดยไม่มีลักษณะเลือกประติบัติ (Non-Discrimination)

[44] UN, E/1998/22, pp. 16.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

1.5 การนำสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนมาบังคับใช้ภายในรัฐภาคีสมาชิก

รัฐต้องบังคับใช้มาตรการภายในประเทศของตนเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชนภายในประเทศให้มั่นคงที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามกรอบพันธกรณีระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของรัฐ[45] โดย มีกลไกและวิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อกำเนินมาตรการและนโยบายให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่ มีกรอบการดำเนินงานที่อิงกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล สร้างสถาบันที่เหมาะสมขึ้นมารองรับการดำเนินงาน จัดระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เอื้อประโยชน์ต่อสิทธิมนุษยชนอย่างพอเพียงและสร้างความมั่นคงให้แก่การเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมของบุคคล เน้นความสำคัญในการบังคับใช้มาตรการต่างๆมิให้เกิดการเลือกประติบัติ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากประชาชนและประชาสังคมในการปกป้องทรัพยากรฐาน มีมาตรการประกันสิทธิให้แก่กลุ่มเสี่ยงไม่ว่าจะเกิดเหตุฉุกเฉินใดก็ตาม ให้ความร่วมมือในการร่างกฎหมายใหม่ที่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ มีกลไกตรวจตราและประเมินผลการบังคับใช้มาตรการ มีสถาบันและกลไกเพื่อเยียวยาสิทธิให้แก่บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและสร้างกระบวนการรับผิดในกรณีที่เกิดการละเมิดสิทธิ ส่งเสริมปกป้องการสร้างความรับรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน ดำเนินการมาตรการฝ่ายเดียวหรือร่วมมือกับรัฐอื่นในการบรรลุเป้าหมายสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศตนเองและในประเทศอื่นหากมีการร้องขอ รัฐพึงละเว้นจากการใช้โภคทรัพย์เป็นเครื่องมือการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อประเทศอื่น

ประเทศทั่วโลกได้รับรองสิทธิมนุษยชนไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ แต่มีเพียงไม่กี่ประเทศที่ได้บังคับใช้กรอบทางกฎหมาย ออกกฎหมายภายใน หรือมีนโยบายว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และพยายามผลักดันให้มีมาตรการบังคับใช้สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมภายในประเทศอย่างจริงจัง[46] ต่างจากสิทธิพลเมืองและการเมืองที่ลงรากลึกเข้าไปในระบบกฎหมายภายในเช่น กฎหมายวิธีพิจารณาความฯ ทั้งหลาย และกฎหมายแพ่งฯ กฎหมายอาญา

ในประเทศอัฟริกาใต้ได้มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญรับรองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจน และยังได้จัดตั้งกลไกตรวจตราการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน ซึ่งก็รวมถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมด้วย เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในการยอมรับสิทธิเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยองค์กรดังกล่าวคือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งอัฟริกาใต้มีหน้าที่ทำรายงานเสนอต่อรัฐสภาภายใต้อำนาจของรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการมีอำนาจในการขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประมวลทำเป็นรายงาน หากข้อมูลยังไม่เพียงพอคณะกรรมการอาจทำแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตอบเพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาประเมินผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการอาจทำข้อเสนอแนะส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น[47]

---

[45] UN, E/CN.4/2003/117, p. 9.

[46] UN, E/CN.4/2003/117, p. 9.

[47] UN, E/CN.4/2002/58, p. 18.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้มีผู้อพยพชาวเช็กนำเรื่องขึ้นร้องสู่ศาลสหพันธรัฐเมื่อปี 1996 ศาลตัดสินให้รัฐรับรองสิทธิในการดำรงชีพขั้นพื้นฐานของบุคคลทั้งสามรวมทั้งสิทธิขั้นต่ำสุดในการเข้าถึงอาหาร ทำให้เกิดบรรทัดฐานในการรับรองสิทธิมนุษยชน จนกระทั่งปี 1999 รัฐธรรมนูญของประเทศสวิตเซอร์แลนด์จึงได้บัญญัติให้รัฐรับรอง สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งรวมถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้ปัจเจกสามารถกล่าวอ้างสิทธิมนุษยชนในชั้นศาลได้ รวมถึงการเรียกร้องรัฐให้ออกมาตรการมารองสิทธิด้วยเช่นกัน[48]

ประเทศอินเดียได้มีการนำคดีเกี่ยวกับนโยบายด้านอาหารของรัฐเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ในปี 2001 องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ทำคำร้องสู่ศาลสูงสุดแห่งอินเดียเพื่อให้รัฐมีมาตรการรองรับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชาชนหลังจากที่รัฐมีนโยบายที่จะ แปรรูปรัฐวิสาหกิจด้านอาหารและเกษตรให้ไปอยู่ในการครองครองของเอกชนมากขึ้น อันทำให้การแจกจ่ายอาหารและปัจจัยการผลิตสู่บุคคลกลุ่มเสี่ยงมีแนวโน้มแย่ลง ศาลตัดสินให้รัฐต้องรับรองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชาชนโดยรัฐต้องมีมาตรการเพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลจะไม่ตกอยู่ในภาวะหิวโหยและทุพโภชนาการ[49]

หลักการคุ้มครองและบังคับใช้สิทธิมนุษยชน

หลักการห้ามเลือกประติบัติ (Non-Discrimination)

สาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนในฐานะสิทธิของบุคคล คือ การห้ามเลือกประติบัติต่อบุคคล เช่น การห้ามเลือกประติบัติในการเข้าถึงอาหาร รวมทั้งวิธีการและสิทธิในการซื้อหาอาหาร ด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา อายุ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ถิ่นกำเนิดทางสังคม เชื้อชาติ ทรัพย์สิน การกำเนิด หรือ สถานภาพอื่นใด[50] รวมทั้งสิทธิของบุคคลรุ่นใหม่ในอนาคต อันเป็นการบั่นทอนหรือทำลายการได้มาหรือการใช้ประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างเสมอภาคและยั่งยืนของประชาชน แม้ว่าจะมีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัดรัฐก็พึงแบ่งปันทรัพยากรออกไปอย่างเสมอภาคไม่เลือกประติบัติต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากมีการละเมิดสาระสำคัญเช่นว่าถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน[51]

รัฐมีหน้าที่ในการออกกฎหมายหรือมาตรการใดเพื่อขจัดการเลือกประติบัติในรูปแบบต่างๆ ที่อาจกระทบกระเทือนต่อการเข้าถึงสิทธิของบุคคล รัฐพึงขจัดการเลือกประติบัติในเชิงปฏิบัติ (De facto) ที่

[48] UN, E/CN.4/2002/58, p. 19.

[49] UN, E/CN.4/2002/58, p. 9.

[50] UN, E/C.12/1999/5, pp. 18.

[51] UN, E/CN.4/2002/58, p. 14.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการเข้าถึงสิทธิของบุคคล หรือ กลุ่มเสี่ยงที่มักจะประสบกับความยากลำบากในการใช้สิทธิมนุษยชน[52] อาทิ สตรี เด็ก ชนกลุ่มน้อย ชนพื้นเมือง ผู้ลี้ภัย ผู้พลัดถิ่น แรงงานอพยพ นักโทษ และเชลยศึก เป็นต้น

หลักห้ามเลือกประติบัตินี้ได้เน้นย้ำมาตั้งแต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่าเป็นหลักการสำคัญของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ จนถึงกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในข้อ 2 วรรค 2[53] จึงเป็นการให้หลักประกันว่าบุคคลจะได้รับการคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างเสมอภาค ไม่ต่างกับกรณีของสิทธิพลเมืองและการเมือง

หลักการห้ามเลือกประติบัตินี้ได้รับการยอมรับว่ามีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย การออกกฎหมายหรือมาตรการใดๆของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จะเลือกประติบัติต่อบุคคล หรือ กลุ่มบุคคล อันเนื่องมาจากความแตกต่างที่กล่าวไว้ในข้างต้นมิได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาต่อไปนี้

คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้เน้นย้ำหลักห้ามเลือกประติบัติ ในข้อแนะนำต่อกฎหมายสิทธิประโยชน์ของผู้ว่างงานในประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยแนะนำว่าให้รับรองสิทธิของบุรุษที่แต่งงานแล้วเท่าเทียมกับสตรีที่แต่งงานแล้ว[54]

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งอัฟริกาใต้ตัดสินว่า กฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคมที่ไม่รับรองบุคคลที่มีถิ่นพำนักถาวรแต่มิได้มีสัญชาติอัฟริกาใต้ในการเข้าถึงนโยบายความช่วยทางสังคมขัดต่อรัฐธรรมนูญ และมีคำสั่งให้แก้ไขกฎหมายให้รับรองสิทธิของคนกลุ่มนี้[55]

ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้ให้หลักประกันสิทธิในการเข้าถึงโครงการความช่วยเหลือของรัฐอย่างเท่าเทียมกันตามนัยยะแห่ง รัฐธรรมนูญแก้ไขฉบับที่ 14 โดยล่าสุดศาลมลรัฐเท็กซัสตัดสินให้รัฐต้องอนุญาตให้เด็กเข้าเมืองผิดกฎหมายสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้[56]

ศาลสูงแห่งแคนาดาตัดสินให้ มลรัฐบริติชโคลัมเบียต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนหูหนวกเพื่อสร้างหลักประกันว่ากลุ่มคนเหล่านี้สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ได้เท่าเทียมกับผู้อื่น[57]

---

[52] FAO, IGWG RTFG/INF 3, p. 10.

[53] กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ข้อ 2

.....

2. รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกันว่าสิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้จะใช้ได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่น

[54] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 6.

[55] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 6.

[56] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 6.

[57] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 6.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

จากกรณีศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน แม้เป็นเพียงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ต้องได้รับการคุ้มครองภายใต้หลักการห้ามเลือกประติบัติ แม้ศาลภายในจะยังไม่มีคำพิพากษาออกมายอมรับหลักการในสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมโดยชัดแจ้งก็ตาม แต่เนื่องจากหลักการดังกล่าวเป็นสาระสำคัญในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน จึงต้องนำมาประยุกต์ใช้กับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมด้วย

แต่การออกมาตรการที่เป็นพิเศษและแตกต่างเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือ ภาวะฉุกเฉิน หรือ ช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงใดเป็นพิเศษ เป็นสิ่งที่กระทำได้ เนื่องจากเป็นการเลือกประติบัติอย่างมีเหตุผล เพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่มีความสามารถในการปกป้องตัวเองน้อยกว่าบุคคลอื่น อันเป็นพันธกิจหลักที่มนุษย์ควรกระทำ

สิทธิมนุษยชนที่มิใช่สิทธิเด็ดขาดแต่รัฐไม่ควรละเมิด (Non-Restrictive Rights)

แม้สิทธิมนุษยชนบางประการจะมิใช่สิทธิเด็ดขาดดังเช่นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่กำหนดไว้กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ข้อ 4(2) อีกทั้งกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมิได้กำหนดไว้ แต่กติกาและความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฉบับที่ 12 ก็กำหนดให้รัฐต้องละเว้นการกระทำที่อาจละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน อาทิ การยกเลิกหรือระงับกฎหมายที่ตราไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การขัดขวางมิให้บุคคลหรือกลุ่มชนใดเข้าถึงอาหารโดยการเลือกประติบัติทั้งจากการออกกฎหมายหรือบีบบังคับในทางปฏิบัติให้เกิดการลิดรอนสิทธิขึ้น การขัดขวางความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมในยามฉุกเฉิน การออกกฎหมายภายในหรือนโยบายที่ขัดต่อพันธกรณีระหว่างประเทศ[58] ความย่อหย่อนในการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยงมิให้ถูกอำนาจรัฐหรือบุคคลที่สามละเมิดสิทธิ การไม่อาจควบคุมการกระทำของบุคคลที่สามในการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ เงื่อนไขเหล่านี้ล้วนแสดงถึงพันธกรณีของรัฐที่จะต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน

หลักการนี้ย่อมทำให้รัฐต้องหามาตรการทั้งภายในและระหว่างประเทศมารองรับความยุ่งยากทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยรัฐจะต้องคำนึงถึง[59]

- ประสิทธิภาพของมาตรการในการสนองต่อพันธกรณี กล่าวคือ มาตรการที่นำมาใช้ต้องทำให้สิทธิมนุษยชนสามารถบังคับใช้ในกระบวนการยุติธรรมได้

[58] UN, E/C.12/1999/5, pp. 19.

[59] UN, E/1999/22, pp. 7-8.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- ประสิทธิผลในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน กล่าวคือ ต้องมีมาตรการที่ส่งเสริมสิทธิเนื่องจากสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ต้องอาศัยนโยบายเชิงรุกของรัฐในการให้หลักประกันสิทธิ
- รัฐพึงผนวกสิทธิมนุษยชนเข้าในบริบทของกฎหมายภายในประเทศ เพื่อให้ปัจเจกชนสามารถเรียกร้องสิทธิของตนได้ในระบบศาลภายในประเทศ

สิทธิมนุษยชนพึงได้รับการเยียวยาไม่เพียงแต่อาศัยกระบวนการทางศาลยุติธรรม แต่อาจกระทำผ่านการช่วยเหลือด้านธุรการเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ เช่น ค่าใช้จ่าย การบริการทางกฎหมาย

ในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อาจมีความแตกต่างไปจากสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอยู่บ้าง เนื่องจากมิได้มีบทบัญญัติชัดแจ้ง ว่าให้เป็นสิทธิเด็ดขาดที่รัฐต้องคุ้มครองตลอดเวลาไม่ว่าในยามใดก็ตาม แต่ความเห็นทั่วไปคณะกรรมาธิการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ฉบับที่ 9 ก็ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า การเยียวยาทางกฎหมายเป็นกระบวนการสำคัญในการรับรองสิทธิ แม้จะมีบางความเห็นที่เสนอว่า เรื่อง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม น่าจะอยู่ในการจัดสรรทรัพยากรของฝ่ายบริหารมากกว่าฝ่ายตุลาการ แต่หากคำนึงถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชนที่แบ่งแยกไม่ได้จะพบว่าการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวข้องกับเขตอำนาจของฝ่ายตุลาการเป็นอันมาก หากมีการแบ่งแยกอย่างไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ข้างต้น ก็อาจเป็นการลิดรอนอำนาจของฝ่ายตุลการในการปกป้องสิทธิของกลุ่มเสี่ยงที่ด้อยโอกาสในสังคม[60]

เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐ ดังนั้นรัฐอาจให้การยอมรับสิทธิผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติ บริหาร ได้เช่นกัน ซึ่งการยอมรับสิทธิมนุษยชนอาจเป็นไปโดยปริยายมิพักต้องพึ่งคำพิพากษาก่อนก็ได้ รัฐอาจมีมาตรการใดๆทั้งที่อยู่ในรูปของการออกกฎหมาย หรือ นโยบาย โครงการต่างๆ เพื่อเป็นการประกันสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน

การตีความกฎหมายเพื่อบังคับใช้สิทธิมนุษยชนภายในประเทศควรคำนึงถึงการทำให้สิทธิมนุษยชนมีผลบังคับใช้ตามกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของรัฐที่มีต่อกฎหมายระหว่างประเทศให้มากที่สุด ฝ่ายตุลาการพึงตีความหรือพิจารณาสิทธิในทางที่เป็นคุณต่อสิทธิเพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนหากต้องได้รับการเยียวยาความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยอำนาจรัฐ[61]

[60] UN, E/1999/22, pp. 10-15.

[61] UN, E/1999/22, pp. 15.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การบังคับตามสิทธิมนุษยชนในชั้นศาล (Justiciability of Right)

การมีผลบังคับใช้ของสิทธิมนุษยชนในชั้นศาลจึงเป็นตัวพิสูจน์ที่สำคัญว่าในแต่ละมาตรการมีผลต่อการเยียวยาสิทธิมนุษยชนจริงหรือไม่ การรองรับสิทธิมนุษยชนโดยคำพิพากษาศาลย่อมแสดงให้เห็นถึงข้อผูกพันทางกฎหมายที่ตัวตนต่างๆ ซึ่งอยู่ภายใต้อาณัติของศาลต้องน้อมรับนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง อย่างไรก็ตามมักมีข้อโต้แย้งว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเพียงสิทธิทั่วไปไม่มีน้ำหนักมากพอในการนำไปกล่าวอ้างในชั้นศาล ในหัวข้อนี้จึงศึกษาถึงความเป็นไปได้ของการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนในชั้นศาล ว่าหากต้องการจะบังคับใช้สิทธิมนุษยชนในชั้นศาลนั้นจะต้องมีมาตรการหรือกลไกใดบ้างเข้ามารองรับ

แม้สิทธิมนุษยชนหลายประเภทจะมิใช่สิทธิเด็ดขาดดังเช่นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองบางประการ เนื่องจากกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมิได้กำหนดไว้ แต่กติกาและความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฉบับที่ 12 ก็กำหนดให้รัฐต้องละเว้นการกระทำที่อาจละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน อาทิ การยกเลิกหรือระงับกฎหมายที่ตราไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การขัดขวางมิให้บุคคลหรือกลุ่มชนใดเข้าถึงอาหารโดยการเลือกประติบัติทั้งจากการออกกฎหมายหรือบีบบังคับในทางปฏิบัติให้เกิดการลิดรอนสิทธิขึ้น การขัดขวางความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมในยามฉุกเฉิน การออกกฎหมายภายในหรือนโยบายที่ขัดต่อพันธกรณีระหว่างประเทศ[62] ความย่อหย่อนในการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยงมิให้ถูกอำนาจรัฐหรือบุคคลที่สามละเมิดสิทธิ การไม่อาจควบคุมการกระทำของบุคคลที่สามในการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ เงื่อนไขเหล่านี้ล้วนแสดงถึงพันธกรณีของรัฐที่จะต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนเทียบเท่ากับสิทธิมนุษยชนอื่นๆ

กรณีศาลสูงอินเดียมีคำพิพากษาในคดี PUCL ให้รัฐบาลต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในการมีชีวิตของปัจเจกชน ถือเป็นการยอมรับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเทียบเท่ากับสิทธิพลเมืองและการเมืองอย่างชัดเจน เพราะนอกจากสิทธิมนุษยชนแล้ว ศาลยังขยายขอบเขตไปถึงสิทธิด้านการศึกษาด้วย โดยศาลย้ำว่าสิทธิทั้งหลายต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน[63]

หลักการนี้ย่อมทำให้รัฐต้องหามาตรการทั้งภายในและระหว่างประเทศมารองรับเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งหลาย โดยรัฐจะต้องคำนึงถึง[64]

- ประสิทธิภาพของมาตรการในการสนองต่อพันธกรณี กล่าวคือ มาตรการที่นำมาใช้ต้องทำให้สิทธิมนุษยชนสามารถบังคับใช้ในกระบวนการยุติธรรมได้

[62] UN, E/C.12/1999/5, pp. 19.

[63] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 12.

[64] UN, E/1999/22, pp. 7-8.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- ประสิทธิผลในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน กล่าวคือ ต้องมีมาตรการที่ส่งเสริมสิทธิเนื่องจากสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ต้องอาศัยนโยบายเชิงรุกของรัฐในการให้หลักประกันสิทธิ
- รัฐพึงผนวกสิทธิมนุษยชนเข้าในบริบทของกฎหมายภายในประเทศ เพื่อให้ปัจเจกชนสามารถเรียกร้องสิทธิของตนได้ในระบบศาลภายในประเทศ

สิทธิมนุษยชนพึงได้รับการเยียวยาไม่เพียงแต่อาศัยกระบวนการทางศาลยุติธรรม แต่อาจกระทำผ่านการช่วยเหลือด้านธุรการเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ เช่น ค่าใช้จ่ายการบริการทางกฎหมาย

รัฐอาจดำเนินการเพิ่มเติมโดยการจัดให้มี กฎหมายภายในหรือมีนโยบายรับรองกระบวนการที่อิงสิทธิมนุษยชน และรัฐซึ่งมีสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติหรือผู้ตรวจการแผ่นดิน อาจรวมเอาสิทธิในการได้รับอาหารอย่างเพียงพอเข้าไปอยู่เขตอำนาจของตนด้วย รัฐซึ่งไม่มีสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติหรือผู้ตรวจการแผ่นดินควรสนับสนุนให้จัดตั้งองค์กรดังกล่าวขึ้น สถาบันสิทธิมนุษยชนควรมี ความเป็นอิสระและทำงานได้ด้วยตนเอง อิสระจะการครอบงำของรัฐบาล สอดคล้องกับ หลักการปารีส รัฐควรสนับสนุนองค์กรประชาสังคมและปัจเจกชนให้ช่วยเหลือการดำเนินการตรวจตราของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในเรื่องการยอมรับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเพียงพอเพิ่มขึ้นเป็นลำดับด้วย[65] อันจะเป็นหลักประกันว่าปัจเจกชนจะสามารถเรียกร้องสิทธิของตนผ่านทางองค์การข้างต้นได้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลทางกฎหมายของสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

ในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อาจมีความแตกต่างไปจากสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอยู่บ้าง เนื่องจากมิได้มีบทบัญญัติชัดแจ้ง ว่าให้เป็นสิทธิเด็ดขาดที่รัฐต้องคุ้มครองตลอดเวลาไม่ว่าในยามใดก็ตาม แต่ความเห็นทั่วไปคณะกรรมาธิการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ฉบับที่ 9 ก็ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า การเยียวยาทางกฎหมายเป็นกระบวนการสำคัญในการรับรองสิทธิ แม้จะมีบางความเห็นที่เสนอว่า เรื่อง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม น่าจะอยู่ในการจัดสรรทรัพยากรของฝ่ายบริหารมากกว่าฝ่ายตุลาการ แต่หากคำนึงถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชนที่แบ่งแยกไม่ได้จะพบว่าการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวข้องกับเขตอำนาจของฝ่ายตุลาการเป็นอันมาก หากมีการแบ่งแยกอย่างไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ข้างต้น ก็อาจเป็นการลิดรอนอำนาจของฝ่ายตุลาการในการปกป้องสิทธิของกลุ่มเสี่ยงที่ด้อยโอกาสในสังคม[66]

ในกรณีของสิทธิมนุษยชน รัฐมีพันธกรณีในการหามาตรการที่จำเป็นรวมไปถึงการขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนในยามฉุกเฉินทั้งในยามสงคราม และยามที่ประสบภัย

---

[65] FAO, Voluntary Guidelines to Support the Progressive Realization of the Right to Adequate Food in the Context of National Food Security, 2004, pp. 18.1.

[66] UN, E/1999/22, pp. 10-15.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ธรรมชาติ ซึ่งหมายความว่ารัฐมีหน้าที่ในการปกป้องสิทธิมนุษยชนตลอดเวลา[67] ดังเช่นกรณีที่ศาลสามารถมีคำพิพากษาให้รัฐต้องดำเนินมาตรการเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิให้แก่ประชาชนเพิ่มขึ้นอยู่บ้าง อาทิ

กรณีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสิทธิประชาชนแห่งอัฟริกาได้ทำข้อเสนอแนะไปยังรัฐบาลไนจีเรียให้หามาตรการปกป้องสิทธิมนุษยชนชุมชนชาวโอโกนี่จากการคุกคามของกองกำลังทหารของรัฐบาล[68] ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลทางกฎหมายของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกระบวนการยุติธรรม

เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐ ดังนั้นรัฐอาจให้การยอมรับสิทธิผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติ บริหาร ได้เช่นกัน ซึ่งการยอมรับสิทธิมนุษยชนอาจเป็นไปโดยปริยายมิพักต้องพึ่งคำพิพากษาก่อนก็ได้ รัฐอาจมีมาตรการใดๆทั้งที่อยู่ในรูปของการออกกฎหมาย หรือ นโยบาย โครงการต่างๆ เพื่อเป็นการประกันสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน

การตีความกฎหมายเพื่อบังคับใช้สิทธิมนุษยชนภายในประเทศควรคำนึงถึงการทำให้สิทธิมนุษยชนมีผลบังคับใช้ตามกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของรัฐที่มีต่อกฎหมายระหว่างประเทศให้มากที่สุดฝ่ายตุลาการพึงตีความหรือพิจารณาสิทธิในทางที่เป็นคุณต่อสิทธิเพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนหากต้องได้รับการเยียวยาความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยอำนาจรัฐ[69]

แม้จะเป็นการยากที่ฝ่ายตุลาการจะแสดงบทบาทโดยตรงในการออกคำสั่งหรือชี้ให้ฝ่ายบริหารหรือนิติบัญญัติต้องพยายามอย่างเต็มที่ในการให้หลักประกันสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ แต่ก็มีกรณีที่ศาลสามารถมีคำพิพากษารับรองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในชั้นศาล อาทิ

ศาลสูงสุดอินเดียมีคำสั่งให้รัฐบาลต้องหาหลักประกันสิทธิมนุษยชนเพื่อแบ่งปันอาหารไปสู่กลุ่มเสี่ยงหลังจากที่รัฐบาลอินเดียมีนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจด้านอาหารไปเป็นของเอกชน[70] และ

กรณีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสิทธิประชาชนแห่งอัฟริกาได้ทำข้อเสนอแนะไปยังรัฐบาลไนจีเรียให้หามาตรการปกป้องสิทธิมนุษยชนชุมชนชาวโอโกนี่จากการคุกคามของกองกำลังทหารของรัฐบาล[71] ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลทางกฎหมายของพันธกรณีของรัฐในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนในกระบวนการทางกฎหมาย

จากการวิเคราะห์ข้างต้นพบว่าหากสิทธิมนุษยชนมีผลบังคับใช้ในชั้นศาลแล้ว การดำเนินนโยบายและจัดทำบริการสาธารณะของรัฐก็จะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อปัจเจกชนในประเด็นสิทธิมนุษยชนอย่างเลี่ยงมิได้ และยังเป็นการสร้างหลักประกันให้กับปัจเจกชนว่า หากมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นปัจเจกชนก็สามารถเรียกร้องสิทธิของตนต่อรัฐหรือศาลให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

---

[67] UN, E/C.12/1999/5, pp. 38.

[68] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 5.

[69] UN, E/C.12/1999/5, pp. 38.

[70] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 15.

[71] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 5.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

พันธกรณีของรัฐในการให้หลักประกันสิทธิที่ดีที่สุดเท่าที่ทรัพยากรอำนวย (Progressive Realization with Maximum of its available Resource)

สิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จะมีลักษณะเป็นสิทธิเชิงบวก (Positive Rights) กล่าวคือ รัฐจะต้องมีกฎหมาย หรือมาตรการใดๆ ออกมาเพื่อส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิในการดำเนินการเชิงรุกของรัฐนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยทรัพยากรในการดำเนินงาน ดังนั้นในแต่ละรัฐจึงมีศักยภาพในการพัฒนาสิทธิได้ไม่เท่าเทียมกันนัก ดังนั้นรัฐจึงต้องใช้ความพยายามมากที่สุดในการสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชนเท่าที่ทรัพยากรจะเอื้ออำนวย[72] หากรัฐไม่อาจสนองต่อความต้องการขั้นต่ำสุดที่บุคคลจะดำรงชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรัฐไม่ได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการแสวงหาอาหารมาเพื่อจัดสรรให้แก่กลุ่มเสี่ยง ก็ถือว่ารัฐได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน โดยแนวทางนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสิทธิพลเมืองและการเมืองได้ด้วย เช่น สิทธิการเลือกตั้ง หากจะคุ้มครองให้ประชาชนได้ใช้สิทธิรัฐจะต้องมีกฎหมายรับรองสิทธิ ตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อจัดการเลือกตั้ง โดยจัดงบประมาณ และบุคคลากรเข้ามาส่งเสริมการทำงานเพื่อให้ประชาชนได้ใช้สิทธิโดยมีการอุดหนุนทรัพยากรเข้ามา

รายละเอียดของหลักการนี้ปรากฏอย่างชัดแจ้งในความเห็นทั่วไปของคณะกรรมาธิการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ฉบับที่ 12 ซึ่งได้กระตุ้นให้ รัฐควรดำเนินการอย่างก้าวหน้าเป็นลำดับเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านสิทธิในการมีอาหารอย่างเพียงพอ[73] ซึ่งรัฐมีพันธะให้ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวเร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ รัฐต้องให้หลักประกันว่าบุคคลที่อยู่ภายใต้อาณัติตนจะมีโอกาสเข้าถึงอาหารที่จำเป็นขั้นต่ำซึ่งมีคุณค่าทางโภชนาการและปลอดจากสารพิษเพื่อพ้นจากความอดอยาก มาตรการที่รัฐจะต้องดำเนินการนั้นมีบางมาตรการรัฐต้องดำเนินการทันที ขณะที่บางมาตรการรัฐอาจดำเนินการในระยะยาวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสิทธิมนุษยชนเป็นลำดับ ในกรณีที่รัฐใดไม่อาจสนองความจำเป็นของประชาชนขั้นต่ำสุดในการหลุดพ้นจากความอดอยากอันเนื่องมาจากการขาดแคลนทรัพยากร อันเป็นเหตุให้ไม่อาจจัดหาอาหารให้แก่ผู้ที่ไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ รัฐจะต้องพยายามใช้ความสามารถอย่างเต็มที่เท่าที่ทรัพยากรจะอำนวยเพื่อสนองความความจำเป็นขั้นต่ำเหล่านั้นอย่างเร่งด่วน หากเป็นกรณีที่เกินกว่ารัฐจะควบคุมได้รัฐต้องพยายามแสวงหาความช่วยเหลือจากประชาคมโลกเพื่อประกันการจัดหาและการเข้าถึงอาหารที่จำเป็น[74] หากเป็นสิทธิพลเมืองและการเมือง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง ก็มีหลายครั้งที่รัฐยากจนเพิ่งผ่านพ้นจากภาวะสงคราม ต้องขอความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศเข้ามาเพื่อช่วยจัดการเลือกตั้ง เช่น สหประชาชาติเข้าไปช่วยจัดการเลือกตั้งในกัมพูชาและอัฟกานิสถาน เป็นต้น

---

[72] UN, E/C.12/1999/5, pp. 17.

[73] UN, E/C.12/1999/5, pp. 16.

[74] UN, E/C.12/1999/5, pp. 17.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การออกมาตรการต่างๆ มาเพื่อประกันสิทธิอย่างเหมาะสมนั้น หมายรวมถึง มาตรการทางบริหาร งบประมาณ การให้ความรู้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงมาตรการอื่นๆที่ส่งเสริมการยอมรับสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ รูปแบบของรัฐบาลหรือระบบเศรษฐกิจใดๆที่แตกต่างกันไม่เป็นอุปสรรคต่อการออกมาตรการดังกล่าว รัฐสามารถเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับตัวเองในการออกมาตรการได้เพียงแต่มาตรการเช่นว่าต้องมีความเป็นประชาธิปไตย และส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เนื่องจากสิทธิมนุษยชนมีความเป็นกลางไม่แบ่งแยกออกจากบริบทของสังคมสามารถทำให้เป็นจริงได้ไม่ว่ารัฐจะมีระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบใด ซึ่งเป็นการยืนยันความสัมพันธ์ของสิทธิมนุษยชนกับสิทธิในการพัฒนา[75]

การส่งเสริมความก้าวหน้าในการยอมรับสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัด กรอบเวลา และทรัพยากรที่ต้องใช้ อย่างชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการตรวจตราตรวจสอบ และประเมินผล มาตรการต่างๆ ที่รัฐดำเนินการ

เกณฑ์ขั้นต่ำที่รัฐพึงให้การรับประกัน คือ ความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่บุคคลพึงจะได้รับ เช่น มีปัจจัยการดำรงชีพ หรืออาหารเพียงพอต่อความต้องการทางโภชนาการในแต่ละวัน แม้ในพื้นที่ที่ทรัพยากรไม่เพียงพอหรือ อยู่ในภาวะฉุกเฉิน รัฐก็มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนำความช่วยเหลือและทรัพยากรเข้ามาแก้ไขปัญหาความขาดแคลนโภคทรัพย์ภายในประเทศของตน ความร่วมมือระหว่างประเทศอาจอยู่ในรูปแบบ ความช่วยเหลือทางวิชาการ ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ หรือ ความช่วยเหลือด้านโภคทรัพย์โดยตรงก็ได้ ความร่วมมือระหว่างประเทศนี้ย่อมต้องสอดคล้องกับสิทธิในการพัฒนาของแต่ละประเทศบนพื้นฐานแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นด้วย[76] เพื่อป้องกันมิให้เกิดการทำลายระบบเศรษฐกิจสังคมของรัฐผู้รับและเกิดการพึ่งพิงในอนาคต

การบังคับใช้สิทธิมนุษยชนอาจมีอุปสรรคอยู่บ้างแต่ก็ไม่ควรตีความสิทธิมนุษยชนไปในทางที่ถดถอยอันทำให้สาระสำคัญแห่งสิทธิต้องเสื่อมลงไป การบังคับใช้สิทธิต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เป็นจริงของแต่ประเทศ เพื่อสร้างหลักประกันแห่งสิทธิให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ มาตรการใดๆที่อาจทำให้สิทธิมนุษยชนเสื่อมลงรัฐจำต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน และคำนึงถึงองค์รวมของสิทธิมนุษยชนที่ยึดโยงอยู่ ภายใต้บริบทของการใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรที่มีอยู่

แม้จะเป็นการยากที่ฝ่ายตุลาการจะแสดงบทบาทโดยตรงในการออกคำสั่งหรือชี้ให้ฝ่ายบริหารหรือนิติบัญญัติต้องพยายามอย่างเต็มที่ในการให้หลักประกันสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ แต่ก็มีกรณีที่ศาลสามารถมีคำพิพากษาให้รัฐต้องดำเนินมาตรการเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิให้แก่ประชาชนเพิ่มขึ้นอยู่บ้าง อาทิ ศาลสูงสุดอินเดียมีคำสั่งให้รัฐบาลต้องหาหลักประกันสิทธิมนุษยชนเพื่อแบ่งปันอาหารไปสู่กลุ่ม

[75] UN, E/1991/23, pp. 9-14.

[76] UN, E/1991/23, pp. 38-41.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เสี่ยงหลังจากที่รัฐบาลอินเดียมีนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจด้านอาหารไปเป็นของเอกชน[77] และกรณีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสิทธิประชาชนแห่งอัฟริกาได้ทำข้อเสนอแนะไปยังรัฐบาลไนจีเรียให้หามาตรการปกป้องสิทธิมนุษยชนชุมชนชาวโอโกนี่จากการคุกคามของกองกำลังทหารของรัฐบาล[78] ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลทางกฎหมายของพันธกรณีของรัฐในการให้หลักประกันสิทธิเท่าที่ทรัพยากรเอื้ออำนวย

พันธกรณีของรัฐในการให้หลักประกันสิทธิเท่าที่ทรัพยากรเอื้ออำนวย มิได้หมายความว่ารัฐมิพักต้องเร่งรีบผลักดันมาตรการหากทรัพยากรมีอยู่จำกัด ความคิดดังกล่าวอาจถูกจำกัดลงได้ดังที่ความเห็นทั่วไปของคณะกรรมาธิการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ฉบับที่ 12 ระบุว่า “รัฐมีหน้าที่ในการดำเนินการอย่างทันท่วงทีในการบรรเทาความอดอยากหิวโหยในยามที่รัฐประสบภัยธรรมชาติ หรือ สาธารณภัยใดๆก็ตาม”[79] แม้รัฐจะมีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัด ก็ต้องพยายามแสวงหาทรัพยากรเพิ่มเติมจากความร่วมมือระหว่างประเทศ

หากรัฐอ้างว่าได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่เท่าที่ทรัพยากรจะอำนวยแล้วแต่ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้เนื่องจากเกิดเหตุสุดวิสัย รัฐนั้นก็มีภาระในการพิสูจน์ว่าเหตุสุดวิสัยดังกล่าวเป็นเช่นนั้นจริง และรัฐก็ได้พยายามที่จะขอความช่วยเหลือจากประชาคมระหว่างประเทศแล้ว แต่ไม่สัมฤทธิ์ผล ซึ่งจะเห็นข้อถกเถียงนี้ในตอนที่เกิดเหตุภัยพิบัติจากพายุนากีสในพม่าซึ่งเกิดผู้ได้รับความเดือดร้อนมาก รัฐไม่อาจประกันสิทธิให้ได้ ทำให้ประชาคมโลกกดดันให้พม่าเปิดรับความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากต่างประเทศ หรือกรณีซีเรียที่เกิดสงครามกลางเมืองจนมีเสียชีวิตจำนวนมากจนเกิดข้อสงสัยว่ารัฐบาลซีเรียให้การประกันสิทธิประชาชนตนเองดีพอแล้วหรือไม่ สหประชาชาติโดยเฉพาะคณะมนตรีความมั่นคงฯ ต้องมีมติส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเข้าไปบรรเทาภัยพิบัติแล้วหรือยัง อย่างไรก็ดีประเด็นเหล่านี้ยังมีอุปสรรคด้านการเมืองระหว่างประเทศที่จะได้กล่าวต่อไป

พันธกรณีของรัฐในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน

ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัฒน์ได้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของมนุษย์มากยิ่งขึ้น กิจกรรมต่างๆของมนุษย์มีลักษณะข้ามพรมแดนทางภูมิประเทศครอบคลุมไปทั่วทุกภูมิภาค การดำเนินกิจกรรมของตัวตนต่างๆ ทั้งที่เป็นรัฐ และตัวตนอื่นที่มิใช่รัฐ ล้วนมีผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งการดำเนินการในหลายๆ ส่วนของตัวตนเหล่านี้ก็มีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนรัฐบาลของแต่ละประเทศมีหน้าที่ในการให้หลักประกันว่าประชากรของตนจะไม่ตกอยู่ในภาวะประสบภัยขาดแคลนโภคทรัพย์และเสี่ยงชีวิต ซึ่งหน้าที่นี้มีความสำคัญเป็นอันดับแรกของทุกๆรัฐชาติ รัฐต้องใช้ความพยายามเพื่อตอบสนองความต้องการ

[77] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 15.

[78] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 5.

[79] UN, E/CN.4/2002/58, p. 14.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

พื้นฐานของประชาชนมากที่สุดเท่าที่ทรัพยากรในรัฐจะอำนวย แต่ในโลกปัจจุบันที่อำนาจมิได้รวมศูนย์อยู่ที่รัฐชาติเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป จึงมีความจำเป็นที่จะต้องขยายขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนไปสู่ตัวตนอื่นที่มิใช่รัฐด้วย ทั้ง องค์การระหว่างประเทศ และ บรรษัทข้ามชาติ[80] เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ตัวตนเหล่านี้ใช้อำนาจไปในทางมิชอบอันอาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนได้ ดังนั้นในเอกสารฉบับนี้จึงได้ขยายขอบเขตการพิจารณาพันธกรณีในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนให้ครอบคลุมไปเกินกว่าแนวคิดดั้งดั้งเดิมที่จำกัดอยู่เพียงการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนภายในรัฐ โดยได้พิจารณาไปถึง การบังคับใช้สิทธิมนุษยชนนอกอาณาเขต การบังคับใช้สิทธิมนุษยชนโดยองค์การระหว่างประเทศ รวมไปถึงการยอมรับสิทธิมนุษยชนโดยตัวตนอื่นที่มิใช่รัฐ (Non-State Actors)

พันธกรณีของรัฐในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนภายในประเทศ เกิดขึ้นโดยผลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และการให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง กับ กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติหลายฉบับ และคณะกรรมาธิการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ฉบับที่ 12 ได้ชี้ให้เห็นถึงพันธกรณีของรัฐในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนว่า รัฐบาลของแต่ละประเทศมีพันธกรณีในการเคารพ ปกป้อง และเติมเต็มสิทธิมนุษยชนของประชาชนภายในรัฐ[81] แต่พันธกรณีของรัฐก็มิได้จำกัดอยู่ภายในรัฐเท่านั้น

ยังมีพันธกรณีของรัฐในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนนอกอาณาเขต เดิมทีความรับผิดชอบของรัฐในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจะเน้นไปที่การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนภายในรัฐ แต่ในปัจจุบันกระแสโลกาภิวัฒน์ได้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ใกล้ชิดและรวดเร็วยิ่งขึ้น นโยบายของรัฐใดรัฐหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชากรในอีกรัฐหนึ่งได้โดยง่ายดังนั้นรัฐพึงคำนึงเสมอว่าการออกมาตรการหรือนโยบายของตนจะไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนในรัฐอื่น ยกตัวอย่างเช่น นโยบายการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศของประเทศพัฒนาแล้ว มักมีการอุดหนุนผู้ผลิตภายในประเทศทำให้เกิดการทุ่มตลาดสินค้าเกษตรในประเทศอื่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา[82] ถือเป็นการดำเนินนโยบายของประเทศพัฒนาแล้วที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศกำลังพัฒนา ตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และความเห็นทั่วไปขององค์กรที่เกี่ยวข้องมิได้จำกัดการบังคับใช้สิทธิไว้เฉพาะภายในประเทศ แต่ในหลายๆครั้งได้แสดงให้เห็นถึงการบังคับใช้สิทธินอกอาณาเขตไว้โดยปริยาย เช่น การกำหนดให้รัฐต้องหาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมการบังคับใช้สิทธิให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดภัยพิบัติร้ายแรง จากการนำเสนอในการประชุมระหว่างประเทศหลายเวที องค์กรพัฒนาเอกชน และ นักวิชาการ ได้

[80] UN, E/CN.4/2006/44, p. 8.

[81] UN, E/CN.4/2006/44, p. 9.

[82] UN, E/CN.4/2006/44, p. 11.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ชี้ให้เห็นว่า ในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนกฎหมายระหว่างประเทศได้เปิดช่องทางให้รัฐมีพันธกรณีในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนนอกอาณาเขตของตนด้วย โดยในวรรคสอง ของ ข้อ 11(1) และ 11(2) แห่งกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กำหนดให้รัฐแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศโดยมิต้องคำนึงถึงข้อจำกัดทางอาณาเขตหรือเขตอำนาจใดๆ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงกรอบพันธกรณีนอกอาณาเขต[83] แม้ในเบื้องต้นภาระหน้าที่ในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนจะเป็นของรัฐบาลในแต่ละประเทศ แต่หากมีความจำเป็นฉุกเฉิน หรือ ขาดแคลนทรัพยากร รัฐบาลของประเทศอื่นๆก็สามารถให้ความร่วมมือหรือส่งความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆที่จำเป็นไปยังประเทศที่ประสบปัญหาได้ ในกรณีของความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศหากรัฐเจ้าของดินแดนพยายามปิดกั้นการส่งความช่วยเหลือ อาจมีความผิดตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศด้วย ทั้งนี้ยังมีความพยายามของหลายประเทศในการออกกฎหมายเอาผิดบรรษัทเอกชนสัญชาติตนที่ไปละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศอื่นอีกด้วย

พันธกรณีขององค์การระหว่างประเทศในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบันได้อาศัยการผลักดันนโยบาย และระงับข้อพิพาทภายใต้กระบวนการขององค์การระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งในส่วนที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจขององค์การสหประชาชาติโดยตรง และในส่วนที่เกี่ยวกับองค์การชำนัญพิเศษอื่นๆ ในประเด็นสิทธิมนุษยชนองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทเกี่ยวข้องมากเป็นพิเศษ คือ องค์การระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ ได้แก่ องค์การการค้าโลกกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารโลก องค์การเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจทั้งในระดับระหว่างประเทศ และภายในประเทศ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆตามจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้น องค์การระหว่างประเทศด้านการเงิน คือ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารโลก มีส่วนอย่างมากในการผลักดันให้ประเทศลูกหนี้ขนาดเล็กปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในประเทศของตน ทั้งการเปิดตลาดการค้าเสรี การลดค่าใช้จ่ายภาครัฐ และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ซึ่งนโยบายเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจมากที่สุดก็คือ กลุ่มผู้ยากจน และ กลุ่มชนพื้นเมือง ซึ่งถือเป็นกลุ่มเสี่ยงที่รัฐพึงตระหนักถึงให้มากนั่นเอง เพราะนโยบายเหล่านี้ทำให้การแบ่งปันอาหารและทรัพยากรเปลี่ยนไปอยู่ในการควบคุมของเอกชนทำให้เกิดราคาในการซื้อหา แต่กลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ไม่มีกำลังทางเศรษฐกิจมากพอในการซื้อ ธนาคารโลกยังอาศัยวิธีการอนุมัติเงินให้แก่โครงการต่างๆที่มีลักษณะเป็นการสร้างสาธารณูปโภคและสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ในชนบทของประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งในหลายๆกรณีโครงการเหล่านี้ได้ผลักดันให้กลุ่มชนพื้นเมืองต้องอพยพออกจากพื้นที่และสูญเสียที่ดินทำกินโดยไม่ได้รับค่าชดเชยอย่างเหมาะสม[84] องค์การการค้าระหว่างประเทศได้ผลักดันนโยบายการค้าเสรีแบบลัทธิเสรีนิยมใหม่ที่เน้นการเปิดตลาดของ

[83] UN, E/CN.4/2006/44, p. 11.

[84] UN, E/CN.4/2006/44, p. 14-15.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ทุกประเทศให้รับการเคลื่อนไหวของสินค้าและบริการข้ามพรมแดนอย่างไรก็ดีผลของการบังคับใช้ข้อตกลงทางการค้าหลายฉบับก็ได้แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันทางการค้าที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา เช่น ข้อตกลงสินค้าเกษตรที่ยังไม่สามารถบังคับให้ประเทศพัฒนาแล้วระงับการอุดหนุนผู้ผลิตภายในประเทศตนเองได้อย่างสิ้นเชิงทำให้การค้าสินค้าเกษตรในตลาดโลกบิดเบือนไปไม่เป็นไปตามกลไกตลาดที่เป็นธรรม เป็นการสะท้อนถึงระบบการค้าที่ไม่เท่าเทียมกันมีลักษณะสองมาตรฐาน[85] การระงับข้อพิพาททางการค้าภายใต้องค์การการค้าโลกในหลายๆกรณียังไม่มีความชัดเจนนักขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดียากที่จะกำหนดบรรทัดฐาน ทำให้ประเทศที่ขาดทุนทรัพย์ตามสถานการณ์ได้ช้ากว่ามากในหลายๆคดีคำตัดสินมุ่งคุ้มครองการค้าเสรีมากกว่าจะคุ้มครองสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม การพยายามบรรจุประเด็นความมั่นคงด้านอาหารเข้าไปในข้อตกลงก็ยังไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร จากการประชุมระหว่างประเทศในหลายเวทีได้พยายามหาลู่ทางเพื่อกำหนดกรอบการดำเนินกิจกรรมขององค์การระหว่างประเทศให้ยอมรับสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น ดังที่ปรากฏในมติที่ 60/165 ของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้เรียกร้องให้องค์การระหว่างประเทศส่งเสริมการยอมรับสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเชิญชวนให้องค์กรเหล่านี้สนับสนุนนโยบายและโครงการที่เป็นผลดีต่อสิทธิมนุษยชน และต้องตรวจตราว่าประเทศสมาชิกที่ได้รับความร่วมมือหรือช่วยเหลือในโครงการต่างๆจะบูรณาการสิทธิมนุษยชนเข้าไปสู่โครงการเหล่านั้นเพื่อหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเสี่ยงด้วย[86] อันเป็นความพยายามขององค์การระหว่างประเทศในการกระตุ้นรัฐให้ประกันสิทธิของบุคคลทั้งหลายโดยไม่จำกัดเฉพาะคนชาติของตนแต่ต้องคำนึงถึงคนต่างด้าวด้วย

พันธกรณีของบรรษัทข้ามชาติในการยอมรับสิทธิมนุษยชน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัฒน์ตามลัทธิเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ บรรษัทข้ามชาติถือว่างเป็นตัวตนที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นศูนย์รวมของทุนและเทคโนโลยี ทำให้มีศักยภาพในการเคลื่อนย้ายองค์กรไปประกอบการในดินแดนใดของโลกก็ได้ ในหลายๆกรณีบรรษัทข้ามชาติได้ย้ายไปหาแหล่งวัตถุดิบและตลาดใหม่ๆในประเทศกำลังพัฒนาที่มีระบบกฎหมายย่อหย่อนกว่าประเทศฐานผลิตเดิมของตน ทั้ง ระบบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายการตลาด กฎหมายป้องกันการผูกขาด รวมไปถึงกฎหมายสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดตุนการผลิตของตนและเป็นการง่ายที่จะครอบครองตลาดใหม่ๆที่การแข่งขันและการควบคุมยังไม่สูง ในหลายๆครั้งจึงเป็นการเคลื่อนย้ายทุนเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดตามกฎหมายสิทธิมนุษยชน[87] นโยบายของหลายบรรษัทได้กระทบกระเทือนต่อสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน อาทิ สภาพการจ้างงาน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การแอบส่งเสริมนโยบายประพฤติมิชอบในวงราชการ รวมไปถึงการผูกขาดตลาดและทรัพยากรของประเทศที่ตนเข้าไปตั้งฐาน ซึ่งเป็นการจำกัดช่องทางทำกินของเกษตรกร

[85] UN, E/CN.4/2006/44, p. 15.

[86] UN, E/CN.4/2006/44, p. 15.

[87] UN, E/CN.4/2006/44, p. 16-17.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

รายย่อย และจำกัดทางเลือกของผู้บริโภค ยิ่งในยุคที่องค์การระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจผลักดันนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ยิ่งทำให้บรรษัทข้ามชาติได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น ทั้งนโยบายการเปิดตลาดการค้าเสรี และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ บรรษัทข้ามชาติเพียงไม่กี่บรรษัทสามารถครอบครองส่วนแบ่งตลาดอาหาร และครอบครองวิสาหกิจทางการเกษตรและอาหารไปทั่วโลก ทำให้อาหารและปัจจัยการผลิตอยู่ในครอบครองของบรรษัท เกษตรกรรายย่อยและผู้ยากไร้ไม่สามารถเข้าถึงปัจจัยเหล่านี้ได้เนื่องจากมีราคาสูงขึ้นตามการกำหนดของบรรษัท ทำให้เกิดแนวคิดที่จะควบคุมการดำเนินกิจการของบรรษัทข้ามชาติให้มีความรับผิดชอบทางสังคมและยอมรับสิทธิมนุษยชนมากขึ้น แต่เดิมที่การคุ้มครองอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียวแต่เมื่อสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนไปและส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน กฎหมายสิทธิมนุษยชนก็ต้องปรับตัวตามไปด้วย พัฒนาการของสิทธิมนุษยชนในการบังคับให้บรรษัทข้ามชาติยอมรับและเคารพสิทธิมนุษยชนมีอยู่ 2 ทาง คือ ความรับผิดโดยตรง และความรับผิดโดยอ้อม ในความรับผิดโดยตรงนั้นได้มีความพยายามของสหประชาชาติในการร่างประมวลความรับผิดของบรรษัทข้ามชาติในการดำเนินกิจการที่อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน หากประมวลดังกล่าวสามารถประกาศใช้ได้ก็จะสร้างความรับผิดและแนวทางการบังคับใช้สิทธิต่อบรรษัทข้ามชาติได้มากขึ้น ส่วนความรับผิดโดยอ้อมนั้น ใช้กระบวนการของรัฐทั้งที่เป็นรัฐเจ้าของสัญชาติบรรษัทและรัฐเจ้าของอาณาเขตที่บรรษัทข้ามชาติเข้าไปดำเนินการ เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการปกป้องปัจเจกชนมิให้บุคคลที่สามซึ่งในกรณีนี้ก็คือ บรรษัทข้ามชาติ กระทำการใดๆที่อาจละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนได้[88]

ในเนื้อหาส่วนนี้จะพิจารณาพันธกรณีในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนทั้ง 4 ระดับ โดยแยกพิจารณาเป็นหัวข้อตามลักษณะของพันธกรณี 3 ประเภท ดังนี้

ก. พันธกรณีในการเคารพ (Respect)

พันธกรณีในการเคารพ หมายถึง รัฐไม่ควรละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือดำเนินการใดๆที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสิทธิของประชาชนที่มีอยู่ตามอำเภอใจ[89] ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดกฎหมาย เช่น ยกเลิกมาตรการด้านสิทธิที่มีอยู่ สร้างความลำบากให้แก่ประชาชนในการเข้าสู่สิทธิขัดขวางการทำงานของระบบตลาด หรือทำลายระบบการผลิตและกระจายโภคทรัพย์ รวมทั้งการรักษาความมั่นคงด้านสังคมอื่นๆที่มีความสัมพันธ์และพึ่งพิงกันกับสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นการรักษาความมั่นคงของสังคมไปด้วย หมายความว่า หากมีกฎหมายหรือมาตรการใดๆที่เป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชนอยู่ก่อนแล้ว รัฐไม่ควรยกเลิกหรือละเมิดกฎหมายและมาตรการดังกล่าวตามอำเภอใจ พันธกรณีนี้มีลักษณะเป็นพันธะเชิงลบอยู่เหมือนกันเนื่องจากมีลักษณะห้ามการกระทำของรัฐที่อาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิของประชาชน

การละเมิดพันธกรณีในการเคารพอาจเกิดขึ้นได้โดย รัฐยกเลิกกฎหมายหรือมาตรการใดๆที่เป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชนของบุคคลลงโดยปราศจากเหตุผล หรือ รัฐปล่อยปละละเลยให้มีการละเมิด

---

[88] UN, E/CN.4/2006/44, p. 17.

[89] UN, E/C.12/1999/5, p. 28.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กฎหมายโดยนโยบายหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง หรือ ไม่ปฏิบัติตามมาตรการทั้งหลายที่รัฐออกมาเพื่อประกันสิทธิ อาทิ ในยามสงครามรัฐได้อาศัยอาหารเป็นเครื่องมือในการบังคับฝ่ายตรงข้ามให้ยอมจำนน หรือ การปล่อยให้กองกำลังทหารของตนบุกเข้าทำลายพืชผลทางการเกษตรและปศุสัตว์ของประชาชน เพื่อทำให้ฝ่ายตรงข้ามขาดเสบียงอาหารจนอดตาย กรณีศึกษาที่แสดงถึงการละเมิดพันธกรณีในการเคารพ ได้แก่ คดีโอโกนี่ รัฐบาลไนจีเรียได้ทำลายพืชผลทางการเกษตรของชนกลุ่มน้อยและผลักดันให้อพยพออกจากพื้นที่[90] คดีรัฐบาลเปรูกับประชาชน รัฐบาลไม่ได้ส่งเงินสบทบเข้ากองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งที่มีกฎหมายกำหนดไว้ และเป็นการละเมิดอนุสัญญาอเมริกันในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน[91]

พันธกรณีในการเคารพสิทธิมนุษยชนในระดับต่างๆ มีดังต่อไปนี้

พันธกรณีของรัฐในการเคารพสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ รัฐพึงระลึกอยู่เสมอว่าสิทธิมนุษยชนมีความจำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นรัฐจึงไม่ควรยกเลิกมาตรการใดๆที่มีไว้เพื่อประกันสิทธิมนุษยชนทิ้งเสียตามอำเภอใจ ถือเป็นการจำกัดการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐบาลที่อาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชน ยกตัวอย่างเช่น ห้ามรัฐบังคับให้ประชาชนอพยพออกจากถิ่นฐานละทิ้งที่ดินทำกินของตน ห้ามรัฐยกเลิกมาตรการประกันสังคมโดยที่ยังมิได้หามาตรการอื่นๆมารองรับกลุ่มเสี่ยงที่อาจได้รับผลกระทบ ห้ามรัฐยกเลิกกฎหมายควบคุมสารพิษ หรือสารปรุงแต่งอาหารที่เคยออกมาก่อนหน้า ห้ามรัฐทำลายพื้นที่ทางการเกษตรและพืชผล ปศุสัตว์ของพลเรือนในยามสงคราม และ ห้ามรัฐปิดกั้นความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากความร่วมมือระหว่างประเทศ[92]

พันธกรณีของรัฐในการเคารพสิทธิมนุษยชนนอกอาณาเขต รัฐควรมีนโยบายและมาตรการภายในที่ไม่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศอื่น พันธกรณีนี้ไม่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรใดเลยเพียงแต่รัฐไม่ควรริเริ่มมาตรการใดๆที่อาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิของประชาชนในประเทศอื่น ยกตัวอย่างเช่น รัฐเล็งเห็นได้ว่า น้ำ และอาหาร เป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีพของมนุษย์ รัฐจึงไม่ควรมีมาตรการคว่ำบาตรหรือลงโทษทางเศรษฐกิจโดยใช้อาหารและน้ำเป็นเครื่องมือ เพราะประชาชนผู้ด้อยโอกาสจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด การกำหนดนโยบายทางการค้าและการเกษตรก็เช่นกัน รับไม่ควรใช้นโยบายการอุดหนุนที่อาจบิดเบือนตลาดที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เกษตรกรในประเทศอื่น รวมถึงไม่ควรผลักดันนโยบายใดๆภายใต้องค์การระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะไม่เป็นธรรม หรือ นโยบายที่อาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศอื่น[93]

---

[90] UN, E/CN.4/2006/44, p. 7.

[91] UN, E/CN.4/2006/44, p. 7.

[92] UN, E/CN.4/2006/44, p. 9.

[93] UN, E/CN.4/2006/44, p. 13.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

พันธกรณีขององค์การระหว่างประเทศในการเคารพสิทธิมนุษยชน องค์การระหว่างประเทศควรให้คำปรึกษา นโยบาย และแนวทางการพัฒนาที่ไม่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และ ธนาคารโลก ไม่ควรผลักดันกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่อาจขับให้กลุ่มเสี่ยงไปอยู่ที่ชายขอบแห่งการพัฒนาโครงการต่างๆที่อนุมัติควรพิจารณาถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนของคนในพื้นที่ด้วย หากโครงการใดที่อาจสร้างผลกระทบก็ควรมีมาตรการมารองรับกลุ่มที่ได้รับความเสียหายด้วย องค์การการค้าโลกไม่ควรรับข้อเจรจาที่มีลักษณะไม่เป็นธรรม[94] เช่น การเจรจาลดการอุดหนุนของประเทศพัฒนาแล้วที่ไม่มีเจตจำนงทางการเมืองที่แน่วแน่

พันธกรณีของบรรษัทข้ามชาติในการเคารพสิทธิมนุษยชน บรรษัทข้ามชาติควรประกอบกิจการภายใต้กรอบของกฎหมายทั้งของประเทศเจ้าของสัญชาติ และประเทศที่เป็นฐานการผลิตของแต่ละสาขา หากมีแนวโน้มว่าการดำเนินธุรกิจของตนอาจก่อผลเสียต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศที่ตนเข้าไปลงทุน บรรษัทควรระงับเสีย หรือหามาตรการชดเชยความเสียหายให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม หากมีประมวลหรือแนวทางควบคุมการประกอบการของบรรษัทข้ามชาติออกมาในอนาคต บรรษัทก็ควรรับไปเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน

ข. พันธกรณีในการปกป้อง (Protect)

พันธกรณีในการปกป้อง หมายถึง รัฐต้องดำเนินมาตรการที่เป็นหลักประกันว่า บุคคลที่สามจะไม่กระทำการใดๆที่อาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน[95] เพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลหรือกลุ่มเสี่ยงไม่ให้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากเอกชน องค์กรธุรกิจ หรือแม้แต่ฝ่ายปกครองเอง รัฐต้องจัดตั้งองค์กรขึ้นเพื่อดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อให้การเยียวยาแก่ผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หากมีแนวโน้มว่าการดำเนินงานของบรรษัทเอกชนอาจสร้างความเสียหายต่อสิทธิมนุษยชนของบุคคลและกลุ่มเสี่ยงต่างๆ รัฐอาจออกกฎหมายเพื่อป้องกันและจัดตั้งองค์กรขึ้นมาหรือให้อำนาจแก่องค์กรใดบังคับใช้กฎหมายเพื่อทำการสวบสวนข้อเท็จจริง หากมีการละเมิดและตัดสินได้ว่ามีความผิดจริงและเกิดความเสียหาย ผู้เสียหายก็จะได้รับการเยียวยาอย่างทันท่วงที อันหมายความว่ารัฐต้องมีมาตรการเพื่อปกป้องบุคคลและกลุ่มเสี่ยงภัยต่างๆมิให้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

การละเมิดพันธกรณีในการปกป้องอาจเกิดขึ้นได้โดย รัฐมิได้หามาตรการใดๆ มาป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนจากการกระทำของบรรษัทข้ามชาติ หรือ การบังคับใช้กฎหมายอย่างย่อหย่อนจนเป็นเหตุให้ประชาชนได้รับความเสียหายจากการดำเนินการของบรรษัทเอกชน อาทิ รัฐไม่

[94] UN, E/CN.4/2006/44, p. 16.

[95] UN, E/C.12/1999/5, pp. 15.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ยอมออกเอกสารสิทธิในที่ทำกินให้แก่ชนพื้นเมืองดั้งเดิมจนเป็นเหตุให้บรรษัทเอกชนเข้าแย่งที่ดินทำกินและออกเอกสารสิทธิทับที่ทำกินของชุมชนท้องถิ่น หรือ การปล่อยให้บรรษัทเอกชนเข้าไปทำนากุ้งเข้มข้นในเขตชายฝั่งจนเป็นเหตุให้เกิดมลพิษกระทบต่อระบบการประมงท้องถิ่น กรณีศึกษาที่แสดงถึงการละเมิดพันธกรณีในการปกป้อง ได้แก่ คดีโอโกนี่ รัฐบาลไนจีเรียปล่อยปละละเลยให้บริษัทน้ำมันปล่อยกากน้ำมันและขยะสารพิษลงสู่ระบบนิเวศน์ ทำลายแม่น้ำ ลำธาร สัตว์น้ำ พืชผลการเกษตร รวมไปถึงปศุสัตว์ จนเป็นเหตุให้ชนพื้นเมืองชาวโอโกนี่อยู่ในภาวะทุพโภชนาการ[96] คดีรัฐบาลลัธเวียไม่ส่งเงินเข้าสมทบกองทุนประกันสังคมของผู้ใช้แรงงานในประเทศและเก็บเงินจากนายจ้างไม่มากพอทั้งที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ จนเป็นเหตุให้ลูกจ้างขาดหลักประกันทางสังคมที่เพียงพอ[97]

พันธกรณีในการปกป้องสิทธิมนุษยชนในระดับต่างๆมีดังต่อไปนี้

พันธกรณีของรัฐในการปกป้องสิทธิมนุษยชนของประชาชนภายในประเทศ รัฐบาลควรออกกฎหมายควบคุมองค์กรหรือบรรษัทเอกชนที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจหรืออิทธิพลทางการเมืองมิให้ละเมิดสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนหรือกลุ่มเสี่ยงใดๆในประเทศ รัฐอาจกระทำโดยจัดตั้งสถาบันเฉพาะขึ้นมาเพื่อสืบสวนข้อเท็จจริง และให้การเยียวยาปัจเจกชนที่ได้รับความเสียหาย หรือ ส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชน และช่วยเหลือปัจเจกชนให้เข้าถึงบริการทางการกฎหมาย และเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้การออกกฎหมายหรือมาตรการใดๆเพื่อคุ้มครองปัจเจกชนควรอยู่บนพื้นฐานไม่เลือกประติบัติ ยกตัวอย่างเช่น การออกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค หรือ ข้อบังคับบรรจุภัณฑ์อาหารว่าให้ติดฉลากสินค้าตัดแต่งพันธุกรรม[98] ซึ่งทำให้ผู้บริโภคมีความสามารถในการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงมากขึ้น

พันธกรณีของรัฐในการปกป้องสิทธิมนุษยชนนอกอาณาเขต รัฐควรควบคุมบุคคลที่สามที่อยู่ภายใต้อาณัติของตนจะไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศอื่น ทั้งที่เป็นเอกชนภายในประเทศตนเอง และบรรษัทข้ามชาติ พันธกรณีนี้ได้ก่อตั้งหน้าที่ให้รัฐออกกฎหมายมาควบคุมการดำเนินการของบรรษัทมิให้ละเมิดสิทธิมนุษยชนของประเทศที่บรรษัทเข้าไปประกอบการ[99] ยกตัวอย่างเช่น การออกกฎหมายความรับผิดทางสังคมของบรรษัท ห้ามมิให้บรรษัทของตนละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนท้องถิ่น เช่น ห้ามการบังคับชนกลุ่มน้อยออกจากพื้นที่ทำกิน ห้ามบรรษัทสนับสนุนการประพฤติมิชอบในวงราชการ เป็นต้น ประเทศเจ้าของสัญชาติ หรือ ประเทศแม่มีบทบาทเป็นอย่างมากเนื่องจากมีความทัดเทียมทางอำนาจและเทคโนโลยีมากกว่าประเทศที่รับการลงทุน การบังคับใช้กฎหมายจึงจะมีประสิทธิภาพมากกว่า

---

[96] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 8.

[97] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 8.

[98] UN, E/CN.4/2006/44, p. 10.

[99] UN, E/CN.4/2006/44, p. 13.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

พันธกรณีขององค์การระหว่างประเทศในการปกป้องสิทธิมนุษยชน องค์การระหว่างประเทศควรสร้างหลักประกันว่าหุ้นส่วนของตน ทั้งที่เป็นรัฐ บรรษัทข้ามชาติ หรือองค์กรเอกชนต่างๆ จะไม่ดำเนินงานไปในทางที่อาจละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น การบังคับให้บรรษัทเอกชนที่รับสัมปทานโครงการที่ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศ ต้องประเมินความเสี่ยงและผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนเสมอ และหากสร้างผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นก็พึงมีมาตรการมารองรับและมีการชดเชยความเสียหายอย่างเหมาะสม องค์การการค้าโลกโดยเฉพาะองค์กรระงับข้อพิพาทไม่ควรตีความบทบัญญัติขององค์กรไปในทางที่คุ้มครองการค้าเสรีมากเสียจนกระทบกระเทือนต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชน ทั้งในส่วนสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม[100] เพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนจากโครงการพัฒนาต่างๆทั้งจากรัฐและเอกชนหรือโครงการร่วมของทั้งสองฝ่าย

พันธกรณีของบรรษัทข้ามชาติในการปกป้องสิทธิมนุษยชน เนื่องจากโดยสภาพแล้วบรรษัทข้ามชาติถือเป็นบุคคลที่สามตามนัยยะแห่งกฎหมาย ดังนั้นหน้าที่ของบรรษัทข้ามชาติในการปกป้องสิทธิมนุษยชนจึงอยู่ในลักษณะการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน ยกตัวอย่างเช่น หากปรากกว่ารัฐบาลประเทศที่ตนเข้าไปลงทุนพยายามใช้กำลังเข้าประหัตประหารชนพื้นเมืองเพื่อบังคับขับไล่ออกจากพื้นที่ทำกิน บรรษัทก็ควร ยกเลิกสัญญา หรือ ระงับการลงทุนในประเทศนั้นเสีย หากสินค้าของตนใช้วัตถุดิบที่ตัดแต่งพันธุกรรมก็ควรติดฉลากให้ผู้บริโภคในประเทศนั้นๆทราบ หรือแม้กระทั่งการเข้าไปรับสัมปทานหรือเข้าซื้อกิจการที่เคยเป็นรัฐวิสาหกิจมาก่อน บรรษัทก็ควรจัดบริการสาธารณะให้ออกมาตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนด้วย

ค. พันธกรณีในการเติมเต็ม (Fulfill)

พันธกรณีในการเติมเต็ม หมายถึง รัฐควรดำเนินการเชิงรุกเพื่อบ่งชี้ว่ากลุ่มใดมีความเสี่ยงที่อาจถูกละเมิดสิทธิและต้องบังคับใช้นโยบายเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชนโดยอำนวยความสะดวกและเพิ่มศักยภาพให้แก่กลุ่มเสี่ยงในการเลี้ยงดูตนอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อใดก็ตามที่บุคคลไม่อาจเข้าถึงสิทธิมนุษยชนได้ด้วยความสามารถของตัวเอง ด้วยเหตุผลที่บุคคลไม่อาจควบคุมได้ เช่น ภัยพิบัติ รัฐมีหน้าที่จัดหาทรัพยากรหรืออาหารให้แก่ปัจเจกชนโดยตรง[101] การปฏิบัติตามพันธกรณีนี้รัฐอาจดำเนินการได้ทั้งการใช้วิธีการทางเศรษฐกิจให้เกิดการจ้างงานที่มีรายได้เหมาะสม หรือการปฏิรูปโครงสร้างการเกษตรให้เกิดการผลิตอาหารและดำรงชีพอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะการดำเนินมาตรการเพื่อตอบสนองความจำเป็นของกลุ่มเสี่ยงที่ด้อยโอกาสในสังคม ในรูปแบบของมาตรการทางสังคมเพื่อประกันสิทธิของกลุ่มเสี่ยง (Social Safety-Net) เช่น โครงการจัดสรรที่ทำกินและทรัพยากรทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรที่

[100] UN, E/CN.4/2006/44, p. 16.

[101] UN, E/C.12/1999/5, pp. 15.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ขาดแคลนที่ทำกิน หากปัญหาอยู่ในภาวะร้ายแรงการเพิ่มโครงการช่วยเหลือด้านอาหารเป็นพิเศษให้แก่กลุ่มเสี่ยงโดยใช้วิธีการให้ความช่วยเหลือโดยตรงในรูปแบบของการจัดให้มีอาหาร เช่น โครงการอาหารกลางวันและนมสำหรับเด็ก หรือ มีโครงการช่วยเหลือด้านอาหารเพิ่มเติมให้แก่ผู้ยากไร้และไม่มีที่ทำกิน รวมถึงการขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศหากอยู่ในภาวะคุกคามต่อสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงจากภัยพิบัติต่างๆ อันหมายความว่า รัฐต้องริเริ่มมาตรการใหม่ๆขึ้นเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนให้มั่นคงยิ่งขึ้น ดังปรากฏในโครงการนำร่องรูปแบบต่างๆที่สหประชาชาติพยายามผลักดันให้รัฐต่างๆทดลอง หรือการผลักดันควบคู่ไปกับความช่วยเหลือทางการเงินขององค์กรการเงินระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลกและกองทุนการเงินเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ

การละเมิดพันธกรณีในการเติมเต็มสิทธิอาจเกิดขึ้นได้โดย รัฐเพิกเฉยต่อความต้องการของกลุ่มเสี่ยงในการเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม หรือ รัฐไม่พยายามแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนำทรัพยากรเข้ามาช่วยเหลือกลุ่มคนที่กำลังขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต อาทิ รัฐเพิกเฉยต่อกลุ่มผู้ยากไร้โดยไม่จัดให้มีมาตรการประกันสิทธิมนุษยชน (Social Safety-Net) ให้แก่คนกลุ่มนี้ หรือ การปฏิเสธความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมหรือความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากต่างประเทศในยามภัยพิบัติแม้ประชาชนของตนจะอยู่ในภาวะขาดแคลนอาหารก็ตาม กรณีศึกษาที่แสดงถึงการละเมิดพันธกรณีในการเติมเต็มสิทธิ ได้แก่ คดี PUCL ในประเทศอินเดีย หลังการแปรรูปรัฐวิสาหกิจด้านการเกษตรและการแบ่งปันอาหารไปสู่เอกชน ทำให้เกิดภาวะอดอยากหิวโหยรุนแรงในรัฐโอริสสา เนื่องจากมลรัฐมิได้มีมาตรการประกันสิทธิของกลุ่มเสี่ยง (Social Safety-Net) ที่เพียงพอเพื่อมารองรับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ[102] คดีสามผู้อพยพไร้สัญชาติเชื้อสายเช็ก กับ รัฐบาลสวิสเซอร์แลนด์ รัฐบาลไม่เปิดโอกาสให้บุคคลทั้งสามหางาน และไม่จัดหาทรัพยากรขั้นต่ำสุดให้บุคคลทั้งสามเพียงพอต่อการดำรงชีวิต[103] รวมไปถึงการปิดกั้นการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในยามสงครามที่เคยเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ เช่น อิรัก อัฟกานิสถาน และการไม่ยอมรับความช่วยเหลือด้านอาหารในยามประสบภัยธรรมชาติจนประชาชนในประเทศขาดแคลนอาหาร เช่น ตอนเกิดคลื่นยักษ์ถล่มบริเวณประเทศริมชายฝั่งมหาสมุทรอินเดีย รัฐบาลพม่าปฏิเสธความช่วยเหลือและไม่แจ้งจำนวนผู้ได้รับความเดือดร้อน

พันธกรณีในการเติมเต็มสิทธิมนุษยชนในระดับต่างๆ มีดังต่อไปนี้

พันธกรณีของรัฐในการเติมเต็มสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ รัฐบาลควรหามาตรการเพิ่มเติมเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนที่ดีขึ้นให้แก่ประชาชนในชาติโดยต้องพยายามชี้ชัดว่ากลุ่มใดบ้างที่เป็นกลุ่มเสี่ยง เพื่อที่จะหามาตรการมารองรับได้สอดคล้องกับความจำเป็นของแต่ละกลุ่ม ทั้งที่เป็นมาตรการสร้างศักยภาพให้แก่กลุ่มเสี่ยง และมาตรการส่งเสริมการดำรงชีพที่ดีของกลุ่มเสี่ยงหากกลุ่มเสี่ยงเหล่านั้น

[102] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 9.

[103] FAO, IGWG RTFG /INF 7, p. 9.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

อยู่ในภาวะขาดอาหารและทุพโภชนาการอย่างร้ายแรง รัฐอาจจัดหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพและความช่วยเหลือด้านอาหารเข้าไปให้โดยตรง[104] และต้องคำนึงถึงสภาวะทางโภชนาการและวัฒนธรรมการบริโภคด้วย นั่นหมายความว่ารัฐต้องจัดให้มีมาตรการทางสังคมเพื่อประกันสิทธิให้แก่กลุ่มเสี่ยงทั้งในยามปกติ และยามฉุกเฉิน โดยอาศัยการวางแผนและข้อมูลที่ทันสมัย นอกจากนี้รัฐพึงคาดการณ์ถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากบุคคลที่สามแล้วหามาตรการต่างๆมาเสริมสร้างระบบประกันสิทธิเดิมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นตามนัยยะแห่งหลักความก้าวหน้าในการยอมรับสิทธิเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยคำนึงถึงเป้าหมายในการพัฒนาที่ประชาคมโลกสร้างขึ้น เช่นเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และกรอบเวลาที่ชัดเจน เพื่อใช้ในการประเมินผล[105] แม้รัฐจะขาดแคลนทรัพยากรก็ควรแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาความมั่นคงด้านอาหารของตน โดยอยู่บนหลักไม่เลือกประติบัติ

พันธกรณีของรัฐในการเติมเต็มสิทธิมนุษยชนนอกอาณาเขต รัฐมีหน้าที่ตามกฎบัตรสหประชาชาติในการให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างประเทศตาม ข้อ 55 และ 56 อยู่แล้ว[106] ดังนั้นรัฐที่พอมีทรัพยากรจึงมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาที่ร้องขอความช่วยเหลือ ทั้งในรูปแบบของการร่วมมือด้านข้อมูล การศึกษา และการช่วยเหลือด้านการเงินและโภคทรัพย์โดยตรงแต่ความช่วยเหลือดังกล่าวควรอยู่ในขอบเขตของสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมสิทธิในการพัฒนาอย่างยั่งยืนของทุกประเทศ ในยามฉุกเฉินรัฐต่างๆ ควรร่วมกันส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมไปยังประเทศที่ประสบภัย ทั้งนี้รัฐที่ให้การช่วยเหลือต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้ผลิต และตลาดภายในประเทศที่ประสบภัย การช่วยเหลือในยามฉุกเฉินนี้ต้องไม่ทำลายความสามารถ

---

[104] UN, E/CN.4/2006/44, p. 10.

[105] UN, E/CN.4/2006/44, p. 11.

[106] กฎบัตรสหประชาชาติ

ข้อ 55

ด้วยความมุ่งหมายในการสถาปนาภาวการณ์แห่งเสถียรภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งจำเป็นสำหรับความสัมพันธ์โดยสันติและโดยฉันมิตรระหว่างประชาชาติทั้งหลาย โดยยึดความเคารพต่อหลักการแห่งสิทธิอันเท่าเทียมกันและการกำหนดเจตจำนงของตนเองของประชาชนเป็นมูลฐานสหประชาชาติจะต้องส่งเสริม

ก. มาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น การมีงานทำโดยทั่วถึง และภาวการณ์แห่งความก้าวหน้าและพัฒนาการทาง เศรษฐกิจและสังคม

ข. การแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ สังคม อนามัยและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และความร่วมมือระหว่างประเทศทางวัฒนธรรมและการศึกษา และ

ค. การเคารพโดยสากล และการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพอันเป็นหลักมูลสำหรับทุกคนโดยไม่ เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศภาษา หรือศาสนา

ข้อ 56 สมาชิกทั้งปวงให้คำมั่นว่าตนจะดำเนินการร่วมกันและแยกกัน ในการร่วมมือกับองค์การฯ เพื่อให้บรรลุ ความมุ่งประสงค์ที่กำหนดไว้ใน ข้อ 55

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ของรัฐผู้รับในการพัฒนาประเทศให้กลับมาพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต นอกจากนี้ข้อ 28 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติได้กำหนดให้รัฐสมาชิกมีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นรัฐทั้งหลายพึงส่งเสริมการเจรจาการค้าอย่างเป็นธรรมและส่งเสริมความช่วยเหลือด้านการพัฒนาอย่างเป็นทางการให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาด้วย เหนือสิ่งอื่นใดเป้าหมายของความร่วมมือและการช่วยเหลือระหว่างประเทศต้องคำนึงถึงความจำเป็นของกลุ่มเสี่ยงเป็นลำดับแรก[107] เพราะกลุ่มเหล่านี้อยู่ในภาวะอันตรายที่สุดและช่วยเหลือตนเองได้น้อยกว่ากลุ่มอื่น

พันธกรณีขององค์การระหว่างประเทศในการเติมเต็มสิทธิมนุษยชน องค์การระหว่างประเทศควรริเริ่มมาตรการและโครงการใหม่ๆเพื่อให้ความช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงในประเทศต่างๆ เช่น มาตรการช่วยเหลือควรมีลักษณะเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ และจัดตั้งระบบข้อมูลแผนที่เพื่อสร้างระบบเตือนภัยพิบัติและภาวะเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงด้านอาหาร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศต่างๆในการหามาตรการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติธรรมชาติได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้องค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องควรจัดข้อมูลเสบียงอาหารคงคลังเพื่อส่งอาหารไปยังพื้นที่ที่ขาดแคลนได้สอดคล้องกับสถานการณ์ องค์การการค้าโลกควรผลักดันการลดการอุดหนุนภายในประเทศพัฒนาแล้วและปรับปรุงกฎหมายให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรมมากขึ้น[108] ในการเจรจาการค้าภายใต้องค์การการค้าโลกที่มีระบบกฎหมายของตนเองควรผนวกเงื่อนไขความมั่นคงด้านอาหารเข้าสู่ข้อตกลงสินค้าเกษตร เพื่อเป็นช่องทางให้ประเทศกำลังพัฒนาริเริ่มมาตรการใหม่ๆ ในการรักษาความมั่นคงด้านอาหารภายในประเทศ โดยไม่ขัดต่อข้อตกลง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเติมเต็มสิทธินั้นอาจทำโดยเพิ่มโครงการใหม่ๆ หรือประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรหรือโครงการต่างๆให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งนำไปปรับใช้กับสิทธิพลเมืองและการเมืองได้เช่นกัน

พันธกรณีของบรรษัทข้ามชาติในการเติมเต็มสิทธิมนุษยชน บรรษัทข้ามชาติควรให้ความร่วมมือในการจัดทำประมวลความรับผิดชอบทางสังคมของบรรษัทข้ามชาติ ทั้งนี้อาจอยู่ในรูปแบบการให้ข้อมูลหรือ นำเสนอประสบการณ์และแนวทางที่เป็นประโยชน์เพื่อจัดทำประมวลที่สมเหตุสมผลและสามารถบังคับใช้สิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากบรรษัทจะต้องเคารพและปกป้องสิทธิมนุษยชนด้วยการละเว้นการดำเนินกิจกรรมที่อาจละเมิดสิทธิมนุษยชนแล้ว บรรษัทควรตรวจสอบการดำเนินการของบรรษัทว่าไม่ส่งผลกระทบทางอ้อมต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นนั้น[109] เช่น การเข้าไปปลูกพืชที่ใช้น้ำมากทำให้ดินแห้งจนชุมชนท้องถิ่นนั้นได้รับผลเสียไปด้วย บรรษัทยังอาจริเริ่มมาตรการใหม่ๆที่ส่งเสริมสิทธิได้อีกด้วย อาทิ การแจ้งสถานการณ์ละเมิดสิทธิในประเทศที่ตนเข้าไปลงทุนให้แก่องค์การระหว่างประเทศทราบ การริเริ่มมาตรฐานดำเนินการภายในขอบเขตการดำเนินงานของ

[107] UN, E/CN.4/2006/44, p. 14.

[108] UN, E/CN.4/2006/44, p. 16.

[109] UN, E/CN.4/2006/44, p. 18.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

บรรษัท เช่น ยกระดับมาตรฐานการจ้างงาน และสวัสดิการให้แก่พนักงานของตน เหนือกว่ามาตรฐานของประเทศที่ตนเข้าไปลงทุน

พันธกรณีต่อกลุ่มเสี่ยง (Vulnerable Groups)

รัฐมีพันธกรณีในการสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนให้แก่กลุ่มเสี่ยงโดยต้องจัดหามาตรการส่งเสริมให้กลุ่มเสี่ยงมีความสามารถทั้งทางกายภาพ และทางเศรษฐกิจ ในการเข้าถึงสิทธิ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี แม้ในยามฉุกเฉินรัฐก็ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการประกันสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเสี่ยง อันได้แก่ เด็ก สตรี ผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัยธรรมชาติ หรือ ภัยสงคราม ชนพื้นเมือง ผู้สูงอายุ ผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้พิการ รวมไปถึงผู้บริโภคด้วย

รัฐมีพันธกรณีในการเคารพสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเสี่ยง โดยไม่ดำเนินการใดๆที่จะเป็นการลิดรอนสิทธิของกลุ่มเสี่ยงทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ รัฐควรรับรองกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินของกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ให้มีผลตามกฎหมาย ทั้งการรับรองเอกสารสิทธิของบุคคล และการรับรองสิทธิของชุมชนโดยกฎหมาย และควรเปิดช่องให้กลุ่มเสี่ยงเหล่านี้เข้าถึงการเยียวยาหากได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิ ทั้งนี้หากมีกฎหมายหรือมาตรการใดที่คุ้มครองสิทธิเช่นว่าอยู่แล้ว รัฐก็มิควรยกเลิกเสีย

รัฐมีพันธกรณีในการปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเสี่ยง โดยหามาตรการใดๆ มาปกป้องกลุ่มเสี่ยงจากการกระทำของบุคคลที่สามที่อาจสร้างความเสียหายให้แก่กลุ่มเสี่ยง รวมไปถึงการปกป้องสิทธิของกลุ่มเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารและการใช้สอยทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อผลิตอาหารให้เพียงพอทั้งในแง่ปริมาณ และคุณภาพ อาทิ รัฐควรออกกฎหมาย และมีมาตรการป้องกันมิให้กลุ่มบุคคลใดเข้าจับจองทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างไม่ยั่งยืน รัฐควรมีกฎหมายและมาตรการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเสี่ยงในการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันเพื่อดำรงชีพอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน เช่น สิทธิชุมชนท้องถิ่นเหนือทรัพยากรธรรมชาติ รัฐควรมีมาตรการควบคุมการให้ข้อมูลอย่างถูกต้อง เช่น ออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค หรือ กฎหมายการตลาด ที่ป้องกันมิให้อุตสาหกรรมหลอกลวงผู้บริโภค รัฐควรมีมาตรการตรวจสอบความปลอดภัยด้านสินค้าและบริการทั้งระดับประเทศ และท้องถิ่น หากมีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ รัฐก็ควรหามาตรการประกันสิทธิของกลุ่มเสี่ยงอย่างเพียงพอด้วย

รัฐมีพันธกรณีในการเติมเต็มสิทธิของกลุ่มเสี่ยง โดยต้องให้ความสำคัญต่อการขยายมาตรการไปให้ครอบคลุมกลุ่มเสี่ยงตลอดเวลาเนื่องจากกลุ่มเสี่ยงแต่ละกลุ่มมีสภาพปัญหาที่แตกต่างหลากหลายกันออกไป ดังนั้นรัฐจึงต้องปรับมาตรการให้สอดคล้องและรองรับกับความจำเป็นของแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา มาตรการที่รัฐพึงกระทำมีอยู่สองส่วน คือ มาตรการส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มเสี่ยงในยามปกติเพื่อให้มีความสามารถในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพมากขึ้น อาทิ การจัดสรรที่ดินให้ชุมชนเพื่อการเกษตรแบบสหกรณ์ การส่งเสริมโครงการทำงานเพื่อแลกอาหาร และ มาตรการ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

รองรับผลกระทบที่เกิดกับกลุ่มเสี่ยงในยามฉุกเฉิน อาทิ การเตรียมเสบียงอาหารสำรองและเชื่อมเครือข่ายข้อมูลระหว่างประเทศ การส่งเสริมให้ทำงาน และการเกษตรอย่างยั่งยืนและหลากหลาย

จากพันธกรณีข้างต้นทั้งสามแสดงให้เห็นว่ารัฐต้องจัดให้มีมาตรการที่หลากหลายเพื่อประกันสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเสี่ยง โดยหลักใหญ่ใจความก็จะมีมาตรการพื้นฐานที่ต้องมีไว้เพื่อหลักการปฏิบัติงาน ได้แก่

มาตรการด้านข้อมูล รัฐควรจัดให้มีข้อมูลและระบบแผนภูมิเกี่ยวกับความไม่มั่นคงทางสังคม และความเสี่ยง (FIVIMS) ตามข้อผูกพันของเป้าหมายสหัสวรรษ เพื่อบ่งชี้กลุ่มและครัวเรือนที่เสี่ยงเป็นพิเศษต่อภาวะความไม่มั่นคงของมนุษย์ ควบคู่ไปกับเหตุผลที่ทำให้เกิดภาวะไม่มั่นคงสังคมของกลุ่มเหล่านั้น รัฐควรพัฒนาและบ่งชี้มาตรการเพื่อแก้ไขดัดแปลงการจัดให้มีการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานอย่างเพียงพอให้บังคับใช้ได้อย่างทันท่วงทีและเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

มาตรการด้านการวิจัย รัฐควรดำเนินการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบในเรื่องความไม่มั่นคงของมนุษย์ ความเสี่ยงทางสังคม และสุขภาวะของกลุ่มต่างๆในสังคม แต่ละกลุ่มแยกกันไป ในการประเมินรูปแบบต่างๆของการเลือกประติบัติ ที่อาจแสดงออกถึงการเพิ่มขึ้นของความไม่มั่นคงของมนุษย์และความเสี่ยงทางสังคมที่จะเกิดความไม่มั่นคงด้านต่างๆขึ้น หรือการปรากฏภาวะเสื่อมสุขภาวะอย่างแพร่หลายในกลุ่มประชากรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากขึ้น หรือเกิดขึ้นไปพร้อมกันทั้งสองอย่าง ด้วยเจตจำนงที่จะขจัดและป้องกันสาเหตุต่างๆที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงด้านในชีวิตและสุขภาวะย่ำแย่

มาตรการตรวจตรา และประเมินผล รัฐควรจัดให้มี เกณฑ์คุณสมบัติที่โปร่งใสและไม่เลือกประติบัติ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ความช่วยเหลือจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อประกันว่าจะไม่มีบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือคนใดถูกกันออกจากกลุ่มเป้าหมาย หรือประกันว่าบุคคลที่ไม่ต้องการช่วยเหลือคนใดจะถูกรวมเข้ามาในกลุ่มเป้าหมาย ระบบความรับผิดและการปกครองที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันการรั่วไหลและการทุจริตประพฤติมิชอบ ปัจจัยที่จะรวบรวมเข้ามาพิจารณา ได้แก่ สินทรัพย์และรายได้ของครัวเรือนและปัจเจกชน ภาวะทางการดำรงชีพและสาธารณสุข และกลไกต่างๆที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่

เนื่องจากการสร้างมาตรการต้องคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มเสี่ยง ดังนั้นเราจึงต้องพิจารณาถึงสภาพปัญหาและกรอบทางกฎหมายของแต่ละกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การออกมาตรการที่สามารถตอบสนองต่อความจำเป็นของกลุ่มเสี่ยงต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยการอธิบายเพื่อให้เห็นรูปธรรมจะนำเอาสิทธิด้านอาหารมาเป็นตัวอย่างของสิทธิมนุษยชนทั้งหลายเพื่อทำให้ผู้ที่ศึกษากฎหมายสิทธิมนุษยชนสามารถปรับหลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงได้ง่ายขึ้น กล่าวคือ จะใช้ “สิทธิด้านอาหาร” เป็นฐานในการอ้างอิงสิทธิของกลุ่มเสี่ยงต่างๆที่จะศึกษา โดยกลุ่มเสี่ยงที่หนังสือฉบับนี้จะนำเสนอ ได้แก่

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ก. สตรี

สิทธิสตรีด้านอาหารได้รับการคุ้มครองตามนัยยะแห่ง ข้อ 2 (2) และ 3 แห่งกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม[110] โดยถือว่าสตรีได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเสมอภาคภายใต้หลักการห้ามเลือกประติบัติ รัฐจึงมีพันธกรณีในการเคารพ ปกป้อง และเติมเต็มสิทธิมนุษยชนของสตรี นั่นหมายถึงรัฐอาจต้องหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความจำเป็นพิเศษของกลุ่มสตรี[111] เนื่องจากสตรีในหลายภูมิภาคมีอุปสรรคในการเข้าถึงอาหารทั้งจากการกดขี่ทางสังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งการไม่ยอมรับสิทธิสตรีในการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ดังนั้นรัฐอาจต้องหามาตรการประกันสิทธิของสตรีในการครอบครองทรัพย์สินอย่างมั่นคง รวมไปถึงสิทธิในการเข้าถึงปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ที่ดิน เทคโนโลยี สินเชื่อ และเงินทุน

สิทธิสตรีที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอทั้งทางด้านกายภาพ และทางเศรษฐกิจได้รับการคุ้มครองโดย อนุสัญญาสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรี ข้อ 11 และ 12[112]

---

[110] กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ข้อ 2(2) รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกันว่าสิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้จะใช้ได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่น

ข้อ 3 รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีในการที่จะอุปโภคสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมทั้งปวง ดังที่ได้ระบุไว้ในกติกานี้

[111] UN, A/58/330, p. 7.

[112] อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

ข้อ 11

1. รัฐภาคีจะใช้มาตรการที่เหมาะสมทุกอย่าง เพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในด้านการจ้างงานเพื่อที่จะประกันสิทธิอย่างเดียวกันบนพื้นฐานของความเสมอภาคของบุรุษและสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

(ก) สิทธิที่จะทำงานในฐานะเป็นสิทธิอันจะพึงแบ่งแยกมิได้ของมนุษย์ทั้งปวง

(ข) สิทธิในโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานชนิดเดียวกัน รวมทั้งการใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเดียวกันในเรื่องของการจ้างงาน

(ค) สิทธิในการเลือกอาชีพและการทำงานได้อย่างเสรี สิทธิในการได้เลื่อนตำแหน่ง ความปลอดภัยในการทำงาน และผลประโยชน์ รวมทั้งเงื่อนไขเกี่ยวกับการบริการทั้งปวง และสิทธิที่จะได้รับการฝึก และการฝึกซ้ำด้านอาชีพ รวมทั้งภาวะการเป็นผู้ฝึกงาน การฝึก และการฝึกซ้ำด้านอาชีพในระดับสูง

(ง) สิทธิที่จะได้รับผลตอบแทนเท่าเทียมกัน รวมทั้งผลประโยชน์และสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เสมอภาคกันเกี่ยวกับงานที่มีคุณค่าเท่าเทียมกัน รวมทั้งความเสมอภาคของการปฏิบัติในการวัดผลคุณภาพของงาน

(จ) สิทธิที่จะได้รับประกันสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของการเกษียณอายุ การตกงาน การป่วย การทุพพลภาพและวัยชรา และการหมดสมรรถนะที่จะทำงานอื่น ๆ รวมถึงสิทธิในการได้รับเงินค่าจ้างขณะพักงาน

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

โดยข้อ 11 ได้คุ้มครองสิทธิสตรีในการได้รับค่าจ้างเท่าเทียมกับผู้ชาย ซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรีได้ออกข้อเสนอแนะฉบับที่ 13 อันมีเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิสตรีในการรับค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกับบุรุษสำหรับงานที่มีมูลค่าเท่ากัน สอดคล้องกับอนุสัญญาฉบับที่ 100 ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ[113] นอกจากนี้คณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรียังได้ออกข้อเสนอแนะฉบับที่16 โดยสังเกตว่าแรงงานสตรีมักไม่ได้รับค่าตอบแทนในกิจการของครอบครัว และชี้ว่างานที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนเป็นรูปแบบหนึ่งของการเอาเปรียบสตรี รัฐต้องดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อประกันค่าตอบแทน สวัสดิการ และผลประโยชน์ทางสังคมแก่สตรีที่ทำงานในกิจการที่มีสมาชิกครอบครัวเป็นเจ้าของโดยไม่ได้รับสิทธิประโยชน์อื่นใด[114] ส่วน ข้อ 12 ของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรี ได้คุ้มครองสิทธิสตรีในการเข้าถึงบริการสาธารณะด้านสุขภาพ และโภชนาการ โดยข้อเสนอแนะฉบับที่ 24 ของคณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรี ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการประกันสิทธิสตรีด้านสุขภาพจำเป็นต้องส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของสตรีในด้านโภชนาการตลอดช่วงอายุขัย โดยรัฐต้องจัดให้มีอาหารที่ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการและปรับให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่นทั้งนี้รัฐอาจดำเนินมาตรการส่งเสริมให้สตรีเข้าถึงปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะสตรีชนบท รวมทั้งให้หลักประกันว่าจะมีโครงการตอบสนองความต้องการพิเศษด้านโภชนาการของสตรี[115] เช่น สตรีที่ตั้งครรภ์ สตรีที่ให้นมบุตร

การคุ้มครองสิทธิสตรีในการเข้าถึงอาหารยังต้องอาศัยช่องทางในการเข้าถึงบริการทางกฎหมายเพื่อเปิดโอกาสให้สตรีที่ถูกละเมิดสิทธิสามารถเรียกร้องให้รัฐเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้อาจอาศัยนัยยะแห่งพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรี หรือการออกกฎหมายภายในเพิ่มเติมก็ได้

(ฉ) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยในสภาพการทำงานต่าง ๆ รวมทั้งการให้ความคุ้มครองในการทำหน้าที่ด้านการมีบุตรสืบพันธุ์

ข้อ 12

1. รัฐภาคีจะใช้มาตรการที่เหมาะสมทุกอย่าง เพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในด้านการรักษาสุขภาพ เพื่อประกันการมีโอกาสได้รับการบริการในการรักษาสุขภาพ รวมทั้งบริการที่เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว บนพื้นฐานของความเสมอภาคของบุรุษและสตรี

2. ทั้ง ๆ ที่มีบทบัญญัติในวรรค 1 ของข้อนี้ รัฐภาคีจะประกันให้สตรีได้รับบริการที่เหมาะสมเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอดบุตรและระยะหลังคลอดบุตร โดยการให้บริการแบบให้เปล่าเมื่อจำเป็น รวมทั้งการให้โภชนาการที่เพียงพอระหว่างการตั้งครรภ์และระยะการให้นม

[113] UN, A/44/38, preamble.

[114] UN, A/46/38.

[115] UN, A/54/38/Rev.1, pp.7.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

รัฐอาจให้ความสำคัญลำดับแรกแก่การจัดช่องทางความช่วยเหลือด้านอาหารผ่านทางสตรีเป็นวิธีการส่งเสริมบทบาทในการตัดสินใจของสตรี และให้หลักประกันว่าอาหารจะถูกใช้ไปเพื่อบรรลุความต้องการด้านอาหารของครัวเรือน โดยเฉพาะสตรีที่กำลังตั้งครรภ์และให้นมบุตร รวมทั้งการให้หลักประกันในการถือครองสินทรัพย์และรับมรดกของสตรีให้มีความเสมอภาคและมั่นคงด้วย

ข. เด็ก

สิทธิเด็กด้านอาหารได้รับการคุ้มครองตามนัยยะแห่ง ข้อ 2 (2) แห่งกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยถือว่าเด็กได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเสมอภาคภายใต้หลักการห้ามเลือกประติบัติ รัฐจึงมีพันธกรณีในการเคารพ ปกป้อง และเติมเต็มสิทธิมนุษยชนของเด็ก นั่นหมายถึงรัฐอาจต้องหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความจำเป็นพิเศษของกลุ่มเด็ก และเยาวชน

อนุสัญญาสิทธิเด็กคุ้มครองสิทธิของเด็กในการเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอ และได้รับอาหารที่มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการด้านโภชนาการไว้ใน ข้อ 24 และ 27[116] โดยใน ข้อ 24 อนุสัญญารับรองสิทธิของเด็กในการได้รับการดูแลสาธารณสุขมูลฐานที่มีมาตรฐาน รวมทั้งได้อาหาร และอาหารเสริม ที่เพียงพอ ส่วน ข้อ 27 อนุสัญญารับรองสิทธิของเด็กในมาตรฐานการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอ

---

[116] อนุสัญญาสิทธิเด็ก

ข้อที่ 24

1. รัฐภาคียอมรับในสิทธิของเด็กที่จะได้รับมาตรฐานสาธารณสุขที่สูงที่สุดเท่าที่จะหาได้ และสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับการบำบัดรักษาความเจ็บป่วย และการฟื้นฟูสุขภาพ รัฐภาคีจะพยายามดำเนินการที่จะประกันว่าไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอน สิทธิในการรับบริการดูแลสุขภาพเช่นว่านั้น

2. รัฐภาคีจะให้มีการปฏิบัติตามซึ่งสิทธินี้อย่างเต็มที่ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมดังนี้

.....

ค) ต่อสู้กับโรคภัย และทุพโภชนาการ รวมทั้งที่อยู่ภายในขอบข่ายของการดูแลสุขภาพขั้นปฐม ซึ่งนอกเหนือจากวิธีการอื่นแล้วยังดำเนินการโดยการใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่พร้อมแล้ว และโดยการจัดหาอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ และน้ำดื่มที่สะอาดอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ โดยการพิจารณาถึงอันตราย และความเสี่ยงของมลภาวะแวดล้อม

จ) ประกันว่าทุกส่วนของสังคม โดยเฉพาะบิดามารดาและเด็ก จะได้รับข้อมูลข่าวสาร และเข้าถึงการศึกษาและการสนับสนุนให้ใช้ความรู้พื้นฐานในเรื่องโภชนาการและสุขภาพเด็ก เรื่องประโยชน์ของการเลี้ยงดูด้วยนมมารดา เรื่องอนามัยและสุขาภิบาลสภาพแวดล้อม และเรื่องการป้องกันอุบัติเหตุ

ข้อที่ 27 .....

3. ตามสภาวะและกำลังความสามารถของประเทศ รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมที่จะให้ความช่วยเหลือบิดามารดา และผู้อื่นที่รับผิดชอบต่อเด็ก ในการดำเนินตามสิทธินี้ และในกรณีที่จำเป็นรัฐภาคีจะให้ความช่วยเหลือด้านวัตถุและแผนงานสนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านโภชนาการ .....

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ทางด้านอาหาร จะเห็นได้ว่าอนุสัญญาได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนของเด็กเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นวัยที่ต้องได้รับอาหารอย่างเพียงพอและมีคุณภาพเพื่อพัฒนาการชีวิตที่ดี

รัฐมีพันธกรณีในการวิเคราะห์บ่งชี้ถึงกลุ่มเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงด้านอาหารและศึกษาถึงสาเหตุของภาวะดังกล่าวด้วย เมื่อทราบถึงข้อมูลแล้วก็ควรออกมาตรการที่เหมาะสมแก่ช่วงวัยและความจำเป็นในแต่ละช่วงด้วย เพราะเด็กจะมีความต้องการทางโภชนาการที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงวัย ทั้งนี้ควรส่งเสริมให้ชุมชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีมากและครอบคลุมไปในภูมิภาคที่ห่างไกล

รัฐพึงหลีกเลี่ยงการยกเลิกมาตรการใดๆ ที่ส่งเสริมการครอบครองที่ดินขนาดย่อมของครัวเรือนเพื่อเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง และการยกเลิกสหกรณ์การเกษตร เนื่องจากมีประโยชน์ต่อการผลิตอาหารเพื่อเด็กในแต่ละครัวเรือนรัฐไม่ควรยกเลิกสิทธิของเด็กในการครอบครองที่ดินเพื่อทำกินหรือครอบครองทรัพย์มรดกในกรณีที่เป็นเด็กกำพร้า รัฐไม่ควรแปรรูปรัฐวิสาหกิจด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะตัดช่องทางการเข้าถึงการศึกษาของเด็กที่ยากจน

รัฐควรปกป้องเด็กให้พ้นจากนโยบายหรือมาตรการที่จำกัดสิทธิมนุษยชนของเด็กและต้องสนับสนุนให้เด็กเข้าถึงโครงการด้านอาหารของภาครัฐ รวมถึงการได้รับการจัดสรรที่ดินและทรัพยากรในการผลิตอาหาร รัฐบาลหรือพรรคการเมืองไม่ควรนำเด็กมาเป็นเครื่องมือทางการเมือง นโยบายด้านอาหารของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องจัดให้มีมิใช่ข้อต่อรองทางการเมือง รัฐพึงปกป้องเด็กในการรับข้อมูลด้านอาหารที่เป็นเท็จจากโฆษณาหรือการหลอกลวงของอุตสาหกรรมอาหาร ทั้งนี้เด็กหญิงและเด็กชายควรได้รับการปกป้องอย่างเท่าเทียมกัน

รัฐต้องหามาตรการใหม่ๆมาตอบสนองต่อความต้องการทางโภชนาการที่แตกต่างในแต่ละวัยและต้องคำนึงถึงการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนด้วย รัฐพึงให้เด็กมีส่วนร่วมในการออกนโยบายและมาตรการที่อาจส่งผลกระทบต่อตัวเด็กด้วยในทุกๆขั้นตอน รัฐควรมีนโยบายพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เพื่อป้องกันการละทิ้งถิ่นฐานของเยาวชนเข้าไปทำงานในเขตเมืองหรือภาคอุตสาหกรรม ควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและการรวมตัวเพื่อแสดงพลังของเยาวชนในนโยบายต่างๆ รัฐควรจัดให้มีระบบศึกษาทางเลือกที่มีความหลากหลายสนองต่อการประกอบอาชีพและการเกษตรอย่างยั่งยืนเพื่อที่เยาวชนจะสามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างมั่นคงสืบไป ทั้งนี้การเข้าถึงระบบสหกรณ์หรือระบบสินเชื่อของเยาวชนก็เป็นสิ่งสำคัญในการเริ่มต้นชีวิตแบบพึ่งพาตนเองเช่นกัน

ทารกและเด็กมีความต้องการอาหรที่เป็นพิเศษและแตกต่างจากบุคคลวัยอื่นๆ รัฐควรดำเนินมาตรการประกันสิทธิของเด็กให้เหมาะสมกับความต้องการทางโภชนาการของเด็ก โดยใช้โครงการที่มุ่งไปที่เด็กโดยตรงหรือผ่านทางสตรีและครอบครัวก็ตาม นอกจากนี้การให้ความรู้ทางโภชนาการต่อตัวเด็กและแม่ก็มีความจำเป็นเช่นกัน เช่น ในกรณีผลิตภัณฑ์ทดแทนนมแม่ รัฐและองค์การระหว่างประเทศต้องเร่งให้

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ความรู้ที่ถูกต้อง และหามาตรการควบคุมการโฆษณาและให้ความรู้แบบผิดๆ จากอุตสาหกรรมอาหารด้วย เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในด้านโภชนาการสำหรับเด็กอย่างถูกต้อง

ค. ผู้ยากไร้

ผู้ยากไร้เป็นกลุ่มเสี่ยงที่เกิดจากความด้อยโอกาสในการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ทำให้โอกาสในการเข้าถึงอาหารทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจย่อมน้อยลงไปด้วย มาตรการในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มผู้ยากไร้จึงต้องยึดกระบวนการที่อ้างอิงสิทธิเป็นพื้นฐาน สิทธิที่จะเน้นในที่นี้ก็คือ สิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สุดในการดำรงชีพ หากแก้ไขปัญหาในส่วนนี้ได้สิทธิอื่นๆ ก็จะพัฒนาอย่างมั่นคง

มาตรการทางเศรษฐกิจและการพัฒนาถือเป็นแนวทางหลักในการแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ยากไร้ รัฐอาจดำเนินการมาตรการผ่านทางการเพิ่มโอกาสในการทำงานที่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเพียงพอ หรือเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรการผลิตอาหารมากขึ้น เนื่องจากสาเหตุหลักของความยากจนก็คือ การขาดแคลนโอกาสทางเศรษฐกิจ ทั้งที่อยู่ในรูปแบบ การขาดที่ดินทำกิน การขาดปัจจัยการผลิต การขาดความรู้และเทคโนโลยีในการปรับปรุงการผลิต ทั้งนี้อาจจะเกิดจากการขาดแคลนตามธรรมชาติหรือภาวะกดดันจากระบบเศรษฐกิจ หรือ การเมือง เช่น การคุกคามสิทธิในการครอบครองปัจจัยการผลิตจากภาคอุตสาหกรรม การล้มละลายเนื่องจากมีความสามารถในการแข่งขันต่ำ และการถูกบังคับขับไล่ออกจากปัจจัยการผลิตของตนโดยการกดดันจากภาครัฐ ดังนั้นมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาในส่วนนี้จึงน่าจะเป็นการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้ยากไร้ ทั้งการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรรายย่อยเป็นรายๆไป หรือ การจัดสรรที่ดินให้ชุมชนใช้สอยทรัพยากรร่วมกันในฐานะสิทธิชุมชน หรือ การส่งเสริมระบบสหกรณ์การผลิต โดยที่รัฐจะต้องออกเอกสารสิทธิหรือกฎหมายมารับรองสิทธิดังกล่าวเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่สิทธิของปัจเจกชนและชุมชน

การดำเนินมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนนี้จะต้องตั้งอยู่บนหลัก ความเสมอภาค และ ไม่เลือกประติบัติ การออกมาตรการหรือนโยบายใดๆ ต้องคำนึงถึงหลักการทั้งสองผู้ที่จะได้รับประโยชน์หรือมีส่วนร่วมในโครงการจะต้องเป็นผู้ผ่านเกณฑ์ที่เป็นธรรมมีลักษณะเป็นการรับหลักการโดยกฎหมายหรือข้อกำหนด มากกว่าการเลือกพื้นที่ลงไปแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะซึ่งเป็นการสร้างผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนบางพื้นที่มากกว่าจะเป็นการกระจายการพัฒนาไปครอบคลุมประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนทั้งหมดหากจำเป็นและอยู่ในสภาวะฉุกเฉินรัฐอาจให้ความช่วยเหลือด้านอาหารโดยตรงแก่กลุ่มที่เดือดร้อนเป็นพิเศษผ่านโครงการอาหารรูปแบบต่างๆ ก็ได้ เนื่องจากเป็นการเลือกประติบัติที่มีเหตุผลในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

ปัญหาความยากจนนอกจากจะมีสาเหตุมาจากการขาดโอกาสทางเศรษฐกิจแล้ว บางส่วนยังเชื่อมโยงกับสิทธิพลเรือน และสิทธิทางการเมือง เนื่องจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐที่ขาดธรรมาภิ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

บาล และเกิดการทุจริตประพฤติมิชอบในวงราชการ จะทำให้เกิดการรั่วไหลของงบประมาณและทำให้ผลประโยชน์ส่งไปไม่ถึงผู้ยากไร้ ดังนั้นรัฐจึงต้องส่งเสริมธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วย

รัฐควรสร้างกลไกความรับผิดขึ้นมาเพื่อเปิดช่องทางให้ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเรียกร้องผ่านกระบวนการศาลได้ เพื่อเยียวยาความเสียหายที่อาจได้รับจากการละเว้นและเพิกเฉยของหน่วยงานรัฐ

นอกจากนี้การพัฒนาระบบเกษตรกรรมทั้งระบบให้มีลักษณะพึ่งพาตนเองได้ยังเป็นแนวทางแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้ยากไร้อย่างยั่งยืนด้วย

ง. ผู้ประสบภัยธรรมชาติ

สถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นมาดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและสร้างความเสียหายให้แก่ประชากรโลกมากเกินกว่ารัฐใดรัฐหนึ่ง หรือ องค์กรใดองค์กรหนึ่งจะแก้ไขปัญหาได้โดยลำพัง รัฐทั้งหลายและองค์การระหว่างประเทศจึงต้องแสวงหาความร่วมมือในระดับต่างๆเพื่อป้องกัน บรรเทาความเสียหาย และฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลดังเดิม ซึ่งต้องอาศัยการความร่วมมือทั้งในระดับระหว่างประเทศ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการ ดังที่ปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 55 และ 56

ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รัฐควรให้ความช่วยเหลือด้านอาหารแก่ผู้ประสบภัยที่ต้องการความช่วยเหลือ รัฐอาจร้องขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศถ้าทรัพยากรของรัฐมีไม่เพียงพอ และรัฐควรอำนวยความสะดวกและไม่กีดขวางการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศจากภายนอกตามกฎหมายระหว่างประเทศและหลักมนุษยธรรมซึ่งมีผลบังคับใช้ทั่วไป รัฐพึงระลึกถึงสภาพแวดล้อมท้องถิ่นประเพณีและวัฒนธรรมด้านอาหาร ด้วย[117]

รัฐซึ่งให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศในรูปแบบการช่วยเหลือด้านอาหารควรตรวจสอบนโยบายที่เกี่ยวข้องอยู่เป็นประจำ และหากจำเป็นรัฐควรทบทวนนโยบายเพื่อสนับสนุนความพยายามระดับชาติของรัฐผู้รับเพื่อการยอมรับสิทธิในการได้รับอาหารอย่างเพียงพอตามบริบทของความมั่นคงด้านอาหารระดับชาติมากยิ่งขึ้น รัฐผู้บริจาคควรสร้างนโยบายความช่วยเหลือด้านอาหารโดยอิงกับการประเมินความจำเป็นที่ทำร่วมกันทั้งประเทศผู้รับและประเทศผู้บริจาค และกับเป้าหมายความจำเป็นเร่งด่วนและความจำเป็นของกลุ่มเสี่ยง รัฐควรจัดให้มีความช่วยเหลือโดยอิงเข้ากับ ความสำคัญของ ความปลอดภัย

[117] FAO, Voluntary Guidelines to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, pp. 16.6.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ด้านอาหาร ศักยภาพในการผลิตอาหารของท้องถิ่นและภูมิภาค ประโยชน์ และความต้องการทางโภชนาการ รวมถึงวัฒนธรรมของประชากรประเทศผู้รับ[118]

ในระยะยาวรัฐควรมีมาตรการป้องกันภัยและมาตรการฉุกเฉินเพื่อบรรเทาผลกระทบในระยะสั้นและมีมาตรการฟื้นฟูระยะยาวด้วย[119] เช่น การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิตอาหาร นอกจากนี้รัฐยังควรจัดตั้งกลไกเพื่อประเมินผลกระทบทางโภชนาการ และกลไกเพื่อทำความเข้าใจในยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องของครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ หรือ ภัยที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ กลไกดังกล่าวควรบ่งชี้ถึง เป้าหมาย การออกแบบ การบังคับใช้ และการประเมินค่าของโครงการบรรเทาทุกข์ โครงการบูรณะ และโครงการฟื้นคืนความเข้มแข็งของชุมชนผู้ประสบภัย

รัฐควรจัดสร้างกลไกสำหรับการเตือนภัยล่วงหน้าที่เพียงพอและทำงานได้เพื่อป้องกัน หรือบรรเทาผลกระทบของภัยธรรมชาติและภัยที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ ระบบเตือนภัยล่วงหน้าควรอยู่บนพื้นฐานของ มาตรฐานสากล การร่วมมือ และข้อมูลรายละเอียดที่จำแนกรายการอันเชื่อถือได้ รัฐควรดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับเหตุฉุกเฉิน อาทิ จัดระบบเก็บเสบียงอาหารเพื่อสะสมอาหาร และดำเนินการจัดตั้งระบบการกระจายอาหารที่เพียงพอ[120]

จ. ผู้ประสบภัยสงคราม

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้ให้การคุ้มครองสิทธิของบุคคลและทรัพย์สินในยามสงครามอัตโนมัติ แตกต่างจากนัยยะแห่งกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่กำหนดให้รัฐใช้ความพยายามเพิ่มการยอมรับสิทธิเป็นลำดับเท่าที่ทรัพยากรเอื้ออำนวย ดังนั้นรัฐจึงต้องให้การคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนเต็มที่ แม้อนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับ และ พิธีสารเลือกรับอีก 2 ฉบับจะมิได้บัญญัติถึงสิทธิมนุษยชนอย่างชัดแจ้ง แต่ก็มีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนโดยปริยายอยู่เช่นกัน อาทิ[121]

---

[118] FAO, Voluntary Guidelines to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, pp. 19.13.

[119] FAO, Voluntary Guidelines to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, pp. 16.8.

[120] FAO, Voluntary Guidelines to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, pp. 16.7.

[121] UN, A/56/210, p. 10-11.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- การห้ามใช้วิธีทำสงครามโดยการตัดเสบียงอาหารของพลเรือน ซึ่งหมายรวมถึง การห้ามตัดช่องทางการเข้าถึงอาหารของพลเรือน ห้ามทำลายพืชผลทางการเกษตร ปศุสัตว์ และน้ำดื่มของพลเรือน และห้ามใช้อาวุธเคมีชีวภาพที่อาจปนเปื้อนลงสู่สิ่งแวดล้อมจนเป็นเหตุให้ทรัพยากรการผลิตอาหารเป็นพิษ

- การห้ามบังคับพลเรือนให้อพยพออกจากถิ่นฐานของตน เนื่องจากจะทำให้พลเรือนต้องออกจากที่ทำกินของตนซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญและการย้ายไปอยู่ที่แห่งใหม่ก็อาจไม่มีแหล่งผลิตอาหารที่เพียงพอ เมื่ออพยพกลับมาอยู่ ณ ถิ่นฐานเดิม พืชผลและปศุสัตว์อาจเสียหายไปมากแล้วก็ได้ ดังนั้นกฎหมายจึงห้ามไว้ยกเว้นในกรณีที่ต้องอพยพเพื่อป้องกันความปลอดภัยของพลเรือน

- รัฐต้องจัดหาอาหารและเวชภัณฑ์ที่เพียงพอให้แก่พลเรือนที่ได้รับความเดือดร้อนทั้งจากการจัดหาโดยรัฐเอง หรือ ผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งนี้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปกป้องสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในยามสงครามรัฐต้องอนุญาตให้องค์การด้านมนุษยธรรมเดินทาง ขนส่ง อาหารและเวชภัณฑ์ไปให้แก่พลเรือนที่ได้รับความเดือดร้อน

- คู่พิพาททางสงครามต้องแบ่งแยกเป้าหมายทางพลเรือนออกจากเป้าหมายทางทหารตลอดเวลา รัฐต้องหลีกเลี่ยงการโจมตีเป้าหมายพลเรือนทั้งที่เป็นบุคคลและทรัพย์สินเพื่อเป็นหลักประกันว่าทรัพยากรของพลเรือนที่ใช้ในการผลิตอาหารจะไม่ถูกทำลาย

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนี้มีความเข้มแข็งในการบังคับใช้เป็นกฎหมายมาก เนื่องจากธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศได้กำหนดให้ความผิดตามกฎหมายมนุษยธรรมถือเป็นความผิดมูลฐานของธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศหากผู้ใดละเมิดกฎข้างต้นนี้แล้วจะถือว่ามีความผิดฐาน อาชญากรสงคราม ต้องได้รับการลงโทษตามกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ

ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งหรือภัยสงครามกลุ่มเสี่ยงอันได้แก่ พลเรือนที่เป็นเหยื่อของสงคราม พลรบ เชลยศึก ผู้ลี้ภัย หรือผู้พลัดถิ่น ควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะทั่วไปของคณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติทางเชื้อชาติ ฉบับที่ 22 ได้รับรองสิทธิของผู้ลี้ภัย และผู้พลัดถิ่น ตามนัยยะแห่ง อนุสัญญาสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ.1951 และ พิธีสารเลือกรับ ค.ศ.1967[122] ว่า ผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นมีสิทธิที่จะกลับสู่ถิ่นฐานเดิมได้ตามสมัครใจ และพวกเขามีสิทธิในการรับส่งคืนทรัพย์สินที่ถูกริบไประหว่างที่เกิดความขัดแย้ง และได้รับค่าชดเชยความเสียหายที่เหมาะสมในกรณีที่รัฐไม่อาจคืนทรัพย์สินได้ รวมทั้งมีสิทธิในการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและเต็มที่ในกิจกรรมสาธารณะ และสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะและสิทธิในการฟื้นฟูสถานะความเป็นอยู่ [123] ซึ่งถือเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ประสบภัยสงครามให้สามารถกลับมามีชีวิตที่ดี มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม อันจะเป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชนให้แก่ผู้ประสบภัยต่อไปในอนาคต

[122] UN, A/51/18, preamble

[123] UN, A/51/18, preamble, pp.2.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

นอกจากนี้รัฐและประชาคมระหว่างประเทศควรร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ผู้ประสบภัย ตามข้อ 55 และ 56 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ

ฉ. ผู้บริโภค

ผู้บริโภคในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับปัญหาความปลอดภัยด้านสินค้าที่เกิดจากการผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่เน้นการเพิ่มผลผลิตโดยอาศัยเทคโนโลยีต่างๆที่ผิดไปจากวิถีการผลิตดั้งเดิมที่เป็นไปตามธรรมชาติ ทั้งอุตสาหกรรมอาหารก็ได้ใช้กลไกทางการตลาดและโฆษณา ผลักดันสินค้าอาหารของตนให้ผู้บริโภครับประทานในแทบทุกครัวเรือน ดังนั้นมาตรการคุ้มครองบริโภคที่สำคัญจึงต้องตอบสนองต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

มาตรการที่รัฐต้องริเริ่มมาเพื่อจัดการกับปัญหาหลักๆ มีอยู่สองส่วน คือ มาตรการความปลอดภัยด้านสินค้า และมาตรการบริหารข้อมูลที่ถูกต้องให้แก่ผู้บริโภค

มาตรการความปลอดภัยด้านสินค้าต้องครอบคลุมตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตที่ผู้ประกอบการรายย่อยการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบ การปรุงวัตถุดิบเป็นอาหาร การบรรจุลงสู่บรรจุภัณฑ์ การจัดเก็บ เรื่อยไปจนถึงขั้นตอนการขนส่ง และการปรุงอาหารในครัวเรือน เป็นต้น

รัฐควรช่วยเหลือผู้ประกอบการและผู้ผลิตขั้นปฐมภูมิอื่นๆให้ปฏิบัติตามการประกอบการที่ดี เช่น ช่วยเหลือผู้แปรรูปอาหารให้ปฏิบัติตามการประกอบการผลิตที่ดี และช่วยเหลือผู้ควบคุมอาหารให้ปฏิบัติตามการควบคุมสุขอนามัยที่ดี รัฐได้รับการส่งเสริมให้พิจารณาจัดตั้งระบบความปลอดภัยด้านอาหารและกลไกควบคุมเพื่อให้หลักประกันแก่มาตรการความปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค[124]

รัฐควรให้หลักประกันในการให้การศึกษา เช่น เรื่องความปลอดภัยด้านอาหารแก่ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเพื่อให้การดำเนินการไม่ก่อให้เกิดการตกค้างของสารตกค้างในอาหารและไม่ทำให้เกิดอันตรายต่อสภาพแวดล้อม รัฐควรดำเนินมาตรการเพื่อให้ความรู้แก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับความปลอดภัยในการเก็บ จัดการ และใช้ประโยชน์ อาหารภายในครัวเรือน รัฐควรรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะในเรื่องโรคที่เกิดจากอาหารและความปลอดภัยด้านอาหาร และควรร่วมมือกับภูมิภาคและองค์การระหว่างประเทศในการเสนอประเด็นความปลอดภัยด้านอาหาร[125]

ส่วนมาตรการบริหารข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อผู้บริโภคนั้นต้องครอบคลุมตั้งแต่ระบบการศึกษา การให้ความรู้ทางโภชนาการผ่านสื่อสาธารณะ รวมไปถึงการควบคุมกิจกรรมทางการตลาดของบรรษัทเอกชนเพื่อป้องกันการให้ข้อมูลทางโภชนาการผิดๆไปสู่ผู้บริโภค

---

[124] FAO, Voluntary Guidelines to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, pp. 9.5.

[125] FAO, Voluntary Guidelines to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, pp. 9.6.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

รัฐควรรับรองมาตรการเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคจากการหลอกลวงและชวนเชื่อบนฉลากบรรจุภัณฑ์ การโฆษณา และการจำหน่ายอาหาร รวมทั้งให้มีทางเลือกแก่ผู้บริโภคโดยการประกันว่าจะมีข้อมูลที่เหมาะสมของอาหารที่วางขายในตลาด และจัดให้มีกระบวนการไล่เบี้ยและเยียวยาความเสียหายสำหรับการกระทำใดที่ส่งผลร้ายจากอาหารที่ไม่ปลอดภัยและปนเปื้อน รวมทั้งอาหารที่วางขายข้างทางก็อยู่ในขอบเขตของมาตรการนี้มาตรการเช่นว่ามิควรใช้ในฐานะอุปสรรคทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและจะต้องเป็นไปตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (โดยเฉพาะข้อตกลงสุขอนามัยและข้อตกลงอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า) [126]

รัฐควรให้ร่วมมือกับผู้มีส่วนได้เสียรวมทั้งองค์กรผู้บริโภคทั้งระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ ในการเสนอประเด็นความปลอดภัยด้านอาหาร และพิจารณาการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียบนเวทีระดับชาติและระหว่างประเทศซึ่งมีการอภิปรายนโยบายอันส่งผลกระทบต่อ การผลิต การแปรรูป การกระจาย การคงคลัง และการตลาด อาหาร[127]

รัฐควรผลักดันการป้องกันการบริโภคเกินความต้องการและการบริโภคอาหารที่ไม่สมดุลซึ่งอาจนำไปสู่ทุพโภชนาการ โรคอ้วน และโรคเกี่ยวกับความเสื่อมตามวัยอย่างเป็นพิเศษ โดยดำเนินการผ่านการให้ การศึกษา ข้อมูลข่าวสาร และกฎหมายฉลากอาหาร[128]

ช. ผู้สูงอายุ

แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศว่าด้วยผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา ค.ศ. 1982 และ หลักการแห่งสหประชาชาติว่าด้วยผู้สูงอายุ ค.ศ.1991 ข้อ 1 ระบุว่า “ผู้สูงอายุควรสามารเข้าถึงอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และบริการทางสาธารณสุขที่เพียงพอ ด้วยการส่งเสริมให้มีรายได้จากการสนับสนุนของครอบครัวและชุมชน และด้วยการพึ่งพาตนเอง” นอกจากนี้ยังได้ให้แนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสุขอนามัยของผู้สูงอายุไว้ในข้อแนะนำที่ 12 และ18[129]

---

[126] FAO, Voluntary Guidelines to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, pp. 9.7.

[127] FAO, Voluntary Guidelines to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, pp. 9.9.

[128] FAO, Voluntary Guidelines to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, pp. 10.2.

[129] United Nations Principles for Older Persons 1991

(a) Health and nutrition

Recommendation 12

Adequate, appropriate and sufficient nutrition, particularly the adequate intake of protein, minerals and vitamins, is essential to the well-being of the elderly. Poor nutrition is exacerbated by

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ข้อแนะนำที่ 12 ได้รับรองสิทธิของผู้สูงอายุในการได้รับอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการเพียงพอเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ และตระหนักถึงอุปสรรคต่อการประกันสิทธิมนุษยชนว่าเกิดจาก ความยากจน การทอดทิ้งผู้สูงอายุ ระบบแบ่งปันอาหารที่แย่ และพฤติกรรมการบริโภคที่ผิดสุขลักษณะ แผนปฏิบัติการได้กระตุ้นให้รัฐปรับปรุงนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทอย่างเหมาะสมเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตอาหารให้เพียงพอต่อความต้องการ พัฒนาระบบแจกจ่ายอาหาร จัดสรรทรัพยากร รายได้ เทคโนโลยีให้กระจายไปอย่างเป็นธรรม ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้สูงอายุทั้งในเมือง และ

---

poverty, isolation, maldistribution of food, and poor eating habits, including those due to dental problems. Therefore special attention should be paid to:

- Improvement of the availability of sufficient foodstuffs to the elderly through appropriate schemes and encourageing the aged in rural areas to play an active role in food production;

- A fair and equitable distribution of food, wealth, resources and technology;

- Education of the public, including the elderly, in correct nutrition and eating habits, both in urban and rural areas;

- Provision of health and dental services for early detection of malnutrition and improvement of mastication;

- Studies of the nutritional status of the elderly at the community level, including steps to correct any unsatisfactory local conditions;

- Extension of research into the role of nutritional factors in the ageing process to communities in developing countries.

Protection of elderly consumers

Recommendation 18

Governments should:

- Ensure that food and household products, installations and equipment conform to standards of safety that take into account the vulnerability of the aged;

- Encourage the safe use of medications, household chemicals and other products by requiring manufacturers to indicate necessary warnings and instructions for use;

- Facilitate the availability of medications, hearing aids, dentures, glasses and other prosthetics to the elderly so that they can prolong their activities and independence;

- Restrain the intensive promotion and other marketing techniques primarily aimed at exploiting the meagre resources of the elderly.

- Government bodies should cooperate with non-governmental organizations on consumer education programmes.

The international organizations concerned are urged to promote collective efforts by their Member States to protect elderly consumers.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ชนบทเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมการบริโภค พัฒนาระบบสุขอนามัยและทันตกรรมให้แก่ผู้สูงอายุ ศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในชุมชนแล้วแก้ไขให้มีความเหมาะสมกับเงื่อนไขของแต่ละท้องถิ่น พัฒนาการวิจัยเข้าสู่ระบบโภชนาการชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในประเทศกำลังพัฒนา

ข้อแนะนำที่ 18 ได้ปกป้องสิทธิผู้บริโภคของผู้สูงอายุโดยกำหนดให้รัฐสร้างมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารสำหรับผู้บริโภคที่สูงอายุ ออกกฎหมายควบคุมบรรษัทอุตสาหกรรมให้ระบุคำเตือนและผลข้างเคียงของอาหารเพื่อสร้างมาตรการป้องกันให้แก่ผู้สูงอายุ จัดให้มีอุปกรณ์ช่วยเหลือ เช่น แว่นตา หูฟัง เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ ควบคุมการโฆษณา การให้ข้อมูลเท็จ และกิจกรรมทางการตลาดที่อาจกระทบกระเทือนต่อการบริหารทรัพยากรของผู้สูงอายุ รัฐควรร่วมมือกับองค์กรภาคประชาชนในการให้ความรู้ด้านการบริโภคที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ

รัฐควรมีมาตรการทั้งทางเศรษฐกิจและสวัสดิการสังคมเพื่อประกันสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ มาตรการที่นำมาใช้อาจเป็นมาตรการทางตรงผ่านการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอหรือให้ความช่วยเหลือผ่านโครงการด้านอาหารโดยตรง หรืออาจใช้มาตรการส่งเสริมสวัสดิการสังคมผ่านการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งเพื่อสนับสนุนผู้สูงอายุให้สามารถเข้าถึงอาหารได้ทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ

มาตรการทั้งหลายต้องยึดหลักการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตัวเองได้เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีพในช่วงบั้นปลายชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง

ซ. ผู้ติดเชื้อ เอชไอวี/เอดส์

สิทธิมนุษยชนมีความสัมพันธ์กับปัญหาการแพร่กระจายของโรคติดต่อโดยตรง เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพอย่างสมบูรณ์ในแง่สุขอนามัย ดังนั้นการเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอทั้งในแง่ปริมาณ และคุณภาพ ก็จะลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ เอชไอวี/เอดส์ได้มาก เนื่องจากการเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอจะลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อของกลุ่มเสี่ยงต่างๆได้มาก เช่น การค้าประเวณี การติดยาเสพติด ในทางกลับกันหากผู้ที่ติเชื้อ เอชไอวี/เอดส์ สามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างเพียงพออยู่ในภาวะโภชนาการสมบูรณ์ก็จะลดความร้ายแรงของโรคลงได้เยอะเช่นกัน ดังนั้นการแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนจึงเป็นการแก้ปัญหาผู้ติดเชื้อ เอชไอวี/เอดส์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

การออกโยบายหรือมาตรการใดๆเพื่อแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้ติดเชื้อ เอชไอวี/เอดส์ ต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักการห้ามไม่เลือกประติบัติ และไม่สร้างตราบาปให้แก่ผู้ติดเชื้อ ดังนั้นรัฐจึงต้องระมัดระวังเรื่องการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลและการปฏิบัติที่อาจกระทบกระเทือนต่อสภาพจิตใจและการดำรงชีวิตในสังคมของผู้ติดเชื้อด้วย

มาตรการที่เหมาะสมต่อกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ควรมีลักษณะส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีพของผู้ติดเชื้อ เช่น ระบบเกษตรแบบพึ่งพาตัวเองสำหรับชุมชน ระบบการแบ่งปันทรัพยากร

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เพื่อให้ผู้ติดเชื้อสามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตอาหารได้ นอกจากนี้รัฐต้องขจัดระบบการกีดกันผู้ติดเชื้อทั้งที่อยู่ในรูปแบบของกฎหมาย และการปฏิบัติในชีวิตจริง

นอกจากนี้รัฐยังควรส่งเสริมกิจกรรมต่างๆเพื่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมทางเพศสำหรับผู้ติดเชื้อและผู้ที่มีพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อ เพื่อหลีกเลี่ยงการเพิ่มขึ้นของปัญหาและลดความร้ายแรงของปัญหาลง ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่าสังคมเกษตรกรรมแบบพึ่งพาตนเองมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อน้อยกว่าสังคมอุตสาหกรรม หรือ สังคมเกษตรแบบอุตสาหกรรมเนื่องจากชุมชนมีความเข้มแข็งมากกว่า มีกิจกรรมที่ระบายความเครียดได้มากกว่า และมีความมั่นคงด้านอาหารมากกว่าจำนวนเงินในกระเป๋า

ฌ. ผู้พิการทุพพลภาพ

คณะกรรมาธิการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้ออกความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 5 ว่าด้วยสิทธิของผู้พิการ โดยได้ตระหนักถึงปัญหาของผู้พิการ ว่า ในหลายๆกรณีผู้พิการมีอุปสรรคในการเข้าถึงอาหาร และน้ำ แม้จะเป็นประเทศที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจสูงก็ตาม จึงได้มีการผลักดันแผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยผู้พิการขึ้น

ความเห็นทั่วไปฉบับดังกล่าวได้กระตุ้นให้ภาครัฐและเอกชนอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ในการประกันสิทธิที่เป็นธรรมของผู้พิการตามขอบเขตที่สมควร ในประเด็นการจัดบริการสาธารณะ แม้ว่าบริการสาธารณะหลายๆอย่างจะถูกแปรรูปแต่ก็ต้องวางกรอบการกำกับดูแลให้มีมาตรฐาน รวมถึงต้องวางมาตรการในการยกระดับจิตสำนึกของสังคมเกี่ยวกับผู้พิการ สิทธิ ความต้องการ ศักยภาพ และสิ่งที่ผู้พิการสามารถให้แก่สังคมด้วยเพื่อให้เกิดการยอมรับสิทธิมนุษยชนของผู้พิการในการมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้รัฐต้องสนองตอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นโดยยกเลิกกฎหมายหรือระบบการกีดกันใดๆที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้พิการ รวมทั้งจัดให้มีงบประมาณที่เพียงพอทรัพยากรที่รัฐมีอยู่ต้องจัดสรรอย่างเท่าเทียมกันไม่ละเลยต่อกลุ่มผู้พิการ เพื่อให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะและทรัพยากรการผลิตทั้งในระดับชุมชน และระดับประเทศ

ยิ่งไปกว่านั้นรัฐต้อมีมาตรการประกันสิทธิในการเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอของผู้พิการ โดยจัดบริการสนับสนุนอื่นๆ เพื่อให้ผู้พิการสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเป็นอิสระ หากมีความจำเป็นพิเศษรัฐอาจจัดให้มีบริการความช่วยเหลือเป็นพิเศษแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดเป็นพิเศษก็ได้หากบุคคลกลุ่มนั้นไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

ญ. ชนพื้นเมือง

สิทธิชนพื้นเมืองด้านอาหารได้รับการคุ้มครองตามนัยยะแห่ง ข้อ 2 (2) และ 3 แห่งกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยถือว่าชนพื้นเมืองได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่าง

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เสมอภาคภายใต้หลักการห้ามเลือกประติบัติ รัฐจึงมีพันธกรณีในการเคารพ ปกป้อง และเติมเต็มสิทธิมนุษยชนของชนพื้นเมือง นั่นหมายถึงรัฐอาจต้องหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความจำเป็นพิเศษของกลุ่มชนพื้นเมือง

ข้อ 2 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ[130] ได้บัญญัติให้รัฐบาลควรมีความละเอียดอ่อนต่อสิทธิของบุคคลในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิที่จะรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน และสิทธิในการมีส่วนร่วมจากผลการพัฒนาของชาติอย่างเป็นธรรมด้วย รัฐบาลจึงควรส่งเสริมสิทธิของกลุ่มชนพื้นเมืองในการดำเนินกิจการต่างๆ ที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตตามอัตลักษณ์ของตน

ในการกำหนดอนาคตตนเองตาม ข้อ 1 แห่งกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับสิทธิในการมีวิถีการดำรงชีวิต และวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ยังเคารพสิทธิชนพื้นเมืองในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก[131] ซึ่งหมายรวมถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมในบริการสาธารณะ และนโยบายสาธารณะทุกระดับ

---

[130] อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ

ข้อ 2

1. รัฐภาคีประณามการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ และจะจัดให้มีนโยบายที่จะขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ และส่งเสริมความเข้าใจระหว่างชนทุกเชื้อชาติโดยวิธีการที่เหมาะสมและไม่รีรอ และเพื่อการนี้

(ก) รัฐภาคีแต่ละรัฐจะไม่กระทำการใด ๆ ที่จะเป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบัน และจะประกันว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคน และสถาบันของรัฐทุกแห่งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น จะปฏิบัติตามพันธกรณีนี้

(ข) รัฐภาคีจะไม่อุปถัมภ์ ช่วยเหลือ หรือสนับสนุนการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ โดยบุคคลหรือองค์กรใด

(ค) รัฐภาคีแต่ละรัฐจะดำเนินมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อทบทวนนโยบายของรัฐบาล ทั้งในกรอบแห่งชาติและระดับท้องถิ่น และแก้ไข เพิกถอนหรือยกเลิกกฎหมายหรือกฎระเบียบใด ๆ ที่มีผลก่อให้เกิดหรือแพร่ขยายการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติไม่ว่าในที่ใดก็ตาม

(ง) รัฐภาคีแต่ละรัฐจะห้ามและยกเลิกการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติโดยบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร โดยวิธีการอันเหมาะสม ซึ่งรวมทั้งการออกกฎหมายที่ใช้ตามความจำเป็นของสถานการณ์

(จ) รัฐภาคีแต่ละรัฐจะสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรที่มุ่งประสานหลายเชื้อชาติเข้าด้วยกันและการดำเนินการเคลื่อนไหว และการกระทำใด ๆ ในอันที่จะขจัดอุปสรรคขวางกั้นทางเชื้อชาติตามความเหมาะสม และจะไม่สนับสนุนการกระทำใดๆ อันมีแนวโน้มที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ

2. เมื่อสถานการณ์เหมาะสม และโดยคำนึงถึงด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอื่น ๆ รัฐภาคีจะจัดให้มีมาตรการพิเศษและเป็นรูปธรรมเพื่อประกันให้มีการพัฒนาอย่างพอเพียงและให้การคุ้มครองแก่กลุ่มชนหรือบุคคลบางเชื้อชาติ โดยมีเจตนารมณ์ที่จะประกันให้บุคคลเหล่านั้นมีสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างสมบูรณ์และอย่างเสมอภาค ทั้งนี้ มาตรการเหล่านี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกสิทธิที่ไม่เท่าเทียมกันสำหรับกลุ่มชนต่างเชื้อชาติอย่างต่อเนื่องภายหลังจากที่ได้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นแล้ว

[131] กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ข้อเสนอแนะทั่วไปของคณะกรรมาการว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติทางเชื้อชาติ ฉบับที่ 23 ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาสิทธิของชนพื้นเมืองที่รัฐกีดกันกลุ่มชนออกจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะการสูญเสียดินแดนและทรัพยากรต่างๆแก่นักล่าอาณานิคม บรรษัทเอกชน และรัฐวิสาหกิจต่างๆ เป็นผลให้วิถีการดำรงชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของชนพื้นเมืองเสื่อมสลายรัฐพึงสร้างหลักประกันว่าชนพื้นเมืองจะเป็นอิสระจากการเลือกประติบัติ และเปิดโอกาสให้ชนพื้นเมืองสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนอย่างยั่งยืน รวมถึงฟื้นฟูวัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ รัฐควรส่งเสริมให้ชนพื้นเมืองมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ ละเว้นการเพิกถอนสิทธิในการครอบครองใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติ ในหลายกรณีรัฐควรคืนสิทธิในการครอบครองใช้สอยที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ชนพื้นเมือง[132] เนื่องเป็นเขตแดนดั้งเดิมของพวกเขา

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสูง สิทธิในทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่บรรษัทเอกชนให้ความสนใจ จนกระทั่งเกิดปัญหาการโจรกรรมทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนพื้นเมืองไปจดสิทธิบัตรมากขึ้น ทำให้ชนพื้นเมืองได้รับความเดือดร้อนอย่างมหาศาล การจัดระบบคุ้มครองสิทธิในทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐและประชาคมระหว่างประเทศต้องเร่งปรับปรุงแก้ไขระบบกฎหมายเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของชนพื้นเมืองเหนือทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในอนาคต ดังที่ปรากฏในอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ ข้อ 8[133]

ข้อ 1

1. ประชาชาติทั้งปวงมีสิทธิกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยสิทธินั้น ประชาชาติเหล่านั้นจะกำหนดสถานะทางการเมืองของตนโดยเสรี และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนอย่างเสรี

2. เพื่อจุดมุ่งหมายของตน ประชาชาติทั้งปวงอาจจัดการโภคทรัพย์และทรัพยากรธรรมชาติของตนได้อย่างเสรี โดยไม่กระทบต่อพันธกรณีใด ๆ อันเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งผลประโยชน์ร่วมกันและกฎหมายระหว่างประเทศ ประชาชาติจะไม่ถูกลิดรอนวิถีทางยังชีพของตนไม่ว่าในกรณีใด

[132] UN, A/52/18, pp. 3-5.

[133] อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ

ข้อ 8 การอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ

แต่ละภาคีจักต้องดำเนินการดังต่อไปนี้*ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม*

.....

(ญ)ภายใต้กฎข้อบังคับแห่งชาติ, ให้ความเคารพ, สงวนรักษาและดำรงไว้ซึ่งความรู้ ประดิษฐกรรม และการถือปฏิบัติของชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่นซึ่งปรากฏในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาตามประเพณี ซึ่งเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนและส่งเสริมการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ด้วยมีความเห็นชอบและการเข้าร่วมของผู้ทรงความรู้, เจ้าของประดิษฐกรรมและผู้ถือปฏิบัตินั้นๆ และสนับสนุนการแบ่งปันอย่างเท่าเทียมซึ่งผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้ประโยชน์ความรู้, ประดิษฐกรรมและการถือปฏิบัตินั้น ๆ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

รัฐต้องส่งเสริมให้ชนพื้นเมืองรับรู้สิทธิมนุษยชนของตนรวมถึงสิทธิของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิตตามวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองเหล่านั้นรัฐควรสร้างหลักประกันในการถือครองสินทรัพย์ตามระบบกฎหมายภายในให้มีความมั่นคงมากขึ้นและสอดคล้องกับวิถีการการดำเนินชีวิตของชนพื้นเมือง สร้างสถาบันหรือองค์กรที่ประสานและให้ข้อมูลที่จำเป็นกับกลุ่มชนพื้นเมือง รวมทั้งรักษาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการบริโภคของชนพื้นเมืองให้คงอยู่ด้วยเนื่องจากสิทธิมนุษยชนมีความสัมพันธ์กับสิทธิในการเข้าถึง ครอบครอง ใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างใกล้ชิด[134]

นโยบายที่กล่าวมาข้างต้นจะช่วยส่งเสริมให้ชนพื้นเมืองสามารถพัฒนาตนเองและชุมชนได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในการผลิตของชนพื้นเมืองในแต่ละพื้นที่ อันจะเป็นการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนให้แก่ชนพื้นเมืองสืบไป

ในการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเสี่ยงทั้งหลาย จำเป็นต้องอาศัยมาตรการทางสังคมเพื่อประกันสิทธิของกลุ่มเสี่ยง (Social Safety-Net) ในรูปแบบต่างๆ เพื่อบรรเทาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเสี่ยง ทั้งยังช่วยให้กลุ่มเสี่ยงสามารถฟื้นฟูสถานภาพของตนให้อยู่ในระดับที่พึ่งพาตนเองได้ มาตรการทางสังคมเพื่อกันสิทธิของกลุ่มเสี่ยงนี้ควรอยู่ในรูปแบบกระบวนการที่อ้างสิทธิเป็นพื้นฐาน (Rights-based approach) มากกว่าจะเป็นโครงการบริจาคเพื่อการกุศล โดยรัฐต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้มากที่สุดเพื่อสร้างมาตรการรองรับ โดยคำนึงถึงหลักการห้ามเลือกประติบัติด้วย หากบุคคลใดที่เป็นกลุ่มเสี่ยงตามที่เงื่อนไขกำหนดก็จะต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเสมอภาค โดยการดำเนินมาตรการดังกล่าวต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วม เป็นไปอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างระบบความรับผิดของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่หากละเว้นการปฏิบัติงานตามมาตรการ หากเป็นไปได้ก็ควรพัฒนาไปถึงระดับที่ปัจเจกชนสามารถเรียกร้องการเยียวยาได้หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากมาตรการที่ตนมีสิทธิ อย่างไรก็ดีการออกมาตรการใดๆ ก็ควรคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และรักษาข้อมูลที่เป็นสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มเสี่ยงด้วย[135]

จากตัวอย่างการปรับหลักการปกป้องสิทธิแก่กลุ่มเสี่ยงทั้งหลายจะเห็นได้ว่า กลุ่มเสี่ยงทั้งหลายมีความเป็นมนุษย์จึงมีความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพไม่ต่างกัน ทั้ง สิทธิในอาหาร น้ำ สุขภาพ ชีวิต กระบวนการยุติธรรมที่ดี ไปจนถึงสิทธิทางการเมือง การเลือกเอก “สิทธิด้านอาหาร” มาเป็นตัวอย่างในการปรับหลักก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า คนทุกกลุ่มมีความต้องการพื้นฐานเหมือนกันแต่การทำให้สิทธิของคนที่มีความแตกต่างหลากหลายกันตามเงื่อนไข และต้นทุนชีวิตที่ต่างกันนั้น การออกแบบกฎหมายและการบังคับตามสิทธิต้องคำนึงถึงความซับซ้อนของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มเสี่ยง

---

[134] UN, A/60/350, p. 9.

[135] FAO, IGWG RTFG/INF 3, p. 3.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ต่างๆด้วย ทั้งนี้ หากผู้อ่านต้องการศึกษาสิทธิอื่นๆ ก็อาจพิจารณาได้โดยแทน “สิทธิ....” เข้าแทน สิทธิด้านอาหารที่เป็นตัวอย่างในเอกสารชุดนี้ ก็จะปรากฏว่าสิทธิที่ท่านต้องการศึกษา จะกระจายไปอยู่ในตราสารกฎหมายที่ให้การรับรองคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้เช่นกัน การนำสิทธิด้านอาหารมาใช้ก็เพราะเป็นสิทธิพื้นฐานต่ำสุดที่ทุกคนต้องมี แต่มีลักษณะเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นสิทธิพลเมืองและการเมืองทั้งหลายของกลุ่มเสี่ยงที่มีความเข้มข้นในการคุ้มครองมากกว่า ย่อมได้รับการรับรองอย่างแน่แท้หากมีกฎหมายรับรองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแล้ว

*** กระบวนการที่อิงสิทธิเป็นฐาน (A Rights-based Approach)**

เป็นกระบวนการที่สามารถเป็นกรอบส่งเสริมให้มีการยอมรับสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งจะนำไปสู่การบังคับใช้สิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นสิทธิมนุษยชนที่บุคคลพึงได้รับการคุ้มครอง หลักการที่สำคัญของกระบวนการประกอบไปด้วย[136]

- หลักความรับผิด
- หลักการห้ามเลือกประติบัติ
- หลักความโปร่งใส
- หลักการมีส่วนร่วม
- หลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

กระบวนการดังกล่าวจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายได้มีโอกาสเข้ามาร่วมกำหนดนโยบาย บังคับใช้ และตรวจสอบ ส่งผลให้ปัจเจกชนหรือกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจากการเพิกเฉยหรือละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถอ้างให้รัฐ เคารพ ปกป้อง และเติมเต็มสิทธิมนุษยชนให้แก่ตนและกลุ่ม อันจะทำให้การบังคับใช้สิทธิมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น[137] เริ่มจากการเสริมสร้างความมั่นคงของเกษตรกรครัวเรือน ชุมชน เครือข่ายประชาชน ไปสู่การตอบสนองของภาครัฐออกมาในรูปแบบของมาตรการที่อิงสิทธิ (Right-based Approach) อันได้แก่ [138] กฎหมาย ยุทธศาสตร์และนโยบาย การปฏิบัติและวิธีการดำเนินงาน โครงการและบริการสาธารณะ สถาบันหรือองค์กร ทรัพยากรบุคลากรและงบประมาณ การให้ข้อมูลความรู้และระบบการศึกษา การตรวจตราและประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

[136] FAO, IGWG RTFG /INF 4, p. 2.

[137] FAO, IGWG RTFG /INF 4, p. 2.

[138] จากคำอธิบายของ ศ.วิทิต มันตาภรณ์, 26 ตุลาคม 2549.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ตารางแสดง วัตถุประสงค์ของหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชน กับ กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของหลักกฎหมายแต่ละประเด็น	กรณีศึกษาที่ปรากฏ
หลักการไม่เลือกประติบัติ (Non-Discrimination)	
1) การบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค	- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติรับรองสิทธิบุรุษเท่ากับสตรีในประเด็นกฎหมายสิทธิประโยชน์ของผู้ว่างงานในเนเธอร์แลนด์
2) การบังคับใช้กฎหมายโดยไม่กีดกันกลุ่มใดออกไป	- ศาลรัฐธรรมนูญอัฟริกาใต้รับรองสิทธิของผู้ไร้สัญชาติให้เข้าถึงสวัสดิการรัฐ - ศาลรับรองสิทธิของเด็กอพยพในการเข้าถึงระบบการศึกษาในมลรัฐเท็กซัส
3) การอำนวยกลุ่มเสี่ยงให้เข้าถึงกลไกเยียวยาสิทธิ	- ศาลสูงแคนาดารับรองสิทธิของคนหูหนวกในการเข้าถึงบริการของรัฐ - ศาลสิทธิมนุษยชนแคนาดาตัดสินให้การกำหนดรายได้ขั้นต่ำในการเช่าบ้านผิดกฎหมาย
การบังคับใช้สิทธิมนุษยชนในชั้นศาล (Justiciability of Right to Food)	
1) การบังคับใช้สิทธิมนุษยชนในชั้นศาลได้เท่าเทียมกับสิทธิมนุษยชนอื่น	- คดี PUCL ศาลสูงอินเดียตัดสินให้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนเท่าเทียมกับสิทธิในการมีชีวิต
2) การบังคับใช้สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม	- กรณี โอโกนี่ คณะกรรมการสิทธิฯอัฟริกาแนะให้รัฐบาลไนจีเรียหามาตรการเยียวยาสิทธิให้กับปัจเจกชน
3) การบังคับใช้สิทธิมนุษยชนตามคำพิพากษาต่อรัฐ	- คดี PUCL ศาลสูงอินเดียสั่งให้รัฐจัดมาตรการช่วยเหลือประชาชนที่หิวโหย

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

วัตถุประสงค์ของหลักกฎหมายแต่ละประเด็น	กรณีศึกษาที่ปรากฏ
พันธกรณีของรัฐในการให้หลักประกันสิทธิที่ดีที่สุดเท่าที่ทรัพยากรอำนวย (Progressive Realization with maximum available Resource)	
1) การพยายามหามาตรการมารองรับกลุ่มเสี่ยง	- คดี PUCL ศาลสั่งให้รัฐออกมาตรการรองรับกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจด้านอาหาร
2) การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาจัดมาตรการรูปแบบต่างๆ	- คดี โอโกนี่ คณะกรรมาธิการสิทธิฯอัฟริกาแนะให้รัฐบาลไนจีเรียพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เข้าไปเยียวยากลุ่มผู้เสียหาย - คดี PUCL ศาลพิจารณาว่าบรรษัทอาหารสำรองเมล็ดพันธุ์ไว้มากพอที่จะนำมาจัดโครงการช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยง
3) ความ “สมเหตุสมผล” ของมาตรการเมื่อเทียบกับทรัพยากรที่มี	- คดี Grootboom Case ศาลรัฐธรรมนูญอัฟริกาใต้พิจารณาความสมเหตุสมผลของโครงการที่รัฐจัดให้แก่กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการเวนคืน

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

วัตถุประสงค์ของหลักกฎหมายแต่ละประเด็น	กรณีศึกษาที่ปรากฏ
พันธกรณีของรัฐในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน ก. พันธกรณีในการเคารพ (Respect)	
1) การห้ามรัฐละเมิดสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนที่มีอยู่เดิม	- คดี โอโกนี่ รัฐบาลไนจีเรียต้องยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน - คดีกองทุนบำนาญเปรู รัฐบาลเปรูมีหน้าที่ต้องส่งเงินเข้ากองทุนบำนาญของประชาชน ห้ามละเว้นการกระทำเช่นว่า - ศาลสูงบังคลาเทศตัดสินว่าการขับไล่ประชาชนออกจากที่ดินเป็นการละเมิดสิทธิ
2) การรับรอง หรือคงมาตรการที่เป็นคุณต่อปัจเจกชน	- คดี ท่อน้ำประปา ศาลรัฐธรรมนูญอัฟริกาใต้ตัดสินว่าท้องถิ่นไม่มีอำนาจตัดน้ำประปาของประชาชน - คดี โอโกนี่ รัฐบาลไนจีเรียพึงงดเว้นมาตรการแทรกแซงการดำรงชีพของปัจเจกชน - คดีกองทุนบำนาญเปรู รัฐบาลเปรูต้องคงวิธีคิดคำนวณเดิมที่เป็นประโยชน์มากกว่าวิธีใหม่ที่กำหนดขึ้น
ข. พันธกรณีในการปกป้อง (Protect)	
1) การละเมิดพันธกรณีเกิดขึ้นจากการละเว้น หรือบกพร่องของรัฐ	- คณะกรรมการสิทธิฯอัฟริกาชี้ว่า รัฐบาลไนจีเรียละเมิดสิทธิของปัจเจกชนเนื่องจากไม่ออกมาตรการป้องกันการปล่อยกากขยะจากโรงงาน - ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินว่าการขาดส่งเงินเข้ากองทุนประกันสังคมของรัฐบาลลัทเวียถือเป็นการละเมิดสิทธิในการปกป้องลูกจ้าง
2) การออกมาตรการต่างๆเพื่อปกป้องกลุ่มต่างๆ ที่อาจได้รับผลกระทบจากการกระทำของตัวตนอื่น	- คดี Grootboom Case ศาลรัฐธรรมนูญชี้ว่ารัฐต้องจัดโครงการที่อยู่อาศัยให้กลุ่มด้อยโอกาสเข้าถึงบ้านได้ - คดี PUCL ศาลสูงสั่งให้รัฐบาลออกมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการหิวโหยของกลุ่มเสี่ยง และให้มีคณะกรรมการคอยตรวจตราการบังคับใช้ด้วย

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ค. พันธกรณีในการเติมเต็ม (Fulfill) 1) การละเมิดเกิดจากการไม่มีมาตรการรองรับกลุ่มเสี่ยงที่ได้อาจผลกระทบจากนโยบายของรัฐ	- คดี PUCL รัฐบาลท้องถิ่นแคว้นโอริสสาไม่มีมาตรการประกันสิทธิกลุ่มผู้หิวโหยที่ได้รับผลกระทบจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ - คดี สามผู้อพยพชาวเช็ค รัฐบาลท้องถิ่นไม่อนุญาตให้คนทั้งสามหางาน และไม่จัดบริการขั้นพื้นฐานให้กับบุคคลทั้งสาม - การปิดกั้นการส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในอิรัก อัฟกานิสถาน
2) การออกมาตรการที่หลากหลายมารองรับกลุ่มที่อยู่ชายขอบของนโยบายของรัฐ	- คดี PUCL ศาลสูงสั่งให้รัฐบาลกลาง และท้องถิ่นจัดให้มีมาตรการที่หลากหลายรองรับผู้หิวโหย เช่น โครงการอาหารกลางวัน อาหารราคาถูก จ้างงานแลกอาหาร ปฏิรูปการเกษตร เป็นต้น - คดี Grootboom Case ศาลสั่งให้รัฐประสานงานกับหน่วยงานต่างๆเพื่อจัดโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มเสี่ยงที่สุดโดยคำนึงถึงความสมเหตุสมผลด้วย ว่ากลุ่มนั้นสามารถเข้าถึงโครงการได้

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

วัตถุประสงค์ของหลักกฎหมายแต่ละประเด็น	กรณีศึกษาที่ปรากฏ
พันธกรณีต่อกลุ่มเสี่ยง (Vulnerable Groups) 1) การดูแลและให้ความสำคัญกับกลุ่มเสี่ยงเป็นพิเศษ	- คดี PUCL ศาลสูงสุดสั่งให้รัฐดูแล กลุ่มเด็ก สตรี ผู้พิการ ผู้ที่ไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้ ฯลฯ - คดี โอโกนี่ คณะกรรมการสิทธิฯอัฟริกา ชี้ว่ารัฐบาลไนจีเรียควรให้ความสำคัญในการปกป้องสิทธิของกลุ่มเสี่ยงที่สุดเป็นพิเศษ
2) การออกมาตรการรองรับที่เหมาะสมกับกลุ่มเสี่ยงที่ต่างกัน	- คดี PUCL ศาลสูงกำหนดให้รัฐจัดมาตรการที่หลากหลายตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกัน เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็ก - คดี Grootboom Case ศาลสั่งให้รัฐจัดโครงการที่ตอบสนองกลุ่มเสี่ยงที่สุดก่อน และโครงการต้องอยู่ในระดับที่สามารถเข้าถึงได้
การสร้างกระบวนการความรับผิดและกลไกเยียวยา เพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชน (Accountability & Remedies) 1) แม้ศาลไม่มีอำนาจในการจัดโครงการเยียวยาสิทธิแก่ปัจเจกชนเอง แต่คำสั่งศาลมีผลบังคับให้รัฐต้องจัดโครงการ	- คดีสามผู้อพยพชาวเช็ค ศาลวินิจฉัยว่าศาลไม่มีอำนาจในการจัดลำดับความสำคัญในการจัดสวัสดิการเพื่อตอบสนองสิทธิของปัจเจกชนเอง - คดี PUCL ศาลสูงชี้ว่าฝ่ายบริหารต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาล เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการจัดโครงการต่างๆ ตามที่กรอบรัฐธรรมนูญกำหนดอยู่แล้ว - คดี Grootboom Case ศาลรับรองสิทธิของปัจเจกชนด้วยคำพิพากษา - คดี TAC ศาลรัฐธรรมนูญอัฟริกาสั่งให้รัฐยกเลิกมาตรการกีดกันผู้ติดเชื้อเอดส์ แต่ศาลมิได้กำหนดว่าการดำเนินการรูปแบบใหม่จะทำอย่างไร

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

2) ศาลอาจกำหนดกรอบการเยียวยาสิทธิภายในขอบอำนาจตุลาการ แต่ฝ่ายบริหารเป็นผู้เลือกจะจัดโครงการอย่างไร	- คดีสามผู้อพยพชาวเช็ค ศาลชี้ว่ารัฐต้องเปิดโอกาสให้ทั้งสามเข้าถึงสวัสดิการของรัฐได้ แต่จะเป็นโครงการรูปแบบใดก็แล้วแต่รัฐ - คดี Grootboom Case ศาลกำหนดกรอบการเยียวยาสิทธิของปัจเจกชน แต่รัฐเป็นผู้เลือกรูปแบบ และจัดทำโครงการ - คดี Buenos Aires ศาลชี้ว่ารัฐต้องจัดโครงการให้ทันสถานการณ์ แต่รัฐเป็นผู้เลือกว่าจัดโครงการในรูปแบบใด - คดี TAC ศาลรัฐธรรมนูญอัฟริกามิได้กำหนดว่าการดำเนินการรูปแบบใหม่จะทำอย่างไร แต่เปิดโอกาสให้รัฐเลือกรูปแบบและวิธีการเอง
3) กลไกที่เหมาะสมกับการเยียวยาสิทธิของปัจเจกชน คือ องค์กรกึ่งตุลาการ	- คดี PUCL ศาลสูงชี้ว่าในการออกคำสั่ง คำแนะนำหรือริเริ่มมาตรการ ควรดำเนินการในรูปแบบองค์กรกึ่งตุลาการจะเหมาะสมและยืดหยุ่นกว่า
การสร้างกระบวนการรับรู้สิทธิ และความสามารถในการเข้าถึงกลไกเยียวยาสิทธิ (Awareness & Empowerment)	
1) การสร้างความรับรู้สิทธิผ่านระบบการศึกษา และการให้ข้อมูลของสื่อ และประชาสังคม	- การจัดตั้งคณะวิชา หรือสถาบันด้านสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะสิทธิมนุษยชนในมหาวิทยาลัยออสโล และมหาวิทยาลัยในอัฟริกาใต้ - การให้ความรู้สิทธิมนุษยชนของ รายการวิทยุ Radio Gaya ในไนเจอร์ - การรณรงค์ให้ประชาชนรับรู้สิทธิมนุษยชนของขบวนการ Zero Hungerในบราซิล
2) การสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเสี่ยงโดยการทำงานของภาคประชาชน และประชาสังคม	- คดี PUCL องค์กร PUCL (People’s Union for Civil Liberties)ได้นำเรื่องความหิวโหยเข้าสู่กระบวนการศาลจนมีมาตรการเยียวยาสิทธิของกลุ่มเสี่ยงในที่สุด

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

2) การสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเสี่ยงโดยการทำงานของภาคประชาชน และประชาสังคม	- คดี TAC ขบวนการ TAC (The Treatment action Campaign) รณรงค์ให้รัฐยกเลิกมาตรการต่อต้านผู้ติดเชื้อเอดส์ จนคดีขึ้นสู่ศาล และมีคำสั่งให้ยกเลิกมาตรการดังกล่าว
พันธกรณีในการเยียวยาก่อนและหลัง การใช้ปัจจัยพื้นฐานเป็นเครื่องมือกดดันทางการเมือง 1) การประเมินผลกระทบของมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจ และหามาตรการบรรเทาผลที่อาจเกิดขึ้น	- การออกมติของคณะมนตรีความมั่นคงต่อประเทศอิหร่าน และเกาหลีเหนือ จำกัดขอบเขตการลงโทษไม่ให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศเหล่านั้น
2) การเยียวยาผลกระทบของมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประชาชน	- การผ่อนปรนมาตรการลงโทษของสหรัฐอเมริกาต่อคิวบาให้ลดผลกระทบต่อประชากรคิวบันลง และการลงมติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้สหรัฐยกเลิกมาตรการลงโทษเช่นว่า - การจัดโครงการน้ำมันแลกอาหารเพื่อลดผลกระทบจากมติลงโทษทางเศรษฐกิจต่ออิรัก

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

2. ประวัติสิทธิมนุษยชนสากล

สิทธิมนุษยชนมีประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวต่อสู้อันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สำคัญของโลก มาอย่างยาวนาน แม้ในขณะนั้นจะไม่ได้เรียกว่าเป็นการ “ต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน” หรือมีกฎหมายสิทธิมนุษยชนมาเป็นฐานในการอ้างของผู้ต่อสู้เรียกร้องสิทธิ

2.1 ที่มาตามประวัติศาสตร์สากล

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในอดีต แม้ไม่มีใครกล่าวอ้าง ณ เวลานั้นว่าเป็นการลุกขึ้นสู้เพื่อ “สิทธิมนุษยชน” แต่ก็สะท้อนให้เห็นพัฒนาการความเป็นมาของการต่อสู้ของปัจเจกชนเพื่อให้พ้นจากการประหัตประหารของผู้มีอำนาจครอบงำสังคม และการกดขี่ของผู้นำเผด็จการในหลายยุคสมัย ดังจะสามารถสรุปโดยย่อได้ดังนี้[139]

“คัมภีร์ทางศาสนาที่สำคัญของโลกต่างล้วนเน้นย้ำความสำคัญของการเสมอภาค ความมีศักดิ์ศรี และความรับผิดชอบในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ นับเนื่องจากคัมภีร์พระเวทหรือคัมภีร์อุปนิษัทของศาสนาพราหมณ์, คัมภีร์โทราห์ (Torah) ของศาสนายิว, พระไตรปิฎกในพุทธศาสนา, คำสอนของขงจื้อ, คัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ และคัมภีร์โกราน (Quran) ของอิสลาม

ค.ศ. 1139	สภาสำนักสันตะปาปา ห้ามมิให้ใช้หน้าไม้เป็นอาวุธในการสงครามระหว่างคริสเตียน
ค.ศ. 1215	การลงนามในมหากฎบัตรแมคนาคาต้า (Magna Carta) ยืนยันว่าแม้แต่ผู้ทรงอำนาจรัฐาธิปัตย์ ก็มิได้อยู่เหนือกฎหมาย
ค.ศ. 1648	สันติภาพแห่งเวสท์ฟาเลีย (Peace of Westphalia) : การปกป้องคุ้มครองชนกลุ่มน้อย ทางศาสนา ในการพิจารณาตัดสินชาร์ลที่ 1 ของเยอรมัน
ค.ศ. 1651	งานเขียน “เลวิเอทัน”(Leviathan) ของฮอบส์ (Thomas Hobbes)
ค.ศ. 1679	พระราชบัญญัติ ฮาเบีย คอร์ปัส (Habeas Corpus Acts) (ให้อำนาจผู้ถูกคุมขังร้องขอต่อศาลให้ออกหมายเรียกผู้คุมขังเพื่อไต่สวนตรวจสอบว่าเป็นการคุมขังที่มิชอบด้วยกฎหมายหรือไม่
ค.ศ.1688	การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ในอังกฤษ และการประกาศ “บัญญัติว่าด้วยสิทธิ” (English Bill of Rights)

[139] จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม, กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2545, ภาคผนวก 1.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ค.ศ. 1690	ล็อค (John Locke) พัฒนาและเผยแพร่แนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติในงานเขียน “Second Treatise of Government”
ค.ศ. 1764	งานเขียน “อาชญากรรมและการลงทัณฑ์” ของเบคคาเรีย (Cesare Beccaria)
ค.ศ. 1776	งานเขียน “สามัญสำนึก” (Common Sense) ของเพน (Thomas Paine) - “ คำประกาศอิสรภาพของอเมริกัน”
ค.ศ. 1789	การปฏิวัติฝรั่งเศส และ “คำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง” (ฝรั่งเศส)
ค.ศ. 1792	งานเขียน “สิทธิของมนุษย์” (The Rights of Man) ของ เพน (Thomas Paine), รัฐบัญญัติการร้องเรียนการละเมิดคนต่างด้าว (อเมริกา) - “คำประกาศความชอบธรรมแห่งสิทธิสตรี” (A Vindication of the Rights of Woman) ของวอลสโตนคราฟท์ (Mary Wollstonecraft)
ค.ศ. 1803	คดี Marbury V.Madison : ศาลสูงสุดอเมริกัน ยืนยันอำนาจในการบังคับการตรวจ สอบกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักประกันในรัฐธรรมนูญ
ค.ศ. 1807	การยกเลิกทาสในอังกฤษ
ค.ศ. 1809	การก่อตั้งสถาบันผู้ตรวจการแผ่นดิน (Ombudsman) ในสวีเดน
ค.ศ. 1815	การต่อสู้ลุกฮือของทาสในลาตินอเมริกาและฝรั่งเศส
ค.ศ. 1843	งานเขียน “Anarchical Fallacies” ของเบนแธม (Jeremy Bentham)
ค.ศ. 1844	งานเขียน “On the Jewish Question” ของมาร์กซ (Karl Marx)
ค.ศ. 1860-80	สนธิสัญญาทวิภาคีมากกว่า 50 ฉบับ ว่าด้วยการยกเลิกการค้าทาสในทุกภูมิภาค
ค.ศ. 1861	การปลดปล่อยทาสในรัสเซีย
ค.ศ. 1863	การก่อตั้งกาชาดสากลโดย อังรี ดูนัง (Henri Dunant)
ค.ศ. 1865	การยกเลิกทาสในอเมริกา
ค.ศ. 1868	การประชุมที่เซนต์ปีเตอเบิร์ก (St. Petersburg) ว่าด้วยการจำกัดอาวุธ
ค.ศ. 1885	การประชุมเบอร์ลินว่าด้วยอาฟริกา : ยืนยันสนธิสัญญาระหว่างรัฐยุโรปห้ามการค้าทาส
ค.ศ. 1898	อเมริกาประกาศสงครามกับสเปน เนื่องจากการกดขี่ของสเปนต่อคิวบา
ค.ศ. 1900-15	ประชาชนที่ตกอยู่ใต้อำนาจยึดครองเป็นอาณานิคม ลุกฮือต่อสู้กับระบบจักรวรรดิ์นิยมในเอเชียและแอฟริกา
ค.ศ. 1904	ประธานาธิบดีทีโอดอร์ รุสเวลท์ (Theodore Roosevelt) ประกาศสิทธิในการแทรกแซงด้านมนุษยธรรม (Right of Humanitarian Intervention)

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ค.ศ. 1905 ขบวนการผู้ใช้แรงงานในยุโรป, อินเดียและอเมริกา, มอสโคว์ มีผู้ใช้แรงงานสามแสนคนเดินขบวน

ค.ศ. 1906 อนุสัญญาระหว่างประเทศห้ามการทำงานกลางคืนของสตรีในการจ้างแรงงานอุตสาหกรรม

ค.ศ. 1914 เรื่อยมา ขบวนการเรียกร้องอิสรภาพและการจราจลในยุโรป, แอฟริกาและเอเชีย

ค.ศ. 1916 การประกาศถึง การกำหนดเจตจำนงตนเอง (Self - determination) ในงานเขียน เลนิน (Lenin) : “จักรวรรดิ์นิยม, ขั้นตอนสูงสุดของระบบทุนนิยม”

ค.ศ. 1917 การปฏิวัติสังคมนิยมในรัสเซีย

ค.ศ. 1918 การกำหนดเจตจำนงเองในคำประกาศ “14 ข้อ” ของประธานาธิบดีวิลสัน (Wilson)

ค.ศ. 1919 การประชุมสันติภาพแวร์ซาย กฎบัตรของสันนิบาตชาติ

- สนธิสัญญาแวร์ซาย เน้นย้ำสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตัวเอง และสิทธิของชนกลุ่มน้อย - สมัชชาแห่งแอฟริกันทั้งมวล เรียกร้องสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตัวเองในดินแดนที่ถูกยึดครองเป็นอาณานิคม
- กำเนิดองค์การแรงงานสากล (ILO) สนับสนุนให้มีสิทธิมนุษยชนในกฎหมายแรงงาน - องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ด้านสิทธิสตรีเริ่มกล่าวถึงสิทธิเด็ก
- การประท้วงคัดค้านอย่างกว้างขวางต่อการตัดเรื่องความเสมอภาคด้านเผ่าพันธ์ ออกจากกติกาของสันนิบาตชาติ

ค.ศ. 1920 เรื่อยมา การประท้วงทั่วไป และความขัดแย้งโดยใช้กำลังอาวุธระหว่างผู้ใช้แรงงาน และเจ้าของกิจการในโลกอุตสาหกรรม

ค.ศ. 1923 การประชุมสาธารณรัฐแห่งอเมริกัน ครั้งที่ 5 ที่เมืองแซนทีเอโก ประเทศชิลี, ประกาศเรื่องสิทธิสตรี

- ข้อตกลงที่กรุงเฮก จำกัดขอบเขตการทิ้งระเบิดทางอากาศต่อเป้าหมายทางทหาร

ค.ศ. 1924 ปฏิญญาแห่งเจนีวาว่าด้วยสิทธิของเด็ก

ค.ศ. 1926 ที่ประชุมเจนีวารับรองอนุสัญญาต่อต้านการเป็นทาส

ค.ศ. 1928 คณะกรรมการระหว่างอเมริกันว่าด้วยเรื่องสตรี ยืนยันการยอมรับต่อสิทธิพลเมืองและการเมืองของสตรี

ค.ศ. 1930 ในอินเดีย คานธีเป็นผู้นำประชาชนหลายร้อยคนเดินทางไกลสู่แคนดี (Dandi) เพื่อประท้วงคัดค้านการเก็บภาษีเกลือของอังกฤษ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- อนุสัญญา ILO เกี่ยวกับแรงงานที่ตกอยู่ภายใต้การใช้กำลังบังคับ

ค.ศ. 1933 อนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อการขจัดการค้าสตรี

- ฮิตเลอร์ขึ้นสู่อำนาจในเยอรมัน : คำเรียกร้องของสันนิบาตชาติครั้งแรกต่อต้านฝ่ายนาซีในเรื่องการเลือกปฏิบัติต่อชาวยิวในเยอรมัน

ค.ศ. 1937 ร่างอนุสัญญาเพื่อการดำเนินคดีและการลงโทษลัทธิก่อการร้าย

ค.ศ. 1939 สงครามโลกครั้งที่ 2

- เวลส์ (H.G Wells) เขียนถึงนิตยสารไทม์ เรียกร้องให้สิทธิมนุษยชนเป็นจุดมุ่งหมายของสงครามโลก

- นับจากช่วง ค.ศ. 1939-45 ระบบนาซีของฮิตเลอร์ สังหารชาวยิวไปประมาณ 6 ล้านคน, บังคับผู้คนสู่ค่ายกักกัน, สังหารพวกยิปซี, คอมมิวนิสต์, นักสหภาพแรงงาน, ชาวโปแลนด์ ฯลฯ รวมทั้งคนทุพพลภาพ และพวกรักร่วมเพศจำนวนมาก

ค.ศ. 1941 ประธานาธิบดีรุสเวลท์ (Franklin D. Roosevelt) กล่าวสุนทรพจน์เรื่อง “เสรีภาพสี่ประการ” (การพูด, ศาสนา, จากความขาดแคลน และความกลัว)

ค.ศ.1942 ฝ่ายสัมพันธมิตรประกาศให้การปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นจุดหมายหนึ่งของสงครามแคสซิน (Rene Cassin) กระตุ้นให้มีการตั้งศาลระหว่างประเทศเพื่อลงโทษ อาญากรรมสงครามการต่อสู้ในช่วงปี ค.ศ. 1942–1945 ต่อต้านระบบฟาสซิสท์ (Farcist) ในประเทศยุโรปหลายๆ ประเทศ

ค.ศ. 1945 การตัดสินคดีอาชญากรสงครามที่นูเร็มเบิร์ก และโตเกียว

- การก่อตั้งสหประชาชาติ

- งานเขียนเรื่อง “Animal Farm” ของ ออร์เวลล์ (George Orwell)

ค.ศ. 1946 กำเนิดคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

ค.ศ. 1947 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอนุสัญญาการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อนุสัญญา ILO ว่าด้วยเรื่องเสรีภาพในการสมาคม และการคุ้มครองสิทธิในการจัดตั้ง

ค.ศ. 1949 การปฏิวัติสังคมนิยมในประเทศจีน

ค.ศ. 1950 อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

- นับจากช่วงทศวรรษ 1950 ปรากฏสงครามปลดปล่อยประชาชาติและการปฏิวัติในเอเชียและแอฟริกาเพื่อความมีอิสรภาพ

ค.ศ. 1951 อนุสัญญาผู้ลี้ภัย

ค.ศ. 1955 การเคลื่อนไหวของขบวนการสิทธิการเมืองและสิทธิพลเมืองในอเมริกา ภายใต้การนำของ คิง (Martin Luther King Jr.)

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ค.ศ. 1956 โซเวียตส่งกองทัพบุกฮังการี

ค.ศ. 1959 กำเนิดศาลสิทธิมนุษยชนของยุโรป

ค.ศ. 1960 การสังหารหมู่ที่ ชาร์พิวิลล์ (Sharpeville), แอฟริกาใต้

- นับแต่ช่วงทศวรรษ 1960 ประเทศในแอฟริกา 17 ประเทศ ประกันรับรองสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง

- ช่วงทศวรรษ 1960-70 ขบวนการสตรีนิยมเรียกร้องความเสมอภาคทางเพศ

ค.ศ. 1961 กำแพงเบอร์ลินถูกสร้างขึ้น

- ก่อตั้งองค์การนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International)พิจารณาคดีไอส์มาน (Adolf Eichmann)

ค.ศ. 1964 อเมริกาเริ่มทิ้งระเบิดในสงครามเวียดนาม

ค.ศ. 1965 อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเผ่าพันธุ์ทุกรูปแบบ

ค.ศ. 1966 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ, สังคม และวัฒนธรรม

ค.ศ. 1967 การแซงชั่นครั้งแรกของสหประชาชาติต่อแอฟริกาใต้

ค.ศ. 1968 การประชุมระดับโลกว่าด้วยสิทธิมนุษยชนครั้งแรก ที่เมือง เตหราน (Tehran)ประเทศอิหร่าน ซึ่งตามมาด้วยคำประกาศว่าด้วยความเป็นสากล ของสิทธิมนุษยชน

ค.ศ. 1970 นับแต่ทศวรรษ 1970 ประเด็นสิทธิมนุษยชนได้รับการใส่ใจอย่างกว้างขวาง อันเกี่ยวข้องกับกรณีการแบ่งแยกเผ่าพันธุ์ในแอฟริกาใต้, การปฏิบัติโดยมิชอบต่อพวกปาเลสไตน์ในดินแดนที่อิสราเอลยึดครอง,การกระทำทารุณกรรมต่อปรปักษ์ทางการเมืองในชิลี, “สงครามสกปรก” ในอาร์เจนตินา หรือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชา

ค.ศ. 1973 การปฏิวัติของปิโนเช่ต์ (Pinochet) ในชิลีการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ของไทย

ค.ศ. 1975 ปฏิญญาสหประชาชาติต่อต้านการกระทำทารุณกรรม

ค.ศ. 1976 องค์การนิรโทษกรรมสากลได้รับรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพเหตุการณ์นองเลือด 6 ตุลาคม ในประเทศไทย

ค.ศ. 1977 สหประชาชาติกำหนดการแซงชั่นทางการค้าต่อแอฟริกาใต้และโรดีเซียรัฐบาลคาร์เตอร์ (Carter) ของอเมริกาประกาศรับรองสิทธิมนุษยชน ให้เป็นจุด หมายของนโยบายต่างประเทศ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ค.ศ. 1980 กลางช่วงทศวรรษ 1980 เรื่อยมา ปรากฏการสิ้นสุดของเผด็จการในลาตินอเมริกา อาทิ อาร์เจนตินา, โบลิเวีย, ปารากวัย หรืออุรุกวัย

ค.ศ. 1981 กฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชนอนุสัญญาขจัดการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบต่อสตรี

ค.ศ. 1984 อนุสัญญาต่อต้านการกระทำทารุณกรรม

ค.ศ. 1986 ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา

ค.ศ. 1989 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของเด็กเหตุการณ์นองเลือด ณ จัตุรัสเทียนอันหมิน ประเทศจีนการพังทลายของกำแพงเบอร์ลิน, การล่มสลายของระบบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก

ค.ศ. 1990 การฟื้นคืนประชาธิปไตยในชิลีอิรักบุกยึดครองคูเวตนับจากทศวรรษ 1990 ประชาธิปไตยแพร่ขยายทั่วไปในแอฟริกา, เนลสัน แมนเดลล่า (Nelson Mandela) ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ และได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของแอฟริกาใต้ ค.ศ. 1991 สงครามกลางเมืองในยูโกสลาเวียและการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่เกิดตามมา

- ปฏิบัติการ “พายุทะเลทราย” ปลดปล่อยคูเวต จากอิรัก
- ออง ซาน ซูจี ได้รับรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ ขณะถูกกักบริเวณอยู่ในพม่า

ค.ศ. 1992 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬในประเทศไทย

- เหตุการณ์จลาจล ทางเชื้อชาติครั้งสำคัญในนครลอสแองเจลิส อเมริกา

ค.ศ. 1993 การแต่งตั้งข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติคนแรก

- การตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศ โดยมติของคณะมนตรีความมั่นคง เพื่อพิจารณาความผิดในอดีตประเทศยูโกสลาเวีย
- การประชุมสิทธิมนุษยชนระดับโลก ที่เวียนนา ออสเตรีย

ค.ศ. 1994 การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในประเทศรวันดา ประชาชน 8 แสนคนถูกสังหารในช่วงระยะเวลา 3 เดือน

- คณะมนตรีความมั่นคงตั้งศาลพิจารณาความผิดร้ายแรงในรวันดา
- กำเนิดกฎบัตรสิทธิมนุษยชนของอาหรับ

ค.ศ. 1995 การล่มสลายของ สเรบบรินิกา (Srebrenica) : ผู้คน 7 พันคน ถูกสังหารหมู่

- การประชุมโลก เรื่อง สิทธิสตรีที่ปักกิ่ง ประเทศจีน

ค.ศ. 1997 ปฏิญญาสากล (ยูเนสโก) ว่าด้วยรหัสพันธุกรรมมนุษย์และสิทธิมนุษยชน; อนุสัญญา (สภายุโรป) ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อันเกี่ยวข้องกับการปรับใช้ชีววิทยาและเวชกรรม

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ค.ศ. 1998	กำเนิดธรรมนูญแห่งโรมว่าด้วยการสถาปนาศาลอาญาระหว่างประเทศ - การโค่นล้มประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซีย - การจับกุมพลเอกปิโนเช่ต์ (Pinochet) อดีตผู้นำเผด็จการของชิลี
ค.ศ. 1999	กลุ่มแพทย์ไร้พรหมแดน (Doctors without Borders) ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ - นาโต้ทิ้งระเบิดเซอร์เบีย - การชุมนุมประท้วง-ต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ครั้งใหญ่ที่ซีแอตเติล อเมริกา (และอีกหลายๆ แห่งตามมา รวมทั้งที่เมือง เจนัว อิตาลี ในปี ค.ศ. 2001)
ค.ศ. 2000	พระสันตะปาปา จอห์นพอลที่ 2 ทรงร้องขออภัยโทษแก่บาปความผิดและการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ศาสนจักรโรมันแคทอลิค ได้กระทำ “ในนามของพระเจ้า” ระหว่างประวัติศาสตร์โลก 2,000 ปีที่ผ่านมา - ผู้นำอเมริกา และอังกฤษ ร่วมประกาศความสำเร็จของนักวิทยาศาสตร์ในการถอดรหัสพันธุกรรมของมนุษย์ (Human Genome)
ค.ศ. 2001	อนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อการปราบปรามการลอบวางระเบิดของนักก่อการร้าย - สหรัฐอเมริกาสูญเสียตำแหน่งในคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติครั้งแรกในประวัติศาสตร์ขององค์กร - การก่อการร้ายทำลายล้างตึกเวิลด์เทรดเซนเตอร์ของอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน และสงครามล้มล้างรัฐบาลทาลิบันของอัฟกานิสถาน
ค.ศ. 2002	ติมอร์ตะวันออกประกาศเป็นประเทศเอกราชภายหลังการถูกยึดครองละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยอินโดนีเซียเป็นเวลานาน”

มโนทัศน์สิทธิมีมาแต่ดั้งเดิมในรัฐและอาณาจักรการเมืองการปกครองสมัยก่อน ซึ่งจะขอเรียกว่าสิทธิรุ่นที่หนึ่งหรือรุ่นแรก ลักษณะสำคัญคือการสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจปกครองของผู้นำตามประเพณี ที่ได้รับความชอบธรรมจากอำนาจเหนือสังคม อีกประการคือเป็นการคลี่คลายความขัดแย้งเฉพาะหน้าระหว่างผู้ปกครองกับผู้ อยู่ใต้ปกครอง ที่สำคัญคือกลุ่มขุนนางและพระ มากกว่าชนชั้นล่างเช่น ชาวนาไพร่ทาส จะเรียกว่าสิทธิรุ่นแรกเป็นการต่อรองและตกลงกันระหว่างกลุ่มนำและที่พอมี ฐานะทางการเมืองและทางเศรษฐกิจกันเองก็ได้[140]

[140] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของสิทธิและสิทธิมนุษยชนกับระบบประชาธิปไตย, www.prachatai3.info/.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มองจากทางปรัชญาหรืออุดมการณ์ของรัฐ ด้านหนึ่งการเกิดขึ้นของสิทธิ เป็นการพัฒนาของสังคมที่สามารถทำให้อำนาจปกครองจากเบื้องบนมีความชอบธรรมทาง จริยธรรมหรือศีลธรรม เช่นคติบุญบารมีในระบบกษัตริย์ อีกด้านหนึ่งคือการที่ทั้งผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครองต่างเริ่มรู้จัก ตัวเองที่มีความสัมพันธ์กับคนอื่น และจะจัดการความสัมพันธ์นั้นกับจุดหมายของสังคมอย่างไรจึงจะพัฒนาไปได้ด้วยดี เช่นการสร้างคำสอนเรื่องทศพิธราชธรรม และไตรภูมิกถา ในยุโรปยุคฟิวดัลสิทธิรุ่นแรกนี้ได้แก่อำนาจคุ้มกันและอภิสิทธิ์ กลุ่มคนที่เรียกร้องสิทธิดังกล่าวต่อกษัตริย์คือบรรดาขุนนาง ไม่ใช่ชาวนา อำนาจคุ้มกันหมายถึงเสรีภาพที่ขุนนางและพระมีจากการจำกัดอำนาจในการจัดการ กิจการของพระราชา อภิสิทธิ์หมายถึงอำนาจของขุนนางที่จะกระทำการในสิ่งที่พวกเขาพอใจได้ใน อาณาเขตของพวกเขา ในทางปฏิบัติหมายถึงการที่ขุนนางมีความสามารถที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจเขา ถึงขั้นว่ามี “อิสรภาพในการแขวนคอผู้อื่น” (liberty of gallows) ได้ในเขตปกครองของเขา[141]

ประเด็นที่สองคือว่าด้วยมโนทัศน์สิทธิมนุษยชน ซึ่งจะเรียกว่าสิทธิรุ่นที่สองหรือรุ่นหลัง ความหมายและลักษณะสำคัญคือเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่ราษฎรจำนวนมากที่ ถูกปกครองมากกว่าให้ความชอบธรรมแก่อำนาจรัฐและกลุ่มนำจำนวนน้อยอีกต่อไป การเรียกร้องและสร้างความหมายให้กับสิทธิรุ่นที่สองนี้ ไม่เพียงแต่เปิดช่องทางในการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชนมากขึ้น แต่ที่สำคัญในระยะยาวคือการยกระดับและพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองและ คุณสมบัติอันเป็นของราษฎรเอง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อคุณภาพและปริมาณของสมาชิกสังคมส่วนใหญ่ ปัจจุบันนี้แสดงออกในอุดมการณ์เรื่องสิทธิมนุษยชนและองค์กรด้านสิทธิต่างๆ ทั่วโลก[142]

ในอดีต เมื่อประเทศต่างๆ ยังมีระบอบการปกครอง ที่ให้อำนาจอย่างเด็ดขาด แก่ผู้ปกครอง โดยผู้ถูกปกครองไม่มีสิทธิในด้านเสรีภาพ และความเสมอภาค ทำให้บางครั้งต้องประสบกับความทุกข์ยาก จากความอยุติธรรม และการเบียดเบียน จึงเกิดการต่อสู้ทางการเมือง เพื่อเรียกร้องสิทธิต่างๆ ที่ราษฎร หรือผู้ถูกปกครองจะพึงมีพึงได้ และนำไปสู่การร่างบทบัญญัติ หรือกฎหมาย เพื่อประกันสิทธิเหล่านั้น ตัวอย่างของการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง และทางสังคม ที่ถือว่า มีความสำคัญมากทางด้านประวัติศาสตร์ คือการที่พวกขุนนางที่ถือครองที่ดิน ในประเทศอังกฤษในสมัยกลางได้รวมตัวกัน เพื่อเรียกร้องให้กษัตริย์ ทรงพระนามว่า พระเจ้าจอห์น พระราชทานกฎบัตร เรียกชื่อว่า แมกนาคาร์ตา (Magna Carta) เมื่อ ค.ศ. 1215 (พ.ศ. 1758) รับรองว่า จะทรงปกครองโดยยุติธรรม เช่น ไม่เก็บค่าภาษีที่ดินแพงเกินไป ไม่ตัดสินคดี โดยเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ลงโทษบุคคล โดยปราศจากการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรม ให้ปลดผู้

[141] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของสิทธิและสิทธิมนุษยชนกับระบบประชาธิปไตย, www.prachatai3.info/.

[142] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของสิทธิและสิทธิมนุษยชนกับระบบประชาธิปไตย, www.prachatai3.info/.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

พิพากษา หรือเจ้าหน้าที่ ที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริตออกจากตำแหน่ง แมกนา คาร์ตาจึงอาจถือได้ว่า เป็นบทบัญญัติฉบับแรกของประเทศอังกฤษ และของโลก ที่มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ปกครอง และสิทธิเสรีภาพของผู้อยู่ใต้ปกครอง เป็นลายลักษณ์อักษรไว้อย่างชัดเจน[143] ซึ่งเหล่านักกฎหมายมักใช้เอกสารชิ้นนี้เป็นหมุดหมายสำคัญทางประวัติศาสตร์ในการชี้ว่ากฎหมายสิทธิมนุษยชนในโลกตะวันตกเริ่มต้นที่กฎหมายฉบับนี้

ต่อมา ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีแนวคิดทางด้านปรัชญาการเมือง และสังคมของนักคิดชาวยุโรปหลายคน ที่มีอิทธิพล ต่อการปฏิรูปทางการเมือง และสังคมของประเทศในยุโรปตะวันตก และแพร่หลายไปถึงทวีปอเมริกาเหนือด้วย นักคิดที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ จอห์น ล็อก (John Locke) ชาวอังกฤษ ฟรองซัว วอลแตร์ (Francois Voltaire) และชอง - ชาก รูโซ (Jean - Jacques Rousseau) ชาวฝรั่งเศส กฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่มีพื้นฐานจากแนวคิดดังกล่าว เช่น "ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง" (Declaration of the Rights of Man and the Citizen) ในรัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งร่างขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1789 และ "บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิ" (Bill of Rights) ซึ่งผนวกเป็นบทแก้ไขเพิ่มเติม 10 ฉบับแรก ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เมื่อ ค.ศ. 1791[144] ถือได้ว่า เป็นการประกาศรับรองสิทธิมนุษยชนของประชาชน ที่ครอบคลุมด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง และเป็นต้นแบบในการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ ในเวลาต่อมา

ปมเงื่อนของปัญหาในยุคปัจจุบันของเรา ก็คือการที่จะทำให้สิทธิรุ่นสองนี้พัฒนาต่อไปในทุกปริมณฑลของสังคมและรัฐ ทำให้เป็นของประชาชนทุกคนในประเทศไม่ว่าจะมีฐานะสีผิวและเชื้อชาติอะไรก็ตาม จะต้องได้รับและสามารถใช้สิทธิของความเป็นมนุษย์ได้อย่างเสมอภาคกัน นั่นคือการบรรลุจุดหมายใหญ่อันเป็นหัวใจของสิทธิ ได้แก่การดำรงและพัฒนาชีวิตของมนุษย์อย่างสมภาคภูมิและมีศักดิ์ศรี ซึ่งมนุษย์แต่อดีตมาถึงปัจจุบันต่างต้องการและพยายามไขว่คว้าให้ได้ นั่นคือเหตุผลที่ทำไมการต่อสู้ทางการเมืองในระยะสองศตวรรษมานี้ ถูกเรียกอย่างกว้างๆว่าการต่อสู้ของระบบประชาธิปไตย เพราะสามัญชนคนส่วนใหญ่ที่มากขึ้นเรื่อย ต่างพากันลุกขึ้นเรียกร้องสิทธิแห่งความเป็นมนุษยชนของพวกเขากันเองแล้ว ไม่ต้องรอให้ตัวแทนมาทำให้อีกแล้ว[145]

---

[143] เว็บไซต์สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=32&chap=4&page=t32-4-infodetail02.html.

[144] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 13-14.

[145] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของสิทธิและสิทธิมนุษยชนกับระบบประชาธิปไตย, www.prachatai3.info/.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

2.2 จุดกำเนิดระบบกฎหมายสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่

ขบวนการสิทธิมนุษยชนสากล เริ่มมาจากความจำเป็น ที่จะต้องมีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในระดับนานาชาติ จึงเกิดความร่วมมือระหว่างชาติ ในการร่างบทบัญญัติ เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้น สนธิสัญญาระหว่างชาติฉบับแรกๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการยอมรับเสรีภาพในการนับถือศาสนา การเลิกทาส และการปกป้องสิทธิมนุษยชน ในยามสงคราม รวมทั้งสภากาชาดสากล (International Committee of the Red Cross) ซึ่งถือกำเนิดขึ้นเมื่อ ค.ศ.1864[146] ก็นับเป็นความร่วมมือระหว่างชาติด้านมนุษยธรรมที่มีผลต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่สำคัญอย่างหนึ่ง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ใน ค.ศ. 1918 ประเทศต่างๆ ตระหนักว่า ลำพังรัฐบาลของแต่ละประเทศ ย่อมไม่สามารถปกป้องสิทธิมนุษยชนได้ จำเป็นที่ต้องพึ่งพลัง ของนานาชาติด้วย ดังนั้น สันนิบาตชาติ (The League of Nations) ซึ่งเป็นองค์การสากลระหว่างรัฐบาลองค์การแรก ที่ถือกำเนิดขึ้น หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงคิดหาวิถีทาง ที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นพลัง แต่งานของสันนิบาตชาติในเรื่องนี้ ก็จำกัดอยู่เพียงการคุ้มครองชนกลุ่มน้อย[147] ในบางประเทศเท่านั้น มิได้มีลักษณะคุ้มครอง “พลเมืองโลก” ทั้งหมดดังที่จะปรากฏหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ความพยายามในระดับนานาชาติ ที่จะปกป้องสิทธิของผู้ใช้แรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมได้เริ่มขึ้น เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และได้กลายมาเป็น ข้อตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งร่างขึ้นโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization) ที่ถือกำเนิดขึ้น เมื่อ ค.ศ. 1919 สำหรับการเลิกทาส ที่เป็นความพยายามของระดับนานาชาติ มาเป็นช่วงระยะเวลายาวนาน ได้บรรลุผลสำเร็จ เมื่อมีการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยทาส (International Slavery Convention) และร่วมลงนามที่เมืองเจนีวา ใน ค.ศ. 1926 ส่วนปัญหาผู้ลี้ภัย ก็ได้มีการร่วมลงนาม ในอนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้ลี้ภัย (Conventions for the Protection of Refugees) ใน ค.ศ. 1933 และ ค.ศ. 1938[148] ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนว่าสิทธิมนุษยชนคุ้มครองครอบคลุม “พลเมืองโลก” ในทุกพื้นที่และทุกเวลา

---

[146] เว็บไซต์สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=32&chap=4&page=t32-4-infodetail02.html.

[147] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 17.

[148] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 15-16.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ในช่วงระยะเวลาระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 ได้เกิดระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ซึ่งก่อตัวขึ้นในประเทศเยอรมนี เมื่อ ค.ศ.1920[149] และดำเนินต่อไปจนถึงสงครามโลกครั้งที่ / ระบอบการปกครองดังกล่าว ได้มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง ในขณะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และศักดิ์ศรีของมนุษยชนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งความพยายาม ที่จะทำลายกลุ่มคนต่างๆ โดยอ้างเหตุแห่งเชื้อชาติศาสนา และการเมือง ดังนั้นจึงปรากฏความจำเป็นอย่างแน่ชัดว่า ต้องมีบทบัญญัติกฎหมายระดับนานาชาติ[150] เพื่อเป็นกลไกในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน นับเป็นหนทางสำคัญที่จะนำไปสู่สันติภาพ และความความมั่นคงของโลก

การเคลื่อนไหวเฉพาะหน้าคือการเรียกร้องต้องการในการเข้าถึงสิทธิพลเมือง สิทธิเศรษฐกิจและสิทธิทางวัฒนธรรม ในระยะยาวคือการพัฒนาให้ประชาชนเป็นประธานหรือเป็นนายของตัวเอง ด้วยการยกระดับความรู้ขจัดอวิชชา โดยผ่านประสบการณ์ของตนเอง ในที่สุดคือการรู้จักตัวเองและรู้จักผู้อื่นอย่างทัดเทียมและเสมอหน้ากัน หลังจากการก่อตัวขึ้นของสังคมมวลชนที่มีระบบทุนนิยมเสรีและอุดมการณ์ชน ชั้นกระฎุมพีกำกับ ประชาชนผู้ถูกปกครองและใช้แรงงานในระบบการผลิตทั้งหลายถึงสามารถอ้างและ เรียกร้องสิทธิที่เป็นของปัจเจกชนตามธรรมชาติได้ ในบริบททางสังคมและการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยนี้เอง ที่ความคิดเรื่องสิทธิของมนุษย์ได้ยกระดับขึ้นเป็นจุดหมายหนึ่งของชุมชนที่ เป็นสังคมการเมือง[151]

การที่สิทธิจะกลายเป็นจุดหมายของสังคมได้ ขึ้นอยู่กับว่าความรับรู้ร่วมกันของคนในสังคมชุมชนนั้น ในเรื่องสำคัญเช่นจุดหมายสังคมที่ร่วมกัน ความต้องการที่ร่วมกัน ผลประโยชน์ที่ร่วมกันและรวมถึงความรู้สึกที่ร่วมกันในระดับหนึ่งด้วย ว่าการที่สร้างและรักษาอะไรที่ร่วมกัน ในชุมชนนี้เอาไว้ได้นั้นจะต้องอาศัยการดำรงอยู่ของสิทธิอะไรบ้างที่จำเป็น เช่นถ้าจะรักษาสถาบันอะไรไว้ ก็จำต้องจำกัดสิทธิในการแสดงออกในบางเรื่องไว้เป็นต้น ดังนั้นการเกิดขึ้นของสิทธิและการอ้างถึงสิ่งที่คนต้องการจากสังคมนั้นอย่าง ชอบธรรม จึงมักเกิดจากปฏิสัมพันธ์และการต่อสู้ระหว่างฝ่ายให้สิทธิกับฝ่ายนิยามสิทธิ ในระยะยาวการต่อสู้เรื่องสิทธิมนุษยชนจึงต้องเป็นการต่อสู้ทางการเมืองและ ทางชนชั้นไป เมื่อเสรีชนค้นพบและยึดกุมในความคิดอุดมการณ์แห่งสิทธิได้ว่ามันเป็นอาวุธ ทางความคิดและในการจัดตั้งของพวกเขาขึ้นมาได้[152]

---

[149] เว็บไซต์สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=32&chap=4&page=t32-4-infodetail02.html.

[150] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 22.

[151] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของสิทธิและสิทธิมนุษยชนกับระบบประชาธิปไตย, www.prachatai3.info/.

[152] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของสิทธิและสิทธิมนุษยชนกับระบบประชาธิปไตย, www.prachatai3.info/.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ที่ผ่านมา อำนาจรัฐและชนชั้นปกครองได้ทำให้เรื่องของสิทธิเป็นปัญหาทาง จริยธรรม(ศีลธรรม) สิทธิทางจริยธรรม (moral rights) เกิดมาจากการผสานร่วมกันระหว่างผลประโยชน์ทั้งหลายกับปัญญาเติบใหญ่และเข้มแข็งด้วยผลประโยชน์ที่แบ่งปันกันได้ในระหว่างสมาชิกของชุมชน คนชั้นนำ ในสังคมที่ไม่ใช่ตะวันตก ที่ไม่มีสถาบันและอุดมการณ์เสรีนิยมกำกับการใช้อำนาจการเมือง ศีลธรรมกลายเป็นเชื้อโรคของคนชั้นล่างและคนที่ไม่มีฐานะ ยิ่งมีแต่ชนชั้นนายทุนอ่อนแอแต่มีโอกาสและอำนาจนอกระบบจำนวนหนึ่ง โครงสร้างแห่งรัฐจึงเป็นแบบลูกผสม ระหว่างอำนาจเชิงศักดินากับเศรษฐกิจทุนนิยม ผลคืออุดมการณ์สมัยใหม่ของพลเมืองจริงๆไม่ค่อยมีอำนาจ ดังเห็นได้จากอุดมการณ์ต่อต้านประชาธิปไตยและความเป็นสมัยใหม่ (Anti-modernity) มักมีคนร่วมด้วยช่วยกันอยู่เนืองๆ แล้วโจมตีฝ่ายตรงข้ามด้วยข้ออ้างเรื่องการได้ประโยชน์ทางวัตถุของระบบทุน นิยม(ทาสเงินหรือคอร์รัปชั่น) ฝ่ายต่อต้านมักอ้างไปที่ระบบทุนนิยมเสรีแบบยุโรปอเมริกาซึ่งทำกันได้ แต่พวกนั้นไม่อธิบายว่าที่ตะวันตกคุมคนโกงได้นั้นเนื่องจากว่ารัฐสมบูรญาณาสิทธิ์ที่เกิดขึ้นในปลายยุคฟิวดัลช่วยเปลี่ยนแปลง และปฏิวัติระบอบศักดินาเก่าจนทำให้กลายเป็นรัฐนายทุนไปโดยโครงสร้างและ อุดมการณ์ ระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจึงดำเนินไปได้ตามปกติและตรรกะของเหตุผล[153]

ความขัดแย้งและตึงเครียดของการเรียกร้องสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิทธิพลเมืองและการเมือง ขึ้นสู่จุดสูงสุดในทวีปยุโรปช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ต่อไปจนต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งระบบทุนนิยมขยายตัวอย่างเต็มที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง เกิดชนชั้นทางเศรษฐกิจที่กดขี่และชนชั้นแรงงานที่พยายามลุกขึ้นต่อสู้เพราะไม่มีทางถอยอีกแล้ว อย่างไรก็ดีชนชั้นนายทุนผู้กดขี่ได้ร่วมมือกับชนชั้นปกครองศักดินาในการทำสงครามและใช้ความรุนแรงหลายรูปแบบเพื่อสะกดชนชั้นไพร่และแรงงานไว้[154] จนไปถึงปลายทางที่รู้กันดีในหมู่ผู้ศึกษากฎหมายสหภาพยุโรปนั่นคือการก่อสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยชนชั้นนำจนหลังสงครามจบทำให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ล่มสลายไปในหลายราชอาณาจักรเนื่องจากประชาชนเบื่อหน่ายสงครามและเจ็บปวดจากการตกเป็นเบี้ยล่างที่ต้องรับผลกระทบจากการตัดสินใจของชนชั้นนำที่ไม่คำนึงถึงสิทธิของไพร่ประชา การก่อตัวของสาธารณรัฐและสหพันธรัฐทั้งหลายในยุโรปหลังการล่มสลายของ 3 ราชวงศ์หลักของยุโรปกลาง จึงสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาสิทธิและการกำหนดอนาคตของประชาชน อย่างไรก็ดีภาวะไร้เสถียรภาพและเปราะบางของระบอบเผด็จการฟาสต์ซิสต์ที่ขึ้นมาแทนโดยมีผู้นำเผด็จการทั้งหลายที่ร่วมมือกับนายทุนเพื่อก่อสงครามดังที่ปรากฏความร่วมมือของฮิตเลอร์และมุสโสลินีกับเหล่านายทุนที่ได้ประโยชน์จากสงครามและ

[153] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของสิทธิและสิทธิมนุษยชนกับระบบประชาธิปไตย, www.prachatai3.info/.

[154] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 14.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การปราบปรามสหภาพแรงงานอย่างรุนแรง[155] ได้ก่อให้เกิดบาดแผลด้นสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง นั่นคือ การใช้ข้ออ้างด้านชาติพันธุ์ในการทำสงครามชะล้างเผ่าพันธุ์อันเป็นชนวนเหตุแห่งการฆาตกรรมอย่างเป็นระบบครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ตะวันตกก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2[156] ดังที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ว่าประสบการณ์โหดร้ายจากสงครามโลกเป็นที่มาของการก่อตั้งสหประชาชาติ และการสร้างระบบประกันสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

จนเมื่อมีการดำเนินการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 บรรดาผู้นำของประเทศสมาชิกดั้งเดิม 50 ประเทศ ได้ร่วมลงนาม ในกฎบัตรสหประชาชาติ (The Charter of the United Nations) เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1945 โดยประกาศเป้าหมายหลัก ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1945[157] ว่า "เพื่อปกป้องคนรุ่นต่อไปจากภัยพิบัติของสงคราม และเพื่อยืนยันความศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี" ดังในมาตรา 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติ ได้ระบุว่า จุดมุ่งหมายประการหนึ่ง ของสหประชาชาติ คือ "เพื่อบรรลุความร่วมมือระหว่างชาติ ในการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน สำหรับมนุษย์ทุกคน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา" ดังนั้นการทำความเข้าใจสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่จึงต้องทำการศึกษาผ่านระบบกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่ได้ตกผลึกขึ้นเป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้และอ้างอิงได้ผ่านตราสารทาง กฎหมายระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันรัฐต่างๆ ทั้งที่อยู่ในรูปของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ สนธิสัญญา และการนำไปบังคับใช้ภายในรัฐ

3. สิทธิมนุษยชนตามกฎบัตรสหประชาชาติ

ด้วยเหตุที่ กฎบัตรสหประชาชาติเป็นตราสารระหว่างประเทศ ที่บรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติร่วมลงนาม จึงถือว่า มีข้อผูกพันทางกฎหมาย รวมถึงมีผลในเชิงจารีตประเพณีระหว่างประเทศแม้นอกจากเหล่าประเทศที่บรรดาสมาชิกจะต้องปฏิบัติตามแล้วประเทศอื่นๆที่ยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกก็ต้องผูกพันด้วยโดยไม่ต้องแสดงความสมัครใจเข้าร่วมก็ตาม อย่างไรก็ตากฎบัตรสหประชาชาติมิได้มีรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยตรง หรือกลไก ที่จะช่วยให้ประเทศสมาชิกปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนั้น องค์การสหประชาชาติ จึงได้จัดตั้ง คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชน (Committee

---

[155] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 15.

[156] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 18.

[157] เว็บไซต์สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=32&chap=4&page=t32-4-infodetail02.html.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

on Human Rights) ขึ้น ใน ค.ศ.1945 เพื่อร่างกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้เกิด ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่ง สหประชาชาติได้มีมติรับรอง เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 โดยได้กล่าวถึงความจำเป็นในการสร้าง องค์การระหว่างประเทศขึ้นเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ ส่งเสริมความมั่งคั่ง และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของ บุคคลทั้งหลายในโลก ดังที่ได้ระบุไว้ว่า[158]

> “เราบรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติ ได้ตั้งเจตจำนง
>
> ที่จะช่วยชนรุ่นหลังให้พ้นจากภัยพิบัติแห่งสงคราม ซึ่งได้นำความวิปโยคอย่างสุดจะพรรณนามาสู่มนุษยชาติในชั่วชีวิตของเราถึงสองครั้งแล้ว และที่จะยืนยันความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชน อันเป็นหลักมูล ในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของมนุษยบุคคล ในสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี และของประชาชาติใหญ่น้อย และที่จะสถาปนาภาวการณ์อันจะธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และความเคารพ ต่อข้อผูกพันทั้งหลายอันเกิดจากสนธิสัญญาและที่มาอื่น ๆ ของกฎหมายระหว่างประเทศ และที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคม และมาตรฐานแห่งชีวิตอันดียิ่งขึ้นในอิสภาพที่กว้างขวางยิ่งขึ้นและเพื่อจุดมุ่งหมายปลายทางเหล่านี้
>
> ที่จะปฏิบัติการผ่อนสั้นผ่อนยาว และดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันในสันติภาพเยี่ยงเพื่อนบ้านที่ดี และที่จะรวมกำลังของเราเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และที่จะให้ความแน่นอนใจว่าจะไม่มีการใช้กำลังอาวุธ นอกจากเพื่อประโยชน์ร่วมกัน โดยการยอมรับหลักการและวิธีการ ที่ตั้งขึ้น และที่จะใช้จักรกลระหว่างประเทศสำหรับส่งเสริมความรุดหน้าในทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทั้งปวง”

อันสื่อให้เห็นถึงการถอดบทเรียนจากบาดแผลความเจ็บปวดที่ได้รับในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่า สันติภาพของสิ่งที่ประชาคมโลกต้องรักษาไว้ร่วมกัน โดยต้องคำนึงถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน นั่นคือ งดเว้นจากการใช้กำลังรุกรานซึ่งกันและกัน และยุติการประหัตประหารประชาชนทั้งหลาย เพื่อความผาสุกของมวลมนุษยชาติ ทั้งนี้สหประชาชาติจึงได้สร้างระบบกฎหมายและองค์กรระหว่างประเทศขึ้นมาเป็นกลไกที่จะปกป้องสันติภาพและมวลมนุษยชาตินี้ไว้สืบไป

กฎบัตรสหประชาชาติได้ยืนยันความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในฐานะ 1 ใน 3 เสาหลักของสหประชาชาติ โดยกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ความมุ่งประสงค์ของสหประชาชาติ คือ “เพื่อให้บรรลุถึงการร่วมมือระหว่างประเทศ ในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือมนุษยธรรมและในการส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และต่ออิสรภาพ

[158] อารัมภบทของกฎบัตรสหประชาชาติ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

อันเป็นหลักมูลสำหรับทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา” [159] อันเป็นการเน้นย้ำความสัมพันธ์ระหว่างหลักการ สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคไม่เลือกประติบัติ และสันติภาพภราดรภาพ

นอกจากนี้กฎบัตรสหประชาชาติยังได้ออกแบบระบบที่สร้างความรับผิดชอบร่วมกันของรัฐทั้งหลายในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศบนพื้นฐานของประโยชน์สุขของประชาชนดังที่ได้ระบุว่ารัฐทั้งหลายต้องประสานความร่วมมือในการส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเมื่อเกิดภัยพิบัติต่อมวลมนุษยชาติไว้ใน ข้อ 55, 56 ทั้งภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติ หรือน้ำมือมนุษย์ (ซึ่งหมายรวมถึงการประหัตประหารประชาชน) แม้จะเป็นภัยที่เกิดขึ้นกับประชาชนนอกเขตอำนาจของรัฐตน[160] แต่ประชาคมโลกยังมีหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติเหล่านั้นในฐานะ “พลเมืองโลก”

4. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสุดในการประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยประชาคมโลกได้สร้างระบบความสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกันของบรรดารัฐต่างๆผ่านปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า รัฐทุกรัฐจะปฏิบัติต่อพลเมืองของตนและพลเมืองโลกอย่างไร ถึงแม้ว่าจะมิได้มีผลบังคับทางกฎหมายเหมือนอย่างสนธิสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ แต่ก็มีพลังสำคัญทางศีลธรรม จริยธรรม และมีอิทธิพลทางการเมืองทั่วโลก รวมถึงมีผลผูกพันรัฐในฐานะกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่รัฐต้องตระหนักถึงหรืออาจโดนเรียกร้องให้ต้องปฏิบัติตาม[161] นอกจากนี้ยังเป็นแนวคิด ในการร่างรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศ ที่มีการร่างรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแทบทุกฉบับ ก็มีข้อความที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะหมวดที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และกลไกการประกันสิทธิเสรีภาพทั้งหลาย

[159] กฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 1 (3)

[160] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 146-150.

[161] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 20.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สรุปหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน[162]

1. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
2. ความเสมอภาคโดยปราศจากการเลือกประติบัติ
3. สิทธิในการดำรงชีวิตและความมั่นคงแห่งร่างกาย
4. เสรีภาพจากการถูกบังคับให้เป็นทาส
เสรีภาพจากการถูกบังคับให้กักขังใต้ภาระจำยอม
5. เสรีภาพจากการถูกทรมานหรือการลงโทษที่โหดร้าย
6. สิทธิในการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย
7. สิทธิในการได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมาย
8. สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากศาลเมื่อถูกละเมิดสิทธิ
9. เสรีภาพจากการถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการ
10. สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างเป็นธรรม
11. สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิด
ปลอดจากการบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง
12. สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในความเป็นอยู่ในครอบครัว เกียรติยศชื่อเสียง
สิทธิในการใช้ชีวิตในเคหสถาน ปลอดการแทรกแซง
เสรีภาพในการสื่อสาร ปลอดการดักฟัง
13. เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย
14. สิทธิในการลี้ภัย
15. สิทธิเสรีภาพในการถือและเปลี่ยนสัญชาติ
16. สิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัว
17. สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน
เสรีภาพจากการถูกยึดคืน/เวนคืนทรัพย์สินโดยพลการ
18. เสรีภาพในความคิด ความเชื่อและในการนับถือศาสนา
19. เสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก
20. เสรีภาพในการชุมนุม
เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม
21. สิทธิที่จะมีส่วนร่วมการปกครองโดยผ่านการเลือกตั้ง
สิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณะ
22. สิทธิในความมั่นคงและการได้รับผลทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

---

[162] ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 30 ข้อ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

23. สิทธิที่จะเลือกทำงานและได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม
    สิทธิที่จะเข้าร่วมสหภาพแรงงาน
24. สิทธิที่จะพักผ่อนและมีเวลาว่างจากการทำงาน
25. สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ
    สิทธิในการรักษาพยาบาลที่จำเป็น
    สิทธิในความมั่นคงจากการว่างงานหรือขาดไร้อาชีพ
    สิทธิของบุตรนอกสมรส
26. สิทธิในการศึกษา
    เสรีภาพทางวิชาการ
27. สิทธิทางวัฒนธรรม
    สิทธิในความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

ทั้งนี้บุคคลทั้งหลาย (พลเมืองโลก) ยังมีสิทธิได้รับประโยชน์จากระเบียบสังคมและระหว่างประเทศอันจะอำนวยให้การใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างเต็มที่ ดังปรากฏในการข้อ 28 หรือกล่าวให้ชัดเจนคือ ไม่มีข้ออ้างทางพรมแดนและเขตอำนาจใดจะมายกเว้น “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามกฎบัตรนี้ได้สิทธิมนุษยชนจึงมีอยู่ในตัวบุคคลทุกที่และทุกเวลา

นอกจากนี้ปฏิญญายังได้ชี้ให้เห็นถึงขอบเขตการใช้สิทธิ และหน้าที่ของบุคคลมิให้เกิดการล่วงล้ำกล้ำเกินสิทธิของผู้อื่นไว้ในข้อ 29 โดยในวรรค (2) ยังกล่าวถึงขอบเขตการใช้สิทธิที่อาจถูกจำกัดได้ ก็โดยการกำหนดแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อความมุ่งประสงค์ให้ได้มาซึ่งการยอมรับ และการเคารพโดยชอบในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดอันยุติธรรมของศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชาติและสวัสดิการโดยทั่วๆ ไป ในสังคมประชาธิปไตย และในวรรค (3) ได้ห้ามมิให้ใช้ให้สิทธิขัดกับความมุ่งประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ นั่นคือ สันติภาพ สิทธิมนุษยชน และความมั่งคั่งของมวลมนุษยชาติ ซึ่งขอบเขตตามข้อ 29 นี่เองจะกลายเป็นขอบเขตที่นำไปสู่การถกเถียงเมื่อมีการบังคับใช้สิทธิกับข้อเท็จจริงเสมอ ว่าหากต้องพิจารณาว่ากรณีนี้เป็นการใช้สิทธิของบุคคลจนเกิดขอบเขตแล้วจะต้องให้รัฐจำกัดสิทธิเพื่อป้องกันสิทธิของผู้อื่นแล้วหรือยัง อันเป็นปัญหาหลักในการบังคับตามกฎหมายสิทธิมนุษยชน

ดังนั้นปฏิญญาสากลจึงได้ว่าวางหลักการเมื่อเกิดข้อขัดแย้งสงสัยเกี่ยวกับการตีความสิทธิมนุษยชนไว้ว่า หากมีปัญหาในการตีความปฏิญญาเพื่อบังคับใช้กับข้อเท็จจริง ก็ให้ยกข้อ 30 มาปรับใช้ ซึ่งบทบัญญัติได้ระบุอย่างชัดเจนว่าข้อความต่างๆ ตามปฏิญญานี้ไม่เปิดช่องที่จะแปลความได้ว่าให้สิทธิใดๆ แก่รัฐ กลุ่มชนหรือบุคคลใดๆ ที่จะประกอบกิจกรรม หรือกระทำการใดๆ “อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและเสรีภาพ” ทั้งหลายที่ได้ระบุไว้ในบทบัญญัติฉบับนี้

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

5. **สนธิสัญญาหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี**

พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ไทยเข้าร่วมโดยการลงนามและให้สัตยาบันแล้วในปัจจุบันประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งสหประชาชาติถือเป็น สนธิสัญญาหลัก จำนวน 7 ฉบับได้แก่[163]

1. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ
2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
4. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
5. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ
6. อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี
7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ

ผู้ศึกษากฎหมายสิทธิมนุษยชนพึงเข้าใจในเบื้องต้นก่อนว่า สิทธิทั้งหลายของปัจเจกชนนั้นได้รับการรับรองและให้รายละเอียดว่ามีสิทธิใดบ้างอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอยู่แล้วดังตารางเนื้อหาปฏิญญาฯ ทั้ง 27 ข้อ ที่ว่าด้วยสิทธิต่างๆ การมีสนธิสัญญาหรือพิธีสารเลือกรับเพิ่มเติมเป็นการให้รายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเสี่ยงต่างๆ ที่มีความแตกต่างหลากหลายกันในสภาพปัญหาและวิธีการคุ้มครองสิทธิในแต่ละกลุ่ม ดังนั้นสหประชาชาติจึงได้สร้างสนธิสัญญาขึ้นมาเพื่อเป็นแสดงให้เห็นจุดเน้นข้อพึงระวังเป็นพิเศษของแต่ละกลุ่มเสี่ยงการที่รัฐใดมิได้เป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาฉบับใดมิได้หมายความว่า รัฐนั้นจะปฏิเสธการให้หลักประกันสิทธิกับกลุ่มเสี่ยงตามสนธิสัญญาที่รัฐยังมิได้ลงนาม เช่น รัฐไทยยังมิได้ลงนามและให้สัตยาบันอนุสัญญาสิทธิแรงงานต่างด้าวฯ รัฐไทยก็มิอาจปฏิเสธการประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคลเหล่านั้น เพราะอย่างน้อยที่สุดรัฐไทยก็ยังผูกพันกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งมีสถานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ส่วนกติกาสิทธิพลเมืองและการเมือง กับ สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่ได้มีการแยกกันก็เป็นเหตุผลด้านประวัติศาสตร์ช่วงสงครามเย็น และกระบวนการบังคับใช้สิทธิทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน จึงต้องให้รายละเอียดแนวทางการบังคับตามสิทธิแยกกัน แต่ก็มิได้หมายความว่ารัฐจะเลือกให้การประกันสิทธิเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพราะสิทธิมนุษยชนทั้งหลายมีความสัมพันธ์และพึ่งพิงกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

[163] จากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, http://www.nhrc.or.th/

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ความสำคัญของการสร้างระบบสนธิสัญญาเฉพาะกลุ่มเสี่ยงจึงเป็นการสร้างหลักประกันเพิ่มเติมให้กับกลุ่มเสี่ยงที่จะโดนละเมิดสิทธิทั้งหลาย ให้มีกฎหมายที่สามารถอ้างอิงได้อย่างละเอียดและเหมาะสมกับสภาพปัญหาเฉพาะของกลุ่มมากขึ้น เพราะในเนื้อหาสาระของแต่ละสนธิสัญญาได้บัญญัติขึ้นบนพื้นฐานความจำเป็นที่พิเศษแตกต่างของกลุ่มเสี่ยงเหล่านั้นนั่นเอง ยิ่งไปกว่านั้น บุคคลซึ่งเป็นประธานแห่งสิทธิตามสนธิสัญญานั้นๆ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ยังสามารถใช้กลไกตรวจสอบของสนธิสัญญาในการช่วยตรวจตราและทำความเห็นข้อเสนอแนะแก่รัฐสมาชิกให้มีการเคารพ คุ้มครอง และเติมเต็มสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเสี่ยงทั้งหลายให้ดียิ่งขึ้นได้[164] เพราะหากรัฐมิได้เป็นภาคีสนธิสัญญาเฉพาะปัจเจกชนหรือองค์กรก็จะสามารถใช้กลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั่วไปของสหประชาชาติได้เท่านั้น หากการผลักดันให้รัฐลงนามต่อเนื่องในพิธีสารเพิ่มเติมของแต่ละสนธิสัญญาอีก ก็จะยิ่งเพิ่มความสามารถของปัจเจกชนในการเรียกร้องต่อองค์การระหว่างประเทศให้ประกันสิทธิของตนได้โดยตรง

เพระฉะนั้นในการกล่าวถึงสาระสำคัญของแต่ละสนธิสัญญาจะกล่าวถึงข้อเน้น และลักษณะพิเศษ รวมถึงการตั้งข้อสงวน/การถอนข้อสงวนของรัฐไทย เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาสามารถนำสนธิสัญญานั้นมาปรับใช้กับปัญหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสิทธิ หรือกลุ่มเสี่ยงใดๆ ได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์สูงสุด

5.1 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR)

สาระสำคัญ[165]

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ประกอบด้วยวรรคอารัมภบทและบทบัญญัติ 53 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น 6 ส่วน ดังนี้ วรรคอารัมภบท กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐด้านสิทธิมนุษยชนตามกฎบัตร สหประชาชาติ รวมทั้งหน้าที่ของบุคคลที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และได้รับสิทธิทั้งด้านพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

1. กล่าวถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (right of self-determination)

2. กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐภาคีที่รับรองจะเคารพและประกันสิทธิของบุคคล รวมถึงการห้ามการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทาง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สัญชาติ สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ถิ่นกำเนิด หรือสภาพอื่นใด โดยจะดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติภายในประเทศ ประกันว่าบุคคลที่ถูกละเมิดจะได้รับการเยียวยา ไม่ว่าบุรุษหรือสตรีจะได้รับสิทธิพลเมืองและการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน การลิดรอนสิทธิในสถานการณ์ฉุกเฉิน และการห้ามการตีความกติกาในอันที่จะไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพอื่นๆ

---

[164] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 183-186.

[165] จากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, http://www.nhrc.or.th/

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

3. กล่าวถึงสาระของสิทธิในส่วนที่เป็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้แก่

3.1) **สิทธิเด็ดขาด**ตามข้อ 4 อนุ 2. ได้แก่ สิทธิในการมีชีวิตอยู่ เสรีภาพจากการถูกทรมาน การห้ามบุคคลมิให้ตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาส การห้ามบุคคลมิให้ถูกจับกุมโดยตามอำเภอใจ การปฏิบัติต่อผู้ถูกลิดรอนเสรีภาพอย่างมีมนุษยธรรม การห้ามบุคคลถูกจำคุกด้วยเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาได้ ความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมายการห้ามมิให้มีการบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง สิทธิการได้รับรองเป็นบุคคลตามกฎหมายและสิทธิในการยึดถือปฏิบัติตามลัทธิความเชื่อ ศาสนา ดังปรากฏในข้อ 6, 7, 8(1)(2), 11, 15, 16, 18

3.2) **สิทธิตามที่กฎหมายกำหนดและอาจถูกจำกัด**ได้ในบางสถานการณ์ ตามนิเศษของข้อ 4 อนุ 2. อันได้แก่ การห้ามแทรกแซงความเป็นส่วนตัว การคุ้มครองเสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก การห้ามการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อการสงครามหรือก่อให้เกิดความเกลียดชังทางเชื้อชาติ สิทธิที่จะชุมนุมอย่างสันติ การรวมกันเป็นสมาคม เสรีภาพในการโยกย้ายถิ่นฐาน สิทธิของชายหญิงที่อยู่ในวัยที่เหมาะสมในการมีครอบครัว การคุ้มครองสิทธิเด็ก และการที่พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนในกิจการสาธารณะ การรับรองว่าบุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมายและได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน การรับรองสิทธิของชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนา และภาษาภายในรัฐ เป็นต้น

* เหตุแห่งการจำกัดสิทธิในบางสถานการณ์ คือ “ภาวะฉุกเฉินสาธารณะซึ่งคุกคามความอยู่รอดของชาติ” และต้อง “ประกาศอย่างเป็นทางการ” โดยอยู่ในขอบเขต “ความจำเป็นของเหตุการณ์” ทั้งนี้ต้องไม่ขัดกับ “พันธกรณีอื่น” และ “ไม่เลือกประติบัติ”

4. กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนดไว้ในกติกา รวมถึงพันธกรณีในการเสนอรายงานของรัฐภาคี การยอมรับอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และขั้นตอนการพิจารณาข้อร้องเรียน

5. ห้ามการตีความไปในทางขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ รวมทั้งการมิให้ ตีความในการที่จะลิดรอนสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

วันที่มีผลบังคับใช้

สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2509 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2519

ถ้อยแถลงตีความ / ข้อสงวน

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทาง การเมืองโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 โดยมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540 โดยมีการทำถ้อยแถลงตีความไว้ 4 ประเด็น ดังนี้

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ข้อที่ 2 วรรค 1 เรื่องสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (right to self-determination) ได้ตีความตามปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา กล่าวคือมิให้ตีความว่า “อนุญาตหรือสนับสนุนการกระทำใดๆ ที่จะเป็นการแบ่งแยกหรือทำลายบูรณภาพแห่งดินแดนหรือเอกภาพทางการเมืองของรัฐเอกราชอธิปไตย ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วน”

ข้อ 6 วรรค 5 การห้ามประหารชีวิตผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ประเทศไทยแถลงตีความว่าประมวลกฎหมายอาญาของไทย กำหนดว่าเด็กอายุ 14 ปี ไม่ต้องรับโทษ เด็กอายุ 14-17 ปี ศาลสามารถลดโทษลงกึ่งหนึ่ง ส่วนผู้มีอายุเกิน 17 ปี แต่ไม่เกิน 20 ปี ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจลดโทษหรือไม่ก็ได้ รวมถึงโทษประหารชีวิต

ข้อ 9 วรรค 3 การนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่การพิจารณาคดีภาย “โดยพลัน” ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้ให้อำนาจพนักงาสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาก่อนนำตัวไปศาลได้ 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับเดินทางมาถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และสามารถขยายเวลาการควบคุมตัวไว้ได้ไม่เกิน 7 วัน จากนั้นต้องนำตัวมาขออนุญาตจากศาลเพื่อฝากขังต่อไป แต่ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 237 (เช่นเดียวกับ รธน. 2550) ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียง 48 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าได้คุ้มครองกรณีนี้แล้ว (เท่ากับไม่ต้องคงถ้อยแถลงโดยปริยาย)

ข้อ 20 วรรค 1 เรื่องการห้ามการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อทำสงคราม รัฐบาลไทยได้ตีความหมายถึง “สงครามตามที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ” ดังนั้น จึงไม่รวมถึงสงครามเพื่อป้องกันตนเองในกรณีที่ไทยจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์และชักชวนให้ประชาชน**รักชาติ**ในกรณีที่ต้องทำสงครามเพื่อ ป้องกันการรุกรานจากประเทศอื่น

5.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR)

สาระสำคัญ[166]

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมประกอบด้วย วรรคอารัมภบท และบทบัญญัติ 31 ข้อ แบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้ วรรคอารัมภบท มีสาระคล้ายคลึงกับกติการะหว่าประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

1. กล่าวถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (right of self-determination)

2. กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐภาคีที่จะดำเนินมาตรการต่างๆ อย่างเหมาะสมตามลำดับขั้นนับตั้งแต่การเคารพ คุ้มครอง ส่งเสริม และทำให้เป็นจริง อย่างเต็มที่ตามที่ทรัพยากรมีอยู่เพื่อให้มีความ

[166] จากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, http://www.nhrc.or.th/

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

คืบหน้า โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในการได้รับสิทธิ การจำกัดสิทธิตามกติกา รวมทั้งการห้ามตีความใดๆ ในกติกาที่จะทำลายสิทธิหรือเสรีภาพตามที่รับรองไว้ในกติกานี้

3. กล่าวถึงสาระของสิทธิ ได้แก่ สิทธิในการทำงานและมีเงื่อนไขการทำงานที่เหมาะสมเป็นธรรม สิทธิที่จะก่อตั้งสหภาพแรงงาน และสิทธิที่จะหยุดงาน สิทธิที่จะได้รับสวัสดิการและการประกันด้านสังคม การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว สิทธิที่จะมีมาตรฐานชีวิตที่ดีพอเพียง สิทธิที่จะมีสุขภาวะด้านกายและใจที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้ สิทธิในการศึกษา สิทธิในวัฒนธรรมและประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

4. กล่าวถึงพันธกรณีในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี บทบาทของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมในการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีร่วมกับกลไกอื่นๆ ของสหประชาชาติ รวมทั้งการให้ข้อคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามพันธกรณีของกติกา การดำเนินการของรัฐภาคีที่จะร่วมมือในระดับระหว่างประเทศในการส่งเสริมสิทธิตามกติกา การห้ามการตีความ บทบัญญัติเพื่อจำกัดหน้าที่ของกลไกสหประชาชาติที่กำหนดไว้ตามกฎบัตรและธรรมนูญขององค์กร รวมทั้งการไม่ตีความในทางที่จะจำกัดสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

5. กล่าวถึงการเข้าเป็นภาคี และการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกติกา

วันที่มีผลบังคับใช้

สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2509 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2519

ถ้อยแถลงตีความ / ข้อสงวน

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2542 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542 โดยได้ทำถ้อยแถลงตีความของข้อที่ 1 วรรค 1 เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (right to self-determination) เช่นเดียวกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วย สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยให้หมายความตามปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา ซึ่งเป็นผลของการประชุมระดับโลกว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อปี พ.ศ. 2536 ว่า สิทธิดังกล่าวมิให้ตีความอนุญาตหรือสนับสนุนการกระทำใดๆ ที่จะเป็นการแบ่งแยก หรือทำลายบูรณภาพแห่งดินแดน หรือเอกภาพทางการเมืองของรัฐเอกราชอธิปไตย ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงแต่บางส่วน

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

5.3 อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women - CEDAW)

สาระสำคัญ[167]

วัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญาฉบับนี้ คือการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ รวมทั้งการประกันว่าสตรีและบุรุษมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติและดูแลจากรัฐอย่างเสมอภาคกัน ได้แก่

1. กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่าการเลือกปฏิบัติต่อสตรี (discrimination against women) พันธกรณีของรัฐภาคี มาตรการที่รัฐภาคีต้องดำเนินการเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าของสตรี มาตรการเร่งด่วนชั่วคราวเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีอย่างแท้จริง ซึ่งจะไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ การปรับรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้เอื้อต่อการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และการปราบปรามการลักลอบค้า และแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรี

2. กล่าวถึงความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในด้านการเมืองและการดำรงชีวิต (public life) ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง การสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ความเท่าเทียมกันในกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ และการศึกษา

3. กล่าวถึงการที่สตรีจะได้รับการดูแลทางเศรษฐกิจ โดยได้รับความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานและสิทธิด้านแรงงาน รวมถึงการป้องกันความรุนแรงต่อสตรีในสถานที่ทำงาน ความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ โดยเฉพาะสตรีมีครรภ์และหลังคลอดบุตร การที่รัฐภาคีจะประกันความเป็นอิสระของสตรีด้านการเงินและความมั่นคงด้านสังคม และการให้ความสำคัญแก่สตรีในชนบท ทั้งในด้านแรงงานและความเป็นอยู่

4. กล่าวถึงความเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีในด้านกฎหมาย โดยเฉพาะในด้านกฎหมายแพ่งและกฎหมายครอบครัว ซึ่งเป็นการประกันความเท่าเทียมกันในชีวิตส่วนบุคคล

5. กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พันธกรณีในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ และการมีส่วนร่วมของทบวงชำนัญพิเศษที่เกี่ยวข้อง

กล่าวถึงการมิให้ตีความข้อบทของอนุสัญญาที่จะขัดต่อกฎหมายภายในที่ดำเนินการมากกว่าที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ การนำพันธกรณีไปปฏิบัติในระดับประเทศ การเปิดให้ลงนามและกระบวนการเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญา การแก้ไขอนุสัญญา เงื่อนไขการมีผลบังคับใช้ของอนุสัญญา การตั้งข้อสงวน การขัดแย้งในการตีความระหว่างรัฐภาคี

[167] จากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, http://www.nhrc.or.th/

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

วันที่มีผลบังคับใช้

สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2522 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2524 สำหรับพิธีสารเลือกรับสมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2542 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2543

ถ้อยแถลงตีความ / ข้อสงวน

ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฉบับนี้โดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2528 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528 โดยได้ตั้งข้อสงวนเมื่อเข้าเป็นภาคีไว้จำนวน 7 ข้อ ได้แก่

ข้อ 7 เรื่องความเสมอภาคทางการเมือง และการรับตำแหน่งราชการ (ถอนแล้ว)

ข้อ 9 การถือสัญชาติของบุตร (ถอนแล้ว)

ข้อ10 ความเสมอภาคทางการศึกษา (ถอนแล้ว)

ข้อ11 สิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานชนิดเดียวกัน (ถอนวรรค ข)

ข้อ15 การทำนิติกรรม (ถอนแล้ว)

ข้อ16 ความเสมอภาคในครอบครัว

ข้อ29 การตีความ และการระงับข้อพิพาท

การถอนข้อสงวน

ประเทศไทยได้ถอนข้อสงวนตามลำดับ ดังนี้

ข้อ11วรรคหนึ่ง (ข) เกี่ยวกับสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างชนิดเดียวกัน เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2533

ข้อ15วรรคสาม เกี่ยวกับการทำสัญญา เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2533

ข้อ 9วรรคสอง เกี่ยวกับการถือสัญชาติของบุตร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2535 โดยได้แก้ไขพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 และออกเป็นพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เพื่อให้บุตรของหญิงไทยสามารถมีสัญชาติไทยได้โดยหลักสายโลหิต ตามหลักเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย

ข้อ 7 เกี่ยวกับความเสมอภาคทางการเมืองและการรับตำแหน่งราชการ เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2538 ซึ่งหลังจากที่มีการยกเลิกข้อสงวนดังกล่าวได้มีการแต่งตั้งนายพลหญิงขึ้นในปี พ.ศ. 2539

ข้อ 10 เกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษา เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2538

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

5.4 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC)

สาระสำคัญ[168]

อนุสัญญาว่าด้วยเด็กประกอบด้วยบทบัญญัติ 54 ข้อ ได้แก่เรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิของเด็กโดยตรง ซึ่งเน้นหลักพื้นฐาน 4 ประการ และแนวทางในการตีความอนุสัญญาทั้งฉบับ ได้แก่

1. การห้ามเลือกปฏิบัติต่อเด็ก และการให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนเท่าเทียมกันโดย ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของ**เด็ก** ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิด หรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา **หรือผู้ปกครอง**ทางกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน

2. การกระทำหรือการดำเนินการทั้งหลายต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก

3. สิทธิในการมีชีวิต การอยู่รอด และการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม

4. สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และการให้ความสำคัญกับความคิด เหล่านั้น

วันที่มีผลบังคับใช้

สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2532 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2533

ถ้อยแถลงตีความ / ข้อสงวน

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฉบับนี้โดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2535 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 โดยได้ตั้งข้อสงวนเมื่อเข้าเป็นภาคีไว้ 3 ข้อ ได้แก่

ข้อ 7	เรื่องการจดทะเบียนเกิด และการให้สัญชาติเด็กผู้ลี้ภัย หรือผู้อพยพที่เกิดในประเทศไทย
ข้อ 22	เรื่องสถานะของเด็กผู้ลี้ภัย
ข้อ 29 (ค)	เรื่องสิทธิการศึกษาของชนกลุ่มต่างๆ ที่จะสามารถดำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภาษา และค่านิยมของเด็กตนเองได้ (ถอนแล้ว)

การถอนข้อสงวน

ประเทศไทยได้ถอนข้อสงวนข้อที่ 29 เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2540

[168] จากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, http://www.nhrc.or.th/

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

5.5 อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination - ICERD)

สาระสำคัญ[169]

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบประกอบด้วยวรรคอารัมภบทและบทบัญญัติ 25 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. กล่าวถึงคำจำกัดความ “การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ” ว่าหมายถึงการจำแนก การกีดกัน การจำกัด หรือการเอื้ออำนวย**พิเศษ** เพราะเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสาย หรือชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์ โดยไม่รวมถึงการปฏิบัติที่แตกต่างระหว่างบุคคลที่เป็นพลเมืองและไม่ใช่พลเมือง นโยบายของรัฐภาคีและการดำเนินมาตรการเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ เช่น การห้ามการโฆษณาชวนเชื่อ การประกันสิทธิประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุคคลภายใต้กฎหมาย ทั้งในด้านสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเยียวยาเมื่อถูกละเมิด การให้ความสำคัญด้านมาตรการในการศึกษา วัฒนธรรม และข้อมูลเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ

2. กล่าวถึงคณะกรรมการการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ และการจัดทำ รายงานของรัฐภาคี การปฏิบัติงานและการรับเรื่องร้องเรียนของคณะกรรมการ

3. กล่าวถึงกระบวนการเข้าเป็นภาคี และการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของอนุสัญญา

วันที่มีผลบังคับใช้

สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2508 และมีผลใช้บังคับใช้ในวันที่ 4 มกราคม 2532

ถ้อยแถลงตีความ / ข้อสงวน

ประเทศไทยได้ภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ โดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2546 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2546 โดยในการเข้าเป็นภาคี ได้ทำถ้อยแถลงตีความทั่วไปว่า รัฐบาลไทยจะไม่ตีความหรือใช้บทบัญญัติใดๆ ที่ปรากฏในอนุสัญญาเป็นพันธกรณีที่เกินกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราช-อาณาจักรไทยและกฎหมายภายในได้บัญญัติไว้ และการตีความหรือใช้บทบัญญัติดังกล่าวจะจำกัดหรือเป็นไปตามตราสารด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอื่นที่ไทยเป็นภาคี นอกจากนี้ ยังได้ตั้งข้อสงวนเป็นการเฉพาะไว้อีก 2 ข้อ ได้แก่

ข้อ 4 ซึ่งรัฐบาลไทยตีความว่า ข้อบทดังกล่าวที่ให้รัฐภาคีดำเนินมาตรการเชิงบวกในการขจัดการกระตุ้นหรือการเลือกปฏิบัติตามที่ระบุในข้อ 4 (ก) (ข) (ค) ก็ต่อเมื่อพิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องออกเป็นกฎหมายเท่านั้น

[169] จากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, http://www.nhrc.or.th/

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ข้อ 22 ว่าด้วยกรณีเกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐภาคีโดยไม่สามารถเจรจาตกลงด้วยวิธีการอื่นใด และรัฐคู่กรณีเสนอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิจารณา

5.6 อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment - CAT)

สาระสำคัญ[170]

ในเนื้อหาของอนุสัญญาฉบับนี้มีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการระงับและยับยั้งการทรมาน โดยในเนื้อหาของอนุสัญญาดังกล่าวได้กำหนดความหมายของ การทรมาน ว่าหมายถึงการกระทำใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสไม่ว่าทางกายภาพหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ด้วยความมุ่งประสงค์ เพื่อให้ข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้นสำหรับการกระทำซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำ หรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ รวมทั้งการบังคับขู่เข็ญ โดยมุ่งเน้นไปที่การกระทำหรือโดยความยินยอมของเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลอื่น ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการ

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี ประกอบด้วยวรรคอารัมภบท และบทบัญญัติ 33 ข้อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

(ข้อบทที่ 1-16) กำหนดเกี่ยวกับคำนิยามของ "การทรมาน" บทบัญญัติว่าด้วยการกำหนดให้การทรมานเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญา เขตอำนาจที่เป็นสากลเกี่ยวกับความผิดการทรมาน และหลักการส่งผู้ร้ายข้ามแดน

(ข้อบทที่ 17-24) กำหนดเกี่ยวกับการนำบทบัญญัติไปใช้โดยการจัดตั้งคณะกรรมการต่อต้านการทรมานซึ่งเป็นองค์กรกำกับดูแล ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญอิสระจำนวน 10 คน ที่แต่งตั้งโดยภาคีสมาชิกและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะปัจเจกบุคคลตามความสามารถ คำร้องเรียนระหว่างรัฐ คำร้องเรียนของปัจเจกบุคคล อำนาจคณะกรรมการต่อต้านการทรมาน

(ข้อบทที่ 25-33) กำหนดเกี่ยวกับกระบวนการเข้าเป็นภาคี ผลใช้บังคับการแก้ไขอนุสัญญา โดยเฉพาะข้อสงวน การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของอนุสัญญาและการระงับข้อพิพาท

[170] จากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, http://www.nhrc.or.th/

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน

คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน ประกอบด้วยกรรมการจำนวน 10 คน ซึ่งได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากการเสนอชื่อโดยรัฐภาคี โดยกรรมการแต่ละคนจะปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นอิสระในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ไม่ได้เป็นการปฏิบัติหน้าที่ในนามรัฐของตน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน มีหน้าที่ คือ

1. ตรวจรายงานของรัฐภาคี และให้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะแก่รัฐภาคีในการตีความพันธกรณี

2. ให้ข้อวินิจฉัย (General Comments) และข้อแนะนำแก่รัฐภาคีในการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญา

3. ในกรณีที่เป็นไปตามข้อกำหนด คณะกรรมการอาจรับข้อร้องเรียนจากรัฐภาคีใดในลักษณะข้อร้องเรียนระหว่างรัฐ เมื่อรัฐภาคีนั้นอ้างว่าถูกละเมิดจากรัฐภาคีอื่นในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี

4. ในกรณีที่เป็นไปตามข้อกำหนด คณะกรรมการอาจรับข้อร้องเรียนจากปัจเจกบุคคล (individuals) ซึ่งอ้างว่าถูกละเมิดโดยรัฐภาคีรัฐใดรัฐหนึ่ง

การเสนอรายงาน

รัฐภาคีจะต้องเสนอรายงานภายในปีแรกนับจากการมีผลใช้บังคับของอนุสัญญา และเสนอรายงานเพิ่มเติมทุกๆ 4 ปี หลังจากส่งรายงานฉบับแรก

อย่างไรก็ตาม ในอนุสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดเกี่ยวกับการทรมานโดยมีรายละเอียดมากกว่าอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนฉบับอื่นๆ ที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคี รวมทั้งได้กำหนดให้รัฐถือเอาการทรมานเป็นการกระทำความผิดอาญาภายใต้กฎหมายของตน การเข้าเป็นภาคีนั้น จึงถือเป็นการยกมาตรฐานการใช้บังคับกฎหมายไทยให้ดีขึ้น เนื่องจากในมาตรการของการป้องกันการทรมานจะมีการเข้ามาสอดส่องและตรวจสอบโดยคณะกรรมการพิเศษตามอนุสัญญา เพื่อทำหน้าที่ตรวจตรารายงานของรัฐ ซึ่งรัฐภาคีจะต้องทำรายงานเสนอเป็นระยะ และจะนำเสนอรายงานฉบับแรกภายในหนึ่งปีหลังจากการเข้าเป็นภาคี และภายหลังจากนั้นทุก 4 ปี ซึ่งมาตรการดังกล่าวถือเป็นระบบการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ใช้อยู่ภายใต้อนุสัญญานี้

วันที่มีผลบังคับใช้

ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ได้มีข้อมติที่ 39/46 เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2527 รับรองอนุสัญญานี้ และอนุสัญญาฯ มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2530

ถ้อยแถลงตีความ / ข้อสงวน

กระทรวงยุติธรรมได้เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเด็นการต่อต้านการทรมาน ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ในการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยในระดับสากล จึงได้มอบให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพรับผิดชอบในการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่อต้าน

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี และเสนอเรื่องการพิจารณาเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2550 ตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอในการพิจารณาเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ และกระทรวงต่างประเทศได้มอบภาคยานุวัติสารต่อสหประชาชาติเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2550 โดยอนุสัญญาดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 เป็นต้นไป

ทั้งนี้ ในการเข้าเป็นภาคีได้มีการทำคำแถลงตีความเข้าใจในการเข้าเป็นภาคีและจัดทำข้อสงวน มีประเด็นดังต่อไปนี้

ข้อบทที่ 1 เรื่องคำนิยามของคำว่า "การทรมาน" เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่ใช้บังคับในปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติจำกัดความโดยเฉพาะ ประเทศไทยจึงตีความเข้าใจความหมายของคำดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับในปัจจุบัน

ข้อบทที่ 4 เรื่องการกำหนดให้การทรมานทั้งปวงเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญา และนำหลักการนี้ไปใช้กับการพยายาม การสมรู้ร่วมคิด และการมีส่วนร่วมในการทรมาน ประเทศไทยตีความเข้าใจในกรณีดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับในปัจจุบัน

ข้อบทที่ 5 เรื่องให้รัฐภาคีดำเนินมาตรการต่างๆ ที่อาจจำเป็นเพื่อให้ตนมีเขตอำนาจเหนือความผิดที่อ้างถึงตามข้อบทที่ 4 โดยประเทศไทยตีความเข้าใจว่าเขตอำนาจเหนือความผิดดังกล่าวเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

ข้อสงวนตามข้อบทที่ 30 วรรคหนึ่ง

โดยประเทศไทยไม่รับผูกพันตามข้อบทดังกล่าว (ซึ่งระบุให้นำข้อพิพาทเกี่ยวกับการตีความหรือการนำอนุสัญญาฯ ไปใช้ ขึ้นสู่การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ) ซึ่งการจัดทำข้อสงวนในข้อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ยอมรับอำนาจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นการล่วงหน้า เว้นเสียแต่ว่าจะพิจารณาเห็นสมควรเป็นกรณีๆ ไป

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

5.7 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)

สาระสำคัญ[171]

รัฐไทยได้ร่วมเป็นแกนนำในการยกร่าง เจรจา ลงนามรับรอง รวมทั้งได้ให้สัตยาบันต่อ "อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ" (Convention on the Rights of Persons with Disabilities : CRPD)" เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๑

โดยที่ปรกตินักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนกระแสหลักมักจะมองเรื่องคนพิการ และความพิการเป็นได้แค่ประเด็นเรื่องสังคมสงเคราะห์เท่านั้น แต่อนุสัญญาฯ ได้ท้าทายและอาจถึงขั้นทำลายความคิดเช่นว่านั้นอย่างสิ้นเชิง จึงทำให้**อนุสัญญาฯ เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการปรับปรุงกฎหมายด้านคนพิการในประเทศไทยซึ่งได้บรรจุสาระสำคัญไว้ในกฎหมายต่างๆ** เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอีกกว่า ๒๐ ฉบับ อันเป็นการสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เป็นสากลสำหรับคนพิการไว้ในกฎหมายไทย

สาระหลักของ "อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ" เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนให้สังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิของคนพิการ โดยเน้นที่การขจัดอุปสรรคจากภายนอกซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญและการแก้ไขความเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการ ซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติและขัดขวางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเป็นอย่างยิ่ง **ประกอบด้วยหลักการ ๒ ประการ** ได้แก่

1. การพัฒนาสังคม (Social Development) เป็นการกำหนดมาตรการที่มุ่งพัฒนาบริการในด้านต่างๆ เพื่อช่วยให้คนพิการได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

2. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของคนพิการ ซึ่งรวมถึงการขจัดการเลือกปฏิบัติและการสร้างหลักประกันความเสมอภาคในทุกมิติ (Non-Discrimination and Equality)

นอกจากนี้ อนุสัญญายังมีคุณลักษณะเฉพาะ ที่ทำให้มีความโดดเด่นและชี้ให้เห็นจุดที่อนุสัญญาฉบับอื่นขาดไป ซึ่งได้แก่ **หลักการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ(Accessibility)** ประกอบด้วย

1. การปรับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ อาคารสถานที่ รวมถึงการคมนาคมขนส่ง สารสนเทศและการสื่อสาร และบริการต่างๆ ฯลฯ ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป โดยการออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรม (Universal Design) ต่อคนทุกกลุ่ม เช่น การออกแบบและก่อสร้างส้วมให้คนทุกกลุ่มรวมถึงคนพิการที่ใช้เก้าอี้เข็นสามารถใช้ได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป การ

[171] จากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, http://www.nhrc.or.th/

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ออกแบบบริการข้อมูลผ่าน Website หรือสื่ออีเล็กทรอนิกส์อื่นใดให้อยู่ในรูปแบบที่ทุกคน รวมถึงคนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ เป็นต้น

2. การจัดให้มีเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology) สำหรับคนพิการแต่ละประเภท เช่น เครื่องช่วยฟังสำหรับคนหูหนวก โปรแกรมอ่านจอภาพคอมพิวเตอร์สำหรับคนตาบอด หรือป้ายบอกทางซึ่งใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ เป็นต้น

3. **การให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมหรือสมเหตุผล (Reasonable Accommodation)** เพื่อลดการเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการแต่ละประเภท เช่น การจัดบริการล่ามภาษามือให้แก่คนหูหนวก การให้มีผู้ช่วยคนพิการสำหรับคนพิการที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อันไม่อาจตอบสนองได้โดยวิธีการทั่วไป รวมถึงความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

6. แนวปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

ในอดีตรัฐเอกราชต่างๆจะยึดถืออำนาจอธิปไตยของรัฐอย่างสมบูรณ์ ห้ามใครเข้ามาก้าวก่ายกิจการภายใน และเลี่ยงการก้าวล่วงอำนาจอธิปไตยของรัฐอื่น อย่างเคร่งครัด ในยุคที่มีการปลดแอกได้เกิดค่านิยมที่ คือ ต่อต้านการครอบงำ หรือ ยึดครอง โดยเฉพาะจากคนผิวขาว หรือคนจากโลกตะวันตก เกิดการไม่รับทุกสิ่งทุกอย่างที่มาจากตะวันตก ต่อมากลายเป็นวาทกรรมของชนชั้นนำที่อ้างว่า เป็นกิจการภายใน ไม่ได้หวังต่อต้านชาติตะวันตก แต่อ้างเพื่อต้องการหวงกันอำนาจไว้ เพื่อไม่ให้ประชาชนภายในรัฐตนมีสิทธิเสรีภาพ หรือ เปลี่ยนแปลงอนาคตประเทศของตนเสียมากกว่า แต่ในปัจจุบันเกิดความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้วว่าหากจะธำรงไว้ซึ่งสันติภาพก็ต้องปกป้องสิทธิมนุษยชนเพื่อป้องกันมิให้เกิดการประหัตประหารซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งที่คุกคามความมั่นคงของประชาคมโลก

ประชาคมโลกเข้ามาช่วยเหลือเหยื่ออย่างไร

ประชาคมโลกจะแสดงเจตนารมณ์ผ่านองค์การระหว่างประเทศในรูปแบบของมติโดยอิงหลักกฎหมาย เพื่อออกมาตรการแก้ไข

มาตรการที่ออกมาแก้ไขก็จะมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่ การประณาม การตัดความสัมพันธ์ การลงโทษทางเศรษฐกิจ (ที่คุ้นเคยกันว่า คว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ต้องลงโทษในประเด็นที่ชนชั้นนำเดือดร้อน ไม่ใช่มาตรการที่ทำให้ประชาชนเดือดร้อน แต่ชนชั้นนำไม่ได้รับผลกระทบใดๆ) การใช้กำลังทหาร (ไล่เรียงตามความเบา ไปหาหนัก) แต่ถ้าเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจ ต้องไม่กระทบต่อประชาชน โดยมติของคณะมนตรีความมั่นคงนั้นจะมีผลบังคับใช้ได้[172] และ มติของสมัชชาใหญ่แม้ไม่มีสภาพบังคับแต่ก็จะ

[172] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p. 171.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กลายเป็นกฎหมายในคราวต่อไป เพราะฉะนั้นมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติแม้ผลผูกพันน้อย แต่ก็พัฒนาไปเป็นกฎหมายได้ในเวลาต่อมา[173]

มติที่มีผลบังคับใช้อย่างเข้มแข็งและมีผลผูกมัดทางกฎหมาย คือ มติของคณะมนตรีความมั่นคง ซึ่งคณะมนตรีความมั่นคงมีอำนาจในการผูกพันทางกฎหมาย แต่คณะมนตรีความมั่นคงกลับเป็นองค์กรทางการเมืองโดยแท้[174] การตัดสินใจหลายครั้งไม่สะท้อนถึงการยึดหลักกฎหมาย แต่เป็นเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้การแก้ไขปัญหาในโลกจึงติดขัด

การแทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่นทำได้หรือไม่

ในอดีตแทบจะทำไม่ได้เลย เพราะว่า ห้าชาติถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงนั้นใช้สิทธิที่จะวีโต้ก็จะทำมติที่ร่างขึ้นมาตกไป ซึ่งมติของคณะมนตรีความมั่นคงเป็นเรื่องของการเมืองโดยแท้ไม่ใช่เรื่องของนโยบายหลักกฎหมาย[175]

การพัฒนากฎหมายระหว่างประเทศ ขึ้นอยู่กับการบูรณาการของรัฐ ที่มีอำนาจอธิปไตยที่สมบูรณ์ และตามหลักความรับผิดชอบในการปกป้องนั้น ผู้ที่รับผิดชอบ ก็คือ ทุกคนบนโลก โดยกระทำผ่านทางรัฐบาลของรัฐนั้น ๆ และผู้ที่ได้รับการปกป้องก็คือ ผู้ที่ได้รับความเสี่ยง ไม่ว่าจะเสี่ยงในด้านของ การละเมิดสิทธิมนุษยชน การฆ่าฟัน สงคราม และ การสั่นคลอนสหประชาชาติ

โดยการแทรกแซงนั้นเกิดได้โดยมาจากเงื่อนไขดังต่อไปนี้

Genocide การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อย่างเช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ชาวยิว สลาฟ อามาเนี่ยน รวมไปถึง พวกคนเร่รอน หรือ ยิปซี ในยุโรป

Ethnics cleaning กาฆ่าล้างทางชาติพันธุ์ หลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีการกระตุ้นในเรื่องของ การกำหนดอนาคตของตนเอง ทำให้เกิดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ทางวัฒนธรรม

War crime อาชญากรรมสงคราม สงครามที่ก่อเกิดอาชญากรรม เป็นเป้าหมายทางการทหาร จนต้องถึงการทหารระหว่างประเทศ เพื่อการปกป้องประชาชน

---

[173] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.169.

[174] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.177.

[175] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.176.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

Crime against humanity อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ

การส่งกำลังเข้าไปในประเทศใดนั้นจะต้องอาศัยมติของคณะมนตรีความมั่นคง ซึ่งถ้าอเมริกาละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่อเมริกาเองก็มีสิทธิที่จะ วีโต้ ได้ มตินั้นก็จะตกไป คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติดำเนินการใดๆไม่ได้ ทำให้เกิดการเรียกร้องให้มีการปฏิรูป สหประชาชาติขึ้น โดยการใช้สิทธิวีโต้ นั้นต้องมีเงื่อนไขโดย ธรรมาภิบาล[176] โดยจากเงื่อนไขทั้งหมดดังกล่าว ทำให้ประชาคมโลกมีหน้าที่ในการ ปกป้องตามหลักความรับผิดชอบในการปกป้อง โดยออกมาตรการอย่าใดอย่างหนึ่งมากดดันให้รัฐนั้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

ปัจจุบันกฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เปิดช่องให้ทำได้ แต่ต้องทำผ่านองค์การระหว่างประเทศเท่านั้น (SC) บนหลักการแทรกแซงเพื่อมนุษยธรรม (Humanitarian Intervention) หรือ หลักความรับผิดชอบในการปกป้อง (Responsibility to Protect) คือ แทรกแซงได้ แต่ต้องเพื่อประโยชน์ในทางมนุษยธรรม[177] ปัจจุบันพัฒนาเป็นหลักการรับผิดชอบในการปกป้อง จะใช้หลักนี้เมื่อปรากฏว่ามีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ทำลายชาติ อาชญากรรมสงคราม หรืออาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ

6.1 ระบบเยียวยาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

ระบบเยียวยาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับการก่อตั้งสหประชาชาติซึ่งมีกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นตราสารหลักในการทำงาน และระบบก็ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนฉบับต่างๆ และการปฏิรูปภายในองค์กรสหประชาชาติอย่างต่อเนื่อง รวมถึงระบบกฎหมายระดับภูมิภาคที่ให้การประกันสิทธิมนุษยชนเพิ่มเติมในเขตอำนาจขององค์กรระหว่างประเทศแต่ละภูมิภาคนั้น

กลไกเยียวยาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ(ประชาคมโลก)

องค์กรใหญ่ของสหประชาชาติ คือ คณะมนตรีความมั่นคง สมัชชาใหญ่ สหประชาชาติ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน(ใหม่) คณะมนตรีความมั่นคง ทำได้ทุกเรื่องในโลก แต่ไม่ทำในหลายๆกรณี เพราะกลไกของคณะมนตรี ออกแบบให้ประเทศผู้ชนะสงครามโลก 5 ประเทศ มีอำนาจในการ Veto มติใดก็ได้ แม้เสียงเดียว เสียงส่วนใหญ่ก็อาจตกไปได้ มักจะใช้สิทธิตรงนี้ในการเล่นเกมทางการเมือง แต่ไม่ตอบสนองสิทธิต่างๆของคนในโลก

---

[176] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.178.

[177] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.607-608.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สมัชชาใหญ่ ใช้ระบบเสียงข้างมาก 1 รัฐ ต่อ 1 เสียง มีหลายกรณีที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นจำนวนมากคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน เป็นบอร์ดบริหาร หากมีกลไกที่อยู่ภายใต้สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนทำรายว่ารัฐมีการละเมิดสิทธิ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนก็จะโหวตว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร

องค์กรย่อยภายใต้สหประชาชาติ คือ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย กองทุนเด็ก ฯลฯ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน รับเรื่องราวร้องทุกข์ด้านสิทธิมนุษยชนที่ต่างๆ

ดังที่ได้กล่าวแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้ว่า ประเทศไทยอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจตราของคณะกรรมการภายใต้อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนทั้งหมด 7 ฉบับ เช่น สิทธิเด็ก สิทธิสตรีฯ เป็นต้น จึงสามารถใช้ช่องทางของสนธิสัญญาเหล่านี้ได้

กลไกพิเศษที่เกี่ยวข้อง – 1235 กระบวนการเปิด ตั้งผู้ตรวจการพิเศษแก่กรณี/ประเทศ , 1503 ระบบลับร้องเรียนต่อคณะมนตรีสิทธิ ตัวเลข 1235 และ 1503 เป็นตัวเลขมติ ซึ่งสร้างกระบวนการนี้ขึ้นมา เรียกว่า กระบวนการ 1235 เป็นระบบเปิด ซึ่งรับร้องเรียนเรื่องทั่วๆไป ก็จะตั้งผู้ตรวจการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเข้าไป ตรวจตรา เก็บข้อมูล ทำข้อเสนอแนะ และนำรายงานเปิดเผยให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดกระแสกดดันเพื่อแก้ไขปัญหา หรือให้ คณะมนตรีความมั่นคงรับรองเพื่อให้เกิดผลบังคับการแก้ไขปัญหาอย่างเข้มข้นมากขึ้น และ กระบวนการ1503 เป็นกระบวนการปิด โดยให้ร้องเรียนไปยังคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน ก็จะตั้งคนมาสืบ และรายงาน แล้วให้สมัชชาใหญ่รับรองนำไปสู่การประณามและกดดันประเทศที่มีการละเมิดสิทธิ เพราะบางเรื่องกระทบความมั่นคง การสืบจึงต้องทำเป็นการลับจนกว่าจะได้ข้อสรุปจึงจะเปิดเผย[178]

กลไกเยียวยาสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาค

รัฐและองค์การระหว่างประเทศพึงดำเนินมาตรการเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชนภายในภูมิภาคให้มั่นคงที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามกรอบกฎหมายระดับภูมิภาคที่ได้แสดงเจตจำนงไว้การดำเนินมาตรการดังกล่าวพึงระลึกถึงเป้าหมายความมั่นคงด้านอาหารทั้งของรัฐตนเองและรัฐสมาชิกอื่นทั้งนี้รัฐอาจดำเนินมาตรการฝ่ายเดียวระหว่างสมาชิกหรือร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศอื่นก็ได้

ตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคที่กล่าวถึง สิทธิมนุษยชนได้แก่ อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ซึ่งตราสารทั้งสองนี้ได้รับรองสิทธิมนุษยชนโดยตรงและกฎบัตรอัฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิของประชาชน

กระบวนการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนของภูมิภาคทั้งสามมีการบังคับใช้สิทธิเหล่านี้ในศาลระดับภูมิภาคได้โดยตรง มีองค์กรทางกฎหมายในการรองรับการร้องเรียนและเยียวยาความเสียหายอันเกิดจาก

[178] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.158-159.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การละเมิดสิทธิมนุษยชน กระนั้นภูมิภาคอัฟริกันก็มีพัฒนาการทางกฎหมายที่ดียิ่งขึ้นเนื่องจากได้มีการผลักดันให้สิทธิมนุษยชนที่เป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้มีความสำคัญเทียบเท่าสิทธิพลเมืองและการเมือง โดยกฎบัตรสิทธิมนุษยชนและสิทธิของประชาชนอัฟริกันได้มีกลไกในการบังคับใช้กฎบัตร คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสิทธิของประชาชนอัฟริกัน คณะกรรมการมีอำนาจรับรายงานจากรัฐภาคี หรือคำร้องจากปัจเจกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งสามารถทำคำร้องโดยตรงถึงคณะกรรมการหากเกิดการละเมิดสิทธิใดก็ตามที่กฎบัตรรับรองไว้โดยปราศจากการแบ่งแยก คณะกรรมการก็จะทำรายงานและข้อแนะนำในกรณีต่างๆ แม้ข้อแนะนำดังกล่าวจะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายก็ตาม แต่การเปิดช่องให้มีการรับคำร้องโดยไม่มีความเหลื่อมล้ำระหว่าง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กับ สิทธิพลเมืองและการเมือง ก็ถือเป็นความก้าวหน้าประการหนึ่งเช่นกัน[179]

นอกจากนี้ยังมีกลไกตรวจตราของกฎบัตรสังคมแห่งยุโรป คือ คณะกรรมาธิการสิทธิทางสังคมแห่งยุโรป ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบรายงานของแต่ละรัฐภาคีเพื่อรายงานต่อคณะกรรมาธิการผู้เชี่ยวชาญของรัฐบาล ซึ่งจะส่งต่อไปยังที่ประชุมคณะมนตรียุโรป หากมีข้อเสนอแนะใดส่งกลับไปยังรัฐก็จะไม่มีผลทางกฎหมาย อย่างไรก็ดีเมื่อพิธีสารเพิ่มเติมกฎบัตรสังคมแห่งสหภาพยุโรปมีผลใช้เมื่อ 1995 ทำให้กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนหรือกลุ่มสหภาพทางการค้าสามารถนำคำร้องขึ้นสู่การพิจารณาได้ แต่ยังมิได้เปิดโอกาสให้เอกชนในการนำคำร้องขึ้นเสนอโดยลำพัง ซึ่งกระบวนการที่มารองรับคำร้องนี้จะอยู่ในรูปแบบองค์กรกึ่งศาลประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญ และข้อแนะนำขององค์กรจะต้องได้รับการอนุมัติจาก คณะกรรมาธิการของรัฐมนตรีภายใต้คณะมนตรียุโรป เสียก่อนจึงจะมีผลบังคับทางกฎหมาย[180]

กลไกตรวจตราของพิธีสาร ซาน ซัลวาดอร์แห่งอเมริกา คือ คณะกรรมาธิการสิทธิทางมนุษยชนแห่งอเมริกา ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบรายงานประจำของแต่ละรัฐภาคีเพื่อตรวจสอบการเคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งคณะกรรมการอาจทำรายงานและข้อเสนอแนะไปยังรัฐได้แต่จะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม แห่งพิธีสาร ซาน ซัลวาดอร์ นี้มิได้มีช่องทางสำหรับคำร้องเรียนจากปัจเจกชนโดยตรง[181]

แม้ภูมิภาคยุโรปและอเมริกาจะมีศาลสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาคแต่มีเพียงสิทธิพลเมืองและการเมืองเท่านั้นที่อยู่ในเขตอำนาจศาล ไม่เปิดโอกาสให้สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นั่นหมายถึง ไม่มีกระบวนการ และ การเยียวยา สำหรับปัจเจกชนหรือกลุ่มบุคคลผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม[182]

---

[179] UN, E/CN.4/2002/58, p. 19.

[180] UN, E/CN.4/2002/58, p. 20-21.

[181] UN, E/CN.4/2002/58, p. 21.

[182] UN, E/CN.4/2002/58, p. 20.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การยกร่างพิธีสารเพิ่มเติมกฎบัตรอัฟริกัน 1998 จะมีการจัดตั้ง ศาลสิทธิมนุษยชนและสิทธิประชาชนอัฟริกัน ซึ่งมีเขตอำนาจในการรับคำร้องจากปัจเจกชนและกลุ่มชนผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิที่กฎบัตรรับรอง รวมถึงสิทธิมนุษยชน อันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้สิทธิในชั้นศาลระดับภูมิภาคอัฟริกา[183]

กล่าวโดยสรุปรัฐไทยที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียนั้น ประชาชนไม่มีระบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาคให้ร้องเรียนเพื่อเยียวยาปัจเจกชนโดยตรงนอกจากนี้อาเซียนซึ่งมีธรรมนูญอาเซียน แต่ไม่มีระบบบังคับใช้ บีบบังคับ และไม่มีผลบังคับต่อรัฐสมาชิกโดยปราศจากความยินยอมของรัฐสมาชิก อีกทั้งยังไม่ได้ออกแบบกลไกการบังคับใช้ด้วย คือ ไม่มีศาล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งอาเซียนจึงทำได้แค่เพียงรับเรื่องราวร้องทุกข์ แล้วทำข้อเสนอแนะ ซึ่งรัฐจะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้

6.2 บทบาทของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังปรากฏว่าการปล่อยให้รัฐดูแลประชาชนของตนเองตามอำเภอใจมักทำให้รัฐประหัตประหารประชาชนที่อยู่ภายใต้อาณัติของตน เช่น พม่า กัมพูชาในยุคเขมรแดงยึดครอง เป็นต้น มีการเลือกปฏิบัติ และใช้ความรุนแรงอย่างร้ายแรงซึ่งรัฐมักแก้ไขจะใช้ความรุนแรงมาตอบสนองความเป้าหมายทางการเมืองของตน ถ้าประชาชนกลุ่มใดมีความเห็นต่างจากรัฐและขัดต่อผลประโยชน์ของรัฐ มักถูกกำจัดโดยรัฐ และถ้าอำนาจของรัฐเข้มแข้งมากเกินไป เกิดกระแสการเรียกร้องของสังคม จึงต้องมีการพัฒนากฎหมาย และระบบการเยียวยาให้กับประชาชน[184] เป้าหมายจึงไม่ได้ทำเพื่ออุดมการณ์ แต่ทำเพื่อให้มนุษย์มีชีวิตอยู่รอด

ประชาคมโลกผ่านองค์การระหว่างประเทศจึงเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่ร้ายแรง เพื่อปกป้องประชาชนจากรัฐทรราช ประชาคมโลกก็จะใช้อำนาจตามที่กฎหมายเอื้อ หรือ ให้อำนาจไว้ อาศัยกฎบัตรสหประชาชาติ หมวด 7 ว่าด้วยการใช้มาตรการบีบบังคับเพื่อรักษาสันติภาพรักษาสิทธิมนุษยชน

การแทรกแซงเพื่อมนุษยธรรม ทำให้เกิดเป็นหลักความรับผิดชอบในการคุ้มครอง ซึ่งทุกประเทศทั่วโลกมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการปกป้องประชาชนของตนเอง โดยเป็นการแทรกแซงระหว่างรัฐ กับเอกชน ทำให้ อำนาจสมบูรณ์ของรัฐเริ่มสั่นคลอนโดยมติของคณะมนตรีความมั่นคงซึ่งมตินั้นก็ได้แก่การประณาม ตัดความสันพันธ์ การลงโทษทางเศรษฐกิจ และ การใช้กำลัง ตามหมวด 7 ของกฎบัตรสหประชาชาติ[185]

---

[183] UN, E/CN.4/2002/58, p. 20.

[184] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.172.

[185] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.170.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การดำเนินมาตรการตามหลักความรับผิดชอบในการปกป้อง (Responsibility to Protect)

ในทางปฏิบัติกลับมีความพยายามเหนี่ยวรั้งขัดขวางมิให้มีการส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเข้าไปในพื้นที่ประสบภัยอย่างทันท่วงทีด้วยเหตุผลต่างๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเยียวยาสิทธิของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นอันมาก ซึ่งเป็นการสะท้อนว่ารัฐผู้ทรงสิทธิไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีความรับผิดชอบในการปกป้องปัจเจกชนได้ (National Responsibility to Protect) จึงมีแนวโน้มในทางระหว่างประเทศว่าต้องอาศัยการดำเนินการขององค์กรที่มีอำนาจทางกฎหมายและการเมืองระหว่างประเทศเข้ายื่นความช่วยเหลือให้แก่ปัจเจกชนมากขึ้น เพื่อลดการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐ หลักการเช่นว่า คือ หลักความรับผิดชอบในการปกป้อง (Responsibility to Protect) นั่นเอง

โดยองค์กรที่มีอำนาจตามกฎบัตรสหประชาชาติก็คือ คณะมนตรีความมั่นคง ซึ่งสามารถแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาโดยสันติได้ตามหมวด 6 ของกฎบัตรฯ (ว่าด้วยการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี) และมีอำนาจในการออกมาตรการบีบบังคับในกรณีที่เกิดการกระทำที่ส่อไปในทางคุกคามต่อความสงบและสันติภาพของโลกตามหมวด 7 ของกฎบัตรฯ (ว่าด้วยมาตรการบีบบังคับ) โดยคณะมนตรีความมั่นคงอาจมีมาตรการทางการทูต มาตรการด้านมนุษยธรรม หรือออกมาตรการบีบบังคับในรูปแบบต่างๆ หากพบว่ามีการ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) ทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (Ethnic cleansing) อาชญากรรมสงคราม (War Crime) หรืออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity)[186] รัฐที่ไม่อาจปกป้องประชาชนของตนให้รอดพ้นจากการละเมิดสิทธิอย่างร้ายแรงข้างต้นได้ อาจต้องเผชิญกับมาตรการต่างๆที่คณะมนตรีออกมาก็ได้ เช่น การออกมติลงโทษทางเศรษฐกิจ(โดยไม่กระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน) หรือมาตรการทางทหารหากมีความจำเป็นเพื่อควบคุมสถานการณ์ให้สงบพอที่จะคุ้มครองสันติภาพให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีพได้ซึ่งก็หมายรวมถึงการมีคุณภาพชีวิตเกี่ยวกับสิทธิในการมีชีวิตที่ดีได้

นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มว่ารัฐใดรัฐหนึ่งที่คำนึงถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงในอีกประเทศหนึ่งอาจริเริ่มมาตรการปกป้องสิทธิของประชาชนในประเทศที่ประสบภัยได้เช่นกัน แต่ต้องอาศัยการดำเนินมาตรการผ่านการรับรองของคณะมนตรีความมั่นคงเสียก่อนการปฏิเสธความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเพื่อเป็นวิธีในการทำสงครามถือเป็นอาชญากรรมสงคราม และอาชญากรรมต่อมนุษยชาติรูปแบบหนึ่ง จึงสามารถเป็นมูลเหตุให้นำหลักความรับผิดชอบในการปกป้องเพื่อออกมาตรการใดๆ ออกมาแก้ไขปัญหาโดยอาจก้าวล่วงอำนาจอธิปไตยของรัฐที่บกพร่องต่อหน้าที่ได้ โดยมาตรการอาจอยู่ในรูปแบบการส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเข้าไปการออกมติลงโทษต่อรัฐ หรือการส่งกองกำลังรักษาสันติภาพ

[186] UN, A/HRC/4/15, p. 14.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เข้าไประงับปัญหาก็ได้ตามนัยยะแห่งของหมวด 7 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ[187] หากพบว่ามีสถานการณ์ที่คุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงของประชาคมโลก หรือการรุกราน

6.3 ระบบกฎหมายอาญาระหว่างประเทศและธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ

ในหัวข้อที่ 6.3 และ 6.4 มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ[188] และการใช้ศาลอาญาระหว่างประเทศเป็นกลไกในการเยียวยาสิทธิของปัจเจกชนเมื่อโดนรัฐละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง หรือเกิดการประหัตประหารแล้วรัฐเพิกเฉย ละเลย ไม่ใส่ใจจนเกิดการละเมิดสิทธิอย่างกว้างขวางโดยปราศจากการป้องกันสิทธิประชาชน และไม่มีการลงโทษต่อผู้ก่ออาชญากรรมเหล่านั้น รวมถึงมิได้มีมาตรการเยียวยาความเสียหายที่เพียงพอ

ศาลอาญาระหว่างประเทศคืออะไร[189]

ศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court : ICC) เป็นองค์กรที่สังคมระหว่างประเทศได้จัดตั้งขึ้นโดยธรรมนูญแห่งกรุงโรม หรือที่เรียกว่า “Rome Statute” เพื่อให้เป็นองค์กรตุลาการถาวรที่เป็นอิสระ เพื่อพิจารณาคดีอาญาที่ถือว่ารุนแรงตามกฎหมายระหว่างประเทศ นั่นคือ การล้างเผ่าพันธุ์และคดีอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ คดีอาชญากรรมสงคราม และอาชญากรรมที่เป็นการรุกราน

ศาลอาญากรรมระหว่างประเทศมีลักษณะอย่างไร[190]

ลักษณะสำคัญที่ทำให้ศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC) แตกต่างจากศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice-ICJ) ก็คือ

ประการแรก ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) มีอำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับรัฐ แต่ศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC) มีอำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล และมีอำนาจไต่สวนดำเนินคดี และพิพากษาคดีบุคคล ดังนั้น ศาลอาญาระหว่างประเทศ จึงเป็นเวทีสำหรับรับเยียวยา การร้องขอความเป็นธรรมในคดีที่เอกชนกระทำความผิด ไม่ว่าการกระทำนั้นๆ จะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับรัฐบาลที่ใช้อำนาจรัฐอยู่ หรือว่าการกระทำนั้นจะเกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคล หรือคณะ

---

[187] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.171.

[188] ข้าพเจ้าจึงขอนำเนื้อหาของเอกสารชุดสำคัญของ “Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.” มาประกอบการทำความเข้าใจเป็นหลัก และขอขอบคุณองค์กร Forum-Asia และผู้แต่ง ผู้แปล ผู้ตรวจแก้ ไว้ด้วย

[189] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

[190] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

บุคคลที่ต่อสู้ ต่อต้าน หรือเป็นขบถ หรือมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงรัฐบาล หรือระบอบการปกครองที่ครองอำนาจรัฐอยู่

ประการที่สอง ศาลอาญาระหว่างประเทศ แตกต่างจากศาลอาญาระหว่างประเทศชั่วคราว (ad hoc tribunal) สำหรับพิจารณาคดีอาชญากรรมที่กระทำขึ้นในรวันดาและยูโกสลาเวีย โดยศาลอาญาระหว่างประเทศเป็นศาลที่สถาปนาขึ้นอย่างถาวร ตั้งอยู่ ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ การที่มีสถานภาพดังกล่าวก็เพื่อที่จะสามารถดำเนินงานได้อย่างทรงประสิทธิภาพ ปฏิบัติงานได้ทันที และสามารถดำเนินการพิจารณาคดีได้เป็นประจำและต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาในขอบข่ายทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดที่ใดก็ตาม

ประการที่สาม ศาลอาญาระหว่างประเทศแตกต่างจากศาลภายในของประเทศต่างๆ (national court) ตรงที่ศาลอาญาระหว่างประเทศมีอำนาจศาลระหว่างประเทศในคดีอาชญากรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในการพยายามที่จะดำเนินคดีทางอาญากับบรรดาเผด็จการต่างๆ และอาชญากรอื่นๆที่อาจจะหลบหนีคดีอาญาจากประเทศหนึ่งประเทศใดที่บุคคลเหล่านี้เคยกระทำความผิดที่ถือว่าเป็นอาชญากรรมสงคราม และอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการรุกรานทำลายล้างด้วยรูปแบบวิธีการต่างๆ

คดีอะไรบ้างที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ[191]

ศาลอาญาระหว่างประเทศ จะพิจารณาคดีอาญาที่ร้ายแรงที่สุดที่กระทำลงโดยบุคคล เช่น การล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ อาชญากรรมสงครามและอาชญากรรมที่เป็นการรุกราน ซึ่งอาชญากรรมเหล่านี้ล้วนแต่ระบุไว้ในธรรมนูญกรุงโรม และได้นิยามอาชญากรรมเหล่านั้นไว้อย่างรอบคอบเพื่อหลีกเลี่ยงความคลุมเครือและคำจำกัดความที่ขาดความชัดเจน แต่อาชญากรรมที่เป็นการรุกรานจะนำขึ้นสู่การพิจารณาในศาลอาญาระหว่างประเทศได้ เมื่อรัฐภาคีต่างๆ บรรลุข้อตกลงร่วมกันในเรื่องของคำจำกัดความและองค์ประกอบความผิดและภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ที่ศาลอาญาระหว่างประเทศจะใช้อำนาจของศาล

1. การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) [192]

การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ คือ การกระทำใดๆที่มีเจตนามุ่งทำลายล้างกลุ่มบุคคลที่ประกอบขึ้นเป็นเชื้อชาติทั้งหมดหรือเฉพาะ (certain groups of people) ด้วยเจตนาเช่นนี้เอง ทำให้สามารถแยกการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ออกจากการกระทำความผิดทางอาญาต่อมวลมนุษยชาติแบบอื่นๆ

---

[191] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

[192] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ในข้อ 6 ของธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศบัญญัติการกระทำความผิด 5 ประเภทที่เป็นข้อห้ามที่ถ้ากระทำลงโดยมีเจตนาที่จะทำลายล้าง “ทั้งเผ่าพันธุ์หรือเพียงบางส่วน” ต่อประชาชาติ ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ผิวสี หรือกลุ่มผู้นับถือศาสนา อาจจะถือว่าเป็นการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ได้ ถ้ากระทำดังต่อไปนี้
ฆ่าสมาชิกของกลุ่ม ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายหรือจิตใจอย่างสาหัสต่อสมาชิกของกลุ่ม กระทำการใดๆ ต่อกลุ่มชน โดยจงใจให้มีผลกระทบต่อสภาพการดำรงชีวิตที่นำไปสู่การทำลายล้างทางกายภาพทั้งเผ่าพันธุ์หรือเพียงบางส่วน การใช้มาตรการต่างๆ โดยมีเจตนาขัดขวางมิให้กำเนิดบุตรภายในกลุ่ม ใช้กำลังบังคับให้เคลื่อนย้ายเด็กๆ ของกลุ่มชนไปยังอีกกลุ่มชนอื่น จงใจก่อให้เกิดสภาพที่เป็นเงื่อนไขต่อการดำรงชีวิตที่เล็งเห็นได้ว่าจะนำไปสู่การทำลายล้างทางกายภาพของกลุ่มทั้งหมดหรือแต่บางส่วน
ในข้อ 25 (3) (ข) ของธรรมนูญศาล บัญญัติว่า ผู้ใดก็ตามที่เป็นผู้ออกคำสั่ง หรือให้ผู้อื่นดำเนินการ หรือก่อให้ผู้อื่นกระทำการที่เป็นการล้างเผ่าพันธุ์ ให้ถือว่ามีความผิดในการล้างเผ่าพันธุ์ด้วย ผู้ใดก็ตามที่กระทำการล้างเผ่าพันธุ์ จะถูกนำตัวขึ้นพิจารณาในศาลไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีตำแหน่งใด ข้อกฎหมายนี้หมายความว่า ไม่เพียงแต่พลทหารผู้ที่ลั่นไกปืนสังหารหรือเพื่อนในกองกำลังเดียวกันที่อาจจะมีความผิดทางอาญาได้ แต่ยังรวมถึงประมุขของรัฐหรือรัฐมนตรีของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้วางแผนและออกคำสั่งให้ผู้อื่นกระทำความผิด อาจกล่าวได้ว่าเขตอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศจะไม่ยกเว้นผู้กระทำความผิดดังกล่าวแม้ว่าจะเป็นประมุขของรัฐใดก็ตาม และการปฏิบัติตามคำสั่งที่มิชอบด้วยกฎหมายก็ไม่เป็นข้อแก้ตัวให้พ้นจากความผิดฐาน “ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” ได้

2. อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity) [193]

อาชญากรรมต่อมนุษยชาติเป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่ได้รวบรวมไว้ในฐานะที่เป็นตราสารระหว่างประเทศในธรรมนูญของศาลอาชญากรรมสงครามแห่งนูเรมเบิร์ก เมื่อปี 1945 และนับตั้งแต่นั้นมาก็ยอมรับในประชาคมโลกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันได้ทำให้ชัดเจนขึ้นในฐานะที่เป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศภายใต้บทบัญญัติของธรรมนูญกรุงโรมที่ได้จำแนกองค์ความผิดที่ยอมรับกันอยู่เดิมเป็น 3 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

ประการแรก ต้องเป็นการกระทำความผิดใด ๆ ที่เข้าลักษณะเป็นอาชญากรรม เช่น การฆ่าโดยเจตนา จะต้องเป็น “กระทำที่เป็นส่วนหนึ่งของการโจมตีเข่นฆ่าสังหารอย่างแพร่หลายและอย่างเป็นระบบ”

ประการที่สอง จะต้องรู้ว่าเป็นการกระทำต่อเป้าหมายต่อประชากรพลเรือน

ประการที่สาม จะต้องเป็นการกระทำเพื่อให้บรรลุถึงการดำเนินการตาม “นโยบายของรัฐหรือขององค์กร” ด้วยเหตุนี้ การกระทำผิดจึงอาจจะเกิดขึ้นได้ทั้งผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยบุคคลที่

[193] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กระทำการตามที่ได้ถูกยุยงปลุกปั่น หรือกระทำการโดยความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือของหน่วยงานของรัฐ เช่น กองกำลังพลเรือนติดอาวุธที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อทำลายล้างฝ่ายตรงข้าม หรือกองกำลังติดอาวุธที่จัดตั้งเป็นหน่วยกึ่งทหาร นอกจากนั้น อาชญากรรมต่อมนุษยชาติอาจจะเป็นการกระทำตามนโยบายขององค์กร เช่น กลุ่มขบถ ซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับฝ่ายรัฐบาลก็ได้

ธรรมนูญกรุงโรม ครอบคลุมการกระทำความผิดซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ นั่นคือ

1. การฆ่าคนตายโดยเจตนา

2. การทำลายล้าง ซึ่งรวมถึงการขัดขวางมิให้ประชาชนได้รับอาหารหรือยา ซึ่งเล็งเห็นได้ว่าจะนำไปสู่การทำลายล้างส่วนหนึ่งของประชากร

3. การบังคับให้ผู้อื่นตกเป็นทาส หรือการใช้อำนาจแห่งความเป็นเจ้าของเหนือบุคคลอื่นรวมทั้งการค้าคน

4. การบังคับโยกย้ายหรือการเนรเทศประชากร หรือบังคับให้ประชากรต้องย้ายออกจากพื้นที่ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นอยู่โดยชอบด้วยกฎหมาย โดยปราศจากเหตุที่ชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศ

5. การกักขังจองจำหรือทำให้สูญเสียอิสรภาพทางร่างกายอย่างร้ายแรง ที่เป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ

6. การทารุณกรรม ตามนิยามที่ว่า เป็นการจงใจก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างรุนแรงต่อร่างกายหรือจิตใจต่อบุคคลที่ถูกคุมขัง หรืออยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

7. การข่มขืน การทำให้ตกเป็นทาสทางเพศ บังคับให้เป็นโสเภณี การบังคับให้ตั้งครรภ์ การบังคับให้ทำหมัน หรือการใช้ความรุนแรงทางเพศในรูปแบบอื่นใดที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงในระดับที่เทียบเคียงกันได้

8. การรังควานกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะหรือหมู่คณะที่รวมกันด้วยเหตุผลทางการเมือง เผ่าพันธุ์ ผิวสี ตามชนชาติส่วนน้อย ตามวัฒนธรรมประเพณี ตามความเชื่อศรัทธาทางศาสนา ตามมิติทางเพศ หรือด้วยเหตุผลอื่นใดก็ตาม ซึ่งเป็นที่ยอมรับในทางสากลว่า การรังควานดังกล่าวไม่สามารถกระทำได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือบทบัญญัติที่เกี่ยวโยงกับความผิดทางอาญาใดๆ ที่บัญญัติไว้ในธรรมนูญกรุงโรม

9. การบังคับบุคคลให้สูญหาย การจับกุมคุมขัง การกักตัวหรือลักพาตัวบุคคล หรือทำให้บุคคลอื่นสูญเสียอิสรภาพไม่ว่าจะกระทำโดยหน่วยงานของรัฐหรือรู้เห็นแล้วเพิกเฉยของหน่วยงานรัฐ หรือขององค์กรการเมือง เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวแล้วยังกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

9.1 การปฏิเสธไม่รับรู้ต่อบุคคลที่ถูกจับกุมคุมขัง หรือการปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับชะตากรรมของบุคคลที่สูญหายไป โดยมีเจตนาที่จะทำให้บุคคลนั้นไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายในระยะที่ยาวนาน

9.2 การเหยียดผิด หรือการกระทำอื่น ๆ อันไร้มนุษยธรรม ภายในบริบทของระบอบที่จัดตั้งเป็นระบบที่กดขี่ข่มแหงและครอบงำความคิดอย่างเป็นระบบ โดยกลุ่มชนอีกชาติพันธุ์หนึ่งที่กระทำต่อกลุ่มชน อีกชาติพันธุ์หนึ่ง โดยเจตนาเพื่อจะดำรงไว้ซึ่งระบอบดังกล่าว

9.3 การกระทำที่ไร้มนุษยธรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพกายหรือจิตใจ**การกระทำดังกล่าวข้างต้นถือเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติได้** ไม่ว่าจะกระทำความผิดได้กระทำลงในยามสงบหรือในยามที่เกิดความขัดแย้งถึงขั้นต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธก็ตาม เนื่องจากไม่มีข้อกำหนดใดๆ ว่าอาชญากรรมต่อมนุษยชาตินั้นเกิดขึ้นเฉพาะแต่ในยามที่เกิดความขัดแย้งถึงขั้นต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธเท่านั้น

3. อาชญากรรมสงคราม (War Crime) [194]

อาชญากรรมสงคราม ถือว่าเป็นความผิดที่ศาลภายในของชาติต่าง ๆ มีอำนาจพิจารณาโทษได้นับตั้งแต่สมัยกลางของยุโรปแล้ว ต่อมาในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1900 ได้มีสนธิสัญญาเกี่ยวกับมนุษยธรรมระหว่างประเทศหลายฉบับพัฒนาขึ้น ที่รู้จักกันแพร่หลายก็คือ อนุสัญญากรุงเฮก ฉบับที่ 4 ค.ศ.1907 (พ.ศ.2450) และระเบียบขั้นตอนสำหรับดำเนินการ รวมทั้ง อนุสัญญากรุงเจนีวา 4 ฉบับ ในปี ค.ศ.1949 (พ.ศ.2492) และพิธีสารที่เกี่ยวข้อง ในข้อ 8 ของธรรมนูญกรุงโรมนั้น ให้อำนาจแก่ศาลอาญาระหว่างประเทศ ในการพิจารณาคดีอาชญากรรมสงคราม ทั้งที่เป็นการกระทำความผิดในระหว่างที่เกิดกรณีขัดแย้งระหว่างประเทศ ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้ได้รับรองโดยสนธิสัญญาระหว่างประเทศ และกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ นอกจากนี้แล้วธรรมนูญ กรุงโรมยังได้ยืนยันถึงพัฒนาการในระยะหลังของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยอำนาจแก่ศาลอาญาระหว่างประเทศพิจารณาคดีที่อาชญากรรมสงครามที่ได้กระทำลงในกรณีขัดแย้งภายในประเทศโดยอาวุธ เช่น กรณีของสงครามกลางเมือง ซึ่งในยุคปัจจุบันเป็นกรณีขัดแย้งที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุด อาชญากรรมสมครามต่างกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติตรงที่อาชญากรรมสงครามเป็นการกระทำความผิดเป็นกรณีๆ แบบกรณีเดี่ยวๆ หรือเกิดขึ้นเป็นความผิดเอกเทศ หรืออาจจะเกิดขึ้นกระจัดกระจายอย่างไม่สัมพันธ์ต่อเนื่องกันก็ได้ ไม่มีข้อกำหนดว่าจะต้องเป็นการกระทำความผิดที่มีขอบข่ายกว้างขวางหรือเป็นระบบดังเช่นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ อาชญากรรมสงครามอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ

[194] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ประเภทแรก: ศาลอาญาระหว่างประเทศ มีอำนาจพิจารณาคดีที่บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้ละเมิดอย่างร้ายแรงต่อบทบัญญัติของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 (พ.ศ.2492) ฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งมี 4 ฉบับ รวมทั้งเจตนากระทำความผิดต่อผู้ที่ได้รับความคุ้มครองจากอนุสัญญาดังกล่าว เช่น ทหารที่ได้รับบาดเจ็บลูกเรือที่เรืออับปาง เชลยศึก พลเรือนที่อยู่ในเขตหรือ ดินแดนที่ถูกยึดครอง ดังต่อไปนี้

การฆ่าโดยเจตนา การทรมานหรือปฏิบัติต่อบุคคลอย่างโหดร้ายทารุณผิดมนุษย์ รวมทั้งการใช้มนุษย์เป็นหนูทดลองทางชีววิทยา การกระทำโดยเจตนาให้บุคคลอื่นได้รับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัสหรือได้รับบาดเจ็บอย่างร้ายแรงต่อทั้งร่างกายและสุขภาพอนามัย การทำลายล้างอย่างกว้างขวางและการยึดทรัพย์สินโดยไม่ชอบธรรม เมื่อพิจารณาจากความจำเป็นทางการทหาร• การบีบบังคับให้เชลยศึกหรือบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองจากอนุสัญญา เจนีวา ให้ปฏิบัติการหรือร่วมรบในกองกำลังติดอาวุธของฝ่ายที่เป็นอริกัน การกระทำโดยเจตนาเพื่อมิให้บุคคลที่ได้ความคุ้มครองจากอนุสัญญาเจนีวา ได้รับการพิจารณาความผิดในศาลอย่างเที่ยงธรรม การเนรเทศและควบคุมกักขังบุคคลโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การจับบุคคลอื่นเป็นตัวประกัน

ประเภทที่สอง: ศาลอาญาระหว่างประเทศ มีอำนาจศาลพิจารณาคดีที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายหรือจารีตประเพณีที่ใช้บังคับในความขัดแย้งระหว่างประเทศภายใต้กรอบที่ได้รับการยอมรับแล้วในกฎหมายระหว่างประเทศ รวมทั้งกรณีที่เป็นการละเมิดกฎเกณฑ์แห่งกรุงเฮกที่ได้รับการรับรอง และในพิธีสาร ฉบับที่ 1 ของอนุสัญญาเจนีวาฉบับต่างๆ และกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ รวมทั้งข้อห้ามในกรณีต่างๆ ดังต่อไปนี้การโจมตีพลเรือน เช่น วัตถุสิ่งของของพลเรือน คณะผู้ปฏิบัติภารกิจช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม รักษาสันติภาพ ห้ามการโจมตี โดยรู้ว่าจะทำให้พลเรือนต้องสูญเสียชีวิตหรือบาดเจ็บ หรือทำความเสียหายแก่วัตถุสิ่งของของพลเรือน หรือทำความเสียหายอย่างหนักแก่สิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการโจมตีทำลายโดยเกินกว่าเหตุ แม้จะคาดว่าน่าจะเป็นข้อได้เปรียบอย่างเป็นรูปธรรมและโดยตรงทางการทหาร ห้ามโจมตีอาคารสิ่งปลูกสร้าง วัสดุอุปกรณ์ หน่วยเสนารักษ์ บุคลากรที่ทำการขนส่งที่ใช้เครื่องหมายสัญลักษณ์ขององค์การกาชาดหรือองค์การวงเดือนแดง การโจมตีอาคารสิ่งปลูกสร้างที่อุทิศให้แก่ศาสนา การศึกษา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรืออื่นๆ ที่ประสงค์ให้เป็นการกุศล อนุสรณ์สถานทาง ประวัติศาสตร์ โรงพยาบาล ตราบใดที่มิใช่เป้าหมายทางการทหาร การทำร้ายบุคคลที่ไม่มีทางป้องกันตนเอง เช่น การสังหารหรือการทำให้ทหารที่จำนนแล้วบาดเจ็บ การตัดชิ้นส่วนหรืออวัยวะของร่างกาย หรือ การใช้ทหารที่ยอมจำนนแล้วทดลองทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งขาดความชอบธรรมในทางการแพทย์ หรือมิได้ทำเพื่อประโยชน์ของบุคคลนั้นๆ ซึ่งเป็นการทำให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพอนามัยของบุคคลนั้นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล และการปฏิบัติใดๆ ที่เป็นการดูถูกเหยียดหยามและทำลายคุณค่าของบุคคล การข่มขืนหรือการใช้ความรุนแรงทางเพศด้วยรูปแบบอื่นๆ และการใช้มนุษย์เป็นเกราะกำบังที่มีชีวิต การทำสงครามด้วยรูปแบบวิธีการที่ต้องห้าม เช่น ใช้ธงสัญลักษณ์หยุดยิงอย่างไม่ถูกต้องตามกติกา ใช้เครื่องหมายขององค์การ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สหประชาชาติหรือของฝ่ายศัตรู หรือใช้ตราเครื่องหมายขององค์การกาชาดหรือขององค์การวงเดือนแดง การประกาศว่าจะไม่มีการไว้ชีวิต การปล้นสะดม ชิงทรัพย์หรือยึดทรัพย์สินสิ่งของเครื่องใช้ หรือทำลายทรัพย์สมบัติของศัตรู นอกจากจะเป็นความจำเป็นทางการทหารเท่านั้น การใช้อาวุธต้องห้าม เช่น สารพิษ ก๊าซบางชนิด กระสุนปืนชนิดที่ขยายตัวเมื่อเจาะทะลวงเป้า และอาวุธต้องห้ามชนิดอื่นๆ ที่ระบุเพิ่มเติมในธรรมนูญกรุงโรมโดยการแก้ไขเพิ่มเติม การจงใจใช้ความอดอยากของพลเรือนเป็นเครื่องมือในการทำสงคราม การบังคับหรือเกณฑ์เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีเข้าในกองกำลังติดอาวุธของชาติ หรือการใช้เด็กให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการต่อสู้ระหว่างฝ่ายที่เป็นศัตรูต่อกัน ห้ามกระทำการบางอย่างในพื้นที่หรือดินแดนที่ถูกยึดครอง รวมทั้งการเคลื่อนย้ายพลเรือนส่วนหนึ่งส่วนใดของประชากรในพื้นที่หรือดินแดนที่ถูกยึดครองโดยอยู่ยึดครอง หรือ เนรเทศหรือเคลื่อนย้ายประชากรทั้งหมดหรือบางส่วนของพื้นที่หรือดินแดนที่ถูกยึดครอง หรือยกเลิกหรือระงับการใช้สิทธิทางกฎหมายของบุคคลที่ถือสัญชาติของฝ่ายศัตรู

4. กรณีการขัดกันด้วยอาวุธภายในประเทศ[195]

ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งถึงขั้นต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธที่มิได้มีลักษณะของความขัดแย้งระหว่างประเทศ ศาลอาญาระหว่างประเทศ มีอำนาจศาลพิจารณาความผิดที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงตามมาตรา 3 ที่มีบัญญัติเหมือนกันในอนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับ ที่ว่าด้วยการกระทำความผิดต่อบุคคล “ที่มิได้เข้าร่วมหรือมีส่วนอย่างจริงจังในความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน” ดังต่อไปนี้ :

การกระทำรุนแรงต่อชีวิตและการฆ่า การตัดเฉือนชิ้นส่วนหรืออวัยวะของร่างกาย การปฏิบัติอย่างโหดร้ายและการทำทารุณกรรม การกระทำที่เหยียดหยามศักดิ์ศรีของบุคคล โดยเฉพาะการกระทำที่ให้บุคคลอื่นอับอาย ถูกดูถูกเหยียดหยาม ถูกทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรงมาก

จับบุคคลอื่นเป็นตัวประกัน การลงโทษหรือประหารชีวิตโดยปราศจากการดำเนินการพิจารณาคดีโดยศาล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามปกติเพื่อเป็นการให้หลักประกันด้านยุติธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นสิ่งที่ขาดมิได้ นอกจากนี้แล้ว ศาลอาญาระหว่างประเทศ ยังมีอำนาจพิจารณาคดีที่เป็นการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมที่ร้ายแรงอื่นๆ ตามพิธีสารฉบับที่ 2 ของอนุสัญญาเจนีวา ซึ่งรวมทั้งกรณีต่างๆ ดังต่อไปนี้

การสั่งให้โจมตีโดยเจตนาต่อประชากรที่เป็นพลเรือนโดยรวม หรือต่อพลเรือนเป็นรายบุคคล ซึ่งไม่มีส่วนร่วมโดยตรงในเป็นปฏิปักษ์ต่อกันการสั่งให้โจมตีโดยเจตนาต่ออาคารบ้านเรือน วัสดุสิ่งของ หน่วยแพทย์หรือพยาบาล ยานพาหนะหรือบุคลากรที่ใช้ตราเครื่องหมายเฉพาะต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาเจนีวา (เช่น ตราเครื่องหมายของกาชาด หรือวงเดือนแดง) การสั่งให้โจมตีโดยเจตนาต่อบุคลากรหรือยานพาหนะที่ใช้ในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมหรือในภารกิจการรักษาสันติภาพขององค์การ

[195] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สหประชาชาติ การสั่งให้โจมตีโดยเจตนาต่ออาคาร สิ่งก่อสร้างทางศาสนา การศึกษา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือเพื่อการกุศลอื่นใด สถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โรงพยาบาล และสถานที่อื่นๆ ที่เป็นใช้เป็นรวมของผู้ที่เจ็บป่วยหรือผู้ที่บาดเจ็บ โดยที่สถานดังกล่าวข้างต้นมิได้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหารแต่อย่างใด การปล้นสดมภ์เมืองหรือสถานที่ต่างๆ แม้ว่าจะกระทำขณะเข้าโจมตีก็ตาม การข่มขืนกระทำชำเรา บังคับให้เป็นทาสทางเพศ บังคับให้เป็นโสเภณี บังคับให้ตั้งครรภ์ บังคับให้ทำหมัน และการกระทำรุนแรงทางเพศด้วยรูปแบบวิธีการอื่นๆ บังคับหรือเกณฑ์เด็กอายุต่ำกว่า 15 เป็นเข้าร่วมในกองกำลังติดอาวุธ หรือ กลุ่มติดอาวุธ หรือ ใช้ให้เด็กๆ เข้าร่วมอย่างแท้จริงในกรณีขัดแย้งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน การสั่งให้โยกย้ายประชาชนที่เป็นพลเรือน ด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับกรณีขัดแย้งที่ขาดความชอบธรรม เว้นแต่กรณีที่ทำเพื่อความปลอดภัยของพลเรือนหรือเหตุผลทางด้านความจำเป็นทางทหารบังคับ การฆ่าหรือทำให้พลรบฝ่ายปรปักษ์ได้รับบาดเจ็บอย่างโหดเหี้ยมทารุณ การประกาศว่าจะไม่ไว้ชีวิตแก่ฝ่ายที่เป็นอริศัตรูหรือฝ่ายตรงข้าม แม้ว่าจะยอมจำนนหรือยอมแพ้แล้วก็ตามการทำให้บุคคลของฝ่ายตรงข้ามที่อยู่ภายใต้อำนาจของตนถูกตัดเฉือนอวัยวะหรือชิ้นส่วนใด ๆ ของร่างกาย หรือใช้เป็นเครื่องทดลองทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าทดลองประเภทใดก็ตาม ที่ขาดความชอบธรรมทางการแพทย์ทางทันตกรรมหรือทางการรักษาพยาบาล อันจะนำไปสู่อันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพหรือการตายของบุคคลนั้นการทำลายหรือยึดทรัพย์สินของฝ่ายตรงกันข้าม นอกเสียจากว่า การทำลายหรือการยึดครองทรัพย์สินดังกล่าวเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงมิได้ในกรณีขัดแย้ง

5. อาชญากรรมที่เป็นการรุกราน (Crime of Aggression) [196]

ประเด็นปัญหาที่ว่าอะไรคือองค์ประกอบของการรุกราน (aggression) ยังคงต้องอภิปรายต่อไปในระหว่างรัฐภาคีผู้ลงนามการสถาปนาศาลอาญาระหว่างประเทศ โดยในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ แนวความคิดของการรุกรานได้ค่อย ๆ ก่อรูปกาความคิดขึ้นอย่างช้าๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการทางทหารโดยสหรัฐอเมริกา นิคารากัว คอสตาริกา และเอลซาลวาดอร์ ทั้งนี้มีบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ที่ได้ออกเสียงคัดค้านการบัญญัติอาชญากรรมรุกรานไว้ในธรรมนูญกรุงโรม โดยเกรงว่าจะเป็นการเปิดโปงบรรดาผู้บัญชาการทหารที่ปฏิบัติทางการทหารในประเทศอื่นๆ ศาลอาญาระหว่างประเทศจะมีอำนาจพิจารณาความผิดและการลงโทษผู้ที่กระทำการละเมิดในกรณีที่เป็นอาชญากรรม รุกรานได้ก็ต่อเมื่อรัฐภาคีได้เห็นชอบร่วมกันในคำนิยามและองค์ประกอบความผิดที่ใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาความผิดฐานอาชญากรรมที่เป็นการรุกราน

[196] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ศาลอาญาระหว่างประเทศมีเขตอำนาจศาลเพียงใด[197]

ศาลอาญาระหว่างประเทศ จะเริ่มมีอำนาจพิจารณาคดีที่เป็นการกระทำความผิดภายหลังจากที่ธรรมนูญกรุงโรมมีผลบังคับใช้ เนื่องจากว่าธรรมนูญกรุงโรมไม่มีผลบังคับใช้ย้อนหลัง ดังนั้น หากพิจารณาในเชิงทฤษฎีแล้ว อาชญากรรมที่กระทำขึ้นภายใต้ระบอบของประธานาธิบดีมาร์กอสและซูฮาร์โต้ จึงไม่อาจจะดำเนินการเพื่อเอาผู้กระทำความผิดมาพิจารณาโทษได้ภายใต้ธรรมนูญกรุงโรม ในกรณีที่อาชญากรรมหรือคำร้องทุกข์ได้ที่ส่งมาให้พิจารณาโดยรัฐภาคีใดอยู่หรือโดยริเริ่มดำเนินการโดยอัยการ ศาลอาญาระหว่างประเทศก็อาจจะรับคดีไว้พิจารณาได้ หากว่ามีรัฐใดรัฐหนึ่งดังต่อไปนี้ เป็นภาคีของธรรมนูญศาลหรือได้ประกาศยอมรับอำนาจศาล คือ

1. รัฐที่มีการกล่าวหาว่าได้มีการกระทำอาชญากรรมขึ้นดินแดนของตน
2. รัฐที่บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำอาชญากรรมมีสัญชาติ

ส่วนรัฐประเทศอื่นๆ ที่ยังมิได้ลงนามหรือให้สัตยาบันในธรรมนูญกรุงโรม ซึ่งถึงแม้ว่าจะมิได้อยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศก็ตาม อาจจะยอมรับขอบเขตอำนาจหน้าที่ของศาลอาญาระหว่างประเทศ และให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามธรรมนูญกรุงโรมได้

รัฐภาคีต่างๆ มีพันธกรณีขั้นพื้นฐานอยู่ 2 ประการ คือ เสริมอำนาจการดำเนินงานของศาล รัฐภาคีมีความรับผิดชอบในชั้นต้นที่จะนำตัวผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อนุษยชาติ และอาชญากรรมสงครามพิจารณาคดีในศาล และยังถือว่า “เป็นหน้าที่ของทุกรัฐภาคีที่จะต้องใช้อำนาจศาลคดีอาญาพิจารณาคดีผู้ที่รับผิดชอบต่อการกระทำที่เป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ” ทั้งนี้ ข้อ 1 ของธรรมนูญกรุงโรม ระบุว่าศาลอาญาระหว่างประเทศ จะเป็นศาลที่เสริมการดำเนินการของการใช้อำนาจศาลคดีอาญาของศาลภายในประเทศ ซึ่งหมายความว่า ศาลอาญาระหว่างประเทศจะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อรัฐภาคีที่มีอำนาจศาลเหนือผู้ที่ถูก กล่าวหาไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ หรือเป็นผู้ที่มีสัญชาตินั้น ไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะดำเนินคดีกับคดีอาชญากรรมดังกล่าวข้างต้น ด้วยเหตุนี้ รัฐภาคีจึงต้องออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายภายในที่มีบทบัญญัติว่า การ อาชญากรรมใดๆ ที่ถือว่าเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ เป็นอาชญากรรมของประเทศตนด้วย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดที่ใด ไม่ว่า ผู้ใดจะเป็นผู้กระทำความผิดก็ตาม หรือใครจะเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดก็ตาม ต่อเมื่อรัฐภาคีมิอาจหรือไม่เต็มใจที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแล้วศาลอาญาระหว่างประเทศ จึงจะมีขอบเขตอำนาจหน้าที่เหนือผู้ที่ถูกกล่าวหาการให้ความร่วมมืออย่างเต็มความสามารถ ทันทีที่ศาลอาญาระหว่างประเทศได้วินิจฉัยแล้วว่า ศาลฯ เองมีขอบเขตอำนาจตามหลักการแห่งการเสริมการดำเนินคดี รัฐภาคีได้ตกลงภายใต้มาตรา 86 ของธรรมนูญกรุงโรม ว่าจะ “ต้องให้ความร่วมมืออย่าง

[197] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เต็มที่กับศาลอาญาระหว่างประเทศในการสืบสวนสอบสวนและดำเนินคดีภายใต้ขอบเขตอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศ” ดังนั้น รัฐภาคีต่างๆ ควรจะต้องดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่า ศาลและสถาบันต่าง ๆ ของรัฐภาคีจะให้ความร่วมมืออย่าง เต็มที่ในการค้นหาหรือเก็บรวบรวมเอกสารหลักฐาน การบ่งชี้หรือระบุและยึดทรัพย์สินของผู้ที่ถูกกล่าวหาในการตรวจค้นและการยึดหลักฐานต่างๆ การบ่งชี้หรือระบุและคุ้มครองพยานและการส่งมอบตัวบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศต่อศาลอาญาระหว่างประเทศ เพื่อให้ฝ่ายอัยการของศาลอาญาระหว่างประเทศและทนายของผู้ถูกกล่าวหาสามารถทำการสืบสวนสอบสวนได้อย่างทรงประสิทธิภาพในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน นอกจากนั้น รัฐภาคียังต้องให้ความร่วมมือกับศาลอาญาระหว่างประเทศในการบังคับคดีตามคำพิพากษา โดยการเตรียมสถานที่ไว้สำหรับจองจำให้พร้อมสำหรับบุคคลที่ถูกพิพากษาว่าได้กระทำความผิดตามฟ้อง

ศาลอาญาระหว่างประเทศยึดหลักการใด[198]

ศาลอาญาระหว่างประเทศ ยึดหลักการต่างๆ ของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายอาญา ดังต่อไปนี้การไม่ใช้กฎหมายย้อนหลัง ศาลอาญาระหว่างประเทศ จะพิจารณาความคิดทางอาญาที่กระทำขึ้นหลังจากการประกาศใช้ธรรมนูญกรุงโรมเท่านั้น การไม่ปล่อยให้คนผิดลอยนวล ศาลอาญาระหว่างประเทศ ไม่ยอมรับกฎหมายต่างๆ ที่จำกัดความรับผิดหรือมีข้อยกเว้นที่ปล่อยให้ผู้ที่กระทำความผิดลอยนวลได้ กล่าวคือ ไม่ยอมรับการนิรโทษกรรม การอภัยโทษ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีสิทธิลอยนวล หรือมาตรการอื่นๆ ใดที่ทำให้ คนผิดลอยนวล การพิจารณาความผิดของศาลจะต้องมีความเที่ยงธรรม โดยต้องดำเนินการขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม การไม่ลงโทษประหารชีวิต แต่ศาลอาจจะสั่งให้จ่ายค่าชดเชยหรือค่าเสียหายหรือซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ หรือฟื้นฟูเยียวยารักษาให้แก่เหยื่อ การคุ้มครอง แก่เหยื่อหรือผู้ที่เป็นพยาน

ความขัดแย้ง ความรุนแรง และการประหัตประหารประชาชนผู้รักประชาธิปไตย ถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วทั้งโลก

พัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนที่ประชาคมโลกได้สร้างขึ้นจนปรากฏเป็นรูปธรรมในปัจจุบัน คือ การสร้างศาลอาญาระหว่างประเทศ ซึ่งมุ่งนำเอาตัวอาชญากรที่กระทำอาชญากรรมร้ายแรงมาดำเนินคดีในศาลและเยียวยาความเสียหายให้กับเหยื่อการประหัตประหาร แม้อาชญากรเหล่านั้นจะลอยนวลจากกระบวนการยุติธรรมภายในรัฐ เหยื่อผู้ประสบเคราะห์อาชญากรรมก็อาจใช้ศาลนี้เป็นหลักประกันสุดท้ายในการเยียวยาสิทธิได้แต่ก็ไม่อาจหนีพ้นเขตอำนาจศาลนี้ได้

ศาลอาญาระหว่างประเทศมีลักษณะที่สำคัญ คือ มุ่งลงโทษผู้นำระดับสูงของรัฐและผู้นำทางทหารและฝ่ายความมั่นคงที่ประหัตประหารประชาชน โดยผู้นำไม่อาจอ้างเอกสิทธิความคุ้มกันจากศาล

[198] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ได้ เนื่องจาก ฐานความผิดที่อยู่ในเขตอำนาจศาลนี้ถือเป็น อาชญากรรมสากล เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การก่ออาชญากรรมสงคราม อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ ฯลฯ ดังปรากฏกรณี อดีตประธานาธิบดียูโกสลาเวีย สโลโวดาน มิโลเซวิช ถูกนำเข้าดำเนินคดีในศาลนี้เนื่องจากฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชนกลุ่มน้อย

นอกจากนี้ศาลอาญาระหว่างประเทศยังใช้เป็นหลักประกันเพิ่มเติมให้แก่เหยื่อในประเทศที่ลงนามและให้สัตยาบันต่อธรรมนูญได้อย่างกว้างขวางเนื่องจาก การนำรัฐเข้าอยู่ภายใต้ธรรมนูญและเขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ รัฐสามารถให้สัตยาบันย้อนหลังไปจนถึงวันที่ตั้งศาลได้ ทำให้การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ วันที่ 1 กรกฎาคม 2545 สามารถนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลได้ทั้งหมด และคดีเหล่านี้ก็ไม่มีวันหมดอายุความด้วย

ข้อถกเถียงเกี่ยวกับกรณีเกี่ยวกับรัฐไทยที่ได้ลงนามในธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศไปนานแล้วแต่ยังมิได้นำมาให้สัตยาบันในรัฐสภานั้น ข้าพเจ้ามีข้อสังเกตว่าหากรัฐไทยได้ให้สัตยาบันต่อธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศแล้วจะเป็นผลดีการคุ้มครองและเยียวยาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เพื่อสร้างความยุติธรรมและฟื้นฟูความสมานฉันท์ในสังคมได้ดังต่อไปนี้[199]

“การเรียกร้องให้รัฐไทยซึ่งได้ลงนามในธรรมนูญไปแล้ว ดำเนินการให้สัตยาบันและอนุวัติการ เพื่อให้มีผลกับรัฐไทย จะมีผลดีดังต่อไปนี้

1. ทำให้คดีรัฐบาลทักษิณสั่งทำสงครามยาเสพติดจนมีคนตายกว่า 2,700 คนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

2. ทำให้คดีทักษิณทำสงครามต่อต้านโจรก่อการร้ายตนมีคนตายกว่า 2,000 คน รวมถึงทนายสมชาย เข้าสู่กระบวนการ

3. การใช้กำลังผ่านมาตรการของรัฐบาลทั้งหลายที่สร้างความเสียหายต่อผู้ชุมนุมทางการเมืองทุกครั้ง สามารถนำเข้าสู่กระบวนการเยียวยาได้ มิต้องพะวงว่าจะประกาศนิรโทษกรรมเช่น พฤษภาทมิฬ ฯลฯ

4. การมีหลักประกันนี้จะทำให้ผู้มีอำนาจจำต้องใช้มาตรการที่คำนึงถึงชีวิตของประชาชนมากขึ้น

5. อาชญากรตกอยู่ในเขตอำนาจศาลสากล แม้ผู้กระทำความผิดจะหนีไปอยู่ที่ไหนก็นำเข้าสู่กระบวนการได้ โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในเขตอำนาจศาลก็สามารถส่งไปขึ้นศาลได้ทันที หากรัฐนั้นๆยังไม่เข้าร่วมก็อาจอาศัยความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ หรือมติคณะมนตรีความมั่นคงบีบให้ส่งขึ้นศาลได้

6. มวลชนที่สนับสนุนผู้นำอาชญากรคนนั้นหมดข้อกังขาต่อกระบวนการยุติธรรมที่จะนำมาดำเนินคดีต่อผู้นำรัฐทั้งหลาย เนื่องจากมิใช่ศาลภายในที่อาจมีเรื่องการสลับขั้วทางการเมือง ทำให้ประชาชนทุกฝ่ายยอมรับผลการตัดสินได้โดยมิอาจอ้างเรื่อง "อคติ" ของศาล

---

[199] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, “รัฐไทยต้องให้สัตยาบัน "ธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ"”, กรุงเทพธุรกิจ, 16 เมษายน 2553.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

7. ประชาชนทุกกลุ่มจะได้รับการคุ้มครองมิว่ากลุ่มใดสีใดหรือ มีความแตกต่างหลากหลายอย่างไร เนื่องจากรัฐบาลใดหากละเมิดสิทธิของประชาชนก็ถือเป็นอาชญากรเฉกเช่นเดียวกัน และประชาชนก็มีสิทธิในการส่งเรื่องไปฟ้องคดียังศาลเช่นกัน ดังนั้นประชาชนจึงต้องผลักดันให้รัฐสภาให้สัตยาบันและอนุวัติการเป็นพระราชบัญญัติเอง อย่าหวังให้ผู้มีอำนาจมาผลักดันกลไกใดๆเพื่อมาลงโทษตัวผู้มีอำนาจเอง

8. รัฐสามารถปรับปรุงแนวทางในการจัดการปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของรัฐ ที่ชอบธรรมอ้างได้ทั้งในและต่างประเทศ หากเป็นไปตามกรอบของธรรมนูญนี้ ส่วนผู้ปฏิบัติการในสถานการณ์ก็จะมีหลักประกันที่ชอบธรรมในการไม่ทำตามคำสั่งประหัตประหารของผู้บังคับบัญชา หากตนจะต้องตกอยู่ในฐานะอาชญากรระหว่างประเทศ ดังปรากฏว่าทหารในหลายประเทศอาจปฏิเสธคำสั่งที่มิชอบต่อกฎหมายได้ และนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมทหารให้สอดคล้องในหลายประเทศ

9. ความเปลี่ยนแปลงนี้จะนำไปสู่การปฏิรูปฝ่ายความมั่นคงและสงบเรียบร้อยของรัฐให้มีลักษณะคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น เนื่องจากเมื่อเหยื่อใช้กระบวนการเยียวยาภายในจนหมดสิ้นแล้ว ก็ยังสามารถมุ่งสู่การเยียวยาในศาลอาญาระหว่างประเทศได้ ทำให้รัฐมิอาจประกาศกฎหมายภายในมานิรโทษกรรมตนเองให้รอดพ้นจากกระบวนการยุติธรรมในศาลอาญาระหว่างประเทศ

10.การสร้างหลักประกันผ่านกระบวนการนี้จะนำไปสู่การปฏิรูปทางการเมืองที่ประชาชนตัวเล็กๆจะได้มีหลักประกันว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยไม่ถูกประหัตประหารจากอำนาจรัฐ หรือมวลชนฝ่งตรงข้ามโดยการเพิกเฉยของรัฐ อีกต่อไป เนื่องจากมีหลักประกันระหว่างประเทศมาเพิ่มเติม

สุดท้ายนี้ก็หวังว่า ประชาชนและสังคมจะคำนึงสิทธิเสรีภาพของตนเอง และฝ่ายความมั่นคงของรัฐที่ชาญฉลาดจะร่วมกันผลักดันให้ประเทศไทยสามารถใช้ศาลอาญาเป็นอีกกลไกในการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ เพื่อมิให้มีผู้เสียหายคนใดถูกเพิกเฉย และฝ่ายทหารก็สามารถปฏิเสธคำสั่งของฝ่ายการเมืองที่ไม่ชอบธรรมได้”

6.4 การใช้ช่องทางเยียวยาในศาลอาญาระหว่างประเทศของปัจเจกชน

ข้อเรียกร้องของญาติผู้เสียชีวิตของผู้เสียชีวิตจากการประหัตประหารซึ่งละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงในหลายๆครั้งจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมที่มุ่งนำผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีทางกฎหมาย และเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแต่เนื่องด้วยอุปสรรคของกระบวนการภายในประเทศหลายประการดังที่เกิดในอดีตและเกิดขึ้นในหลายประเทศ เช่น การนิรโทษกรรม กระบวนการที่ถูกแทรกแซง และข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายภายใน ทำให้มีการพัฒนากลไกศาลอาญาระหว่างประเทศขึ้นมารองรับปัญหาดังกล่าว ในหัวข้อนี้ จะชี้ให้เห็นแนวทางในการเรียกร้องให้มีการดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนและเยียวยาสิทธิของประชาชนโดยอาศัยช่องทางของศาลอาญาระหว่างประเทศ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

คดีขึ้นสู่ศาลได้อย่างไร[200]

โดยคำนึงถึงหลักอำนาจเสริมในการดำเนินคดี ศาลอาญาระหว่างประเทศอาจจะริเริ่มดำเนินคดีได้ 3 วิธีด้วยกัน

วิธีแรก เมื่อรัฐภาคีใดเห็นว่ามีการกระทำความผิดทางอาญาที่อยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศตามมาตรา 13 และมาตรา 14 รัฐภาคีนั้น อาจจะเสนอ “สถานการณ์” ต่ออัยการ

วิธีที่สอง คณะรัฐมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติอาจจะเสนอ “สถานการณ์” ต่ออัยการตามมาตรา 13 (ข)

วิธีที่สาม อัยการอาจจะเป็นฝ่ายริเริ่มไต่สวนได้โดยตนเอง หรือการใช้พิจารณาญาณของตนเองโดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งที่เชื่อถือได้ว่าได้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น (ตามมาตรา 13 และมาตรา 15) ด้วยเหตุนี้บุคคลธรรมดาหรือองค์กรพัฒนาเอกชนใดก็ได้อาจจะยื่น “เรื่องราวร้องทุกข์” กับอัยการ ซึ่งเมื่อได้รับเรื่องดังกล่าวแล้ว อาจจะดำเนินการสืบสวนสอบสวนก็ได้หลังจากนั้น อัยการก็จะขออำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศให้ออกหมายจับจากองค์คณะไต่สวนมูลฟ้องของศาล เพื่อทำการจับกุมหรือรับการมอบตัวของผู้ต้องหา ซึ่งถ้าหากศาลอาญาระหว่างประเทศเห็นชอบด้วยก็จะออกหมายจับ

ศาลอาญาระหว่างประเทศยอมรับและให้หลักประกันพื้นฐานทุกประการแก่ผู้ต้อหาที่พึงได้รับการพิจารณาความผิดอย่างเที่ยงธรรมตามที่ยอมรับโดยกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น สิทธิที่จะปฏิเสธไม่เบิกความหรือให้ปากคำปรักปรำตนเอง สิทธิที่จะมีทนายแก้ต่าง สิทธิที่จะปลอดจากการถูกบังคับขู่เข็นหรือบีบคั้นหรือบีบบังคับทางอ้อมโดยใช้ผู้อื่นเป็นเครื่องมือบีบบังคับหรือข่มขู่ผู้อื่นเพื่อให้ยอมกระทำการใดๆ ที่ไม่เต็มใจ ทั้งนี้ ธรรมนูญกรุงโรมไม่ยอมรับบทลงโทษด้วยการประหารชีวิต

อย่างไรก็ดี ประชาชนต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญบางประการที่จะต้องเกิดขึ้น “ก่อน” ที่จะมีการนำคดีขึ้นสู่ศาลอาญาระหว่างประเทศ หลักการแรกคือ รัฐนั้นต้องให้สัตยาบันศาลอาญาระหว่างประเทศเสียก่อน และแม้จะผ่านขั้นตอนดังกล่าวไปแล้ว ประชาชนอาจต้องดำเนินการต่อๆไปอีกประการสำคัญคือ การเยียวยาสิทธิมนุษยชนในกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศต้องคำนึงถึงการใช้กระบวนการเยียวยาภายในให้หมดเสียก่อน (Exhaustion of Local Remedy) ข้อสังเกตที่สำคัญ คือ ประชาชนอาจไม่ต้องใช้กระบวนการเยียวยาภายในให้หมดเสียก่อน หากพบว่า รัฐมีลักษณะ ปฏิเสธความยุติธรรม (Denial of Justice) ก็สามารถมุ่งสู่กลไกสากลได้ทันที[201]

---

[200] Neri Javier Colmenares, สันติ อิศโรวธกุล แปล, วิชัย ศรีรัตน์ ตรวจแก้, ความรู้เกี่ยวกับศาลอาญาระหว่างประเทศ, FORUM- ASIA.

[201] หลักการใช้กลไกเยียวยาภายในให้หมดเสียก่อน (Exhaustion of Local Remedy) และ หลักปฏิเสธความยุติธรรม (Denial of Justice) จะได้กล่าวอย่างละเอียดต่อไปในเนื้อหาของ หัวข้อ 6.5 ที่อยู่ถัดไป จึงขอให้ผู้ที่ศึกษาดูรายละเอียดในหัวข้อดังกล่าว

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

อนึ่งมีบางกรณีที่รัฐ หรือตัวตนที่ไม่ใช่รัฐ บกพร่องต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง หรือเป็นผู้ละเมิดสิทธิเสียเอง คณะมนตรีความมั่นคงฯที่มีอำนาจตามกฎบัตรสหประชาชาติก็อาจใช้อำนาจตามเงื่อนไขของหลักความรับผิดชอบในการปกป้อง(Responsibility to Protect) เพื่อออกมาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งเข้าไปแก้ไขสถานการณ์ให้ประชาชนชนได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสม และทันท่วงที

ในทางปฏิบัติหากรัฐผู้ทรงสิทธิไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีความรับผิดชอบในการปกป้องปัจเจกชนได้ (National Responsibility to Protect) คณะมนตรีความมั่นคงอาจมีมาตรการทางการทูต มาตรการด้านมนุษยธรรม หรือออกมาตรการบีบบังคับในรูปแบบต่างๆ ตามหมวด 6,7 ของกฎบัตรสหประชาชาติ หากพบว่ามีการ ทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมสงคราม (War Crime) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Ethnic cleansing) หรืออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity) อย่างร้ายแรง เป็นระบบ และมีรูปแบบต่อเนื่อง

ยิ่งไปกว่านั้นคณะมนตรีความมั่นคงมีอำนาจนำคดีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงเข้าสู่ศาลอาญาระหว่างประเทศได้เอง ผู้นำรัฐที่ไม่อาจปกป้องประชาชนของตนให้รอดพ้นจากการละเมิดสิทธิอย่างร้ายแรงข้างต้นได้ อาจต้องเผชิญกับการดำเนินคดีในศาลตามที่คณะมนตรีสั่งก็ได้ เพราะคณะมนตรีฯ สามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ แม้รัฐนั้นจะไม่ได้เป็นภาคีศาลอาญาระหว่างประเทศก็ตาม[202]

6.5 แนวทางการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนตั้งแต่ภายในรัฐถึงระดับระหว่างประเทศ

ปัจเจกชนต้องเริ่มกระบวนการเรียกร้องให้มีการเยียวความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนบนพื้นฐานของระบบกฎหมายภายในประเทศก่อนที่จะใช้กลไกระหว่างประเทศ ซึ่งตามธรรมชาติก็มีลักษณะเช่นว่าอยู่แล้วเนื่องจากกลไกระหว่างประเทศนั้นอยู่ห่างไกลจากคนทั่วไป และมีต้อนทุนในการเข้าถึงกลไกดังกล่าว ดังนั้นกฎหมายระหว่างประเทศจึงกำหนดให้รัฐเป็นหน่วยแรกเริ่มที่ต้องให้การประกันสิทธิมนุษยชนในเขตอำนาจของตนเสียก่อนต่อเมื่อประชาชนไม่อาจพึ่งพารัฐได้อีกต่อไปจึงจะกระโดดขึ้นมาใช้กลไกเยียวยานอกเหนือไปจากรัฐปัจเจกชนจึงจำเป็นต้องไปใช้สิทธิในกลไกภายในรัฐเสียก่อน ดังที่จะไล่ลำดับเส้นทางการใช้สิทธิเยียวยาของปัจเจกชน ดังต่อไปนี้

หลักการใช้กระบวนการเยียวยาภายในให้หมดเสียก่อน (Exhaustion of Local Remedy)

การเยียวยาสิทธิมนุษยชนในกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศต้องคำนึงถึงการใช้กระบวนการเยียวยาภายในให้หมดเสียก่อน เนื่องจากเป็นหลักการพื้นฐานของกระบวนการเยียวยาตามกฎหมายระหว่างประเทศ วัตถุประสงค์ของหลักการนี้ คือ เปิดโอกาสให้รัฐที่มีหน้าที่ในขั้นปฐมสามารถใช้มาตรการภายในที่มีอยู่แก้ไขปัญหาและเยียวยาความเสียหายให้แก่ปัจเจกชนในเขตอำนาจของตนเสียก่อน เนื่องจากระบวนการเยียวยาภายในอาศัยผลของมาตรการภายในประเทศที่มีกฎหมายเป็นพื้นฐานมีผล

[202] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, “ประชาชนจะยื่นฟ้องศาลอาญาระหว่างประเทศโดยตรงได้หรือไม่”, กรุงเทพธุรกิจ, 23 เมษายน 2553.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

บังคับใช้ที่ชัดเจน และสามารถอ้างอิงในกระบวนการยุติธรรม หรือกลไกบังคับใช้สิทธิอื่นๆที่มีได้อย่างเข้มแข็ง รวดเร็ว และประหยัด แต่หากปัจเจกชนได้ใช้กระบวนการเยียวยาภายในจนหมดสิ้นแล้วแต่ไม่อาจได้รับการเยียวยาอย่างมีประสิทธิผล ปัจเจกชนจึงจะสามารถนำเรื่องขึ้นร้องเรียนต่อประบวนการเยียวยาระหว่างประเทศได้[203] ซึ่งในส่วนนี้เองที่ประชาคมระหว่างประเทศต้องจัดหากระบวนการมารองรับเพื่อให้ปัจเจกชนได้รับการประกันสิทธิอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ดีหลักการนี้มิได้หมายให้ปัจเจกชนสูญเสียสิทธิในการเรียกร้องต่อกระบวนการเยียวยาระหว่างประเทศแต่อย่างใด กลับกันหลักการนี้เป็นการให้หลักประกันแก่ปัจเจกชนว่าจะมีช่องทางเยียวยาระหว่างประเทศมารองรับปัจเจกชนในกรณีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการเยียวยาภายในประเทศ

หลักการปฏิเสธความยุติธรรม (Denial of Justice)

ถึงกระนั้นปัจเจกชนก็อาจนำเรื่องราวขึ้นร้องทุกข์ต่อกลไกเยียวยาระหว่างประเทศได้โดยมิต้องรอให้มีการเยียวยาภายในประเทศหมดสิ้นเสียก่อน หากพบว่า[204]

1) ไม่มีกลไกเยียวยาในเรื่องนั้น เป็นไปได้ยากที่จะเข้าถึงกลไกเช่นว่าทั้งนี้หมายรวมถึงการขาดกระบวนการดำเนินคดีที่เป็นธรรม และด้อยผลบังคับทางกฎหมายด้วยเช่นกัน

2) มีเหตุผลที่เชื่อได้ว่าจะไม่การเยียวยาอย่างได้ผล หรือรับรองว่าจะมีการเยียวยาความเสียหายออกมา

3) มีการปฏิเสธความยุติธรรมในการดำเนินคดี เช่น กลไกต่างไม่มีความเป็นอิสระ ขาดความเป็นกลาง มีอำนาจครอบงำการตัดสินหรือการออกมาตรการใดๆ ซึ่งบ่งชี้ว่าปัจเจกชนจะไม่ได้รับความเป็นธรรม

4) มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงและเป็นระบบ จนไม่อาจชักช้าได้เพราะอาจทำให้เกิดความเสียหายมากขึ้น อันหมายรวมถึงความล้มเหลวของระบบเยียวยาภายในที่นำไปสู่การดำเนินการตามอำเภอใจของรัฐ

หากปรากฏหลักฐานเช่นว่า ปัจเจกชนก็มิพักต้องรอให้มีการเยียวยาภายในจนหมดสิ้น แต่สามารถนำเรื่องขึ้นร้องทุกข์ต่อกลไกเยียวยาระหว่างประเทศได้ทันที

การเยียวยาบางประเภทที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางกฎหมายโดยตรงก็ไม่จำเป็นต้องรอให้มีการใช้กระบวนการเยียวยาภายในให้หมดสิ้นลงไปก่อน เช่น การส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมไปยัง

---

[203] European University Institute, The Rule of prior exhaustion of local remedies in International Law. 2007, p. 11-12.

[204] European University Institute, The Rule of prior exhaustion of local remedies in International Law. 2007, p. 13-14.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ประเทศที่มีความขาดแคลน หรือประสบภัยพิบัติอย่างฉุกเฉิน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ให้ และพันธกรณีของผู้รับในการแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อบรรเทาความเสียหายภายในประเทศ

อนึ่งมีบางกรณีที่รัฐ หรือตัวตนที่ไม่ใช่รัฐบกพร่องต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง หรือเป็นผู้ละเมิดสิทธิเสียเอง คณะมนตรีความมั่นคงฯที่มีอำนาจตามกฎบัตรสหประชาชาติก็อาจใช้อำนาจตามเงื่อนไขของหลักความรับผิดชอบในการปกป้องเพื่ออกมาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งเข้าไปแก้ไขสถานการณ์ให้ปัจเจกชนได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสมและทันท่วงทีได้เช่นกัน โดยมาตรการต่างๆที่ออกโดยคณะมนตรี อาจอยู่ในรูปแบบการบังคับให้ร่วมมือ หรือลงโทษต่อฝ่ายที่ละเมิดสิทธิก็ได้[205] แต่ทั้งนี้การออกมาตรการดังกล่าวยังต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนด้วย

สถานการณ์ทางการเมืองไทยในช่วงปี 2553 ได้มีผู้วิเคราะห์และหยิบมาเป็นข้อถกเถียงทั้งในเวทีชุมนุมทางการเมืองงานสัมมนาวิชาการ และประชาคมโลก ว่า รัฐไทย ตกอยู่ในภาวะ “รัฐล้มเหลว” แล้วหรือไม่ เนื่องจากความสามารถของรัฐไทยในการจัดการปัญหาต่างๆ นับตั้งแต่วันที่ 10 เมษายน 2553 ถึง 18 พฤษภาคม 2553 รวมถึงกรณีการชุมนุมช่วง พฤศจิกายน 2556 – กุมภาพันธ์ 2557 แทบจะทำให้รัฐบาลอยู่ในภาวะที่ง่อยเปลี้ยเสียกลไกในการบังคับให้คนจำนวนมากทำตามคำสั่งของรัฐ

นอกจากนี้ สภาวะ “รัฐล้มเหลว” (Failed State)[206] ยังมีนัยยะทางการเมืองและกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญอีกประการ คือ หากรัฐไม่สามารถประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในอาณัติของตนได้ อาจจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาคมโลกเข้ามาหนุนเสริมกระบวนการต่างๆภายในประเทศมากขึ้น หรืออาจถึงขนาดที่ประชาชนภายในรัฐสามารถมุ่งสู่การใช้กลไกระหว่างประเทศเยียวยาความเสียหายของตนแทนกระบวนการภายในได้อีกด้วย

ดังนั้นเราต้องมาวัดกันเสียก่อนว่า รัฐไทย อยู่ในภาวะ “รัฐล้มเหลว” แล้วหรือไม่ ก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ต่อไป

ความหมายของคำว่ารัฐล้มเหลว นั้น Global Policy Forum[207] ได้ให้ความหมายไว้ว่า “รัฐที่ไม่สามารถดำรงหน้าที่พื้นฐานไว้ได้ เช่น การศึกษา ความมั่นคง หรือ การบริหารจัดการ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะหมายถึงการเผชิญต่อความรุนแรงที่กระจัดกระจายในที่ต่างๆ ของรัฐหรือประเทศ โดยในสภาพสุญญากาศนี้ ประชาชนจะตกอยู่ในสภาวะที่มีความรุนแรงหรืออาชญากรรม และในบางรัฐหรือบางประเทศที่ล้มเหลวนี้จะถูกแทรกแซงโดยองค์การสหประชาชาติ กลุ่มประเทศ หรือ ประเทศ อื่นๆ เพื่อเข้าไปหยุดการกระทำที่ละเมิดต่อมนุษยธรรม อย่างไรก็ตามรัฐที่ล้มเหลวนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะปัญหาความไม่สงบที่เกิดจากปัจจัย

---

[205] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.170-172.

[206] http://en.wikipedia.org/wiki/Failed_state.

[207] สรุปจากเว็บไซต์ Global Policy Forum, http://www.globalpolicy.org/nations/sovereign/failedindex.html.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ภายในรัฐแต่ยังรวมถึงปัจจัยที่เกิดจากการแทรกแซงหรือคุกคามจากปัจจัยภายนอกรัฐเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะนำไปสู่รัฐล้มเหลว เช่น การสนับสนุนกลุ่มก่อความไม่สงบจากประเทศภายนอก”

อย่างไรก็ดีก็มีข้อสังเกตว่า การกล่าวถึงรัฐล้มเหลวนั้นมักจะเป็นมุมมองจากประเทศที่มีสภาพมั่นคงหรือมีเสถียรภาพกว่า ข้อกังวลข้างต้นทำให้มีการพัฒนาตัวชี้วัดขึ้นเพื่อประเมินว่ารัฐใดอยู่ภาวะวิกฤตถึงขั้น (Crisis States Research Centre) ของมหาวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์แห่งลอนดอน (The London School of Economics and Political Science)[208] ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลแล้วทำการจัดลำดับ โดยใช้เงื่อนไขคือตัวชี้วัดด้านสังคม เศรษฐกิจ และ การเมือง มีตัวชี้วัดทั้งหมด 12 ตัว สามารถแบ่งแยกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้[209]

กลุ่มตัวชี้วัดทางสังคม

1. แรงกัดดันทางประชากรศาสตร์ (Demographic pressures): ในตัวชี้วัดนี้จะรวมถึงปัญหาที่เกิดจากประชากรที่หนาแน่น ซึ่งจะรวมถึงความสัมพันธ์กับปัจจัยที่สำคัญต่างๆ ที่ใช้ในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังรวมไปถึงประเด็นปัญหาด้านการควบคุมบังคับในการนับถือศาสนา การพังทลายของสิ่งแวดล้อม ประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ และความขัดแย้งตามแนวชายแดน

2. การย้ายถิ่นฐานของประชาชนจำนวนมาก (Massive movement of refugees and internally displaced peoples): ในตัวชี้วัดนี้จะพิจารณาถึง ประเด็นปัญหาของการเคลื่อนย้ายชุมชนขนาดใหญ่ที่มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนอาหาร ขาดน้ำสะอาด ภัยธรรมชาติ หรือ การแย่งชิงที่ดิน อันนำไปสู่ผลที่คุกคามต่อประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงทางมนุษย์และมนุษยธรรม ทั้งที่เป็นปัญหาภายในประเทศและระหว่างประเทศ

3. กรณีความขัดแย้งของแต่ละกลุ่มชนที่ไม่พอใจเหตุการณ์ในอดีต (Legacy of vengeance-seeking group grievance): ตัวชี้วัดนี้อยู่บนพื้นฐานของความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นในอดีต แล้วอาจนำมาเป็นเงื่อนไขในปัจจุบัน

4. ปัญหาการไหลออกของทุนมนุษย์ (Chronic and sustained human flight): ในตัวชี้วัดนี้จะครอบคลุมทั้ง การไหลออกของผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และผู้ที่ลี้ภัยทางการเมือง

กลุ่มตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ

5. ความไม่ปกติของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Uneven economic development along group lines): ในตัวชี้วัดนี้จะถูกตัดสินใจบนพื้นฐานของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีความแตกต่าง ทั้งทางด้านการศึกษา หน้าที่การงานสถานะทางเศรษฐกิจ

---

[208] http://www.crisisstates.com.

[209] http://en.wikipedia.org/wiki/Failed_state.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

6. ความชัดเจน และ/หรือ ความรุนแรงของการถดถอยทางเศรษฐกิจ (Sharp and/or severe economic decline): ตัวชี้วัดนี้จะพิจารณาจาก มุมมองในทุกด้านที่ส่งผลให้การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงหรือหยุดชะงักงันในกะทันหัน

ตัวชี้วัดทางการเมือง

7. การปกครองของรัฐที่ไร้ความเป็นธรรม (Criminalization and/or delegitimisation of the state): มีมุมมองทั้งการพิจารณาในเรื่องคอร์รัปชั่นและการกระทำใดๆ ที่อาจนำสู่ความไม่โปร่งใส

8. ความเสื่อมถอยของการให้บริการสาธารณะ (Progressive deterioration of public services): ในตัวชี้วัดนี้จะพิจารณาจาก ระดับของความสามารถของรัฐในการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานและกิจการสาธารณะต่างๆ

9. การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่แพร่หลาย (Widespread violation of human rights): ในตัวชี้วัดนี้จะให้ความสำคัญกับ ระดับของการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐที่แพร่กระจายอยู่ทั่วไปในรัฐ

10. การมีรัฐซ้อนในรัฐ (Security apparatus as 'state within a state'): เป็นตัวชี้วัดที่พิจารณาถึงระดับของการมีสภาพรัฐซ้อนรัฐ เช่น การมีกองกำลังส่วนตัวซ้อนไปกับกองทัพของรัฐ

11. การเพิ่มขึ้นของกลุ่มนำต่างๆ (Rise of factionalized elites): ตัวชี้วัดนี้จะพิจารณาถึงจำนวนและการเพิ่มขึ้นของกลุ่มนำต่างๆ ที่ส่งผลโดยภาพรวมต่อสถาบันหลักของประเทศ

12. การแทรกแซงกิจการภายในประเทศจากรัฐอื่น หรือ ปัจจัยภายนอก (Intervention of other states or external factors): ตัวชี้วัดนี้จะพิจารณาจากการเข้าแทรกแซงกิจการภายประเทศ จากรัฐอื่น หรือปัจจัยภายนอก

จากตัวชี้วัดทั้ง 12 ตัว เราสามารถที่จะพิจารณาว่า รัฐอธิปไตยใดจะเข้าข่ายว่าเป็น "รัฐล้มเหลว" ได้ และเมื่อรัฐใดล้มเหลวแล้วก็เป็นสิทธิของประชาชนในการมุ่งสู่การเยียวยาตามกลไกสากล รวมทั้งเป็นอำนาจของสหประชาชาติที่จะเข้ามาแก้ไขสถานการณ์วิกฤตดังกล่าวด้วย

กลไกระหว่างประเทศที่กฎบัตรสหประชาชาติได้ให้ไว้ อาทิ การขอให้คณะมนตรีความมั่นคงใช้อำนาจออกมาตรการบีบบังคับในกรณีที่เกิดการกระทำที่ส่อไปในทางคุกคามต่อความสงบและสันติภาพของโลกตามหมวด 6,7 ของกฎบัตรสหประชาชาติโดยอาจมีมาตรการทางการทูต มาตรการด้านมนุษยธรรม หรือออกมาตรการบีบบังคับในรูปแบบต่างๆ หากพบว่ามีการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมสงคราม (War Crime) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Ethnic cleansing) หรืออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity) [210] รัฐที่ไม่อาจปกป้องประชาชนของตนให้รอดพ้นจากการละเมิดสิทธิอย่างร้ายแรงข้างต้นได้ อาจต้องเผชิญกับมาตรการต่างๆที่คณะมนตรีออกมาก็ได้

รัฐไทยขณะนี้ยังไม่ตกอยู่ในสภาวะ "รัฐล้มเหลว" แต่หากเรายังไม่นำความขัดแย้งทั้งหลายเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทอย่างสันติ และปล่อยให้มีการตอบโต้รัฐด้วยกองกำลังไม่ทราบฝ่ายจน

[210] UN, A/HRC/4/15, p. 14.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ประชาชนได้รับความเสียหายอย่างกว้างขวางแล้ว รัฐไทยอาจต้องรับผลของความด้อยประสิทธิภาพด้วยการเปิดให้ประชาคมโลกเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในรัฐอย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้[211] เนื่องจากสุดท้ายแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งรัฐต้องให้หลักประกันก็คือ “ชีวิตของประชาชน” หากรัฐทำไม่ได้ โลกก็รออยู่

จากข้อ 2 (4) แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ บัญญัติว่า รัฐสมาชิกของสหประชาชาติจะต้องละเว้นจากการคุกคามหรือการใช้กำลังต่อบูรณภาพแห่งดินแดนหรือเอกราชของรัฐอื่น หรือการใช้กำลังในลักษณะที่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของ แม้ว่าข้อ 2 (4) จะได้กำหนดกรอบการปฏิบัติต่อกันระหว่างรัฐไว้ชัดเจนนั้นก็คือการใช้กำลังคุกคามรัฐอื่น โดยอ้างเหตุผลที่นอกเหนือจากการป้องกันตนเอง เป็นสิ่งที่ไม่อาจกระทำได้ แต่มีข้อยกเว้นเพียง 2 ประการ คือ ข้อ 39 และ ข้อ 51 ซึ่งสงวนสิทธิการป้องกันตนเองหรือการร่วมกันปกป้องบูรณภาพของดินแดนให้พ้นจากการคุกคามของรัฐอื่น[212] คุ้มครองรัฐให้ป้องกันตนเองและรัฐอื่นร่วมกันได้และให้ดำเนินการไปจนกว่าคณะมนตรีความมั่นคง จะได้มีมาตรการแก้ไขเมื่อคณะมนตรีความมั่นคงมีมาตรการออกมาแล้ว ภารกิจการป้องกันตนเองจะถูกโอนไปให้กับคณะมนตรีความมั่นคงโดยทันที ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่า “หลักความรับผิดชอบในการปกป้อง” (Responsibility to Protect)[213]

การดำเนินมาตรการตามหลักความรับผิดชอบในการปกป้อง หมายรวมถึง การปกป้องประชาชนที่อยู่ในอาณาเขตของรัฐอื่นด้วย อันหมายถึง “รัฐล้มเหลว” (Failed State) ที่ไม่อาจประกันสิทธิของประชาชนนั่นเอง

หากพบว่ารัฐผู้ทรงสิทธิไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีความรับผิดชอบในการปกป้องประชาชนในเขตอำนาจรัฐตนได้ (National Responsibility to Protect) จึงมีแนวโน้มในทางระหว่างประเทศว่าต้องอาศัยการดำเนินการขององค์กรที่มีอำนาจทางกฎหมายและการเมืองระหว่างประเทศเข้ายื่นความช่วยเหลือให้แก่ปัจเจกชนมากขึ้น เพื่อลดการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐ หลักการเช่นว่า คือ หลักความรับผิดชอบในการปกป้อง (Responsibility to Protect) นั่นเองโดยองค์กรที่มีอำนาจตามกฎบัตรสหประชาชาติก็คือ คณะมนตรีความมั่นคง ซึ่งสามารถแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้ตามหมวด 6, 7 ของกฎบัตรฯ และมีอำนาจในการออกมาตรการบีบบังคับในกรณีที่เกิดการกระทำที่ส่อไปในทางคุกคามต่อความสงบและสันติภาพของโลก โดยอาจมีมาตรการทางการทูต มาตรการด้านมนุษยธรรม หรือออกมาตรการบีบบังคับในรูปแบบต่างๆ หากพบว่ามีการ ทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรม

---

[211] เทิดภูมิ เดชอำนวยพร, ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, “รัฐไทยกลายเป็น “รัฐล้มเหลว” แล้วหรือยัง”, มติชนรายวัน, 18 พฤษภาคม 2553.

[212] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice, Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.146.

[213] UN, A/HRC/4/15, p. 14.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สงคราม (War Crime) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Ethnic cleansing) หรืออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity)[214]

รัฐที่ไม่อาจปกป้องประชาชนของตนให้รอดพ้นจากการละเมิดสิทธิอย่างร้ายแรงข้างต้นได้ อาจต้องเผชิญกับมาตรการต่างๆที่คณะมนตรีออกมาก็ได้ เช่น การออกมติลงโทษทางเศรษฐกิจ(โดยไม่กระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน) หรือมาตรการทางทหารหากมีความจำเป็นเพื่อควบคุมสถานการณ์ให้สงบพอที่จะคุ้มครองสันติภาพให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีพได้ซึ่งก็หมายรวมถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ทั้งนี้รัฐใดรัฐหนึ่งที่คำนึงถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงในอีกประเทศอาจริเริ่มมาตรการปกป้องสิทธิของประชาชนในประเทศที่ประสบภัยได้ แต่ต้องผ่านการรับรองของคณะมนตรีความมั่นคงเสียก่อน[215]

หลักการดังกล่าวต้องมีความชัดเจน (Clearness) ในการเข้าไปช่วยเหลือโดยต้องชัดเจนว่าเมื่อแทรกแซงเข้าไปแล้วจะปฏิบัติภารกิจได้อย่างไรบ้าง และต้องมีความโปร่งใส (Transparence) ในทุกขั้นตอนตั้งแต่ก่อนเข้าไปแทรกแซง ขณะเข้าไปแทรกแซง หรือ หลักจากแทรกแซงประเทศเหล่านั้นแล้วว่าไม่ได้ อาศัยการแทรกแซงเพื่อมนุษยธรรมในทางที่เป็นประโยชน์เพียงแค่ของตนเอง รวมไปถึงต้องตรวจสอบได้ (Verification) โดยต้องประกาศต่อสื่อในแขนงต่าง ๆ ให้ทราบและต้องยอมรับผลต่อเนื่องจากการแทรกแซง[216]

ดังนั้นหลัก ความรับผิดชอบในการปกป้อง หรือ การแทรกแซงเพื่อมนุษยธรรม ล้วนมีทั้งด้านดีและด้านเสีย ถ้าเรารู้จักใช้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ โดยจุดประสงค์ที่เป็นประโยชน์ต่อการช่วยเหลือประชาคมโลกก็เป็นสิ่งที่ดีและควรดำเนินต่อไป อย่างไรก็ตามต้องเริ่มต้นจาก ตัวผู้ที่มีอำนาจ หรือ โอกาสที่จะใช้การเยียวยาสิทธิมนุษยชนในกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศต้องคำนึงถึง**หลักการใช้กระบวนการเยียวยาภายในให้หมดเสียก่อน (Exhaustion of Local Remedy)** หากปัจเจกชนได้ใช้กระบวนการเยียวยาภายในจนหมดสิ้นแล้วแต่ไม่อาจได้รับการเยียวยาอย่างมีประสิทธิผล ปัจเจกชนจึงจะสามารถนำเรื่องขึ้นร้องเรียนต่อประบวนการเยียวยาระหว่างประเทศได้ ซึ่งในส่วนนี้เองที่ประชาคมระหว่างประเทศต้องจัดหากระบวนการมารองรับเพื่อให้ปัจเจกชนได้รับการประกันสิทธิอย่างเหมาะสม หากปรากฏหลักฐานเช่นว่า ปัจเจกชนก็มิพักต้องรอให้มีการเยียวยาภายในจนหมดสิ้น แต่สามารถนำเรื่องขึ้นร้องทุกข์ต่อกลไกเยียวยาระหว่างประเทศได้ทันที แต่ถ้าช้าไปอาจจะทำให้เกิดความเสียหายร้ายแรงก็สามารถใช้

---

[214] UN, A/HRC/4/15, p. 14.

[215] Ilias bantekas, Lutz Oette, International human Rights: Law and Practice**,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013, p.171-172.

[216] European University Institute, The Rule of prior exhaustion of local remedies in International Law. 2007, p. 11-12.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กลไกระหว่างประเทศได้ทันทีตาม**หลักการปฏิเสธความยุติธรรม (Denial of Justice)**[217] เพื่อปกป้องสิทธิของประชาชนให้ทันท่วงที

อนึ่งมีบางกรณีที่รัฐบกพร่องต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง หรือเป็นผู้ละเมิดสิทธิเสียเอง คณะมนตรีความมั่นคงฯที่มีอำนาจตามกฎบัตรสหประชาชาติก็อาจใช้อำนาจตามเงื่อนไขของหลักความรับผิดชอบในการปกป้องเพื่ออกมาตรการแก้ไขสถานการณ์ให้ปัจเจกชนได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสมและทันท่วงทีได้เช่นกัน โดยอาจอยู่ในรูปแบบการบังคับให้ร่วมมือหรือลงโทษต่อฝ่ายที่ละเมิดสิทธิ

รัฐจึงมีหน้าที่พิสูจน์ถึงความเข้มแข็งและเป็นธรรมของ กลไกรัฐ และกระบวนการยุติธรรม เพื่อแสดงออกว่า รัฐไม่ล้มเหลว และประกันสิทธิประชาชนได้ ไม่ต้องมีการแทรกแซงจากภายนอก

สรุปทบทวนแนวทางการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน[218]

การเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนจะต้องเข้าใจลักษณะตามธรรมชาติของสาระสำคัญของสิทธิพลเมืองฯ กับ สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรม ว่ามีความต่างกัน (Negative Rights and Positive Rights) ดูว่าเป็นสิทธิอย่างใด เช่น ถูกตำรวจซ้อม เป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ถือเป็นสิทธิพลเมือง (Negative Rights) ซึ่งจะนำไปสู่กฎหมายชุดหนึ่ง และ กลไกชุดหนึ่ง ปัญหาไหนอยู่บนสิทธิเรื่องใดจึงมีความจำเป็นจะต้องพิจารณา ซึ่งสิทธิที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด การคุ้มครองเพียงรัฐไม่เข้ามาละเมิดก็เพียงพอ เพราะฉะนั้นรัฐจะมีกลไกทางกฎหมายมารองรับพลเมืองและการเมืองเสมอ กล่าวคือ เมื่อถูกละเมิดสิทธิพลเมืองและการเมือง จะมีกฎหมายมารองรับสิทธิตรงนี้อยู่เสมอ และกลไกต่างๆสามารถรับเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและการเมืองได้เสมอ เช่น สิทธิในกระบวนการยุติธรรม หาก ถูกละเมิด มีองค์กรรองรับเรื่องดังกล่าวอยู่มากมายเลยทีเดียว อาทิ ศาล องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญต่างๆ เป็นต้น

แต่ในทางกลับกัน ถ้าการละเมิดสิทธินั้น สิทธิมีฐานในด้านของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งมักจะเป็นสิทธิที่ไม่มีมาตั้งแต่กำเนิด (Positive Rights) ถ้าจะมีรัฐต้องจัดมาให้ เช่น สิทธิทางการศึกษา รัฐต้องสร้างโรงเรียน จึงมีเรื่องของงบประมาณเข้ามา จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเพื่อจะได้จัดงบประมาณมาตอบสนอง เป็นต้น เมื่อถูกละเมิดกลไกที่รองรับมีน้อยถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับเอาไว้ฟ้องศาลยังไม่ได้ เช่น ฟ้องศาลว่าอดอยาก ให้รัฐบาลจัดอาหารมา กระทำไม่ได้ เป็นต้น ต้องไปผลักดัน

---

[217] เทิดภูมิ เดชอำนวยพร, ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, “ประชาคมโลกเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในรัฐไทยได้อย่างไร”, โพสต์ทูเดย์, 17 พฤษภาคม 2553.

[218] ในเนื้อหาส่วนต่อไปนี้จะไม่มีการใส่อ้างอิงซ้ำ เพราะเป็นการย่อเนื้อหาจากรายละเอียดในแต่ละหัวข้อที่มีการอ้างอิงอยู่แล้ว เนื้อหาส่วนนี้เป็นการสรุปย่อเพื่อให้สะดวกแก่ผู้ศึกษาในการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งการทำงาน และตอบข้อสอบ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ทางการเมืองให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนโยบายเพื่อตอบสนองสิทธิตรงนี้ หรือผลักดันให้มีกฎหมายมารองรับเรื่องเหล่านี้โดยตรงก็ได้

วิธีการในการเยียวยาสิทธิสองประเภทจึงต่างกันการเยียวยาสิทธิพลเมืองและการเมือง ต้องใช้กระบวนการทางกฎหมาย การสร้างหลักประกันมิให้มีการละเมิดสิทธิ และตรวจสอบ โดยใช้ระบบลงทัณฑ์กับเจ้าพนักงานซึ่งละเมิดสิทธิ เช่น ลงโทษทางวินัย โทษทางอาญา เป็นต้น

การเยียวยาสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ต้องใช้กระบวนการส่งเสริมสิทธิ คือ การเคารพ การปกป้อง และการเติมเต็ม ผ่านมาตรการและโครงการต่างๆ ที่มีสิทธิเป็นพื้นฐาน (Rights-based Approach) ใช้กระบวนการให้รางวัลเพื่อกดดันเจ้าพนักงานของรัฐให้จัดมาให้ หรือ กระทำการส่งเสริมสิทธิให้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งสองกลุ่มในปัจจุบันก็มีการผสมผสานวิธีการทั้งสองมากขึ้น เช่น สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีกฎหมายภายในรับรองสิทธิในกฎหมายอย่างชัดแจ้งอาจนำวิธีการเชิงลงทัณฑ์มาลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่เพิกเฉยละเลยไม่ใส่ใจสิทธิที่กฎหมายรับรองก็ได้ และมีการนำกระบวนการส่งเสริมสิทธิมาพัฒนากลไกสนับสนุนสิทธิพลเมืองและการเมืองก็ได้ ไม่แยกขาดออกจากกันอีกต่อไป เพราะสิทธิมนุษยชนทั้งหลายล้วนมีลักษณะสัมพันธ์พึ่งพิงกัน และรัฐก็ต้องให้การดูแลสิทธิทั้งหลายโดยไม่ทำให้สิทธิใดๆด้วยไป บนพื้นฐานของการประกันสิทธิให้เกิดความก้าวหน้าต่อไป

การเยียวยาสิทธิมนุษยชนภายในรัฐ

ปัจเจกชนต้องเริ่มไล่ดูว่ามีกฎหมายและกลไกเหล่านี้รับรองสิทธิที่มีปัญหาหรือไม่

- รัฐธรรมนูญ รัฐบัญญัติ ประมวลสิทธิ กฎหมายประกันสิทธิมนุษยชน
- องค์กรตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดิน ระบบต่างๆ ของรัฐสภา
- ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลสิทธิมนุษยชน ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม
- การบังคับใช้สิทธิในชั้นศาลโดยปัจเจกชนสามารถฟ้องร้องได้โดยตรง
- แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรการต่างๆที่เป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชน
- การให้ความรู้ การศึกษา-ภาคประชาชน ประชาสังคม และสื่อมวลชน

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ตัวอย่างกรณีศึกษาการเยียวยาสิทธิมนุษยชนภายในประเทศที่มีความก้าวหน้าระดับโลก

กรณีอินเดีย ศาลสูงเยียวยาสิทธิด้านอาหารให้กับปัจเจกชนผ่านกระบวนการศาล ระบบคอมมอนลอว์ ประชาชนอดอยาก เลยมีการรวมตัวกับกลุ่ม NGO รวมตัวกันประท้วงรัฐบาล แต่รัฐบาลไม่ยอมให้ไปหานิติบัญญัติ ก็ไม่ยอมเช่นกัน จึงไปหาศาล ศาลได้ตีความรัฐธรรมนูญแบบตุลาการภิวัฒน์ กล่าวว่า ประชาชนต้องเข้าถึงอาหาร เพราะว่า เป็นเรื่องสิทธิในคุณภาพการมีชีวิตที่ดี บังคับให้รัฐต้องจัดหาโครงการต่างๆมาตอบสนองความอดอยากของประชาชน

กรณีอัฟริกาใต้ ศาลสูงเยียวยาสิทธิในที่อยู่อาศัยให้กับปัจเจกชน ระบบซิวิลลอว์ รัฐธรรมนูญของอัฟริกาใต้ได้ระบุถึงเรื่องสิทธิในคุณภาพการมีชีวิตที่ดี การที่ชาวบ้านอยู่อาศัยในสลัมแล้วถูกไล่ที่ จึงไม่มีที่อยู่อาศัย กลุ่ม NGO จึงนำเรื่องไปร้องเรียนกับหน่วยงานรัฐเพื่อให้มีการจัดที่อยู่อาศัยให้กับประชาชนที่ถูกไล่ที่ดังกล่าว เมื่อเรื่องเข้าสู่ศาล ศาลพิจารณาว่า เมื่อมีการไล่ที่โดยไม่บอกว่าต้องไปอาศัยอยู่ที่ไหน ไม่เกิดการเคารพสิทธิ สิทธิใดมีอยู่แล้วก็ต้องทำให้มีต่อไป การบังคับให้ประชาชนออกจากที่อยู่อาศัย ต้องหาที่อยู่ใหม่ให้ก่อน

กรณีสวิสเซอร์แลนด์ ศาลสูงเยียวยาสิทธิในการดำรงชีพให้กับผู้ไร้สัญชาติ มีผู้อพยพชาวเช็ก เข้ามาหางานทำในสวิตเซอร์แลนด์แต่หางานทำไม่ได้ จึงต้องกลายมาเป็นขอทาน ต่อมาถูกจับโดยรัฐ เพราะรัฐไม่ให้มีขอทาน NGO จึงเข้าไปช่วย โดยกล่าวว่า ที่ต้องเป็นขอทานเพราะไม่มีมาตรการมารองรับสิทธิของผู้อพยพชาวเช็กคนนั้น ก็จึงให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแล แต่ก็ไม่ได้ดูแล จึงฟ้องไปที่รัฐบาลกลาง รัฐบาลกลางก็ไม่ให้อีก โดยกล่าวว่าเป็นคนต่างด้าว จึงนำเรื่องไปเข้าสู่ศาล ศาลตีความว่า สิทธิในการดำรงชีพ เป็นสิทธิพื้นฐานขั้นต่ำสุดที่ทุกคนควรได้ เพราะฉะนั้นหน่วยงานรัฐต้องคุ้มครองสิทธิ

การเยียวยายาสิทธิมนุษยชนอย่างครบวงจร

ประชาชนจะต้องทำการเยียวยาผ่านกลไกภายในรัฐให้หมดเสียก่อน ยกเว้นกรณี Deny of justice คือ กรณีที่เป็นการเมืองอย่างมาก ไม่มีความเป็นประชาธิปไตย หรือ เป็นคดีร้ายแรงที่ถ่วงไว้นานไม่ได้ เป็นต้น

แต่ปัจเจกชนอาจร้องเรียนต่อกลไกระหว่างประเทศทันที หากปรากฏการปฏิเสธความยุติธรรม

ทั้งนี้ต้องดูเนื้อหาสาระของคดีว่ากระทบกระเทือนต่อสิทธิใด สิทธิใดจะนำมาสู่การใช้กฎหมายฉบับนั้นๆ เช่น สิทธิทางพลเมืองและการเมือง ก็ให้ไปดูกติกาสิทธิพลเมืองและการเมือง เป็นต้น

ดูว่ามีสิทธิดังกล่าวมีสนธิสัญญาเฉพาะหรือไม่ – 9 ฉบับ (ไทย 7 ฉบับ)

ดูว่ามีกลไกใดบ้างที่จะสามารร้องเรียนได้ - คณะกรรมการ ผู้ตรวจฯ

ดูว่ากลไกเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนร้องเรียนได้โดยตรงหรือไม่ –ภูมิภาค สิทธิที่ประชาชนร้องเรียนได้โดยตรง มักจะเป็นสิทธิพลเมืองและการเมือง ระดับภูมิภาคเอเชียไม่มีกลไกในการประกันสิทธิอยู่

อาจใช้กลไกพิเศษของสหประชาชาติที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนร้องได้

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ระบบการเยียวยาสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาค

ภูมิภาคยุโรป มีอนุสัญญาสิทธิมนุษยชน มีคณะกรรมการตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ มีศาลสิทธิมนุษยชนที่ปัจเจกชนฟ้องโดยตรงได้ ฟ้องโดยตรงได้เฉพาะสิทธิพลเมืองและการเมือง

ภูมิภาคอเมริกา มีปฏิญญาสิทธิมนุษยชน มีคณะกรรมการตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ มีศาลสิทธิมนุษยชนที่ปัจเจกชนฟ้องโดยตรงได้ ฟ้องโดยตรงได้เฉพาะสิทธิพลเมืองและการเมือง

ภูมิภาคอัฟริกา มีปฏิญญาสิทธิมนุษยชน มีคณะกรรมการตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ กำลังตั้งศาลสิทธิมนุษยชนที่ปัจเจกชนฟ้องโดยตรงได้ ฟ้องโดยตรงได้ทั้ง สิทธิพลเมืองและการเมือง และ สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

ภูมิภาคเอเชียไม่มีระบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาค

อาเซียนมีธรรมนูญอาเซียน แต่ไม่ระบบบังคับใช้ บีบบังคับ ไม่มีผลบังคับ ไม่ได้ออกแบบกลไกการบังคับใช้ด้วย คือ ไม่มีศาล ทำได้แค่เพียงรับเรื่องราวร้องทุกข์ ทำข้อเสนอแนะ ซึ่งรัฐจะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้

ระบบการเยียวยาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

องค์กรใหญ่ของสหประชาชาติ คือ คณะมนตรีความมั่นคง สมัชชาใหญ่ สหประชาชาติ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน(ใหม่) คณะมนตรีความมั่นคง ทำได้ทุกเรื่องในโลก แต่ไม่ทำในหลายๆกรณี เพราะกลไกของคณะมนตรี ออกแบบให้ประเทศผู้ชนะสงครามโลก 5 ประเทศ มีอำนาจในการ Veto มติใดก็ได้แม้เสียงเดียว เสียงส่วนใหญ่ก็อาจตกไปได้ มักจะใช้สิทธิตรงนี้ในการเล่นเกมทางการเมือง แต่ไม่ตอบสนองสิทธิต่างๆของคนในโลก

สมัชชาใหญ่ ใช้ระบบเสียงข้างมาก 1 รัฐ ต่อ 1 เสียง มีหลายกรณีที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นจำนวนมากคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน เป็นบอร์ดบริหาร หากมีกลไกที่อยู่ภายใต้สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนทำรายว่ารัฐมีการละเมิดสิทธิ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนก็จะโหวตว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร

องค์กรย่อยภายใต้สหประชาชาติ คือ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย กองทุนเด็ก ฯลฯ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน รับเรื่องราวร้องทุกข์ด้านสิทธิมนุษยชนที่ต่างๆ

ร้องเรียนต่อคณะกรรมการภายใต้อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนทั้ง 9 ฉบับ เช่น สิทธิเด็ก สิทธิสตรีฯ เป็นต้น

กลไกพิเศษที่เกี่ยวข้อง – 1235 กระบวนการเปิด ตั้งผู้ตรวจการพิเศษแก่กรณี/ประเทศ , 1503 ระบบลับร้องเรียนต่อคณะมนตรีสิทธิ ตัวเลข 1235 และ 1503 เป็นตัวเลขมติ ซึ่งสร้างกระบวนการนี้ขึ้นมา เรียกว่า กระบวนการ 1235 เป็นระบบเปิด ซึ่งรับร้องเรียนเรื่องทั่วๆไป ก็จะตั้งผู้ตรวจการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเข้าไป ตรวจตรา เก็บข้อมูล ทำข้อเสนอแนะ และนำรายงานเปิดเผยให้ข้อมูลแก่

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สังคมจนเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์และนำไปสู่แรงกดดันต่อรัฐเพื่อแก้ไขปัญหา หรือให้ คณะมนตรีความมั่นคงรับรองเพื่อให้เกิดผลบังคับการแก้ไขปัญหาอย่างเข้มข้นมากขึ้น และ กระบวนการ1503 เป็นกระบวนการปิด โดยให้ร้องเรียนไปยังคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน ก็จะตั้งคนมาสืบ และรายงาน แล้วให้สมัชชาใหญ่รับรองนำไปสู่การประณามและกดดันประเทศที่มีการละเมิดสิทธิ เพราะบางเรื่องกระทบความมั่นคง การสืบจึงต้องทำเป็นการลับ จนกว่าจะได้ข้อสรุปจึงจะเปิดเผย

คำถามประเมินความรู้ส่วนที่ 1

นักศึกษาสามารถตอบคำถามในส่วนที่ 1 ซึ่งว่าด้วยกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. กฎหมายระหว่างประเทศได้สร้างบทบัญญัติ และออกแบบคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้อย่างไร โดยเฉพาะสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชน
2. ประวัติศาสตร์ของอารยะธรรมตะวันตก และสงครามโลกครั้งที่ 2 มีผลต่อสิทธิมนุษยชน อย่างไรบ้าง
3. เหตุใดจึงต้องมีการบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ
4. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้สร้างหลักประกันแก่ปัจเจกชนในฐานะพลโลก และกำหนดแนวทางการคุ้มครองสิทธิให้รัฐนำไปปฏิบัติอย่างไร
5. สนธิสัญญาหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีมีกี่ฉบับ มีอะไรบ้าง และในแต่ละฉบับรัฐมีหน้าที่อย่างไร ปัจเจกชนมีสิทธิและช่องในการเรียกร้องสิทธิให้มีการเยียวยาการละเมิดอย่างไร
6. นอกเหนือจากสนธิสัญญาแล้ว หากมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง ประชาคมโลกแนวทางในการประกันสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอย่างไร

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / ลักษณะทาง กม.	ช่องทางเรียกร้องสิทธิของปัจเจกชน	วิธีการเยียวยาสิทธิแก่ปัจเจกชน	ผลผูกพันทางกฎหมาย
กฎหมายระหว่างประเทศ			
1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	1. ไม่มีโดยตรง	1. อาศัยกระบวนการขององค์กรอื่นที่แตกต่างกันไป	1. ผูกพันทุกรัฐ
2. กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	2. ไม่มีโดยตรง ร้องผ่านทางคณะกรรมาธิการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	2. การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ	2. ผูกพันรัฐภาคี
3. อนุสัญญาสิทธิเด็ก	3. ไม่มีโดยตรง ร้องผ่านทางคณะกรรมาธิการสิทธิเด็ก	3. การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ	3. ผูกพันรัฐภาคี
4. อนุสัญญาขจัดเลือกประ-ติบัติต่อสตรีฯ	4. มี ผ่านทางคณะกรรมาธิการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรี (CEDAW)	4. การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะรับเรื่องร้องทุกข์	4. ผูกพันรัฐภาคี
5. กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมือง และการเมืองฯ	5. มี ผ่านทางคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชน (HRC)	5. การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	5. ผูกพันรัฐภาคี
6. อนุสัญญาต่อต้านการทรมาน	6.ไม่มีโดยตรง ร้องผ่านทางคณะกรรมาธิการต่อต้านการทรมาน	6.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	6.ผูกพันรัฐภาคี
7.อนุสัญญาต่อต้านการเลือกประติบัติต่อเชื้อชาติ	7.ไม่มีโดยตรง ร้องผ่านทางคณะกรรมาธิการต่อต้านการเลือกประติบัติต่อเชื้อชาติ	7.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	7.ผูกพันรัฐภาคี
8.อนุสัญญาสิทธิผู้พิการ	8.ไม่มีโดยตรง ร้องผ่านทางคณะกรรมาธิการสิทธิผู้พิการ	8.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	8.ผูกพันรัฐภาคี

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / ลักษณะทาง กม.	ช่องทางเรียกร้องสิทธิของปัจเจกชน	วิธีการเยียวยาสิทธิแก่ปัจเจกชน	ผลผูกพันทางกฎหมาย
9.อนุสัญญาต่อต้านการบังคับให้บุคคลสูญหาย	9.ไม่มีโดยตรง ร้องผ่านทางคณะกรรมาธิการต่อต้านการบังคับสูญหาย	9.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	9.ผูกพันรัฐภาคี
10.อนุสัญญาสิทธิแรงงานต่างด้าวและครอบครัว	10.ไม่มีโดยตรง ร้องผ่านทางคณะกรรมาธิการสิทธิแรงงานต่างด้าว	10.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	10.ผูกพันรัฐภาคี
11. อนุสัญญาเจนีวา 1949 และพิธีสารฯ 1977	11. อาศัยช่องทางของศาลพิเศษหรือศาลอาญาแต่ละประเทศ	11. การพิพากษาคดีในชั้นศาล และคำสั่งศาลให้เยียวยาผู้เสียหาย	11. เนื้อหาส่วนใหญ่ผูกพันทุกรัฐในฐานะกฎหมายจารีตฯระหว่างประเทศ
12. ธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ	12. มี ผ่านอัยการศาลอาญาระหว่างประเทศ	12. การพิพากษาคดีในชั้นศาล และคำสั่งศาลให้เยียวยาผู้เสียหาย	12. ผูกพันรัฐภาคี และเนื้อหาส่วนใหญ่ผูกพันทุกรัฐในฐานะกฎหมายจารีตฯ ระหว่างประเทศ
ศาลระหว่างประเทศ			
1. ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ)	1. ไม่มี	1. การพิพากษาคดีข้อพิพาทในชั้นศาล และคำสั่งให้คู่กรณีปฏิบัติตาม	1. ผูกพันเฉพาะคู่กรณี
2. ศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC)	2. มี ผ่านทางอัยการศาล	2. การพิพากษาคดีในชั้นศาล และคำสั่งศาลให้เยียวยาผู้เสียหาย โดยมีกองทุนเยียวยาผู้เสียหาย	2. ผูกพันคู่กรณี และมีผลในเชิงบรรทัดฐานด้วย
กลไกระหว่างประเทศ			
1. คณะมนตรีความมั่นคง (SC)	. ไม่มี	1. ออกมติ คำสั่ง หาข้อเท็จจริง	1. ผูกพันทุกฝ่ายอย่างเด็ดขาด
2. ที่ประชุมใหญ่สมัชชา(GA)	2. ไม่มี	2. ออกมติ ความเห็น รายงาน	2. ไม่มีผลผูกพันอย่างเด็ดขาด
3. กระบวนการ 1503	3. มี ส่งไปยังกระบวนการโดยตรง และเป็นความลับ	3. สืบสวนลับ ออกรายงาน ความเห็น ข้อเสนอแนะ	3. ไม่มีผลผูกพันอย่างเด็ดขาด

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / ลักษณะทาง กม.	ช่องทางเรียกร้องสิทธิของปัจเจกชน	วิธีการเยียวยาสิทธิแก่ปัจเจกชน	ผลผูกพันทางกฎหมาย
4. กระบวนการ 1235	4. ไม่มี	4. หาข้อเท็จจริงเปิดเผย ตั้งผู้ตรวจการ และคณะทำงานเพื่อทำรายงาน ข้อเสนอแนะ	4. ไม่มีผลผูกพันอย่างเด็ดขาด
5. ผู้ตรวจการสิทธิมนุษยชน	5. มี ส่งไปยังผู้ตรวจการโดยตรง	5. รับเรื่องร้องทุกข์ หาข้อมูลเพื่อทำรายงาน และเสนอแนะ	5. ไม่มีผลผูกพันอย่างเด็ดขาด
6. คณะกรรมาธิการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม	6. มี	6. ตรวจรายงานของรัฐภาคีเพื่อทำรายงาน ความเห็นและข้อเสนอแนะ	6. มีผลผูกพันรัฐภาคี
7. คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชน (HRC)	7. มี ส่งไปยังคณะกรรมาธิการโดยตรง	7. รับเรื่องร้องทุกข์ ตรวจรายงานของรัฐภาคี เพื่อทำรายงาน ความเห็น และข้อเสนอแนะ	7. มีผลผูกพันรัฐภาคี
8. คณะกรรมาธิการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรีฯ (CEDAW)	8. มี ส่งไปยังคณะกรรมาธิการโดยตรง	8. รับเรื่องร้องทุกข์ ตรวจรายงานของรัฐภาคี เพื่อทำรายงาน ความเห็น และข้อเสนอแนะ	8. มีผลผูกพันรัฐภาคี
9. โครงการอาหารโลก (WFP)	9. ไม่มี	9. จัดโครงการความช่วยเหลือด้านอาหาร และการพัฒนา	9. ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย
10. กองทุนเด็ก (UNICEF)	10. ไม่มี	10. จัดโครงการด้านโภชนาการให้กลุ่มเด็ก	10.ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย
11. สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย (UNHCR)	11. ไม่มี	11. .ให้ความช่วยเหลือด้านอาหารแก่ผู้ลี้ภัย ผู้พลัดถิ่น	11. ผูกพันในส่วนที่เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศ
12. องค์การอาหารและเกษตร (FAO)	12. ไม่มี	12. ให้ข้อมูล ความรู้ เทคนิคแก่หน่วยงานต่างๆ	12. ผูกพันรัฐสมาชิก
13. กองทุนพัฒนาเกษตรกรรม (IFAD)	13. ไม่มี	13. สนับสนุนเงินทุนแก่โครงการพัฒนาเกษตรกรรม	13.ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / ลักษณะทาง กม.	ช่องทางเรียกร้องสิทธิของปัจเจกชน	วิธีการเยียวยาสิทธิแก่ปัจเจกชน	ผลผูกพันทางกฎหมาย
14. องค์การการค้าโลก (WTO)	14. ไม่มี ต้องผ่านรัฐ หรือองค์กรพัฒนาเอกชน	14. ลดการบิดเบือนตลาด กำหนดกรอบรักษาความมั่นคงทางสังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรร่วม	14. มีผลผูกพันรัฐสมาชิกอย่างเด็ดขาด
15. กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)	15. ไม่มี	15. การปล่อยเงินกู้ และให้ข้อมูล คำแนะนำ	15. ผูกพันรัฐสมาชิกโดยเฉพาะรัฐผู้กู้เงิน
16. ธนาคารโลก (WORLDBANK)	16. ไม่มี	16. การสนับสนุนเงินทุนโครงการปฏิรูป และพัฒนาชนบท	16.ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย
17. องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO)	17. ไม่มี ต้องส่งผ่านระบบไตรภาคีขององค์การ	17. ออกอนุสัญญาคุ้มครองสิทธิแรงงาน ตรวจตราการบังคับใช้สิทธิตามอนุสัญญา	17. ผูกพันรัฐภาคีของอนุสัญญาย่อยแต่ละฉบับ
กฎหมายระดับภูมิภาค			
1. ปฏิญญาสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป	1. มี ต้องเรียกร้องผ่านองค์กร	1. การตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ และทำข้อเสนอแนะ	1. ผูกพันรัฐภาคี
2. พิธีสารฯ ซานซัลวาดอร์	2. มีเฉพาะสิทธิพลเมือง	2. การตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ และทำข้อเสนอแนะ	2. ผูกพันรัฐภาคี
3. กฎบัตรสิทธิมนุษยชนและสิทธิประชาชนอัฟริกัน	3. มี ทั้งทางคณะกรรมการสิทธิ และศาลในอนาคต	3. การตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ และทำข้อเสนอแนะ และบังคับใช้สิทธิในชั้นศาลในอนาคต	3. ผูกพันรัฐภาคี
การบังคับใช้สิทธิในศาลภูมิภาค			
1. ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป	1. มีเฉพาะสิทธิพลเมือง	1. คำพิพากษา คำสั่งศาล	1. ผูกพันรัฐภาคี
2. ศาลสิทธิมนุษยชนอเมริกา	2. มี มีเฉพาะสิทธิพลเมือง	2. คำพิพากษา คำสั่งศาล	2. ผูกพันรัฐภาคี
3. ศาลสิทธิมนุษยชน และสิทธิประชาชนอัฟริกัน	3. มี เมื่อศาลมีผลทางกฎหมาย	3. คำพิพากษา คำสั่งศาล	3. ผูกพันรัฐภาคี

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / ลักษณะทาง กม.	ช่องทางเรียกร้องสิทธิของปัจเจกชน	วิธีการเยียวยาสิทธิแก่ปัจเจกชน	ผลผูกพันทางกฎหมาย
กลไกระดับภูมิภาค			
1. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรป	1. มี มีเฉพาะสิทธิพลเมือง	1. รับเรื่องร้องทุกข์จากปัจเจกชน สืบสวนหาข้อมูล ออกมติ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะ	1. ผูกพันรัฐภาคี แต่ต้องให้สภามนตรีรับรองก่อน
2. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งอเมริกา	2. มี มีเฉพาะสิทธิพลเมือง	2. รับเรื่องร้องทุกข์จากปัจเจกชน สืบสวนหาข้อมูล ออกมติ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะ	2. ผูกพันรัฐภาคี
3. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และสิทธิประชาชนอัฟริกัน	3. มีช่องทางกฎหมายเท่าเทียมสิทธิพลเมืองฯ กับ สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	3. รับเรื่องร้องทุกข์จากปัจเจกชน สืบสวนหาข้อมูล ออกมติ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะ	3. ผูกพันรัฐภาคี

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการและกลไกเยียวยาภายในรัฐ

มาตรการ / ลักษณะทาง กม.	ช่องทางเรียกร้องสิทธิของปัจเจกชน	วิธีการเยียวยาสิทธิแก่ปัจเจกชน	ผลผูกพันทางกฎหมาย
กฎหมายภายใน			
1. รัฐธรรมนูญ	1. มี แล้วแต่รัฐธรรมนูญจะกำหนดว่าผ่านกระบวนการใด	1. รับรองสิทธิด้านอาหารของปัจเจกชน และสร้างกระบวนการเยียวยาสิทธิมารองรับ	1. มีผลผูกพันต่อทุกองค์กร และสร้างบรรทัดฐานในการบังคับใช้สิทธิในกฎหมายทุกระดับ รวมถึงในชั้นศาล
2. กฎหมายนโยบายความสิทธิมนุษยชน	เช่น ต่อศาล ผู้ตรวจการฯ หรือคณะกรรมการสิทธิ	2. รับรองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน และกำหนดอำนาจหน้าที่ให้หน่วยงานรัฐต้องเยียวยาสิทธิ	2. มีผลผูกพันต่อองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งหมด สามารถอ้างอิงในชั้นศาลได้
3. กฎหมายสิทธิมนุษยชน	2. มี ผ่านศาล หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง	3. รับรองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน และกำหนดอำนาจหน้าที่ให้หน่วยงานรัฐต้องจัดมาตรการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	3. มีผลผูกพันต่อองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งหมด สามารถอ้างอิงในชั้นศาลได้
การบังคับใช้สิทธิในศาล			
1. การบังคับใช้สิทธิในศาลรัฐธรรมนูญ	1. มี ตามที่รัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศกำหนด	1. การพิพากษาคดี การออกคำสั่งให้กระทำ หรืองดเว้น	1. มีผลผูกพันในเชิงบรรทัดฐาน
2. การบังคับใช้สิทธิในศาลสูงสุด	2. มี ตามที่ระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศกำหนด	2. การพิพากษาคดี การออกคำสั่งให้กระทำ หรืองดเว้น	2. มีผลผูกพันในเชิงบรรทัดฐาน
3. การบังคับใช้สิทธิในศาลยุติธรรม	3. มี ตามที่กฎหมายเฉพาะแต่ละฉบับกำหนดว่าให้ใช้ช่องทางใด	3. การพิพากษาคดี การออกคำสั่งให้กระทำ หรืองดเว้น รวมถึงคำสั่งให้มีกระบวนการเยียวเพิ่มเติม เช่น การชดใช้ชดเชยความเสียหาย	3. มีผลผูกพันต่อคู่กรณี และสามารถนำไปเทียบเคียงตีความคดีอื่นที่มีข้อเท็จจริงเหมือนกัน

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / ลักษณะทาง กม.	ช่องทางเรียกร้องสิทธิของปัจเจกชน	วิธีการเยียวยาสิทธิแก่ปัจเจกชน	ผลผูกพันทางกฎหมาย
กลไกระดับชาติ			
1. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	1. มี ตามที่รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายจัดตั้งองค์กรกำหนด	1. รับเรื่องร้องทุกข์ สืบสวน ออกคำสั่ง หรือข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1. มีผลผูกพันต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามบทบัญญัติกฎหมายที่จัดตั้งองค์กร
2. ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา	2. มี ตามที่รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายจัดตั้งองค์กรกำหนด	2. รับเรื่องร้องทุกข์ สืบสวน ออกคำสั่ง หรือข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเรื่องเข้าสู่รัฐสภา	2. มีผลผูกพันต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามบทบัญญัติกฎหมายที่จัดตั้งองค์กร
3. กรรมการสิทธิ/ผู้ตรวจการสิทธิมนุษยชนโดยตรง	3. มี ตามที่รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายจัดตั้งองค์กรกำหนด	3. รับเรื่องร้องทุกข์ สืบสวน ออกคำสั่ง หรือข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเรื่องเข้าสู่รัฐสภา รัฐบาล	3. มีผลผูกพันต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามบทบัญญัติกฎหมายที่จัดตั้งองค์กร

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ตามกฎหมาย กับ กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น

มาตรการ / สิ่งที่ปรากฏ	วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย	กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น
กฎหมาย		
1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	1. อาศัยกระบวนการขององค์กรอื่นที่แตกต่างกันไป	1. มีการอ้างอิงสิทธิมนุษยชน ในหลายกรณีทั้งมติขององค์กรด้านสิทธิมนุษยชน และองค์การระหว่างประเทศ
2. กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	2. การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ	2. มีการอ้างอิงสิทธิมนุษยชน ในหลายกรณีทั้งมติขององค์กรด้านสิทธิมนุษยชน และองค์การระหว่างประเทศ และมีการตรวจตรารายงานของรัฐภาคีในประเด็นสิทธิมนุษยชน
3. อนุสัญญาสิทธิเด็ก	3. การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ	3. มีการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนในลักษณะสิทธิของเด็ก
4. อนุสัญญาขจัดเลือกประ-ติบัติต่อสตรีฯ	4. การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะรับเรื่องร้องทุกข์	4. มีการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนในลักษณะสิทธิด้านสาธารณสุขและโภชนาการของสตรีกลุ่มเสี่ยง และสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนการทำงานอย่างเป็นธรรม และเข้าถึงโครงการต่างๆ
5. กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมือง และการเมืองฯ	5. การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	5. มีการตีความของคณะกรรมาธิการฯ ให้สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนอยู่ในขอบเขตอำนาจของคณะกรรมาธิการฯ เพื่อตรวจตราการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน
6. อนุสัญญาต่อต้านการทรมาน	6.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	6.มีการตีความของคณะกรรมาธิการฯ ให้สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนอยู่ในขอบเขตอำนาจของคณะกรรมาธิการฯ เพื่อตรวจตราการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน
7.อนุสัญญาต่อต้านการเลือกประติบัติต่อเชื้อชาติ	7.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	7.มีการตีความของคณะกรรมาธิการฯ ให้สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนอยู่ในขอบเขตอำนาจของคณะกรรมาธิการฯ เพื่อตรวจตราการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน
8.อนุสัญญาสิทธิผู้พิการ	8.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	8.มีการตีความของคณะกรรมาธิการฯ ให้สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนอยู่ในขอบเขตอำนาจของคณะกรรมาธิการฯ เพื่อตรวจตราการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / สิ่งที่ปรากฏ	วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย	กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น
9.อนุสัญญาต่อต้านการบังคับให้บุคคลสูญหาย	9.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	9.มีการตีความของคณะกรรมาธิการฯ ให้สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนอยู่ในขอบเขตอำนาจของคณะกรรมาธิการฯ เพื่อตรวจตราการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน
10.อนุสัญญาสิทธิแรงงานต่างด้าวและครอบครัว	10.การตรวจรายงานของรัฐภาคี และการทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะ รับเรื่องร้องทุกข์	10.มีการตีความของคณะกรรมาธิการฯ ให้สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนอยู่ในขอบเขตอำนาจของคณะกรรมาธิการฯ เพื่อตรวจตราการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน
11. อนุสัญญาเจนีวา 1949 และพิธีสารฯ 1977	11. การพิพากษาคดีในชั้นศาล และคำสั่งศาลให้เยียวยาผู้เสียหาย	11. มีการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในยามสงคราม เช่น กรณีอิสราเอล กับ ปาเลสไตน์ ก็คำนึงถึงความจำเป็นทางการทหารกับการลิดรอนสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในเขตกักบริเวณ
12. ธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ	12. การพิพากษาคดีในชั้นศาล และคำสั่งศาลให้เยียวยาผู้เสียหาย	12. แม้ยังไม่มีคดีที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยตรงขึ้นสู่ศาล แต่ก็เป็นที่แน่ชัดว่าหากเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนจริงก็อยู่ในเขตอำนาจของธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ
การบังคับใช้สิทธิในชั้นศาล		
1. ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ)	1. การพิพากษาคดีข้อพิพาทในชั้นศาล และคำสั่งให้คู่กรณีปฏิบัติตาม	1. ไม่ปรากฏกรณีศึกษา
2. ศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC)	2. การพิพากษาคดีในชั้นศาล และคำสั่งศาลให้เยียวยาผู้เสียหาย โดยมีกองทุนเยียวยาผู้เสียหาย	2. มีคดีที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยตรงขึ้นสู่ศาล และก็เป็นที่แน่ชัดว่าหากเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนจริงก็อยู่ในเขตอำนาจของธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ
กลไกบังคับใช้สิทธิ		
1. คณะมนตรีความมั่นคง(SC)	1. ออกมติ คำสั่ง หาข้อเท็จจริง	1. การออกมติต่างๆของคณะมนตรีคำนึงสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนมากขึ้นโดยงดการลงโทษทางเศรษฐกิจที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในกรณีมติต่ออิหร่าน เกาหลีเหนือ
2. ที่ประชุมใหญ่สมัชชา(GA)	2. ออกมติ ความเห็น รายงาน	2. มีการออกมติ หรือรับรองรายงานของกลไกตรวจตราการบังคับใช้สิทธิมนุษยชน เช่น การรับรองรายงานและข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการสิทธิมนุษยชน

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / สิ่งที่ปรากฏ	วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย	กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น
3. กระบวนการ 1503	3. สืบสวนลับ ออกรายงาน ความเห็น ข้อเสนอแนะ	3. เนื่องจากระบวนการลับ จึงไม่ปรากฏคดีที่ไม่เสร็จสิ้นว่ามีกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ส่วนคดีที่สำเร็จก็มีเรื่องสิทธิมนุษยชน
4. กระบวนการ 1235	4. หาข้อเท็จจริงเปิดเผย ตั้งผู้ตรวจการ และคณะทำงานเพื่อทำรายงาน ข้อเสนอแนะ	4. มีรายงานและข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการพิเศษในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในหลายกรณี อาทิ สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในเกาหลีเหนือ
5. ผู้ตรวจการสิทธิมนุษยชน	5. รับเรื่องร้องทุกข์ หาข้อมูลเพื่อทำรายงาน และเสนอแนะ	5. แม้ไม่ปรากฏกรณีที่ปัจเจกชนส่งเรื่องร้องทุกข์แต่ก็มีช่องทางเปิดไว้ และผู้ตรวจการฯก็ได้เข้าไปตรวจตราสิทธิมนุษยชนในหลายประเทศ เช่น อินเดีย บราซิล นิคารากัว ไนเจอร์ ฯ
6. คณะกรรมาธิการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม	6. ตรวจรายงานของรัฐภาคีเพื่อทำรายงาน ความเห็น และข้อเสนอแนะ	6. มีการตรวจตรารายงานของหลายประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เช่น รายงานของญี่ปุ่น รวมถึงมีการออกความเห็นทั่วไปฉบับที่ 12 ที่เกี่ยวกับการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน
7. คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชน (HRC)	7. ตรวจรายงานของรัฐภาคีเพื่อทำรายงาน ความเห็น และข้อเสนอแนะ	7.ปรากฏกรณีที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยตรง และกระบวนการก็เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนร้องทุกข์ได้โดยตรง
8. คณะกรรมาธิการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรีฯ (CEDAW)	8. ตรวจรายงานของรัฐภาคีเพื่อทำรายงาน ความเห็น และข้อเสนอแนะ	8. ปรากฏกรณีที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยตรง และกระบวนการก็เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนร้องทุกข์ได้โดยตรง
9. คณะกรรมาธิการต่อต้านการทรมาน	9.ตรวจรายงานของรัฐภาคีเพื่อทำรายงาน ความเห็น และข้อเสนอแนะ	9.มีการตรวจตรารายงานของหลายประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน รวมถึงมีการออกความเห็นเพื่อการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของรัฐและเหยื่อ
10.คณะกรรมาธิการต่อต้านการเลือกประติบัติต่อเชื้อชาติ	10.ตรวจรายงานของรัฐภาคีเพื่อทำรายงาน ความเห็น และข้อเสนอแนะ	10.มีการตรวจตรารายงานของหลายประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน รวมถึงมีการออกความเห็นเพื่อการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเชื้อชาติ
11.คณะกรรมาธิการสิทธิผู้พิการ	11.ตรวจรายงานของรัฐภาคีเพื่อทำรายงาน ความเห็น และข้อเสนอแนะ	11.มีการตรวจตรารายงานของหลายประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน รวมถึงมีการออกความเห็นเพื่อการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของผู้พิการ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / สิ่งที่ปรากฏ	วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย	กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น
12.คณะกรรมาธิการต่อต้านการบังคับให้บุคคลสูญหาย	12.ตรวจรายงานของรัฐภาคีเพื่อทำรายงาน ความเห็นและข้อเสนอแนะ	12. มีการตรวจตรารายงานของหลายประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน รวมถึงมีการออกความเห็นเพื่อการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนและญาติผู้สูญหาย
13.คณะกรรมาธิการสิทธิแรงงานต่างด้าวและครอบครัว	13.ตรวจรายงานของรัฐภาคีเพื่อทำรายงาน ความเห็นและข้อเสนอแนะ	13. มีการตรวจตรารายงานของหลายประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน รวมถึงมีการออกความเห็นเพื่อการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของแรงงานต่างด้าวและครอบครัว
14. องค์การอาหารและเกษตร (FAO)	14. ให้ข้อมูล ความรู้ เทคนิคแก่หน่วยงานต่างๆ	14. จัดการประชุมระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการเยียวยาสิทธิมนุษยชนในทุกระดับ และจัดระบบข้อมูล FIVIMS GIEWS
15. องค์การการค้าโลก(WTO)	15. ลดการบิดเบือนตลาดสินค้าเกษตร กำหนดกรอบรักษาความมั่นคงด้านสังคมและการอนุรักษ์ทรัพยากรร่วม	15. มาตรการลดการอุดหนุนและเปิดตลาดในรอบอุรุกวัย การเปิดให้ส่งช่วยเหลือด้านอาหารได้ ปรากฏคดีปลาโลมา-ทูน่า และคดีเต่า-กุ้ง ที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรร่วม มีความพยายามนำประเด็นความมั่นคงด้านอาหารเข้าสู่การเจรจา
การกระตุ้นความรับรู้สิทธิและเพิ่มความสามารถกลุ่มเสี่ยง		
1. การกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิทธิ	1. การให้ความรู้สิทธิมนุษยชน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	1. การทำงานของ FAO ร่วมกับรัฐ เช่น โครงการร่วกับบราซิล หรือกับองค์กรอื่น เช่น WAGGGS เพื่อให้ความรู้กับประชาชน
2. การเพิ่มความสามารถให้กลุ่มเสี่ยง	2. การทำงานขององค์การระหว่างประเทศเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงให้ได้รับการเยียวยา	การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของ FIAN, Foodfirst, Via Campesina

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ระดับภูมิภาค

มาตรการ / สิ่งที่ปรากฏ	วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย	กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น
กฎหมาย		
1. กฎบัตรสิทธิมนุษยชนยุโรป	1. รับรองสิทธิเพื่อการตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ และทำข้อเสนอแนะ	1. รับรองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนโดยตรง ในประเด็นสิทธิพลเมืองฯ ปัจเจกชนจึงฟ้องร้องต่อศาลโดยตรงได้ และสามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการสิทธิฯได้โดยตรง
2. พิธีสารฯ ซานซัลวาดอร์	2. รับรองสิทธิเพื่อการตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ และทำข้อเสนอแนะ	2. รับรองสิทธิมนุษยชนโดยตรง ในประเด็นสิทธิพลเมืองฯ ปัจเจกชนฟ้องร้องต่อศาลโดยตรงได้ และไม่สามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการสิทธิฯได้โดยตรง
3. กฎบัตรสิทธิมนุษยชน และสิทธิประชาชนอัฟริกัน	3. รับรองสิทธิเพื่อการตรวจตราการบังคับใช้สิทธิ และทำข้อเสนอแนะ และบังคับใช้สิทธิในชั้นศาลในอนาคต	3. รับรองสิทธิมนุษยชน โดย ในประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งหลาย ปัจเจกชนสามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการสิทธิฯได้โดยตรง และในอนาคตสามารถอ้างอิงในศาลได้เมื่อการจัดตั้งศาลมีผลบังคับใช้
การบังคับใช้สิทธิในศาล		
1. ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป	1. คำพิพากษา คำสั่งศาล	1. ปัจเจกชนเรียกร้องสิทธิมนุษยชนต่อศาลโดยตรงได้ เช่น มีคดี Hatton & others V. United Kingdom ที่ศาลชี้ว่าการขาดช่องทางเยียวยาสิทธิของปัจเจกชนในชั้นศาลถือเป็นการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
2. ศาลสิทธิมนุษยชนอเมริกา	2. คำพิพากษา คำสั่งศาล	2. ปัจเจกชนเรียกร้องสิทธิมนุษยชนต่อศาลโดยตรงได้ มีกรณีศึกษาสิทธิพลเมือง
3. ศาลสิทธิมนุษยชน และสิทธิประชาชนอัฟริกัน	3. คำพิพากษา คำสั่งศาล	3. ในอนาคตปัจเจกชนสามารถเรียกร้องสิทธิมนุษยชนในศาลได้เมื่อการจัดตั้งศาลมีผลบังคับใช้ จึงยังไม่มีกรณีศึกษา
กลไกบังคับใช้สิทธิ		
1. คณะกรรมการสิทธิทางสังคมยุโรป	1. รับเรื่องร้องทุกข์จากปัจเจกชน สืบสวนหาข้อมูลออกมติ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะ	1. ปัจเจกชนสามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการสิทธิฯได้โดยตรง และมีกรณีที่เกี่ยวข้อง คือ คดี Jon Kristinssons V. Iceland ที่ทำให้ประเทศจัดตั้งศาลภายในเพื่อประกันการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในประเทศ
2. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งอเมริกา	2. รับเรื่องร้องทุกข์จากปัจเจกชน สืบสวนหาข้อมูลออกมติ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะ	2. ปัจเจกชนสามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการสิทธิฯได้โดยตรง และมีกรณีที่เกี่ยวข้อง คือ คดีเงินบำนาญประเทศเปรู คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนภูมิภาคอเมริกาวินิจฉัยว่ารัฐบาลเปรูละเมิดสิทธิของผู้รับเงินบำนาญถือว่าเป็นการละเมิดต่อหลักการพัฒนาสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / สิ่งที่ปรากฏ	วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย	กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น
3. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และสิทธิประชาชนอัฟริกัน	3. รับเรื่องร้องทุกข์จากปัจเจกชน สืบสวนหาข้อมูลออกมติ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะ	3. ปัจเจกชนสามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการสิทธิฯได้โดยตรง มีกรณีศึกษา คือ - กรณี 4 NGOs V. Former Zaire คณะกรรมการชี้ว่ารัฐบกพร่องต่อการประกันสิทธิของปัจเจกชนในการเข้าถึงน้ำดื่ม และเรียกร้องให้รัฐมีมาตรการเยียวยาสิทธิให้แก่ปัจเจกชนที่ได้รับความที่ถูกละเมิด - กรณี ชาวโอโกนี่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งภูมิภาคอัฟริกา ชี้ว่ารัฐมีหน้าที่งดเว้นการแทรกแซงการเข้าถึงอาหารของประชาชน
มาตรการกระตุ้นความรับรู้สิทธิและเพิ่มความสามารถกลุ่มเสี่ยง		
1. การกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิทธิ	1. การให้ความรู้สิทธิมนุษยชน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	1. การให้รู้ด้านสิทธิมนุษยชน และสิทธิมนุษยชนในระดับอุดมศึกษา เช่น สถาบันกฎหมายสหภาพยุโรป
2. การเพิ่มความสามารถให้กลุ่มเสี่ยง	2. การทำงานขององค์การระหว่างประเทศเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงให้ได้รับการเยียวยา	2. กรณีองค์กรพัฒนาเอกชน 4 องค์กร ได้นำเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศซาอีร์ (เดิม) เข้าสู่กระบวนการของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งอัฟริกา

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ระดับรัฐ

มาตรการ / สิ่งที่ปรากฏ	วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย	กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น
กฎหมาย		
1. รัฐธรรมนูญ	1. รับรองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน และสร้างกระบวนการเยียวยาสิทธิมารองรับ	1. มีจำนวนประเทศที่รับรองสิทธิมนุษยชนเข้มข้นต่างกันไป โดยรัฐธรรมนูญอัฟริกาใต้รับรองสิทธิอย่างชัดแจ้ง คดี PUCL ศาลสูงอินเดียตีความว่ารัฐธรรมนูญรับรองสิทธิมนุษยชนในฐานะสิทธิในการมีชีวิต
2. กฎหมายนโยบายความมั่นคงทางสังคม	2. รับรองสิทธิในความมั่นคงด้านสังคมของปัจเจกชน และกำหนดอำนาจหน้าที่ให้หน่วยงานรัฐต้องเยียวยาสิทธิ	2. ประเทศนอรเวย์ได้ผลักดันให้มีแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนเข้าผนวกกับนโยบายในการบริหารประเทศโดยออกเป็น พรบ. มลรัฐควีเบคแห่งแคนาดาได้ออก พรบ.แก้ไขความยากจนที่มีสิทธิมนุษยชนเป็นแกนกลาง
3. กฎหมายภายในเพื่อมนุษย์และชุมชน	3. รับรองสิทธิในที่ทำกินของปัจเจกชนและชุมชน	3. ประเทศอินเดียมีรัฐบัญญัติคุ้มครองสิทธิชนพื้นเมืองในการใช้สอยทรัพยากรดั้งเดิมของชุมชน
4. กฎหมายกระบวนวิธีเยียวยาสิทธิปัจเจกชน	4. จัดตั้งกระบวนการยุติธรรมเพื่อเยียวยาสิทธิของปัจเจกชน	- ประเทศญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายและมาตรการพิเศษเพื่อส่งเสริมเกษตรกร ควบคู่ไปกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 1946
การบังคับใช้สิทธิในชั้นศาล		
1. การบังคับใช้สิทธิในศาลรัฐธรรมนูญ	1. การพิพากษาคดี การออกคำสั่งให้กระทำ หรืองดเว้น	1. คดี สามผู้อพยพชาวเช็ค รัฐบาลท้องถิ่นไม่อนุญาตให้คนทั้งสามหางาน และไม่จัดบริการขั้นพื้นฐานให้กับบุคคลทั้งสาม ศาลสหพันธรัฐวินิจฉัยว่าศาลไม่มีอำนาจในการจัดลำดับความสำคัญในการจัดสวัสดิการเพื่อตอบสนองสิทธิของปัจเจกชนเอง แต่ชี้ว่ารัฐต้องเปิดโอกาสให้ทั้งสามเข้าถึงสวัสดิการของรัฐได้ ส่วนจะเป็นโครงการรูปแบบใดก็แล้วแต่รัฐ - คดี Grootboom Case ศาลรัฐธรรมนูญอัฟริกาใต้พิจารณาความสมเหตุสมผลของโครงการที่รัฐจัดให้แก่กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการเวนคืน สั่งให้รัฐประสานงานกับหน่วยงานต่างๆเพื่อจัดโครงการที่อยู่อาศัยที่ตอบสนองกลุ่มเสี่ยงที่สุดก่อน โดยคำนึงถึงความสมเหตุสมผลด้วย ว่ากลุ่มนั้นสามารถเข้าถึงโครงการได้และเน้นว่าศาลรับรองสิทธิของปัจเจกชนด้วยคำพิพากษา แต่รัฐเป็นผู้เลือกรูปแบบ และจัดทำโครงการ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / สิ่งที่ปรากฏ	วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย	กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น
2. การบังคับใช้สิทธิในศาลสูงสุด	2. การพิพากษาคดี การออกคำสั่งให้กระทำ หรืองดเว้น	2. คดี PUCL ศาลสูงอินเดียตัดสินให้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนเท่าเทียมกับสิทธิในการมีชีวิต สั่งให้รัฐบาลออกมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการหิวโหยของกลุ่มเสี่ยงให้รัฐดูแล กลุ่มเด็ก สตรี ผู้พิการ ผู้ที่ไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้ ฯลฯ จัดมาตรการที่หลากหลายตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกัน เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็ก และชี้ว่าฝ่ายบริหารต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาล เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการจัดโครงการต่างๆตามที่กรอบรัฐธรรมนูญกำหนดอยู่แล้ว และให้มีคณะกรรมการคอยตรวจตราการบังคับใช้ด้วย - Aquaculture Case ที่ศาลสูงอินเดียยืนยันสิทธิของชนพื้นเมืองในการใช้สอยทรัพยากรริมชายฝั่งทำประมงแบบดั้งเดิมเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร - คดี Samatha Case ที่ศาลสูงอินเดียตัดสินให้ชนพื้นเมืองมีสิทธิในที่ดินดั้งเดิม
กลไกบังคับใช้สิทธิ		
1. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	1. รับเรื่องร้องทุกข์ สืบสวน ออกคำสั่ง หรือข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1. คดี Grootboom case คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งอัฟริกาใต้เป็นผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ แล้วนำคดีเข้าสู่กระบวนการเยียวยาของศาล จนศาลมีคำพิพากษาให้คณะกรรมการเป็นผู้ตรวจตราการบังคับใช้สิทธิตามคำพิพากษา - คดี PUCL คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนอินเดียได้ผลักดันประเด็นความขาดแคลนอาหารเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลสูง จนศาลตัดสินให้รัฐต้องหามาตรการรองรับกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับความเดือดร้อนจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจด้านอาหาร
2. ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา	2. รับเรื่องร้องทุกข์ สืบสวน ออกคำสั่ง หรือข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรัฐสภา	2. ผู้ตรวจการประเทศกัวเตมาลาได้รวมเอาสิทธิมนุษยชนเข้ามาอยู่ในเขตอำนาจการทำงานของตน

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มาตรการ / สิ่งที่ปรากฏ	วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย	กรณีศึกษาที่เกิดขึ้น
3. กรรมการสิทธิ/ผู้ตรวจการสิทธิมนุษยชนโดยตรง	3. รับเรื่องร้องทุกข์ สืบสวน ออกคำสั่ง หรือข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา หรือรัฐบาล	3.ผู้แทนพิเศษสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่แต่งตั้งโดยกระทรวงยุติธรรมของบราซิล - การจัดตั้งการประชุมเกี่ยวกับความมั่นคงด้านอาหารแห่งชาติขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสิทธิมนุษยชนด้านอาหารในประเทศ (CNPDA) ในบราซิล และโบลิเวีย - เซียร์ราลีโอน ก็ได้แต่งตั้งเลขาธิการสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อประสานรัฐบาลกับผู้ให้ความช่วยเหลือด้านอาหารที่เกี่ยวข้อง - คดี PUCL ศาลสูงอินเดียสั่งให้มีคณะกรรมการสองคนคอยทำหน้าที่ตรวจตราการบังคับใช้สิทธิตามคำพิพากษา
การกระตุ้นความรับรู้สิทธิ และเพิ่มความสามารถกลุ่มเสี่ยง		
1. การกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิทธิ	1. การให้ความรู้สิทธิมนุษยชน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	1. การจัดตั้งคณะวิชา หรือสถาบันด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิมนุษยชนในมหาวิทยาลัยออสโล และมหาวิทยาลัยในอัฟริกาใต้ - การให้ความรู้สิทธิมนุษยชนของ รายการวิทยุ Radio Gaya ในไนเจอร์ - การรณรงค์ให้ประชาชนรับรู้สิทธิมนุษยชนของขบวนการ Zero Hunger ในบราซิล
2. การเพิ่มความสามารถให้กลุ่มเสี่ยง	2. การทำงานขององค์การระหว่างประเทศเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงให้ได้รับการเยียวยา	2. โครงการของสมาคมเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไนเจอร์ ซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมให้ความรู้ทางกฎหมายกับประชาชน การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ - การตั้งคณะมนตรีความมั่นคงด้านอาหาร (CONSEA) ซึ่งองค์ประชุมของคณะมนตรีประกอบไปด้วยองค์กรพัฒนาเอกชนกว่าครึ่งผสานกับหน่วยงานของรัฐในบราซิล - คดี PUCL องค์กร PUCL (People's Union for Civil Liberties)ได้นำเรื่องความหิวโหยเข้าสู่กระบวนการศาลจนมีมาตรการเยียวยาสิทธิของกลุ่มเสี่ยงในที่สุด - เครือข่ายชาวนา Via Campesina ซึ่งเป็นองค์กรที่เริ่มต้นเคลื่อนไหวในการเรียกร้องสิทธิในที่ทำกินในประเทศบราซิล

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ส่วนที่ 2
กฎหมายสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ

วัตถุประสงค์

นักศึกษาเกิดความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและระบบกฎหมายสิทธิมนุษยชนภายในในส่วนที่ 2 ซึ่งว่าด้วยกฎหมายสิทธิมนุษยชนของรัฐไทยในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ที่มา และแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย
2. พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย
3. กฎหมาย และกลไกการเยียวยาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย
4. กรณีศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน
5. บทเรียนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย
6. ลู่ทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

1. ที่มา และแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

กฎหมายสิทธิมนุษยชนจึงเป็นเครื่องมือในการรักษาความหลากหลายของมนุษย์ในสังคม เพื่อธำรงเผ่าพันธุ์มนุษย์และสร้างสันติให้สังคม โดยไม่สร้างความรุนแรงด้วยความแตกต่างสามารถเกิดขึ้นได้ แต่ไม่ได้ เลือกปฏิบัติ บริการสาธารณะต้องเท่าเทียมกัน แต่คุณภาพจะเท่ากันหรือไม่ ไม่ทราบได้แน่นอน

ดังนั้นกฎหมายสิทธิมนุษยชนจึงเป็นหลักประกันสันติภาพให้กับสังคม โดยเปิดโอกาสให้มนุษย์ทั้งหลายมีพื้นที่ในสังคม และอยู่กันอย่างสงบสุข การมีพื้นที่ เพื่อให้เกิดการแสดงออกซึ่งศักยภาพ หรือความสามารถอื่นๆ อาจนำมาซึ่งคุณูปการต่างๆต่อสังคมส่วนอื่นๆได้ และนำไปสู่การพัฒนาในความแตกต่างหลากหลาย และความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา ก็ต้องมีความเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ[1] กฎหมายสิทธิมนุษยชนจึงเป็นเครื่องมือขจัดข้อขัดแย้งในสังคม ทั้งในแนวดิ่ง และแนวราบ **ความขัดแย้งทางสิทธิมนุษยชนในแนวดิ่ง** ก็คือ ประชาชนจะลุกฮือ ไม่ทำตามกรอบ รัฐใช้อำนาจในการปราบปรามนำไปสู่ความขัดแย้ง แนวดิ่ง คือ ความสัมพันธ์กับกลุ่มที่มีอำนาจเหนือขึ้นไป ที่อำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกัน

ส่วน**ความขัดแย้งทางสิทธิมนุษยชนในแนวราบ** ก็คือ ประชาชน และ ประชาชนไม่มีการควบคุมในสิ่งมีตนเองคิด หรือ เชื่อ เปลี่ยนเป็นการกระทำตราบเท่าที่ไม่ละเมิดผู้อื่น และ ผู้อื่น ก็ไม่ละเมิดเรา แนวราบ คือ ความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมที่มีอำนาจต่อรองเท่ากัน

---

[1] เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,2549.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กฎหมายสิทธิมนุษยชนสากลจึงให้หลักประกันแก่มนุษย์ หรือกลุ่มชนในการกำหนดอนาคตตนเอง ปลอดจากการประหัตประหาร ให้หลักประกัน หมายถึงเรื่องของ ชีวิต และ ความเสี่ยง โดยมีกฎหมายมาให้หลักประกันต่างๆ เพื่อให้เกิดการไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการใช้เสรีภาพในการกำหนดอนาคตต่างๆได้อย่างหลากหลาย และ ป้องกันผู้มีอำนาจมาประหัตประหารผู้ที่คิดต่างได้ด้วย

การผลักดันคนบางกลุ่มออกจากสังคมทำให้เกิดการแตกแยก หรือ การทำให้คนในสังคมเกิดความขัดแย้งด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางความคิด หากกลุ่มผู้มีอำนาจควบคุมและกดขี่ประชาชนไม่ให้กำหนดอนาคตในชีวิตและสังคมแล้วละก็จะทำให้เกิดสิทธิกับประชาชนผู้ถูกกดขี่ (Peoples) ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองนั่นก็คือ การก่อตัวของ “หลักการกำหนดอนาคตตนเอง” ของประชาชนผู้ถูกกดขี่นั่นเอง กล่าวโดยสรุป การกำหนดอนาคต จึงตรงกับเรื่องของ เสรีภาพ ความหลากหลาย จึงตรงกับเรื่องของ ความเสมอภาค สันติภาพ ตรงกับเรื่องของ ภารดรภาพ กล่าวคือในสังคมนั้นแม้จะมีความแตกต่างหลากหลาย แต่ก็ต้องหาวิธีการที่ปรองดองกันอย่างสันติวิธีนั่นเอง

ทำไมบางสังคมถึงไม่ยอมรับสิทธิในความเท่าเทียมกันของคนในสังคมสยามไทย คำสอนทางพุทธศาสนาอธิบายว่าหลักการรองรับการให้สิ่งที่อนุโลมเรียกว่าสิทธิ และหน้าที่ระหว่างคนฐานะต่างๆ(สังเกตว่ายังไม่ใช่คนที่เป็นนามธรรมที่เป็น สิ่งสากลทั่วไป) ขึ้นอยู่กับความเข้าใจและมีสำนึกใน 1) การไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน 2) เคารพซึ่งกันและกัน 3) เกื้อกูลซึ่งกันและกัน 4) ผูกน้ำใจซึ่งกันและกันอย่างละเอียดอ่อน สิทธิที่ไม่เป็นของคนทั่วไป จากสังคมที่ผู้มีอำนาจปกครอง จำกัดอยู่กับผู้มีบุญบารมีแต่คนเดียวและคณะเดียวมายาวนาน ภูมิปัญญาไทยจึงเน้นหนักไปที่ความไม่เท่าเทียมกันของคน กล่าวคือทุกคนมีได้เกิดมาแล้วเท่าเทียมกัน เช่นนั้นการมีสิทธิอะไรก็ตามต่อมาก็ย่อมมีอย่างไม่เท่าเทียมกัน ในสังคมศักดินาหรือก่อนสมัยใหม่ทั้งหลาย สิทธิจึงไม่ใช่สิ่งที่เป็นของคนทุกคน ในสังคมศักดินาหรือฟิวดัล เนื้อหาของสิทธิแสดงออก ในความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคน(เจ้านายและมูลนายกับไพร่ทาส) ฝ่ายแรกมีอภิสิทธิ์และอำนาจเหนือคนและทรัพยากร จึงอยู่ในฐานะที่ให้การคุ้มครอง ให้สิทธิในการทำมาหากินและให้ความยุติธรรมตามการตีความของผู้เป็นเจ้าในขณะที่ฝ่ายหลังมีแรงงานและพลังในการผลิตตอบสนองให้แก่รัฐตามต้องการ เนื้อหาของสิทธิในความสัมพันธ์แบบศักดินาจึงแสดงออกที่ความรู้สึกกตัญญู กตเวทีที่คนส่วนมากมีต่อคนส่วนน้อย มากกว่าการให้ความสำคัญและการตระหนักยอมรับถึงฐานะและศักดิ์ศรีของความเป็น มนุษย์ ที่เสมอภาคและเท่าเทียมกันบนเงื่อนไขที่เป็นสิ่งทั่วไปที่คนมีตามธรรมชาติได้ สิทธิทั่วไปกับระบบประชาธิปไตย กล่าวโดยสรุป กำเนิดและพัฒนาการสิทธิของมนุษย์ ทั้งในตะวันตกและในสังคมสยาม ทั้งจากของผู้ปกครองและของชาวบ้านผู้ถูกปกครอง ประเด็นหลักๆได้แก่การที่แนวคิดสิทธินี้ค่อยๆพัฒนาจากความคิดที่มีลักษณะ เฉพาะ(ของคนชั้นนำกลุ่มน้อย) ไปสู่แนวคิดที่มีลักษณะสากลและทั่วไปมากขึ้น(ของคนธรรมดาส่วนมาก) จากสิทธิที่เป็นของชุมชนและกำกับโดย"ผี"และต่อมาพราหมณ์ มา

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สู่สิทธิที่เป็นของมนุษย์ที่เป็นปัจเจกชน โดยมีทุนและอำนาจรัฐทางโลก(Secular state)เป็นผู้กำกับและส่งเสริม[2]

โดยเริ่มตัวอย่างของการก่อร่างหลักสิทธิมนุษยชนในกฎหมายนั้นเริ่มอย่างชัดเจนจากการปฏิวัติประชาชนในฝรั่งเศสหลายครั้ง จนครั้งสุดท้ายได้มีการประกาศปฏิญญารับรองสิทธิของมนุษย์ โดยรับรองหลักการอยู่ สามประการ คือ เสรีภาพ การเชื่อว่าในศักยภาพของมนุษย์ ในเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ ความเสมอภาค มนุษย์เกิดมามีความเท่าเทียมกัน และภราดรภาพ ความรัก ความกลมเกลียว การอยู่ร่วมกันได้ ความสามัคคี ไม่ใช่มีแต่เสรีภาพ และ เสมอภาพอย่างเดียว แต่ต้องมีความกลมเกลียวกันเพื่อไม่ให้คนบางคนใช้เสรีภาพจนเกินขอบเขต ปฏิญญานี้เองที่เป็นต้นแบบของการทำให้เกิดรัฐธรรมนูญและค่านิยมรัฐธรรมนิยมในหลายๆประเทศทั่วโลก[3] ซึ่งเป็น ลำดับขั้นสูงสุดของกฎหมายในการดูแลรัฐ และมีการประกันเสรีภาพของประชาชน เพื่อให้พัฒนาศักยภาพของตนเองทำให้เกิดขอบเขตในการใช้อำนาจ

รัฐธรรมนูญ ของทุกรัฐ เป็นการสร้างกรอบ หรือ กติกา ของความสัมพันธ์ ระกว่างสิทธิมนุษยชน คือ มาจากคนในสังคมร่วมกัน และ รัฐธรรมนูญที่ดีต้องเป็นไปตามหลักรัฐธรรมนูญนิยม อย่างไรก็ดี จำต้องพิจารณาควบคู่ไปกับการพัฒนาของกลุ่มชนชั้นใต้ปกครอง เพื่อจัดระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจขึ้นมาใหม่[4] เพราะ โครงสร้างเดิมๆเริ่มไม่ตอบปัญหาของคนส่วนใหญ่ในสังคม ระหว่างชนชั้นปกครองและชนชั้นที่อยู่ภายใต้การปกครอง

1. การปฏิวัติประชาชน
2. การยอมผูกพันตนเข้ากับกฎหมายของฝ่ายปกครอง

1.1 สิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในค่านิยม เกณฑ์คุณค่าของอารยธรรมไทย

คำว่า "ความยุติธรรม" แปลตามตัวอักษรได้ว่าถูกต้องตามหลักธรรม คนจะได้รับผลดีจากการทำตามหลักธรรม และจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษจากการกระทำผิดหลักธรรมะ สิ่งที่ดิฉันอยากเน้นในการพูดวันนี้ก็คือ ในระบบความสัมพันธ์แบบไทยในช่วงเวลาสองร้อยปีที่ผ่านมา ความหมายของคำว่า "ธรรม" นั้นเปลี่ยน และกลุ่มคนที่มีอำนาจในการตัดสินว่าอะไรถูกต้องตามหลักธรรมและอะไรผิดตามหลักธรรมก็เปลี่ยน (คำว่า "ธรรม" ในสังคมไทยไม่ได้หมายถึงเฉพาะธรรมะของพุทธศาสนาเท่านั้น อาจนิยามกว้าง ๆ

---

[2] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของสิทธิและสิทธิมนุษยชนกับระบบประชาธิปไตย, www.prachatai3.info/.

[3] เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก = Thai human rights in global perspective, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

[4] เสน่ห์ จามริก; บรรณาธิการ, จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร, พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2531.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ไว้เพื่อความเข้าใจร่วมกันว่า ธรรมคือกฎเกณฑ์อันถูกต้อง ซึ่ง"กฎเกณฑ์อันถูกต้อง" นี้สมัยต้นกรุงเทพฯ เคยมีพุทธศาสนาเป็นแหล่งที่มาอันสำคัญที่สุด แต่ในระยะหลังหลัง"กฎเกณฑ์อันถูกต้อง"มีแหล่งที่มาใหม่)[5]

สิทธิมนุษยชน กับ ความเชื่อทางพราหมณ์ มาจากอารยธรรมอินเดีย ส่งผลไปยังขอมแล้วประเทศไทยก็รับมาอีกทอดหนึ่ง เช่น การจัดลำดับขั้นของคนในสังคม การจัดรูปแบบราชสำนัก การจัดการวิธีการปกครองส่วนกลาง-หัวเมืองประเทศราช เป็นต้น การจัดระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากบนลงล่าง มีลักษณะใกล้เคียงในเรื่องของวรรณะ ที่เชื่อว่าให้สถานภาพของคนในสังคมมีไม่เท่ากัน ความเสมอภาคไม่มี มีการเลือกปฏิบัติ นำไปสู่การกำหนดสิทธิเสรีภาพที่ไม่เท่ากันได้ การที่มีความพยายามพัฒนาตัวเองมากขึ้น ให้มีประชาธิปไตยมากขึ้น ก็เพื่อปลดแอกตนเองจากพันธนาการแห่งวรรณะ แห่งการเลือกปฏิบัติ แห่งการกดขี่นั่นเอง

สิทธิมนุษยชน กับ พุทธศาสนา พุทธศาสนาพูดถึงเรื่องของเหตุและผล การมองพุทธศาสนาในเชิงความเปลี่ยนแปลงของโลก โลกเปลี่ยนไปอย่างมีเหตุมีผล อยู่ร่วมกับโลกอย่างเข้าใจความเปลี่ยนแปลง เข้าใจเหตุผลของผู้อื่น[6] แต่สังคมไทยมักจะมองผู้อื่นอย่างไร้เหตุผล เรื่องสิทธิมนุษยชนต้องมองว่า การที่มีความไม่เท่ากันของบุคคล เช่น คนจน เป็นต้น ไม่ได้เกิดมาจนเพราะ “ซวย” แต่ที่จนเพราะมีใครบางคนกระทำให้จนเสียมากกว่า นโยบายของรัฐที่ตอบสนองผลประโยชน์แต่พวกพ้องตนเอง ทำให้กลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคมน้อยเกิดภาวะขัดสนทางเศรษฐกิจ หรือ ถูกทำให้จนโดยรัฐ การจะแก้ปัญหาเหล่านี้ ต้องแก้ที่คนสร้างระบบและโครงสร้างของรัฐ สิทธิมนุษยชนจึงคู่กับสันติภาพเสมอ

สิทธิมนุษยชน กับ สังคมเกษตรกรรม มนุษย์จะตระหนักรู้ถึงความสำคัญของผู้อื่น สิ่งมีชีวิต สิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากร ก็ต่อเมื่อเราอยู่ในที่ที่มีความขาดแคลนสิ่งนั้น เช่น มนุษย์จะเห็นคุณค่าของน้ำและต้นไม้ เมื่อมนุษย์อยู่ในทะเลทราย เป็นต้น สิ่งที่เป็นตัวยึดเหนี่ยวระหว่างมนุษย์แต่ละคน กับสิ่งแวดล้อม คือ วิถีการผลิต วิถีการดำเนินชีวิตที่ผูกติดกับธรรมชาติอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ เพราะฉะนั้น คนในสังคมเกษตรต้องพึ่งพิงซึ่งกันและกันกับแรงงานเพื่อนบ้าน ในสังคมเกษตร แรงงานมนุษย์มีอยู่อย่างจำกัด มนุษย์ตระหนักได้ถึงความอ่อนแอของตน จึงต้องพึ่งพิงผู้อื่น การคำนึงถึงผู้อื่นเสมอจึงมีสูง การอยู่ในสังคมที่ไม่พึ่งพิงกัน[7] เราจะออกแบบสิทธิมนุษยชนอย่างไร

สิทธิมนุษยชน กับ สภาพสังคมแบบชุมชน ต้องร่วมกันรักษาทรัพยากร มีวิธีการผลิตร่วมกัน เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ก็ต้องร่วมกันแก้ไขปัญหา

---

[5] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[6] อัมพร มีศุข, เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2548.

[7] เสน่ห์ จามริก; บรรณาธิการ, จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร, พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2531.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สิทธิมนุษยชน กับ ท้องถิ่น จารีตประเพณีท้องถิ่นอาจไม่ใช่เรื่องที่ดีเสมอไป เช่น คำว่า “ขึด” ในภาษาท้องถิ่นในภาคเหนือ ที่หมายถึง สิ่งที่ทำไปแล้วไม่ดี อัปมงคล มนุษย์มีวิธีการจัดการความขัดแย้งกันเอง แต่ ขึด ไม่ได้เกิดจากความขัดแย้ง หรือจารีตที่สามีเสียชีวิต ภรรยาต้องเสียชีวิตตาม เป็นต้น[8] จารีตบางอย่างก็ส่งผลดีต่อสิทธิมนุษยชนโดยตรง แต่บางจารีตก็ไม่ใช่แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่เชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชน

1.2 สิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครอง กับ ราษฎร

จากแรกเริ่มของสังคมดั้งเดิมความสัมพันธ์จะอยู่ในลักษณะ อนาธิปไตย ไม่มีใครปกครองใคร ความขัดแย้งมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นเยอะ เพราะ แต่ละคนไม่มีใครใหญ่กว่าใคร เมื่อเกิดความขัดแย้งก็มักจะนำมาซึ่งการใช้ความรุนแรงมาระงับข้อพิพาท

การปกครองแบบไทยหรือ "ประชาธิปไตยแบบไทย" ดังที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เสนอนี้ เป็นรากฐานของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ที่ผู้นำมีอำนาจเด็ดขาดสูงสุด ซึ่งปกครองให้ประชาชน "อยู่เย็นเป็นสุข" หรือ "อยู่ดีกินดี"[9] เพราะผู้นำคือผู้มีความเมตตากรุณาและจรรโลงความยุติธรรม[10] โดยมักเข้าใจกันว่าแนวความคิดนี้ถูกสร้างขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่แท้ที่จริงแล้วเป็นแนวความคิดที่สืบทอดมาจากยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะเป็นแนวความคิดที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพปัญญาชนสำคัญของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทรงสถาปนาขึ้น[11]

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงสร้างอัตลักษณ์ (Identity)ของผู้นำในอุดมคติของรัฐไทยสมัยใหม่ขึ้นมา คือ "สมเด็จพระปิยมหาราช" ความหมายของคำ ๆ นี้คือ "พระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงไว้ซึ่งความรักของคนทั้งหลาย"[12] เพราะทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินของประชาชนและทำการปกครองเพื่อประชาชน หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของ"สมเด็จพระปิยมหาราช"ที่ทรงกระทำเพื่อประชาชน ก็คือ การอำนวยความยุติธรรมให้แก่พสกนิกรของพระองค์ ดังปรากฏว่าพระราชกรณียกิจสำคัญของ"สมเด็จพระปิย

---

[8] อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, คณะผู้วิจัย... [และคนอื่น ๆ], สิทธิชุมชนท้องถิ่นพื้นเมืองดั้งเดิมล้านนา, กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2546.

[9] สายชล สัตยานุรักษ์ กล่าวว่า คำว่า "อยู่เย็นเป็นสุข" นิยมใช้ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วน "อยู่ดีกินดี" นิยมใช้ในสมัยพัฒนาประเทศในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนรัชต์ เป็นต้นมา เป็นที่น่าสังเกตว่า "อยู่ดีกินดี" สะท้อนการให้ความสำคัญแก่ความสุขทางวัตถุมากขึ้น และเป็นรากฐานให้แก่การขยายตัวของบริโภคนิยมในเวลาต่อมา

[10] สายชล สัตยานุรักษ์ กล่าวว่า “อันที่จริงแนวคิดนี้เห็นได้ชัดว่าสืบทอดมาจากคติธรรมิกราชาธิราชซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นในรัชกาลที่ 1 เพียงแต่มิได้ถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์”

[11] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[12] หจช. สบ2./13 ปาฐกถาเรื่องพงศาวดารแสดงพระเกียรติสมเด็จพระปิยมหาราช ซึ่งสมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงแสดงทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2474.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มหาราช" ได้แก่ "...ได้ทรงเปลี่ยนแปลงไปเปนอย่างสำคัญมาก... ตั้งกระทรวงยุติธรรมแลศาลที่ชำระอรรถคดี ให้ราษฎรได้รับความยุติธรรมเสมอหน้ากัน... ซึ่งข้อความที่ว่า "ให้ราษฎรได้รับความยุติธรรมเสมอหน้ากัน"นี้ มิได้หมายความว่าทุกคนในรัฐมีความเสมอภาคกัน แต่หมายถึงมีความเท่าเทียมกันในบรรดาคนที่อยู่ในชนชั้นเดียวกันเท่านั้น ดังนั้นในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งความยุติธรรมมาจากพระมหากษัตริย์นี้ โดยอุดมคติแล้วคนแต่ละคนจึงได้รับความยุติธรรมตามควรแก่สถานภาพของตน[13]

หากพิจารณาจากคุณสมบัติและพันธกิจต่อประชาชนแล้ว "สมเด็จพระปิยมหาราช" กับ "พ่อขุนอุปถัมภ์" ในยุคจอมพลสฤทธิ์ ธนะรัชต์ แทบจะไม่แตกต่างกัน เพราะพ่อขุนอุปถัมภ์ก็เป็นผู้ที่มีปัญญาและมีความเมตตากรุณาในการทำหน้าที่ช่วยให้ประชาชน "อยู่ดีกินดี" และได้รับความยุติธรรม "เสมอหน้ากัน" เช่นเดียวกัน โดยที่ "ความเสมอหน้า" ในยุคจอมพลสฤทธิ์ ธนะรัชต์ก็มิได้หมายถึงความเท่าเทียมกันในบรรดาคนทุกชั้นในสังคมไทย (และความเสมอหน้ามีความหมายว่าอย่างไร หมายความว่าทุกคนจะมีส่วนได้รับประโยชน์แต่ไม่จำเป็นต้องเท่าเทียมกัน) [14]

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ปัญญาชนสำคัญที่สร้างฐานทางความคิดให้แก่ระบอบเผด็จการของจอมพลสฤษดิ์ ได้พยายามทำให้เกิดการยอมรับโครงสร้างสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน คือให้คนไทย "รู้ที่ต่ำที่สูง"[15] ทั้งม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชและปัญญาชนร่วมสมัย คือ หลวงวิจิตรวาทการซึ่งทำงานให้แก่จอมพล ป.พิบูลสงครามและจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ล้วนแต่เน้นความสำคัญของ "ผู้นำ" ไว้อย่างสูง ในขณะที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชพยายามสร้างประวัติศาสตร์ให้แก่ "ระบอบการปกครองแบบไทย" ดังกล่าวมาแล้ว หลวงวิจิตรวาทการได้เน้นไว้อย่างตรงไปตรงมาว่า ผู้นำซึ่งมีปัญญาและจิตใจเหนือกว่าผู้อื่นนั้น เป็นผู้ที่ "มีความยุติธรรม...คือการกำหนดว่าอย่างไรเป็นการถูกต้อง"[16] และ "ผู้นำเป็นตัวมติมหาชน...มติมหาชนจะเป็นตำรวจ เป็นอัยการ เป็นศาลไปในเวลาเดียวกัน"[17] ซึ่งหมายความว่าโดยทฤษฎีแล้วผู้นำเป็นที่มาของ

---

[13] สายชล สัตยานุรักษ์, สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ: การสร้างอัตลักษณ์ "เมืองไทย" และ "ชั้น" ของชาวสยาม, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2546.

[14] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[15] หจช. สบ2./13 ปาฐกถาเรื่องพงศาวดารแสดงพระเกียรติสมเด็จพระปิยมหาราช ซึ่งสมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงแสดงทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2474. 10 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "การสืบเนื่องและการถ่ายทอดนาฏศิลป์ไทย" การสัมมนานาฏศิลป์และดนตรีไทย ณ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 23-24 มิถุนายน 2522

[16] หลวงวิจิตรวาทการ, วิชาการเมืองของอริสโตเติล" ใน วิจิตรสารเล่ม 2, กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์, 2508. หน้า 221.

[17] หจช., ศธ.0701.29/4 เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร ปาฐกถาเรื่องรัฐนิยม, หลวงวิจิตรวาทการแสดงทางวิทยุกระจายเสียง กรกฎาคม 2482.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กระบวนการยุติธรรมทั้งกระบวนการ ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจและการถ่วงดุลหรือการตรวจสอบอำนาจแต่อย่างใดทั้งสิ้น[18]

กล่าวได้ว่า อำนาจของผู้นำเผด็จการของไทย รวมทั้งที่แสดงออกในคำสั่งและประกาศคณะปฏิวัติตลอดจนในมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทย มิใช่อำนาจที่มาจากปากกระบอกปืนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นอำนาจที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเป็นฐานรองรับอย่างมั่นคง จึงเป็นอำนาจที่สามารถสืบทอดมาได้จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าทหารจะหมดอำนาจไปนานพอสมควรแล้วก็ตาม[19]

นอกจากนี้หลวงวิจิตรวาทการ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และคนไทยทั่วไปยังเน้นความคิดทางศีลธรรมอีกหลายประการที่จรรโลงโครงสร้างสังคมที่ไม่เสมอภาค เช่น ความกตัญญูกตเวที ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความเสียสละ ฯลฯ ซึ่งทำให้ "ความยุติธรรม" ในรัฐและสังคมไทยเป็น "ความยุติธรรม"ที่ไม่เสมอภาคโดยไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมที่คนไทยยึดถือ[20]

ข้อที่น่าสังเกตเป็นพิเศษก็คือ เมื่อความคิดเรื่องความยุติธรรมเผชิญหน้ากับความคิดชาตินิยม "ความยุติธรรม" ยิ่งปราศจากความหมายมากขึ้น ลักษณะของลัทธิชาตินิยมที่หลวงวิจิตรวาทการกล่าวถึงซึ่งกลายเป็นความคิดกระแสหลักของไทยนั้น ล้วนแต่เอื้อให้รัฐกระทำการใด ๆ ในนามของผลประโยชน์ของชาติหรือของส่วนรวมโดยไม่ต้องคำนึงถึงความยุติธรรม เช่น ลัทธิชาตินิยมนั้น "ถือส่วนรวมเป็นสำคัญกว่าส่วนย่อย"[21] "สิทธิที่จะทำอะไรตามใจชอบโดยไม่คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมนั้นควรรอนเสียได้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพราะถ้าปล่อยให้ประโยชน์ส่วนตัวบุคคลขัดกับประโยชน์ส่วนรวมอยู่ได้แล้ว ก็เป็นทางแห่งความล่มจมของชาติ"[22] ผู้นำชาติจะต้อง "ใจแข็งพอที่จะฆ่าคนซึ่งไม่ยอมเดินพร้อมกัน"[23] มหาบุรุษที่ทำงานเพื่อชาติต้อง "กระทำการเด็ดขาด...กำจัดพวกที่แข็งข้อ ใครที่ขัดขวางต่อประศาสโนบายของท่านก็ถูกลงโทษ ถูกจำคุกจนตาย...ประหารชีวิต..."[24] "ความยุติธรรม" ใน "วัฒนธรรมไทยแบบชาตินิยม" จึงเป็นความยุติธรรมที่ไม่เสมอภาคอย่างยิ่ง และชาตินิยมยังเป็นฐานคิดสำหรับการใช้ความรุนแรงในการ

---

[18] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[19] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[20] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[21] หจช., ศธ.0701.29/4 เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร ปาฐกถาเรื่องรัฐนิยม หลวงวิจิตรวาทการแสดงทางวิทยุกระจายเสียง, กรกฎาคม 2482.

[22] หลวงวิจิตรวาทการ, อนาคต, พระนคร: เขษมบรรณกิจ, 2502.หน้า 279.

[23] หลวงวิจิตรวาทการ, "รัฐบุรุษคนสำคัญในปัจจุบัน" ใน รวมปาฐกถาของหลวงวิจิตรวาทการ, กรุงเทพฯ: คุรุสภา, 2515. หน้า 212-213.

[24] หลวงวิจิตรวาทการ, มหาบุรุษ, กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์บรรณาคาร, 2520. หน้า 2.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

แก้ปัญหา โดยถือว่าผู้กระทำอันตรายต่อชาตินั้นหากถูกลงโทษอย่างรุนแรงก็สาสมกับความผิดอันใหญ่หลวงที่ได้กระทำลงไป หรือถือได้ว่าเป็นการลงโทษที่ยุติธรรมแล้วนั่นเอง[25]

ความสัมพันธ์ในลักษณะ พ่อปกครองลูก คือ การยกระดับคนบางคนให้มีอำนาจการตัดสินชี้ขาดหรือกำหนดอนาคตของคนในสังคม อำนาจที่ปกครองอาจไม่ใช่แบบพ่อปกครองลูกเหมือนพ่อ-ลูกในครอบครัว เป็นการใช้อำนาจทางกายภาพ เช่น ใช้ไม้โบยตี เป็นต้น ใช้อำนาจเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย ทางเศรษฐกิจ สมัยดังกล่าวมีการสร้างภาพลักษณ์ของผู้ปกครองให้เป็นผู้นำในเชิงวัฒนธรรม คือประชาชนไม่ขัดขืน และ ปฏิบัติตาม เพราะผู้ปกครองอยู่ในทศพิธราชธรรม เชื่อมกับหลักพุทธศาสนา[26]

ความสัมพันธ์ในลักษณะสมมติเทพ ราชาธิราช เนื่องจากสมัยอยุธยามีการเปลี่ยนราชวงศ์บ่อย จึงต้องต้องบุคคลหนึ่งโดยกล่าวว่าเป็นเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ เป็นสมมติเทพ แต่กษัตริย์ก็มีการควบคุมตัวเองตลอดเวลา ด้วยทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 เป็นต้น[27] แต่มีนักวิชาการจำนวนหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่าจะควบคุมตนเองได้จริงหรือไม่ เนื่องจากในความเป็นจริงความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์ของผู้ที่เหนือกว่านั้นเป็นสิ่งเย้ายวน ยากที่จะผูกมัดตนเองเข้ากับการจำกัดอำนาจตนกับหลักทศพิธราชธรรมและพรหมวิหาร4 ดังนั้นพระมหากษัตริย์ที่จะชนะใจเหล่าอาณาประชาราษฎร์ได้จะต้องครองตนเอาไว้ในศีลธรรมในธรรมเสมือนเป็น “ธรรมิกราชา”

เมื่อธรรมิกราชาธิราชได้ทรงทำหน้าที่จรรโลงธรรมะ อันทำให้คนทั้งหลายมีโอกาสประพฤติธรรมและสร้างกองการกุศลเพื่อบรรลุนิพพานซึ่งเป็นอุดมคติของชีวิตเช่นนี้แล้ว คนทั้งหลายก็จะต้องมีความกตัญญูกตเวทีต่อพระองค์ นั่นคือ"ใช้เรี่ยวแรงเป็นแดนแทนพระเดชพระคุณจึ่งจะชอบ" หรือจึงจะ "ยุติธรรม"[28]

ความสัมพันธ์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบบศักดินาทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกษัตริย์ไม่ใช่ประชาชนที่อยู่ใกล้ชิด แต่ประชาชนใกล้ชิดกับเจ้าขุนมูลนายมากกว่า เพราะเชื่อว่าหากปฏิบัติตามมูลนายแล้วไม่ขัดคำสั่ง ชีวิตจะอยู่สุขสบาย ต่อมา ร.5 จึงต้องรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง[29] ปัญหาคือ ใครเป็น

---

[25] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[26] วิชัย ศรีรัตน์; บรรณาธิการ, สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย, นนทบุรี: โครงการศูนย์กฎหมายสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.

[27] อัมพร มีศุข, เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2548.

[28] สายชล สัตยานุรักษ์, พุทธศาสนากับแนวความคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2545.

[29] เสน่ห์ จามริก; บรรณาธิการ, จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร, พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2531.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ผู้กำหนดอนาคต ความแตกต่างหลากหลายยินยอมให้มีหรือไม่ รัฐไทยจึงสร้างภาพลักษณ์ว่า ชาวต่างชาติที่เข้ามาขณะนั้น เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ให้สิทธิทุกคนดูแลอย่างเท่าเทียมกัน

พัฒนาการในเวลาต่อมา คนในสังคมเริ่มรู้สึกว่า การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สิทธิและเสรีภาพของประชาชนย่อมถูกจำกัดลง การปกครองในระบอบนี้ ให้อภิสิทธิ์แก่ชนชั้นเจ้าตลอดจนขุนนางมากกว่าประชาชนทั่วไป ตัดไม่ให้บุคคลทั่วไปเข้าร่วมแสดงเจตจำนงทางการเมืองการปกครอง เพื่อขจัดสิ่งเหล่านี้ให้หมดสิ้นไปจึงเกิดการพัฒนารัฐสมัยใหม่ในรุ่นถัดมา ที่พยายามจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ลง บางประเทศเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง ล้มล้างระบอบการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ บางประเทศดึงพระมหากษัตริย์ลงมาอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ กลายเป็นรัฐสมัยใหม่ที่ผู้ปกครองมีอำนาจกำกับ อาจจะกล่าวได้ว่าในรุ่นนี้รัฐยอมตนอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ เวลาที่เกิดรัฐสมัยใหม่แบบนี้ ชั่วโมงแห่งการบังเกิดของกฎหมายมหาชนโดยแท้จริงก็เริ่มต้นขึ้น[30]

รัฐสมัยใหม่ ซึ่งเป็นรัฐที่ยอมอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ เราเรียกว่าเป็นรัฐเสรีประชาธิปไตย และวางอยู่บนหลักการพื้นฐานสำคัญ 2 ประการ คือ

- หลักประชาธิปไตย และ
- หลักนิติรัฐ

ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองในเวลานี้อาจทำให้เราต้องกลับมาถกเถียงกันเรื่องการตีความหลักนิติรัฐ บางทีเราอาจจะพูดถึงหลักนิติรัฐ โดยลืมเรื่องประชาธิปไตยไปก็ได้[31]

ในยุคนี้แม้เป็นรัฐที่ประชาชนมีเสรีภาพและทำให้คนมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่มากแล้วก็ตาม แต่ข้อเสียสำคัญของรัฐลักษณะนี้คือ การที่คนมีสิทธิเสรีภาพโดยไม่จำกัด ก่อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกัน คนจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นคนในระบอบเก่าอาจได้เปรียบที่มีต้นทุนสูงกว่าเสรีชนทั่วไปในระบอบใหม่ คนในระบอบใหม่บางคนก็มีความสามารถในทางเศรษฐกิจ ในเวลาไม่ช้าไม่นานก็สามารถยึดกุมอำนาจทางเศรษฐกิจเอาไว้ได้ และเกิดการเอารัดเอาเปรียบกันขึ้นในยุคนี้กฎหมายมหาชนจึงต้องปรับตัวและสร้างรัฐสวัสดิการขึ้น หมายความว่า มีการคุ้มครองด้านแรงงาน ขจัดความเหลื่อมล้ำของผู้คนทางเศรษฐกิจตามความเป็นจริง แต่ในทางการเมืองไม่จำเป็น เพราะเกิดอุดมการณ์เรื่องประชาธิปไตยขึ้นมาแล้ว[32]

ความสัมพันธ์ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด จากที่ให้คนอยู่เหนือคน เปลี่ยนมาเป็นให้กฎหมายอยู่เหนือคนแทน พยายามทำให้ระบบนิติรัฐเป็นจริงขึ้นมา มีการแบ่งแยกองค์กรต่างๆมาใช้อำนาจอธิปไตย

---

[30] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[31] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[32] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

1.3 อิทธิพลของแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากลต่อประเทศไทย

อิทธิพลของแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากลต่อประเทศไทย มีผลในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง รวมไปถึง การพัฒนาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยด้วย

พัฒนาการสิทธิมนุษยชนที่มากับลัทธิจักรวรรดินิยม การล่าอาณานิคมทำให้ประเทศในอาณานิคมไม่มีสิทธิในการตัดสินใจอนาคตของตนเอง มีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมในฐานะเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นเจ้าอาณานิคม มีการกดขี่ชนพื้นเมือง เป็นต้น เมื่อชนพื้นเมืองถูกกดขี่มากๆ ก็นำมาสู่การต่อต้าน เพื่อปลดแอกตนเองให้พ้นจากการปกครอง เมื่อมีการต่อต้าน ก็เกิดการปราบปราม การใช้ความรุนแรงกับชนพื้นเมืองอีก แต่สิ่งเหล่านี้ ทำให้เกิดการต่อสู้ทางการเมือง เกิดพัฒนาการทางการต่อสู้ทางมนุษยชนมากมายในยุคใหม่[33] เกิดการตื่นตัวในเรื่องของการกำหนดอนาคตตนเอง

การซึมซับเอาความเชื่อทางศาสนาของตะวันตก สิ่งที่มาด้วย คือ วิธีการเผยแพร่ศาสนา โดยการสร้างโรงพยาบาล โรงเรียน เป็นการส่งเสริมสิทธิทางการศึกษาและสาธารณสุข มีจิตอาสา ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น[34] สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยภายนอกที่ช่วยส่งเสริมเรื่องสิทธิมนุษยชนอีกด้วย

การผลักดันให้ประเทศไทยปรับปรุงระบบกฎหมายให้เป็นอารยะ เนื่องจากประเทศไทยในสมัยเดิม ขาดการประกันสิทธิทางกฎหมาย มีโทษที่ป่าเถื่อน ไร้อารยะ ทำให้เราต้องปรับปรุงกฎหมายเพื่อป้องกันตัวเองไม่ให้ถูกยึดครองประเทศ เมื่อมีการปรับปรุงกฎหมายให้มีความเป็นสากล มีอารยะมากขึ้น ก็ทำให้เป็นการส่งเสริมการประกันสิทธิเบื้องต้นได้ดียิ่งขึ้น ยกเลิกโทษที่ป่าเถื่อน ทรมาน มีการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีแบบแผนชัดเจนมากขึ้น[35]

การรับเอาหลักปรัชญาการเมืองการปกครองประชาธิปไตยแบบตะวันตก มีการปฏิรูปรัฐไทยด้วยการมีการแบ่งแยกอำนาจ ไม่ได้รวมศูนย์อำนาจเหมือนสมัยเดิม มีวิธีการใช้อำนาจ มีการถ่วงดุล ตรวจสอบมากขึ้น[36] อันนำมาซึ่งการประกันสิทธิของประชาชน

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แต่ในเวลาต่อมาเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม เมื่อมีรัฐธรรมนูญฉบับปี 2475 ก็เกิดการประนีประนอมระหว่างฝ่ายผู้เปลี่ยนแปลงและฝ่ายอำนาจเก่า ซึ่งในเวลานั้นคือฝ่ายขุนนาง-ฝ่ายเจ้า แน่นอนว่า ในรัฐที่เป็นรัฐเสรีประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความพยายามประสานประโยชน์ของกลุ่มคนกลุ่มใหม่กับประโยชน์ของกลุ่ม

---

[33] เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก = Thai human rights in global perspective, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

[34] เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก = Thai human rights in global perspective, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

[35] กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก, กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2547.

[36] เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก = Thai human rights in global perspective, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

คนกลุ่มเดิมก็มี การประสานนี้พยายามทำอยู่ในสังคมไทยให้ลงตัว แต่ลงตัวมากน้อยแค่ไหนก็เป็นเรื่องที่เราอาจจะถกเถียงกันได้อยู่[37]

ในเวลาต่อมา ความจริงเมื่อเราเป็นรัฐเสรีประชาธิปไตยแล้ว เราน่าจะพัฒนากฎหมายและรัฐไปสู่ยุคที่เป็นรัฐสวัสดิการสังคม ความจริงมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในช่วงระยะเวลาหนึ่งพยายามใช้นโยบายนี้เข้ามา และทำให้คนจำนวนไม่น้อยเกิดตื่นตัวตระหนักรู้ในสิทธิของตัวเองขึ้น การตระหนักรู้และตื่นรู้ในสิทธิของคนจำนวนหนึ่งซึ่งแต่เดิมเห็นว่า การเลือกตั้งไม่มีความหมายอะไรกับชีวิตของเขา ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง เพราะมันเกิดผลกระทบกับกลุ่มผลประโยชน์หลายกลุ่มในสังคม[38]

การสร้างรัฐธรรมนูญโดยยึดเอากฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเป็นแม่แบบ เป็นกติกาสูงสุดที่มาจากประชาชน ในการปกครองประเทศ โดยให้มีกระบวนการนิติรัฐที่มากขึ้น การอนุวัติกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศกับกลไกสากล หลายหลักมาจากกฎหมายจารีตประเพณี มีการเข้าร่วมเป็นพันธกรณีกับกฎหมายระหว่างประเทศทางสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ เป็นต้น

มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิพื้นฐานขั้นต่ำสุดในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกล่าวอ้างและยอมรับไว้ ซึ่งกฎหมายไทยมีการระบุถึงเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานเอาไว้ด้วย ย่อมแสดงให้เห็นว่าในเชิงกฎหมาย การประกันสิทธิมนุษยชนมีความสอดคล้องเสมอกันระหว่างกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากล กับสิทธิมนุษยชนไทยตกต้องตรงกัน บุคคลที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐไทยสามารถอ้างถึงปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อ้างต่อรัฐไทยได้[39] หากมีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเรื่องที่กฎหมายไทยมีความด้อยกว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้นมีแค่ เรื่องสิทธิผู้ลี้ภัย กับสิทธิในการขอหรือเปลี่ยนสัญชาติ

หลักความเสมอภาคที่ห้ามรัฐเลือกประติบัติต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างหลากหลาย ทำให้รัฐต่างๆ พึงต้องบังคับใช้สิทธิมนุษยชนโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางสถานภาพของบุคคล คือ เรื่องความเสมอภาค ไม่ถูกเลือกประติบัติโดยอ้างเหตุถึงความแตกต่าง หากเกิดการเลือกปฏิบัติโดยกฎหมาย หรือ เกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย หรือ การใช้อำนาจของรัฐ ประชาชนสามารถอ้างความเสมอภาค โดยห้ามเลือกประติบัติ[40] แต่มีข้อจำกัดตรงที่ รัฐธรรมนูญมาตรา 29 กล่าวว่า จะจำกัดสิทธิของประชาชนได้หากออกเป็นพระราชบัญญัติ

---

[37] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[38] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[39] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, กำเนิดและความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน, กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2549.

[40] พรพิมล ตรีโชติ, ไร้แผ่นดิน: เส้นทางจากพม่าสู่ไทย, กรุงเทพฯ: หน่วยปฏิบัติการวิจัยแม่โขงศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

แม้บุคคลนั้นจะไม่มีสัญชาติ หรือไม่ใช่คนชาติก็อยู่ในขอบเขตปฏิญญา สิทธิใดที่เป็นสิทธิเด็ดขาดแม้ไม่ใช่คนชาติ ย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่สิทธิอื่นๆยังมีการถกเถียงอยู่ว่าได้หรือไม่ เช่น สิทธิในทางสาธารณสุข สิทธิด้านแรงงาน[41] เป็นต้น ซึ่งเป็นสิทธิเด็ดขาดเสียส่วนใหญ่ที่ได้รับการคุ้มครองอย่างมั่นคงโดยรัฐธรรมนูญ ซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญมักได้รับอิทธิพลมาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่ก็มีความเห็นทางกฎหมาย และปรากฏข้อเท็จจริงในรัฐธรรมนูญว่ามีสิทธิบางประการหวงกันไว้ให้เพียงบุคคลสัญชาติไทยดังปรากฏในหมวด 3 แห่งรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย และสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญไทยบางส่วนก็ด้อยกว่าสิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ในปัจจุบันมีนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนจำนวนหนึ่งคิดถึง "ความยุติธรรม" ในแง่ของความเสมอภาคในโอกาส และพยายามหาทางทำให้มิติต่าง ๆ ในชีวิตของคนด้อยโอกาสดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ด้อยโอกาสอันเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจ เพศ วัย ชาติพันธุ์ หรือถิ่นที่อยู่ โดยเน้นไปที่การแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้าง นับเป็นการมอง "ความยุติธรรม" ที่มีความเสมอภาค แต่"ความยุติธรรม" ในแง่นี้จะบังเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้สำเร็จ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะไม่ใช่ปัญหาในขอบเขตของรัฐชาติหนึ่ง ๆ เท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่เชื่อมโยงไปถึงโครงสร้างของระบบทุนนิยมโลก[42]

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนในปัจจุบันไม่นึกถึงการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลกเพื่อสร้างโลกที่มีความยุติธรรมและความเสมอภาคอีกต่อไป แต่นึกถึงการสร้างองค์กรและเครือข่ายขององค์กรระดับต่าง ๆ รวมทั้งองค์กร "ข้ามชาติ" เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองหรือในการผลักดันให้เกิดการแก้ปัญหา แต่ถึงแม้จะมีการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movements) เกิดขึ้นไม่น้อย ล่าสุดคือการเคลื่อนไหวคัดค้านการรุกรานอิรักของสหรัฐอเมริกา แต่ความอยุติธรรมในรัฐไทยและในโลกก็ยังมีอยู่เหลือคณานับ[43]

---

[41] ภัควดี วีระภาสพงษ์, เหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ที่สนับสนุนการมีมาตรฐานแรงงานสากล, ค้นจาก www.midnightuniv.org/.

[42] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[43] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, , คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

2. พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

"ความยุติธรรมที่มีความเสมอภาค" เป็นความคิดนามธรรมที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนไทยจำนวนน้อย และไม่มีฐานของวัฒนธรรมทางความคิดในสังคมไทยรองรับ จึงเป็นความคิดที่มีพลังน้อยมากในสังคมไทย และไม่อาจคาดหมายได้เลยว่าอีกนานเพียงใดจึงจะกลายเป็นความคิดกระแสหลักขึ้นมาได้[44]

ดังนั้น "ความอยุติธรรม" อันเป็นแก่นแท้ของระบบความสัมพันธ์ในรัฐไทยและสังคมไทยอย่างสืบเนื่องยาวนานนับร้อยปี จึงยังคงดำรงอยู่ และแสดงออกในรูปลักษณ์ต่าง ๆ อย่างดาษดื่นตลอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยที่ความรุนแรงเชิงโครงสร้างและการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาบนรากฐานของวัฒนธรรมไทยที่ "ความยุติธรรม" หมายถึงความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาค และ "ชาติไทย"ที่มั่นคงและเจริญก้าวหน้ามีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดนั้น ก็ดำรงอยู่สืบมาเช่นกัน[45]

สภาพการย้อนแย้งและขัดกันระหว่างการปรารถนาสิทธิเสรีภาพของชนชั้นกลางไทยกับการต้องการความเด็ดขาดในการจัดการปัญหาของผู้ปกครองซึ่งเป็นชนชั้นนำนั้น อาจอธิบายได้ด้วยความสัมพันธ์ของ “เสถียรภาพ-ความมั่นคง” ในระบบความคิดของคนชั้นกลางไม่จำเป็นต้องเป็น “เสถียรภาพ-ความมั่นคง” ในระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด และตั้งแต่ทศวรรษ ๒๔๙๐ ยังมีการสร้างความคิดความเชื่อที่ว่านักการเมืองเป็นคนเลวที่เห็นแก่ตัว และเป็นผู้ที่สร้างความปั่นป่วนวุ่นวายทางการเมืองจนกระทบต่อ “เสถียรภาพ-ความมั่นคง” ยิ่งทำให้ความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยที่ผู้ปกครองมาจากการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวมีไม่มาก ตรงกันข้าม หากนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งสามารถแสดงตนว่ารักษา “เสถียรภาพ-ความมั่นคง” ได้สำเร็จ แม้ว่าจะใช้อำนาจในลักษณะเผด็จการก็จะได้รับการยอมรับ ดังปรากฏว่าการใช้อำนาจรวมทั้งการดำเนินนโยบายบางอย่างของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ไม่เป็นไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย ก็เคยได้รับความชื่นชมและชื่นชอบ เช่น นโยบายปราบปรามยาเสพติดแบบ “ฆ่าตัดตอน” ซึ่งคนชั้นกลางเห็นว่าเป็นการกระทำเพื่อรักษา “เสถียรภาพ-ความมั่นคง” ของรัฐและสังคม แต่เมื่อเกิดข่าวลือ/ข่าวปล่อยจากหลายฝ่ายว่าอดีตนายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เริ่มล้ำเส้นเข้ามาในพื้นที่พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่อดีตนายกรัฐมนตรีได้สั่นคลอน “ระบบ” อำนาจเดิม จนทำให้เกิดความไม่พอใจสูงมากขึ้นในกลุ่มชนชั้นนำเดิม และได้เริ่มพูดคุย/แสดงความคิดเห็นในเชิงมองว่าอดีตนายกรัฐมนตรีนั้นเหิมเกริมไม่แยแสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งข่าวลือทำนองนี้ได้แพร่หลายมากในช่วงพ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้นมา เมื่อประกอบกับข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนในสังคมเกี่ยวกับการคอรัปชั่นและการดำเนินนโยบายประชานิยมที่ต้องใช้เงินของแผ่นดินมหาศาล ซึ่งในทัศนะของคนชั้นกลางแล้วทั้งสองกรณีนี้ล้วนแต่

---

[44] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[45] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กระทบกระเทือนต่อ “เสถียรภาพ-ความมั่นคง” อย่างรุนแรง ดังนั้น การต่อต้านอดีตนายกรัฐมนตรีจึงขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว[46] ซึ่งสะท้อนว่าหลักกฎหมายและสิทธิมนุษยชนอาจมิใช่หลักการที่ชนชั้นกลางยึดถือเป็นกติกาหรืออุดมการณ์หลักในลุกขึ้นต่อสู้กับผู้มีอำนาจปกครอง จึงมีความจำเป็นว่า ความคิดเหล่านี้ก่อกำเนิดขึ้นมาจากประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมในแต่ละยุคสมัยและเหลืออยู่ในความคิดและสำนึก ความรู้สึก ของคนไทยอย่างไรบ้าง และมีที่มาอย่างไร

2.1 สมัยสุโขทัย

การสำรวจประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ก็โดยการนำศิลาจารึกมาศึกษาประวัติศาสตร์ในการวิเคราะห์ว่าสมัยสุโขทัยมีความเป็นอย่างไร

กฎหมายที่ตราขึ้นในยุคที่ประเทศไทยไม่มีรัฐสภา ประกาศคณะปฏิวัติ และมาตรา 17 ของธรรมนูญการปกครองแห่งประเทศไทยที่ผู้นำเผด็จการสถาปนาขึ้น ล้วนอ้างว่าสะท้อนเจตนารมณ์ของ "มหาชน" และเป็นสิ่งอำนวยความยุติธรรมทั้งสิ้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ถึงกับสร้างประวัติศาสตร์การปกครองของไทยสมัยสุโขทัยขึ้นมาเพื่อให้ "กฎหมาย" ที่ออกโดยผู้นำเผด็จการเหล่านี้มีรากฐานอยู่ในวัฒนธรรมไทยแต่โบราณ ทั้งนี้โดยการทำให้ "การปกครองสมัยสุโขทัย" กลายเป็นอุดมคติของการปกครองแบบไทย แล้วระบุว่าสมัยสุโขทัยนั้นไม่มีศาล ผู้ปกครอง "เป็นต้นแห่งความยุติธรรม และทรงใช้อำนาจตระลาการด้วยพระองค์เอง"[47] และการปกครองแบบไทยนี้ผู้ปกครองได้ทำหน้าที่ควบคุมฝ่ายบริหารอยู่แล้ว ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องมีรัฐสภา[48]

สภาพสังคมเป็นความสัมพันธ์แบบครอบครัว พ่อปกครองลูก ต่างจากความสัมพันธ์ของผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองของรัฐสมัยใหม่ ซึ่งมีหลักนิติรัฐ มาเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ แต่สมัยสุโขทัยไม่ได้ใช้ระบบกฎหมายมากนัก หากแต่เป็นการปกครองในแบบที่เป็นไปตามจารีตประเพณี โดยมีพ่อ(ผู้ปกครอง)มีอำนาจในการชี้นำความเป็นไปของสังคม[49] แต่กิจกรรมต่างๆของประชาชนก็กระทำไปอย่างเสรีอยู่ พ่อมีหน้าที่ชี้ขาดเวลามีข้อพิพาท หรือ เป็นผู้นำในบางกรณีเท่านั้น

ปิตุราชาธิปไตย หมายถึง พ่อคนเดียวของลูกๆ ทั้งแคว้น เพราะว่าแคว้นเล็ก ๆความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันระหว่างกษัตริย์กับประชาชน และมีลักษณะ จากบนลงล่าง และ เศรษฐกิจ สัมพันธ์ กับ

---

[46] อรรถจักร สัตยานุรักษ์, จากประชาธิปไตยครึ่งใบสู่การเมืองไพร่-อำมาตย์, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555. หน้า 15.

[47] ม.ร.ว.คึกฤทธ์ ปราโมช, "การปกครองสมัยสุโขทัย", ใน หนังสืออ่านประกอบวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514 หน้า 84.

[48] ม.ร.ว.คึกฤทธ์ ปราโมช, "การปกครองสมัยสุโขทัย", ใน หนังสืออ่านประกอบวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514 หน้า 82-83.

[49] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การเมือง สามารถลิดรอนสิทธิคืนมาได้เสมอ[50] แต่ในภูมิภาคยุโรปในสมัยยุคฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมมีการประกันสิทธิหรือถ่ายโอนสิทธิอำนาจไปสู่รัฐ และ รัฐต้องไม่ละเมิดสิทธินั้นโดยมิฉะนั้นก็จะถือเรียกอำนาจคืน

โดยในหลักศิลากล่าวว่า แม้ว่าพ่อขุนมีอำนาจมากแต่ไม่สามารถใช้อำนาจได้ เพราะทศพิธราชธรรม ธรรมาภิบาล พรหมวิหารสี่[51]

ผู้นำ คือ พ่อขุน “บ่เอาจังกอบ” จังกอบ คือ ภาษีซื้อขายแลกเปลี่ยน ไม่มีจังกอบ ทำให้ประชาชนมีเสรีในทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสูง[52] ระบบบารมีประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิอันเนื่องมาจากความเมตตาของผู้ปกครอง ต่างจากปัจจุบันซึ่งสิทธิที่จะอ้างได้นั้น อ้างจากกฎหมาย แต่สมัยสุโขทัย สิทธิหน้าที่ไม่ปรากฏชัดเจนว่าสิทธิต่างๆอยู่ที่ใด การที่ประชาชนจะมีสิทธิใดนั้น เกิดจากความเมตตาของผู้ปกครองเท่านั้น ผู้ปกครองอาจริบสิทธิเอาก็ได้[53] อาจจะไม่ประกันสิทธิก็ได้ เป็นต้น

สรุปรวบยอดสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

แนวคิดเรื่องสิทธิจึงต่างจากตะวันตก เพราะไม่ได้ติดตัวมาตั้งแต่เกิด สิทธิแบบตะวันตก คือ สิทธิติดตัวอยู่กับมนุษย์อยู่แล้ว ผู้ปกครองมีหน้าที่แค่เรื่องการปกครองเท่านั้น ขอบเขตของสิทธิหน้าที่มีอย่างไรจะถูกระบุไว้ในกฎหมาย[54] ประกันสิทธิไว้ ไม่ให้ผู้ปกครองมาละเมิดสิทธิได้

“สิทธิทางเศรษฐกิจ – การค้าเสรี ไม่มีการผูกขาด ข้อห้ามน้อย ไม่มีภาษีด่าน อนุญาตให้ค้าขายระหว่างประเทศได้

สิทธิในการรับมรดก – เจ้ามรดกตายสิทธิตกทอดสู่ทายาท มิใช่ของส่วนรวม เป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีการส่งทอดกรรมสิทธิ์เป็นของปัจเจก

สิทธิในการร้องทุกข์ – ราษฎรมีสิทธินำเรื่องต่อตระลาการ หากไม่เป็นที่พอใจอาจนำเรื่องขึ้นฎีกาต่อพ่อขุนได้” [55]

---

[50] โรแบร์ แลงกาต์ ; บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ วิกัลย์ พงศ์พนิตานนท์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

[51] พระยานิติศาสตร์ไพศาล, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย คำสอนชั้นปริญญาตรี ปีการศึกษา 2501-2502, พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2502.

[52] พระวรภักดิ์พิบูลย์ (ม.ล. นภา ชุมสาย), ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512.

[53] ปัญญา น้ำเพชร, วิชาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฎราชวิทยาลัย, 2555.

[54] ชาคริต อนันทราวัน, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

[55] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ขุนนาง/หรือมูลนายทำทุกอย่าง ทั้ง นิติบัญญัติ บริหาร และ ตุลาการ แม้ว่าจะมีการสั่นกระดิ่งเพื่อให้พระเจ้าแผ่นดินทราบก็ต้องถูกโบยเสียก่อน การโบยจึงเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

การกำหนดหน้าที่ของตุลาการให้ตัดสินคดีเที่ยงธรรม ไม่ปรากฏกฎหมายเฉพาะเรื่อง แต่ให้ตั้งอยู่โดยปลอดอคติเป็นการอาศัยขอบเขตของหลักศีลธรรม[56] และ ธรรมต่างๆ ต่างจากหลักการ นิติรัฐ ในปัจจุบัน ที่ต้องตัดสินตามกฎหมาย และจะตัดสินตามอำเภอใจไม่ได้

การปฏิบัติต่อเชลยศึก – วางกรอบมิให้ผู้มีหน้าที่ทำเกินขอบเขตปราศจากมนุษยธรรม ทำให้ตัวเชลยศึกเกิดสิทธิพ้องกับปัจจุบัน[57] แต่ก็มีเอกสารทางประวัติศาสตร์อีกจำนวนมากที่บรรยายภาพความโหดร้ายของเชลยศึกและการถูกกวาดต้อนมาเป็นแรงงานทาส

2.2 สมัยอยุธยา

กฎหมายทั้งหลายออกมาจากพระมหากษัตริย์โดยอ้างความชอบธรรมจากเทพยาดาเหนือโลกมนุษย์ อย่างเช่น คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ที่ได้มาจากขอบจักรวาล ซึ่งคนที่มีอิทธิพลต่อประชาชน คือขุนนางที่คลุกคลีใกล้ชิดกับไพร่ทาสเพื่อคุมกำลังแรงงานและทหารในยามสงคราม หรืออำมาตย์สายพราหมณ์ที่มีความรู้พระธรรมศาสตร์และความรู้ทางปกครอง มิใช่กษัตริย์ใช้อำนาจโดยตรงต่อประชาชนหรือราชอาณาจักรแต่ต้องใช้โดยปรึกษากับอำมาตย์และใช้อำนาจในการกำกับควบคุมไพร่ทาสผ่านทางขุนนางซึ่งเป็นมูลนายในพื้นที่ตามศักดินาที่ได้มอบไว้ให้โดยกษัตริย์

สภาพสังคมมีความเปลี่ยนแปลง – พระบรมไตรโลกนาถเริ่มระบบศักดินาเต็มรูปแบบที่ดินกลายเป็นตัวชี้วัดสถานะของบุคคล(สมมติ) ระบบศักดินาได้รับอิทธิพลมาจากระบบของอินเดีย(วรรณะ) และ ขอม เนื่องจากสังคมประกอบไปด้วยจำนวนประชากรที่มากกว่ายุคสุโขทัย ความซับซ้อนทางสังคมมีมากขึ้น ใช้ศักดินาเป็นเครื่องมือในการกำหนดสถานะของบุคคลในสังคม[58] “ศักดิ์”เป็นการอ้างเรื่องคนเหนือคน “นา” เป็นการอ้างคนเหนือที่นา (ทรัพย์สิน) เป็น 2 เรื่อง คือ เรื่องสิทธิการเป็นพลเมืองและการเมือง(คนเหนือคน) และสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม(คนเหนือทรัพย์สิน) ศักดินาจึงเป็นตัววัด และตอบสนองชนชั้นนำอย่างมากด้วย

---

[56] พระวรภักดิ์พิบูลย์ (ม.ล. นภา ชุมสาย), ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512.

[57] พระวรภักดิ์พิบูลย์ (ม.ล. นภา ชุมสาย), ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512.

[58] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กษัตริย์ยกสถานะกลายเป็นสมมติเทพ จึงไม่ใช่ความสัมพันธ์เป็นพ่อปกครองลูกแล้ว เพราะกลุ่มคนในสังคมมีมากกว่าเดิม จึงต้องยกระดับให้กษัตริย์เป็นเทพ เป็นเจ้าชีวิต เจ้าเหนือหัว ไม่จำเป็นต้องมีศักดินา ไม่อาจแตะต้องได้และเป็นเจ้าของทุกสิ่งในราชอาณาจักร[59]

ส่วนในระดับล่างลงไปมีศักดินากำหนดสถานภาพทางสังคม ศักดินาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เป็นตัวสะท้อนว่ามีสิทธิหน้าที่อย่างไร มีสถานะสูงต่ำอย่างไรในสังคม แต่เปลี่ยนแปลงสถานภาพกันได้ ขยับขึ้นข้างบน หรือ ลงข้างล่างก็ได้ ผู้ขยับศักดิให้คือผู้ที่มีศักดิ์สูงกว่าเป็นคนขยับให้[60] ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์จึงเกิดขึ้นมาพร้อมกับระบบศักดินานี้ เพราะต่างคนต่างก็เข้าหาเจ้าขุนมูลนายของตนเพื่อหวังให้ผู้มีศักดิสูงกว่าดูแล อำนวยความสุขสบายให้แก่ตนนั่นเอง

ผู้ปกครองกับประชาชนอยู่ห่างกันมาก ผู้ปกครองจึงเป็นผู้กำหนดสิทธิทั้งหมดของประชาชน มีอำนาจเด็ดขาดสูงสุด เป็นพระเจ้าอยู่หัว เจ้าชีวิต เจ้าแผ่นแผ่นดิน[61] การกำหนดสิทธิมีอำนาจเท่ากับการออกกฎหมาย อำนาจนิติบัญญัตินั่นเอง ด้วยความที่ผู้ปกครองเปรียบได้กับพระเจ้าแผ่นดิน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงเป็นของกษัตริย์

สรุปรวบยอดสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

ความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในอารยธรรมไทยนั้นแตกต่างจากตะวันตกเพราะสิทธิเกิดขึ้นจากกษัตริย์และถูกพรากไปได้ แต่มีการควบคุมการใช้อำนาจของกษัตริย์ คือ ทศพิธราชธรรม ราชสังคหะวัตถุ 4[62] เป็นต้น อย่างไรก็ดีถ้ากษัตริย์ไม่ทำตามทศพิธราชธรรม ผลก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นเรื่องของวัฒนธรรม วิธีการบังคับใช้วัฒนธรรมก็ คือ วัฒนธรรม ระบบควบคุมอำนาจของประชาชนมีเพียงแค่การ “นินทา” กันเท่านั้น การนินทาในสังคม เป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริง ถ้ามีการใช้อำนาจที่ไม่ดี การเล่าขวัญนี้จะเป็นการบ่อนทำลายความชอบธรรมของกษัตริย์ลง ดังนั้นการจะเปลี่ยนผู้ปกครองก็ต้องอาศัยอำนาจทางกายภาพของกลุ่มอำนาจหนึ่งๆ มาโค่นล้ม หรือ ปราบดาภิเษก แต่ต้องมีข้ออ้างเสียก่อน เช่น ใช้อำนาจโดยมิชอบ บริหารราชการแผ่นดินโดยทรยศ เป็นต้น ซึ่งเรื่องนี้ได้กลายเป็นมรดกตกทอดมาสู่การเมืองไทยจนถึงปัจจุบัน

การเมือง เศรษฐกิจ เป็นเรื่องเดียวกัน สิทธิที่ติดตัวมานั้นไม่ใช้สิทธิขั้นพื้นฐาน แต่เป็นสิทธิที่มาจากกษัตริย์ ระบบเกษตรกรรมควบคุมที่ดิน และ คน การควบคุมกำลังคน คือ การกำหนดว่าสิทธิของบุคคลกับผู้ปกครองเป็นอย่างไร และการควบคุมที่ดิน คือ การกำหนดว่าสิทธิของบุคคลกับทรัพย์สินเป็น

---

[59] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

[60] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

[61] ชาคริต อนันทราวัน, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

[62] ชาคริต อนันทราวัน, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เช่นไร “ศักดินา” จึงเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่นำมาศึกษาเพื่อให้รู้ว่าสิทธิมนุษยชนสมัยนั้นไม่ได้ติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิดแต่ถูกกำหนดว่ามีมากน้อย[63] ใช้อย่างไรโดยผู้ปกครองหรือมูลนายที่อยู่เหนือกว่านั่นเอง

“สิทธิอันเนื่องมาจากศักดินา – ได้เบี้ยหวัดเงินปี ได้รับยกเว้นเกณฑ์แรงงาน สิทธิเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ไฟหลวง ส่งตัวแทนไปศาลได้หากข้อกล่าวหามิใช่กรณีขบถต่อแผ่นดิน

สามารถร้องเรียน ร้องทุกข์ เสนอได้ ไม่ว่าจะเป็น ไฟจากพระราชวังที่ใช้ในการพระราชทานเพลิงศพ และยังมีทนาย ระบบควบคุมตรวจสอบ เรื่องสิ่งที่เหนือธรรมชาติกับ กษัตริย์

หน้าที่อันเนื่องมาจากศักดินา – เข้าถือน้ำพิพัฒสัตยา ต้องรับผิดชอบต่อเจ้านายเหนือตนหรือหลวง ทุก25ไร่ ต้องส่งคนไป 1คน ดูแลความประพฤติผู้อยู่ใต้อาณัติ เมื่อเกิดความผิดผู้มีศักดินาสูงต้องได้รับโทษมากกว่า

ทำหน้าที่ทั้งบริหาร และ ตุลาการ ซึ่งชีวิตจะดีหรือไม่ดี อยู่ที่ตัว มูลนาย เป็นที่มาของระบบอุปถัมภ์ คือ ผู้ที่มีอำนาจน้อยเข้าหาผู้มีอำนาจมาก เพื่อให้ผู้มีอำนาจมากดูแล อำนวยความสะดวกให้กับชีวิตของผู้มีอำนาจน้อย

การค้าถูกจำกัดโดยรัฐ มีการเก็บภาษี ห้ามขายสินค้าบางประเภท รัฐเข้ามาจำกัดสิทธิทางเศรษฐกิจ สินค้าที่ห้ามขาย อาจจะอ้างศีลธรรมอันดี ความสงบ มั่นคง เช่น ปืน พืชป่าหายากบางชนิด เป็นต้น

อำนาจการเมืองควบคุมสินค้าและภาษี เกิดการผูกขาดทางการค้า

ผู้มีบรรดาศักดิ์ที่ไม่เคยมีบำเหน็จบำนาญตายลงทรัพย์สินตกเข้าหลวง สมัยสุโขทัยมรดกตกเข้าทายาท แต่ในสมัยนี้กลับตกเข้าหลวง”[64]

2.3 สมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในสมัยต้นกรุงเทพฯ วัฒนธรรมไทยผูกพันกับพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ เนื่องจากชนชั้นนำได้นำเอาแนวความคิดสำคัญ ๆ ของพุทธศาสนามานิยามความหมายใหม่เพื่อเป็นอุดมการณ์ของรัฐ ระบบความสัมพันธ์ในรัฐไทยเวลานั้นมีแนวความคิดทางพุทธศาสนาเป็นรากฐาน กล่าวคือคนทำกรรมดี/กรรมชั่วมาไม่เหมือนกันและไม่เท่ากัน จึงมีสถานภาพ อำนาจ หน้าที่ และสิทธิแตกต่างกัน ผู้ที่ทำกรรมดีมามากที่สุดก็คือพระมหากษัตริย์เพราะทรงเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงมีฐานะเป็นธรรมิกราชาธิราชซึ่งทำหน้าที่จรรโลงธรรมะด้วยการสอนให้คนทั้งหลายในรัฐได้เข้าใจธรรมะ จะได้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักธรรมะ หากผู้ใดทำผิดหลักธรรมะพระองค์จะทรงพิจารณาลงทัณฑ์อย่างยุติธรรมเพื่อให้บุคคลนั้นรู้ตัวว่าตนได้กระทำผิด จะได้ไม่กระทำเช่นนั้นอีก ในภายภาคหน้าชีวิตจะได้ไม่ตกไปสู่อบายภูมิ ทั้งนี้ไม่จำกัดอยู่

---

[63] เสน่ห์ จามริก; บรรณาธิการ, จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร, พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2531.

[64] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เฉพาะคนในเมืองไทยเท่านั้น เพราะธรรมิกราชาธิราชทรงปกครองรัฐแบบจักรวาล จึงทรงทำหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นนี้ในประเทศราชทั้งหลาย เช่น ลาว กัมพูชา ล้านนา รวมทั้งในพม่าด้วย[65]

แผ่นดินเริ่มมีความเป็นปึกแผ่นขึ้นซึ่งการประกันความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน สภาพสังคมหลังภาวะสงครามที่ต่อเนื่องและยาวนาน ต้องมีการปฏิรูปฟื้นฟูระบบการปกครองรวมถึงกฎหมายเสียใหม่ เกิดกรณีอำแดงป้อมในสมัย ร.1 ที่ศาลตัดสินให้อำแดงป้อมกลับไปอยู่กับผัวเก่าที่หายสาบสูญไปนานจากสงครามซึ่งอำแดงป้อมนึกว่าตายไปแล้วจึงอยู่กินกับผัวใหม่ ต่อมาผัวเก่ากลับมาจึงมาฟ้องโดยตุลาการตัดสินให้กลับไปอยู่กับผัวเก่า จนอำแดงป้อมและผัวใหม่ฎีการ้องทุกข์ขึ้นไป จนล้นเกล้ารัชกาลที่ 1 เห็นว่ามีความฟั่นเฟือนในการตัดสินอันเนื่องมาจากกฎหมายสูญหายและความจำคนบกพร่อง เหตุการณ์นี้นำไปสู่การชำระกฎหมายเสียใหม่ เนื่องจากกฎหมายสูญหายและตุลาการตัดสินคดีจากความคิดของตนที่ขัดต่อสามัญสำนึกและขัดกับหลักกฎหมายเดิม[66] และกรณีอำแดงเหมือนกับนายริดในสมัย ร.4 ซึ่งสะท้อนว่าในสังคมยุคนั้น ลูกสาวเป็นเหมือนทรัพย์สินของพ่อแม่ ศาลตัดสินว่า ในเมื่อบิดายกให้ แต่ลูกสาวไม่อยากแต่งงาน ศาลตัดสินให้มีการแต่งงาน ตามเจตจำนงของบิดา เป็นการตัดสินแบบสังคมชายเป็นใหญ่ จึงต้องมีการปรับปรุงกฎหมายเสียใหม่ให้เห็นหญิงเป็นคนเทียบเท่าชาย

สรุปรวบยอดสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

กฎหมายตราสามดวงเกิดจากการตรวจชำระกฎหมายสมัยอยุธยา และเพิ่มพระราชกำหนดบทพระอัยการใหม่เข้าไป ทั้งสาระบัญญัติ และ วิธีสบัญญัติ ที่ว่าด้วยความผิด เป็นการกระทำที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้นเกินไปต่างกับ กฎหมายในปัจจุบัน มีการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบ้าง จารีตนครบาล ที่คนทำหน้าที่ที่คล้ายกับตำรวจ การจับกุม คุมขัง ลงโทษ เป็นต้น แต่ในหลายๆส่วนก็ยังมีความโหดร้าย และไม่สามารถปรับกับหลายๆกรณีได้ โดยเฉพาะเมื่อมีการเข้ามาของตะวันตก เช่น จับกดน้ำ ลุยไฟ เป็นต้น[67] เนื่องจากในยุคสมัยนั้นยังไม่แยกออกจากเรื่องของเทวดา และ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ กฎหมายตราสามดวงนี้จึงอาจย้อนไปดูเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสิทธิต่างๆได้ดังที่สรุปไว้ในหัวข้อ สมัยอยุธยา

2.4 สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงปฏิรูปการปกครองหลังสนธิสัญญาเบาว์ริ่ง

ระบบความสัมพันธ์ของคนไทยเปลี่ยนแปลงมากในรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหลังสนธิสัญญาเบาริงและการเกิดขึ้นของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในยุคนี้ระบบมูลนาย-ไพร่-ทาสสิ้นสุดลง พุทธศาสนามิใช่แหล่งที่มาสำคัญที่สุดของอุดมการณ์รัฐไทยอีกต่อไป เป็นเพียงส่วนประกอบ และได้รับการเน้นเฉพาะส่วนที่เป็นโลกียธรรมและพิธีกรรมอันไม่ขัดกับหลัก

---

[65] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, , คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[66] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

[67] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

วิทยาศาสตร์ของตะวันตกเท่านั้น ความหมายของ "ธรรมะ"เปลี่ยนมาเป็นกฎเกณฑ์อันถูกต้อง ที่พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงมีอำนาจสมบูรณาญาสิทธิ์ได้ทรงตราขึ้น พระองค์ทรงรู้ดีว่าอะไรถูกอะไรผิด ไม่ใช่เพราะทรงเป็นพระโพธิสัตว์และธรรมิกราชาธิราชดังเช่นในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แต่เพราะทรงเป็น "เจ้า" (Royalty) และการเป็น"เจ้า"นี้เป็นเรื่องของชาติกำเนิด สมเด็จฯกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงชี้แจงว่าเฉพาะคนที่เกิดมาเป็น "เจ้า" เท่านั้นที่มี "Ideal" ซึ่งทรงแปลว่า "ศีลธรรม" แน่นอนว่าผู้นำของเจ้าคือพระมหากษัตริย์ย่อมทรงมี "ศีลธรรม""เหนือผู้อื่น ส่วนประชาชนคือคนที่ยังโง่อยู่ ย่อมไม่รู้ว่าอะไรคือความยุติธรรม ต้องรอคอยให้พระมหากษัตริย์ทรงอำนวยความยุติธรรมให้บังเกิดแก่ชีวิตของทุกคนในรัฐ[68]

กล่าวได้ว่า ความยุติธรรมในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์มิได้มีพุทธศาสนาเป็นรากฐาน แต่มีพระปัญญาบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นมนุษย์เป็นรากฐาน ขณะเดียวกันความยุติธรรมก็ถูกเชื่อมโยงเข้ากับความมั่นคงของพระมหากษัตริย์ การกระทำใดที่ทำให้พระมหากษัตริย์มั่นคง (ซึ่งหมายถึงชาติไทยมั่นคง) ถือว่าถูกต้อง เพราะหากปราศจากพระมหากษัตริย์และชาติไทยแล้ว ไซร้ ชีวิตของคนแต่ละคนก็เปรียบเสมือนภัสมธุลีอันไร้ค่าและปราศจากความหมาย[69]

ชาติในจินตนาการของคนในยุคนี้เป็นชาติที่ประกอบด้วยคนชั้นต่าง ๆ ที่มีหน้าที่แตกต่างกันไป ซึ่งทำให้ได้รับผลดีจากการทำหน้าที่ไม่เท่ากัน เพราะหน้าที่ต่าง ๆ นั้น สำคัญต่อชาติและต่อพระมหากษัตริย์มากน้อยต่างกันไป หน้าที่ของเจ้าสำคัญที่สุด ดังนั้นเจ้าย่อมได้รับผลดีมากที่สุด รองลงมาคือข้าราชการซึ่งเป็นผู้ "ทำการของพระราชา" ข้าราชการจึงมีสถานะสำคัญรองจากเจ้า ส่วนประชาชนคือผู้ที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และรอคอยความเมตตากรุณาจากพระองค์ สภาวะเช่นนี้นี้ถือว่ายุติธรรมหรือถูกต้องทุกประการ[70]

ในยุคนี้การกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดสูงสุดคือการกระทำที่กระทบต่อความมั่นคงของพระมหากษัตริย์หรือการกระทำอันเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ การลงโทษไม่ว่าจะรุนแรงเพียงใดก็ถือว่ายุติธรรมและเป็นพระมหากรุณาธิคุณด้วย[71]

ดังนั้น ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้พระบรมราชโองการนั้นเองคือแหล่งที่มาของความยุติธรรม เมื่อจะมีการสร้างระบบกฎหมายแบบตะวันตก สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเสนอให้ใช้ระบบ

---

[68] สายชล สัตยานุรักษ์, สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ : การสร้างอัตลักษณ์ "เมืองไทย" และ "ชั้น" ของชาวสยาม, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2546.

[69] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[70] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[71] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, , คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ประมวลกฎหมาย แม้ว่ากรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ซึ่งทรงสำเร็จวิชากฎหมายจากมหาวิทยาลัยอ๊อกฟอร์ด จะทรงเสนอให้ใช้ระบบกฎหมายประเพณีแบบอังกฤษก็ตาม ทั้งนี้ก็เพราะระบบประมวลกฎหมายเป็นระบบที่ทำให้พระบรมราชโองการ(ไม่ใช่ประเพณี)เป็นแหล่งที่มาของความยุติธรรมอย่างแท้จริง จึงไม่น่าแปลกใจอันใดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงเห็นด้วยกับพระอนุชา ซึ่งทรงเป็นนักปกครองและนักปราชญ์แห่งรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มิใช่เห็นด้วยกับพระราชโอรส ซึ่งได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายมาจากประเทศที่ได้ผ่านการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์และการปฏิวัติอุตสาหกรรมมาแล้ว และพยายามที่จะทำให้หลักกฎหมายกลายเป็นแหล่งที่มาของความยุติธรรมเหนือพระบรมราชโองการของพระองค์ ซึ่งทำให้พระองค์ไม่ทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก[72]

กล่าวได้ว่าในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ "ความยุติธรรม" เป็นความคิดเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างคนชั้นต่าง ๆ ที่มีสถานภาพ อำนาจ และสิทธิไม่เท่าเทียมกัน เห็นได้ชัดจากชนชั้นเจ้าเองที่แบ่งสถานภาพ อำนาจ และอภิสิทธิ์ต่าง ๆ อย่างซับซ้อน และนักปราชญ์แห่งรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ได้สร้างอัตลักษณ์ให้แก่คนชั้นต่าง ๆ นับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ เจ้า ข้าราชการ พระสงฆ์ ราษฎร และผู้หญิง ให้คนแต่ละชั้นรับรู้ว่าตนมีมีสถานภาพและหน้าที่อย่างไรบ้าง โดยใช้อำนาจรัฐในการสร้างระบบสัญลักษณ์ พิธีกรรม และวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ให้คนยอมรับแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน หรือยอมรับว่าความไม่เสมอภาคเป็นความยุติธรรมนั่นเอง[73]

ควรกล่าวด้วยว่าในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบบสัญลักษณ์ พิธีกรรม และวิธีปฏิบัติต่าง ๆที่ทำให้คนยอมรับว่าความไม่เสมอภาคเป็นสิ่งที่ยุติธรรมนั้น มีรากฐานมาจากการเลือกเอาวัฒนธรรมเดิมบางส่วนมานิยามความหมายใหม่ ตัวอย่างที่ชัดเจนปรากฏในหนังสือ พระราชพิธีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะเดียวกันก็มีการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาทำให้กลายเป็นไทยตามหลัก "ความฉลาดในการประสานประโยชน์"ของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เช่น การมีพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญตราตลอดจนเครื่องหมายอื่น ๆ การใช้ธง การใช้เครื่องแบบ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นวัฒนธรรมไทยยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ส่งผลให้ "ความยุติธรรม"หมายถึงการได้และการเสียสิ่งต่าง ๆ ตามสถานภาพทางสังคมที่ตนมีอยู่ และสถานภาพทางสังคมนี้ผูกพันโดยตรงกับชาติกำเนิดของบุคคล[74]

---

[72] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[73] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[74] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

นับตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ชีวิตของประชาชนขึ้นอยู่กับความยุติธรรมที่รัฐอำนวยให้มากขึ้นเรื่อย ๆ ความยุติธรรมที่เครือญาติและชุมชนเคยอำนวยให้นั้นมีความสำคัญน้อยลงตามลำดับ จะเห็นได้ว่าความรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด การได้รางวัลและการลงโทษมาจาก "ผี" และคนใกล้ชิดน้อยลง แต่จะมาจากรัฐมากขึ้น[75]

แม้ว่ายุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะสิ้นสุดลงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 แต่ชนชั้นนำของไทยยังคงพยายามรักษาระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวดิ่งนี้ไว้ด้วยการเสริมสร้างและธำรงรักษา "ความเป็นไทย" ทางวัฒนธรรมตลอดมา เช่น ศีลธรรมไทย มารยาทไทย ภาษาไทย พิธีกรรมและประเพณีไทย ฯลฯ ดังนั้นความหมายของ "ความยุติธรรม"ในวัฒนธรรมไทยกระแสหลักจึงแทบจะไม่เปลี่ยนแปลง[76]

สรุปรวบยอดสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

สนธิสัญญาเบาว์ริ่งเป็นการยอมรับให้คนในบังคับของต่างชาติไม่ต้องอยู่ในบังคับของกฎหมายไทยและเขตอำนาจศาลไทย ซึ่งไม่ได้มีเพียงแค่ อังกฤษ เท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงประเทศที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษทั้งหมดด้วย[77] และเป็นกลยุทธ์ในการกลืนประเทศของมหาอำนาจตะวันตกแบบหนึ่งด้วย

คนอังกฤษไม่ยอมรับกฎหมายไทย เพราะป่าเถื่อนทารุณ จึงเกิด สนธิสัญญาดังกล่าว เพื่อให้เกิดสิทธินอกอาณาเขต เพื่อเป็นการประกันสิทธิแก่คนอังกฤษ กฎหมายไทยไม่สามารถประกันสิทธิของคนไทยได้ เป็นทฤษฎีกฎหมายเชิงเปรียบเทียบ ความเปลี่ยนแปลงจึงได้รับผลกระทบจากกระแสโลกที่เป็นปัจจัยภายนอกเป็นครั้งสำคัญ เริ่มด้วยอังกฤษบังคับไทยให้ทำสนธิสัญญาเบาว์ริ่ง ซึ่งสิ่งที่กระทบกระเทือนต่อไทย คือ สิทธิสภาพนอกอาณาเขต ให้สิทธิของคนอังกฤษ หรือ คนในปกครองของอังกฤษที่จะไม่ขึ้นศาลไทย แต่จะไปขึ้นศาลกงสุลอังกฤษ ใช้กฎหมาย ภาษา ตุลาการอังกฤษ เกิดการย้ายสังกัดมีคนไทยบางส่วนเข้าไปอยู่ในการบังคับของอังกฤษ[78] และตามมาด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของรัฐคู่สัมพันธ์อื่นๆอีก

โดยข้ออ้างของอังกฤษและมหาอำนาจเจ้าอาณานิคมทั้งหลาย คือ กฎหมายอาญา และวิธีพิจารณาความอาญาป่าเถื่อน ไม่สามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่คดี โดยแก้กฎหมายอาญา และเป็นวิ

---

[75] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[76] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[77] ชาคริต อนันทราวัน, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

[78] ชาคริต อนันทราวัน, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

อาญาเป็นอันดับแรก[79] การแก้ไขปัญหาการสะสมกำลังของขุนนางคนที่มีอำนาจมากๆ ในระบบศักดินา อาจไม่ใช่กษัตริย์ แต่เป็นขุนนาง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ – กษัตริย์เป็นผู้ปกครองและประกาศกฎหมาย ยุบเลิกระบบแคว้นต่าง ๆ โดยไม่มีการประกันสิทธิเสรีภาพ โดยตัดทอนอำนาจของเจ้าแคว้นต่าง ๆทำให้ประชาชนมีอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ทุกคนในทุก ๆที่ ทุกแคว้นไม่มีกฎหมายท้องถิ่นอีกต่อไป[80] พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์มีอาญาสิทธิ์เด็ดขาดอย่างที่ตามคำกล่าว รัฐคือ ตัวกู แบบกษัตริย์ฝรั่งเศส มีการสืบทอดมรดกทางสายเลือด เป็นการรวบอำนาจเพื่อจัดการประเทศ เบ็ดเสร็จทั้งแผ่นดินและยึดคืนอำนาจจากขุนนาง และเจ้าเมืองทั้งหลายเพื่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง เนื่องสมัยนั้นเกิดลัทธิล่าอาณานิคมที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐไทย

เกิดการปฏิรูประบบการบริหารแผ่นดิน เปลี่ยนเป็นกระทรวง ทบวง กรม เพื่อแบ่งแยกความเชี่ยวชาญตามกระทรวง โดยยกเลิกระบบเจ้าเมือง และการกินเมือง ให้มีมณฑลและข้าหลวงแทน อำนาจและสิทธิพลเมืองและการเมือง ไม่ได้อยู่ที่เจ้าเมืองแล้ว แต่รวมศูนย์ไปสู่กษัตริย์แทน มีการสร้างทางรถไฟเพื่อการขยายอำนาจไปให้ทั่วถึงมากขึ้น[81] ลดอำนาจหัวเมือง (เกิดรัฐสมัยใหม่) เลิกระบบเจ้าเมือง นอกจากนั้นยังยกเลิกระบบศักดินาด้วย

ปรับปรุงระบบกฎหมาย – เลือกระบบกฎหมายนิติวิธีแบบซีวิลลอว์ แต่มีวัฒนธรรมแบบคอมมอนลอว์ปะปน กฎหมายฉบับแรกๆที่ปรับปรุง คือ กฎหมายอาญา และวิธีพิจารณาความอาญา สร้างระบบตุลาการวิชาชีพ ศาลยุติธรรมถาวร มีกฤษฎีกา[82]

มีการเลิกทาส – เพิ่มศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์[83] ซึ่งเป็นการเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตตามผลของสนธิสัญญาเบาริ่งที่ทำให้เกิดความต้องการข้าวปริมาณมาก จึงต้องสลายศักดินาเพื่อให้ไพร่ทาสกลายเป็น “แรงงานอิสระ” อยู่พ้นการบังคับของมูลนาย สามารถไปรับจ้างทำนา หรือออกไปจับจองที่ทำนาเพื่อเอาข้าวมาขายได้

2.5 สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (สืบมาจนถึงปัจจุบัน) ลัทธิผู้นำ (Elitism) มีความสำคัญมากในรัฐไทย มีการสืบทอดวัฒนธรรมทางความคิดว่า ผู้นำชาติมีความสำคัญสูงสุดต่อชะตากรรมของคนในชาติ

---

[79] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

[80] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

[81] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

[82] ชาคริต อนันทราวัน, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

[83] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การแก้ปัญหาและการพัฒนาชาติขึ้นอยู่กับผู้นำที่มีบุคลิกภาพพิเศษ รวมทั้งมีสติปัญญาและคุณธรรมเหนือกว่าผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตาม ในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้มีความจำเป็นต้องอ้างต่อสังคมว่าเป็นการปกครองแบบ"ประชาธิปไตย" ทำให้ต้องเน้นว่าเป็นการปกครองตามความคิดของคนส่วนใหญ่หรือของคนทั้งประเทศ ทางออกจึงได้แก่ การสร้างชาติทางวัฒนธรรม ที่เรียกว่า "รัฐนิยม"บ้าง "มนุสสปฏิวัติ"บ้าง "การรักษาความเป็นไทยทางจิตใจเอาไว้"บ้าง[84]

อิทธิพลของวัฒนธรรมทางความคิดกระแสหลัก ทำให้ชนชั้นกลางคิดถึง "ชาติไทย" ในแง่ที่ประกอบขึ้นด้วยคนที่มีลำดับชั้นต่าง ๆ (Hierarchy) ซึ่งคนในแต่ละชั้นต่างก็ทำหน้าที่ของตนโดยไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของคนอื่น และแต่ละคนต้องพยายามทำให้ตนเองเจริญก้าวหน้ามากที่สุดเพราะ "ความเจริญส่วนตัวบุคคลก็เป็นธาตุผสมให้กลายเป็นความเจริญของบ้านเมือง...เป็นบ่อเกิดอันแท้จริงแห่งความมั่นคงและแข็งแรงของชาติ"[85]

ความคิดที่เน้นให้ปัจเจกบุคลไต่เต้าให้สูงที่สุดในระบบสังคมที่มีชนชั้นนี้ เมื่อประกอบเข้ากับวัฒนธรรมทางความคิดที่ถือว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวมาจากปัจจัยด้านศีลธรรมส่วนบุคคล ไม่เกี่ยวกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ก็ทำให้รัฐไม่ต้องคำนึงถึงมาตรการในการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นฐานทางความคิดให้แก่ระบบเศรษฐกิจแบบ "มือใครยาวสาวได้สาวเอา" ชนชั้นกลางไทยจึงนึกถึงความยุติธรรมในแง่ที่ไม่ได้หมายถึงการกระจายรายได้อย่างเสมอภาค[86]

นอกจากนี้ในทัศนะของชนชั้นกลางไทย "ความยุติธรรม" ไม่ได้หมายถึง"การแข่งขันเสรี" อีกด้วย ทั้งนี้เพราะชนชั้นกลางไทยยอมรับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ทำให้ไม่รังเกียจการ "ต่อมือให้ยาวขึ้น" หรือไม่รังเกียจการใช้เส้นสาย ดังนั้น การสร้างระบบผูกขาด การใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อค้ำจุนธุรกิจ ตลอดจนการคอร์รัปชั่นจึงมีวัฒนธรรมทางความคิดเรื่อง "ความยุติธรรม" เป็นฐานรองรับอยู่มากทีเดียว กล่าวได้ว่าในวัฒนธรรมไทย การมีระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีการแข่งขันเสรีเป็นเรื่องปรกติธรรมดา[87]

สรุปรวบยอดสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีความระส่ำระสายภายในและผลกระทบจากกระแสโลกที่มีความตกต่ำทางเศรษฐกิจและสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่ง รัชกาลที่หก และ รัชกาลที่เจ็ดต้องเผชิญกับปัญหาจนต้อง

---

[84] สายชล สัตยานุรักษ์ กล่าวว่า คำว่า "รัฐนิยม" ถูกใช้โดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีหลวงวิจิตรวาทการเป็นประธานคณะกรรมการรัฐนิยม หม่อมเจ้าวรรณไวทยากรเป็นประธานที่ปรึกษา คำว่า "มนุสสปฏิวัติ" ถูกใช้โดยหลวงวิจิตรวาทการ ส่วนคำว่า "การรักษาความเป็นไทยทางจิตใจ" ถูกใช้โดย ม.ร.ว.คึกฤทธ์ ปราโมช

[85] หลวงวิจิตรวาทการ, มหาบุรุษ, หน้า158-159.

[86] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

[87] สายชล สัตยานุรักษ์, สองร้อยปีวัฒนธรรมไทย และความยุติธรรม, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.midnightuniv.org/, เข้าถึงเมื่อ 22/10/2556.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

รัดเข็มขัดเพื่อรองรับกับการเกิดภาระทางเศรษฐกิจทั้งโลก เกิดการอภิวัฒน์ของคณะราษฎรในปี พ.ศ. 2575[88]

การเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยการนำปฏิวัติโดยคณะราษฎร์ โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง เปลี่ยนการรวมศูนย์อำนาจที่อยู่ที่ตัวบุคคล มาให้อำนาจมาอยู่กับประชาชนแทน ออกรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งสูงสุดในการประกันสิทธิเสรีภาพ[89] แต่สิ่งที่เปลี่ยนไม่ได้คือเรื่องของอำนาจเชิงวัฒนธรรม ระบบอุปถัมภ์ก็ยังมีอยู่ในสังคม

อำนาจการปกครองของกษัตริย์ถูกจำกัด – กษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ทรงใช้พระราชอำนาจเท่าที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ[90]รัฐธรรมนูญกลายเป็นสิ่งสูงสุดในการปกครองประเทศ ไทยได้ยกเลิกระบบศักดินาเอกชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้ ซึ่งได้หายไปอย่างถาวร เกิดการสร้างกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือทรัพย์สิน โดยต้องมีความเสมอภาคอย่างแท้จริง

ข้อเสนอทางเศรษฐกิจและสังคมของท่านปรีดีตกไป(ข้อเสนอไปในแนวทางสังคมนิยม ทำให้ชนชั้นนำเจ้าของที่ดินและนายทุนเดือดร้อน มีข้อโต้แย้งมากมาย จึงทำให้ข้อเสนอของท่านตกไป) จึงกลายเป็นระบอบประชาธิปไตย และมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม[91]

ระบบกฎหมายมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องประชาชนสามัญมีตัวตนในรัฐธรรมนูญคนหนึ่งคนก็เป็นคนเท่ากัน รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามทฤษฎีแบบตะวันตก คือ เสรีภาพเสมอภาค ภราดรภาพพูดถึงสิทธิของปัจเจกคนมากขึ้น ต้องมีการแบ่งแยกอำนาจ เป็นต้น[92] ความเป็นนิติรัฐจึงขึ้นอยู่กับการเมือง และ สังคม ในยุคสมัยนั้น

สิทธิในหลายประการมีการห้อยวรรคท้ายว่า “ให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด” กฎหมายลำดับรองอาจลิดรอนสิทธิได้ กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด แต่ถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ตัวกฎหมายลำดับรองจะถูกใช้และมีน้ำหนักมากกว่ากฎหมายสูงสุดด้วยซ้ำ เพราะ รัฐธรรมนูญระบุว่า ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ทำให้ในทางปฏิบัติ ประชาชนถูกลิดรอนสิทธิโดยกฎหมายลำดับรองเป็นจำนวนมาก

การที่สังคมไทยยังคงใช้คำว่า "ความยุติธรรม" ที่ฝังไว้ด้วยความหมายของความไม่เท่าเทียมกันจึงทำให้การพิทักษ์ความยุติธรรมนั้นมีความลักลั่นตลอดมา การที่กล่าวกันว่ามีการปฏิบัติแบบ “สองมาตรฐาน” แท้ที่จริงแล้วเป็นเรื่องที่ “ถูกต้อง” หรือ “ยุติธรรม” หากมองจากหลักการของ "ความ

---

[88] เสน่ห์ จามริก; บรรณาธิการ, จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร, พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2531.

[89] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[90] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[91] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[92] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ยุติธรรม" ในความหมายเดิมที่ตกทอดมาจากอดีต อย่างไรก็ตาม คนกลุ่มใหม่ในสังคมซึ่งการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากย่อมไม่สามารถยอมรับความยุติธรรมในความหมายเดิม และเริ่มคิดว่าตนเองไม่ได้รับความยุติธรรมที่เท่าเทียมกับคนอื่นๆ[93]

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนทั้งหลายในสังคมไทย ชีวิตประจำวันของคนในสังคมไทยในช่วงสิบปีที่ผ่านมานี้ขยายออกอย่างไพศาล ทุกคนต้องเผชิญหน้ากับกลไกอำนาจรัฐทุกวันและทุกเวลา ทำให้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันจากกลไกอำนาจรัฐและกลไกทางสังคมถี่มากขึ้น เพราะการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้นเสมอในพื้นที่อำนาจรัฐ เช่น การจับคนทำผิดกฎจราจร การรักษาพยาบาล โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ ก็จะถูกแบ่งเกรดและลูกหลานคนรวยก็มักจะได้เรียนในโรงเรียนที่ดีกว่าลูกหลานคนจน ฯลฯ ความรู้สึกถึง “ความอยุติธรรมในชีวิตประจำวัน” จึงได้กลายเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ดังนั้น เมื่อมีการสร้างความคิดนามธรรมของแกนนำกลุ่มคนเสื้อสีแดงเรื่อง “สองมาตรฐาน” และเรื่อง “ไพร่กับอำมาตย์” ชนชั้นกลางกลุ่มใหม่จึงยอมรับอย่างรวดเร็ว และได้กลายมาเป็นชนวนความขัดแย้งและความรุนแรงที่ปะทุขึ้นในเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2554[94] ซึ่งสั่นสะเทือนความมั่นคงของหลัก นิติธรรมซึ่งเป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชนของนิติรัฐอย่างมิอาจปฏิเสธได้

ดังนั้นประวัติศาสตร์ไทยจึงชี้ให้เห็นว่าความเข้มแข็งของนิติรัฐขึ้นอยู่กับสภาพสังคม และการเมืองในแต่ละช่วง ทั้งชนชั้นนำ และภาคประชาชน กฎหมายไม่มีการยอบรับสิทธิมนุษยชนอย่างแน่นอนมั่นคง แต่เปลี่ยนผันขึ้นลงตามบริบททางการเมืองในช่วงเวลานั้นๆ แต่ก็มีความพยายามสร้างกลไกการประกันสิทธิของประชาชนให้มากขึ้น แรกเริ่มอยู่ที่กฤษฎีกาต่อมามีศาลอื่น องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เพื่อตรวจสอบอำนาจรัฐ และ รับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน รวมถึงภาคประชาชน ประชาสังคมมีบทบาทมากขึ้นมีการชุมนุมแสดงความคิดเห็นกันมากขึ้น กล่าวคือ เรื่องอำนาจที่สัมพันธ์กับรัฐได้แผ่ขยายลงมาสู่ชีวิตประจำวันของประชาชนจำนวนมากและเข้มข้นขึ้นนั่นเอง

ความรู้สึกถึงความอยุติธรรมในชีวิตประจำวันปรากฏอย่างชัดเจนเมื่อประชาชนต้องเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐ รายงานผลการวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาทางกฎหมายในชีวิตประจำวันของประชาชนและแนวทางการใช้หลักกฎหมายเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหา” พบว่าปัญหาทางกฎหมายในชีวิตประจำวันที่มีความถี่สูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ นิติกรรมสัญญา ความผิดต่อทรัพย์/ฉ้อโกง และคดีการจราจรทางบก และส่วนใหญ่แล้วเป็นปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะคดีการจราจร

[93] อรรถจักร สัตยานุรักษ์, จากประชาธิปไตยครึ่งใบสู่การเมืองไพร่-อำมาตย์, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555. หน้า 47.

[94] อรรถจักร สัตยานุรักษ์, จากประชาธิปไตยครึ่งใบสู่การเมืองไพร่-อำมาตย์, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555. หน้า 48.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ทางบก[95] ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐนั้นขยับเข้าใกล้กันมากขึ้นเรื่อยๆ จึงจำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนฐานของสิทธิมนุษยชนทางกฎหมายมากยิ่งขึ้นไปกว่าเดิมที่ความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมแบบไทยๆ เพราะสังคมไทยไม่เหมือนเดิมอีกต่อไปแล้วนับจากเกิดคลื่นการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวางและบ่อยครั้ง ดังที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2548

บทสรุปข้อสังเกตต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

ความเปลี่ยนแปลงความคิดในเรื่องความหมายของ "ความยุติธรรม/ความอยุติธรรม" ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนโดยตรง ที่เกิดขึ้นในช่วงสองทศวรรษหลังนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้ความขัดแย้งในสังคมไทยทวีขึ้น เพราะความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ทำให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มคนมากขึ้น รวมทั้งการแตกตัวทางชนชั้นก็ทวีความสลับซับซ้อนมากขึ้นตามไปด้วย คนแต่ละกลุ่มแต่ละชนชั้นต่างก็ตีความหรือให้ความหมายแก่ "ความยุติธรรม-อยุติธรรม" แตกต่างกันออกไป และคนแต่ละกลุ่มก็ได้สร้างปฏิบัติการทางสังคมการเมืองเพื่อบรรลุถึงความยุติธรรมตามทัศนะของตนในวิถีทางที่แตกต่างกันไปด้วย[96] กล่าวได้ว่าความขัดแย้งและเรื่องสิทธิมนุษยชนได้เกิดความรับรู้ในกลุ่มคนที่หลากหลายมากซึ่งตระหนักรู้แล้วว่าความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับตนเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ขัดกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่รับรองสิทธิของบุคคลทั้งหลายอย่างเสมอภาคกัน

การพิจารณาเพียงประวัติศาสตร์ของชนชั้นนำจึงไม่เพียงพออีกต่อไป เพราะเป็นเพียงการมองยอดของปีระมิด ซึ่งไม่ได้พิจารณาถึง ประชาชนอีกจำนวนมากที่เป็นฐานของปีระมิดเลย การไม่อดทนรอความเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของสันติวิธีและสิทธิมนุษยชน นำไปสู่การระงับอย่างไม่สันติ เรื่องที่เรียกร้องแต่ไม่มีการบันทึกไว้ก็จะกลายเป็นเรื่องที่ไม่ใช่ความจริง เนื่องจากโดนผู้มีอำนาจที่ใช้ความรุนแรงสยบเสียงเหล่านั้นไว้ ดังนั้นการพิจารณาประวัติศาสตร์ให้เห็นความจริงที่หลากหลายซึ่งถูกกดทับไว้ด้วยเสียงของผู้มีอำนาจ หรือสิ่งละอันพันน้อยจึงต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย ได้แก่

1. ประวัติศาสตร์เป็นของจริงหรือไม่ – ใครเขียน ประวัติศาสตร์ที่ถูกเขียนมาจากชนชั้นนำ
2. ประวัติศาสตร์รับใช้ใคร หรือตอบเรื่องอะไร ผู้ชนะสงครามเป็นผู้เขียนประวัติศาสตร์ ชนชั้นใดเขียนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ก็จะถูกสร้างมาเพื่อรับใช้ชนชั้นนั้น
3. ประวัติศาสตร์ไทย คือ ประวัติศาสตร์ของชนชั้นนำ
4. ศึกษาประวัติศาสตร์ของไพร่ หรือประชาชนประกอบด้วย

---

[95] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, สภาพปัญหาทางกฎหมายในชีวิตประจำวันของประชาชนและแนวทางการใช้หลักกฎหมายเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหา, รายงานวิจัยสนับสนุนโดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.

[96] อรรถจักร สัตยานุรักษ์, จากประชาธิปไตยครึ่งใบสู่การเมืองไพร่-อำมาตย์, คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555. หน้า 47.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

5. เราจะเห็นวงจรความรุนแรง และผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนเสมอ ประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตนตามยุคตามสมัย หากประชาชนเรียกร้องสิทธิมากขึ้น แต่กลับถูกอำนาจบางอย่าง สร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจทางกายภาพกับประชาชน

6. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพอื่นๆเป็นตัววัดได้ว่าประวัติศาสตร์ช่วงนั้นจริงหรือไม่ ถ้าอยากทราบว่า ประวัติศาสตร์ตอนไหนเป็นของแท้หรือไม่ ให้ดูที่ความมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในขณะนั้น มีสูงหรือไม่ เพราะแม้ไม่สามารถนำมาเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่การมีเสรีภาพเป็นตัวชี้วัดว่ามีการเรียกร้องสิทธิในขณะนั้น

สิ่งที่อยู่นอกเหนือจากกฎหมายซึ่งควรนำมาประกอบการวิเคราะห์ยุคสมัย

1. สถาบันกษัตริย์ กับ การปกครองประเทศ แม้กฎหมายจะไม่ได้ระบุถึงเรื่องดังกล่าวไว้มาก แต่ต้องดูว่าปฏิสัมพันธ์ในความเป็นจริงเป็นอย่างไร เช่น มีกลุ่มบุคคลมาอ้างความชอบธรรมของบุคคลแล้วก่อรัฐประหาร เป็นต้น

2. วัฒนธรรมการไม่เคารพกฎหมาย นำไปสู่ ไม่เกิดนิติรัฐ

3. ระบบอุปถัมภ์ ที่เกิดมาพร้อมกับระบบศักดินาในสมัยอยุธยา และยังไม่หมดไปจากสังคมปัจจุบัน

4. วงจรอุบาทว์ – รัฐธรรมนูญถาวรฉบับชั่วคราว

จากพวก ทรราช หรือ เผด็จการ ซึ่งต้องมาพร้อมกับการต่อสู้ของประชาชน และเกิดประชาธิปไตยในขณะหนึ่ง และก็เกิดความฟุ่มเฟือยทางเสรีภาพ ความขัดแย้งของคนในสังคม และไปสู่ผู้ที่มีอำนาจใช้อำนาจ ทำให้อำนาจของประชาชนหายไป ซึ่งจากข้างต้นเป็นเหตุมาจาก การระงับด้วยสันติวิธีมันเกิดความล่าช้า

1. เจ้าพ่อ เจ้าเมือง ที่มักจะใช้อำนาจทางกายภาพในการระงับความขัดแย้งทำให้ละเมิดสิทธิมนุษยชนของคนที่มีอำนาจน้อยกว่า

2. ประชาชนไม่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงประเทศ แม้เสียเลือดเนื้อ ไม่มีอำนาจในการกำหนดอนาคตตนเองและสังคม

3. ความอ่อนแอของพลเมือง รอฟ้า รออำนาจ เข้ามาแก้ปัญหาให้ตน ทำให้ชนชั้นปกครองยังครองอำนาจต่อไปได้เรื่อยๆ เพราะมีคนคาดหวังให้เข้ามาแทรกแซงแก้ปัญหา แม้ไม่ต้องใช้กฎหมายในการแก้ปัญหาก็ตาม ส่งผลต่อความไร้เสถียรภาพของหลักนิติธรรมในนิติรัฐไทย

การปกครองจึงไม่ตอบสนองต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชน เพราะเมื่อมีการรัฐประหาร การมอบอำนาจก็ทิ้งไว้กับกลุ่มของตน หรือ ฝ่ายข้าราชการ เสริมอำนาจข้าราชการให้ต่อสู้กับนักการเมือง โครงสร้างทางกฎหมายที่ออก ก็ออกเพื่อชนชั้นนำ ไม่ได้ตอบสนองต่อประชาชนอย่างแท้จริง

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

3. กฎหมาย และกลไกการเยียวยาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

> รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 มาตรา 4 บัญญัติว่า "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง"

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญถือเป็นสิ่งที่คู่กันและแยกออกจากกันเสียมิได้ เนื่องจากการปกครองโดยใช้กฎหมายย่อมให้อำนาจแก่รัฐในการบังคับประชาชนภายใต้เขตอำนาจของตนและอาจนำไปสู่การใช้อำนาจโดยมิชอบซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของบุคคลได้ ดังนั้นการสถาปนารัฐธรรมนูญจึงต้องมีการรับรองสิทธิและสร้างกลไกในการคุ้มครองสิทธิไว้เพื่อประกันสิทธิของบุคคลทั้งหลายอย่างเสมอภาคกัน ตลอดแปดสิบปีที่ผ่านมาสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทยได้สอดแทรกอยู่ในหมวดสิทธิเสรีภาพ และได้ถูกขยายออกอย่างมากในรัฐธรรมนูญ 2540 และคงไว้ในรัฐธรรมนูญ 2550 แม้จะมีสิทธิบางประการได้ถูกเพิ่มขึ้นแต่ก็มีสิทธิบางประการที่ถูกลดทอนลง อย่างไรก็ตามกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐกลับได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นและมีขอบเขตของอำนาจมากขึ้น ทั้งนี้เงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ก็มีส่วนสำคัญในการออกแบบรัฐธรรมนูญและบังคับตามสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้

> “.....หลักใหญ่ๆ ที่คณะราษฎร์ได้วางไว้มีอยู่ว่า
>
> 1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชทางการเมือง การศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
>
> 2. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
>
> 3. ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก
>
> 4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)
>
> 5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 5 ประการดังกล่าวข้างต้น
>
> 6. จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร.....”[97]

กฎหมายสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยตั้งอยู่บนพื้นฐานของรัฐไทยซึ่งไม่มีกฎหมายเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชนในระดับพระราชบัญญัติดังนั้นการพยายามวิเคราะห์สิทธิมนุษยชนในรัฐไทยจึงต้องใช้รัฐธรรมนูญ

[97] ประกาศของคณะราษฎร์ ฉบับที่ 1, 2475.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

แห่งราชอาณาจักรไทยที่เกิดขึ้นในรัฐไทยมาแล้วเป็นเวลาถึง 80 ปีเป็นบทบัญญัติหลัก แต่สังคมไทยและนักกฎหมายกลับตั้งข้อสนเท่ห์และหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวเน้นหรืออ้างอิงหลักการสำคัญที่สุดของการมีรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย นั่นคือ การประกันสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน หรือเทียบเคียงได้กับสิ่งที่คณะราษฎรประกาศไว้ในหลักการทั้ง 6 แม้จะไม่ได้ใช้ถ้อยคำว่า “สิทธิมนุษยชน” โดยตรงก็ตาม แต่ก็เป็นการประกาศให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพทั้งหลายตามกฎหมายตามนัยแห่งการประกันสิทธิมนุษยชนในนิติรัฐนั่นเอง

การวิเคราะห์สิทธิมนุษยชนในระบบกฎหมายไทยจึงต้องใช้แนวทางการตั้งบรรทัดฐานบางอย่างไว้และวิพากษ์โดยคำนึงถึงการอ้างอิงเอกสารตามแนวทางมาตรฐานระหว่างประเทศ เพื่อเป็นการสะท้อนความคิดของนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่มีต่อพัฒนาการรัฐธรรมนูญไทยซึ่งได้สร้างสิทธิต่างๆขึ้นมาพร้อมกับองค์กรอิสระตรวจสอบถ่วงดุลทั้งหลายที่ปัจจุบันกลายเป็นองค์กรที่มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมว่าให้ยกเลิกเสีย เพราะนำไปสู่การขัดขวางการทำงานขององค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชนโดยตรง

สิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างแท้จริง คือ องค์กรอิสระและสิทธิทั้งหลายที่สร้างขึ้นมาโดยรัฐธรรมนูญจะสูญเสียอำนาจแห่งความชอบธรรมที่จะเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน และกลายเป็นองค์กรที่ถูกตั้งข้อสนเท่ห์ต่อการทำงานจนไม่อาจตอบสนองเจตนารมณ์ในการสร้างองค์กรเหล่านั้นขึ้นมาประกันสิทธิมนุษยชนของประชาชน

ความพยายามหลีกเลี่ยงการพูดถึงเรื่อง “สิทธิมนุษยชน” โดยตรง ของนักกฎหมายหรือแม้กระทั่งนักพัฒนาและเคลื่อนไหวทางสังคม เกิดขึ้นได้ตามที่มาทางประวัติศาสตร์ที่มีการถกเถียงและทำลายคุณค่าของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ด้วยหลายเงื่อนไข ไม่ว่าจะเป็น แนวคิดชาตินิยม ที่ไม่ต้องการรับรองสิทธิมนุษยชนของคนต่างด้าวที่ “ไม่ไทย” ความเคียดแค้นโกรธเคืองของสังคมที่มีต่อนักสิทธิมนุษยชนที่เรียกร้องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมให้กับผู้ต้องหาในคดีอุกฉกรรจ์ หรือแม้กระทั่งการเลี่ยงไปใช้คำว่า “สิทธิเสรีภาพ” ของนักกฎหมายโดยเฉพาะนักกฎหมายมหาชนที่ไม่ต้องการเผชิญหน้ากับรัฐและผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งหลาย เนื่องจากการกล่าวอ้างสิทธิมนุษยชนจำต้องเรียกร้องต่อการละเมิดสิทธิโดยรัฐทั้งในทางตรง(รัฐเป็นผู้กระทำ) และทางอ้อม(รัฐเพิกเฉยไม่ปกป้องสิทธิให้ประชาชนที่โดนบุคคลอื่นละเมิด) หากลองเปรียบเทียบกับรัฐประชาธิปไตยในยุโรปที่เป็นต้นทางการประกันสิทธิมนุษยชนด้วยกฎหมาย จะพบว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นไปในลักษณะตรงไปตรงมาและกล่าวอ้างเนื้อหาในรัฐธรรมนูญเพื่อประกันสิทธิมนุษยชนโดยตรง เพื่อทำให้เกิดผลสะเทือนทางสังคมและวัฒนธรรมในการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนโดยตรง มิใช่การเลี่ยงไปพูดเรื่องการถ่วงดุลตรวจสอบอำนาจรัฐเพื่อประกันสิทธิเสรีภาพที่ไร้พลังเนื่องจากมีลักษณะเป็นนามธรรม และไม่เห็นคู่ขัดแย้งในข้อพิพาทโดยตรง[98]

[98] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, สำรวจหมุดหมายสิทธิมนุษยชนในปีที่ 80 ของรัฐธรรมนูญไทย, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

3.1 รัฐธรรมนูญ และกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

ประเทศไทยได้มีการประกันสิทธิมนุษยชนทั้งในเชิงเนื้อหาสิทธิและการสร้างกลไกมาบังคับตามสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นหลัก และไม่มีกฎหมายเฉพาะในระดับรองที่กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้อย่ างรอบด้าน(Comprehensive) ไม่ว่าจะเป็น กฎหมายต่อต้านการเลือกประติบัติ (Anti-Discrimination Law) หรือ กฎหมายสิทธิมนุษยชน (Human Rights Law) จึงต้องนำรัฐธรรมนูญมาเป็นตัวบท (Text) ในการวิพากษ์ (Critique) โดยใช้หลักการสิทธิมนุษยชนมาเป็นแนวบรรทัดฐาน (Norms) ทั้งนี้จะมีการหยิบเพียงบางส่วนที่มีผลสะเทือนต่อสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจนมาวิพากษ์

หากพิจารณาว่าสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยได้รับรองไว้ในเชิงหลักการอย่างไรบ้าง ก็เป็นที่ทราบกันดีว่านอกจากจะดูจากบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยแล้ว ยังต้องย้อนกลับไปดูบทบัญญัติในหมวด 1 บททั่วไปที่จะมีผลต่อการตีความรัฐธรรมนูญมาตราอื่นๆทั้งหมดด้วยโดยมาตราหลักที่กล่าวถึงการประกันสิทธิมนุษยชนนั้นปรากฏอยู่ในมาตรา 4 และ 5 อย่างชัดเจน[99] และในมาตรา 6[100] ก็ได้ย้ำว่าการตีความกฎหมายทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นการตีความรัฐธรรมนูญมาตราอื่น หรือ การตีความกฎหมายอื่นที่มีผลบังคับใช้เหนือเขตอำนาจศาลไทยจะต้องไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญและมาตรา 4 และ 5 ในบททั่วไปด้วยเช่นกัน โดยนัยของมาตรา 4 และ 5 นั้นเป็นที่ทราบกันว่าได้รับอิทธิพลจากกระแสรัฐธรรมนูญนิยมที่แตกหน่อในยุโรปและออกผลไปในกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและมีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่ต้องรับรองประเด็นดังกล่าวไว้ กล่าวคือต้องมีการรับรอง ความเสมอภาค เสรีภาพของบุคคล และต้องธำรงไว้ซึ่งภราดรภาพของสังคมหรือคนในรัฐนั้น ซึ่งภราดรภาพนั้นแม้ไม่ได้เขียนให้ปรากฏชัด แต่เป็นที่แน่ชัดว่าในรัฐธรรมนูญไทยโดยเฉพาะฉบับ พ.ศ.2550 ก็มีความพยายามที่จะสร้างแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง และใช้สิทธิเสรีภาพตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่นหากจะมีการจำกัดสิทธิบางประการก็ต้องมีกฎหมายลำดับศักดิ์พระราชบัญญัติออกมาให้อำนาจในการควบคุมดังปรากฏในหมวด 3 มาตรา 29 ซึ่งดูเหมือนว่ามาตรานี้จะถูกหยิบยกมาใช้โดยศาลและองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐต่างๆเพื่อจำกัดสิทธิที่รับรองไว้หลายมาตรารวมถึงมาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 26 และมาตรา 27 โดยมักอ้างเหตุผลที่เป็นเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิตามมาตรา 28[101]

จากจุดเริ่มต้นดังกล่าวที่รัฐธรรมนูญได้ประกันสิทธิไว้ แต่ด้วยวัฒนธรรมทางกฎหมายขององค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายซึ่งคุ้นชินกับการบังคับตามกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ จึงเป็นปัญหาว่า

---

[99] มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

[100] มาตรา 6 รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

[101] มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน....

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

บทบัญญัติที่ให้ทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิเสรีภาพประชาชนนั้นไม่ได้รับการใส่ใจ แต่มีการนำกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่ให้อำนาจกับหน่วยงานทั้งหลายของรัฐจำกัดสิทธิของประชาชนได้อย่างต่อเนื่องทั้งที่ไม่เป็นคดีเข้าสู่การตีความของศาลรัฐธรรมนูญ และไม่มีการนำขึ้นสู่ศาล

เมื่อรัฐธรรมนูญบัญญัติให้ทุกองค์กรต้องใช้ และตีความกฎหมายให้เป็นคุณต่อสิทธิเสรีภาพ องค์กรที่มีอำนาจในการตีความกฎหมายมากที่สุด คือ ศาล ทิศทางสำหรับนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและผู้ต่อสู้เพื่อสิทธิของประชาชนจึงหนีไม่พ้นการต้องนำคดีที่เป็นปัญหาเข้าสู่การตีความของศาล ซึ่งแนวทางการตีความกฎหมายที่ศาลตีความกฎหมายให้เป็นคุณกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ปรากฏเป็นกระแสของการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชนในหลายประเทศ เรียกว่า ปรากฏการณ์ ตุลาการภิวัฒน์ (Judicialization) ซึ่งเกิดพร้อมกับการขยายอำนาจของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีที่เข้าแย่งชิงทรัพยากรและฉวยใช้งบประมาณของรัฐไปในทางที่ลอนสิทธิของประชาชนและรัฐบาลก็มิได้มีการประกันสิทธิประชาชน[102] ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนต้องนำคดีขึ้นฟ้องสู่ศาลเพื่อให้ศาลบังคับรัฐบาลให้ประกันสิทธิตามกฎหมายให้กับประชาชน แต่ข้อสังเกต คือ การตีความดังกล่าวต้องนำไปสู่การรับรองสิทธิมากขึ้นมิใช่การตีความเพื่อทำให้ฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์และเกิดการจำกัดสิทธิผู้อื่นหรือกลุ่มอื่นดังปรากฏข้อวิพากษ์วิจารณ์ในหลายคดีที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2550-2553

ดังนั้นบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของประชาชนที่ไม่อาจทราบได้ว่าสิ่งที่กำลังถูกละเมิดอยู่เรียกว่าสิทธิอะไร ประชาชนจึงอาจได้อย่างกว้างๆด้วยการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิเสรีภาพ ซึ่งในความเป็นจริงอาจจะถูกปฏิเสธการใช้สิทธิจากเจ้าพนักงานหรือองค์กรของรัฐแต่ประชาชนก็อาจนำคดีขึ้นต่อสู้ในศาลได้ ดังนั้นการฟ้องศาลเพื่อให้ประกันสิทธิมนุษยชนและรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็อาจเป็นสิ่งจำเป็นในช่วงก่อรูปว่าสิ่งใดเป็นสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรมบ้างในช่วงตั้งต้นนี้ ไม่ต่างจากการทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในหลายประเทศที่ช่วงตั้งต้นจะมีการฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลในปริมาณมากเพื่อให้ศาลวินิจฉัยวางบรรทัดฐานไว้ให้ชัดเจนมั่นคง ต่อเมื่อเกิดคดีในภายหลังทุกองค์กรก็สามารถคาดเดาผลได้มากขึ้น[103] ทำให้หน่วยงานรัฐจำต้องประกันสิทธิและให้ความร่วมมือกับองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนง่ายขึ้นด้วย

อย่างไรก็ดีเป็นที่ทราบกันดีว่าในหลายมาตราที่ให้สิทธิแก่ประชาชนนั้นย่อมมีขอบเขตมิให้มีการใช้สิทธิเสรีภาพจนละเมิดผู้อื่น หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือที่รู้จักกันดีในนาม 3 เงื่อนไขจำกัดสิทธิ

---

[102] ประภาส ปิ่นตบแต่ง, การเมืองบนท้องถนน 99 วัน สมัชชาคนจน และประวัติศาสตร์การเดินขบวน ชุมนุมประท้วงในสังคมไทย, กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2541.

[103] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, สำรวจหมุดหมายสิทธิมนุษยชนในปีที่ 80 ของรัฐธรรมนูญไทย, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สุดคลาสสิกนั่นคือ ศีลธรรมอันดี ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงแห่งรัฐ[104] แต่ก็มีความลักลั่นในการตีความเงื่อนไขเหล่านี้ในลักษณะที่คลุมเครือและขยายความออกไปจำกัดสิทธิในหลายกรณี เช่น การจำกัดสิทธิในสถานการณ์ฉุกเฉิน แต่ไม่มีการดำเนินการต่อการใช้สิทธิที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ เช่น ชุมนุมเรียกร้องให้ทหารออกทำการรัฐประหาร ทั้งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ

ส่วนศีลธรรมอันดีนั้นแม้สังคมจะพลวัตรเพียงใด แต่สิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนคือ มาตรฐานเชิงศีลธรรมมักจะปรากฏในลักษณะ ความผิดในตัวของมันเอง (Mala in Se) เช่น การฆ่าคน การลักทรัพย์ แต่ประเด็นที่มักเป็นปัญหา คือ มาตรฐานศีลธรรมในเชิงอัตวิสัย(Subjective) ของเจ้าพนักงานรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมายเฉพาะ เช่น การตรวจสื่อชนิดต่างๆว่ามีลักษณะโป๊เปลือย หรือมีเนื้อหาขัดต่อศีลธรรมอันดีหรือไม่ ซึ่งในหลายกรณีขาดการมีส่วนร่วมของสังคมอย่างหลากหลายในการเข้าไปมีส่วนใช้วิจารณญาณ[105]

ส่วนความสงบเรียบร้อย และ ความมั่นคง รัฐเป็นผู้ชี้วัดเสียเองว่า ความมั่นคงถูกสั่นคลอน ต้องประกาศกฎหมายบางอย่างซึ่งให้อำนาจรัฐมาใช้บังคับ มาแก้ปัญหาให้ทันท่วงที อาจมีลักษณะที่จำกัดสิทธิของประชาชนในบางประการ แต่ไม่จำกัดสิทธิทั้งหมด ดังนั้น ความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ต่างๆ และหากใช้บ่อยๆ จึงมีความเสี่ยงต่อการละเมิดประชาชนได้ ประชาชนจึงต้องมีการสร้างภูมิคุ้นกัน เพื่อไม่ให้รัฐได้อ้างความสงบเรียบร้อย มาละเมิดสิทธิของประชาชน ไม่ละเมิดกติกา และถือเป็นการกระทำของสังคม เช่น การนำ พระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉินฯ 2548 ให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความว่ามีเนื้อหาขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งศาลก็ตีความในเชิงกระบวนการออกกฎหมายว่า ถ้ามีการบัญญัติเป็นพระราชบัญญัติก็สามารถจำกัดสิทธิบางประการได้ โดยไม่ได้วินิจฉัยในเชิงเนื้อหาว่า มาตราใดของ พระราชกำหนดมีลักษณะขัดกับรัฐธรรมนูญ[106]

นอกจากนี้การใช้สิทธิเสรีภาพ ในหลายมาตรายังต้องกระทำตามที่กฎหมายบัญญัติ? เท่ากับเป็นการชี้โดยตัวบทบัญญัติเองว่าสิทธิดังกล่าวไม่ใช่สิทธิเด็ดขาด? ทั้งที่รัฐธรรมนูญเองรับรองสิทธิเกือบทุกอย่าง แต่ยังมีบางมาตราระบุไว้ว่า “ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” หมายถึง รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายรับรองจริง แต่ต้องกลับไปดูกฎหมายลำดับรองที่ให้รายละเอียดการใช้สิทธิไว้ ซึ่งมักจะจำกัดสิทธิ

---

[104] คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ, รายงานการค้นหาความจริงเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองและข้อเสนอเพื่อการปรองดองฉบับสมบูรณ์, กรุงเทพฯ: สำนักงาน คอป., 2555.

[105] เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก = Thai human rights in global perspective, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

[106] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, บทบาทศาลในการประกันสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม, เอกสารประกอบการสัมมนางานรัฐศาสตร์แห่งชาติ, เชียงใหม่, 2554.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

นั่นเองแต่ก็มีข้อดีที่รัฐธรรมนูญ 2550 ได้ขจัดเงื่อนไขนี้ลงไปเสียมากโดยเฉพาะที่เป็นผลชัดเจนคือ สิทธิชุมชน ซึ่งชุมชนสามารถใช้สิทธิได้ทันทีมิพักต้องรอกฎหมายลูกออกมารับรองสิทธิต่อไป[107]

ตามหลักกฎหมายทั่วไปการออกกฎหมายมาระงับสิทธิจะทำไม่ได้ เว้นแต่ ต้องขอความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชน คือ รัฐสภา และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น จะต้องออกมาจากความถูกต้องของกฎหมาย จะออกกฎหมายเฉพาะ(ลำดับศักดิ์เทียบเท่า พรบ.) เท่าที่จำเป็น และบังคับเป็นการทั่วไป ห้ามบังคับกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นพิเศษ ถ้าควบคุมแล้ว ต้องควบคุมทั้งหมด แต่ในคดีเกี่ยวกับกฎหมายงบประมาณแผ่นดินศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยว่ากรณีใดเป็นเหตุฉุกเฉินที่อนุญาตให้รัฐบาลออกกฎหมายลำดับพระราชกำหนด(เทียบเท่า พรบ.) โดยพิจารณาในเนื้อหาของสภาวะเศรษฐกิจเสียด้วย จึงเป็นที่น่าสนใจว่าต่อไปศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาเนื้อหาของกฎหมายต่างๆที่ขัดรัฐธรรมนูญ เช่น กฎอัยการศึก พรก.สถานการณ์ฉุกเฉิน2548 และ พรบ.ความมั่นคง2551 และให้นิยาม “สถานการณ์ฉุกเฉิน” อย่างเป็นรูปธรรมมีขอบเขตชัดเจนเพื่อป้องกันมิให้มีการตีความเพื่อจำกัดสิทธิอย่างไรบ้าง[108]

สาระสำคัญอีกประการของสิทธิมนุษยชนคือความเสมอภาค สิ่งที่เท่ากัน คือ ความเป็นมนุษย์ห้ามเลือกประติบัติ[109] แต่ในความเป็นจริง ไม่ได้เป็นอย่างที่กฎหมายต้องการ มีการเลือกประติบัติในเชิงปฏิบัติอยู่มาก (De facto Discrimination) หรือ ตัวกฎหมาย เลือกประติบัติเอง (De jure Discrimination) ถ้าเลือกปฏิบัติ โดยไม่มีเหตุผลที่วิญญูชนรับได้ ถือว่าเป็นการเลือกประติบัติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ต้องขจัด ยกเลิกเพิกถอน หรือ เยียวยาให้กับผู้ถูกเลือกประติบัติ ซึ่งประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะเช่นประเทศอื่นที่มีพระราชบัญญัติในเรื่องนี้โดยตรง คดีการเลือกประติบัติจึงต้องใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในการเรียกร้องสิทธิต่อองค์กรและศาลต่างๆ

แต่สิ่งที่ท้าทายเป็นอย่างมากคือ มาตรฐานในการปฏิบัติต่อบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองว่าบุคคลจะไม่ถูกเลือกประติบัติไม่ว่าจะมีสถานภาพใด เหล่ากำเนิด เชื้อชาติ ภาษาเพศ ศาสนา ความเชื่อ สภาพทางเศรษฐกิจ ลัทธิ การเมือง สังคมต้องดำรงอยู่ได้ ภายใต้ความแตกต่างหลากหลาย แต่ในช่วงหลายปีหลังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อ มาตรฐานที่ลักลั่นในการบังคับใช้กฎหมายต่อกลุ่มบุคคลที่กระทำการดังเดียวกันแต่ได้รับการปฏิบัติจากกระบวนการยุติธรรมแตกต่างกัน ดังที่เรียกกันว่า “สองมาตรฐาน” (Double

---

[107] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อแนวนโยบายพัฒนาแห่งรัฐปะทะสิทธิประชาชน: มาบตาพุด, เอกสารประกอบการสัมมนางานรัฐศาสตร์แห่งชาติประจำปี, กรุงเทพฯ, 2551.

[108] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, การเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในยามฉุกเฉิน, เอกสารประกอบการสัมมนางานรัฐศาสตร์แห่งชาติ,เชียงใหม่ , 2554.

[109] ใช้ศัพท์บัญญัติตาม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ให้ใช้คำว่า “เลือกประติบัติ” ต่อการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ฯลฯ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

Standard) หรือโดยประวัติศาสตร์ของกระบวนการยุติธรรมไทยจะไม่มีมาตรฐานดังที่ ศาสตราจารย์คณิต ณ นคร ได้เคยให้ความเห็นไว้อย่างต่อเนื่อง[110]

ประเด็นสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับคำประกาศของคณะราษฎรก็ได้รับการผลักดันให้เข้าสู่รัฐธรรมนูญตามลำดับ แต่สิ่งที่เป็นคำถามกันเสมอมาก็คือประเทศไทยเป็นรัฐสวัสดิการแล้วหรือยัง? การเป็นรัฐสวัสดิการนั้นรัฐต้องให้หลักประกันในการเข้าถึงและได้รับสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคกันโดยประชาชนจะต้องมีสิทธิตามกฎหมายในการเรียกร้องให้รัฐจัดสวัสดิการให้ หากรัฐเพิกเฉยต้องมีสิทธิในการฟ้องร้องต่อศาลเพื่อให้บังคับตามสิทธิที่ได้รับรองไว้ในกฎหมาย อย่างที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะในการรับรองสวัสดิการอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ดังนั้นรัฐธรรมนูญในส่วนของสิทธิในบริการสาธารณะของรัฐจึงเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณา เมื่อดูจากรัฐธรรมนูญ 2550 จะพบว่ามีสิทธิบางประการที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในส่วนที่ 9 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ มาตรา 51-55 อันได้แก่

1. บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ต้องหนุนคนจน
2. เด็กและเยาวชนต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิ และพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม
3. เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรง และได้รับการฟื้นฟู
4. บุคคลเกิน 60 ปีไม่มีรายได้ ต้องได้รับสวัสดิการ
5. บุคคลพิการ ทุพพลภาพ และวิกลจริต มีสิทธิเข้าถึงบริการสาธารณะ
6. บุคคลไร้ที่อยู่อาศัย และไม่มีรายได้พอ ต้องได้รับความช่วยเหลือ

ปัญหาจึงอยู่ที่บุคคลที่ไม่อาจนิยามได้ชัดเจนว่าเข้าเกณฑ์ในมาตราใดจะได้รับสวัสดิการหรือไม่ เช่น เกษตรไม่มีที่ทำกินอยู่ในข่ายความช่วยเหลือหรือไม่ คนหนุ่มสาวเพิ่งจบการศึกษาและว่างงานจะได้รับสวัสดิการอย่างไรในช่วงหางานทำ หากมีคนอดอยากไปขอให้ รัฐเปิดโกดัง องค์การตลาดเพื่อการเกษตรเพื่อเอาอาหารมาแบ่งจะทำได้ไหม[111] รัฐจะเอางบประมาณที่ไหนมาจัดสวัสดิการ ถ้าหากต้องเลือกทางใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ต้องนำเงินมาจัดสวัสดิการก่อนที่จะนำไปลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ (Mega Project) หรือไม่

นอกจากนี้ประเด็นความอยู่ดีกินดีของประชาชนในชนบทย่อมเชื่อมโยงอยู่กับสิทธิในการจัดการทรัพยากรดังที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของ สิทธิชุมชน ทั้งในเชิงรูปแบบของชุมชนที่ได้สิทธิตามมาตรา 66

[110] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, การประกอบสร้างสำนึก “สองมาตรฐาน” จากประสบการณ์ทางกฎหมายในชีวิตประจำวันของประชาชน, เอกสารนำเสนอในงานประชุม Annual Thai Study Association of Japan, เชียงใหม่, 2013.

[111] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, บทบาทศาลในการประกันสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม, เอกสารประกอบการสัมมนางานรัฐศาสตร์แห่งชาติ, เชียงใหม่, 2554.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

และ 67 และเนื้อหาแห่งสิทธิว่ามีขอบเขตและครอบคลุมกรณีใดบ้างก็ยังเป็นปัญหาอยู่ไม่น้อย แม้สิทธินี้จะบังคับได้ทันทีไม่ต้องมีกฎหมายลูกมารองรับก็ตาม แต่ความชัดเจนในประเด็นต่างๆก็ยังจำเป็นต้องพัฒนาต่อไป ดังเช่น[112]

1) ชุมชนไหนบ้างที่มีสิทธิ – ปัจจุบันครอบคลุมชุมชนทุกรูปแบบเมื่อตัดคำว่า “ท้องถิ่นดั้งเดิม” ออกไป

ดังนั้นชุมชนเหล่านี้อยู่ในการคุ้มครองสิทธิหรือไม่ เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนชนบท ชุมชนอุตสาหกรรม ชุมชนเกษตรกรรม เพราะในรัฐธรรมนูญ 2540 คุ้มครองชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

2) ชุมชนจะสามารถปฏิบัติการตามเนื้อหาของสิทธิตามรัฐธรรมในลักษณะที่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายอื่นเพื่อ รักษาวิถีชีวิตเดิมของตัวเอง ฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนขึ้นมา ได้หรือไม่

3) รัฐจะมาบังคับให้เปลี่ยนวิถีชีวิตของชุมชนได้หรือไม่ ไม่ว่าจะด้วยกฎหมายหรือโครงการพัฒนาต่างๆ

4) เนื้อหาแห่งสิทธิหมายรวมถึงทุกอย่างในชุมชน หากความหมายกว้าง นักกฎหมายย่อมรู้ดีว่าสิ่งนั้นจริงๆแล้วไม่มีความสามารถจะบังคับได้จริง ดังนั้นเนื้อหาแห่งสิทธิชุมชน ควรจะหมายรวมทั้งขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี การผลิต อาชีพ การรวมกลุ่ม การเลี้ยงดูลูกหลาน การสั่งสอน สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย ฯลฯ ต้องอนุญาตและรับรองความยืดหยุ่นของแต่ละชุมชน

5) รัฐหรือเอกชนจะคิดโครงการอะไรที่กระทบต่อชุมชน ต้องทำแผนประเมินก่อน คือ ต้องศึกษาข้อดีข้อเสียผลกระทบต่อชุมชน มีการฉ้อฉลในการทำแผนประเมินผลกระทบ

6) ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะ เอา หรือ ไม่เอา โครงการ แต่ถ้าประชาชนไม่เอา แต่รัฐอนุญาตให้เดินหน้าต่อไป กฎหมายไม่ได้กำหนดผลไว้ เท่ากับรัฐสามารถอนุมัติให้เดินโครงการต่อไปได้ในหลายกรณี

7) ถ้ารัฐ หรือ องค์กรใดๆ ละเมิดสิทธิชุมชน ชุมชนฟ้องศาล หรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญได้จริงหรือ และการเยียวยาที่ได้รับจะอยู่ในรูปแบบใดบ้าง ยังต้องการกรณีศึกษาที่มีการฟ้องร้องจริงอีกมาก ดังเช่น กรณีเหมืองคลิตี้ เป็นต้น

การรัฐประหารเป็นสิ่งที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญทุกครั้งได้หยิบยกมาเป็นประเด็นในการถกเถียงจนเกิดสิทธิหนึ่งขึ้นมาในรัฐธรรมนูญ แต่ยังมิได้มีการนำสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญมาเป็นเครื่องมือป้องกันการรัฐประหารอย่างจริงจัง ดังเช่นครั้งเกิดการรัฐประหาร 2549 ก็ไม่มีผู้หยิบสิทธินี้ในรัฐธรรมนูญ 2540 มาใช้ ดังนั้นอาจจะต้องมีการศึกษาและวางแผนการนำสิทธินี้มาใช้เป็นเครื่องป้องกัน และอาจนำมาลบล้างผล

[112] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อแนวนโยบายพัฒนาแห่งรัฐปะทะสิทธิประชาชน: มาบตาพุด, เอกสารประกอบการสัมมนางานรัฐศาสตร์แห่งชาติประจำปี, กรุงเทพฯ, 2551.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

พวงทางกฎหมายของการรัฐประหารที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ ข้อสังเกตเกี่ยวกับสิทธินี้ได้แก่[113]

1) ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการปกป้องรัฐธรรมนูญด้วยวิธีการใดบ้าง หากผู้กุมอำนาจในตอนนั้นออกคำสั่งห้ามการกระทำในหลายรูปแบบ เช่น ชุมนุม แสดงความเห็น เดินขบวน ต่อต้าน ฯลฯ

2) ประชาชนสามารถปกป้องอะไรได้บ้าง สามารถเรียกร้องให้กลับมาใช้รัฐธรรมนูญที่ถูกยกเลิกแล้วได้หรือไม่ หรือเรียกร้องให้ลบล้างการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญต่างๆ เช่น การออกกฎหมายที่เป็นคำสั่งคณะรัฐประหาร และการนิรโทษกรรมผู้ที่ก่ออาชญากรรมร้ายแรง ฯลฯ

3) การซื้อสิทธิขายเสียง โกงเลือกตั้ง รัฐประหาร ถือเป็นการล้มล้างประชาธิปไตยทุกกรณีที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิพลเมืองต่อต้านได้โดยตรง หรือต้องใช้สิทธิผ่านองค์กรอื่น

4) กฎหมายรัฐธรรมนูญบังคับให้ร้องเรียนไปยังอัยการสูงสุด หรือ ศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้นหรือ

5) ประชาชนต้องรอให้ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินลงโทษ ระงับการกระทำ เพิกถอนการกระทำเท่านั้นหรือ

6) ประชาชนสามารถใช้ปฏิบัติการทั่วไปในชีวิตปกป้องโดยสันติวิธีได้เสมอเช่นนั้นหรือ

ข้อเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญไทยฉบับปี พ.ศ. 2540 กับ 2550[114]

รัฐธรรมนูญ 2550 ยังคงองค์กรตรวจตราสิทธิมนุษยชนเดิมไว้ อาทิ ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติฯ เป้าหมายคือ ทำอย่างไรให้ไปถึงจุดที่ประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ดีที่สุด โดยดูว่า องค์กรที่มาเป็นกลไกในการบังคับตามสิทธิลดลงหรือไม่ แล้วเพิ่มช่องทางให้กับประชาชนมากน้อยเพียงไร

สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มีความลักลั่นในบางส่วนว่าจะครอบคลุมบุคคลทั้งหลาย หรือเพียงประชาชนชาวไทย

เน้นการเพิ่มสิทธิชุมชนผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์ที่เพิ่มช่องทาง เพิ่มการประเมินผลกระทบต่อสุขอนามัย และมีการตั้งองค์การอิสระเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

เช่นเดียวกับการตั้งองค์กรอิสระเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเป็นอิสระจากรัฐขึ้นมาเพื่อร่วมออกกฎ และกำกับให้รัฐบังคับใช้กฎหมายที่ได้ออกตามมา

---

[113] คณะกรรมาธิการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายการประชุม สภาร่างรัฐธรรมนูญ, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550.

[114] สำนักกรรมาธิการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ตารางความแตกต่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 กับ พุทธศักราช 2550, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เพิ่มสิทธิในการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยทางตรง โดยลดจำนวนประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย หรือให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ แต่ทำได้ยากในความจริง แม้จะลดจำนวนรายชื่อในการเข้าชื่อจาก 50,000 ชื่อ เหลือ 10,000 ชื่อก็ตาม เพรากฎหมายในการเข้าชื่อยังมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติหลายประการ เช่น การพกสำเนาเอกสารสำคัญมา และการตรวจความถูกต้องของชื่อและการตัดสิทธิผู้ที่ไม่ได้ไปทำหน้าที่ใช้สิทธิเลือกตั้ง

เพิ่มหลักประกันสิทธิให้กับประชาชนที่อาจได้รับผลกระทบจากต่างประเทศ โดยมาตรา 190 ฉบับปี 2550 เป็นมาตราที่กลับหลักการจากมาตรา 224 ของรัฐธรรมนูญ 2540 มากที่สุดเมื่อเทียบมาตราต่างๆในรัฐธรรมนูญ เพราะในอดีตรัฐบาลอยากกระทำข้อตกลงระหว่างประเทศใด ก็ให้ทำได้ก่อน แต่หากมีผลกระทบต่อเขตอำนาจอธิปไตยเรื่องใดๆก็จะมาขออนุญาตจากรัฐสภาในภายหลัง แต่ในรัฐธรรมนูญ 2550 กล่าวว่า ต้องไปขอรัฐสภาก่อน หากอนุญาตจึงค่อยลงมือทำ และศาลรัฐธรรมนูญตีความเพิ่มเข้ามาในคดีบันทึกเพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับเขาพระวิหารฯ อีกคือ ไม่ใช่เพียงเรื่องที่มีผลกระทบเท่านั้น หากรวมถึงเรื่องที่ อาจมีผลกระทบก็ต้องขออนุญาตจากรัฐสภาก่อนด้วย

การฝังระบอบอำมาตยาธิปไตยเข้ามาแอบแฝง เช่น การมี ส.ว. จากการสรรหา 74 คน ให้ตุลาการมีอำนาจในการคัดเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแน่งในองค์กรอิสระ

สิทธิเสรีภาพอาจถูกจำกัดได้โดย “ตามที่กฎหมายบัญญัติ”(ศักดิ์ต่ำกว่า) พระราชบัญญัติจะเป็นตัวจำกัดสิทธินั่นเอง โดยอาศัยเงื่อนไขเรื่องความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ซึ่งยังเป็นเงื่อนไขในการลิดรอนสิทธิ ประเด็นความมั่นคงของชาติ สถาบันทหาร และสหภาพข้าราชการ ปรากฏขึ้น โดยระบุให้มีสหภาพข้าราชการ เพื่อให้ข้าราชการต่อรองกับนักการเมือง แต่การให้อำนาจต่อรองของกลุ่มที่มีกำลังน้อยกลับมีไม่เยอะ เช่น สหภาพแรงงาน สภาเกษตรกร

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับที่มาของรัฐธรรมนูญที่ไม่สอดคล้องกับสิทธิมนุษยชน เพราะในขณะที่รัฐธรรมนูญมีกระบวนการทำให้เกิดภาพว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ ประชาชนมีส่วนร่วม แต่กลับมีข้อวิจารณ์ในหลายประเด็น คือ[115]

ประการที่ 1 ตั้งองค์กรร่างรัฐธรรมนูญโดยสมาชิกมาจากการเลือกตั้งภายใต้การแต่งตั้ง ซึ่งแม้จะเปิดกว้างขึ้น แต่ประชาชนก็ไม่สามารถคัดเลือกได้จริงๆ

ประการที่ 2 การรับฟังความคิดเห็น แต่มีปัญหาคือไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ คัดเลือก กลั่นกรอง สรุปและเสนอเป็นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

ประการที่ 3 การ ลงประชามติ ซึ่งอาจมีปัญหาคือการไม่กำหนดจำนวนเสียงขั้นต่ำ ทำให้เพียงแค่เสียงข้างมากของผู้ลงคะแนนซึ่งอาจมีจำนวนน้อยก็ทำให้ประชามตินั้นผ่านได้

---

[115] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, สำรวจหมุดหมายสิทธิมนุษยชนในปีที่ 80 ของรัฐธรรมนูญไทย, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

รัฐธรรมนูญกับปัญหาผู้ทรงสิทธิ บุคคลชนชาวไทย

มีข้อสงสัยเสมอมาว่าสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิมนุษยชนของบุคคลหรือเป็นเป็นสิทธิเสรีภาพที่จำกัดให้มีเฉพาะชาวไทย ไม่รวมถึงการให้สิทธิแก่คนต่างด้าว ซึ่งไม่เป็นความจริงเนื่องจากไทยเป็นภาคีกติกาสิทธิพลเมืองและการเมือง ดังนั้นสิทธิเด็ดขาดตามข้อ 4(2) จึงคุ้มครองมนุษย์ทุกคน ยิ่งไปกว่านั้นในการยกร่างรัฐธรรมนูญก็มีการกล่าวถึงการรับรองสิทธิที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (Passive Rights) ของบุคคลทั้งหลายว่าจะไม่ถูกละเมิดโดยรัฐ (Negative Rights) แม้มิใช่ชนชาวไทยก็ตาม[116]

- “รัฐธรรมนูญไทยไม่แยก สิทธิมนุษยชน กับ สิทธิของพลเมือง
- มีเพียงการกล่าวถึง สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย กับ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- การตีความจึงต้องดูเจตนารมณ์ในการร่างรัฐธรรมนูญ
- ซึ่งมีการแยกสิทธิออกเป็น สิทธิห้ามล่วงล้ำ กับ สิทธิก่อตั้ง
- สิทธิของพลเมืองในลักษณะก่อตั้งจึงไม่ใช่ของคนต่างด้าว
- สิทธิห้ามล่วงล้ำที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดจึงเป็นของบุคคลทุกคนไม่เว้นแม้แต่คนต่างด้าว” [117]

แต่สิ่งหนึ่งที่พึงตระหนัก คือ รัฐไทยให้สัตยาบันและอนุวัติการกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแล้ว **ดังนั้นสิทธิเด็ดขาดที่อยู่ใน ข้อ 4(2) แห่งกติกาสิทธิพลเมืองและการเมือง ซึ่งรัฐไทยเป็นภาคีสมาชิก จึงต้องให้หลักประกันสิทธิเด็ดขาดของบุคคลทั้งหลายไม่จำกัดว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าว และต้องให้หลักประกันสิทธิเด็ดขาดตลอดเวลาไม่เว้นแม้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน**

3.2 องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ ผู้ตรวจการแผ่นดินฯ)

รัฐธรรมนูญ 2550 ได้สร้างกลไกเยียวยาสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ ถ้าเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน รัฐมีหน้าที่ประกันสิทธิหรือเยียวยาสิทธิ ดังนั้นต้องใช้มาตรการภายในมาเยียวยาสิทธิภายในรัฐก่อน และ กฎหมายระหว่างประเทศมีหลักการไว้ว่า ถ้ายังมีกลไกการเยียวยาภายในเหลืออยู่ ต้องใช้ให้หมดเสียก่อน (Exhaustion of Local Remedy) หากใช้กลไกเยียวยาภายในหมดแล้ว จึงค่อยนำคดีขึ้นสู่กลไกระหว่างประเทศ แต่มีข้อยกเว้นว่า ปัจเจกชนสามารถใช้กลไกระหว่างประเทศได้เลย หากปรากฏชัดว่า มีการปฏิเสธความยุติธรรม หรือ กระบวนการยุติธรรมมีแต่อคติ หรือใช้กระบวนการภายใน อาจแก้ไข

---

[116] คณะกรรมาธิการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายการประชุม สภาร่างรัฐธรรมนูญ, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550.

[117] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, สำรวจหมุดหมายสิทธิมนุษยชนในปีที่ 80 ของรัฐธรรมนูญไทย, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงได้อย่างทันท่วงที (หลัก Denial of justice) ดังนั้นการวิเคราะห์กลไกเยียวยาสิทธิต้องเริ่มจากกลไกภายในรัฐไทยเสียก่อน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นองค์กรหลักในการรับเรื่องร้องเรียนในการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะกลไกนี้ รับเรื่องร้องเรียนเกือบทุกเรื่อง และร้องเรียนได้โดยง่าย อีกทั้งถ้าผู้ถูกละเมิดสิทธิไม่มีความประสงค์จะเดินเรื่องต่อ เพราะ ถูกกดดัน หรือ เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิจากผู้มีอิทธิพล ผู้มีอำนาจ เป็นต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดิน สามารถดำเนินการแทนต่อไปได้[118] แต่เมื่อทำข้อแนะนำให้องค์กร หรือ หน่วยงานต่างๆนำไปปรับปรุงเรื่องสิทธิมนุษยชนแล้ว องค์กรหรือหน่วยงานนั้น ไม่จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากต้องการบังคับอย่างเคร่งครัด ต้องอาศัยอำนาจหน่วยงานอื่นตามมาก โดย ใช้ช่องทางศาล จะมีผลบังคับได้ดีที่สุด เช่น หากเป็นเรื่องการกระทำทางปกครอง ก็ให้ไปศาลปกครอง เป็นต้น หากว่าเล็งเห็นถึงการเพิกเฉย หรือ ละเลยไม่ใส่ใจของเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งเกิดการละเมิดสิทธิ หรือ ส่อว่ามีความทุจริต เรื่องมันจะขยายได้อีก ซึ่งสามารถฟ้องร้องในทางแพ่ง หรือ อาญาได้ และขอบังคับให้มีการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งได้อีกด้วย รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน 2550 ได้เปิดช่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถเป็นตัวแทนของประชาชนในการฟ้องร้องคดีในการเรียกร้องค่าเสียหายในศาลยุติธรรมแทนประชาชนได้ด้วย

กรอบการประเมินกลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กฎหมายสร้างองค์กรอิสระขึ้นมา แต่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจเท่ากับองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยเดิมนั้น เป็นองค์กรกึ่งตุลาการ กึ่งบริหาร คือ มีอำนาจวินิจฉัยเบื้องต้น และทำข้อเสนอแนะเสมือนเป็นตุลาการ ว่าเรื่องที่ร้องเรียน มีมูลหรือไม่ ผิดอย่างไรหรือไม่ แต่หน่วยงานของรัฐไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด คำเสนอแนะจึงไม่เหมือนกับคำพิพากษา ซึ่งเป็นอำนาจกึ่งตุลาการเท่านั้น ส่วนอำนาจกึ่งบริหารคือ สามารถรับเรื่องราวร้องทุกข์ ซึ่งเหมือนหน่วยงานราชการทั่วไป และไปประสานกับหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา แต่ไม่ได้ลงมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวเอง ซึ่งไม่มีอำนาจเท่าฝ่ายบริหาร อีกทั้งไม่มีอำนาจทางกฎหมายอย่างเต็มที่ ไม่ใช่องค์กรทางกฎหมาย เป็นแต่เพียงที่คอยชี้แนะว่าควรปฏิบัติอย่างไร เป็นองค์กรทางศีลธรรม ซึ่งมีประโยชน์คือ เป็นการสร้างกระแสข้อมูลข่าวสาร และการรับรู้ของประชาชน เพื่อให้ประชาชนส่งข้อมูล ปัญหา เรื่องราวร้องทุกข์ โดยองค์กรอิสระเหล่านี้จะทำการตรวจสอบ สืบสวนสอบสวน และชี้แนะเบื้องต้น เพื่อให้ประชาชนหรือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รู้ว่าควรกระทำการอย่างไร

[118] คณะกรรมาธิการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายการประชุม สภาร่างรัฐธรรมนูญ, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ซึ่งเป็นองค์กรบริหารกึ่งตุลาการ ไม่มีอำนาจในการตัดสินคดีแบบรัฐบาล และไม่มีข้อผูกพันหรือให้มีผลบังคับดังเช่น ศาล จึงเป็นองค์กรที่ทำงานประสานฝ่ายต่างๆและให้ข้อเสนอแนะมากกว่า ต่อไปจะนำเสนอกรอบในการประเมินองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญทั้ง 2 อันได้แก่[119]

- โครงสร้าง
- อำนาจหน้าที่
- วิธีการร้องทุกข์ และการรับเรื่องราวร้องทุกข์
- ผลการปฏิบัติงานในกรณีต่างๆ
- สรุปผลการปฏิบัติงาน
- ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการทำงาน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน[120]

โครงสร้าง – ประธาน1 กรรมการ6 วาระ6ปี เพียงวาระเดียว ส.ว. เป็นผู้เลือกบุคคลจากรายชื่อที่คณะกรรมการสรรหาส่งมา อิสระ

อำนาจหน้าที่

- กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั่วไป รับทุกคดีไม่ว่าใครละเมิด ไม่จำกัดว่าเฉพาะที่รัฐละเมิด
- ตรวจสอบและรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชน คำแนะนำต่อรัฐสภา แต่บังคับไม่ได้ ต้องให้ฝ่ายบริหารบังคับอีกทีหนึ่ง
- เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ/ศาลปกครอง คดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาล
- ฟ้องเรียกค่าเสียหายต่อศาลยุติธรรมเมื่อเหยื่อร้องขอ
- เสนอแนะ ประสาน เผยแพร่ ทำรายงานประจำปีให้รัฐสภา
- อำนาจในการเรียกเอกสารหรือบุคคลมาให้ปากคำเป็นพยานได้

วิธีการร้องทุกข์ และกระบวนการทำงานของ กสม.

1. วิธีการร้องทุกข์ – เหยื่อ/NGOs ทำหนังสือลงชื่อ เหตุร้องเรียนพร้อมข้อเท็จจริงพอสมควร ส่งมาทางใดก็ได้ หรือร้องเรียนด้วยวาจา/กสม.เอง ไม่จำกัดรูปแบบ

2. กระบวนการทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- กสม. รับเรื่องไว้ แล้วให้ผู้ร้องและผู้ถูกร้องได้ชี้แจงแสดงหลักฐาน และสามารถเรียกหลักฐานเพิ่มเติม ถ้าไม่รับเรื่องให้แจ้งพร้อมเหตุผล

---

[119] นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ ; พนา ทองมีอาคม และคณะ ; ชลัช จงสืบพันธ์ และคณะ, การติดตามและประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระ : ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

[120] ดูรัฐธรรมนูญ ม.256-257 และ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 ประกอบ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- สวบสวนเสร็จให้สรุป และทำข้อเสนอแนะให้บุคคล/หน่วยงานแก้ไข ถ้าไม่แก้ไข ก็ทำอะไรไม่ได้

- บางกรณีอาจไกล่เกลี่ยคู่กรณีให้แก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน/สญ. สัญญาประนีประนอม

- บังคับกรณีโดยส่งไปยัง รมต. นายกหรือส่งไปยังรัฐสภา ฟ้องศาล

ผลการปฏิบัติงานของ กสม. ในกรณีต่างๆ[121]

1. สถิติการร้องเรียน – เรื่องกระบวนการยุติธรรม/ตำรวจถูกร้องมากที่สุด เพราะการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีความใกล้ชีวิตประจำวันของประชาชนมากที่สุด

2. การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: กรณีการควบคุมตัวเพื่อรอเนรเทศ มักจะเป็นกรณีของบุคคลไร้สัญชาติ โดยกักกันเอาไว้ แต่ไม่ทำอะไร จึงเกิดการถูกกักกันโดยไม่มีขอบเขตกำหนด

3. การละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรม: ตำรวจใช้กำลังปราบปรามโดยละเมิดสิทธิผู้ต้องสงสัย จับผู้ต้องหาผิดตัว ตำรวจซ้อมผู้ต้องหา เช่น กรณีการชุมนุมต่างๆ

4. การละเมิดสิทธิชุมชน การมีส่วนร่วม: กรณีเบี้ยกุดชุม ปราบผู้ชุมนุม

5. การละเมิดสิทธิในทรัพยากร: กรณีการยึดครองที่ดินหลังเหตุสึนามิ

6. การละเมิดสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์: กรณีแม่อาย มีการจับ ถอนสัญชาติ

7. การละเมิดสิทธิทางการเมือง: กรณีประกาศใช้ พรก.ฉุกเฉินชายแดนใต้

สรุปผลการปฏิบัติงานของ กสม.[122]

1. การจัดทำรายงานประจำปีล่าช้า บางส่วนไม่เป็นที่สนใจ

2. การรับเรื่องราวร้องทุกข์เป็นไปในเชิงรับ ไม่เข้าไปถึงเหยื่อเท่าที่ควร คือต้องรอให้ประชาชนร้องทุกข์ก่อน โดยไม่ได้ลงพื้นที่ไปดูในเชิงรุก ซึ่งปัญหาก็คือ ประชาชนไม่รู้ช่องทางการร้องทุกข์ในช่องทางนี้มากเท่าไหร่ ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิกันอยู่อย่างกว้างขวาง

3. การเสนอเรื่องให้หน่วยงานแก้ไข ไม่ได้รับการสนอง ไม่มีการแถลงผล ไม่มีการแถลงผลว่าหน่วยงานของรัฐนำคำชี้แนะไปกระทำแล้วมากน้อยเพียงใด

---

[121] สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2547-2550, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2551. และ นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ ; พนา ทองมีอาคม และคณะ ; ชลัช จงสืบพันธ์ และคณะ, การติดตามและประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระ : ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

[122] นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ ; พนา ทองมีอาคม และคณะ ; ชลัช จงสืบพันธ์ และคณะ, การติดตามและประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระ : ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

4. การยื่นเสนอให้ปรับปรุงกฎหมาย และกฎระเบียบไม่ได้รับการสนอง

5. ผลบังคับต่อองค์กรต่างๆน้อย ฟ้องศาลเองไม่ได้ (รธน.50เปิดช่องแล้ว)

6. กสม.ยังไม่สามารถสร้างความเชื่อถือทั้งในระดับชาติ และสากล

7. กสม.ได้ส่งเสริมประชาสังคมและชุมชนที่เข้มแข็งและสร้างเครือข่าย

8. ยังมีการสั่งสมประสบการณ์น้อยไปขาดแคลนงบประมาณ ทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ที่จะมาทำงานทางด้านนี้

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการทำงานของ กสม.[123]

1. เพิ่มความสอดคล้องในการปฏิบัติภารกิจขององค์กร (โดยเฉพาะ รธน.) ทำในเชิงข้อมูลข่าวสาร โดยการเผยแพร่ข้อมูลต่อประชาชนเพื่อสร้างกระแสทางสังคมให้มีการกดดันผู้ที่ละเมิดสิทธิต่อไป

2. คณะกรรมการควรผลักดันการทำงานให้ได้ตามกรอบอำนาจหน้าที่

3. กสม.ควรปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการตั้งองค์กร คือ อิสระ เป็นกลาง คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ เยียวยาผู้เสียหาย

4. การวินิจฉัยควรฟังความรอบด้าน โปร่งใส เปิดโอกาสผู้มีส่วนได้เสีย

5. การมีมาตรฐานเดียวกันในการพิจารณาวินิจฉัย เสมอภาคปราศจากอคติ

6. เพิ่มการสร้างเครือข่ายกับภาคประชาชนประชาสังคมให้เข้มแข็งต่อเนื่อง

7. เพิ่มการศึกษาวิจัย การให้ข้อมูลแก่สาธารณะ การร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ

ผู้ตรวจการแผ่นดิน[124]

โครงสร้าง – ประธาน1 กรรมการ2 วาระ6ปี เพียงวาระเดียว ส.ว.เป็นผู้เลือกบุคคลจากรายชื่อที่คณะกรรมการสรรหาส่งมา อิสระ

อำนาจหน้าที่

- การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าพนักงาน/รัฐวิสาหกิจ เหมือนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนหมด แต่จะต่างตรงที่ ผู้ตรวจการฯจะรับเฉพาะแต่คดีซึ่งผู้ละเมิดเป็น องค์กรของรัฐ หรือ เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้น หรือ หน่วยงานของรัฐเท่านั้น

- พิจารณาสอบสวนการไม่ปฏิบัติหน้าที่/ปฏิบัตินอกเหนืออำนาจ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยชอบแต่ส่งผลกระทบไม่รวมถึงศาล อาศัยอำนาจศาลปกครองอยู่มาก

---

[123] นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ ; พนา ทองมีอาคม และคณะ ; ชลัช จงสืบพันธ์ และคณะ, การติดตามและประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระ : ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

[124] ดูรัฐธรรมนูญ ม.242-245 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2552 ประกอบ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- มีการร้องขอ หรือดำเนินการเองหากพบว่าส่งผลกระทบต่อส่วนรวม

- ดำเนินคดีจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่รัฐ

- ส่งเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ถ้าคดีอยู่ในเขตอำนาจศาล

วิธีการร้องทุกข์ และกระบวนการทำงานของผู้ตรวจฯ

1. วิธีการร้องทุกข์ต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน – ทำหนังสือลงชื่อ เหตุร้องเรียนพร้อมข้อเท็จจริงพอสมควร ส่งมาทางใดก็ได้ หรือร้องเรียนด้วยวาจา

2. กระบวนการทำงานของผู้ตรวจการแผ่นดิน

- ผู้ตรวจฯรับเรื่องไว้ แล้วให้ผู้ร้องและผู้ถูกร้องได้ชี้แจงแสดงหลักฐาน และสามารถเรียกหลักฐานเพิ่มเติม ถ้าไม่รับเรื่องให้แจ้งพร้อมเหตุผล

- สวบสวนเสร็จให้สรุป และทำข้อเสนอแนะให้หน่วยราชการแก้ไข

- แม้กรณีทำตาม กม. แต่ยังไม่เป็นธรรม ก็เสนอให้ปรับปรุงได้

- บังคับกรณีโดยส่งไปยัง รมต. นายกหรือส่งไปยังรัฐสภา ฟ้องศาล

ผลการปฏิบัติงานของผู้ตรวจการแผ่นดินในกรณีต่างๆ[125]

1. การสอบสวนข้อเท็จจริงตามข้อเรียกร้อง:กรณีแบงก์ชาติหลวงตามหาบัว

2. การจัดทำรายงานพร้อมทำความเห็นต่อรัฐสภา: กรณีคุณวุฒิ ส.ว.เลย

3. การเสนอเรื่องต่อศาลรธน.: กรณีการเลือกตั้งใหม่ ๒ เม.ย. ๒๔๔๙

4. การเสนอเรื่องต่อศาลปกครอง: กรณีปราบผู้ชุมนุมท่อก๊าซ ไทย-มาเลย์ โดยมีการชุมนุมอย่างสงบ ปราศจากอาวุธ การปราบปรามจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

5. การเสนอหน่วยงานให้แก้ไขกฎหมาย/ระเบียบ: กรณีเทศบาลเมืองเชียงใหม่บุกรุกที่โบราณสถานในการดูแลของกรมศิลปากร

6. แจ้งหน่วยงานในกรณีทุจริตประพฤติมิชอบ: กรณี อบต. ตัดถนนเพื่อการเกษตรไม่โปร่งใส

สรุปผลการปฏิบัติงานของ ผู้ตรวจการแผ่นดิน[126]

1. วิธีการสรรหาผู้ตรวจการแผ่นดิน(เดิม) มีปัญหา จำนวนไม่ครบด้วย

---

[125] สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 7 ปี ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ, 2550. และ นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ ; พนา ทองมีอาคม และคณะ ; ชลัช จงสืบพันธ์ และคณะ, การติดตามและประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระ : ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

[126] นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ ; พนา ทองมีอาคม และคณะ ; ชลัช จงสืบพันธ์ และคณะ, การติดตามและประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระ : ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

2. ผู้ตรวจการแผ่นดินมักได้มาจากภาคราชการจึงมีความสัมพันธ์ส่วนตัว เพราะ ข้อพิพาทส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานรัฐ ดังนั้นคดีที่เกี่ยวกับภาครัฐต้องมีผู้เชี่ยวชาญในในงานของรัฐ คือ ภาคราชกาล ปัญหาจึงตามมาว่า อาจมีเรื่องของความสัมพันธ์ส่วนตัว เกิดปัญหาการทับซ้อนผลประโยชน์อันเกิดจากความสัมพันธ์ได้

3. ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่ชัดสำหรับการส่งเรื่องสู่ศาลปกครอง/รัฐธรรมนูญ

4. กรณีผู้ร้องเรียนไม่ลงชื่อมักไม่เดินเรื่อง ผู้ตรวจฯควรริเริ่มเองบ้าง

5. หน่วยงานต่างๆยังไม่เข้าใจ ไม่ร่วมมือ เพราะไม่เชื่อถือผู้ตรวจการฯ

6. ประชาชนยังไม่เข้าใจ ไม่รู้จักการทำงานและช่องทางของผู้ตรวจการฯ

7. ผู้ตรวจฯยังมีปัญหาในแง่กฎหมาย อาทิ การริเริ่มคดีเอง การส่งเรื่องสู่ศาล การใช้ดุลยพินิจต่อคำร้อง การใช้อำนาจบังคับต่อหน่วยงาน/อัยการ

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการทำงานของ ผู้ตรวจการแผ่นดิน[127]

1. การรับเรื่องราวร้องทุกข์ควรเปิดช่องทางมากขึ้น เข้าถึงสะดวก เพิ่มอาสาสมัครในการการทำงาน แจ้งเรื่องราวทั้งในส่วนกลาง ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มช่องทางให้กับประชาชนให้มากขึ้น

2. การสอบสวนข้อเท็จจริงควรลงพื้นที่มากขึ้น นอกจากเอกสาร ต้องลงพื้นที่เพื่อจะได้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง ไม่ใช่พิจารณาแต่พียงอกสาร

3. การให้ข้อมูลความก้าวหน้าของคดีต่อผู้ร้องเรียนเป็นระยะเพื่อให้อุ่นใจ

4. พัฒนาศักยภาพและทัศนคติของบุคลากร ให้รับคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้สหศาสตร์มากขึ้น เนื่องจากปัญหา ความขัดแย้งเกี่ยวเนื่องกันหลายศาสตร์

5. ปริมาณงานมากเมื่อเทียบกับทรัพยากร จึงต้องเพิ่มงบประมาณ กำลังคน

6. สร้างขวัญกำลังใจ – ก้าวหน้า มั่นคง ตอบแทน เพื่อรักษาบุคลากรไว้

3.3 ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง[128]

โครงสร้างรัฐธรรมนูญและการออกแบบกลไกในการใช้อำนาจอธิปไตยมีผลต่อการประกันสิทธิมนุษยชนอย่างยิ่งยวดเนื่องจากศาลเป็นองค์กรสุดท้ายที่จะสามารถบังคับตามสิทธิให้กับปัจเจกชนที่ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเบื้องต้นต้องเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสามของรัฐที่รัฐธรรมนูญออกแบบให้แยกกันใช้อำนาจแต่ตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน

---

[127] นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ ; พนา ทองมีอาคม และคณะ ; ชลัช จงสืบพันธ์ และคณะ, การติดตามและประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระ : ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

[128] ดุรัฐธรรมนูญ ม.197-203 ประกอบ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

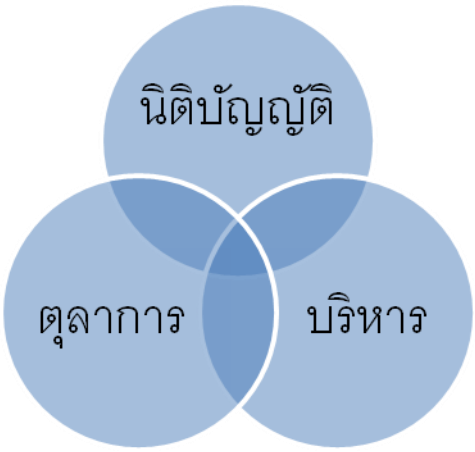

ศาล กับ การใช้อำนาจอธิปไตยเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

นิติบัญญัติ ออกกฎหมาย ออกกฎหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่า เสรีภาพที่มีต่างๆ มีขอบเขตอยู่มากน้อยเพียงไร อีกทั้งยังมีหน้าที่ในการตรวจสอบฝ่ายบริหารด้วย โดยใช้วิธีการตั้งกระทู้สด อภิปรายไม่ไว้วางใจ หรือ ถอดถอน

บริหาร ใช้อำนาจรัฐ มีหน้าที่ในการแปลงกฎหมายโดยการ ออกนโยบาย มีโครงการต่างๆ มีการจัดงบประมาณ หากไม่กระทำแล้ว ฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นฝ่ายตรวจสอบ แต่ฝ่ายนิติบัญญัติจะมีปัญหาเรื่องการตรวจสอบในบางยุค บางปี เนื่องจากคะแนนเสียงไม่ถึง จึงอภิปรายไม่ไว้วางใจไม่ได้

ตุลาการ ตัดสินวินิจฉัยชี้ขาด เมื่อเกิดการโต้แย้งสิทธิซึ่งกันและกัน ตุลาการมีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทนั้น และยังมีหน้าที่ตรวจสอบฝ่ายอื่นๆไม่ให้ใช้อำนาจเกินกว่ากรอบที่กฎหมายบัญญัติ ขณะเดียวกันตุลาการไม่สามารถวินิจฉัยข้อพิพาทเกินกว่ากรอบของกฎหมายด้วย เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนนั่นเอง

รัฐไทยมีการสร้างศาลเพื่อวินิจฉัยและบังคับตามสิทธิมนุษยชน(ประชาชนอ้างต่อรัฐ)มากมาย เมื่อเทียบกับรัฐอื่น ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ซึ่งเรามีทั้งสองศาล

ศาลรัฐธรรมนูญ[129]

โครงสร้าง – ประธาน1 องค์คณะ8 ฎีกา3 ปกครอง2 นิติศาสตร์2 รัฐศาสตร์2 สรรหาโดยวุฒิสภา เป็นผู้รับรอง วาระ 9 ปี วาระเดียว อุทธรณ์-ฎีกาไม่ได้ สิ้นสุดในกระบวนการเดียว และการที่ให้มีวาระถึง 9 ปีนั้น เพราะ จะได้เป็นการคร่อมวาระรัฐบาล เพราะถ้าหากไม่คร่อมวาระรัฐบาลไว้ จะมีความเสี่ยงว่าหลังจากรัฐบาลลงจากตำแหน่งอาจตกอยู่ใต้อำนาจ หรือ อาณัติของฝ่ายผู้มีอำนาจใหม่ เช่น นายกรัฐมนตรี เป็นต้น

[129] ดูรัฐธรรมนูญ ม.204-217 และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ประกอบ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

อำนาจหน้าที่

- วินิจฉัยคดีความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยกฎหมายที่ใช้ต้องเป็นรัฐธรรมนูญ

- คดีที่มีการวินิจฉัยถึงการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ รัฐเป็นผู้ละเมิด

- การออกกฎหมาย หรือกฎระเบียบ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ กฎหมายใดก็ได้ที่ออกโดยหน่วยงานที่มีอำนาจ ไม่ว่าจะมีกระบวนการออกกฎหมายไม่ชอบ เนื้อหาขัดต่อรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

- การวินิจฉัยอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญต่างๆ ที่ขัดกัน เช่น เรื่องหนึ่งเรื่อง มีหลายองค์กรที่มีอำนาจในการกระทำ เป็นต้น

- คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กรอย่างเด็ดขาด ต้องปฏิบัติตามโดยคำตัดสินแล้วเปลี่ยนแปลงไม่ได้

การร้องเรียน กระบวนการวินิจฉัยเยียวยา

1. ผู้ที่สามารถร้องเรียนได้ – ศาล ประธานสภาต่างๆ สมาชิกสภา นายก อัยการสูงสุด ปปช. กกต. ผู้ตรวจการฯ กสม. นายทะเบียน/ผู้จัดพรรคฯ ทุกองค์กรตามรัฐธรรมนูญ

ประชาชนจะร้องเรียนได้จะต้องผ่านทุกวิธีทางก่อน หลักการปกครองบริหารประเทศด้วยหลักนิติธรรม

2. กระบวนการวินิจฉัย – คดีการกระทำที่ขัดหรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

- ประชาชนต้องร้องผ่านกระบวนการข้างต้นเพื่อนำคดีสู่ศาลหากใช้หมดแล้วยังไม่ได้ ประชาชนอาจยื่นได้เอง

- ศาลประทับรับฟ้อง/ไม่รับต้องให้เหตุผล วางวิธีการคุ้มครองชั่วคราว

- สืบพยาน หลักฐานในระบบไต่สวน และทำคำพิพากษาส่วนตัว/รวม เมื่อฝั่งรัฐมีอำนาจในการเข้าถึงพยานหลักฐานมากกว่าประชาชน เพื่อให้เกิดการสู้คดีอย่างเป็นธรรมแก่ฝ่ายประชาชน โดยอาศัยอำนาจของศาลในการไต่สวนเพื่อหาข้อมูลให้แก่ประชาชน

- คำพิพากษาผูกพันทุกองค์กรเด็ดขาด อุทธรณ์ไม่ได้ ไม่กระทบคดีอื่น

กรณีการทำหน้าที่ของ กกต.(เลือกตั้ง ๒ เมษายน ๒๕๔๙)[130]

เป็นการร้องขอต่อศาลให้พิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของวิธีการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน หรือ การจัดตั้งการเลือกตั้งไม่ชอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ

กกต. ถูกร้องเรียนว่าจัดการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

รัฐบาลยุบสภานอกสมัยประชุมและหารือ กกต.เพื่อออก พรฎ.ให้มีเลือกตั้งหลังยุบสภา 35 วัน หันคูหาออกทำให้มองเห็น เพิกเฉยต่อพฤติกรรมพรรคใหญ่จ้างพรรคเล็กลงสมัคร รับรองผลการเลือกตั้งโดยไม่ปรึกษาหารือ/ไม่รับฟังองค์กรที่เกี่ยวข้อง (มีเพิ่มประเด็นปชป.ล่อซื้อ)

[130] คำวินิจฉัยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ 3-5/2550

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ศาลตัดสิน – อำนาจในการยุบสภาเป็นของฝ่ายบริหารไม่อยู่ในดุลยพินิจศาล ยุบสภาได้หรือไม่ได้ ศาลไม่มีอำนาจชี้ขาดเพราะ เป็นอำนาจของฝ่ายบริหารโดยแท้ การประกาศ พรฎ.และจัดเลือกตั้งอยู่ในอำนาจศาล การประกาศไม่เป็นธรรมไม่ชอบด้วย รธน. การเลือกตั้งไม่ลับไม่ชอบด้วย รธน. การจัดการเลือกตั้งของ กกต.จึงไม่ชอบ ต้องจัดการเลือกตั้งใหม่ คือ 35 วันเวลาน้อยเกินไป และการเลือกตั้งไม่ลับมันขัดต่อหลักการในรัฐธรรมนูญที่ให้เลือกตั้งลับ

กรณีกฎหมายและการกระทำของ คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (กต.) มีลักษณะเลือกประติบัติ[131]

ประชาชนผู้ต้องการเข้าสอบคัดเลือกเพื่อทำหน้าที่ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมร้องเรียนว่ากฎหมายที่ว่าด้วยคุณสมบัติของตุลการมีลักษณะการเลือกประติบัติ ด้วยเหตุแห่งความบกพร่องทางกาย

กต. มี พรบ.ระเบียบข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม และการบังคับใช้ที่ทำให้ผู้ที่ร่างกายพิการ (โปลิโอ) ขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้พิพากษา

โดยผู้เสียหายร้องว่า ข้อความใน พรบ. “มีกาย...ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ” มีลักษณะเลือกประติบัติต่อผู้พิการ ไม่เสมอภาคกับคนปกติ ขัดกับ ม.30 ความเสมอภาคของบุคคลภายใต้รัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมิได้วินิจฉัยในปี 2545 ว่า คุณสมบัติดังกล่าวขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ในเชิงเนื้อหาของกฎหมาย แต่กลับบอกว่าวิธีการออกกฎหมายมาจำกัดสิทธินั้นทำได้ตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา29 ว่าด้วยเรื่องการจำกัดสิทธิที่ไม่กระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิเสรีภาพ เพราะได้ออกมาเป็นกฎหมายลำดับ พรบ. บังคับใช้ทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงกับบุคคลใด หรือกรณีใด – ผู้ตรวจร้องให้ปรับกฎ เป็นการวินิจฉัยผิดประเด็น กล่าวคือ เป็นการฟ้องเกี่ยวกับเนื้อหาสาระว่าเป็นการเลือกปฏิบัติหรือไม่ แต่ศาลวินิจฉัยในเชิงวิธีการจำกัดสิทธิโดยกฎหมาย ว่าจำกัดสิทธิได้เพราะออกเป็นพรบ.แล้ว จึงเป็นการตอบไม่ตรงคำถาม ซึ่งไม่ยอมวินิจฉัยในเชิงสาระ ว่า การกีดกันสิทธิของผู้พิการเป็นการขัดต่อหลักการห้ามเลือกประติบัติหรือไม่

แต่ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญมิได้วินิจฉัยในปี 2555 ว่า คุณสมบัติดังกล่าวขัดกับรัฐธรรมนูญในเชิงเนื้อหาของกฎหมายเนื่องจาก พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) โดยเฉพาะข้อความที่ว่า ..กายหรือจิตใจไม่เหมาะสม.. เป็นถ้อยคำที่กำหนดลักษณะทางร่างกายหรือจิตใจที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาที่เกินความจำเป็น

[131] ดู สองคำวินิจฉัยประกอบ คือ คำวินิจฉัยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ 16/2545 และ 15/2555

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กรณี พรบ.ชื่อบุคคล บังคับให้สตรีเปลี่ยนนามสกุลตามสามี[132]

มีผู้ร้องว่า พรบ.ชื่อบุคคล ม.12 กำหนด “หญิงมีสามีให้ชื่อสกุลตามสามี” ขัดกับ ม.30 แห่ง รธน. ว่าด้วยความเสมอภาคทางเพศสภาพ ต้องไม่เลือกประติบัติ ควรจะสามารถกำหนดอนาคตตัวเองได้โดยอยากใช้นามสกุลใดก็ได้

ศาลวินิจฉัย – บทบัญญัติข้างต้นขัดกับรัฐธรรมนูญ ม.30 จริง เกิดความไม่เสมอภาคทางกฎหมายเลือกปฏิบัติต่อสตรี มาตราดังกล่าวของ พรบ. ชื่อบุคคลฯจึงไม่อาจบังคับได้อีกต่อไปโดยผลของรัฐธรรมนูญ

ผลของคำวินิจฉัย นำไปสู่การปรับปรุง พรบ. ชื่อบุคคลในปี 2548 โดยคู่สมรสอาจตกลงใช้นามสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือต่างใช้สกุลเดิม เมื่อหย่าหรือศาลเพิกถอนสมรสให้กลับไปใช้สกุลเดิม หากคู่สมรสตายให้กลับไปใช้สกุลเดิมหรือสกุลของคู่สมรสเมื่อแต่งงานใหม่

ศาลปกครอง[133]

ศาลปกครองต่างจากศาลรัฐธรรมนูญที่ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรอิสระ แต่ใช้อำนาจแบบตุลาการ และไม่อยู่ภายใต้ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายตุลาการอื่นๆ แต่จะอยู่คู่กับรัฐธรรมนูญเลย แต่ศาลปกครอง จะวินิจฉัยอำนาจทั้งในเชิงวิธีการและสาระตรวจสอบการกระทำฝ่ายปกครองเท่านั้น ตรวจสอบการกระทำของฝ่ายบริหารโดยแท้ไม่ได้

มีอำนาจพิจารณาในเรื่องกฎหมายที่มีลำดับชั้นต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ ซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมาย โดยอาจจะมีผ่านหนึ่งเป็นรัฐ และการจัดทำบริการสาธารณะ

โครงสร้าง – ประธาน องค์คณะ วาระ แล้วแต่คณะกรรมการตุลาการศาลฯ สอบเข้าและระบบคุณวุฒิ มีสองชั้น ชั้นต้น17 สูงสุด1เพิ่มได้

อำนาจหน้าที่

- วินิจฉัยคดีความไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ปกครอง)
- คดีที่มีการวินิจฉัยถึงการละเมิดสิทธิตามกฎหมายโดยรัฐ/รัฐวิสาหกิจ
- การออกกฎหมาย หรือกฎระเบียบ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ/กฎหมายอื่น
- การวินิจฉัยอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ สัญญาของรัฐ เป็นการประกันสิทธิแก่ประชาชนคือ การกระทำใดที่กระทำไปแล้วไม่เป็นประโยชน์สาธารณะ ศาลปกครองยกเลิกเพิกถอนได้
- คำพิพากษาของศาลปกครองมีผลผูกพันทุกองค์กรอย่างเด็ดขาด ต้องปฏิบัติตาม มีการอุทธรณ์สูงศาลปกครองสูงสุดได้

---

[132] คำวินิจฉัยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ 21/2546

[133] ดูรัฐธรรมนูญ ม.223-227 และ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ประกอบ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การร้องเรียน กระบวนการวินิจฉัยเยียวยา

คดีที่ถึงศาลสูงสุดแล้ว ถือว่าคดีนั้นสิ้นสุดแล้ว เจ้าพนักงานคดีปกครอง ซึ่งต้องไล่ตามสายในกระบวนการพิจารณาเสียก่อน ถึงยื่นเรื่องต่อศาลปกครองได้

1. ผู้ที่สามารถร้องเรียนได้ – ศาล ประธานสภาต่างๆ สมาชิกสภา นายก อัยการ ปปช. กกต. ผู้ตรวจการฯ กสม. ประชาชนยื่นโดยตรง

2. กระบวนการวินิจฉัย – คดีการกระทำที่ขัดหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

- ประชาชนอาจร้องผ่านกระบวนการข้างต้นเพื่อนำคดีสู่ศาลหากใช้หมดแล้วยังไม่ได้ ประชาชนอาจริเริ่มยื่นเรื่องต่อศาลปกครองได้เอง ง่ายที่สุดคือ การไปฟ้องด้วยตัวเปล่าได้เลย

- ศาลประทับรับฟ้อง/ไม่รับต้องให้เหตุผล วางวิธีการคุ้มครองชั่วคราว วิธีการชั่วคราวที่ออกมาไม่ได้แสดงว่าชนะคดีแล้ว เพียงแต่เป็นมาตรการไม่ให้มีการละเมิดสิทธิก่อนที่จะมีคำพิพากษาออกมาจริงๆ เสียก่อน

- สืบพยาน หลักฐานในระบบไต่สวน และทำคำพิพากษาส่วนตัว/รวมศาลสามารถแสวงหาหลักฐานให้ประชาชนได้

- คำพิพากษาผูกพันทุกองค์กรเด็ดขาด อุทธรณ์ได้ ไม่กระทบคดีอื่น

กรณีการถอนสัญชาติ อ.แม่อาย[134]

กรมการปกครองถอนสัญชาติโดยจำหน่ายบัญชีทะเบียนออกจากระบบ โดยเจ้าหน้าที่ปกครอง ตำรวจ เข้าจับกุม ชาวบ้าน อ.แม่อาย

ประชาชนร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ ร่วมกันฟ้องร้องคดีต่อศาลปกครองชั้นต้นเชียงใหม่เพื่อให้เพิกถอนการกระทำของกรมการปกครองจากการถอนชื่อออกจากทะเบียนบ้านตามอำเภอใจนอกกรอบของกฎหมาย

ศาลปกครองชั้นต้นวินิจฉัยว่า การกระทำทางปกครองของกรมการปกครองนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยศาลชั้นต้นสั่งให้คืนสัญชาติ และมีการจัดทำทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน กลับคืนแก่ประชาชนกรมการปกครองอุทธรณ์คดีขึ้นสู่ศาลปกครองสูงสุด โดยศาลพิพากษายืนให้การกระทำทางปกครองไม่ชอบด้วยกฎหมาย และต้องคืนสถานะคืนแก่ประชาชน โดยในคำพิพากษาศาลได้ให้เหตุผลว่าเป็นการกระทำลิดรอนสิทธิของประชาชนที่กฎหมายรับรอง สิทธิที่ว่า คือ สิทธิในการเป็นบุคคลตามกฎหมายรวมถึงการมีสัญชาติด้วย

[134] คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด คำสั่งที่ 701/2547 และเลขแดง 17/2548

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงท่อก๊าซ ไทย-มาเลย์[135]

ประชาชนผู้ชุมนุมประท้วงแล้วโดนสลายการชุมนุมจนได้รับบาดเจ็บเป็นผู้ร้องเรียนผ่าน ผู้ตรวจฯ ว่าฝ่ายรัฐ(รมว.มหาดไทย) สั่งให้ใช้กำลังตำรวจเข้าปราบผู้ชุมนุมประท้วงโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลย์ ขัดกับ รธน. ม.44 ว่าด้วยเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ปราศจากอาวุธ

ศาลปกครองชั้นต้นวินิจฉัยว่าการกระทำของตำรวจชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากพบข้อเท็จจริงว่ามีการใช้ความรุนแรงในการชุมนุมดังกล่าว (ครั้งสมัยรัฐบาลชวน และรมว.สนั่น)

อีกกรณี ร้องผ่าน กสม.ว่าด้วยฝ่ายรัฐ(รมต.มหาดไทย) สั่งให้ใช้กำลังตำรวจเข้าปราบผู้ชุมนุมประท้วงโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลย์ (สมัยรัฐบาลทักษิณ) โดยหลักฐานชี้ว่าข้อจริงเป็นการชุมนุมโดยสงบและ ปราศจากอาวุธ การใช้กำลังเจ้าหน้าที่เข้าปราบปรามจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ศาลปกครองวินิจฉัยว่ารัฐใช้อำนาจโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากไม่พบการใช้ความรุนแรงในการประท้วง และไม่พบอาวุธ จึงมีคำสั่งให้ชดเชยค่าเสียหายจากการละเมิดทางปกครองด้วย

กรณีการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิต[136]

มีผู้บริโภคซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปเข้าร้องว่าการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจาก พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ ให้โอนอำนาจรัฐบางอย่างไปให้บริษัทการไฟฟ้าฝ่ายผลิตด้วย (การเวนคืนที่ดิน การเข้าจัดทำโครงข่ายพื้นฐานในที่รัฐ)

ศาลปกครองกลางวินิจฉัย – การแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้กำหนดว่า กรรมสิทธิ์ในที่ดินของประชาชนได้รับการคุ้มครองรัฐจะล่วงล้ำได้ก็ต่อเมื่อรัฐใช้อำนาจตามกฎหมายระดับ พรบ. ในการเวนคืนเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ การแปรรูปโดยโอนอำนาจซึ่งแต่เดิมเป็นของภาครัฐไปให้กับองค์กรที่กลายเป็นเอกชน ถือเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ผลของคำวินิจฉัย ทำให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตต้องระงับการเข้าตลาดหุ้น ซึ่งเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในการเข้าถึงบริการสาธารณะแต่ศาลไม่ได้ชี้ประเด็นนี้ ศาลชี้เฉพาะสิทธิในการถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอย่างมั่นคง

---

[135] ENLAW, นิติธรรมสิ่งแวดล้อมสรุปคดีปราบปรามการชุมนุมประท้องท่อก๊าซ ไทย-มาเลย์, http://www.thaiday.com/South/ViewNews.aspx?NewsID=9560000006418 และ ดูลำดับเหตุการณ์พร้อมบทสัมภาษณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ใน ทีมข่าวสิ่งแวดล้อมประชาไทออนไลน์, สลายม็อบท่อก๊าซ' 10 ปี คดีความ กับกว่า 16 ปี 'การต่อสู้' ของคนจะนะ, http://prachatai.com/journal/2013/01/44718.

[136] คำพิพากษาศาลปกครอง คดีหมายเลขดำที่ 14/2548 คดีหมายเลขแดงที่ 5/2549

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ข้อสังเกตต่อบทบาทศาลคดีมหาชนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

รธน.2550 ทำให้การนำคดีเข้าสู่ศาลง่ายขึ้น โดยเฉพาะประชาชนสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลมหาชนทั้งคู่ได้โดยตรงเมื่อใช้องค์กรอุทธรณ์ภายในหมดสิ้นแล้ว

ศาลทั้งสองมีบทบาทในการแก้ไขข้อยัดแย้งทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งอาจมีผลต่อความเป็นอิสระของศาล โดยเฉพาะกรณีศาลรัฐธรรมนูญซึ่งการเมืองตั้ง มีการโต้เถียงว่า ศาลมีอิสระในการตัดสิน หรือประกันสิทธิของประชาชนจริงหรือไม่ เนื่องจากที่มาของศาลเป็นที่ถกเถียงกันอย่างยิ่ง โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญที่จัดตั้งมาโดยอำนาจทางการเมืองโดยแท้ ดังที่ปรากฏคำว่า “ตุลาการภิวัฒน์” ขึ้นในการเมืองไทย แต่กลับมีปัญหาให้ตั้งข้อสงสัยว่า ตุลาการภิวัฒน์ในประเทศไทยเป็นการใช้อำนาจของศาลในการตัดสินคดีเพื่อพัฒนาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนหรือไม่ หรือเป็นการตัดสินที่ประชาชนกลุ่มหนึ่งชื่นชม แต่กลับกระทบกระเทือนต่อสิทธิของประชาชนจำนวนมาก ดังปรากฏข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญทุกชุดว่ามีปัญหาเรื่องการวินิจฉัยคดีว่าถูกต้องตามหลักกฎหมายหรือไม่[137] ในหลายๆคดี ซึ่งสะท้อนการไร้บรรทัดฐานในการใช้ดุลยพินิจ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจของศาลที่อาจขัดต่อหลักกฎหมายเสียเอง

เรื่องตุลาการภิวัฒน์สอดคล้องกับหลักนิติรัฐหรือไม่ แล้วอำนาจตุลาการเป็นอำนาจซึ่งอาจจะมีอันตรายน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร เพราะอำนาจตุลาการนั้นเป็นอำนาจในลักษณะ passive ไม่ได้มีลักษณะ active เหมือนกับอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารที่สามารถริเริ่มกระทำการต่างๆ ได้เอง ขณะที่อำนาจตุลาการนั้นริเริ่มกระทำการเองไม่ได้ เป็นองค์กรที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดี อันตรายจากอำนาจตุลาการจึงดูน้อยกว่า 2 อำนาจเบื้องต้น แต่อำนาจตุลาการซึ่งเป็นอำนาจที่ 3 ในระบบกฎหมายก็อาจเป็นอำนาจที่อันตรายที่สุดได้เช่นกัน ถ้าการใช้อำนาจตุลาการไม่เป็นไปบนหลักการที่ถูกต้อง แปลว่า ผู้ที่เสนอเรื่องนี้มีธงทางการเมือง มีความคิดทางการเมืองอย่างหนึ่ง และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามทิศทางการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมืองนั้นๆ จึงได้นำเสนอรูปแบบของการใช้อำนาจทางตุลาการเข้าแก้ปัญหาทางการเมืองในนามของตุลาการภิวัฒน์ การเสนอเรื่องนี้ขึ้นมาส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจของรัฐ ในระบบของไทยซึ่งเป็นระบบรัฐธรรมนูญ สังคมต้องพยายามที่จะให้อำนาจดุลและคานกัน ในเชิงระบบก็ต้องเรียนรู้ อะไรที่บกพร่องก็ต้องปรับปรุงกันไป แต่หลักสำคัญคืออำนาจตุลาการนั้น passive ในแง่ของการตัดสินคดีก็อยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย เพราะฉะนั้นใครก็ตามที่คิดใช้อำนาจตุลาการเข้าไปแก้ปัญหาทางการเมือง แบบที่องค์กรทางการเมืองเขาแก้ปัญหากันเอง แค่เริ่มต้นคิดก็ผิดเสียแล้ว[138]

การใช้อำนาจในการตัดสินคดี ที่บอกว่าเป็นกลางคือ จะไปมีอคติด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ ในทางกฎหมาย จึงออกแบบหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น คนที่เป็นผู้พิพากษาจะไปร่วมเป็นกรรมการสอบสวน

[137] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[138] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ฤาจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เรื่องราวที่ในที่สุดจะตีกลับมาที่ศาลไม่ได้ นี่เป็นหลักการใหญ่ที่เราต้องยึดถือไว้ให้มั่น และหลักการนี้ต้องไม่คำนึงถึงหน้าของบุคคลใด เพราะนักกฎหมายกำลังพูดถึงหลัก ไม่ได้สนใจในบุคคล การที่ท่านเป็นนักกฎหมายมหาชนหมายความว่า ท่านคำนึงถึงหลักการอันนี้และท่านใช้บังคับกับบุคคลโดยเสมอหน้ากัน โดยไม่ได้สนใจว่าเป็นใคร หลักการแบบนี้เมื่อใช้กับใครก็ใช้ในลักษณะเดียวกัน ปัญหาคือ ถ้านักกฎหมายไปถือเสียแล้วว่าอันนี้คือการใช้อำนาจเพื่อแก้ปัญหาทางการเมือง แปลว่า นักกฎหมายกำลังสูญเสียหลักการและคุณค่าที่สำคัญไปแล้ว ผู้ที่ดำเนินการเช่นนี้ เชื่อว่าหลายคนมีความหวังดี คือมุ่งเป้าหมายไปที่ end วัตถุประสงค์สุดท้ายว่าอันนั้นจะสำเร็จลงได้ด้วยความดี และเพื่อสำเร็จลงได้ไปถึงเป้าหมายที่ดี ท่านเหล่านี้จึงไม่สนใจ mean คือไม่สนใจเครื่องมือและวิธีการ เมื่อตัดสินโดยอัตวิสัยแล้วว่าเป้าหมายดี เพราะฉะนั้น ก็ใช้วิธีการอะไรก็ได้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายแบบนั้น ในที่สุดเมื่อคิดกันอย่างนี้มากเข้าก็เกิดการตีความ เกิดการใช้กฎหมายโดยขัดกับหลักวิชา เพราะตั้งเป้าหมายไว้แล้วและรู้สึกที่ตัวเองเดินไปนั้นเป็นสิ่งที่ดี ก็ไม่สนใจว่าหลักการที่เล่าเรียนกันมา ใช้บังคับกับบุคคลโดยเสมอหน้ากัน มีสาระสำคัญอย่างไร แล้วเราควรจะเคารพนับถือเอาไว้รึเปล่า[139]

กล่าวโดยสรุปถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของศาลมหาชนทั้งสอง พบว่า กระบวนการรับคดีของศาลรัฐธรรมนูญ/ศาลปกครองค่อนข้างรวดเร็ว แต่ระหว่างคดีพิจารณาจะกินเวลามาก/การบังคับใช้มาตรการชั่วคราวเร็ว ซึ่งพบว่าคดีในศาลปกครองค่อนข้างยึดโยงกับข้อกฎหมายดังบรรยายในคำพิพากษาทั้งหลายอย่างชัดเจนแต่ก็มีปัญหาบ้างในบางคดี แต่กลับพบว่ามีคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญมีปัญหาในการไม่อ้างอิงกฎหมายรัฐธรรมนูญในหลายคดี อย่างไรก็ดีต้นทุนในการทำงานของทั้งสองศาลก็ยังมีความแพงทั้งในแง่เวลาและงบประมาณต่อคดี[140]

บทวิเคราะห์ความอิสระของศาล กับ ความมั่นคงของสิทธิมนุษยชนในระบอบประชาธิปไตย

รัฐสมัยใหม่ดังเช่นรัฐไทยได้ออกแบบโครงสร้างของรัฐโดยใช้หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย กล่าวคือ มีการแบ่งให้องค์กรรัฐใช้อำนาจอธิปไตยโดย ให้ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมาย(รัฐสภา) ให้ฝ่ายบริหารบังคับใช้กฎหมาย(รัฐบาลและราชการ) ให้ฝ่ายตุลาการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางกฎหมาย(ศาล) เพื่อให้องค์กรต่างๆใช้อำนาจที่มีตรวจสอบซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจ มิให้องค์กรใดหรือใครรวบอำนาจไว้แล้วใช้ตามอำเภอใจจนทำลายสิทธิเสรีภาพของประชาชน และความมั่นคงของรัฐ[141] องค์กรต่างๆจึงต้องใช้อำนาจตามความสัมพันธ์นี้

---

[139] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: "10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ถ้าจะเดินหน้าลงคลอง", ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[140] คณิต ณ นคร, บทสัมภาษณ์ในรายการเจาะข่าวตื้นตอนที่ 122, www.lheretv.com/

[141] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ความอิสระของศาล กับ ความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย, กรุงเทพธุรกิจ, www.bangkokbiznews.com/.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

นิติรัฐใช้กฎหมายเป็นกติกาหรือกรอบในการกำหนดความสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆ ว่าแต่ละองค์กรจะใช้อำนาจอย่างไร ขอบเขตการใช้อำนาจอยู่ที่ไหน และการใช้อำนาจของตนต่อองค์กรอื่นจะเป็นอย่างไร รัฐธรรมนูญจึงถือเป็นกรอบการใช้อำนาจและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆที่ใช้อำนาจอธิปไตย องค์กรทั้งหลาย เช่น รัฐสภา รัฐบาล หรือศาลจึงต้องใช้อำนาจตามที่รัฐธรรมนูญ เพื่อคงไว้ซึ่งเจตนารมณ์ในการตรวจสอบถ่วงดุลเพื่อประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน และรักษาความมั่นคงของนิติรัฐ[142]

ศาลในฐานะองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท จึงทำหน้าที่ ตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอื่นโดยการวินิจฉัยว่า กฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติออกมานั้นมีเนื้อหาสาระ หรือกระบวนการออกกฎหมายขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ การใช้อำนาจปกครองหรือบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารมีลักษณะไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากศาลวินิจฉัยแล้วเห็นว่าองค์กรอื่นใช้อำนาจไม่ชอบหรือเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ ศาลก็มีอำนาจพิพากษา ยกเลิก เพิกถอน กฎหมายหรือการกระทำของรัฐเสีย และอาจกำหนดให้มีการเยียวยาความเสียหายได้ แต่ต้องระลึกอย่างหนึ่งว่าศาลยุติธรรมและศาลปกครองมิอาจใช้อำนาจเหนือการกระทำที่เป็นเอกสิทธิ์โดยแท้ของฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหาร[143] เช่น การริเริ่มจะออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ การริเริ่มนโยบายของฝ่ายบริหาร เป็นต้น ศาลมีอำนาจเพียงมาตรวจสอบภายหลังว่าสิ่งที่ทำไปแล้วชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญไทยได้สถาปนาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญขึ้นมามากมายเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์กรต่างๆ ศาลรัฐธรรมนูญนับเป็นองค์กรหนึ่ง แม้ใช้ชื่อศาล อำนาจหน้าที่เป็นแบบศาล แต่ความสัมพันธ์ของศาลรัฐธรรมนูญกับองค์กรของรัฐอื่นๆ ไม่เหมือนศาลปกครองและศาลยุติธรรม กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญอยู่คู่กับรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตีความ วินิจฉัยเรื่องที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจึงอยู่เหนือองค์กรรัฐทั้งปวงไม่ว่าจะเป็น รัฐสภา รัฐบาล หรือศาล(ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง) การใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นการใช้อำนาจเหนือหรือบังคับองค์กรอื่นได้

บทความนี้จะเน้นไปที่การใช้อำนาจและความเป็นอิสระของศาลที่ใช้อำนาจเกี่ยวเนื่องกับอำนาจขององค์กรนิติบัญญัติ และบริหาร นั่นก็คือ ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง ซึ่งองค์กรทั้งสองได้ปรากฏอยู่ในโครงสร้างการเมืองไทยตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 จนถึง 2550 เพื่อเป็นองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยตรง อันเป็นการสร้างหลักประกันเพิ่มเติมให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนและรักษาความมั่นคงของนิติรัฐ

---

[142] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ความอิสระของศาล กับ ความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย, กรุงเทพธุรกิจ, www.bangkokbiznews.com/.

[143] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ความอิสระของศาล กับ ความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย, กรุงเทพธุรกิจ, www.bangkokbiznews.com/.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

นับตั้งแต่อดีตระบบศาลไทยมีเพียงศาลยุติธรรมที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดี แต่สถานะและบทบาทของศาลยุติธรรมอยู่ในระดับเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติและบริหาร มิได้มีการยกศาลขึ้นเหนือการใช้อำนาจของฝ่ายอื่นโดยตรง ส่วนบุคลากรตุลาการจะเห็นว่า บรรพตุลาการในระบบศาลไทยมีขนบในการรักษาดุลยภาพในการใช้อำนาจของตนมิให้เกินขอบเขต จนถูกองค์กรอื่นๆรุกคืบเข้าแทรกแซง ครอบงำหรือจำกัดอำนาจ ด้วยการรับคดีหรือตัดสินคดีที่กฎหมายให้เขตอำนาจกับศาลไว้เท่านั้น การตีความกฎหมายในกรณีที่เกี่ยวเนื่องกับผลทางการเมืองก็เป็นไปอย่างเคร่งครัดภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งก็เป็นการรักษาความเป็นอิสระของศาลด้วยการไม่เข้าไปก้าวก่ายอำนาจขององค์กร คือไม่ใช้อำนาจเป็นคุณเป็นโทษกับองค์กรอื่นนั่นเอง[144]

วิกฤตกาลทางการเมืองได้ลากเอาองค์กรศาลเข้าไปอยู่ ณ จุดศูนย์กลางของความขัดแย้ง เนื่องจากองค์กรอิสระที่รัฐธรรมนูญออกแบบมาให้ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐง่อยเปลี้ย อาทิ ป.ป.ช. ไม่สามารถตรวจสอบการทุจริตของนักการเมือง ก.ก.ต.ไม่สามารถควบคุมการเลือกตั้งที่มิชอบ ฯลฯ หรือแม้กระทั่งรัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนก็ไม่สามารถแก้ไขวิกฤตกาลทางการเมืองได้ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงต้องนำเข้าสู่การชี้ขาดขององค์กรอื่นที่เหลืออยู่ คือ ศาลปกครองในฐานะฝ่ายตุลาการ และศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ สิ่งที่น่าสังเกต คือ คำวินิจฉัยของศาลจะมีผลต่อการเมืองเป็นอย่างมาก การใช้อำนาจของศาลจึงอยู่ในการวิพากษ์วิจารณ์ของทั้งสองฝ่าย[145]ไม่ว่าคำตัดสินจะเป็นคุณเป็นโทษกับฝ่ายใดก็ตาม

ความสงสัยที่สังคมมีต่อศาลปรากฏขึ้นกับคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครองบางกรณี อาทิ คำพิพากษายุบพรรคและตัดสิทธิทางการเมืองของกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย 111 คน คำพิพากษาเรื่องคุณสมบัติการเป็นนายกฯของนายสมัคร ของศาลรัฐธรรมนูญ และล่าสุดคำพิพากษาเรื่องการใช้อำนาจทำข้อตกลงเหนือเขาพระวิหารของศาลปกครอง ซึ่งปรากฏคำวิพากษ์วิจารณ์ถึงการใช้อำนาจตีความกฎหมาย และการให้เหตุผลทางกฎหมายของศาล ว่าสอดคล้องกับหลักของกฎหมาย และเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือไม่[146]

ภูมิคุ้มกันของศาล ในการคงความเป็นอิสระ คือ ศาลจำต้องตั้งมั่นอยู่ในกรอบของกฎหมาย การใช้เหตุผลทางกฎหมายที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อเป็นเครื่องยืนยันว่าผลการตัดสินที่ออกมานั้นศาลตัดสินตามกฎหมายที่เขียนขึ้นมาก่อน มิได้คิดตัดสินขึ้นเองตามอำเภอใจ วินิจฉัยด้วยอคติหรือแม้แต่ใช้วิจารณญาณตามความเชื่อทางการเมืองที่ตนศรัทธา

---

[144] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ความอิสระของศาล กับ ความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย, กรุงเทพธุรกิจ, www.bangkokbiznews.com/.

[145] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ความอิสระของศาล กับ ความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย, กรุงเทพธุรกิจ, www.bangkokbiznews.com/.

[146] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ถ้าจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ลักษณะของอำนาจของตุลาการไม่ได้ถูกออกแบบเพื่อแก้ปัญหาทางการเมือง เพราะลักษณะอันโดดเด่นที่สุดของอำนาจตุลาการคือ ความเป็นกลางขององค์กรที่วินิจฉัยชี้ขาดคดี คำว่าความเป็นกลางไม่ได้หมายถึงว่าผู้ที่เป็นผู้พิพากษาห้ามตัดสินคดีหรือตัดสินคดีในทิศทางใดทิศทางหนึ่งไม่ได้ แต่หมายถึงการไม่มีอคติในการพิจารณาพิพากษา ไม่มีคำตอบล่วงหน้าในการพิพากษาคดีใดคดีหนึ่ง แต่พิพากษาคดีนั้นไปตามกฎหมาย และความยุติธรรม ต้องสังเกตว่าไม่ได้พูดถึงกฎหมายอย่างเดียว แต่ต้องพูดถึงกฎหมายและความยุติธรรม เพราะเวลาเราพูดถึงนิติรัฐ ถ้านักกฎหมายและสังคมเข้าใจคลาดเคลื่อนไปบอกว่านิติรัฐคือการปกครองโดยกฎหมาย[147] แล้วละก็สังคมและรัฐนั้นก็เกิดความเสียหายต่อนิติรัฐซึ่งต้องมีหลักนิติธรรมควบคู่ด้วยเสมอ

หากศาลใช้อำนาจเกินขอบเขต ส่งผลกระทบต่อองค์กรอื่น หรือแม้กระทั่งเป็นคุณเป็นโทษต่อองค์กรอื่นโดยไม่สามารถหาข้อกฎหมายหรือหลักการมาอ้างอิงได้ ประสบการณ์ในประเทศอื่นชี้ให้เห็นว่าองค์กรอื่นๆ อาทิ นิติบัญญัติ บริหาร หรือกระแสสังคมก็จะพยายามควบคุมศาลมากขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ อาทิ ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายจำกัดอำนาจศาล ฝ่ายบริหารควบคุมทรัพยากรที่จะจัดให้ศาล หรือแม้กระทั่งการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อจัดระบบศาลเสียใหม่ จนศาลอาจต้องสูญเสียความเป็นอิสระไป ดังนั้นการใช้อำนาจภายใต้กรอบของกฎหมายจึงจะเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของศาล และสร้างความมั่นคงให้กับระบอบประชาธิปไตยของชาติ” [148]

3.4 การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม

ประเด็นสำคัญที่ทำให้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิพลเมืองเด็ดขาด ก็เพื่อ

1. สร้างหลักประกันให้กับกลุ่มเสี่ยง กลุ่มคนชายขอบ ของกระบวนการยุติธรรมทั้งหลาย อันเนื่องมาจากอคติทั้งหลาย เช่น จน เชื้อชาติ ศาสนา อุดมการณ์ทางการเมือง เพศ วัย ฯลฯ

2. สิทธิในกระบวนการยุติธรรมเป็นการปกป้องกลุ่มเสี่ยงจากจากการกระทำของผู้มีอำนาจเหนือกว่า – คู่กรณี เจ้าพนักงาน รัฐ

3. กระบวนการยุติธรรมครอบคลุมถึง การสืบสวนสอบสวน ค้น เรียก ตั้งข้อกล่าวหา การประกันตัว การส่งฟ้อง การดำเนินคดีในศาล สิทธิในที่คุมขัง/เรือนจำ

4. สิทธิทั้งหลายบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายวิธีพิจารณาความฯ

5. การสร้างหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมอยู่ในลักษณะของกฎหมายสบัญญัติที่ห้ามละเมิดขั้น

---

[147] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ถ้าจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

[148] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ความอิสระของศาล กับ ความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย, กรุงเทพธุรกิจ, www.bangkokbiznews.com/.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

6. กฎหมายเหล่านั้นสร้างกรอบการดำเนินกระบวนการยุติธรรมไม่ให้เจ้าพนักงานฝ่าฝืนกรอบกฎหมาย

7. ถ้าเจ้าพนักงานฝ่าฝืนสิทธิหรือขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดจะมีผลให้พยาน/หลักฐาน/รูปคดีเสียไป และนำไปสู่โทษทางอาญาต่อเจ้าพนักงานด้วย

สิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ[149]

1. ความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญ และกฎหมายลำดับศักดิ์ต่างๆ

2. การลงโทษทางอาญากับใคร ในขณะกระทำความผิดจะต้องมีกฎหมายกำหนดความผิดและกำหนดโทษอยู่ จะให้กฎหมายมีผลย้อนหลังมิได้

3. ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ถ้ายังไม่มีคำพิพากษา

4. การปฏิบัติกับบุคคลที่ยังไม่ต้องคำพิพากษาต้องทำเสมือนเป็นผู้บริสุทธิ์

5. จัดให้มีกระบวนยุติธรรม ง่าย สะดวก รวดเร็ว ทั่วถึง

6. บุคคลมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผย รับทราบข้อกล่าวหา เข้าถึงพยานหลักฐานได้ คัดค้านตุลาการ เหตุผลประกอบคำพิพากษา

7. คดีต้องดำเนินไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม

8. ผู้มีส่วนได้เสียต้องได้รับความเป็นธรรม ปฏิบัติอย่างเหมาะสม

9. สิทธิในการไม่ให้ปากคำปรักปรำตนเอง

10. ผู้เสียหาย/ผู้ต้องหาจำเลย พยาน มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม

11. กลุ่มผู้ด้อยโอกาสต้องได้รับการคุ้มครองดูแลตามความเหมาะสม

12. ในคดีอาญาจำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดี เรียกหาพยานหลักฐาน ทนาย

13. ในคดีแพ่ง มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐอย่างเหมาะสม

ระบบกระบวนการยุติธรรมไทย[150]

1. รัฐไทยใช้ระบบซีวิลล์ลอว์ แต่มีอิทธิพลทางกฎหมายและกระบวนวิธีของคอมมอนลอว์ปะปน

2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมบางอย่างถูกวางไว้โดยรัฐธรรมนูญ

3. ไทยรับรับหลักการมาจากหลักเกณฑ์สากลของสหประชาชาติ – แต่ยังมีโทษประหารอยู่

4. มีการพัฒนาระบบการดำเนินคดีแบบพิเศษให้เหมาะกับกลุ่มชายขอบที่เป็นกลุ่มเสี่ยง

5. กระบวนการยุติธรรมต้นน้ำ ทำให้ตำรวจกับเจ้าพนักงานปกครอง มีบทบาทสูงในการกำหนดทิศทางคดี

---

[149] ดูรัฐธรรมนูญ ม.39-40

[150] คณิต ณ นคร, กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2553.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

6. พนักงานอัยการตรวจเพียงพยาน หลักฐาน สำนวน เพื่อพิจาณาส่งฟ้อง

7. ในชั้นศาลแม้ในคดีอาญากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะให้ศาลมีบทบาทในการลงมาไต่สวนได้ตามระบบซิวิลลอว์ แต่วัฒนธรรมของระบบคอมมอนลอว์ซึ่งใช้ระบบกล่าวหากลับมีอิทธิพลเชิงวัฒนธรรมการทำงานของศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลอาญา ผู้พิพากษาจะไม่ลงมาแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม จะฟังการนำสืบของทนายและอัยการเท่านั้น

สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน[151]

1. สิทธิที่จะปลอดจากการถูกดักฟัง หรือตรวจกักข้อมูลและทรัพย์สิน (สิทธิในความเป็นส่วนตัว)
2. สิทธิปลอดจากการเข้าค้น แสวงหาพยานหลักฐานจากพาหนะ/เคหะสถาน/เนื้อตัวร่างกายโดยมิชอบ
3. สิทธิที่จะปลอดจากการจับกุม คุมขัง โดยมิชอบ
4. สิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหา
5. สิทธิที่จะไม่ให้การ (ปรักปรำตน?)
6. สิทธิในการขอทนายที่ไว้วางใจเข้าฟังการให้ปากคำในชั้นสอบสวน
7. สิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว (ประกันตัว)
8. สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม (ต่อเนื่อง?)
9. สิทธิที่จะไม่ถูกฟ้องคดีอาญาอย่างไม่เป็นธรรม
10. สิทธิในการขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย การสื่อสาร
11. การพิจารณาคดีต้อง เปิดเผย ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม (ต่อเนื่อง?)
12. สิทธิที่จะไม่ถูกนำเอาพยานหลักฐานที่ไม่ชอบมาปรักปรำ
13. สิทธิที่จะไม่ถูกทารุณกรรม ทรมาน กระทำการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือลงโทษอย่างทารุณ
14. การประหารชีวิตจะกระทำได้ต่อเมื่อเป็นคำพิพากษาศาลตามกฎหมาย
15. ห้ามกระทำวิสามัญฆาตกรรม – กระทำโดยป้องกัน โดยจำเป็น
16. ผู้ต้องขังมีสิทธิร้องเรียนต่อผู้ตรวจการราชทัณฑ์
17. สิทธิในการขอรื้อฟื้นการพิจารณาคดีใหม่
18. สิทธิเด็กและผู้ด้อยโอกาสอื่นในการได้รับการดำเนินคดีที่เหมาะสม

[151] ชาติ ชัยเดชสุริยะ, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมรุ่นหลัง

1. สิทธิของจำเลยในการได้รับค่าชดเชยถ้าต่อมาปรากฏว่าบริสุทธิ์
2. สิทธิของผู้ต้องโทษที่จะได้รับการเยียวยา ฟื้นฟูเพื่อกลับคืนสู่สังคม
3. สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน และฟื้นฟู
4. สิทธิของพยานที่จะได้รับค่าตอบแทน และคุ้มครองอย่างเหมาะสม

ทางเลือกใหม่ของกระบวนการยุติธรรมไทย

1. การไกล่เกลี่ยของเจ้าพนักงานตำรวจ
2. การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
3. การชะลอการฟ้อง
4. การใช้มาตรการทางเลือกในการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยไม่ควบคุมตัว

ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมไทย[152]

1. คนชายขอบไม่รู้กฎหมาย หวาดกลัว ไม่กล้าที่จะยืนยันสิทธิ
2. การให้ความช่วยเหลือและความรู้ทางกฎหมายยังไม่เพียงพอ
3. เบ้าหลอมเจ้าพนักงานของรัฐ กับ ทัศนคติแบบอำนาจนิยม
4. การใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าพนักงาน และคดีไม่ถึงอัยการ ศาล
5. ระบบอุปถัมภ์ การคอร์รัปชั่น การไม่เคารพกฎหมายของผู้มีอำนาจ
6. นโยบายที่ผิดพลาดของภาครัฐ
7. ยี่ต้อกที่ปราศจากหลักทางอาชญวิทยา ทัณฑวิทยา และสังคมวิทยา

ลู่ทางในการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมไทย[153]

1. เบ้าหลอมเจ้าพนักงานของรัฐ และการสร้างทัศนคติที่ดี
2. การให้ความรู้ทางกฎหมายต่อกลุ่มเสี่ยง
3. การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพิ่มทางเลือกในการยุติข้อพิพาทให้หลากหลาย
5. สนับสนุนการระงับข้อพิพาทนอกศาลสอดคล้องกับวิถีจารีตวัฒนธรรม
6. ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเฝ้าระวัง และการลงโทษ

---

[152] คณิต ณ นคร, กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2553.

[153] คณิต ณ นคร, ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

7. สังคม และกระบวนการราชทัณฑ์ต้องมุ่งไปสู่การฟื้นฟูนักโทษให้กลับคืนสู่สังคม ลดการเพิ่มโทษ ใช้กระบวนการแก้ไขนอกคุกให้มาก

ศาลที่มีบทบาทกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ก็คือ ศาลยุติธรรม (คดีแพ่ง และคดีอาญา) สาเหตุที่วิชากฎหมายสิทธิมนุษยชนไม่ได้กล่าวถึงโครงสร้างและอำนาจของศาลยุติธรรม ก็เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนจากการละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยรัฐ หรือการเพิกเฉยละเลย ไม่ใส่ใจต่อการละเมิดสิทธิ ซึ่งก็คือ การบกพร่องต่อหน้าที่ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งคดีเหล่านี้จะเข้าสู่กระบวนการของศาลมหาชนนั่นเอง โดยเฉพาะเมื่อระบบศาลไทยใช้ระบบศาลคู่ จึงเห็นความชัดเจน ดังนั้นสิทธิมนุษยชนในศาลยุติธรรมจึงเป็นการกล่าวถึงสิทธิในกระบวนการยุติและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม นั่นก็คือ สิทธิในการได้รับการเยียวยาสิทธิจากหน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมนั่นเอง ซึ่งกฎหมายหรือหลักการด้านสิทธิมนุษยชนเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ที่ให้การประกันสิทธิของคู่กรณีในกระบวนการยุติธรรมเพื่อประกันความยุติธรรมในเชิงกระบวนการ ซึ่งจะนำไปสู่การอำนวยความยุติธรรมในบั้นปลาย นั่นเอง[154]

ในคดีอาญา พนักงานอัยการจะมีบทบาทที่สำคัญเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสูงมากสำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้จัดตั้ง สำนักงานคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน (สคช.) ขึ้นมาให้มีหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนแห่งอรรถคดี ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย คดีต่างๆซึ่งประชาชนไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมาย[155] ก็สามารถไปร้องเรียนได้ อีกทั้ง สามารถฟ้องคดีได้คู่ขนาดกับการสั่งฟ้องของเจ้าพนักงานสอบสวนด้วย กล่าวคือ เจ้าพนักงานสอบสวนไม่รับคดีให้ ไม่ทำสำนวนให้ อาจร้องไปช่องทาง สคช.เลยก็ได้ อัยการนอกจากจะให้อัยการเป็นเหมือนทนายของแผ่นดินในการฟ้องหรือกล่าวหา และเป็นตัวคั่นกลางระหว่างตำรวจและศาล โดยอีกนัยยะหนึ่งคือ อัยการมีหน้าที่คัดกรองคดี ตรวจสอบดูว่าการทำงานของตำรวจ เจ้าพนักงานสอบสวน ได้ทำตามกฎหมายครบถ้วนสมบูรณ์ มีหลักฐานอ้างอิงเพียงพอหรือไม่ เพื่อป้องกันการปรักปรำผู้บริสุทธิ์ อัยการสามารถพิจารณาสั่งไม่ฟ้องก็ได้ เพื่อให้บุคคลที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ปลอดจากภาระการถูกกล่าวหาได้เร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งดีกว่าปล่อยให้มีการฟ้องไปจนศาลพิพากษายกฟ้อง[156] ทั้งนี้ประชาชนสามารถฟ้องคดีไปยังอัยการหรือตั้งทนายฟ้องคดีเองได้คู่ขนานกับการสั่งฟ้องของเจ้าพนักงานสอบสวน หรือแม้พนักงานสอบสวนหรืออัยการสั่งไม่ฟ้องก็ตาม

[154] ดูรัฐธรรมนูญ ม.218-222 ประกอบ

[155] ดูรัฐธรรมนูญ ม.255 ประกอบ

[156] คณิต ณ นคร, ภูมิธรรมและบทบาทพนักงานอัยการ, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

3.5 ฝ่ายปกครองและนิติบัญญัติ[157]

ในฝ่ายบริหารมีการตั้งหน่วยงานที่ดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชนอยู่เช่นกัน – กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ฝ่ายบริหารพยายามจะต้องกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขึ้นมา เพื่อทำประเด็นในเรื่องสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะ กรมจัดตั้งขึ้นภายหลังการปฏิรูปกระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่ดูแลสิทธิเสรีภาพของประชาชน คู่ขนานไปกับระบบราชการอื่น การที่มีหน่วยงานเยอะ เหมือนกับเป็นการเพิ่มช่องทางให้กับประชาชนเพื่อป้องกันว่า ประชาชนหากมีช่องทางน้อย ประชาชนอาจระงับข้อพิพาทกันเองด้วยการใช้ความรุนแรงได้ รับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน สามารถชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อได้ในหลายกรณี ค่าเสียโอกาสในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เช่น จำคุกไปจนถึงชั้นศาลสูง แต่ศาลสูงพิพากษาว่าไม่มีความผิด ดังนั้นที่จำคุกไปต้องมีการชดเชยค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ในฝ่ายนิติบัญญัติมีหน่วยงานที่ดูแลด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้รัฐสภา - คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและกิจการยุติธรรม ซึ่งอยู่ในรัฐสภา รัฐสภาอาจจะใช้วิธีออกกฎหมายใหม่เพื่อรับรองสิทธิได้ ขออภิปรายไม่ไว้วางใจฝ่ายบริหารได้หากเห็นว่าฝ่ายบริหารมีการละเมิดสิทธิของประชาชน

3.6 องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ[158]

องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญอื่น เช่น สำนักงานป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบแห่งชาติ (ปปช.) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมฯ เช่น เรื่องตำรวจส่อว่ามีการทุจริต ก็ร้องทุกข์ต่อ ปปช. ได้ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมฯจะรับเรื่องราวในเรื่องการริเริ่มโครงการต่างๆของรัฐ หากว่าประชาชนเป็นเสียงข้างน้อย และเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิจากโครงการเหล่านั้น ประชาชนอาจส่งเรื่องราวให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมฯ รับหรือพิจารณา ว่าโครงการนั้นควรจะเดินหน้าต่อไปหรือไม่ หรือต้องมีการประกันสิทธิต่อประชาชนกลุ่มเสี่ยงนั้นอย่างไร เป็นต้น

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ดูแลเรื่องสิทธิเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ใช้ระบบสรรหา – ปัจจุบันแต่งตั้ง ชุดใหญ่ 5 คน ทำหน้าที่ควบคุม และรับรองผลการเลือกตั้ง/ให้ใบเหลืองใบแดง/ส่งสำนวนสู่ศาล การฟ้องศาลเป็นวิธีการประกันสิทธิกับผู้ลงสมัครเลือกตั้ง โดยคดีเลือกตั้งจะขึ้นสู่ศาลฎีกา

สำนักงานป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบแห่งชาติ (ปปช.) อำนาจในการตรวจสอบความประพฤติมิชอบในระบบราชการ ในวงราชการคือ ข้าราชการ และ ข้าราชการชั้นสูง รวมถึงนักการเมืองท้องถิ่นด้วย ตรวจสอบบัญชีทรัพย์สิน รับเรื่องร้องเรียนการประพฤติมิชอบในวงราชการ เพื่อสอบสวนและออกคำสั่งไปยังต้นสังกัด หรือส่งศาล การประพฤติมิชอบในวงราชการ เช่น การใช้อำนาจกลั่นแกล้งทุจริต หรือไม่รับเรื่องราว ไม่ปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น

---

[157] ดูรัฐธรรมนูญ ม.156-162 ประกอบ

[158] ดูรัฐธรรมนูญ หมวด 11 ส่วนที่ 1 ว่าด้วยองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ประกอบ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ – ให้คำปรึกษาในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และภาครัฐ (ไม่ค่อยมีผลแล้ว) ไม่ค่อยมีผล เพราะ ไม่มีผลบังคับให้ปฏิบัติตาม รัฐบาลจึงไม่ค่อยรับฟัง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีการับเรื่องราวร้องเรียนในการตีความและข้อขัดแย้งทางกฎหมายหน่วยราชการ และรัฐวิสาหกิจบางส่วน

3.7 ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน

สภาทนายความ มีหน่วยงานหนึ่งรับเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชน ทำงานโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เป็นคดีอนาถาสำหรับผู้ยากไร้ คนชายขอบมีการรับทำคดีอนาถา สำหรับผู้ยากไร้ ชายขอบ คดีที่ทำมีความหลากหลาย – สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิ่งแวดล้อม การร่วมให้คำปรึกษาในคดีสำคัญที่กระทบต่อประชาชน

องค์กรพัฒนาเอกชน(Non-Governmental Organizations - NGOs) ทำหน้าที่แล้วแต่เป้าหมายของแต่ละองค์กร NGO รับปัญหาจากประชาชนรากหญ้าผู้มีอำนาจต่อรองต่ำ รับไปขับเคลื่อนทางการเมือง บางครั้งคณะรัฐมนตรี สภาไม่รับเรื่อง จึงต้องมีการผลักดันเอง ผ่านกระบวนการทางกฎหมาย เช่น อยากได้กฎหมายรับรองสิทธิ แต่ไม่มีผู้ใดรับเรื่องไว้เลย NGO ก็จะทำหน้าที่ไปหารายชื่อเพื่อเสนอกฎหมาย เป็นต้น เช่น กรณีศึกษาเกี่ยวกับ องค์กรผู้บริโภคกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีโครงการจับตาการทำข้อตกลงการค้าเสรี (FTAWATCH) ดูเรื่องการทำสนธิสัญญาที่มีผลกระทบต่อประชาชน

3.8 สื่อมวลชน และภาควิชาการ[159]

สื่อมวลชน เฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกรณีต่างๆ เพราะสื่อ เป็นตัวให้ข้อมูลข่าวสาร ละเป็นผู้นำกระแสสังคมมากดดันการกระทำของรัฐบาลต่างๆได้ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงได้พูดถึงสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทั้งของประชาชนทั่วไป และเพิ่มการประกันสิทธิให้กับสื่อมวลชนเป็นพิเศษเพราะจุดเริ่มต้นกระบวนทัศน์ในการเยียวยาสิทธิมนุษยชน อยู่ที่การให้ข้อมูลและมิติในวิธีมองว่าปัญหาคืออะไร ต่างจากข้อมูลที่ภาครัฐหรือบรรษัทให้ผ่านการโฆษณาชวนเชื่อหลากรูปแบบและหลายช่องทาง

รวมถึงเสรีภาพในทางวิชาการจากฝ่ายสถาบันวิชาการทั้งหลายทั้งมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และศูนย์พัฒนาความรู้ต่างๆ ที่มีส่วนให้ข้อมูลแก่ประชาชนเพื่อตัดสินใจในประเด็นสาธารณะอย่างรอบด้านมากขึ้น เช่น กรณีศึกษาคณะแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าใต้ธรณีของ อำเภอสารภี เชียงใหม่ มีสายแร่ที่ส่งสารปนมาในน้ำและอากาศทำให้ประชาชนในพื้นที่เป็นมะเร็งมากกว่าที่อื่น แต่ไม่

[159] ดูรัฐธรรมนูญ ม.45-48 ว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและสื่อมวลชน และ ม. 50 เสรีภาพในทางวิชาการ ประกอบ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

อาจเผยแพร่ผลงานในวงกว้างเพราะบางหน่วยงานเกรงผลกระทบทางเศรษฐกิจ แต่ไม่สนใจเรื่องผลกระทบต่อสิทธิในสุขภาพของประชาชน

สรุปทบทวนกระบวนการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน

กลไกเยียวยาสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ ถ้าเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน รัฐมีหน้าที่ประกันสิทธิหรือเยียวยาสิทธิ ดังนั้นต้องใช้มาตรการภายในมาเยียวยาสิทธิภายในรัฐก่อน และ กฎหมายระหว่างประเทศมีหลักการไว้ว่า ถ้ายังมีกลไกการเยียวยาภายในเหลืออยู่ ต้องใช้ให้หมดเสียก่อน หากใช้กลไกเยียวยาภายในหมดแล้ว จึงค่อยไปกลไกระหว่างประเทศ แต่มีข้อยกเว้น สามารถใช้กลไกระหว่างประเทศได้เลย หากเห็นชัดว่า ไม่มีความยุติธรรม หรือ กระบวนการยุติธรรมมีแต่อคติ หรือใช้กระบวนการภายในอาจแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงได้อย่างทันท่วงที (หลัก Denial of Justice)

ช่องทางที่ง่ายที่สุดสำหรับประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดิน เพราะสองกลไกนี้ รับเรื่องร้องเรียนเกือบทุกเรื่อง และร้องเรียนได้โดยง่าย อีกทั้งผู้ถูกละเมิดสิทธิไม่มีความประสงค์จะเดินเรื่องต่อ เพราะ ถูกกดดัน หรือ เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิจากผู้มีอิทธิพล ผู้มีอำนาจ เป็นต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดิน ดำเนินการแทนต่อไปได้ แต่เมื่อทำข้อแนะนำให้องค์กร หรือ หน่วยงานต่างๆนำไปปรับปรุงเรื่องสิทธิมนุษยชนแล้ว องค์กรหรือหน่วยงานนั้นไม่จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากต้องการบังคับอย่างเคร่งครัด ต้องอาศัยอำนาจหน่วยงานอื่นตามมาก โดย ใช้ช่องทางศาล จะมีผลบังคับได้ดีที่สุด เช่น หากเป็นเรื่องการกระทำทางปกครอง ก็ให้ไปศาลปกครอง เป็นต้น หากว่าเล็งเห็นถึงการเพิกเฉย หรือ ละเลยไม่ใส่ใจของเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งเกิดการละเมิดสิทธิ หรือ ส่อว่ามีความทุจริต เรื่องมันจะขยายได้อีก ซึ่งสามารถฟ้องร้องในทางแพ่ง หรือ อาญาได้ และขอบังคับให้มีการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งได้อีกด้วย รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน 2550 ได้เปิดช่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถเป็นตัวแทนของประชาชนในการฟ้องร้องคดีในการเรียกร้องค่าเสียหายในศาลยุติธรรมแทนประชาชนได้ด้วย

ประชาชนสามารถนำเรื่องขึ้นฟ้องต่อศาลภายในรัฐไทยได้ – ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม แล้วแต่ว่าคดีนั้นจะอยู่ในเขตอำนาจศาลใดเป็นการเฉพาะ

หากเป็นคดีความทางอาญาก็จะมีพนักงานอัยการ – โดยในสำนักงานอัยการจะมี สำนักงานคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน อัยการนอกจากจะให้อัยการเป็นเหมือนทนายของแผ่นดินในการฟ้องหรือกล่าวหา และเป็นตัวคั่นกลางระหว่างตำรวจและศาล โดยอีกนัยยะหนึ่งคือ อัยการมีหน้าที่คัดกรองคดี ตรวจสอบดูว่าการทำงานของตำรวจ เจ้าพนักงานสอบสวน ได้ทำตามกฎหมายครบถ้วนสมบูรณ์ มีหลักฐานอ้างอิงเพียงพอหรือไม่ เพื่อป้องกันการปรักปรำผู้บริสุทธิ์ อัยการสามารถพิจารณาสั่งไม่ฟ้องก็ได้ เพื่อให้บุคคลที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ปลอดจากภาระการถูกกล่าวหาได้เร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งดีกว่าปล่อยให้มีการฟ้องไปจนศาลพิพากษายกฟ้อง

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ทั้งนี้ประชาชนอาจร้องเรียนเรื่องของตนไปยังฝ่ายบริหาร – โดยมีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งอยู่ภายใต้ฝ่ายบริหารพยายามจะต้องกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขึ้นมา เพื่อทำประเด็นในเรื่องสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะ

ประชาชนยังมีช่องทางร้องเรียนไปยังฝ่ายนิติบัญญัติ – คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและกิจการยุติธรรม ซึ่งอยู่ในรัฐสภา รัฐสภาอาจจะใช้วิธีออกกฎหมายใหม่เพื่อรับรองสิทธิได้ ขออภิปรายไม่ไว้วางใจฝ่ายบริหารได้หากเห็นว่าฝ่ายบริหารมีการละเมิดสิทธิของประชาชน

นอกจากนี้ยังมีองค์กรรับเรื่องราวร้องเรียนภายในองค์กรต่างๆ เช่น คณะกรรมการควบคุมกิจการด้านตำรวจ (กตร.)ในกิจการด้านตำรวจ และคระกรรมการกฤษฎีกา ในประเด็นทางกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวกับภาครัฐ

ตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี 2540-2550 รัฐธรรมนูญได้สถาปนาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ – ปปช. กกต. สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมฯ เช่น เรื่องตำรวจส่อว่ามีการทุจริต ก็ร้องทุกข์ต่อ ปปช. ได้ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมฯจะรับเรื่องราวในเรื่องการริเริ่มโครงการต่างๆของรัฐ หากว่าประชาชนเป็นเสียงข้างน้อย และเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิจากโครงการเหล่านั้น ประชาชนอาจส่งเรื่องราวให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจสังคมฯ รับหรือพิจารณา ว่าโครงการนั้นควรจะเดินหน้าต่อไปหรือไม่ หรือต้องมีการประกันสิทธิต่อประชาชนกลุ่มเสี่ยงนั้นอย่างไร เป็นต้น

อัยการ – คัดกรองพยานหลักฐานก่อนนำสำนวนขึ้นฟ้องในชั้นศาล แม้เจ้าพนักงานสอบสวนไม่ใส่พยานหลักฐานบางอย่างเพียงบางชิ้น ผู้เสียหายทั้งเหยื่อ หรือ ผู้ถูกกล่าวหา ขอให้อัยการให้พนักงานสอบสวนทำเพิ่มได้

สคช. – จัดตั้งสำนักงานขึ้นภายใต้องค์กรอัยการ

หน้าที่ – รับเรื่องร้องเรียนแห่งอรรถคดี ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย คดีต่างๆซึ่งประชาชนไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมาย ก็สามารถไปร้องเรียนได้ อีกทั้ง สามารถฟ้องคดีได้คู่ขนาดกับการสั่งฟ้องของเจ้าพนักงานสอบสวนด้วย กล่าวคือ เจ้าพนักงานสอบสวนไม่รับคดีให้ ไม่ทำสำนวนให้ อาจร้องไปช่องทาง สคช.เลยก็ได้

สามารถฟ้องคดีได้ คู่ขนานกับการสั่งฟ้องของเจ้าพนักงานสอบสวน

กรณีศึกษา – สั่งไม่ฟ้องแย้งการทำสำนวนของตำรวจ สั่งฟ้องบางกรณีแม้ไม่มีความเห็นสั่งฟ้องมาจากตำรวจ ถ้าปรากฏว่าเจ้าทุกข์ผู้เสียหายต้องการฟ้องร้องคดี

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม กรมจัดตั้งขึ้นภายหลังการปฏิรูปกระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่ดูแลสิทธิเสรีภาพของประชาชน คู่ขนานไปกับระบบราชการอื่น การที่มีหน่วยงานเยอะเหมือนกับเป็นการเพิ่มช่องทางให้กับประชาชนเพื่อป้องกันว่า ประชาชนหากมีช่องทางน้อย ประชาชนอาจระงับข้อพิพาทกันเองด้วยการใช้ความรุนแรงได้ รับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน สามารถชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อได้ในหลายกรณี ค่าเสียโอกาสในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เช่น จำคุกไปจนถึง

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ชั้นศาลสูง แต่ศาลสูงพิพากษาว่าไม่มีความผิด ดังนั้นที่จำคุกไปต้องมีการชดเชยค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีองค์กรอื่นๆที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนซึ่งประชาชนสามารถเข้าร้องเรียนเพื่อขอคำปรึกษาและความช่วยเหลือได้ อาทิ

สภาทนายความ มีหน่วยงานหนึ่งรับเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชน ทำงานโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เป็นคดีอนาถาสำหรับผู้ยากไร้ คนชายขอบ

มีการรับทำคดีอนาถา สำหรับผู้ยากไร้ ชายขอบ

คดีที่ทำมีความหลากหลาย – สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิ่งแวดล้อม การร่วมให้คำปรึกษาในคดีสำคัญที่กระทบต่อประชาชน

องค์กรพัฒนาเอกชน ทำหน้าที่แล้วแต่เป้าหมายของแต่ละองค์กร NGO รับปัญหาจากประชาชนรากหญ้าผู้มีอำนาจต่อรองต่ำ รับไปขับเคลื่อนทางการเมือง บางครั้งคณะรัฐมนตรี สภาไม่รับเรื่อง จึงต้องมีการผลักดันเอง ผ่านกระบวนการทางกฎหมาย เช่น อยากได้กฎหมายรับรองสิทธิ แต่ไม่มีผู้ใดรับเรื่องไว้เลย NGO ก็จะทำหน้าที่ไปหารายชื่อเพื่อเสนอกฎหมาย เป็นต้น

กรณีศึกษา – องค์กรผู้บริโภคกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ FTAWATCH ดูเรื่องการทำสนธิสัญญาโดยกระทบต่อประชาชน

สื่อมวลชน เฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกรณีต่างๆ เพราะสื่อ เป็นตัวให้ข้อมูลข่าวสาร ละเป็นผู้นำกระแสสังคมมากดดันการกระทำของรัฐบาลต่างๆได้

การเมืองวัฒนธรรมเรื่องรัฐธรรมนูญไทย และผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน

“การลดทอนความสำคัญของหลักประชาธิปไตย โดยมีขึ้นภายใต้การสวมเสื้อคลุมหลักนิติรัฐ” คล้ายกับว่า เอาหลักนิติรัฐนั้นมาเป็นปรปักษ์กับหลักประชาธิปไตย ในนามของการบอกว่า เราต้องไม่ปล่อยให้สังคมถูกชักพาไปโดยเสียงข้างมาก เพราะเสียงข้างมากนั้นอาจจะเป็นเสียงที่ผิด เพราะฉะนั้น เราในฐานะนักกฎหมายมหาชนต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งหลักการนี้ คือเมื่อเสียงข้างมากผิด เราก็สามารถที่จะไม่ต้องเคารพเสียงข้างมากได้ แน่นอนว่า ไม่ได้พูดชัดเจน แต่ออกมาผ่านวาทกรรมหลายวาทกรรม เช่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยผ่านระบบเลือกตั้งนั้น ได้ผู้แทนที่ทุจริตการเลือกตั้ง นักการเมืองเป็นปีศาจ เพราะฉะนั้นต้องลดทอนความสำคัญของหลักการประชาธิปไตยลง และเน้นเรื่องการรักษาไว้ซึ่งนิติรัฐ คือใช้กฎหมายเข้าจัดการ[160]

นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขบางประการที่อาจเป็นข้ออุปสรรคต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนไทยในห้วงเวลาที่ผ่านมา 80 ของรัฐธรรมนูญไทย การรักษาหลักนิติธรรมในนิติรัฐไทยจะเป็นจริงหรือในสังคมไทย ในความเป็นจริงรัฐไม่ได้ยึดเอาตัวกฎหมาย มีการเขียนได้ก็ฉีกได้ เมื่อมีอำนาจก็ไม่ยอมตนเข้ากับกฎหมาย

[160] วรเจตน์ ภาคีรัตน์: “10 ปีนักกฎหมายมหาชนไทย: ถ้าจะเดินหน้าลงคลอง”, ประชาไท, 20 ธันวาคม 2551.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เนื่องจากสังคมไทยมีวัฒนธรรมการไม่เคารพกฎหมาย ในเมื่อมีการฉีกทิ้งก็ได้ เขียนใหม่ก็ได้ จึงไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ในกฎหมาย[161] เมื่อไม่มีความศักดิ์สิทธิ การเคารพเชื่อฟังกฎหมายก็เลือนหายไปด้วย โดยสาเหตุสำคัญเกิดจากระบบอุปถัมภ์ และการทำตัวเป็นอภิสิทธิ์ชนของผู้มีอำนาจ เพราะระบบศักดินาเข้ามามีอิทธิพลอยู่ในสังคมปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้น้อยจะมีชีวิตที่ดีก็ต่อเมื่อทำตามผู้มีอำนาจนั้น ทำให้ธรรมาภิบาลไม่เกิด เนื่องจากธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์กับการปกครอง หากความรับผิดชอบทางการเมืองของผู้ใหญ่ในสังคมมีน้อย และไม่ยอมแสดงความรับผิดชอบทางการเมืองเมื่อเกิดความเสียหายจากการกระทำของตน ก็ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดวัฒนธรรมเอาอย่างกระจายไปในสังคม[162] ส่งผลต่อการเคารพสิทธิของผู้อื่นและการเคารพกฎหมายเพื่อรักษาสิทธิมนุษยชนของตนและผู้อื่น

การต่อสู้ผ่านการสร้างรัฐธรรมนูญของชนชั้นนำ กับ รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ทำให้รัฐธรรมนูญไทยกลายเป็นเวทีต่อสู้กันระหว่างกลุ่มอำนาจนำในสังคม รัฐธรรมนูญจึงว่าด้วยเรื่องการเมือง มิใช่หลักประกันสิทธิเสรีภาพ กล่าวคือ จะให้ความสำคัญแต่กับเรื่องสมาชิกพรรค วิธีการทางการเมือง มีจำนวน สว. สส. เท่าไหร่ จะยุบพรรคได้หรือไม่อย่างไร แต่ไม่ได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากนัก และจะพัฒนาสิทธิใดให้ได้รับการประกันเพิ่มเติมบ้าง

การออกแบบกลไกและช่องทางการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยทางตรงแบบพลเมือง ของประชาชนรวมถึงปัญหาชนชั้นกลางที่เฉื่อยชาทางการเมือง ถูกมอม ถูกสกัดกั้น ไปไม่ถึงฝั่งฝันที่คาดหวังไว้ รัฐธรรมนูญจึงไม่ตอบปัญหาสิทธิมนุษยชนของคนชายขอบ เพราะกฎหมายทั้งระบบไม่ได้ตอบสนองกับคนชายขอบ เพราะ คนชายขอบไม่เคยได้โอกาสในการเข้ามาร่างกฎหมาย หรือ มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายเลย

“จิตวิญญาณและเจตนารมณ์หรือนัยหนึ่ง “รัฐธรรมนูญฉบับวัฒนธรรมแห่งการเมืองภาคประชาชน” ยังคงอยู่ และชนชั้นนำไม่ว่ากลุ่มใดมิอาจยึดครองได้ เพราะมันขัดแย้งตรงข้ามกับผลประโยชน์มูลฐานของพวกเขา

เพื่อกอบกู้ความหมายและปฏิบัติการของ “การเมืองภาคประชาชน” คืนแก่ประชาชนโดย เฉพาะคนจนคนชายขอบ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืนขอนำเสนอหลักการและแนวทางปฏิบัติบางประการต่อสังคมไทยดังนี้[163]

---

[161] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, สำรวจหมุดหมายสิทธิมนุษยชนในปีที่ 80 ของรัฐธรรมนูญไทย, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

[162] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ทำไมคนไทยไม่เคารพกฎหมาย, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

[163] มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน, คำประกาศรัฐธรรมนูญฉบับวัฒนธรรมแห่งการเมืองภาคประชาชน, 10 ธันวาคม 2551.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

1) **การเมืองภาคประชาชน** ควรยึดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเป้าหมาย, ถืออิสระโดยสัมพัทธ์จากรัฐและทุนเป็นทิศทางใหญ่, และรักษาเอกภาพทางศีลธรรมระหว่างเป้าหมายกับวิธีการเป็นกฎกติกา

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” แปลว่าไม่ว่าใคร – ฝ่ายเรา, คู่กรณี, เพื่อนมิตร, คนทั่วไปในสังคม - ก็มีความเป็นคนเท่ากัน ควรได้การเคารพและปฏิบัติต่ออย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ก่อนอื่นคือความเสมอภาคทางการเมือง กล่าวคือ มีสิทธิเสรีภาพและความรับผิดเท่าเทียมกันเบื้องหน้ากฎหมาย, มีหนึ่งคนหนึ่งเสียงเท่ากันในระบอบประชาธิปไตย

และความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ไม่แตกต่างเหลื่อมล้ำทางรายได้ทรัพย์สินกันเกินไปจนต้องขายศักดิ์ศรีและสิทธิความเป็นคนแลกการอยู่รอด มีความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจสังคมพอ สมควรที่จะทำให้ระเบียบสังคมส่วนรวมเป็นที่ยอมรับและรักหวงแหนร่วมกันได้

“อิสระโดยสัมพัทธ์จากรัฐและทุน” แปลว่าเคลื่อนไหวโดยยึดถือผลประโยชน์และทรรศนะของประชาชนผู้ไร้รัฐและไร้ทุนเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่ของรัฐและทุน, อาจเกี่ยวข้องสัมพันธ์ร่วมมือด้วยกับฝ่ายรัฐและทุน แต่ไม่ใช่ขึ้นต่อหรือถูกใช้เป็นแค่เครื่องมือทางการเมือง, เข้าต่อรองขัดแย้งกับฝ่ายรัฐและทุนเพื่อสร้างระเบียบสังคมเศรษฐกิจการเมืองใหม่ที่ประชาชนโดยเฉพาะคนจนคนชายขอบมีส่วนร่วมและส่วนแบ่งในอำนาจและทรัพยากรสาธารณะร่วมกับฝ่ายอื่นอย่างทัดเทียมและเป็นธรรม

“เอกภาพทางศีลธรรมระหว่างเป้าหมายกับวิธีการ” แปลว่าวิธีที่ใช้ในการรณรงค์ต่อสู้ต้องสอดคล้องกับเป้าหมายแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และทิศทางความเป็นอิสระของการเมืองภาคประชาชน นั่นคือกระบวนการตัดสินใจเปิดกว้างให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเสรี, ความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำกับสมาชิกเป็นไปแบบล่างขึ้นบนเป็นพื้นฐาน ไม่ใช่บนลงล่างถ่ายเดียว, ยึดมั่นแนวทางอารยะขัดขืนและสันติวิธีอย่างเด็ดเดี่ยว บริสุทธิ์ใจ จริงจังและถึงที่สุด โดยไม่มีข้อแม้เงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

2) **ระบบสถาบันการเมือง** ที่ผ่านมากลายเป็นเพียงเครื่องมือใช้แล้วทิ้งของชนชั้นนำส่วนน้อย ทั้งยังถูกบิดเบือนบ่อนทำลายจนพิกลพิการ ประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนจนคนชายขอบถูกกีดกันออกเอื้อมไม่ถึงตัวแทนอำนาจ ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากมัน

กติการัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นมาและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่เป็นจริงทำให้ระบบสถาบันการเมืองถูกยึดครองโดยชนชั้นนำกลุ่มต่าง ๆ ผ่านการแข่งขันเลือกตั้งและการสรรหา โดยอาศัยเงินทองและเครือข่ายอุปถัมภ์, หลักอำนาจอธิปไตยของรัฐสภากลับตกเป็นเบี้ยล่างฝ่ายบริหาร ระบบราชการและอำนาจนอกและเหนือรัฐธรรมนูญอื่น ๆ ในทางปฏิบัติหลังฉาก, พรรคการเมืองเป็นแค่พรรคของเจ้าพ่อผู้มีอิทธิพลและกลุ่มทุนใหญ่ที่จำกัดบทบาทไว้ในสภา แทนที่จะเป็นพรรคของมวลชนที่สัมพันธ์แนบเนื่องกับกลุ่มจัดตั้งอิสระของมวลชนนอกสภา, และเมื่อใดกลุ่มชนชั้นนำแพ้เกมในระบบสถาบันการเมือง พวกเขาก็พร้อมเล่นนอกระบบ นอกกติกา หันมาบ่อนทำลายระบบสถาบันการเมืองลงเองอย่างเลือดเย็นและไร้ยางอาย โดยยืมมือกลไกอำนาจอื่น ๆ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มีแต่การเปิดกว้างกระบวนการการเมืองทุกขั้นตอนออกต้อนรับการมีส่วนร่วมขององค์กรจัดตั้งอิสระของประชาชนในสังคมจึงจะช่วยก่อรูปขัดเกลาหล่อหลอมระบบสถาบันการเมืองให้เติบใหญ่ควบคู่ไปกับการเมืองภาคประชาชนได้ เริ่มตั้งแต่การร่างกติการัฐธรรมนูญลงมา

3) **สถาบันตุลาการ** ในท่ามกลางความขัดแย้งแบ่งข้างแยกขั้วของสังคมการเมือง สถาบันตุลาการมีบทบาทสำคัญยิ่งในอันที่จะแก้ไขความขัดแย้งให้ยุติตามกฎหมายผ่านกระบวนการยุติธรรม ความเที่ยงธรรมไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดบนพื้นฐานหลักกฎหมายที่เข้มแข็ง เหตุผลที่หนักแน่นและการวินิจฉัยที่ชัดเจนโปร่งใสเท่านั้น จะยังความน่าเชื่อถือ ประสิทธิผลและแข็งแกร่งมั่นคงปลอดภัยให้สถาบันตุลาการในระบอบประชาธิปไตย

ในภาวะเช่นนี้ สถาบันตุลาการไม่อยู่ในสถานะที่จะทานรับแม้เพียงอาการเสมือนหนึ่งลำเอียงเลือกข้างได้ ทว่าสองสามปีที่ผ่านมา ปรากฏความสงสัยในหมู่สาธารณชนและวงการนักกฎหมายเกี่ยวกับคำตัดสินคดีความที่ส่งผลให้คุณให้โทษแก่คู่ขัดแย้งทางการเมืองฝ่ายหนึ่งหลายกรณี อาทิ กรณีมติคณะรัฐมนตรีชุดสมัคร สุนทรเวชเกี่ยวกับเขาพระวิหาร, กรณีสถานะความเป็นลูกจ้างของนายก-รัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช, กรณีความเร่งรีบรวบรัดในการวินิจฉัยคดีทุจริตเลือกตั้งอันนำไปสู่การยุบพรรคร่วมรัฐบาล ๓ พรรค เป็นต้น

ข้อความสงสัยเหล่านี้บั่นทอนประสิทธิภาพในการแสดงบทบาทยุติธรรมของสถาบันตุลาการท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยยิ่งกว่าการชุมนุมคุกคามที่จะปิดศาลหรือระเบิดข่มขู่ใด ๆ และทางเดียวที่จะแก้ไขให้ตกไปได้ก็แต่โดยผ่านการยึดมั่นหลักกฎหมาย เหตุผลและกระบวนการที่ชัดเจนโปร่งใสให้เข้มงวดจริงจังจนเป็นที่ประจักษ์ของสังคมเท่านั้น

4) **สถาบันสื่อมวลชน** นับแต่ช่วงเหตุการณ์ฆ่าหมู่และรัฐประหาร ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นต้นมา ไม่เคยมีครั้งใดที่สื่อมวลชนทั้งสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์หลากฉบับหลายสถานีทั้งของรัฐและของเอกชนกลายสภาพเป็นกระบอกเสียงโฆษณาชวนเชื่อกระจายความจริงผสมเท็จและความเกลียดความกลัวแบบเลือกข้างทางเดียวของกลุ่มพรรคฝักฝ่ายทางการเมืองเหมือนปัจจุบัน ในฐานะกลไกซึ่งทำหน้าที่สื่อแสดงทรรศนะ ข่าวสารข้อมูลและเสียงของมวลชนในระบอบประชาธิปไตย กล่าวได้ว่าสื่อมวลชนหลายแหล่งกำลังแพร่พิษทำร้ายสังคมประชาธิปไตยไทยให้หูหนวกและตาบอดข้างเดียว พิกลพิการทางข้อมูลความรู้และความคิดอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

มีแต่ฟื้นฟูสถานะและบทบาทที่เป็นพื้นที่สาธารณะให้ทุกฝ่ายได้สื่อแสดงข่าวสารข้อมูลความเห็นอย่างเสรีและเสมอภาคกันเท่านั้น สื่อมวลชนจึงจะกลับฟื้นคืนหน้าที่เป็นกลไกการเห็นและการได้ยินอย่างเที่ยงตรง เป็นกลาง รอบด้านและครบถ้วนสมบูรณ์ของสังคมประชาธิปไตยไทย

ภายใต้วิกฤตการณ์ที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน แม้ดูราวกับว่าจะได้ผ่านพ้นความยุ่งยากไปแต่ทั้งหมดก็เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแบบชั่วคราว มักง่าย ละเลยต่อหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยและความเข้มแข็งของสังคมการเมืองการสร้างรัฐธรรมนูญฉบับวัฒนธรรมแห่ง

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การเมืองภาคประชาชนจะเป็นส่วนสำคัญต่อการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคง เสมอภาคและยังความผาสุกให้กับทุกคนในสังคมไทย”[164]

ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กับ รัฐธรรมนูญ 2550 และกฎหมายภายในอื่นที่เกี่ยวข้อง

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550	กฎหมายภายในอื่นๆ
1. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	มาตรา 4, 26, 28, 30	หลักของทุกกฎหมาย
2. ความเสมอภาคโดยปราศจากการเลือกประติบัติ	มาตรา 5, 30, 31	หลักของทุกกฎหมาย
3. สิทธิในการมีชีวิตและความมั่นคงแห่งเนื้อตัว ร่างกาย	มาตรา 32	ป.อ.
4. เสรีภาพที่จะปลอดจากการบังคับให้เป็นทาส เสรีภาพที่จะปลอดจากการถูกบังคับกักขังใต้ภาระจำยอม	มาตรา 29,32 โดยอ้อม มาตรา 29, 32 , 36	ป.อ. ป.อ.
5. เสรีภาพจากการถูกทรมานหรือการลงโทษที่โหดร้ายทารุณ	มาตรา 32	ป.อ.
6. สิทธิในการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย	มาตรา 30	ป.พ.พ.
7. สิทธิในการได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมาย	มาตรา 30, 40, 212	ทุกกฎหมาย
8. สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากศาลเมื่อถูกละเมิดสิทธิ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม	มาตรา 28, 40, 81, 212, 218, 223	ป.วิ.อาญา ป.วิ.แพ่ง
9. เสรีภาพจากการถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการ	มาตรา 34, 39, 40	ป.วิ.อาญา
10. สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างเป็นธรรม	มาตรา 40, 81, 197, 218, 223	ป.วิ.แพ่ง ป.วิ.อาญา

[164] มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน, คำประกาศรัฐธรรมนูญฉบับวัฒนธรรมแห่งการเมืองภาคประชาชน, 10 ธันวาคม 2551.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550	กฎหมายภายในอื่นๆ
11. สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด เสรีภาพที่จะปลอดจากการถูกบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง	มาตรา 39 มาตรา 39	ป.วิ.อาญา ป.อ.
12. สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในความเป็นอยู่ในครอบครัว สิทธิในเคหสถาน เสรีภาพในการสื่อสาร	มาตรา 35 , มาตรา 33 มาตรา 36	ป.พ.พ. ป.พ.พ. ป.วิ.อาญา
13. เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่	มาตรา 34	กฎหมายคนเข้าเมือง
***14. สิทธิในการลี้ภัย	**รัฐธรรมนูญไทยไม่เคยปรากฏ, มาตรา 82 ไม่ชัด	-
15. สิทธิเสรีภาพในการถือและแปลงสัญชาติ	รัฐธรรมนูญไทยไม่เคยปรากฏ, มาตรา 82 ไม่ชัด	กฎหมายสัญชาติ
16. สิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัว	มาตรา 35	ป.พ.พ.
17. สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน เสรีภาพจากการถูกยึดคืน/เวนคืนทรัพย์สินโดยพลการ	มาตรา 41 มาตรา 42	ป.พ.พ. พรบ.เวนคืน
18. เสรีภาพในความคิด ความเชื่อและการนับถือศาสนา	มาตรา 37, 79	-
19. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก	มาตรา 45-48, 163, 164	กฎหมายสื่อสารมวลชน
20. เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม	มาตรา 63 มาตรา 64, 87	- พรบ.พรรคการเมืองฯ
21. สิทธิที่จะมีส่วนร่วมการในปกครองโดยผ่านการเลือกตั้ง สิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณะ	มาตรา 2, 3 , 87, 88, 93, 94, 95, 111, 112, 165, 284 มาตรา 51-55	กฎหมายเลือกตั้ง กฎหมายเกี่ยวกับการประกันสิทธิในการเข้าถึงบริการรัฐ
22. สิทธิในทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และการได้รับแบ่งปันผลทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	มาตรา 43, 83, 84, 85, 190	กฎหมายแรงงาน

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550	กฎหมายภายในอื่นๆ
23. สิทธิในการเลือกทำงานและได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม	มาตรา 38 , 43, 84	กฎหมายแรงงาน
สิทธิในการเข้าร่วมสหภาพแรงงาน	มาตรา 64, 84, 87	กฎหมายแรงงานสัมพันธ์
24. สิทธิในการพักผ่อนและมีเวลาว่างจากการทำงาน	มาตรา 44	กฎหมายแรงงาน
25. สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอและมีคุณภาพชีวิตที่ดี	มาตรา 51-55, 80, 84 มาตรา 51, 80	พรบ.สวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทั้งหลาย
สิทธิในการรักษาพยาบาลที่จำเป็น	มาตรา 55, 80, 84	พรบ.หลักประกันสุขภาพฯ กม.สาธารณสุข
สิทธิในความมั่นคงจากการว่างงานหรือขาดไร้อาชีพ	มาตรา 52	พรบ.ประกันสังคม
สิทธิของบุตรนอกสมรส		ป.พ.พ.
26. สิทธิในการศึกษา เสรีภาพทางวิชาการ	มาตรา 49, 80 มาตรา 50, 80	กฎหมายการศึกษา
27. สิทธิทางวัฒนธรรม	มาตรา 66,67, 80	กฎหมายเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม
สิทธิในการมีส่วนร่วมกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์	มาตรา 80, 86	กฎหมายลิขสิทธิ์ - สิทธิบัตร

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

4. กรณีศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน

สภาพปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เกิดจากอะไร รวมถึงการใช้มาตรการทางกฎหมายแก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างไร มีการเยียวยาอย่างไร เป็นต้น

ปัญหาอันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางการเมืองระดับประเทศ นำไปสู่การประหัตประหารประชาชนโดยผู้ปกครอง ในยุคที่ผู้ปกครองเป็นทหาร หรือ ยุคของเผด็จการทางทหาร หรือ แม้แต่ยุคที่เหมือนจะเป็นประชาธิปไตย แต่มีการรัฐประหาร มีการตอบโต้ของผู้มีอำนาจต่อประชาชน มันจึงสะท้อนว่า การมีผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ประชาชนสามารถป้องกันตนเองไม่ให้ถูกละเมิด หรือหลังจากการละเมิด มีการเยียวยากันอย่างไร มีมาตรการใดบ้าง

ปัญหาอันเนื่องมาจากการแก้ปัญหาแบบอำนาจนิยม ซึ่งสอดคล้องมาจากสภาพปัญหาจากความขัดแย้งทางการเมืองระดับประเทศ เมื่อประชาชนมีการเห็นต่างไปจากผู้ปกครอง ผู้ปกครองก็จะจำกัดสิทธิ หรือ กำจัดคนที่คิดต่าง ไม่ให้กำหนดอนาคตของตนเองได้ โดยอาศัยอำนาจเดิมที่ตนมีอยู่ เช่น อำนาจรัฐ หรือ อำนาจโดยกำลังทหาร เป็นต้น แล้วใช้อำนาจรัฐ เช่น สั่งให้เจ้าพนักงานปราบปรามสลายการชุมนุม หรือ ประกาศกฎอัยการศึกใช้กฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง ส่งทหารเข้ามาปราบปรามจนนำไปสู่การลิดรอนสิทธิของประชาชน

ปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดนิติธรรม ความเป็นนิติรัฐ การใช้อำนาจแบบอำนาจนิยม ได้สะท้อนให้เห็นว่าขาดการตระหนักรู้ หรือ ขาดระบบตรวจสอบการใช้อำนาจ ทั้งที่จริงรัฐกลับชอบกล่าวว่า เป็นรัฐที่ใช้อำนาจตามกฎหมาย แต่ในหลายกรณีกลับไม่เป็นเช่นนั้น ซึ่งพบว่ามีหลายกรณีที่ผู้ปกครอง ได้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ ไม่ได้ดูว่ากฎหมายวางกรอบไว้อย่างไรบ้าง นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงและกว้างขวางในหลายๆกรณี

ปัญหาอันเนื่องมาจากลัทธิชาตินิยมรุนแรง แบบรัฐเดี่ยวหนึ่งเดียว ผู้ใดที่อยู่นอกเหนือนิยามของความเป็นรัฐชาติ หรือ ชาตินิยมรุนแรง ถูกมองว่าเป็นคนชายขอบและเสี่ยงว่าจะถูกละเมิดสิทธิโดยอำนาจรัฐ เช่น ไม่ได้สิทธิ ไม่ได้สัญชาติ ถูกผลักไม่ให้ได้รับการประกันสิทธิ เป็นต้น

ปัญหาอันเนื่องมาจากการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่รัฐศูนย์กลาง แม้รัฐบาลจะมอบอำนาจไปให้ข้าราชการส่วนภูมิภาค แต่นโยบายยังคงเป็นแบบหนึ่งเดียว แบบเดียว มีคนบัญชาการสูงสุดอยู่ที่ศูนย์กลาง ทุกภูมิภาคทุกพื้นที่ใช้นโยบายแบบเดียวกัน ทางเดียวกัน กฎหมายอย่างเดียวกัน จึงทำให้ความแตกต่างหลากหลายที่มีในแต่ละชุมชนถูกทำลายไป เนื่องจากสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่ต้องการมาตรการที่แตกต่างกัน ต้องการระบบ หรือ สถาบันในการจัดการปัญหาที่ต่างกัน แต่การรวมศูนย์อำนาจนี้ก่อให้เกิดการรวบเข้าสู่โครงสร้างแบบเดียว ซึ่งปัญหามันมากเกินกว่าโครงสร้างที่มี จึงไม่เกิดการแก้ปัญหาที่ดีที่ถูกจุด หรือแก้ไม่ได้ และอาจนำมาสู่การผลักคนบางกลุ่มออกนอกโครงสร้าง และมีความพยายามจะบีบให้บุคคลเหล่านั้นเข้าสู่โครงสร้าง ทั้งที่คนเหล่านั้นมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ในความแตกต่างหลากหลาย

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

และเมื่อมีการดึงอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางทำให้คนในท้องถิ่น คนที่ไม่มีอำนาจ ย่อมขาดโอกาส ขาดสิทธิเสรีภาพในการกำหนดอนาคตตนเองอย่างเสมอภาค

ปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดความมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน เช่น ประชาชนในชุมชน ในท้องถิ่น ต้องการกำหนดอนาคตตนเองในชุมชน เพื่อจัดการทรัพยากรในรูปแบบที่ต้องการ เช่น ป่าชุมชน ผังเมืองที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิม เป็นต้น แต่ถูกลิดรอนด้วยอำนาจรัฐกำหนดนโยบายมาทับซ้อน และ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ปัญหาอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ การละเมิดสิทธิเกิดจากบุคคลที่สาม และรัฐไม่สามารถจัดการกับกลุ่มเหล่านี้ได้เลย เนื่องจากเป็นบรรษัทข้ามชาติที่อ้างเรื่องการส่งเสริมความเติบโตทางเศรษฐกิจ

ปัญหาอันเนื่องมาจากลัทธิทุนนิยมเสรีแบบสุดขั้ว ทุนสามานย์ บรรษัทมีอิสระในการบริหารจัดการอย่างเสรี อาจนำมาสู่การละเมิดสิทธิประชาชนได้ เพราะจะเกิดการค้าอย่างเสรีได้ ต้องมีการจำกัดบทบาทของกฎหมายให้น้อยลง เพื่อจะได้เกิดการลงทุนและบริหารอย่างเสรีคล่องตัวมากขึ้น ไร้ซึ่งข้อจำกัดในการบริหาร จึงนำมาสู่การละเมิดสิทธิได้

กรณีศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและบทสะท้อนการละเมิดสิทธิมนุษยชนแบบต่างๆ

- กรณีตุลาวิปโยค และพฤษภาทมิฬ การใช้ความรุนแรงประหัตประหารประชาชนอย่างร้ายแรงและกว้างขวาง
- กฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง และสถานการณ์ฉุกเฉิน การใช้อำนาจรัฐโดยอาศัยเงื่อนไขสถานการณ์ฉุกเฉิน การออกกฎมาจำกัดสิทธิและนำมาสู่การละเมิดสิทธิของประชาชน
- ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การอุ้มหาย และกระแสก่อการร้ายสากล มุมมองแบบอำนาจนิยม กับ นิยามความเป็นชาติไทย หากใครไม่เหมือนชาติไทย รัฐไทยจะเข้าไปจัดการ นำไปสู่ปัญหาที่ร้ายแรงขึ้น
- การทำสงครามกับยาเสพติด และผู้มีอิทธิพลของรัฐบาล ใช้อำนาจโดยไม่คำนึงถึงนิติรัฐ นิติธรรม นำมาสู่การละเมิดสิทธิอย่างร้ายแรงเช่นกัน
- การรัฐประหาร และการจัดทำรัฐธรรมนูญ ส่งผลต่อการสร้างบรรทัดฐานต่อการประกันสิทธิมนุษยชน รวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานหรือมาตรการในการประกันสิทธิมนุษยชนโดยการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่เสมอ แต่มันไม่ได้มุ่งสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญเพื่อมุ่งประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นการแก้รัฐธรรมนูญแต่เรื่องการเมือง
- กลุ่มเชื้อชาติ สัญชาติ และบุคคลไร้สัญชาติ รวมถึงแรงงานต่างด้าว รัฐไทยมีมาตรฐานในการจัดการกับบุคคลกลุ่มนี้แตกต่างไปจากพลเมืองไทย คือ การเลือกปฏิบัติในหลายๆกรณีและแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไรบ้าง

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- สิทธิชุมชน และความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ กรณีการต่อสู้เพื่อยืนยันสิทธิของชุมชนต่างๆในกรณีที่ชุมชนมีความขัดแย้งกับรัฐ หรือ บรรษัท ในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ ดูว่าคนเหล่านั้นสู้อย่างไร ถูกลิดรอนสิทธิอย่างไร มีมาตรการอย่างไรในการส่งเสริมการกำหนดอนาคตของชุมชน

- กระแสโลกาภิวัฒน์ และบรรษัทข้ามชาติ มาพร้อมกับรัฐออกแบบการจัดโครงสร้าง ออกแบบกฎหมาย ให้เอื้อต่อการข้ามชาติ บรรษัทก็เกิดการข้ามพรมแดนมาใช้ทรัพยากรในรัฐอื่น รวมถึงมาแสวงหาตลาดจากรัฐอื่นด้วย แต่เมื่อทรัพยากรร่อยหลอ เกิดมลพิษ สินค้าเป็นอันตราย บรรษัทก็ผลักภาระให้รัฐเข้ามาจัดการ แต่บรรษัทก็ขูดรีด ได้ผลประโยชน์ แล้วอาจย้ายไปหาทรัพยากรจากรัฐอื่นต่อไป

4.1 กรณีตุลาวิปโยค และพฤษภาทมิฬ

ทั้งสามกรณีเป็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางการเมืองระดับประเทศ ซึ่งเกิดการละเมิดสิทธิพลเมืองและการเมืองอย่างกว้างขวางและรุนแรง

14 ตุลาคม 2516[165]

เหตุการณ์ 14 ตุลา หรือ วันมหาปีติ/วิปโยค เป็นเหตุการณ์ที่นักศึกษาและประชาชนในประเทศไทย มากกว่า 5 แสนคน ได้รวมตัวกันเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญจากรัฐบาลเผด็จการของจอมพล ถนอม กิตติขจร นำไปสู่การใช้กำลังของรัฐบาลเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 มีผู้เสียชีวิต 77 ราย บาดเจ็บ 857 ราย และสูญหายอีกจำนวนมาก

เหตุการณ์เริ่มมาจากการที่จอมพล ถนอม กิตติขจร รัฐประหารตัวเอง ในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ซึ่งนักศึกษาและประชาชนมองว่า เป็นการสืบทอดอำนาจตนเองจากจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นอกจากนี้ จอมพล ถนอมจะต้องเกษียณอายุราชการเนื่องจากอายุครบ 60 ปี แต่กลับต่ออายุราชการตนเองในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดออกไป ทั้งพลเอก ประภาส จารุเสถียร บุคคลสำคัญในรัฐบาล ที่มิได้รับการยอมรับเหมือนจอมพล ถนอม กลับจะได้รับยศจอมพล และตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ประกอบกับข่าวคราวเรื่องทุจริตในวงราชการ สร้างความไม่พอใจในหมู่ประชาชนอย่างมาก

29 เมษายน พ.ศ. 2516 เฮลิคอปเตอร์ทหารหมายเลข ทบ.6102 เกิดอุบัติเหตุตกกลางทุ่งนาที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีนักแสดงหญิงชื่อดังในขณะนั้นคือ เมตตา รุ่งรัตน์ โดยสารไปด้วย มีผู้เสียชีวิตทั้งหมด 6 คน ในซากเฮลิคอปเตอร์นั้นพบซากสัตว์เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นซากกระทิงล่ามาจากทุ่งใหญ่นเรศวรซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวน สร้างกระแสไม่พอใจในหมู่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมาก หลังจากนั้น ปลายเดือนพฤษภาคมและต้นเดือนมิถุนายน นิสิตนักศึกษา

[165] http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%80%E0%B8%AB%E0%B8%95%E0%B8%B8%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C_14_%E0%B8%95%E0%B8%B8%E0%B8%A5%E0%B8%B2

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติฯ 4 มหาวิทยาลัยได้ออกหนังสือชื่อ "บันทึกลับจากทุ่งใหญ่" จำหน่ายราคา 5 บาท จำนวน 5,000 เล่ม[166] เปิดโปงเกี่ยวกับกรณีนี้ ผลการตอบรับออกมาดีมาก จนขายหมดในเพียงเวลาไม่กี่ชั่วโมง และได้รับการขยายผลโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงในชมรมคนรุ่นใหม่ออกหนังสือชื่อ "มหาวิทยาลัยที่ไม่มีคำตอบ" ที่มีเนื้อหาตอนท้ายเสียดสีนายกรัฐมนตรี เป็นผลให้ ศักดิ์ ผาสุขนิรันดร์ อธิการบดี สั่งลบชื่อนักศึกษาแกนนำ 9 คนซึ่งเป็นผู้จัดทำหนังสือ ออกจากสถานะนักศึกษา ทำให้เกิดการประท้วงจนนำไปสู่การชุมนุมระหว่างวันที่ 21–27 มิถุนายน ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ท้ายสุด ศักดิ์ต้องยอมคืนสถานะนักศึกษาทั้ง 9 คน และศักดิ์ได้ลาออกเพื่อแสดงความรับผิดชอบ

6 ตุลาคม 2516 มีบุคคลร่วมลงชื่อ 100 คน เพื่อเรียกร้องขอรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยบุคคลหลากหลายอาชีพ เช่น นักวิชาการ นักการเมือง นักคิด นักเขียน นิสิต นักศึกษา เป็นต้น จากนั้น บุคคลเหล่านี้ราว 20 คน นำโดย ธีรยุทธ บุญมี ได้เดินแจกใบปลิวเรียกร้องรัฐธรรมนูญตามสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ เช่น ประตูน้ำ สยามสแควร์ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยอ้างถึงใจความในพระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ 7 ที่ส่งถึงรัฐบาลเกี่ยวกับสาเหตุที่ทรงสละราชสมบัติ แต่ทางตำรวจนครบาลจับได้เพียง 11 คน และจับทั้ง 11 คนนี้ขังไว้ที่โรงเรียนตำรวจนครบาลบางเขน และนำไปขังต่อที่เรือนจำกลางบางเขน พร้อมตั้งข้อหาร้ายแรงว่า เป็นคอมมิวนิสต์ โดยห้ามเยี่ยมห้ามประกันเด็ดขาด จากนั้น ได้มีการประกาศจับก้องเกียรติ คงคา นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง และตามจับไขแสง สุกใส อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครพนมอีก เป็นผู้ต้องถูกจับทั้งหมด 13 คน โดยกล่าวหาว่า ไขแสงอยู่เบื้องหลังการแจกใบปลิวครั้งนี้ บุคคลทั้ง 13 นี้ถูกเรียกขานว่าเป็น "13 ขบถรัฐธรรมนูญ" เหตุการณ์เหล่านี้สร้างความไม่พอใจครั้งใหญ่แก่มวลนักศึกษาและประชาชนอย่าง มาก นำไปสู่การชุมนุมใหญ่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งขณะนั้นกำลังสอบกลางภาค แต่ทางองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ ประกาศและติดป้ายขนาดใหญ่ไว้ว่า "งดสอบ" พร้อมทั้งยื่นคำขาดให้รัฐบาลปล่อยบุคคลทั้ง 13 ก่อนเที่ยงวันเสาร์ที่ 13 ตุลาคม แต่เมื่อถึงเวลาแล้ว รัฐบาลก็หาได้ยอมกระทำไม่

ก่อนหน้านั้น มีนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้เข้าพบ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช อดีตผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ณ บ้านพักที่ย่านเอกมัย เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ได้เสนอว่า หากจะจัดการชุมนุม ควรจะจัดในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ เพราะจะตรงกับวันที่มีตลาดนัดที่สนามหลวงด้วย จะทำให้ได้แนวร่วมเพิ่มขึ้นอีกจำนวนมาก[167]

การเดินขบวนครั้งใหญ่จึงเริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม ออกไปตามถนนราชดำเนิน สู่ลานพระบรมรูปทรงม้า มีแกนนำเป็นนักศึกษาและมีประชาชนเข้าร่วมด้วยจำนวนมาก (คาดการกันว่ามีราว 500,000 คน) ระหว่างนั้น แกนนำนักศึกษาเข้าพบเจรจากับรัฐบาล และบางส่วนเข้า

---

[166] _____, e-book บันทึกลับจากทุ่งใหญ่, 2516.

[167] หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2548

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เฝ้าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จนได้ข้อยุติเพียงพอที่จะสลายตัว แต่ด้วยอุปสรรคทางการสื่อสาร และมวลชนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากไม่อาจควบคุมดูแลได้หมด จึงเกิดการปะทะกัน ระหว่างกำลังตำรวจปราบจลาจลกับผู้ชุมนุม ที่บริเวณถนนราชวิถีตัดกับถนนพระราม 5 ช่วงหน้าพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ซึ่งเป็นทางที่กลุ่มผู้ชุมนุมจะใช้เดินทางกลับ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจกลับไม่ยอมให้ผ่าน เมื่อเวลาประมาณ 06:30 นาฬิกา ของวันอาทิตย์ที่ 14 ตุลาคม โดยการปะทะกันดังกล่าว บานปลายเป็นการจลาจล และลุกลามไปยังท้องสนามหลวง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และถนนราชดำเนินตลอดสาย รวมถึงย่านใกล้เคียง โดยในเวลาบ่าย พบเฮลิคอปเตอร์ลำหนึ่ง บินวนอยู่เหนือเหตุการณ์ และมีการยิงปืนลงมาเพื่อสลายการชุมนุม ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์เชื่อว่า บุคคลที่ยิงปืนลงมานั้นคือ พันเอก ณรงค์ กิตติขจร บุตรชายของจอมพล ถนอม และบุตรเขยของจอมพล ประภาส ซึ่งคาดหมายว่าจะสืบทอดอำนาจ ต่อจากจอมพล ถนอม และจอมพล ประภาส

ต่อมาในเวลาหัวค่ำ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประกาศว่า จอมพล ถนอม ขอลาออกจากตำแหน่งแล้ว และมีพระบรมราชโองการ แต่งตั้งสัญญา ธรรมศักดิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากนั้นไม่นาน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระราชดำรัสทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทยด้วย พระองค์เอง แต่เหตุการณ์ยังไม่สงบ กลุ่มทหารเปิดฉากยิงปืนเข้าใส่นักศึกษาและประชาชนอีกครั้ง หลังจากพระราชดำรัสทางโทรทัศน์เพียงหนึ่งชั่วโมง นักศึกษาพยายามพุ่งรถบัสที่ไม่มีคนขับ เข้าใส่กองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยผู้ชุมนุมนับพันยังไม่วางใจในสถานการณ์ จึงประกาศท้าทายกฎอัยการศึก ในเวลา 22:00 นาฬิกา และประกาศว่าจะปักหลักชุมนุม ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยตลอดทั้งคืน เพื่อให้แน่ใจว่าไม่ได้ถูกหลอกอีกครั้ง จนกระทั่งในเวลาหัวค่ำของวันที่ 15 ตุลาคม ได้มีประกาศว่า จอมพล ถนอม จอมพล ประภาส และพันเอก ณรงค์ เดินทางออกนอกประเทศแล้ว เหตุการณ์จึงค่อยสงบลง และวันที่ 16 ตุลาคม ผู้ชุมนุมและประชาชน ต่างพากันช่วยทำความสะอาดพื้นถนนและสถานที่ต่างๆซึ่งได้รับความเสียหาย[168]

ภายหลังเหตุการณ์นี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและพระบรมวงศานุวงศ์ได้เสด็จเยี่ยม ผู้ได้รับบาดเจ็บตามโรงพยาบาลต่าง ๆ และสำหรับผู้เสียชีวิต ได้พระราชทานเพลิงศพที่ทิศเหนือท้องสนามหลวง และอัฐินำไปลอยอังคารด้วยเครื่องบินของกองทัพอากาศที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาอ่าวไทย

หลังจากเหตุการณ์ครั้งนี้ มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประชาชนต่าง ๆ จากหลายภาคส่วน โดยไม่มีนักการเมืองร่วมอยู่ด้วยเลย และใช้สนามม้านางเลิ้งเป็นที่ร่าง เรียกกันว่า "สภาสนามม้า" นำไปสู่การเลือกตั้งในต้น พ.ศ. 2518 ช่วงนั้นเรียกกันว่าเป็นยุค "ฟ้าสีทองผ่อง

[168] แปลก เข็มพิลา, ประวัติศาสตร์การศึกษา วันมหาวิปโยค 14 ตุลา 16 - 6 ตุลา 19 , _____.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

อำไพ" แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ในประเทศยังไม่สงบ มีการเรียกร้องและเดินขบวนของกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม ประกอบกับสถานการณ์ความมั่นคงในประเทศรอบด้านจากการรุกคืบของลัทธิคอมมิวนิสต์และผลกระทบจากสงครามเวียดนาม แม้รัฐบาลชุดใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งก็ไม่มีเสถียรภาพเพียงพอที่จะแก้ไข สถานการณ์ได้ นำไปสู่เหตุนองเลือดอีกครั้งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย เมื่อ พ.ศ. 2519 คือ เหตุการณ์ 6 ตุลา

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

14 ตุลา 2516 ใจกลางพระนคร มีการชุมนุมประท้วงรัฐบาลทหาร ความเคลื่อนไหวเริ่มปรากฏโดยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบหนึ่งเกิดขึ้น คือ ต่อต้านโครงสร้างการเมือง วัฒนธรรมการเมืองแบบเดิมของไทย ซึ่งการรวมอำนาจอยู่แค่กลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เริ่มสั่นคลอน

สาเหตุมาจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง และเรียกร้องให้มีการร่าง และประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชน และมีผลเป็นกฎหมายสูงสุด เนื่องจากไม่ได้ปกครองในระบบนิติรัฐ มีแต่กฎหมายให้อำนาจรัฐแต่ไม่มีกฎหมายควบคุมอำนาจ ประชาชนจึงเรียกร้องให้หยุดการฉ้อราษฎร์บังหลวง และออกไปจากอำนาจ และต้องการสร้างนิติรัฐขึ้นมา

ผู้เข้าร่วมชุมนุมประท้วงมาจากหลากหลายกลุ่ม คือ นิสิต นักศึกษา นักเรียน ประชาชน

ฝ่ายรัฐบาลส่ง กอ.รมน. เข้ามาแทรกซึมปล่อยข่าวลือทำให้ฝ่ายประชาชนเข้าใจผิดจนมีการลุกฮือ เมื่อถูกสกัดกั้นที่ถนนราชดำเนินฝ่ายรัฐบาลใช้กำลังทหารและตำรวจเข้าสลายการชุมนุม

เหตุการณ์ยุติ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีกระแสพระราชดำรัส ใช้พระราชอำนาจนำ แต่ไม่ได้ใช้อำนาจทางกฎหมาย ทำให้เหยื่อผู้เสียหาย ไม่ได้รับการเยียวยาจากกลไกของกฎหมาย ไม่มีการนำไปสู่การป้องกันสิทธิล่วงหน้าในอนาคตด้วย เกิดวัฒนธรรมในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เพราะประชาชนเชื่อมากขึ้นว่า มีอำนาจในการกำหนดอนาคตตัวเองได้มากขึ้น เป็นเรื่องวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชน และมีการเรียกร้องให้มีการสร้างโครงสร้างในการประกันสิทธิมนุษยชนด้วย

กรณีตุลาวิปโยค 6 ตุลาคม 2519[169]

หลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม เมื่อปี พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ลุกฮือของประชาชน และนิสิตนักศึกษาครั้งใหญ่ เพื่อต่อต้านอำนาจรัฐบาล ซึ่งถูกครอบงำโดยกลุ่มเผด็จการทหารอย่างยาวนาน จนรัฐบาลสิ้นสุดลงเป็นผลสำเร็จ องคมนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี และให้ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ขึ้นบังคับใช้ และจัดให้มีการเลือกตั้ง ส.ส. ในปี พ.ศ. 2518 และ 2519 ซึ่งนายกรัฐมนตรีในช่วงเวลาต่อมา มีเพียง 2 คนคือ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช และ

[169] http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%80%E0%B8%AB%E0%B8%95%E0%B8%B8%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C_6_%E0%B8%95%E0%B8%B8%E0%B8%A5%E0%B8%B2

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งผลัดกันขึ้นมาดำรงตำแหน่ง ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้น จัดตั้งโดยความร่วมมือของหลายพรรคการเมือง จึงไม่มีเสถียรภาพเพียงพอ ต่อการบริหารราชการแผ่นดิน และมีการเดินขบวนประท้วงอยู่บ่อยครั้ง ประกอบกับสถานการณ์โลกในขณะนั้น สงครามเย็นระหว่าง ประเทศฝ่ายเสรีประชาธิปไตย กับกลุ่มชาติคอมมิวนิสต์ ก็กำลังดำเนินอยู่ ส่วนประเทศเพื่อนบ้าน เช่นลาว เวียดนาม และกัมพูชา เป็นต้น ล้วนตกอยู่ภายใต้ลัทธิคอมมิวนิสต์ ชนชั้นปกครองไทยจึงมีความหวาดหวั่นว่า ไทยก็อาจตกเป็นคอมมิวนิสต์ไปด้วย

ด้วยมุมมองที่ว่า นักศึกษาเป็นฝ่ายสืบรับอุดมการณ์สังคมนิยม ชนชั้นปกครองไทยจึงดำเนินการทางลับ เพื่อบ่อนทำลายขบวนการนิสิตนักศึกษา โดยสลายฝ่ายนักเรียนอาชีวศึกษาออกมา แล้วจัดตั้งเป็นกลุ่มพลังต่างๆ เช่น กระทิงแดง นวพล ค้างคาวไทย เป็นต้น170 โดยมุ่งตั้งตนเป็นปรปักษ์ กับกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย มีการยกกำลังเข้าทำร้ายนักศึกษาและสถานที่ ถึงภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลายครั้ง ในระยะเดียวกัน ยังมีการจัดตั้งกลุ่มพลังอื่นๆ เช่น ชมรมแม่บ้าน นำโดยวิมล ศิริไพบูลย์ นักเขียนนวนิยายซึ่งมีชื่อเสียง เจ้าของนามปากกา "ทมยันตี" หรือกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น โดยมีชมรมวิทยุเสรี เป็นสื่อกลางชี้นำกลุ่มพลังเหล่านี้ ซึ่งสถานีวิทยุยานเกราะ อันเป็นเครือข่ายของกองทัพบก เป็นแม่ข่าย และผู้จัดรายการคือ พลโท อุทาร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา อาคม มกรานนท์ ทมยันตี สมัคร สุนทรเวช อุทิศ นาคสวัสดิ์ เป็นต้น

ราวกลางปี พ.ศ. 2519 มีข่าวที่เชื่อถือได้ว่า จอมพลประภาส จารุเสถียร หนึ่งในผู้มีอำนาจสั่งการสลายการชุมนุม เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จะเดินทางโดยเครื่องบิน จากสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) เข้าสู่ประเทศไทย ฝ่ายนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดให้มีการชุมนุมต่อต้าน โดยจอมพลประภาสกลับเข้ามาจริง ในวันที่ 21 สิงหาคม โดยอ้างว่า ต้องการกลับประเทศ ในฐานะของคนแก่คนหนึ่งเท่านั้น ส่วนกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษา ก็ยกกำลังเข้าปะทะกับกลุ่มนักศึกษา ถึงที่ชุมนุมภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนมีผู้เสียชีวิต 2 คน บาดเจ็บอีก 60 คน ซึ่งวันต่อมา จอมพลประภาสเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช แล้วเดินทางกลับไปพำนักที่ไต้หวันตามเดิม171

ต่อมาในวันที่ 19 กันยายน จอมพลถนอม กิตติขจร เดินทางกลับสู่ประเทศไทย โดยก่อนหน้านั้นเข้าอุปสมบทเป็นสามเณร ที่ประเทศสิงคโปร์ก่อน โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐอำนวยความสะดวก และจัดรถยนต์ไปส่งที่วัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อเข้าอุปสมบทเป็นภิกษุทันที โดยอ้างเหตุผลในการกลับเข้าประเทศคือต้องการอุปสมบท เพื่ออุทิศบุญกุศลแก่บิดาของตน ซึ่งกำลังป่วยอย่างหนัก เป็นผลให้เกิดความเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ ยิ่งกว่าคราวที่จอมพลประภาสกลับมาเสียอีก โดยนักศึกษารวมตัวกันประท้วงต่อต้านอย่างแข็งขันกว่าเดิม ส่วนฝ่ายรัฐบาลเห็นควรยับยั้งไว้ โดยมอบหมายให้ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ และดำรง ลัทธ

---

[170] เริงศักดิ์ กำธร, กินอยู่เรียบง่าย สบายแบบชาวบ้าน ชวน หลีกภัย ลูกแม่ค้าขายพุงปลา, กรุงเทพฯ : เฟื่องอักษร, 2545.

[171] ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2548.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

พิพัฒน์ เป็นผู้แทนไปเจรจา แต่ก็ไม่เป็นผล ทั้งนี้ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ นายกรัฐมนตรี ให้ความเห็นส่วนตัวว่า ตามมาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 รัฐบาลไม่อาจเนรเทศบุคคลสัญชาติไทย หรือไม่ให้กลับสู่ประเทศไทยได้172

ทว่าในระยะแรก การชุมนุมต่อต้านของฝ่ายนิสิตนักศึกษา ที่ลานโพ หน้าอาคารคณะศิลปศาสตร์ กลับมีประชาชนทั่วไปเข้าร่วมไม่มากนัก เมื่อเทียบกับเมื่อครั้งเหตุการณ์ 14 ตุลา แม้จะมีกิจกรรมแสดงละครล้อการเมือง เพื่อเรียกความสนใจให้แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมก็ตาม แต่เมื่อตกดึก ผู้ชุมนุมต่างแยกย้ายกันกลับบ้าน โดยหนึ่งในกิจกรรมต่อต้านของฝ่ายนิสิตนักศึกษา คือการปิดโปสเตอร์แสดงจุดยืน และเชิญชวนให้เข้าร่วมการชุมนุม ทั่วกรุงเทพมหานคร และจังหวัดหัวเมืองต่างๆ ทั่วประเทศ เป็นเหตุให้นักศึกษาและแนวร่วม ซึ่งออกปิดโปสเตอร์ดังกล่าว ถูกลอบทำร้ายบาดเจ็บอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งเกิดคดีที่พนักงานการไฟฟ้า 2 คน ซึ่งร่วมปิดโปสเตอร์ประท้วง ที่จังหวัดนครปฐม แต่ถูกทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิต แล้วนำศพไปแขวนคอไว้ หน้าประตูทางเข้าที่ดินจัดสรรแห่งหนึ่ง ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้173

เวลาหลังเที่ยงของวันที่ 4 ตุลาคม ชมรมศิลปะการแสดงของธรรมศาสตร์ จัดแสดงละครรำลึกถึงเหตุฆาตกรรมดังกล่าวที่ลานโพ ก่อนที่ในช่วงบ่ายจะเปิดเวทีปราศรัยใหญ่ที่ท้องสนามหลวง ก่อนจะย้ายเข้าไปที่สนามฟุตบอลธรรมศาสตร์ในช่วงค่ำ เช้าวันต่อมา หนังสือพิมพ์ดาวสยามและบางกอกโพสต์ตีพิมพ์ภาพข่าวการแสดงละครดังกล่าว โดยดาวสยามพาดหัวข่าวในทำนองว่า นักศึกษามีเจตนาดูหมิ่นองค์รัชทายาท ก่อให้เกิดความไม่พอใจ และความโกรธแค้นอย่างมาก ในกลุ่มต่อต้านขบวนการนักศึกษา โดยเตรียมกำลังมุ่งไปที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อจัดการกับนักศึกษาด้วยความรุนแรง ค่ำวันเดียวกัน ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) นำวิโรจน์ ตั้งวาณิชย์ และอภินันท์ บัวหภักดี ผู้แสดงเป็นศพผู้ถูกแขวนคอ มาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน โดยชี้แจงเหตุผล ในการเลือกทั้งสองเป็นผู้แสดงว่า เป็นผู้มีรูปร่างเล็ก เมื่อหิ้วแขนขึ้นบนต้นไม้ จะไม่ทำให้กิ่งไม้หักได้ง่าย เนื่องจากมีน้ำหนักเบา174

ด้าน หม่อมราชวงศ์เสนีย์ นายกรัฐมนตรี เรียกประชุมเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเป็นการด่วน ที่บ้านพักย่านเอกมัย โดยที่ประชุมลงความเห็นว่า ควรจะมีประกาศอย่างเป็นทางการ ของสำนักนายกรัฐมนตรี ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และตัวนายกรัฐมนตรีเอง ควรจะออกแถลงการณ์ทางโทรทัศน์ เพื่อชี้แจงให้ประชาชนทราบทั่วกัน แต่เมื่อถึงเวลาดำเนินการจริง กลับมีเพียงไทยทีวีสีช่อง 9 ออกอากาศเพียงสถานีเดียวเท่านั้น ส่วนไทยทีวีสีช่อง 3, กองทัพบกช่อง 5 และกองทัพบกช่อง 7 ไม่สามารถติดต่อได้ เนื่องจากเป็นเวลาดึก175

---

[172] ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2548.

[173] ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2548.

[174] ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, กาลานุกรมสยามประเทศไทย 2485-2554, กรุงเทพฯ : โพสต์ พับลิชชิง, 2555.

[175] ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2548.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ราวกลางดึกของคืนวันที่ 5 ตุลาคม ต่อเนื่องจนถึงเช้าวันที่ 6 ตุลาคม กลุ่มพลังของฝ่ายต่อต้านนักศึกษา เคลื่อนขบวนไปยังบริเวณท้องสนามหลวง ช่วงหน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเริ่มมีการปะทะกันด้วยอาวุธปืนเบา ขณะที่นายกรัฐมนตรี กำลังประชุมกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ แต่การสรุปเหตุการณ์ของฝ่ายตำรวจมีความสับสน ทั้งยังมีการส่งตำรวจบางนาย เข้าปะปนกับกลุ่มนักศึกษาด้วย โดยหม่อมราชวงศ์เสนีย์ พยายามโทรศัพท์ติดต่อกับผู้บริหารระดับสูง ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ อธิการบดี และนงเยาว์ ชัยเสรี รองอธิการบดี รวมถึงรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ดร.นิพนธ์ ศศิธร แต่ก็ไม่สามารถติดต่อได้176

เวลาเช้าจนถึงเที่ยงวันที่ 6 ตุลาคม บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมถึงท้องสนามหลวง และย่านโดยรอบ กลุ่มนักศึกษาและประชาชนซึ่งร่วมการชุมนุม ถูกเจ้าหน้าที่บังคับให้ถอดเสื้อตัวเอง แล้วนำมามัดมือไพล่หลังทั้งชายและหญิง จากนั้นก็บังคับให้คลานไปตามพื้นสนามหญ้า ทั้งถูกเตะต่อย และรุมทำร้าย ทั้งจากเจ้าหน้าที่ และประชาชนที่มาต่อต้าน มีการแขวนศพผู้ที่เสียชีวิตแล้ว ไว้กับต้นไม้ริมสนามหลวง แล้วเตะต่อย พร้อมทั้งถุยน้ำลายรด และตะโกนด่าสาบแช่ง มีการนำศพผู้ที่เสียชีวิตแล้ว และบาดเจ็บสาหัส มาเผาสดๆ ด้วยยางรถยนต์ บริเวณหน้าอุทกทาน177

ส่วนคณะรัฐมนตรีนัดประชุมเป็นการด่วน ในช่วงเช้าวันเดียวกัน เพื่อประเมินสถานการณ์ โดยตามรายงานของ พลตำรวจโท ชุมพล โละหชาละ ระบุว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเข้าไปภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถูกนักศึกษาทำร้ายจนถึงแก่ชีวิต แต่รายงานของ พลตำรวจเอก ศรีสุข มหินทรเทพ อธิบดีกรมตำรวจ กลับระบุว่า ขณะนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมสถานการณ์ไว้เรียบร้อยแล้ว จึงสร้างความสับสนว่า ควรประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือไม่ โดยมีความเห็นออกเป็นสองฝ่ายคือ รัฐมนตรีในส่วนของพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นแกนนำรัฐบาล ต้องการให้ประกาศ ส่วนรัฐมนตรีของพรรคชาติไทยและพรรคร่วมรัฐบาลอื่นๆ เห็นว่าไม่ต้องประกาศ โดยที่ประชุมมอบอำนาจตัดสินใจให้แก่ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ในฐานะนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ทว่าในที่สุด ก็มิได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินแต่อย่างใด ขณะเดียวกัน ทางฝ่าย พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ก็นัดประชุมคณะนายทหารระดับสูงเช่นกัน ที่กองบัญชาการทหารสูงสุด สนามเสือป่า โดย พล.ร.อ.สงัด ติดต่อไปยัง นายทหารประจำตัวของ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ เพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมด้วย แต่ทาง ม.ร.ว.เสนีย์ ยังไม่อาจเดินทางไปได้ เนื่องจากยังคงต้องกำกับดูแลสถานการณ์ อยู่ที่ทำเนียบรัฐบาล178

เวลาประมาณ 16:00 น. มีกลุ่มประชาชน เดินทางไปยังที่ทำการพรรคประชาธิปัตย์ ถนนพระอาทิตย์ เรียกร้องให้ปลดสมาชิกระดับสูง 3 คน ซึ่งเป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลอยู่ด้วย ได้แก่ สุรินทร์ มาศดิตถ์ ดำรง ลัทธพิพัฒน์ และชวน หลีกภัย โดยนำเชือกไปด้วย เพื่อเตรียมจะแขวนคอบุคคลทั้งสาม เพราะเชื่อ

---

[176] ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2548.

[177] ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2548.

[178] ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2548.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ว่าเป็นบุคคลที่ฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ ต่อมาประชาชนกลุ่มนี้ รวมถึงกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน และกลุ่มแม่บ้าน ก็เดินทางไปยังทำเนียบรัฐบาล แล้วปราศรัยโจมตีกลุ่มนักศึกษา และต่อมาก็พังประตูรั้วทำเนียบรัฐบาลด้วยรถบรรทุก 6 ล้อ เข้าไปยังหน้าตึกบัญชาการ เรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลงมาพบ เมื่อหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ลงมาพบแล้ว ผู้ชุมนุมมีคำถามว่า รัฐบาลจะปลดบุคคลทั้งสามดังกล่าวได้หรือไม่ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ตอบว่า บุคคลทั้งสามใกล้ชิดกับตน มานานกว่าสิบปี ไม่เคยมีพฤติการณ์แสดงออกว่าฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ แต่เพื่อความสงบของบ้านเมือง ตนจะขอให้ทั้งสามลาออกเอง จากนั้นมีผู้ตะโกนถามว่า หากบุคคลทั้งสามไม่ยอมลาออก จะทำอย่างไร หม่อมราชวงศ์เสนีย์ตอบว่า ถ้าเช่นนั้น ตนจะลาออกเอง ซึ่งการเจรจาช่วงนี้ ต่อมามีการตัดต่อเป็นว่า หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ไม่เคยทราบมาก่อน ว่าบุคคลทั้งสามเป็นคอมมิวนิสต์ และจะยอมลาออกจากนายกรัฐมนตรีเอง เพื่อความสงบของบ้านเมือง179

เมื่อเสร็จสิ้นการเจรจาที่ทำเนียบรัฐบาลแล้ว หม่อมราชวงศ์เสนีย์ เดินทางไปพบกับคณะนายทหาร ที่สนามเสือป่า โดย พลเรือเอก สงัด ชี้แจงต่อหม่อมราชวงศ์เสนีย์ว่า เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ทหารกลุ่มตนมีความจำเป็น ต้องทำการรัฐประหาร ในเวลา 18:00 น. มิฉะนั้น จะมีทหารอีกกลุ่มหนึ่ง กระทำแทนในเวลา 04:00 น. ขอให้เข้าใจด้วย ทั้งยังขอให้ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ เป็นประธานที่ประชุม หรือเป็นที่ปรึกษา ซึ่งหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปฏิเสธไปทั้งหมด โดยให้เหตุผลว่า ตนเดินคนละเส้นทางกับทหาร พลเรือเอก สงัด จึงขอให้ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ค้างคืนที่สนามเสือป่า กับฝ่ายทหารเป็นเวลาหนึ่งคืน โดยหม่อมราชวงศ์เสนีย์ตกลง ก่อนที่รุ่งเช้าจะขอตัวลากลับไป180

หลังการรัฐประหารแล้ว ผู้พิพากษาอาวุโส ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี โดยการเสนอของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ในวันที่ 8 ตุลาคม ต่อมารัฐบาลสั่งห้ามเผยแพร่ภาพเหตุการณ์ทั้งหมด ตลอดจนเรื่องราวของเหตุการณ์โดยเด็ดขาด ตามคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สมัคร สุนทรเวช รวมถึงคณะปฏิรูปฯ ยังมีคำสั่งห้ามจำหน่ายหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับ เป็นเวลา 3 วันหลังเหตุการณ์ และตรวจสอบเนื้อหาของสื่อมวลชนอีกหลายประการ ทั้งยกเลิกการสอนเรื่องการเมือง ในโรงเรียนต่างๆ อีกด้วย181

โดยรัฐบาลธานินทร์ ถูกวิจารณ์ว่าเป็นรัฐบาลขวาจัด มีการดำเนินแนวนโยบายรุนแรง ส่งผลให้มีนักศึกษาจำนวนมาก ต้องหลบหนีเข้าป่า ไปร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งต่อมาก็ปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐ หลายต่อหลายครั้งในหลายภูมิภาค และมีหลายคนเสียชีวิต ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนธรรมดา182

---

[179] ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2548.

[180] ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ชีวลิขิต, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2548.

[181] ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, กาลานุกรมสยามประเทศไทย 2485-2554, กรุงเทพฯ : โพสต์ พับลิชชิง, 2555.

[182] ชวน หลีกภัย, เย็นลมป่า, กรุงเทพฯ : พรรคประชาธิปัตย์, 2549.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

อีกทั้งเสถียรภาพ ของรัฐบาลเองก็ไม่มั่นคง เพราะถูกครอบงำจากคณะนายทหาร จึงมีความหวาดหวั่นกันว่า จะมีการรัฐประหารซ้อนเกิดขึ้น หลายต่อหลายครั้ง จนกระทั่งเกิดขึ้นจริงๆ ในเวลาเช้าตรู่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2520 โดยการนำของ พลเอก ฉลาด หิรัญศิริ อดีตรองผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นนายทหารอีกคณะหนึ่ง ที่จะทำการรัฐประหารซ้อน คณะของ พลเรือเอก สงัด ตามที่ พลเรือเอก สงัด กล่าวแก่ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ แต่กระทำการไม่สำเร็จ พลเอก ฉลาด ถูกประหารชีวิต ฐานเป็นกบฏในราชอาณาจักร183

รัฐบาลชุดนี้ ถึงกาลสิ้นสุดลง ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 จากการรัฐประหารของ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปฯ นั่นเอง โดยอ้างถึงความมั่นคงของรัฐ และความล่าช้าในการร่างรัฐธรรมนูญ[184]

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

6 ตุลา 2519 เริ่มมีการชุมนุมของประท้วงนักศึกษาที่ลานโพธิ์ มธ.

สาเหตุมาจากจอมพลถนอมจะกลับเข้าประเทศโดยใช้วิธีผนวชเป็นสามเณร

ก่อนชุมนุมมีกระแสการเผชิญหน้าของ ซ้าย-ขวา ในสังคมไทย/โลก ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามีมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก มีการอ้างว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่เอาศาสนาพุทธ ไม่เอาสถาบันกษัตริย์

ลัทธิชาตินิยมสองด้าน ราชาชาตินิยม VS ประชาชาตินิยม

ฝ่ายรัฐบาลในตอนนั้นพยายามใช้สื่อของรัฐโฆษณาชวนเชื่อว่าฝ่ายนักศึกษา และผู้ชุมนุม เป็นพวกคอมมิวนิสต์ที่จะล้มล้างระบอบกษัตริย์ ฝั่งประชาชาตินิยมจึงเป็นกลุ่มที่มีพลังน้อยกว่า รัฐเป็นฝ่ายที่มีช่องทางมากกว่า เป็นเจ้าของสื่อ จึงได้เปรียบในเรื่องการกระจายข้อมูลข่าวสารและสร้างความชอบธรรมของฝ่ายตนเอง รวมถึงทำลายความเป็นคนของอีกฝ่ายหนึ่ง มีการใช้ความรุนแรงในการกำจัดประชาชน มีการใช้กองกำลังและระดมชาวบ้านเข้ามาฆ่าฟัน ใน มธ. คืนวันนั้นฝ่ายทหารใช้กำลังเข้ารัฐประหารอ้างว่าระงับความรุนแรง สุดท้ายมีการออกนโยบายแนวร่วมพัฒนาชาติไทย ถือว่ามีความรักชาติเหมือนกัน มิใช่การกระทำความผิดโดยความชั่ว จึงประกาศนิรโทษกรรมโดยหลังจากนั้นมีการออกประกาศฉบับที่ 66/2523 ขอให้กลับมาเข้าเป็นแนวร่วมพัฒนาชาติไทย

ไม่มีกระบวนการสืบหาข้อเท็จจริงเพื่อเอาผิดกับผู้สังหารประชาชน ทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายเข้าไปแก้ไข ไม่มีการเยียวยาผู้เสียหาย มีแต่จัดการกับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อรัฐล้มล้างสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์โดยใช้ความรุนแรง ประเทศจึงยุติสงครามกลางเมืองลงได้ด้วยกลไกทางการเมืองและการออกกฎหมายเพื่อนิรโทษกรรมผู้ที่เข้าร่วมทำสงครามอุดมการณ์ทั้งหมด

---

[183] นรนิติ เศรษฐบุตร ศ., 26 มีนาคม คอลัมน์ส่วนร่วมสังคมไทย: หน้า 8 เดลินิวส์ฉบับที่ 22,807 ประจำวันศุกร์ที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2555.

[184] นรนิติ เศรษฐบุตร ศ., 26 มีนาคม คอลัมน์ส่วนร่วมสังคมไทย: หน้า 8 เดลินิวส์ฉบับที่ 22,807 ประจำวันศุกร์ที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2555.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กรณีพฤษภาทมิฬ 18 พฤษภาคม 2535[185]

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เป็นเหตุการณ์ที่ประชาชนเคลื่อนไหวประท้วงรัฐบาลที่มีพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี และต่อต้านการสืบทอดอำนาจของ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการรัฐประหารรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 นำไปสู่เหตุการณ์ปราบปรามและปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารกับ ประชาชนผู้ชุมนุม มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก (พลเอกสุจินดาแถลงว่ามีผู้เสียชีวิต 40 คน บาดเจ็บ 600 คน)[186] และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ก่อนเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ สังคมการเมืองไทยเป็นยุคสมัยที่มีทหารครึ่งหนึ่ง นักการเมืองครึ่งหนึ่ง ผู้ที่เข้าสู่อำนาจสูงสุดในทางบริหารจึงมักจะเป็นทหาร

ผลสืบเนื่องมาจาก พล.อ.เปรม ลงจากตำแหน่งนายกฯ

รัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหวรรณ ชนะการซาวด์เสียงขึ้นเป็นนายกฯ ระบบซาวด์เสียง คือ ระบบที่ดัดแปลงมาจากเจตจำนงของประชาชนว่าใครจะมามีอำนาจ คือ มีการระดมเสียงจากเหล่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมไปถึงวุฒิสมาชิกว่าใครควรจะมาเป็นนายกรัฐมนตรี

เกิดรัฐบาลพรรคร่วมที่ถูกกล่าวหาว่าเป็น รัฐบาลบุฟเฟ่ต์(Buffet Cabinet) ฉ้อราษฎร์บังหลวง รัฐบาลนี้ตั้งอยู่บนฐานของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด ประกอบกับเกิดจากการลงทุนข้ามชาติของกลุ่มทุนญี่ปุ่น เกิดความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ทำให้คนจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าไปแข่งขันได้ เป็นเพียงแรงงานราคาถูก เป็นคนที่สูญเสียที่ดินแล้วเข้ามาทำงานในเมือง ก่อให้เกิดชุมชนแออัดตามมา จนนำไปสู่การล่มสลายของวิถีชุมชน วิถีท้องถิ่นลงไป เมื่อเศรษฐกิจดี แต่มีการรวมศูนย์อำนาจเอาไว้ ท่ามกลางบรรยากาศทางการเมืองที่ไม่มีระบบการตรวจสอบอำนาจ ตรวจสอบการฉ้อโกง จึงมีการคอร์รัปชั่น แต่เป็นการคอร์รัปชั่นโดยกลุ่มใหม่ ซึ่งกลุ่มเก่าไม่ยอม จึงเป็นเรื่องของการแย่งชิงอำนาจของชนชั้นนำ แต่มันกระทบประชาชนคนอื่น โดยการทำลายโครงสร้างในการประกันสิทธิ ทำลายรัฐธรรมนูญ ทำลายโดยอ้างว่า รัฐบาลมีการฉ้อฉลภายในกลุ่มของตนเองและกีดกันคนอื่นออกไป จึงต้องมีการเข้ามารักษาความสงบโดยการประกาศรัฐประหาร

คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ รสช.(สุนทร คงสมพงษ์,สุดจินดา คราประยูร) รัฐประหารเข้ายึดอำนาจจาก พล.อ.ชาติชาย ในปี พ.ศ.2534

เกิดรัฐบาลชั่วคราวของ อานันท์ ปัญยารชุน รอการเลือกตั้ง

หลังการเลือกตั้ง พรรคสามัคคีธรรมชนะ หัวหน้าพรรคพ่อเลี้ยงณรงค์ วงศ์วรรณถูกปล่อยข่าวว่ามีข้อหาค้ายาติดตัวและติดแบล็คลิสต์ของสหรัฐอเมริกาไม่สมควรขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ที่เป็น

---

[185] http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9E%E0%B8%A4%E0%B8%A9%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%AC

[186] _____, 17-20 พฤษภาทมิฬ ลำดับเหตุการณ์ความรุนแรงทั้ง 4 วันด้วยภาพและเสียง 78 ภาพ.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การรับรู้กันก็คือ พรรคสามัคคีธรรมถูกตั้งเพื่อเป็นตัวแทนของฝั่งทหารในการเข้ามาช่วงชิงอำนาจจากการเลือกตั้ง

สุดจินดาอาศัยข้อนี้ ตระบัดสัตย์ เพื่อชาติ มาเป็นนายกรัฐมนตรี เพราะตอนรัฐประหารได้กล่าวไว้ว่า รัฐประหารเพื่อชาติ จะไม่มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่กลับนำตัวเองก้าวลงจากตำแหน่ง ผบ.ทบ. มาเป็นนายกรัฐมนตรี จึงเป็นการหลอกลวงประชาชน ทำให้เกิดความไม่พอใจนำมาสู่การขับไล่ให้ออกไปจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เกิดการชุมนุมใหญ่ รัฐจึงใช้สื่อกระจายข้อมูล และมีการประกาศกฎอัยการศึกเข้าปราบปรามประชาชน

เส้นทางอำนาจ ผบ.ทบ.-รองหัวหน้าคณะรัฐประหาร-นายกรัฐมนตรี

18 พฤษภา 2535 เกิดการชุมนุมประท้วงใจกลางพระนคร กลุ่มผู้ชุมนุมเคลื่อนจาก สนามหลวง-ราชดำเนิน-สกัดที่สะพานผ่านฟ้าฯ กองกำลัง (ส่วนใหญ่ทหาร) ใช้กำลังอาวุธเข้าปราบปรามผู้ชุมนุมโยใช้แผนไพรีพินาศ

“แผนไพรีพินาศ

แผนไพรีพินาศ เป็นแผนยุทธการจัดวางกองกำลังและสลายการชุมนุม ในลักษณะของแผนเผชิญเหตุ จัดทำขึ้นโดยกองกำลังรักษาพระนครตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบ ได้แก่ ทหาร ตำรวจ และข้าราชการพลเรือน นำไปปฏิบัติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2529 ได้มีการพัฒนาปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์มากขึ้น

ส่วนแผนที่มีผลบังคับใช้ขณะเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ คือ แผนไพรีพินาศ/33 ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นการเตรียมการ โดยให้ทุกกองกำลังออกหาข่าว รวบรวมข่าวสาร และเตรียมกำลังเจ้าหน้าที่ รวมถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติการ

2. ขั้นป้องกัน ใช้กองกำลังตำรวจในการสกัดกั้น ให้การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้ก่อความไม่สงบทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์โดยถูกต้องและยุติการกระทำเอง ทางเจ้าหน้าที่จะปิดล้อมพื้นที่สำคัญ เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งอารักขาสถานที่และบุคคลสำคัญของประเทศ

3. ขั้นปราบปรามรุนแรง หากการปฏิบัติการขั้นที่ 2 หรือกองกำลังตำรวจไม่สามารถที่จะระงับสถานการณ์ได้สำเร็จ และสถานการณ์ทวีความรุนแรงจนไม่สามารถควบคุมได้แล้ว จึงใช้กองกำลังของกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ เข้าระงับยับยั้งยุติภัยคุกคาม

4. ขั้นสุดท้าย คือ การส่งมอบพื้นที่และความรับผิดชอบ ให้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนหรือตำรวจรับผิดชอบต่อไป เมื่อสถานการณ์คลี่คลายแล้ว”

เหตุการณ์ยุติลงด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีกระแสพระราชดำรัส ในคืนวันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ความรุนแรงทางการเมืองและก่อกวนทั้งหลายจึงได้สงบ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

ก่อนลงจากอำนาจรัฐบาลสุดจินดาได้ประกาศกฎหมายนิรโทษกรรม โดยให้เหตุผลว่า เพื่อให้ผู้ที่มาชุมนุมที่สร้างความเสียหายให้กับตัวเมืองต่างๆ ไม่ให้คนเหล่านี้รับโทษทางอาญา แต่เขียนกว้างๆว่า การกระทำใดที่เกิดช่วงนั้นทั้งหมด ไม่ให้มีโทษทางอาญา ซึ่งก็รวมไปถึงคนที่สั่งให้ปราบปรามประชาชน หากว่ามีการนำเรื่องเข้าสู่ศาล ศาลจะตีความให้มีการเยียวยาก็ไม่ได้ เพราะ ติดเรื่องกฎหมายนิรโทษกรรม ในหลายๆประเทศทั่วโลกจึงใช้ระบบที่ หากมีผู้นำทางการเมืองก่ออาชญากรรม แต่รอดพ้นจากการตัดสินคดีในศาลของรัฐตนเองด้วยการออกกฎหมายนิรโทษกรรม กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจึงออกแบบให้มี กลไกเยียวยาระหว่างประเทศ ที่กล่าวว่า หากใช้กลไกภายในประเทศหมดสิ้นเสียแล้ว ก็ให้มาใช้กลไกการเยียวยาระหว่างประเทศนั่นเอง และมีศาลอาญาระหว่างประเทศมารองรับด้วย เช่น หากมีเรื่องการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การก่ออาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ อาชญากรรมสงคราม รุกราน เป็นต้น ถือว่าเป็นความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศ อยู่ในเขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นศาลอาญาระหว่างประเทศนี้ จะมีอำนาจเหนือคนในรัฐใดๆ รัฐนั้นๆต้องเข้าเป็นภาคีสมาชิกก่อน ซึ่งประเทศไทยขณะนั้นไม่ให้สัตยาบันออกไป

ฝ่ายประชาชนยื่นเรื่องผ่านกระบวนการ 1503 แก่สหประชาชาติ

สหประชาชาติกดดันรัฐบาลอานันท์ที่มานั่งต่อให้หาข้อเท็จจริง เยียวยา เพื่อหากลไกมาเยียวยาสิทธิต่อไป จึงมีการสร้างรัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อให้ตอบสนองต่อการประกันสิทธิของประชาชน ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ จึงเกิดกระแสการเรียกร้องรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งจะมีการออกแบบให้มีองค์กรต่างๆในการตรวจสอบอำนาจรัฐขึ้นอย่างมากมาย คือ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญปี 2540 เกิดความรู้สึกต่อต้านทหารในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง

4.2 กฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง และสถานการณ์ฉุกเฉิน

ประเทศไทยได้ออกพระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉินและกฎอัยการศึกที่ให้นิยามอย่างคลุมเครือ แต่ให้อำนาจกับทหารหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไว้มากมาย โดยเฉพาะในภาคใต้ ซึ่งเป็นเหตุนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนและไม่สามารถทำให้เกิดสันติภาพหรือความมั่นคงได้ ดังนั้นเมื่อมีการผ่านพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงในราชอาณาจักร พ.ศ.2550จะทำให้มรดกการยกเว้นโทษผู้กระทำผิดซึ่งเกิดขึ้นในสังคมไทยร่วมสมัยดำเนินต่อไป ดังปรากฏในข้อมูลการวิจัยขององค์การนิรโทษกรรมสากลชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีการออกกฎหมายเพื่อให้อำนาจพิเศษต่อทหารหรือหน่วยงานอื่นใดอันเป็นการขัดต่อมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล มักเป็นเหตุนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนนอกเหนือไปจากขอบเขตที่กำหนดไว้ในกฎหมายเหล่านั้น การละเมิดเพิ่มเติมเช่นนี้มักรวมไปถึงการละเมิดสิทธิในการมีชีวิต และเสรีภาพที่จะไม่ต้องเผชิญกับการทรมานและการปฏิบัติที่ทารุณโหดร้าย ผิดมนุษย์หรือลดทอนความเป็น

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มนุษย์ หรือการลงโทษ[187] โดยตามเนื้อหาที่เป็นของพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงฯ ขัดกับกฎบัตรและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล และสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่ควรผ่านกฎหมายฉบับนี้ และขอให้หน่วยงานรัฐของไทยถอนร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ออกไป หรือให้มีการปรับปรุงเนื้อหาใหม่ทั้งหมด เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับกฎบัตรและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล

“หลักสิทธิมนุษยชนสากลเขาห้ามการทรมาน ห้ามอย่างเด็ดขาด หลักพวกนี้น่าจะระบุไว้ให้ชัดด้วยในกฎหมาย แต่ก็ไม่ชัดในกฎหมายฉุกเฉินของเราทั้งหมด หรือกรณีการประกาศกฎหมายฉุกเฉิน เราต้องแจ้งให้องค์การสหประชาชาติทราบในช่วงที่กำลังจะแถลงสถานการณ์ฉุกเฉิน แต่เราไม่เคยทำเลย เรื่องนี้เป็นไปตามพันธกรณีของสนธิสัญญาที่เราเป็นภาคี คือกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

แน่นอนการละเมิดมันก็มีเยอะแยะ ผลลัพธ์ที่ตามมาก็คือความไม่ค่อยจะโปร่งใสในบางส่วนที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ที่น่าจะรับผิดชอบ ผมมองว่ามีการลอยนวล คดีที่จะตัดสินเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ที่ละเมิดสิทธิทางใต้ก็ไม่ค่อยกระจ่าง ไม่ค่อยจบ ไม่ค่อยมีการรับผิดชอบ หรือไม่ได้ลงโทษคนผิด อย่างมากที่สุดคือโยกย้ายเจ้าหน้าที่ นี่คือวิธีเดิมของเราซึ่งจริงๆ แล้วไม่พอในหลักสากล

พอหันมามองเหยื่อ ในระดับหนึ่งของการปกป้องคุ้มครองเหยื่อก็ดีขึ้นบ้าง เรามี พ.ร.บ.ที่ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เหยื่อได้ (พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544) นอกจากนี้เราก็มี พ.ร.บ.ในการปกป้องพยานได้ (พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546) ซึ่งก็ดีขึ้นในหลักการ แต่ในทางปฏิบัติต้องพัฒนาปรับปรุงในหลายๆ ส่วน เช่น กรณีผู้ที่สูญหายไปในภาคใต้ ครอบครัวที่ถูกกระทบเขาไม่ได้ต้องการค่าชดใช้จากรัฐ แต่เขาต้องการความเป็นธรรม ความยุติธรรม ก็หมายความว่าจะต้องมีการดำเนินคดีที่ได้ผล ที่โปร่งใส เป็นไปตามมาตรฐานสากล และนำไปสู่ความรับผิดชอบของผู้ที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งอันนี้มันไม่ค่อยเกิด แม้แต่คดีของคุณสมชาย นีละไพจิตร (อดีตประธานชมรมนักกฎหมายมุสลิม) ศาลตัดสินลงโทษตำรวจ 1 คน ในสายตาของโลกมองว่าน่าจะต้องมีเยียวยามากขึ้นกว่านี้ ซึ่งตอนนี้คดีก็เลยไปอยู่ที่สหประชาชาติ เนื่องจากการเยียวยาในประเทศจบเท่านี้ แล้วก็ไม่เพียงพอในสายตาของโลก สหประชาชาติก็เรียกร้องให้มีความโปร่งใสเยียวยามากขึ้น

การเยียวยาการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะมุมมองของเหยื่อและครอบครัว ไม่ใช่คิดแต่ว่าต้องมีโอกาสที่จะได้รับการชดใช้เท่านั้น แต่เขาต้องการความยุติธรรม ซึ่งก็คือความโปร่งใส และผู้ที่ต้องรับผิดชอบก็ต้องรับผิดชอบ แต่อันนี้ไม่ค่อยเกิด โดยเฉพาะทางใต้” [188]

---

[187] องค์การนิรโทษกรรมสากล, แถลงการณ์กังวล พรบ.ความมั่นคงภายในฯ จะทำให้สถานการณ์สิทธิมนุษยชนไทยเลวร้ายลง, 2550.

[188] ทีมข่าวอิศรา, วิเคราะห์ต่ออายุ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯครั้งที่15บทวิพากษ์นักสิทธิมนุษยชนระดับโลก(วิทิต มันตาภรณ์), โต๊ะข่าวภาคใต้ สถาบันอิศรา, 2552.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

โดยการหาทางออกให้กับปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้โดยชุดกฎหมายความมั่นคงระยะหลังมีความพยายามเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การสร้างความยุติธรรมและสมานฉันท์มากขึ้น แต่ยังมีความเลื่อนรางในการปฏิบัติ อีกอันที่ก่อให้เกิดความวิตกในหลายส่วนก็คือ ผู้ที่รับผิดชอบในสายตาของประชาชนก็ไม่ได้รับผิดชอบทางกฎหมาย ซึ่งน่าจะมีหลักประกันที่ดีกว่านี้[189] ตามเกณฑ์ขั้นต่ำของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคี รวมถึงการประกันสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย เนื่องจากในปัจจุบันกฎหมายความมั่นคงทั้งสามฉบับได้กลายเป็นเครื่องมือหลักของรัฐในการควบคุมและสลายการใช้สิทธิชุมนุมทางการเมืองของประชาชนไปแล้วด้วย

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

พรบ.การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ผ่านสภานิติบัญญัติแห่งชาติ(สนช.) ท่ามกลางการประท้วงของภาคประชาชน

กฎหมายตัวนี้ คือ การรัฐประหารเงียบที่ไม่ต้องรัฐประหารจริงอีกต่อไป เนื้อหาสาระของ พ.ร.บ.ความมั่นคงไม่ค่อยมีความแตกต่างจาก พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน แต่จะกล่าวว่าหน่วยงานใดจะมาเป็นผู้ใช้อำนาจชัดเจนขึ้นกล่าวคือ ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และมีอำนาจในการบังคับบัญชา แต่ผู้บังคับบัญชาเรื่องการเคลื่อนพล หรือ บังคับบัญชากำลังคน เป็นของกองทัพ คือ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) และอำนาจบังคับบัญชาสูงสุดมักผูกติดอยู่กับ ตำแหน่งประธาน กอ.รมน.ที่เป็นผู้คุมกำลังในการรักษาการตามกฎหมาย ซึ่งอาจนำมาสู่การรัฐประหารเงียบ โดยการที่ทหารหากอยากจะเข้ามาก่อรัฐประหาร ก็เพียงกล่าวต่อนายกรัฐมนตรีว่าสถานการณ์ตอนนี้ไม่ปกติ ให้มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อที่ทหารจะได้เข้ามาจัดการต่างๆแทน ซึ่งการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน พรบ.ความมั่นคงจะเป็นตัวเข้ามาจำกัดสิทธิของประชาชน ซึ่งเนื้อหาสาระของกฎหมายฉบับนี้มีละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ มีการลิดรอนสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

บ่วงกำดักอำนาจสูงสุดผูกติดอยู่กับตัว ผบ.ทบ. ผ่านตำแหน่งประธาน กอ.รมน. ซึ่งอำนาจไม่ได้อยู่ที่นายกรัฐมนตรีที่มาจากตัวแทนของประชาชนตามระบบเลือกตั้ง

ปัญหากฎหมายลำดับรองขัดกับกฎหมายลำดับสูงสุด กล่าวคือกฎหมายทั้งสามมีเนื้อหาที่ขัดกับรัฐธรรมนูญบางส่วน และขัดกติกาสากลสิทธิพลเมืองและการเมืองที่ไทยเป็นภาคีสมาชิก โดยมีปัญหาเรื่องการประกาศว่าจะใช้แค่ไหนต้องระบุทั้งสิทธิที่ระงับ ระยะเวลา

[189] ทีมข่าวอิศรา, วิเคราะห์ต่ออายุ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯครั้งที่15บทวิพากษ์นักสิทธิมนุษยชนระดับโลก(วิทิต มันตาภรณ์), โต๊ะข่าวภาคใต้ สถาบันอิศรา, 2552.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ห้ามการเดินทางตลอด 24 ชั่วโมง เข้าตรวจค้นเพื่อความมั่นคง ใช้กองกำลังเข้าปราบปรามเพื่อความมั่นคง ไม่มีการคานอำนาจตัดสินใจ ซึ่งผู้ให้นิยามว่า สถานการณ์ฉุกเฉินหรือไม่ คือ ผู้ที่กุมอำนาจ ทุกครั้งที่การประกาศใช้ ไม่ต้องขอรัฐสภา อีกทั้งฟ้องศาลให้ยกเลิกเพิกถอนก็ไม่ได้ เป็นการกระทำทางบริหาร ไม่ใช่การกระทำทางปกครองด้วย

มีบทยกเว้นโทษทางแพ่ง และอาญา เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าทุจริต เลือกปฏิบัติ เกินสมควรแก่เหตุ ยากจะพิสูจน์(ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับผู้เสียหาย) ซึ่งประชาชนต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ว่าเจ้าพนักงานทุจริต ซึ่งพิสูจน์ได้ยากมากหากไม่มีความรู้ด้านการปฏิบัติการทางทหารและการใช้กำลัง เพราะมักมีการอ้างว่ากระทำไปตามคำสั่ง ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับผู้เสียหายซึ่งไม่มีศักยภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการทหาร หรือ ข้อมูลของทางรัฐ

4.3 ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การอุ้มหาย และกระแสก่อการร้ายสากล

ปัญหาสะสมมาเป็นศตวรรษอันเนื่องมาจากการผนวกรัฐปัตตานีในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปัญหาความด้อยพัฒนา ปัญหาความไม่เป็นธรรม ยุคสมัยรัชกาลที่ 5 ได้รวมอาณาจักรต่างๆเข้าเป็นรัฐไทย และมีการรวมแคว้นปัตตานีเข้ามาด้วย ซึ่งการรวมศูนย์ไม่อาจรวมจิตวิญญาณจากประชาชนในพื้นที่มาได้ ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนจึงตามมาโดยมีความประสงค์จะแบ่งแยกดินแดน อีกทั้งการส่งข้าราชการดีๆ มักจะอยู่ ณ ศูนย์กลางของการใช้อำนาจมากกว่า และพื้นที่ห่างไกลก็มักจะไม่มีข้าราชการที่มีคุณภาพ จึงเกิดความไม่เป็นธรรม ไม่เกิดการพัฒนาไม่เท่าศูนย์กลาง จึงเป็นการตอกย้ำให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างออกไป อีกทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์อยู่แบบติดชายแดน ซึ่งไม่ใช่ชายแดนทางเศรษฐกิจ ไม่เป็นพรมแดนทางการค้า ปัญหาของพื้นที่ที่ไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ต้องอาศัยการผลักดันจากรัฐบาลกลาง การจัดสรรงบประมาณมายังพื้นที่ดังกล่าวก็มีน้อย จึงไม่ตอบรับกับการพัฒนาจังหวัดบริเวณดังกล่าว เมื่อเกิดสงครามแบ่งแยกระหว่างคอมมิวนิสต์ กับ ประชาธิปไตย โดยที่ภาคใต้ก็มีความพยายามจะแก้ไขปัญหาเรื่องผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ต่างๆ และมีการนิรโทษกรรมให้กลับเข้ามาอยู่ฝ่ายแนวร่วมพัฒนาชาติไทย[190] แต่ก็ไม่ได้แก้ปัญหาความรุนแรงได้ เป็นเพียงแค่การชะลอการก่อความรุนแรงเท่านั้น

หลังจากสงบไปประมาณ 20 ปี (นโยบายสงบได้ตอนปี 2525) มีการร่วมมือการทูตกับมาเลเซียด้วย ช่วงปี 2544-2549 ความรุนแรงในพื้นที่พุ่งสูงเป็นประวัติการณ์ เนื่องจากความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นนั้นมาจากการที่นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรใช้นโยบายนำเจ้าหน้าที่พลเรือน คือ ข้าราชการฝ่ายปกครอง และตำรวจ จึงเกิดเหตุขึ้น คือสายข่าวที่ทหารเคยวางเอาไว้ ก็ไม่มีงบมาสนับสนุน เพราะเมื่อถอนทหารออกไป งบทางการทหารในบริเวณ 3 จังหวัดชายแดน[191] จึงถูกตัดออกไปด้วย ข่าวสารก็ไม่มีความเคลื่อนไหว อีก

[190] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ไทย, กรุงเทพฯ : โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

[191] AFP, Bloodshed part of daily life in Thailand's Muslim south, 19 March 2008

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ทั้งวิธีการจัดการแบบตำรวจ ไม่เหมือนกับทหาร การแก้ไขปัญหาจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร แต่ก็มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า การคงความรุนแรงในพื้นที่ไว้เป็นไปเพราะเมื่อ “เหตุการณ์สงบ งบไม่มา” ด้วยเช่นกัน

จุดประทุ นโยบายรัฐบาลที่เอาทหารออก เอาตำรวจเข้าไปแทน โดยมีการสร้างสถานการณ์ปล้นปืน สายข่าวตาย กลายเป็นมีดบอดอิทธิพลของผู้ก่อการร้ายกระจายไปอย่างกว้างขวาง ประชาชนในพื้นที่ถูกก่อการร้าย รัฐไทยสูญเสียอำนาจในพื้นที่ ประชาชนจะร่วมกับฝ่ายรัฐก็เกรงจะพบกับการก่อการร้าย หากเข้าร่วมกับผู้ก่อการร้ายก็อาจถูกรัฐปราบปราม รัฐพยายามใช้ความรุนแรงเข้าแก้ปัญหา อุ้มฆ่า ลักพาตัว แต่ก็ไม่ได้ผลไม่ได้ผล กฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง และสถานการณ์ฉุกเฉินถูกนำมาใช้ สุดท้ายรัฐบาลและฝ่ายตำรวจระงับเหตุไม่ได้[192] ต้องหวนกลับมาใช้ทหารโดยประกาศกฎอัยการศึกษาในเขตสามจังหวัดชายแดนใต้ และสงขลา

มีการออกพระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉินฯ มาใช้บังคับเพิ่มเติม เพราะการประกาศกฎอัยการศึก เสมือนกับการประกาศสงครามนั่นเอง ซึ่งไม่ส่งเสริมให้มีบรรยากาศของการลงทุน[193]จึงมีความพยายามแปลงให้กฎอัยการศึกเป็นกฎหมายธรรมดา[194] โดยมีการประกาศเป็นพระราชกำหนดแทน แต่ให้อำนาจคล้ายกับกฎอัยการศึก ซึ่งฝ่ายที่มาปฏิบัติการหลักๆก็คือ ทหาร

หลังจากนั้นยังคงประกาศนี้ จนกระทั่งมีการรัฐประหารจึงมีการประกาศอัยการศึก ก็ยังคงประกาศกฎอัยการศึกในช่วงรัฐประหารต่อไป แต่การประกาศกฎอัยการศึกต้องมีสถานการณ์รุนแรงฉุกเฉินมากๆ แต่เหตุการณ์ขณะนั้นไม่มีความรุนแรง หรือ สงครามกลางเมืองขนาดเช่นว่านั้น ก็มีการประกาศกฎอัยการศึกไปเรื่อยๆ ซึ่งกฎอัยการศึก พรก.สถานการณ์ฉุกเฉินฯ ไม่ได้ใช้เพื่อความมั่นคงแก้ปัญหาการก่อการร้าย แต่ปัจจุบันกลับใช้ในการช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ดังปรากฏการคงสถานการณ์ฉุกเฉินพื้นที่เขตอัยการศึก อาทิ กรุงเทพ เชียงใหม่ ขอนแก่น ฯลฯ ในช่วงเลือกตั้งทั่วไป จึงขัดกับหลักการตามกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมืองที่รัฐภาคีสมาชิกต้องประกาศเขตชัดเจนระงับสิทธิใด มีระยะเวลาเท่าใด

จากการสอบสวนขององค์กรนิรโทษกรรมสากลการเสียชีวิตของประชาชนเกือบ 200 คนอันเนื่องมาจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงอย่างทารุณ และการใช้อำนาจปราบปรามอันเป็นเหตุให้เสียชีวิต ในระหว่างการปราบปรามกลุ่มติดอาวุธที่จู่โจมหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 และในระหว่างการประท้วงที่ตากใบเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547

ผลการสอบสวนไม่ได้นำไปสู่การดำเนินคดีต่อผู้มีส่วนรับผิดชอบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด อีกทั้งยังมีการลักพาตัวให้สูญหายของบุคคลมากกว่า 20 คนก็ยังเกิดขึ้นในท่ามกลางความรุนแรงที่บาน

---

[192] BBC News, "Thailand tackles violence in south", 11 July 2002. สืบค้นเมื่อ 23 May 2010.

[193] Newsweek, Thailand Tries to Project Normality, 14 January 2011.

[194] AP, Thai Military Says Security Improving, 4 January 2007.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ปลายในภาคใต้ตั้งแต่ปี 2547 ซึ่งไม่มีแนวโน้มจะยุติลง องค์การนิรโทษกรรมสากลยังเรียกร้องให้ รัฐบาลไทยจะต้องสอบสวน ดำเนินคดีและดำเนินการเพื่อให้ผู้ที่ต้องสงสัยว่าได้ก่ออาชญากรรม ทั้งอาชญากรรมที่เป็นความรุนแรง ให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ทั้งนี้โดยผ่านกระบวนการตามกฎหมายพลเรือนและกฎหมายอาญา และเป็นการไต่สวนในศาลของพลเรือน แทนที่จะใช้การละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นอาวุธต่อสู้กับภัยคุกคามต่อความมั่นคงในราชอาณาจักร[195]

เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ก่อการร้ายระดับโลกซึ่งรัฐบาลทั้งหลายรวมถึงไทยรับรู้ถึงเหตุการณ์ 9 11 พร้อมกันทั่วโลก และมีกระบวนการสร้างความรับรู้ให้กับสังคมได้เหมารวมว่าคนกลุ่มหนึ่ง เป็นผู้ก่อการร้าย เกิดการเลือกปฏิบัติต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง โดยนับตั้งแต่เหตุการณ์ 911 เกิดกระแสสงครามต่อต้านการก่อการร้าย สหรัฐอเมริกาพยายามหาพันธมิตรในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย(ไทยเป็นพันธมิตรนอกองค์การนาโต้ลำดับที่ 11 ซึ่งส่งกองกำลังทหารเข้าร่วมรบด้วย) โดยการส่งกองกำลังเข้าล้มล้างรัฐบาลที่สนับสนุนผู้ก่อการร้าย – อัฟกัน ซึ่งการส่งกองกำลังบุกเข้าไปในรัฐอื่นนั้น ทางกฎหมายระหว่างประเทศเรียกว่า การรุกราน เพราะไม่ได้มีการขอมติจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ สหรัฐมีการข่มขู่คุกคามว่าจะการส่งกองกำลังเข้าปราบประเทศก่อการร้าย – อิรัก เล็ง อิหร่าน เกาหลีเหนือ จนในที่สุดได้มีการโจมตีทางทหารโดยการบุกอิรักโดยอ้างว่าอิรักมีอาวุธร้ายแรงทางชีวภาพ

การต่อต้านการก่อการร้ายภายในรัฐ ได้มีการผลักดันกฎหมายต่อต้านการก่อการร้ายหลายรูปแบบที่ลิดรอนสิทธิ กฎหมายภายในมีการออกกฎหมายเพื่อประกันความมั่นคงในรัฐ (Homeland Security Act.) เช่น ตรวจสอบธุรกรรมทางการเงินว่าฟอกเงินหรือไม่ ดักฟังว่ามีการก่อการร้ายหรือไม่ ดักข้อมูลต่างๆ ติดตามกลุ่มที่มีการนัดกันประจำทุกสัปดาห์ เป็นต้น การฟอกเงิน ดักฟัง ดักข้อมูล ตรวจค้นการบิน การเข้าตรวจค้น จับกุม ซึ่งมีการผลักดันออกเป็นกฎหมายระหว่างประเทศด้านการต่อต้านการก่อการร้าย และมีอิทธิพลต่อการออกกฎหมายภายในรัฐอื่นๆที่เป็นพันธมิตรด้วย เช่น ไทยมีการแก้ประมวลกฎหมายอาญา และ พรบ.ต่อต้านการฟอกเงินฯ เป็นต้น

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

การแก้ปัญหาการก่อการร้ายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้กฎอัยการศึก และพระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉินดังกล่าวขัดกับรัฐธรรมนูญหลายประการ ซึ่งการออกกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิ ไม่ควรให้ฝ่ายบริหารออก ต้องให้รัฐสภาซึ่งออกโดยตัวแทนของประชาชน โดยอ้างเหตุฉุกเฉิน

การเข้าค้น จับกุม ควบคุมตัว ฝากขัง ไม่เป็นไปตาม วิ.อาญา รธน. ทำให้สิทธิต่างๆถูกจำกัดลงไปอย่างมาก เพราะกฎหมายที่ออกมาดังกล่าวให้อำนาจฝ่ายรัฐอย่างมาก

---

[195] องค์การนิรโทษกรรมสากล, แถลงการณ์กังวล พรบ.ความมั่นคงภายในฯ จะทำให้สถานการณ์สิทธิมนุษยชนไทยเลวร้ายลง, 2550.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การประกาศกฎหมายลักษณะนี้ขัดกับกติกาสากลสิทธิพลเมือง การเมือง ในเรื่องของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมชัดเจนมาก ซึ่งแม้จะมีการจำกัดสิทธิ แต่สิทธิเด็ดขาดที่ติดตัวมาแต่กำเนิดไม่สามารถละเมิดได้

การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ใช้ในระบอบต่อต้านก่อการร้ายสากลนี้ เป็นวิธีคิดของฝ่ายรัฐแบบปราบปราม และทำลายล้าง โดยไม่มีเรื่องพัฒนา วิธีคิดเป็นไปในเชิงปราบปราม ซึ่งแนวทางในการปราบปรามจึงมุ่งไปสู่การทำล้ายล้าง การละเมิดสิทธิอย่างร้ายแรง อันส่งผลกระทบต่อเหยื่อผู้บริสุทธิ์อย่างรุนแรงและกว้างขวาง ความบาดหมางขุ่นเคือง เสียพันธมิตร ชักศึกเข้าบ้าน ในตะวันออกกลางมีแต่บรรยากาศของความเกลียดชังประเทศสหรัฐอเมริกา หากรัฐไทยเส้นทางนี้ก็เสี่ยงจะตกอยู่ในสถานะเดียวกัน คือ สร้างความหวาดระแวงให้กับคนในพื้นที่อันเป็นชนวนต่อการปลุกระดมความเกลียดชังและใช้ความรุนแรงสืบไป

4.4 การทำสงครามกับยาเสพติด และผู้มีอิทธิพลของรัฐบาล

รัฐบาลมีนโยบายจัดการกับปัญหายาเสพย์ติดอย่างรุนแรงเด็ดขาด โดยให้ฝ่ายปกครอง มีคำบังคับบัญชาเพื่อนำมาสู่การลดจำนวนผู้ที่ถูกฝ่ายปกครองขึ้นบัญชีดำไว้ ซึ่งมีความแตกต่างไปจากกระบวนการยุติธรรมที่พึงมีในรัฐซึ่งประกันสิทธิมนุษยชน คือ กระบวนการยุติธรรมมีความจำเป็นจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่ามีความผิดโดยปราศจากข้อสงสัยเสียก่อน จึงจะสามารถกล่าวหา จับกุม และนำมาดำเนินคดีได้ตามกระบวนการตามกฎหมาย จนถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ การลงโทษ แต่ในความเป็นจริงกลับมาการใช้นโยบายซึ่งกล่าวหาไว้ก่อนว่า บุคคลนั้นกระทำความผิดโดยการขึ้นบัญชีดำ และนำมาสู่การจับกุม หรือปราบปรามขึ้น ซึ่งมีวิธีการโดยการใช้ความรุนแรง มีการสังหารหมู่ในหลายกรณี เช่น วิสามัญฆาตกรรมเข้าไปบุกค้นและฆ่าบุคคลต้องสงสัย ซึ่งมีความตรงกันข้ามกับกระบวนการยุติธรรมในระบอบประชาธิปไตยอันส่งเสริมสิทธิในด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งรัฐบาลมองว่าเรื่องของยาเสพติดเป็นภัยต่อสังคมที่ต้องจัดการ แต่วิธีการจัดการนั้นใช้ความรุนแรง โดยมีนโยบาลทำสงครามต่อต้านยาเสพติดอย่างรุนแรง ซึ่งระบบที่ตำรวจได้เรียนมานั้น เป็นระบบที่ทำตามคำสั่งตามสายบังคับบัญชาโดยปราศจากการตรวจสอบและโต้แย้ง และคุ้นชินกับการใช้อำนาจแบบสายบนลงล่าง จึงใช้วิธีการปราบปรามให้สิ้นซาก และรัฐก็มีมุมมองดังกล่าวด้วย โดยให้ข้าราชการฝ่ายปกครองในระดับต่างๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปลัดอำเภอ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น ทำบัญชีดำ และต้องลดจำนวนรายชื่อจากบัญชีดำให้เร็วที่สุดเยอะที่สุด เพราะหากไม่ดำเนินการตามนโยบาย หรือ ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ก็มีสภาพบังคับ คือ ถูกโยกย้าย จึงนำมาสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง คือ ถูกละเมิดในปริมาณมาก และ รุนแรง ซึ่งเป็นอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติที่เกิดจากการกระทำโดยรัฐต่อประชาชน

รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ได้ดำเนินการประกาศสงครามกับยาเสพติดขั้นเด็ดขาด ในช่วงรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ จึงไม่ค่อยมีการระบาดของยาเสพติด เพราะมีการดำเนินการขั้นเด็ดขาดตั้งแต่ผู้ซื้อ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

จนถึงผู้ผลิต ในช่วง 3 เดือนแรกมีผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติดถูกฆ่าตัดตอนเสียชีวิตมากถึง 2,275 ราย[196] ในห้วงระยะเวลาตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ - 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 ได้มีการทำลายโครงสร้างเครือข่ายการค้ายาเสพติด ควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ดำเนินสกัดกั้นและตามแนวชายแดน โดยปรากฏผลที่สำคัญ คือ การจับกุมผู้ผลิตและผู้ค้ารายสำคัญได้ 2,858 ราย จับกุมผู้ค้ารายย่อยได้ 20,171 ราย และยึดของกลางได้ถึง 39,963,483 เม็ด[197]

ผู้นำ และรัฐมนตรี มาจากเบ้าหลอมแบบตำรวจ จึงเลือกใช้วิธีปราบปราม โดยรัฐบาลประกาศนโยบายขึ้นบัญชีดำผู้ต้องสงสัยพัวพันค้ายาเสพย์ติด มีนโยบายทางตรงและทางสนับสนุนการเลื่อนตำแหน่งให้ตำรวจมีอำนาจมากในการทำบัญชีดำในพื้นที่ และใช้อำนาจเต็มที่ จึงมีการจับกุม ตรวจค้น ผู้ที่อยู่ในบัญชีดำอย่างกว้างขวางเนื่องจากรัฐหนุน

ทั้งนี้ยังมีการใช้สื่อของรัฐโฆษณาชวนเชื่อ สร้างความชอบธรรมให้กับความรุนแรง การใช้สื่อมีอิทธิพลอย่างมาก ซึ่งเป็นการทำให้กระแสตอบรับจากสังคมที่มีต่อนโยบายการใช้ความรุนแรงต่อผู้ค้ายาเสพติดเต็มไปด้วยเสียงที่เห็นด้วย คล้อยตาม

ปรากฏการร้องเรียนว่า มีผู้บริสุทธิ์ถูกวิสามัญ ข่มขู่ กรรโชก หลายราย ซึ่งการวิสามัญฆาตกรรมเป็นการตัดโอกาสไม่ให้มีการพิสูจน์สิทธิกันในศาล อีกทั้งมีการกรรโชก กรรโชกซึ่งได้มาโดยการที่เจ้าหน้าที่รัฐไปข่มขู่ให้มีการส่งทรัพย์ให้ตน ไม่เช่นนั้นจะมีการจับกุม เป็นต้น เป็นการละเมิดสิทธิโดยฝ่ายบริหาร

แม้แต่ในชั้นตุลาการก็เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ต้องหาคดียาเสพย์ติด โดยปรากฏว่าศาลเชื่อพยานบุคคลมากกว่าพยานวัตถุ

การทำสงครามกับผู้มีอิทธิพลก็เฉกเช่นเดียวกัน รัฐประกาศสงครามกับผู้มีอิทธิพล โดยมีการทำบัญชีดำในพื้นที่ เพื่อเข้าตรวจค้น กวาดล้างผู้กระทำความผิด แต่ถ้าผู้มีอิทธิพลเชื่อมโยงกับยาเสพติด ก็จะมีฆ่าตัดตอนรายย่อย ไม่ให้สาวมาถึงตัวใหญ่ซึ่งบงการอยู่เบื้องหลัง รวมถึงการฉวยโอกาสที่มีการฆ่าโดยปราศจากความรับผิดเป็นโอกาสในการสังหารศัตรูทางการเมืองธุรกิจอีกมากมายหลายกรณีที่เป็นข้อสงสัยในสังคม โดยมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าการฆ่าตัดตอนทั้งหลายทำให้สาวไม่ถึงตัวใหญ่ ส่วนผู้ก่อการตัวใหญ่ฆ่าตัดตอนรายย่อยเพื่อให้สาวไม่ถึงตน ไม่ถึงเงิน รวมไปถึงการกลั่นแกล้งทางการเมือง การกลั่นแกล้งประชาชนที่ลุกขึ้นต่อต้านผู้มีอำนาจในท้องถิ่น ซึ่งหากใครมีธุรกิจซึ่งทำเงินได้มากอย่างรวดเร็ว อาจจะเจอบุกค้นอยากหนัก โดยมักจะถูกกล่าวหาว่าค้ายาเสพติด และอาจถูกฆาตกรรมปิดปากหรืออำพรางคดีได้

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

การกระทำดังกล่าวมีลักษณะการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง และเป็นระบบ มีการสั่งการจากรัฐ เข้าข่ายอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ ละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

[196] Human Rights Watch, "The War on Drugs, HIV/AIDS, and Violations of Human Rights in Thailand", 2004.

[197] สรุปผลการประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาล (รัฐบาล พตท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร วาระที่1)

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

และมีการกระทำอย่างเป็นระบบ คือ นายกรัฐมนตรีสั่งลงมาตามสายบังคับบัญชา เป็นการสั่งโดยรัฐ ซึ่งเข้าข่ายอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ จึงมีผู้เสนอให้นำคดีขึ้นสู่ศาลอาญาระหว่างประเทศในข้อหานี้ ซึ่งประเทศไทยลงนามไว้ แต่ไม่ให้สัตยาบัน แต่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ออกมติและจับขึ้นศาลอาญาระหว่างประเทศได้

แต่เรื่องนี้เล็กเกินไป คณะมนตรีจะออกมติให้ขึ้นศาลอาญาระหว่างประเทศในคดีใหญ่ๆที่รุนแรงจริงๆเท่านั้น อาจกระทำได้เนื่องจากความผิดนี้ไม่มีอายุความ ให้สัตยาบันย้อนหลังได้ ซึ่งหากจะมีการให้สัตยาบัน ภาคสังคมต้องกดดันรัฐบาลให้ได้มากๆในเรื่องดังกล่าว ซึ่งความเป็นจริงจะมีความยาก เพราะนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายในสังคมไทยมากนักในช่วงที่เกิดเรื่อง แต่ในอนาคตอาจมีทิศทางที่ดีขึ้น อย่างไรก็ดีกรณีนี้ก็ได้ถูกระบุไว้ในเอกสารรายงานของสหประชาชาติ

4.5 การรัฐประหาร[198] และการจัดทำรัฐธรรมนูญ[199]

รัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2549 เป็นการก่อรัฐประหารในประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นในคืนวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 นำโดย คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมีพลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน เป็นหัวหน้าคณะ โดยโค่นล้มรักษาการนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งนับเป็นการก่อรัฐประหารเป็นครั้งแรกในรอบ 15 ปี รัฐประหารครั้งนี้เกิดขึ้นก่อนการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนต่อมา หลังจากที่การเลือกตั้งเดือนเมษายนถูกตัดสินให้เป็นโมฆะ นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ดำเนินมายาวนานนับตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2548 คณะรัฐประหารได้ยกเลิกการเลือกตั้งในเดือนตุลาคม ยกเลิกรัฐธรรมนูญ สั่งยุบสภา สั่งห้ามการประท้วงและกิจกรรมทางการเมือง ยับยั้งและเซ็นเซอร์สื่อ ประกาศใช้กฎอัยการศึก และจับกุมสมาชิกคณะรัฐมนตรีหลายคน

พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน ได้แถลงเมื่อวันที่ 21 กันยายน ถึงสาเหตุในการยึดอำนาจและให้คำมั่นว่าจะฟื้นฟูรัฐบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยภาย ในหนึ่งปี อย่างไรก็ตาม คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประกาศว่า หลังจากการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยแล้ว คณะปฏิรูปการปกครองจะเปลี่ยนไปอยู่ในรูปแบบของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งยังไม่มีการอธิบายถึงบทบาทที่มีต่อการเมืองไทยในอนาคต[200]

---

[198] สรุปความจากเว็บไซต์สารานุกรมวิกิพีเดีย, http://th.wikipedia.org/wiki/รัฐประหารในประเทศไทย_พ.ศ._2549.

[199] สรุปความจากเว็บไซต์สารานุกรมวิกิพีเดีย, http://th.wikipedia.org/wiki/รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย_พุทธศักราช_2550.

[200] The Bangkok Post, “Military set to publish interim constitution”, 25 Sep 2006.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ภายหลังรัฐประหาร คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้า ฯ ให้แต่งตั้ง พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2549 ต่อมาวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2550 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ประกาศเลิกใช้กฎอัยการศึกใน 41 จังหวัด แต่ยังคงไว้ 35 จังหวัด[201]

รัฐประหารดังกล่าวไม่มีการเสียเลือดเนื้อและไม่มีรายงานผู้ได้รับบาดเจ็บ ปฏิกิริยาตอบรับจากนานาชาติมีตั้งแต่การวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเทศ เช่น ออสเตรเลีย การแสดงความความเป็นกลาง เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ไปจนถึงการแสดงความผิดหวังอย่างสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าประเทศไทยเป็นพันธมิตรนอกนาโต และกล่าวว่า การก่อรัฐประหารนั้น "ไม่มีเหตุผลที่ยอมรับได้"[202]

ศาสตราจารย์ เสน่ห์ จามริก ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ไม่เห็นว่าการปฏิรูปการปกครองฯครั้งนี้ เข้าองค์ประกอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่ถือเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ศ. เสน่ห์ มีความเห็นว่า "อย่ามองว่ามันถอยหลัง เพราะเราถอยหลังมาจนถึงจุดแล้ว และรัฐธรรมนูญถูกต้อนเข้ามุม ดังนั้น ส่วนตัวผมมองว่าไม่ใช่เรื่องเดินหน้าหรือถอยหลัง แต่เป็นเรื่องของการแก้สถานการณ์ และหลังจากนี้ก็ขึ้นอยู่กับประชาชนและสื่อมวลชนว่าจะเป็นอย่างไรต่อไป"[203] คำให้สัมภาษณ์ของเสน่ห์ถูกวิจารณ์จากสุวิทย์ เลิศไกรเมธี ผู้ก่อตั้งเครือข่าย 19 กันยา ต้านรัฐประหาร ว่า "หน้าที่ของเสน่ห์คือเป็นปากเสียงสำหรับผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่คำกล่าวของเขากลับตรงกันข้าม" สุวิทย์ได้เรียกร้องให้เสน่ห์ลาออกจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ[204]

ผู้อำนวยการภาคพื้นเอเชียขององค์กร Human Right Watch และนักสิทธิมนุษยชนหลายคนได้ออกมาแสดงท่าทีไม่พอใจต่อการลิดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานของคณะปฏิวัติ[205]

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย (Asian Human Rights Commission) ได้กล่าวถึงการรัฐประหารว่า "เรามีความวิตกกังวลกับการยึดอำนาจครั้งนี้เป็นอย่างมาก การใช้กำลังทหารครั้งนี้เป็นการไม่สมควรเป็นอย่างยิ่งในขณะนี้ ที่ถึงแม้จะอยู่ในภาวะวิกฤต แต่ประชาธิปไตยแบบระบบรัฐสภาในประเทศไทย ก็กำลังเติบโตหยั่งรากลึก และศาลกำลังมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการบังคับใช้กฎหมาย การปฏิวัติรัฐประหารครั้งนี้เป็นการละเมิดกฎหมายและบทบัญญัติระหว่างประเทศ อย่างสิ้นเชิง ซึ่งประเทศไทยในปัจจุบันได้พยายามปฏิบัติตามกฎหมายและบทบัญญัติระหว่าง ประเทศมาโดยตลอด" คณะกรรมการได้เรียกร้องให้ คปค.ประกาศสละอำนาจในทันที และให้มีรัฐบาลรักษาการพลเรือนมาทำหน้าที่บริหาร

---

[201] มติชน, “โปรดเกล้าฯเลิกอัยการศึก 41จว.สู่ปกติ คมช.หมดอำนาจเบ็ดเสร็จ”, 27 มกราคม 2550.

[202] Bangkok Post, "United States: Thai coup 'unjustified"", 21 September 2006.

[203] สุวพงศ์ จั่นฝังเพ็ชร, ทดสอบท่าทีตนเองกรณี"ปฏิวัติ", คอลัมน์ สถานีคิดเลขที่ 12, 2549.

[204] The Nation, Activists to hold anti-coup gathering, 22 September 2006.

[205] Bangkok Post, Human rights groups weigh in against coup, 2006.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ประเทศ และเรียกร้องให้ที่ประชุมสามัญสหประชาชาติ ณ กรุงนิวยอร์ก และ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ณ กรุงเจนีวา ซึ่งกำลังมีการประชุมกันอยู่ ออกแถลงการณ์ประณามการยึดอำนาจครั้งนี้[206]

24 กันยายน 2549 กลุ่มนักวิชาการสิทธิมนุษยชนจำนวน 23 คนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้ร่วมกันลงชื่อคัดค้านการรัฐประหาร และทวงคืนสิทธิเสรีภาพให้ประชาชน ภายใต้หัวข้อ "แถลงการณ์ ทวงคืนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน"[207]

การรัฐประหารและการออกคำสั่งคณะรัฐประหารนอกจากจะยกเลิกรัฐธรรมนูญและการประกันสิทธิตามรัฐธรรมนูญแล้ว ยังทำให้เกิดการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานหลายประการ อาทิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการเดินทาง ดังปรากฏคำสั่งฯและการบังคับปิดเว็บไซต์ คุมข่าวหนังสือพิมพ์ ควบคุมรายการโทรทัศน์ ปิดวิทยุชุมชนและเปลี่ยนแปลงผังรายการทั้งหลาย และนำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงการบริหารสถานีโทรทัศน์ ไอทีวี

โดยในการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ได้มีการประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศทันที และได้ทยอยยกเลิกพื้นที่กฎอัยการศึกเป็นระยะ แต่ยังมีพื้นที่อยู่มากที่ยังอยู่ภายใต้กฎอัยการศึกดังนี้

19 กันยายน พ.ศ. 2549 - ประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศ

28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 - ประกาศยกเลิกกฎอัยการศึกใน 41 จังหวัด (รวมกรุงเทพฯ) แต่ยังคงไว้ 35 จังหวัด คือ กำแพงเพชร ขอนแก่น เชียงราย เชียงใหม่ ชัยภูมิ นราธิวาส นครราชสีมา บุรีรัมย์ ปัตตานี มหาสารคาม ยะลา ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สุรินทร์ หนองบัวลำภู อุดรธานี อำนาจเจริญ อุบลราชธานี กาญจนบุรี ตราด ตาก น่าน ประจวบคีรีขันธ์ พะเยา พิจิตร พิษณุโลก เพชรบุรี แม่ฮ่องสอน ราชบุรี ระนอง สตูล สระแก้ว อุตรดิตถ์ และ สงขลา[208]

การคงพื้นที่ในเขตอัยการศึกในจังหวัดสำคัญขนาดใหญ่นั้นยังคงมีผลต่อไปในช่วงการทำประชามติรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 และการเลือกตั้งทั่วไปหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 18 ซึ่งจัดร่างโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ในระหว่าง พ.ศ. 2549–2550 ภายหลังการรัฐประหารในประเทศโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อคณะเป็น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ปีเดียวกัน ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

---

[206] Asian Human Rights Commission, THAILAND: MILITARY COUP - Restore civilian government immediately, 2006.

[207] กรุงเทพธุรกิจ, กลุ่มนักวิชาการเพื่อสิทธิมนุษยชน ทวงคปค.คืนสิทธิเสรีภาพ, 25 กันยายน 2549.

[208] กรมประชาสัมพันธ์, ค.ร.ม. เห็นชอบยกเลิกกฎอัยการศึก 41 จังหวัด รวมทั้งกรุงเทพฯ และปริมณฑล, 28 พฤศจิกายน 2549.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กรุงเทพมหานคร มีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก หน้า 1 ในวันเดียวกันนั้น และมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายทันที แทนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้เป็นกฎหมายไทยฉบับแรกที่เมื่อร่างเสร็จและได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติแล้ว ได้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบ และจัดให้มีการลงประชามติเพื่อ ขอความเห็นชอบ **ผลการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ** ณ วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ผลปรากฏว่า

ประชาชนลงมติรับร่าง (เห็นชอบ) 57.81%

ประชาชนลงมติไม่รับร่าง (ไม่เห็นชอบ) 42.19%

*อนึ่งในช่วงรับความคิดเห็นและรณรงค์รับร่างรัฐธรรมนูญของ สสร. และ กกต. ได้มีการประกาศล่วงหน้าว่า “ให้รับไปก่อนแล้วค่อยแก้ทีหลัง” และอยู่ท่ามกลางความไม่แน่นอนว่า หากร่างรัฐธรรมนูญไม่ผ่าน คมช.จะนำรัฐธรรมนูญฉบับใดมาบังคับใช้ในจำนวน 17 ฉบับก่อนหน้านี้ ซึ่งมีบางฉบับเป็นประกาศคณะปฏิวัติ)

ประธาน สนช. จึงนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ให้ทรงลงพระปรมาภิไธย

เนื่องจากความผันผวนทางการเมืองภายในประเทศ การร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงดำเนินไปบนความร้อนแรงทางการเมือง มีการเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญ กับทั้งมีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับขั้นตอนการร่าง เช่น ประชาชนไม่มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และคมช. ผูกขาดการสรรหาสมาชิก สสร. รวมถึงเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของร่าง เช่น ให้สมาชิกวุฒิสภาเกือบกึ่งหนึ่งมาจากการแต่งตั้ง และให้นิรโทษกรรม คมช. เองที่ก่อรัฐประหาร[209]

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมสองครั้งในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 ประเด็นที่แก้ไข คือ ระบบการเลือกตั้ง (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 93-98) และหลักเกณฑ์ในการทำสนธิสัญญา (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 มาตรา 190)

รายละเอียดและกลไกต่างๆที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ 2550 สามารถดูได้ในหัวข้อ กฎหมายรัฐธรรมนูญ กับ สิทธิมนุษยชน ที่อยู่ในหัวข้อระบบกฎหมายสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

1. วาทกรรมหลัก คือ ทรราช(รัฐบาลที่สังหารประชาชน) ปะทะ เผด็จการ(รัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร)

2. บ่อเกิดปัญหามาจากการชุมนุมประท้วงรัฐบาลทักษิณของกลุ่มพันธมิตรในปลายปี 2548

[209] Asian Human Rights Commission, THAILAND: MILITARY COUP - Constitutional fictions, 9 October 2006; see also THAILAND: MILITARY COUP - How to make courts independent?, 6 October 2006; THAILAND: MILITARY COUP - The right man for what job?, 4 October 2006.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

3. สาเหตุมาจากการฉ้อราษฎร์บังหลวงทางตรง และเชิงนโยบาย แทรกแซงองค์กรอิสระ เผด็จการรัฐสภา และประหัตประหารประชาชน

4. การชุมนุมเขม็งเกลียวเมื่อมีการนัดชุมนุมใหญ่ของพันธมิตรในวันที่ 20 ตุลา เพื่อต่อต้านไม่ให้ทักษิณกลับเข้าประเทศ อีกฝ่ายก็ระดมพล

5. ก่อนหน้านั้นมีการก่อการร้ายที่หาดใหญ่ทหารแสดงท่าทีไม่พอใจรัฐบาล

6. ทหารชิงตัดหน้าทำรัฐประหารฉีกรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนปี 40 ทิ้ง

7. การรัฐประหารเหมือนกับชนะแต่แพ้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้สึกว่าทักษิณผิดอะไร และหน้ากากสร้างภาพยังไม่หลุด เรื่องไม่จบ

8. การออก คปค.27 ตัดสิทธิทางการเมืองย้อนหลัง บางส่วนรับไม่ได้

9. การแต่งตั้งรัฐบาล สนช. สภาร่างรธน. ขึ้นมาทำงาน ความชอบธรรม?

10. กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน

11. รัฐธรรมนูญ 50 มีกลิ่นอายของอำมาตยาธิปไตย ลดอำนาจการเมือง

12. สนช.เร่งออกกฎหมายมาในช่วงสุญญากาศการเมือง - กม.ลิดรอนสิทธิ

13. สมาชิกในองค์กรอิสระที่ยังอยู่มาจากการแต่งตั้งของ คมช. และสมาชิกชุดถัดมาก็ได้รับการสรรหามาจากสมาชิกชุดแรกที่ตั้งมาโดย คมช.

4.6 กลุ่มเชื้อชาติ สัญชาติ และบุคคลไร้สัญชาติ

เป็นเรื่องคนที่ถูกกีดกันสิทธิออกจากพรมแดน ความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ได้ขีดเส้นพรมแดนประกอบกับเรื่องสัญชาติที่เพิ่มเข้ามา ทั้งที่มีกลุ่มคนอาศัยอยู่ก่อนจะมีการขีดเส้นพรมแดนอยู่แล้ว ซึ่งการที่มีสัญชาติหรือไม่จะเป็นตัวบอกว่ามีสิทธิหน้าที่อย่างไร แต่มีคนที่เป็นคนไร้สัญชาติซึ่งเกิดจากการตกหล่นในการให้สัญชาติและทำให้เสียสิทธิบางประการไป ซึ่งเป็นสิทธิที่สำคัญ โดยกลุ่มที่พบปัญหาหลักๆคือ กลุ่มคนไร้สัญชาติ และตามมาด้วยคนต่างด้าว คือ มีสัญชาติเป็นเป็นสัญชาติอื่นที่ไม่ใช่สัญชาติไทย และมีคนอีกบางกลุ่มที่เคยมีสัญชาติไทย แต่ถูกตัดสัญชาติด้วยผลของกฎหมาย เช่น ปว.143/2515 เป็นต้น[210] ปัญหาที่เกิดในเชิงสิทธิมนุษยชน คือ นอกจากจะมีการกีดกันสิทธิ หรือ เลือกปฏิบัติโดยอาศัยผลของกฎหมาย แต่สิ่งที่หนักว่านั้นคือ การเลือกปฏิบัติ หรือ ตัดสิทธิโดยวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ฝ่ายบริหารนั่นเอง) รวมถึงมีการผลักดันผู้อพยพ คนต่างด้าว รวมถึงผู้ลี้ภัยให้ออกไปนอกพรมแดน ซึ่งสาเหตุที่มีการผลักดัน หรือ ไม่รับประกันสิทธิกับบุคคลไร้สัญชาติ หรือ บุคคลต่างด้าว คือ เหตุผลของฝ่ายความ

[210] รัตนาพร เศรษฐกุล, พิริยะ สีหกุลัง, อุทิศ ชำนิบรรณาการ คณะผู้วิจัย, สิทธิชุมชนท้องถิ่น ชาวเขา: ในภาคเหนือของประเทศไทย อดีตและปัจจุบัน กรณีศึกษาและปัญหา, กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2546.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

มั่นคงนั่นเอง[211] โดยอ้างว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าว เป็นบุคคลที่ไม่เข้ากันกับระบบ ไม่มีจุดเกาะเกี่ยวกับสังคมไทย ไม่ถูกขัดเกลาหล่อหลอมให้เป็นอันเดียวกับสังคมไทย แล้วจะควบคุมบุคคลเหล่านั้นอย่างไร จึงอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐได้

ปัญหาร่วมต่อเนื่อง และยาวนาน นับแต่การสถาปนาระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การสร้างชาตินิยมแบบหนึ่งไทย ทำลายความหลากหลาย โดยใช้สัญชาติแบบรัฐสมัยใหม่เข้ามากำหนดความเป็นรัฐ-พลเมือง สิทธิ-หน้าที่ ทำให้สัญชาติกลายเป็นเครื่องกำหนดความเป็นมนุษย์ กฎหมายไทยในหลายยุคลิดรอนสิทธิ เช่น ปว.143/2515 นำไปสู่การถอนสัญชาติของเด็กที่มีพ่อเป็นคนต่างด้าว อันเป็นการถอนสัญชาติย้อนหลังโดยไม่คำนึงถึงสิทธิเด็กและบุคคลในการมีสัญชาติ อีกทั้งยังเกิดทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐในการปราบปราม ผลักดัน คนชายขอบโดยหยิบยกเอาความมั่นคงขึ้นมาเป็นข้ออ้างในการกระทำของฝ่ายรัฐการหลับตาข้างหนึ่งของรัฐทำให้เกิดภาวะบีบคั้นคนชายขอบให้ก่ออาชญากรรม –ยาเสพย์ติด ฆ่านายจ้าง ค้าของเถื่อน ลักลอบเข้าแดน ละเมิดกฎหมาย เพราะรัฐเป็นผู้บีบคั้นเอง อาชญากรรมเหล่านี้จึงเกิดขึ้น

เมื่อมองย้อนกลับมาที่นโยบายทางเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของไทยที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน ก็น่าวิตกไม่แพ้กัน เนื่องจากมีสัญญาณสะท้อนให้เห็นแนวทางในการดำเนินนโยบายเชิงผลประโยชน์โดยงดเว้นการแทรกแซงกิจการภายในของพม่า ไม่ว่าจะเป็นการผสานความร่วมมือในนโยบายเปิดพรมแดนรับการอพยพของแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในพื้นที่แม่สอด การใช้ประโยชน์จากเขื่อนบริเวณลุ่มน้ำสาละวิน แต่ละเว้นการจัดการปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรมต่อแรงงานต่างด้าวและผู้หนีภัยสงครามจากพม่า[212]

หากมองถึงพื้นฐานเชิงประวัติศาสตร์ของประเทศนี้ที่เคยผ่านประสบการณ์การเป็นเมืองขึ้นและเกือบเป็นเมืองขึ้น ก็จะเห็นถึงความคิดแบบชาตินิยมที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับรัฐตน โดยไม่คำนึงถึงปัญหาที่มีต่อประเทศอื่น ประชาชนกลุ่มอื่นที่อยู่นอกเหนือขอบเขตความเป็นพลเมืองของรัฐตน จึงไม่น่าแปลกใจเมื่อนโยบายของรัฐไทยต่อพม่ายังคงดำเนินไปแบบ“แสวงหาจุดร่วมในเชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมือง สงวนจุดต่างในนโยบายประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน” ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื่องจากความมั่นคงในระยะยาว เนื่องจากคนย่อมแสวงหาโอกาสในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นจึงเป็นไปไม่ได้ที่ไทย

---

[211] พรพิมล ตรีโชติ, ไร้แผ่นดิน: เส้นทางจากพม่าสู่ไทย, กรุงเทพฯ: หน่วยปฏิบัติการวิจัยแม่โขงศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

[212] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในพม่า กับ นโยบายของรัฐไทย, ประชาไทและเครือข่ายเพื่อนพม่าไร้พรมแดน, 2552.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

จะสามารถจัดการปัญหาผู้อพยพและแรงงานต่างด้าว โดยไม่คำนึงถึงสถานการณ์ในประเทศพม่า เพราะไม่มีพรมแดนใดในโลกที่ปิดกั้นคนได้อย่างสมบูรณ์แบบ[213] หรือเรายินดีที่สถานการณ์ดำรงอยู่เช่นนี้

ประเทศไทยมิได้ผูกพันตนเข้ากับอนุสัญญาด้านผู้ลี้ภัย และการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวและครอบครัวแต่ยังพันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มิใช่พลเมืองไทยตามพันธกรณีอื่นๆที่ไทยเข้าร่วม เช่น กติกาสิทธิพลเมืองและการเมืองฯ กติกาสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อนุสัญญาต่อต้านการทรมาน ฯลฯ รวมถึงกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ดังนั้นรัฐไทยจึงมีแนวทางที่เป็นคุณต่อการประกันสิทธิของบุคคลอันเป็นกลุ่มเสี่ยนงภายใต้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศเสมอมา แต่เมื่อมีการถกเถียงประเด็นเหล่านี้ภายในสังคมไทยกลับพบอคติและจุดยืนที่ไม่เป็นคุณต่อการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอยู่จำนวนไม่น้อย[214] โดยข้อถกเถียงหลักตั้งอยู่บนประเด็นที่ว่า “สิทธิใดที่รัฐไทยพึงคุ้มครองให้กับบุคคลที่มิใช่ชนชาวไทย”

ปัญหาแรก คือ บุคคลที่มิใช่คนไทยสามารถเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยได้หรือไม่ หากดูจาก “หลักห้ามผลักดันกลับไปยังดินแดนที่เสี่ยงต่อการถูกประหัตประหาร” จะพบว่า ผู้ที่หนีภัยข้ามมาย่อมมีสิทธิในหลบภัยเข้ามาอาศัยอยู่ชั่วคราวแต่ต้องอยู่ในพื้นที่ซึ่งรัฐไทยกำหนดอย่างเคร่งครัด แนวทางปฏิบัติต่อคนกลุ่มนี้คือห้ามผลักดันกลับหากยังเสี่ยงอันตราย ซึ่งต้องถามความสมัครใจจากผู้ที่จะถูกผลักดันกลับเป็นสำคัญ[215] แต่คนที่อพยพเข้ามาโดยไม่มีเหตุเสี่ยงภัยอันใดย่อมตกอยู่ในสถานะคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย แนวทางการจัดการปัญหาของคนกลุ่มนี้จึงอยู่อำนาจอธิปไตยของรัฐไทย

ผู้อพยพและแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายถือเป็นมนุษย์และบุคคลตามนิยามของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ที่ต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิต่างๆตามที่กฎบัตรรับรองแน่นอน รัฐไทยในฐานะที่มีพันธกรณีอยู่กับกฎบัตรสิทธิมนุษยชนย่อมมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและงดเว้นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของแรงงานต่างด้าว แต่กลุ่มดังกล่าวมิใช่พลเมืองสัญชาติไทย ดังนั้นจึงมีการถกเถียงกันว่าหากรัฐไทยต้องประกันสิทธิเสรีภาพทั้งหมดให้กับผู้อพยพและแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอาจจะสร้างภาระและมีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐไทย[216] คำถามที่เฉพาะเจาะจงกับปัญหาบุคคลกลุ่มนี้มากขึ้นก็คือคือ “สิทธิใดบ้างที่แม้แต่คนต่างด้าวหรือไร้สัญชาติพึงได้รับการคุ้มครอง” ไม่ว่าจะด้วย

---

[213] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, วิวาทะมาตรฐานมนุษยธรรมของรัฐชาติจากข้อวิงวอนของแองเจลินา โจลีสู่กระแสตอบโต้ของสังคมไทย, มติชน (10/03/2552) น.6,7.

[214] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, การคุ้มครองสิทธิแรงงานต่างด้าว กับ ความมั่นคงของรัฐไทย, http://prachatai.com/journal/2009/09/25829.

[215] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, การคุ้มครองสิทธิแรงงานต่างด้าว กับ ความมั่นคงของรัฐไทย, http://prachatai.com/journal/2009/09/25829.

[216] พรพิมล ตรีโชติ, ไร้แผ่นดิน: เส้นทางจากพม่าสู่ไทย, กรุงเทพฯ: หน่วยปฏิบัติการวิจัยแม่โขงศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ผลของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ อาทิ กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง หรือผลของกฎหมายภายใน[217] อาทิ รัฐธรรมนูญ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฯลฯ

สิทธิที่รับรองโดยกฎหมายนั้น มีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ[218]

1. สิทธิที่จะไม่ถูกละเมิด (Passive Rights) คือ สิทธิเสรีภาพที่มีติดตัวบุคคลทั้งหลายอยู่แล้ว แม้รัฐมิได้ยื่นมือเข้ามาคุ้มครองบุคคลเหล่านั้นก็มีสิทธิอยู่แล้ว เช่น สิทธิในชีวิต เนื้อตัว ร่างกาย ปลอดจากการกระทำที่โหดร้าย ทรมาน สิทธิในการกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ หากรัฐจะจับบุคคลมาลงโทษจะต้องมีกระบวนการพิสูจน์ความผิดก่อนที่จะลงโทษดังนั้นหน้าที่ของรัฐในสิทธิประเภทนี้จึงมีลักษณะเป็นการงดเว้นการละเมิดสิทธิ เช่น ไม่อุ้ม ฆ่า ทรมาน หรือขังลืมโดยไม่มีกระบวนการลงโทษตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ซึ่งสิทธิเหล่านี้มิได้สร้างภาระในเชิงงบประมาณหรือความรับผิดชอบมากนัก เพียงงดเว้นการใช้อำนาจโดยมิชอบและใช้กระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่แล้วจัดการกับคนที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด ข้อสังเกตที่สำคัญต่อสิทธิประเภทนี้ คือ สิทธินี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานส่วนบุคคล หากบุคคลไม่ได้รับการคุ้มครองก็อาจตายได้ เพราะฉะนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆจึงต้องงดเว้นการละเมิดสิทธิเหล่านี้ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนไทยหรือไม่ก็ตาม ดังเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ปรากฏอยู่ในตอนร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ พ.ศ.2540 และ พ.ศ.2550

2. สิทธิก่อตั้ง (Active Rights) คือ สิทธิเสรีภาพที่บุคคลใช้แล้วอาจมีผลเปลี่ยนแปลงอนาคตของชุมชน สังคม หรือรัฐชาติ เช่น สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ประชามติ ประชาพิจารณ์ สิทธิในการจัดสรรทรัพยากรชุมชน/รัฐ ดังนั้นหน้าที่ของรัฐในสิทธิประเภทนี้ คือ จัดหากระบวนการมารองรับการตัดสินอนาคตของบุคคลแล้วมีกระบวนการมารองรับผลการตัดสินใจให้เปลี่ยนไปเป็นนโยบาย กฎหมาย หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรัฐบาล อาทิ การจัดเลือกตั้งและรับรองการเลือกตั้ง การจัดประชาพิจารณ์ การจัดลงประชามติ หรือกระบวนการรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ที่ผลเปลี่ยนแปลงนโยบาย ข้อสังเกตของสิทธิประเภทนี้คือ เป็นสิทธิในการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าสังคมหรือรัฐที่ผลต่อบุคคลอื่นๆหรือสังคมด้วยประเทศส่วนใหญ่ในโลกจึงไม่ให้สิทธิเหล่านี้แก่คนต่างด้าวหรือคนไร้สัญชาติเพราะไม่มีจุดเกาะเกี่ยวที่ต้องมารับผิดชอบต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การจัดการปัญหาผู้อพยพและแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายจึงจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน(Passive Rights) แต่มิต้องให้สิทธิก่อตั้ง(Active Rights) เนื่องจากผู้อพยพและแรงงานต่างด้าวมิใช่คนชาติที่ต้องมาร่วมรับชะตากรรมจากการใช้สิทธิก่อตั้งกำหนดอนาคตของสังคมอันมีผล

---

[217] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, วิวาทะมาตรฐานมนุษยธรรมของรัฐชาติจากข้อวิงวอนของแองเจลินา โจลีสู่กระแสตอบโต้ของสังคมไทย, มติชน (10/03/2552) น.6,7.

[218] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในพม่า กับ นโยบายของรัฐไทย, ประชาไทและเครือข่ายเพื่อนพม่าไร้พรมแดน, 2552.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ แนวทางในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนผู้อพยพและแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายโดยไม่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐไทย ก็คือ การนำตัวผู้อพยพข้ามพรมแดนมาอย่างผิดกฎหมายเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แล้วใช้กระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่พิสูจน์ความผิดและลงโทษตามกฎหมายการเข้าเมืองฯกำหนดไว้ ซึ่งมาตรการขั้นเด็ดขาดอาจนำไปสู่การเนรเทศก็ได้ หากเราพิสูจน์ได้ว่ากระบวนการทั้งหมดที่นำมาใช้จัดการปัญหานั้นได้ประกันสิทธิในชีวิต เนื้อตัว ร่าง กาย ไม่มีการทรมาน อันเป็นแนวทางที่ถูกต้องสำหรับรัฐที่มีกฎหมายเป็นเครื่องมือสูงสุดในการปกครองประเทศตามหลัก “นิติรัฐ” ที่จำต้องใช้กระบวนการแก้ไขปัญหาโดยไม่ขัดกับหลักนิติธรรมนั่นเอง แนวทางนี้ย่อมนำไปสู่การสร้างบรรทัดฐานในการจัดการปัญหาผู้ลักลอบข้ามพรมแดน[219] ทั้งผู้อพยพและแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอย่างชัดเจนมั่นคงกว่าการปล่อยให้เป็นปัญหาคาราคาซังซุกซ่อนไว้ รอวันปะทุออกมาเป็นความรุนแรงที่ยากจะจัดการในอนาคต

แม้จะมีการพัฒนากฎหมายต่างเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เช่น กรณีกฎหมายคุ้มครองพยานที่มีเนื้อหากฎหมายดีขึ้น แต่ก็มีคำถามเหมือนกันว่ากฎหมายใช้ได้สำหรับกรณีที่เป็นคนต่างด้าวหรือเปล่า กรณีที่พม่าถูกนำพาเข้ามาโดยผิดกฎหมาย แล้วก็ตายไป 50 กว่าชีวิต (เหตุการณ์แรงงานต่างด้าวชาวพม่าเสียชีวิต 54 ศพคารถห้องเย็นที่ จ.ระนอง) กรณีอย่างนั้นเราใช้ พ.ร.บ.ทั้งสองฉบับได้หรือเปล่า และการคุ้มครองพยานใช้กับแรงงานต่างด้าวได้หรือเปล่า เพื่อที่จะได้ดำเนินการหาคนผิด คำตอบยังไม่ค่อยชัด[220] ซึ่งทำให้คนต่างด้าวกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะถูกละเมิดสิทธิมากขึ้นนั่นเอง

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนต่อกลุ่มเชื้อชาติ สัญชาติ และบุคคลไร้สัญชาติ

1. บางกรณีเป็นคนไทยโดยพฤตินัย แต่ทางนิตินัยมิได้เป็นคนไทย คือ คนไร้สัญชาติจากการตกสำรวจ

2. ปัญหาทางกฎหมายเกิดตามมา การเข้าถึงสิทธิต่างๆของคนเหล่านี้ เช่น การศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ เป็นต้น

3. การศึกษา การเข้าทำงาน รับราชการ การทำนิติกรรม สวัสดิการต่างๆ ทำนิติกรรมไม่ได้ บัตรทองก็ไม่ได้

---

[219] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในพม่า กับ นโยบายของรัฐไทย, ประชาไทและเครือข่ายเพื่อนพม่าไร้พรมแดน, 2552.

[220] ทีมข่าวอิศรา, วิเคราะห์ต่ออายุ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯครั้งที่15บทวิพากษ์นักสิทธิมนุษยชนระดับโลก(วิทิต มันตาภรณ์), โต๊ะข่าวภาคใต้ สถาบันอิศรา, 2552.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

4. บางกรณีมีสัญชาติไทยแล้วกลับถูกถอนสัญชาติโดยรัฐ กรณีแม่อาย คือ มีชื่อจากทะเบียนบ้าน แต่ถูกถอนชื่อออกไป เมื่อบุคคลเหล่านั้นออกไปสู่สังคมภายนอกไม่ว่าจะเรื่องทำงาน ทำนิติกรรม รับสวัสดิการ จึงเป็นเรื่องที่ยาก เพราะ มีเพียงแต่ชื่อลอยๆ ไม่มีในทะเบียนบ้าน

5. เจ้าหน้าที่ปกครองถอนชื่อออกจากสาระบบแล้วเข้าจับกุมลักลอบเข้าเมือง

6. การร้องทุกข์ไปยังคณะกรรมการสิทธิฯ และฟ้องศาลปกครองให้เพิกถอนการกระทำทางปกครอง จนศาลตัดสินให้คืนสัญชาติ

7. ปัจจุบันยังไม่มีการแก้ไขทะเบียนราษฎร์ให้กลับคืนดังเดิม

4.7 สิทธิชุมชน และความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ

นับจากการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 โดยเปลี่ยนเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา คณะราษฎรได้มีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในหลายเรื่อง มีการช่วยเหลือประชาชนที่ต้องแบกรับภาษีที่ไม่เป็นธรรม ด้วยการยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการ และอากรค่านาหรือเงินส่วย มีการออกพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ ซึ่งเป็นภาษีก้าวหน้า โดยผู้ใดมีรายได้มากก็เสียภาษีมาก หากมีรายได้น้อยก็เสียภาษีน้อย และผู้ใดบริโภคเครื่องบริโภคที่ไม่จำเป็นแก่การดำรงชีพก็ต้องเสียภาษีอากรมากขึ้นตามลำดับ

นอกจากนี้ ปรีดี พนมยงค์ ยังได้พยายามเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ หรือ “สมุดปกเหลือง” ต่อรัฐบาล เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจในราชอาณาจักรสยามตามหลัก 6 ประการของคณะราษฎร โดยเสนอให้ดำเนินเศรษฐกิจแบบสหกรณ์ ซึ่งรัฐบาลจะต้องเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเอง โดยแบ่งการเศรษฐกิจนั้นออกเป็นสหกรณ์ต่างๆ แต่ไม่ทำลายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน และได้วางหลักการประกันสังคมแก่ประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งระบุไว้อย่างชัดเจนในหมวดที่ 3 แห่งเค้าโครงการเศรษฐกิจ ในชื่อร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร แต่ทั้งหมดนั้นได้ถูกคัดค้านอย่างหนักจากฝ่ายอนุรักษนิยม ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง เพราะมีการจำกัดการถือครองที่ดินให้ไม่เกิน 50 ไร่ และห้ามคนต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน แต่มายกเลิกในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 19 เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2503 ให้มีการยกเลิกการจำกัดการถือครองที่ดิน เพื่อส่งเสริมให้เอกชนได้แสวงประโยชน์จากทรัพยากรโดยไม่มีมาตรการรองรับ และเดินตามแนวทางการพัฒนาของธนาคารโลกนับแต่นั้นมา จนเกิดปัญหาการสะสมกรรมสิทธิ์ที่ดินขึ้นอย่างรุนแรงจนถึงปัจจุบัน[221] อันเป็นจุดจบของระบบกรรมสิทธิ์ร่วมตามภูมปัญญาดั้งเดิมในการจัดสรรทรัพยากรร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น

[221] เมธา มาสขาว, ปฏิรูปที่ดิน ทางออกประเทศไทย, http://www.siamintelligence.com/social-democracy-think-tank-re-land/

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ในปัจจุบันนี้ ประเทศไทยมีที่ดินประมาณ 360 ล้านไร่ แบ่งเป็นที่ดินในเขตป่าสง วนและอุทยานแห่งชาติประมาณ 25% คงเหลือประมาณ 270 ล้านไร่ให้ใช้ประโยชน์ ซึ่งจะเฉลี่ยได้เพียงคนละ 4-5 ไร่เท่านั้น แต่ปัจจุบันมีการถือครองที่ดินเป็นจำนวนมากของเอกชนจนเกิดการกระจุกตัว โดยไม่มีนโยบายการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมเกิดขึ้น[222] และอาจนำไปสู่การจัดรูปที่ดินและการเข้าถึงสิทธิในที่ดินของเกษตรกรและผู้ยากไร้จำนวนมากในสังคม

ประเทศไทยจึงต้องมีนโยบายการปฏิรูปที่ดินทั้งระบบ เพื่อปฏิรูปโครงสร้างประเทศอย่างแท้จริง และเป็นทางออกของปัญหาที่รากฐาน โดยการรื้อฟื้นปรับปรุงพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีการจำกัดการถือครองที่ดินไม่เกิน 50 ไร่ และห้ามคนต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน และสนับสนุนนโยบายการเก็บภาษีที่ดินฯ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอาจจะปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างฯ ให้ครอบคลุมมาตรการดังกล่าว โดยเป็นภาษีทางตรงที่เก็บจากฐานทรัพย์สินที่แท้จริง เพราะหากประเทศไทยไม่มีนโยบายเรื่องนี้ เกษตรและชาวนาไทยอาจจะกลายเป็นเพียงแรงงานในท้องไร่ที่เป็นฟาร์มขนาดใหญ่ของนายทุนไร้สัญชาติในอนาคต ทั้งนี้มาตรการดังกล่าว ยังเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญไทยที่บัญญัติว่า รัฐมีหน้าที่กระจายการถือครองอย่างเป็นธรรม และดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง โดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น นอกจากนี้ ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้เก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพราะนอกจากสามารถพัฒนาโครงสร้างทางการคลังของประเทศเพื่อนำไปสู่ภาวการณ์กระจายรายได้ที่ดีขึ้นได้ ยังเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาวอีกขั้นหนึ่ง เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดสรรทรัพยากรดังกล่าวเพื่อกระจายรายได้อย่างทั่วถึง[223] ดังจะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิทธิชุมชนในการจัดสรรทรัพยากรเกิดจากการออกแบบแนวนโยบายแห่งรัฐในการพัฒนาประเทศ

นโยบายการพัฒนาแห่งรัฐไทยซึ่งได้ให้น้ำหนักกับการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมและพาณิชย์ ส่งเสริมการสะสมทุนของนายทุนและบรรษัท จนทำให้มาตรการป้องกันผลกระทบต่อชุมชนและประชาชนไม่ได้รับการเอาใจใส่ จนเมื่อมีการบัญญัติเรื่องสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ตามรัฐธรรมนูญ 2540 และถูกขยายความออกไปครอบคลุมชุมชนที่หลากหลายขึ้น คือ สิทธิชุมชน ตามรัฐธรรมนูญ 2550 การคุ้มครองสิทธิชุมชนโดยกฎหมายจึงก่อตัวชัดเจนขึ้น เนื่องจากไม่ต้องรอกฎหมายลูกอีกต่อไป เพราะการใช้สิทธิชุมชนสามารถกระทำได้ทันทีไม่ต้องมี “ตามที่กฎหมายบัญญัติ” อีกต่อไป ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครองเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องการออกใบอนุญาตโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเมื่อปี 2552-2553

รัฐไทยมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศโดยตั้งอยู่บนทัศนคติในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี ดังนั้นมาตรการต่างๆ ของภาครัฐจึงมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มีอิสรเสรี และปลอด

---

[222] เมธา มาสขาว, คอลัมน์โลกและเรา, หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ แทบลอยด์, 2 กุมภาพันธ์ 2557.

[223] เมธา มาสขาว, คอลัมน์โลกและเรา, หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ แทบลอยด์, 2 กุมภาพันธ์ 2557.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

จากพันธนาการต่างๆมากที่สุด หนึ่งในนั้นก็คือ นโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยลดความสำคัญของการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมที่เกิดขึ้นกับประชาชนอันเนื่องมากจากการประกอบกิจการของอุตสาหกรรม[224] ด้วยเหตุบีบคั้นที่ว่า หากรัฐบังคับใช้มาตรการทางสิ่งแวดล้อมต่ออุตสาหกรรมมากก็จะทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ กลายเป็นต้นทุนที่ผู้ประกอบการต้องจ่ายเพิ่ม ซึ่งเสี่ยงต่อการย้ายฐานการผลิตไปยังรัฐอื่น ดังนั้นนโยบายของภาครัฐจึงมีลักษณะเอื้อประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมมาก[225] หนทางที่พอจะทำให้ประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบจากอุตสาหกรรมได้ จึงน่าจะเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติมากขึ้น

โดยสภาพปัญหาที่เชื่อมโยงกับความขัดแย้งด้านทรัพยากรและผลกระทบจากอุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องแก้ปัญหา มีดังต่อไปนี้[226]

1) การปรับโครงสร้างองค์กรในพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม การจัดโครงสร้างขององค์กรแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับปัญหาความเดือดร้อนในพื้นที่ของประชาชนซึ่งตกเป็นคนชายขอบของการพัฒนาอยู่เสมอดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในพื้นที่มากกว่าการปรับโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในระดับชาติโดยอาศัยรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 เรื่องการจัดตั้งองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นเพื่อช่วยตรวจตราและวางนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ว่าจะมีการจัดคณะอนุกรรมการในระดับจังหวัดเพื่อช่วยสอดส่องดูแลปัญหาในระดับพื้นที่เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจขององค์กรในส่วนกลาง

2) การบูรณาการอำนาจหน้าที่องค์กรแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ทำงานได้เบ็ดเสร็จ กฎหมายที่ใช้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีหลายฉบับ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องบูรณาการโครงสร้างอำนาจรัฐให้เป็นหนึ่งเดียว (one-stop service) ในการแก้ไขปัญหาแต่ละประเด็นเพื่อลดขั้นตอนการตัดสินใจหรือเดินเรื่อง เพื่อให้มีการแก้ปัญหาและเยียวยาสิทธิให้กับประชาชนได้สะดวก รวดเร็วกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น การสร้างเอกภาพในการกำหนดอัตราการปล่อยมลพิษในพื้นที่หนึ่งๆ โดยนำเรื่องมาตรฐานการปล่อยมลพิษรวม (Carrying) มาใช้ อาจต้องคำนึงถึงการบูรณาการศาลสิ่งแวดล้อม หรือองค์กรระงับข้อพิพาทในพื้นที่ด้วยด้วย

---

[224] บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร, การรับรองสิทธิชุมชนและชนพื้นเมืองในระบบกฎหมายของต่างประเทศ, ค้นจาก www.midnightuniv.org/

[225] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อสิทธิของประชาชนปะทะแนวนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ: กรณีมาบตาพุด, เอกสารนำเสนอในงานประชุมรัฐศาสตร์แห่งชาติประจำปี 2551, หน้า 3.

[226] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อสิทธิของประชาชนปะทะแนวนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ: กรณีมาบตาพุด, เอกสารนำเสนอในงานประชุมรัฐศาสตร์แห่งชาติประจำปี 2551, หน้า 17-22.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

3) การส่งเสริมประชาชนให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ (โดยเฉพาะเขตนิคมอุตสาหกรรม) อาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ส่วนอีกวิธีเป็นการอาศัยวิธีพิจารณาคดีของศาลปกครองเนื่องจากศาลปกครองใช้ระบบไต่สวน ดังนั้นศาลจึงมีบทบาทในกระบวนพิจารณาคดีสูง และสามารถเข้าแทรกแซงในกระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานได้ ดังนั้นเราอาจใช้ประโยชน์จากบทบาทของศาลในระบบนี้ให้เป็นคุณต่อการเข้าถึงข้อมูลพยาน หลักฐานที่อยู่ในการครอบงำของรัฐ

4) การส่งเสริมประชาชนให้เข้าถึงพยานหลักฐานที่อยู่ในครอบครองของเอกชน สิ่งที่ต้องทำคือการเก็บหลักฐานอย่างต่อเนื่องและชัดเจนเพื่อนำไปใช้เป็นพยานหลักฐาน ซึ่งการเก็บพยานหลักฐานเพื่อเรียกร้องสิทธิมีข้อแนะนำดังต่อไปนี้[227] จดบันทึกเวลาสถานที่ซึ่งพบปัญหา ทำให้พยานหลักฐานเกี่ยวกับเวลาสถานที่หนักแน่นขึ้นได้ ด้วยการแจ้งหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ถ้าเป็นการปล่อยออกจากโรงงานก็ถ่ายให้เห็นว่าออกมาจากโรงงานใด เก็บตัวอย่างน้ำเสีย ขยะ หรืออากาศพิษ อาจทำให้มีน้ำหนักมากขึ้นด้วยการเรียกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาตรวจเก็บตัวอย่างไป การบาดเจ็บล้มป่วยควรจะเก็บหลักฐานการรักษาพยาบาลไว้อย่างละเอียด ถ้าเป็นไปได้ควรจดบันทึกพร้อมเก็บบิลค่าใช้จ่าย และถ่ายสำเนาการวินิจฉัยของแพทย์ ใบรับรองแพทย์ ถ้าเป็นไปได้ควรไปพบแพทย์ชีวอนามัยหากมีพยานหลักฐานจากภายในสถานประกอบการให้เก็บรักษาไว้อย่างดี แจ้งหน่วยงานของภาครัฐให้แก้ไขปัญหาต้องมีการเก็บสำนวนคำร้อง และติดตามว่าหน่วยงานเพิกเฉย ละเลย หรือปฏิบัติงานล่าช้าหรือไม่ ถ้าใช่อาจต้องมีการร้องเรียนไปยังผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือฟ้องร้องไปยังศาลปกครองได้ร้องเรียนไปยัง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนให้เข้ามาตรวจดูการละเมิดสิทธิของผู้ประกอบการได้ และฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายไปยังศาลยุติธรรมได้

5) การปรับระบบการฟ้องร้องคดีในชั้นศาลเพื่อการพิสูจน์ความผิดและความเสียหายการพิสูจน์ความผิดและความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมโดยรับเอาแนวคิดกฎหมายสิ่งแวดล้อมสมัยใหม่มาใช้ อาทิ การรับเอาแนวคิดเรื่องความเสียหายของผู้ได้รับสารพาหะแต่อาการยังไม่ปรากฏมาปรับใช้ พัฒนาการกำหนดความเสียหายในเชิงลงโทษให้เข้าสู่ระบบกฎหมายของไทยควรมีการสร้างบัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายในการทำงาน[228] การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมอาจมีข้อพิจารณาปรับปรุงกฎหมายให้มีกระบวนการหรือองค์กรระงับข้อพิพาทในพื้นที่ การนำระบบกองทุนสิ่งแวดล้อมเข้ามาสนับสนุนการเรียกร้องสิทธิของประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาสิ่งแวดล้อม

6) การนำระบบฟ้องคดีแบบกลุ่มมาใช้ (Class Action) การนำระบบฟ้องคดีแบบกลุ่มมาใช้กับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องยอมรับ “หลักการดำเนินคดีโดยผู้แทนคดี” เสียก่อน เพื่อเปิดโอกาสให้

---

[227] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ยุทธวิธีเรียกร้องสิทธิ, ใน นิติแถลง: สิทธิสภาพนอกอาณาเขตเหนือนิคมอุตสาหกรรม, คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก, 2551, หน้า 51-52.

[228] สุรชัย ตรงงาม, บทสัมภาษณ์ในบทความ เมื่อคดีคลิตี้เข้าสู่ศาลปกครอง, วารสารนิติธรรมชาติ, เล่มที่ 2, กลุ่ม ENLAW, กรุงเทพฯ, 2551, หน้า 141.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

แต่งตั้งผู้อื่นขึ้นมาดำเนินคดีแทนตัวผู้เสียหายได้เมื่อนั้นจึงจะสามารถแต่งตั้งบุคคลอื่นขึ้นเป็นคู่ความผู้ดำเนินคดีแทนกลุ่มได้[229] ซึ่งมีแนวโน้มว่าอาจต้องอาศัยบุคคลภายนอกผู้มีประสบการณ์หรือมีความเข้มแข็งเข้ามาช่วยในลักษณะของ การฟ้องคดีของพลเมืองผู้ได้รับผลกระทบทางอ้อม (Citizen Suit)

7) การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์จัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยแนวคิดต่างๆ ที่ควรนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนากฎหมายสิ่งแวดล้อม ได้แก่[230] ค่าธรรมเนียมการอนุญาต (Administrative Fees) ค่าธรรมเนียมการใช้ (User Fees, User Charges) ค่าปรับ ค่าภาษีมลพิษ (Pollution Tax, Pollution Fees) ใบอนุญาตปล่อยมลพิษ (Pollution Permits) ค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ (Product Surcharge) อัตราภาษีที่แตกต่าง (Tax Differentiation) ระบบมัดจำคืนเงิน (deposit-refund system) การวางเงินประกันความเสียหาย (Performance Bond) การให้เงินอุดหนุน (Subsidy)

8) การปรับระบบประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การปรับระบบประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเข้าถึงข้อมูล แสดงความคิดเห็นในทุกระดับและตรวจสอบการทำตามแผน[231] อันจะเป็นประโยชน์กับโครงการหลายประการ อาทิ เกิดทางเลือกใหม่และพิจารณาอย่างรอบคอบ ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา สร้างฉันทามติทางการเมืองร่วมกันและเกิดความชอบธรรม ลดความขัดแย้งเมื่อถึงขั้นตอนปฏิบัติ

9) มาตรการคุ้มครองเยียวยาในพื้นที่ประสบปัญหา การกำหนดให้มีแนวนโยบายการโยกย้ายถิ่นฐานและมีการจ่ายค่าชดเชยให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ หากการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมบ่งชี้ว่าโครงการจะสร้างผลกระทบแก่ประชาชนอย่างรุนแรงกว้างขวางจนต้องมีการอพยพถิ่นที่อยู่ของประชากร หรือมีการเวนคืนและการจ่ายค่าเสียหาย ก็จำเป็นต้องทำรายละเอียดให้เหมาะสมกับผลกระทบจริงที่เกิดขึ้น รวมถึงกำหนดแผนการตั้งถิ่นฐานใหม่และกำหนดค่าชดเชย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเสี่ยงพิเศษ

10) การจัดระบบระงับข้อพิพาทในพื้นที่พิเศษ (นิคมอุตสาหกรรม) การจัดตั้งระบบระงับข้อพิพาทในพื้นโดยยึดหลักการ 3 ประการ คือ การเปิดโอกาสให้เอกชนผู้เสียหายทั้งหลายสามารถเข้าร่วมดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ การเปิดโอกาสให้องค์พัฒนาเอกชน หรือผู้ได้รับผลกระทบทางอ้อมริเริ่มนำคดีเข้าสู่

---

[229] น้ำแท้ มีบุญสล้าง, การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม, วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา 2547, หน้า 128-130.

[230] กอบกุล รายะนาคร, กฎหมายว่าด้วยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศไทย, มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, 2549, หน้า 14-17.

[231] สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ, 2551, หน้า 18-19.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

กระบวนการระงับข้อพิพาทได้ การใช้กระบวนวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่ทำให้มีการเข้าถึงพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายขององค์กรระงับข้อพิพาท

11) การสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาแบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย การนำเอาระบบการริเริ่มคดีโดยผู้ที่ได้รับผลกระทบทางอ้อมฟ้องแทนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง (Citizen Suit) มาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มิได้มีผลเสียหายจากปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยตรงสามารถนำเรื่องดังกล่าวขึ้นฟ้องร้องต่อศาลได้[232i] ก็จะช่วยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและประชาสังคมยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือกลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อน

12) การส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาชน การเปิดโอกาสให้องค์กรภาคประชาชนเข้าถึงการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมได้ง่ายขึ้นมีอุปสรรคน้อยลงการช่วยเหลือในด้านความรู้และคำปรึกษาด้านกฎหมาย โดยรูปแบบที่เป็นไปได้ คือ การจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาทางกฎหมาย (ไม่จำกัดเฉพาะกฎหมายสิ่งแวดล้อมแต่ครอบคลุมถึงปัญหาอื่นๆด้วย) ในพื้นที่

13) องค์กรของรัฐไม่ว่าฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการจะต้องมีความเห็นร่วมกันว่าปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ การดำเนินการในเรื่องเหล่านี้ต้องมีลักษณะพิเศษ ฝ่ายบริหารจะต้องมีนโยบายที่ชัดเจนมากขึ้นในการดำเนินการเรื่องปัญหามลพิษว่าจะมีทิศทางอย่างไรเพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองสามารถที่จะบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องตรากฎหมายที่มีประสิทธิภาพในการจัดการมลพิษและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมที่มากขึ้น

14) โครงการใดที่อาจส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องบัญญัติกฎหมายกำหนดกระบวนการที่เข้มข้นมากกว่าโครงการทั่วไป รวมถึงนโยบายของฝ่ายบริหารที่ต้องสร้างความมั่นใจให้กับเจ้าหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายและต้องให้ความคุ้มครองกระบวนการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ทางปกครองที่ผิดพลาดโดยเฉพาะการดำเนินการของพนักงานควบคุมมลพิษ

15) โครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งก่อนการอนุญาตให้ดำเนินโครงการและภายหลังจากการดำเนินโครงการไปแล้ว กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการพิจารณาอนุมัติอนุญาตจะต้องมีการให้ข้อมูลของโครงการอย่างรอบด้าน และเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการคัดค้านโครงการ เช่น การแสดงความคิดเห็นในเวทีแสดงความคิดเห็น การแสดงความเห็นผ่านทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งต้องเปิดโอกาสให้เจ้าของโครงการได้ชี้แจงข้อมูลเหล่านั้นด้วยตามหลักการฟังความสองฝ่าย (Audi alteram partem) หลังจากการรับฟังความคิดเห็นแล้วภาครัฐต้องจัดทำรายงานความคิดเห็นของประชาชนทั้งข้อสรุป ข้อโต้แย้งต่างๆและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบรวมทั้งต้องสร้างหลักประกันว่ารายงานความคิดเห็นของประชาชนจะได้นำไปใช้ประกอบการพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐในการพิจารณาออกคำสั่งอนุมัติอนุญาตว่าได้อาศัยรายงานแสดงความคิดเห็นประกอบการพิจารณาอนุมัติอนุญาตและถ้าเจ้าหน้าที่จะอนุมัติอนุญาตก็ต้องมีเหตุผลที่รับฟัง

[232] กอบกุล รายะนาคร, กฎหมายกับสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550, หน้า 220.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ได้ในการหักล้างกับรายงานความคิดเห็นของประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการดังกล่าวและต้องแสดงรายงานการพิจารณาอนุญาตอนุมัติให้กับประชาชนได้รับทราบว่าเจ้าหน้าที่มีเหตุผลเช่นใด (Duty to give reason) หลังจากที่ได้มีการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและเจ้าหน้าที่ได้ออกคำสั่งอนุญาตอนุมัติให้ดำเนินโครงการไปแล้วจะต้องมีการติดตามผลการดำเนินการของผู้ประกอบการว่าการดำเนินโครงการได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านมลพิษขึ้นหรือไม่ มาตรการตรวจสอบโครงการหรือโรงงานจะต้องมีการกำหนดให้มีการตรวจสอบโครงการทุกโครงการเมื่อดำเนินการมาได้ช่วงระยะเวลาหนึ่ง นอกเหนือไปจากมาตรการเป็นเรื่องๆ เช่น การบังคับในกรณีที่เกิดมลพิษขึ้นเท่านั้นที่เจ้าหน้าที่จะเข้าไปควบคุมดูแล การดำเนินการตรวจสอบภายหลังจากการดำเนินโครงการไปแล้วจะต้องตั้งองค์กรอิสระขึ้นเพื่อทำการตรวจสอบซึ่งต้องประกอบจากภาคประชาชน ภาครัฐและภาคผู้ประกอบการร่วมกันทั้งสามฝ่ายเข้ามาตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

16) การจัดการความขัดแย้งระหว่างข้อมูลข่าวสารของทางราชการและผู้ประกอบการกับประชาชนจากปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมด การจะนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องมีการเพิ่มเติมและแก้ไขกฎหมายหลายๆฉบับเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่พบจากการลงพื้นที่ศึกษา เช่น การบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 การเพิ่มเติมหลักการมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รวมถึงการจัดตั้งองค์กรใหม่ขึ้นเพื่อแก้ไขข้อพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้น

17) ปรับมาตรการตามกฎหมายไทยโดยอิงหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายอย่างได้สัดส่วนกับความเสียหาย การกำหนดมาตรฐานมลพิษในแต่ละเรื่องให้เป็นมาตรฐานเดียวกันจึงควรมีการประสานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการเพิ่มอำนาจให้แก่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในการควบคุมมลพิษให้มีประสิทธิภาพโดยการมีบทลงโทษในกรณีของการฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงาน

18)ปรับมาตรการตามกฎหมายไทยโดยอิงหลักการป้องกันความเสียหายล่วงหน้าไว้ในกระบวนการตัดสินใจทุกระดับ

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

สิทธิชุมชน

1. สิทธิในการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนอย่างมีความแตกต่าง หลากหลาย
2. กฎหมายกระแสหลัก ปะทะ การกระทำตามสิทธิชุมชน
3. กรณีกุดชุม – เบี้ยกุดชุม ธนาคารกุดชุม ของชาวบ้านในยโสธร โดยมีความพยายามในการจัดการในระบบแลกเปลี่ยนสะสมทุนของตัวเอง ซึ่งทับซ้อนกับกฎหมายกระแสหลักที่มันมีอยู่ จึงเกิดปัญหาขึ้น

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

4. กฎหมายการเงินการธนาคาร กับ การใช้สิทธิชุมชนของชาวบ้านกุดชุม

5. กสม.ให้ ธปท.ปรับกฎหมาย สำหรับกรณีนี้ – รัฐส่วนรวม กับ ชุมชน

6. ฐานความคิด กม.ธปท.อยู่บนพื้นฐานของการป้องกันปราบปรามผู้ทุจริต

7. การใช้สิทธิชุมชนเป็นการใช้สิทธิที่ชอบด้วยกฎหมาย(รธน.รับรองสิทธิ)

8. กม.ธปท. ลำดับรองกว่าน่าจะปรับให้สอดคล้อง และไม่ลิดรอนสิทธิ

ความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมร่อยหรอ และถูกยึดครองมาก ซึ่งทรัพยากรเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างจำกัด

2. ทรัพยากรที่เหลืออยู่และอุดมสมบูรณ์มักจะอยู่กับคนชายขอบการพัฒนา

3. กรณีการแย่งชิงทรัพยากรของ รัฐ-เอกชน-ประชาชนคนชายขอบ

4. กรณีทรัพยากรน้ำ มาบตาพุด รัฐ/อีสต์วอเทอร์-เอกชน/โรงงาน-ชาวบ้าน

5. มีการวางท่อเพื่อสูบน้ำ และทำฝายเทียมขึ้นเพื่อกักน้ำ พอฤดูแล้งโรงงานยังมีน้ำใช้เพราะซื้อจากอีสต์วอเทอร์ ชาวบ้านขาดน้ำรอประปา

6. ทัศนคติของรัฐเปลี่ยนไปจากการจัดทำบริการสาธารณะ-ธุรกิจ เปลี่ยนมากลายเป็นเรื่องของธุรกิจมากขึ้น โดยมุ่งหวังผลกำไร

7. เช่นเดียวกับ บ่อนอก-หินกรูด แม่รำพึง จะนะ ฯลฯ

สิ่งสำคัญที่สังคมไทยต้องคิดต่อยอดไปจากการวิพากษ์แนวทางการแก้ไขปัญหาของ “รัฐ” คือ เมื่อรัฐได้แสดงให้เห็นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ว่า ไม่อาจแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินได้อย่างเป็นรูปธรรม และบรรลุผลสำเร็จ เหตุใดจึงยังต้องฝากความหวังและตั้งธงวิธีการแก้ไขปัญหาจากรัฐแล้วลงไปสู่การแก้ไขปัญหาระดับพื้นที่ แบบบนลงล่าง (TOP-DOWN) ซึ่งดูเหมือนว่าวิธีคิดแบบดังกล่าวฝังแน่นอยู่ในวิธีคิดของนักกฎหมายและเทคโนแครตซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นชนชั้นนำในการแก้ปัญหาของสังคมไทย[233]

กระบวนการที่จะนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรที่ดินอย่างยั่งยืนควรจะเป็นอย่างไร และใครควรมีส่วนร่วมบ้าง กระบวนการควรเริ่มจากการนำที่ดินซึ่งถือครองโดยกลุ่มบนสุดของยอดปิระมิดก่อนก็จริง แต่สิ่งที่พึงระลึกก็คือ มีความพยายามผลักดันผ่านรัฐหลายครั้งและไม่สำเร็จ (อ.ปรีดี พรรคคอมมิวนิสต์และฝ่ายซ้ายไทย ถูกตอบโต้อย่างไรบ้างเมื่อแตะต้องกับที่ดินของชนชั้นนำ) ดังนั้น ก่อนที่จะไปสู่การเปลี่ยนโครงสร้างระดับบนสุด เราอาจต้องมองถึงความเป็นจริงในการเสริมฐานรากของประชาชนโดยอาศัยสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญเป็นที่มา แล้วพัฒนากระบวนการไปสู่ปฏิรูปจากเบื้องล่าง(Bottom-Up)

[233] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในปัญหาที่ดินทำกิน, www.thaipost.net/.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

เนื่องจากไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดที่ไม่มีแรงทัดทานจากกลุ่มผลประโยชน์ เราจึงต้องสร้างเครือข่ายขับดันนโยบายด้วย[234]

4.8 กระแสโลกาภิวัฒน์ และบรรษัทข้ามชาติ

องค์การการค้าโลก ไอเอ็มเอฟ และธนาคารโลก เป็นหัวหอกหลัง**WWII** จากแนวคิดว่ารัฐมีอำนาจจัดการในเรื่องต่างๆมาก แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐต่างๆมีการผลักดันการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าไปยังรัฐต่างๆ ทุนในประเทศมีความเติบโตมาก มีความพยายามรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขึ้น แนวคิดเปลี่ยนสงครามทหาร เป็นสงครามการค้า ยอมรับการแข่งขัน ข้อตกลงทางการค้ามุ่งเปิดตลาดเสรีขึ้น ส่งเสริมการค้าเป็นธรรมขึ้น[235] หลักความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ/ต้นทุนค่าเสียโอกาส ทลายกำแพงภาษีศุลกากร แต่สิ่งที่เป็นปัญหา คือ ไม่ได้มีนำผลกระทบต่อประชากรภายในรัฐที่เป็น เกษตรกรรายย่อย และผู้บริโภคมาเป็นต้นทุนในการตัดสินใจมากนัก

ข้อตกลงทางการค้าจึงมีลักษณะเปิดเสรีโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบภายใน เนื่องมาจากการกำหนดโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองแบบอิสรเสรี นำมาสู่กิจกรรมการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ให้กลายเป็นแบบเอกชนหรือให้บรรษัทเอกชนเข้ามาช่วยดำเนินการ[236]

การทะลักเข้ามาของพืชต่างชาติทำให้เกษตรกรภายในต้องออกจากตลาดพอเลิกผลิตก็เกิดการพึ่งพิงสินค้านำเข้า ซึ่งแพงขึ้นเรื่อย คนจนไม่มีเงิน คนจนพัฒนาเทคโนโลยีได้ช้า แต่คนมีทุนกลับพัฒนาเทคโนโลยีของตนได้อย่างรวดเร็ว เกิดช่วงว่างทางเศรษฐกิจมากขึ้นธุรกิจรายย่อยไม่สามารถสู้ธุรกิจรายใหญ่ได้ก็ต้องเลิก ผูกขาดสิทธิบัตร ซึ่งข้อตกลงเขตการค้าเสรีซึ่ง WTO ให้ทำได้ เพราะจะทำให้เสรีขึ้น แม้จะมีการทำให้ภาษีศุลกากรเหลือศูนย์ แต่ประเทศกำลังพัฒนาเทคโนโลยีต่ำเสียเปรียบเรื่องอุปสรรคที่มิใช่ภาษี ทำให้มีแต่กระทบกระเทือนต่อสิทธิประชาชน[237]

เรื่องที่ถูกผลักดันมาก คือ ภาคบริการ การลงทุน ทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากผู้คิดที่เหมือนกันในรายหลัง อีกทั้งการไหลบ่าของข้อมูล องค์ความรู้ในลักษณะที่ไร้พรมแดน กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาก็ได้ถูกสร้างเพื่อป้องกันการถูกนำองค์ความรู้ที่มีไปใช้ โดยให้สิทธิแก่ผู้ที่คิดได้ก่อน มีการเปิดพรมแดนที่มากขึ้น และให้เอกชนเข้ามาดำเนินการแทน ซึ่งไม่ได้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน เพราะมุ่งหวังเอาแต่ผลกำไร[238]

---

[234] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในปัญหาที่ดินทำกิน, www.thaipost.net/.

[235] กมล กมลตระกูล, ฉีกหน้ากากองค์การค้าโลก, กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, 2546.

[236] กมล กมลตระกูล, ฉีกหน้ากากองค์การค้าโลก, กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, 2546.

[237] กมล กมลตระกูล, ฉีกหน้ากากองค์การค้าโลก, กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, 2546.

[238] กมล กมลตระกูล, ฉีกหน้ากากองค์การค้าโลก, กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, 2546.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การผูกขาดสาธารณูปโภค บริการสาธารณะ นำไปสู่การละเมิดสิทธิคนชายขอบ ทำให้คนชายขอบทางเศรษฐกิจไม่สามารถอยู่ในโครงสร้างเดิมได้ เพราะถูกคนที่ผลิตได้ดีกว่า มากกว่า ผลักออกจากโครงสร้างเดิมทั้งหมด ทำให้คนที่มีอำนาจในการสะสมทุนที่มาก มีอำนาจมากขึ้น ทำอะไรก็ได้ ผูกขาดได้มาก ทำให้คนอื่นไม่มีส่วนแบ่งในการกำหนดอนาคตทางวิถีชีวิตต่างๆ

การทำให้กฎหมายภายในอ่อนแอ ด้อยกว่ากฎหมายคุ้มครองการลงทุน เช่น กฎหมายเรื่องแรงงาน[239] เรื่องสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน ต้องใช้กฎหมายเหล่านี้อ่อนๆเพื่อส่งเสริมการลงทุนข้ามชาติ ดังนั้น ประชาชนมากมายจึงเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการขูดรีดของบรรษัทใหญ่ๆ เป็นต้น

การผูกขาดสิทธิบัตรยา สิ่งมีชีวิต เทคโนโลยี ทำให้ประเทศด้อยพึ่งพิง รัฐสูญเสียอำนาจอธิปไตยในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน เนื่องมาจากบุคคลที่สาม คือบรรษัทมีอิทธิพลเหนือรัฐในการปกครองประชาชน[240] การดำเนินธุรกิจของบรรษัทข้ามชาติ ตามหลัก การเคลื่อนย้ายทุน

การย้ายฐานการผลิตจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา มีความพยายามที่จะผลักดันให้มีการเรียกร้องการเยียวยาจากบรรษัทแม่ที่มีสาขาใหญ่อยู่ในพรมแดนรัฐอื่นได้ และผลักดันให้ดูแลเรื่องแรงงาน สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชนมากขึ้น[241] หากจะมีการลงทุนในประเทศอื่นๆ โยมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญ คือ ม.190 ของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 และ ร่าง พรบ.การทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศฯ ซึ่งมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่จับตาความเคลื่อนไหวอยู่ไม่น้อยว่าจะสามารถบรรเทาผลกระทบและเยียวยาความเสียหายจากการทำสนธิสัญญาให้กับประชาชนได้หรือไม่ ดังที่มีการวิพากษ์ว่า “มาตรา 190 ที่เกี่ยวกับหนังสือสัญญาระหว่างประเทศว่า เป็นการยกร่างจากความเข้าใจผิดต่อกระบวนการจัดทำสนธิสัญญาที่ต้องเป็นไปตามอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ซึ่งได้แบ่งการแสดงเจตนายินยอมข้อผูกพันตามสนธิสัญญามีทั้งแบบที่ต้องให้สัตยาบรรณโดยรัฐสภาจึงจะสมบูรณ์ กับแบบที่เพียงลงนามก็สมบูรณ์แล้วโดยไม่ต้องให้สัตยาบรรณ แต่มาตรา 190 ร่างบนพื้นฐานของสนธิสัญญาแบบที่ต้องให้สัตยาบรรณอย่างเดียว เนื่องจากความไม่ไว้ใจฝ่ายบริหาร ดังนั้นจึงเกิดคำถามว่า สนธิสัญญาแบบลงนามโดยไม่จำเป็นต้องให้สัตยาบรรณ หรือกรณีที่เป็นภาคีโดยอาศัยกระบวนการภาคยานุวัตรเท่านั้นจะทำอย่างไร นอกจากนี้ยังมีความตกลงระหว่างประเทศแบบที่เป็นข้อตกลงทางการเมือง เช่น ปฏิญญาประชาคมอาเซียน ที่ต้องการประกาศเจตจำนงต่อประชาคมเท่านั้น ไม่ได้ผูกพันทางกฎหมาย ข้อตกลงเหล่านี้ต้องนำเข้าสู่สภาด้วยหรือไม่ หากเข้าข่ายต้องนำเข้าสู่สภาก็จะมีข้อตกลงหลายพันฉบับที่เข้าข่ายนี้ และยังมีการกำหนดกรอบเวลาด้วยว่ารัฐสภาต้องพิจารณาให้เสร็จภายใน 60 วัน ส่วนวรรคที่ 2 ยังระบุถึงกรณีหนังสือสัญญาใดมีการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือ

---

[239] คู ฮาเก็น, แรงงานเกาหลี : วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อตัวทางชนชั้น, กรุงเทพฯ : วิภาษา, 2552.

[240] กมล กมลตระกูล, ฉีกหน้ากากองค์การค้าโลก, กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, 2546.

[241] บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร, คดีตัวอย่างเกี่ยวกับการรับรองสิทธิชุมชนในกฎหมายของต่างประเทศ, ค้นจาก www.midnightuniv.org/

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ซึ่งเป็นการเพิ่มหลักเกณฑ์มากไปกว่ารัฐธรรมนูญ 40 ในลักษณะเหมารวม ครอบคลุมไปอย่างกว้างขวางนอกเหนือจากเรื่องดินแดน และอาจก่อภาระแก่รัฐมากเกินไป ในหลายเรื่องฝ่ายบริหารอาจทำสนธิสัญญาไม่ได้เลย เพราะทำไปแล้วอาจกลัวต้องรับผิดชอบ อย่างนี้ประเทศจะสูญเสียโอกาสทางด้านเศรษฐกิจด้วย (ประชาชน)ต้องมองสองด้านด้วย นอกจากจะไม่ไว้ใจรัฐบาลแล้วยังให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้ร่างสนธิสัญญาเสียเองด้วย เพราะสามารถแปรญัตติเป็นรายมาตราได้ จึงเกรงว่าร่างพ.ร.บ.นี้อาจจะขัดรัฐธรรมนูญ เพราะฝ่ายนิติบัญญัติจะส่งตัวแทนไปเจรจาต่อรองด้วยได้อย่างไร”[242]

นอกจากนี้ยังทำให้เกิดปรากฏการณ์กระแสโลกาภิวัฒน์ กับ การทำลายความหลากหลาย เนื่องจากวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่มากับการค้าเสรีผ่านกิจกรรมโฆษณาประชาสัมพันธ์ซึ่งเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อยึดครองจิตใจผู้บริโภค[243]ตามยุทธศาสตร์การเปลี่ยนคนที่มีรสนิยมหลากหลายตามวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีรสนิยมเชิงเดี่ยวนิยมสินค้าที่บรรษัทผลิตอย่างเดียว อันเป็นแนวทางหลักในการเพิ่มกำไรของบรรษัท นำไปสู่การบริโภคที่มาก ใช้ทรัพยากรมาก แย่งชิงทรัพยากรจากท้องถิ่นมากขึ้นเรื่อยๆ

วัฒนธรรมป็อปทำให้ความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นเลือนหาย โดยเฉพาะแฟชั่นที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว และออกไปอย่างรวดเร็ว การหมุนเวียนแฟชั่นมีความรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งคนที่ขายแฟชั่นเป็นฝ่ายที่ได้ประโยชน์มากที่สุด และผู้ที่วิ่งตามแฟชั่นได้รับผลเสียมากตามมา อีกทั้งวัฒนธรรมต่างๆที่ไหลบ่าเข้ามาได้ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมเลือนหายไป

การสื่อสารผ่านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมถูกควักเอามาใช้หล่อหลอมอารมณ์ความรู้สึกของผู้บริโภคซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนในบางครั้งผู้บริโภคจะจำภาพลักษณ์ของบรรษัทและสินค้าบริการของแต่ละยี่ห้อ ด้วยภาพลักษณ์ที่ปรากฏในโฆษณามากกว่า ข้อมูลที่แท้จริงของสินค้าหรือกระบวนการผลิตสินค้าเหล่านั้น เช่น จำว่าสินค้าของบรรษัทนี้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมองข้ามไปว่าวิธีการผลิตสินค้าชนิดนี้จะต้องใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและก่อมลพิษสูง การทำกิจกรรมทางสังคม ถือเป็นกิจกรรมทางการตลาดชนิดหนึ่ง โดยกิจกรรมเหล่านี้เป็นการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบทางสังคมของบรรษัท ตามหลัก CSR – Corporate Social Responsibility เป็นแนวทางหนึ่งที่ผลักดันให้องค์กรทางธุรกิจจำนวนมากได้ลุกขึ้นมาทำกิจกรรมทางสังคมโดยปันงบจากหมวดการประชาสัมพันธ์และการตลาดมาใช้ เพื่อสร้างกิจกรรมที่สามารถเชื่อม ความสัมพันธ์ กับ ประชาชน ได้ดี โดยเฉพาะในยาม

[242] โครงการ WTO Watch, จากความขัดแย้งเรื่องเอฟทีเอ สู่ ‘ร่าง พ.ร.บ.ว่าด้วยการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ’, ถอดเทปการสัมมนา ณ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 4 กุมภาพันธ์ 2551.

[243] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, CSR พลังอำนาจของ “ภาพลักษณ์” หรือ “มายาคติ” ลวงโลก?, www.prachatai3.info/.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

วิกฤตที่คนต้องการความช่วยเหลือและแบ่งปัน[244] โดยไม่มีใครตั้งข้อสงสัยมากนักว่าอาจเป็นการลวงโลกโดยการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีกลบเกลื่อนการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบรรษัท

สรุปปัญหาและความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

1. อีกนัยหนึ่งย้ายจากรัฐกฎเข้มงวด ไปยังรัฐกฎอ่อน เพื่อคล่อง เพิ่มกำไร
2. ปัญหาที่มักเกิด – สิ่งแวดล้อม แย่งชิงทรัพยากร ทำร้ายประชาชน
3. การคอรัปชั่นข้ามชาติมักเกิดขึ้น บรรษัท-รัฐเล็ก เพื่อผ่อนปรนช่วยเหลือ
4. กฎหมายควบคุมการดำเนินการของบรรษัทเดิม เป็นกฎหมายภายใน
5. ไม่พอเพราะมีลักษณะการกระทำข้ามชาติและการรับผิดระหว่างประเทศ
6. การสร้างประมวลความรับผิดชอบทางสังคมของบรรษัท

ทางออกของภาคประชาชนมักนำไปสู่การชุมนุมประท้วงเพื่อยื่นเสนอให้รัฐบาลพิจารณาเงื่อนไขและขยายแนวร่วมโดยเพิ่มความรับรู้ปัญหาความอยุติธรรมไปในวงกว้างโดยการสร้างกระแสสังคมให้ภาครัฐคำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชน ต้องเผชิญกับการต่อสู้กันโดยฝ่ายรัฐและประชาชน การปล่อยให้เทคโนแครต ฝ่ายบริหาร หรือกลุ่มทุนสร้างกติกาเศรษฐกิจโลกเพียงลำพัง ก็นำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มนั้นๆ โดยการผลักดันนโยบายและกฎหมายทั้งในระดับรัฐและระหว่างประเทศออกมาเอื้อบรรษัท[245]

ดังนั้นการสร้างภาพลักษณ์ทั้งหลายขององค์กรต่างๆ ทั้งบรรษัทเอกชน หรือองค์กรภาครัฐ จึงเป็นการวางแผนอย่างมีนัยยะสำคัญต่อการควบคุมความจริงเพราะประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมคิด และเชื่อบนข้อมูลที่นำเสนอผ่านสื่อรูปแบบต่างๆมากกว่าการมีประสบการณ์ตรงดังนั้นเรื่องราวจำนวนมากที่ประชาชนรับรู้รับฟังผ่านสื่อจึงเป็นเพียงยอดน้ำแข็งที่โผล่พ้นน้ำ แต่ก้อนน้ำแข็งที่เป็นอันตรายนั้นจมอยู่ใต้ผิวน้ำ รอวันให้เรือเข้าชน จึงจะรู้ว่ามีมหันตภัยซ่อนอยู่ใต้ยอดน้ำแข็งนั้น การทำประชาสัมพันธ์แบบสร้างภาพลักษณ์บนพื้นฐานของ CSR จึงอาจเป็นเพียง ภาพมายา ที่สร้าง มายาคติครอบงำคนในสังคมให้หลงเข้าใจว่า บรรษัทมีความรับผิดชอบต่อสังคม[246]อย่างไรก็ดีเราควรผลักดันและตรวจสอบให้บรรษัทมีการดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างครบวงจร มิใช่เพียงขั้นตอนการทำโฆษณาประชาสัมพันธ์

ตามประมวลความรับผิดชอบทางสังคมของบรรษัทข้ามชาติที่จัดทำขึ้นโดย กลุ่มประเทศอุตสาหกรรม(OECD) ได้กำหนดขอบเขตของความรับผิดชอบทางสังคมไว้ใน 3 ประเด็นใหญ่ คือ[247]

---

[244] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, CSR พลังอำนาจของ “ภาพลักษณ์” หรือ “มายาคติ” ลวงโลก?, **www.prachatai3.info/.**.

245 กมล กมลตระกูล, ฉีกหน้ากากองค์การค้าโลก, กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, 2546.

[246] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, CSR พลังอำนาจของ “ภาพลักษณ์” หรือ “มายาคติ” ลวงโลก?, **www.prachatai3.info/.**.

[247] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, CSR พลังอำนาจของ “ภาพลักษณ์” หรือ “มายาคติ” ลวงโลก?, ประชาไท.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

1) การรักษาสิ่งแวดล้อม

2) การคุ้มครองสิทธิแรงงาน

3) การประกันสิทธิมนุษยชน

ดังนั้นองค์กรที่จะสามารถอวดความเป็นบรรษัทที่รับผิดชอบสังคมได้อย่างภาคภูมิจึงต้องมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมสิทธิแรงงาน และเคารพสิทธิมนุษยชน ในทุกกระบวนการทำธุรกิจของบรรษัทตั้งแต่ขั้นตอน การผลิต การกระจาย การแลกเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งกระตุ้นการบริโภคสินค้าหรือบริการของบรรษัท ไม่มีใครจะลุกขึ้นมาทำสิ่งเหล่านี้เองเพราะมีต้อนทุนในการปรับเปลี่ยนสูงมาก จึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะกำกับควบคุม และผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลง สังคมจะรู้ว่าบรรษัทใดมีความรับผิดชอบก็ต่อเมื่อมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ซึ่งเป็นไปได้ยากที่ประชาชนจะลุกขึ้นมาใช้เวลาและทรัพยากรสืบเสาะความจริงเอาเอง จึงเป็นหน้าที่ของรัฐ และสื่อมวลชนที่มีศักยภาพแลหน้าที่โดยตรง

5. บทเรียนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย[248]

สรุปบทเรียนจากกรณีศึกษาสิทธิมนุษยชนไทยทั้ง 8 หัวข้อข้างต้นจะพบว่า ปัญหาสิทธิมนุษยชนยังอยู่ในระดับกลางเสียเป็นส่วนใหญ่ คือ มีการละเมิดสิทธิโดยตรงอย่างเป็นระบบจากอำนาจรัฐ เพราะรวมศูนย์ มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ ทำให้ประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐ ต้องเผชิญกับการต่อสู้กับโครงสร้างอำนาจรัฐเป็นจำนวนมาก แต่การเผชิญหน้าของประชาชนกับบรรษัทเอกชนขนาดใหญ่จนเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยบุคคลที่ 3 (เอกชน) แล้วรัฐเพิกเฉย ละเลย ไม่ใส่ใจก็เพิ่มมากขึ้นในระยะหลังตามการขยายตัวของเศรษฐกิจโลกาภิวัฒน์ที่แผ่ขยายเข้ามาในท้องถิ่นจนเกิดการแย่งชิงทรัพยากรกับชุมชนมากขึ้น

ประวัติศาสตร์ความรุนแรงก็ปรากฏอยู่ในทัศนคติชนชั้นนำ และประชาชนเองก็หวังพึ่งอำนาจของชนชั้นนำในการแก้ปัญหาต่างๆ มีการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรงในเสมอ ไม่ได้ใช้วิธีการทางกฎหมาย และไม่มีการประกันสิทธิ และ เยียวยาสิทธิ ซึ่งอยู่นอกเหนือระบบนิติรัฐ นิติธรรมอยู่ตลอดเวลา

ทางออกของความขัดแย้งมักไม่อยู่ในรูปแบบของนิติธรรม นิติรัฐ กล่าวคือ มีการใช้อำนาจนอกระบบหรือความรุนแรงเข้าระงับเหตุการณ์ และไม่มีกระบวนการรับผิดของผู้ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนฝ่าฝืนกฎหมายแต่ในทางกลับกันก็มีบทบาทในเชิงบวกของการใช้สถาบันอย่างไม่เป็นทางการบ้างเช่นกัน เช่น สถาบันกษัตริย์ในกรณีความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติในบางครั้ง ชุมชน และการประสานงานกับองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

---

[248] เนื้อหาส่วนนี้เป็นการสรุปเนื้อหาและบทวิเคราะห์ต่างๆที่นำเสนอก่อนหน้านี้ที่ข้าพเจ้าได้แสดงหลักฐานและการอ้างอิงไว้ก่อนหน้านี้ ดังนั้นจะไม่มีการอ้างอิงซ้ำ เนื่องจากเกิดจากการเขียนวิเคราะห์จากความคิดที่เกิดจากสังเคราะห์เนื้อหาก่อนหน้านี้จะมีเพียงบางส่วนที่กล่าวถึงเป็นครั้งแรกที่จะมีอ้างอิงใหม่ เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าต่อไปของนักศึกษาและผู้ที่สนใจ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

การแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนบางส่วนได้รับการพัฒนา เช่น กสม. ศาล ภาคประชาชนเติบโตอย่างเห็นได้ชัด มีองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญมากขึ้น

มีตัวตนใหม่ๆเข้ามาในวงจร คือ บุคคลที่สามพวกเอกชน บรรษัทข้ามชาติ สู้กันในเชิงสร้างความคิดมาต่อสู้กัน เช่น ฝ่ายทุนสร้างความคิดที่ว่าการลงทุนทำให้ชีวิตเกิดการพัฒนา เป็นต้น แต่ที่จริงส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมอยู่มาก โดยประชาชนได้รับข้อมูลที่ไม่เพียงพอ

อย่างไรก็ดีปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระดับโลกมากขึ้น ผลกระทบของโลกาภิวัฒน์ ทั้งในเชิงโครงสร้างทางกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และโครงสร้างนโยบายพัฒนาทางเศรษฐกิจแห่งชาติ ได้ทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างชุมชนกับบรรษัทบ่อยครั้งขึ้น โดยบทบาทของรัฐในฐานะคนกลางเป็นที่จับจ้องจากทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาให้อยู่ในกรอบของสันติภาพและไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดต้องเสียสละ หรือเสียสิทธิมากเกินควร

จากบทเรียนที่ได้จากกรณีศึกษาข้างต้น นำมาสู่การวิเคราะห์รวบยอดอุปสรรคและความก้าวหน้าในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย อันได้แก่

5.1 วัฒนธรรมประชาธิปไตย

วัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบไทยๆ นิติธรรม นิติรัฐ เป็นจริงหรือในสังคมไทย วัฒนธรรมการไม่เคารพกฎหมาย ระบบอุปถัมภ์ และการทำตัวเป็นอภิสิทธิ์ชนของผู้มีอำนาจ ธรรมาภิบาลกับการปกครองความรับผิดชอบทางการเมืองต่ำ การสร้างรัฐธรรมนูญของชนชั้นนำ กับ รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน

รัฐธรรมนูญว่าด้วยเรื่องการเมือง มิใช่หลักประกันสิทธิเสรีภาพกฎหมายหลักของสังคมไทย คือ รัฐธรรมนูญ พบว่าร่างและประกาศใช้โดยคนกลุ่มเล็กๆในสังคมไทย แม้จะมีสภาร่างรัฐธรรมนูญ แต่ก็มาจากการแต่งตั้ง ทำให้รัฐธรรมนูญ เป็นการสร้างโดยชนชั้นนำกลุ่มเล็กๆ ซึ่งมาบังคับกับคนกลุ่มใหญ่ๆของประเทศ จึงเป็นกฎหมายที่ตอบสนองต่ออำนาจ สิทธิเสรีภาพของชนชั้นนำ แต่ไม่ได้ตอบสนองกับการประกันสิทธิส่วนใหญ่ในสังคม กลไกเหล่านี้จึงไม่ใช่ที่มาของประชาชนในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพอีกต่อไป

พลเมือง ชนชั้นกลาง เฉื่อย ถูกมอม ถูกสกัดกั้น ไปไม่ถึงฝั่งฝัน ไม่สามารถหาฉันทามติได้ ไม่มีความพยายามหาจุดร่วม เมื่อมีการต่อสู้เวลาฝ่ายไหนชนะก็มุ่งทำลายโครงสร้าง อีกทั้งไม่มีความพยายามจะดึงประชาชนเข้าสู่นโยบายอย่างเดียวกัน ทำให้ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนไปไม่ถึงฝั่งฝัน

รัฐธรรมนูญจึงไม่ตอบปัญหาสิทธิมนุษยชนของคนชายขอบรัฐธรรมนูญที่ได้มามักเป็นรัฐธรรมนูญทางการเมือง แต่ไม่ได้เป็นรัฐธรรมนูญที่ตอบสนองต่อสิทธิมนุษยชนของคนทั้งชาติ โดยเฉพาะคนชายขอบ เช่นแรงงาน เกษตรกร คนต่างด้าว คนไร้สัญชาติ[249] เป็นต้น

[249] สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2553-2554, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2555.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ค่านิยมการเคารพกฎหมาย และนิติรัฐ ปลายทางไม่ได้ปล่อยให้ประชาชนได้กำหนดอนาคตตนเอง หลังจากมีการระงับข้อขัดแย้งกันแล้ว เช่น กรณีตุลามหาปีติ พฤษภาทมิฬ จบด้วยพระราชอำนาจนำทั้งสิ้น กล่าวคือ ประชาชนได้สู้มาจนเกือบถึงที่สุดและจะได้ออกแบบโครงสร้าง แต่กลับเจอการใช้อำนาจนอกกฎหมายตัดหน้าเสียก่อน โดยประชาชนจึงไม่ได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างครบวงจรว่าเรื่องจบแล้วจะเป็นอย่างไร และจะสร้างโครงสร้างใหม่หลังจบไว้อย่างไร

สังคมไทยมีความพิเศษ – การเปลี่ยนแปลงใหญ่ไม่ได้เกิดจากประชาชน วัฒนธรรมการไม่เคารพกฎหมาย นำไปสู่ ไม่เกิดนิติรัฐ การรัฐประหารจึงไม่เป็นนิติรัฐโดยสภาพ

ระบบอุปถัมภ์ และการสร้างอภิสิทธิ์ชน การเมืองเรื่องเลือกตั้ง- สัมปทานอำนาจการปกครอง ตัวแทนไม่เป็นตัวแทนของประชาชน ตัวแทนทำตามเจ้าของพรรค แต่ไม่ได้ทำตามประชาชนผู้ที่เลือกเข้าไป จึงไม่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของตัวแทนเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้

เจ้าพ่อ เจ้าเมือง เจ้าพ่อ คือ คนที่มีอิทธิพลแต่ไม่มีฐานของอำนาจรัฐมารองรับ เจ้าเมือง คือ คนที่มีอำนาจโดยมีฐานทางการเมืองมารองรับ ซึ่งมักเต็มไปด้วยการใช้ความรุนแรงของผู้มีอิทธิพล แม้แต่เจ้าพนักงานของรัฐ ไม่สามารถจัดการกับผู้มีอิทธิพลเหล่านี้ได้ อีกทั้งยังมีอีกส่วนที่มีการเข้าหาเจ้าพ่อเจ้าเมืองอีกด้วย ทั้งที่ๆทุกรัฐบาลก็มีความพยายามจะแก้ปัญหาเจ้าพ่อโดยการปราบปรามผู้มีอิทธิพล

ประชาชนไม่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงประเทศ แม้เสียเลือดเนื้อเป็นการเสียเลือดเนื้อที่ไม่ได้เป็นการเสียเลือดเนื้อเพื่อการกลับมาสู่อำนาจของประชาชน เป็นเพียงเสียเลือดเนื้อเพื่อให้ชนะหรือแพ้ไปเท่านั้น ไม่ได้มาร่วมกำหนดอนาคตของประชาชนเองด้วย ความอ่อนแอของพลเมือง รอฟ้า รออำนาจ เข้ามาแก้ปัญหาให้ตนเพราะเสียเลือดเพื่อชนะ ไม่ใช่เสียเลือดเพื่อดึงอำนาจกลับคืนมา

การปกครองจึงไม่ตอบสนองต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชน ใครเป็นผู้มีอำนาจ ก็มักจะออกกฎหมายเพื่อตอบสนองแต่ชนชั้นตนเอง โดยเฉพาะคนชายขอบ กลับถูกนโยบายของรัฐบาล พยายามผลักดัน กีดกันบุคคลเหล่านี้ออกไป

นิติรัฐไทยเชื่อมโยงกับอภิรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ3ฉบับ-รัฐสภานิยม อำนาจนิยม รัฐสภากึ่งอำมาตยาธิปไตย การประกันสิทธิเป็นไปตามยุคสมัยธรรมนูญของรัฐธรรมนูญไทย รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดฉบับชั่วคราว สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ ความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ จารีตประเพณีในการฉีกและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญยิ่งเขียนยิ่งยาว (ประเด็นสำคัญพร่าเลือน) จึงไม่มีความชัดเจนว่าจะเอาหลักอะไรเป็นสำคัญ รธน.ชั่วคราวเป็นของชนชั้นนำ รธน.ถาวรดูเหมือนเป็นของประชาชน[250]

[250] สมชาย ปรีชาศิลปกุล, อภิรัฐธรรมนูญไทย, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สถาบันปรีดี พนมยงค์, 24 มิถุนายน 2550.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

รัฐธรรมนูญไทยอดีต ปัจจุบัน อนาคต อยู่ภายใต้อภิรัฐธรรมนูญไทย แม้จะเขียนเนื้อหาอย่างไรไม่สำคัญ รัฐธรรมนูญจะมีอำนาจหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่า อยู่ในภาวะใดมากกว่า ถ้าอยู่ในภาวะที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูง รัฐธรรมนูญก็เอื้อต่อการประกันสิทธิเสรีภาพ เป็นต้น

5.2 ค่านิยมการเคารพกฎหมาย และนิติรัฐ

ค่านิยมการเคารพกฎหมาย และนิติรัฐ ในสังคมที่เป็นประชาธิปไตยที่ปัจเจกมีเสรีภาพในการกำหนดอนาคตตนเอง แต่เสรีภาพนั้นถูกจำกัดโดยประชาชนแต่ละคนได้มอบอำนาจให้กับรัฐที่จะวางกรอบในการกำหนดเสรีภาพของประชาชนเพื่อให้สังคมอยู่ได้ แต่การที่รัฐมีอำนาจมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับว่ากฎหมายได้ให้อำนาจกระทำได้แค่ไหน อย่างไร กฎหมายจึงมีความสำคัญมากในสังคมประชาธิปไตยที่จะประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเมื่อไหร่มีการใช้อำนาจเกินกรอบที่วางไว้ก็ต้องยกเลิกเพิกถอนเสีย และหากว่าเป็นการสร้างความเสียหายให้กับประชาชน ต้องมีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ในความเป็นจริงในสังคมกลับไม่เป็นเช่นนั้น ซึ่งหลายๆกรณี ผู้ที่มีอำนาจได้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ เช่น อำนาจทางการเมือง อำนาจผ่านทางข้าราชการเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นว่า นิติรัฐไม่มีอยู่จริงในความคิดของผู้มีอำนาจ จึงไม่มีการควบคุมตัวเองในการใช้อำนาจตามอำเภอใจ จึงมีลักษณะละเมิดหลักนิติธรรมอยู่บ่อยครั้ง นำมาซึ่งวัฒนธรรมการไม่เคารพกฎหมาย[251] เช่น การใช้อำนาจรัฐประหารฉีกรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

โดยสะท้อนให้เห็นว่า หากผลประโยชน์ที่ตนมีขัดกับกฎหมาย จะพบว่ากฎหมายจะเป็นสิ่งแรกที่ถูกทำลายลงก่อน อำนาจที่มีไม่ได้จำกัดไว้ตามกฎหมาย แต่กลับใช้อำนาจทางกายภาพทำลายโครงสร้างของสังคม หรือ กฎหมายลง หรือ การยอมรับอำนาจทากายภาพนอกโครงสร้างของกฎหมาย เข้ามาเป็นอำนาจในโครงสร้าง เช่น การฉีกรัฐธรรมนูญ และออกรัฐธรรมนูญใหม่โดยให้ลงพระปรมาภิไธย เท่ากับเป็นการใช้อำนาจเชิงวัฒนธรรมมารองรับอำนาจเชิงกายภาพ เพื่อสร้างโครงสร้างอำนาจใหม่ที่เหมือนจะชอบด้วยกฎหมาย โดยศาลรับรองอำนาจคณะรัฐประหารโดยการไม่ยกเลิกกฎหมายที่นักกฎหมายบางส่วนอ้างว่าสมบูรณ์เนื่องจากมีพระปรมาภิไธยแล้ว ซึ่งในความเป็นจริงแล้วพระมหากษัตริย์อาจจะไม่มีทางเลือกอื่นแล้วก็เป็นได้ เป็นต้น และมีปฏิกิริยาจากประชาชนที่ถูกบังคับให้อยู่ภายใต้กฎหมาย ก็ไม่เชื่อว่าต้องทำตามกฎหมาย เพราะในเมื่อผู้มีอำนาจยังไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเลย การไม่เคารพกฎหมายก็สะท้อนให้เห็นถึงการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนคนอื่นๆภายนอกด้วย[252]

---

[251] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ทำไมคนไทยไม่เคารพกฎหมาย, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

[252] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ทำไมคนไทยไม่เคารพกฎหมาย, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ความรุนแรงในสังคม อำนาจนิยม ความมั่นคง คนชายขอบไม่รู้กฎหมาย หวาดกลัว ไม่กล้าที่จะยืนยันสิทธิ คือ ไม่รู้ว่าตนเองมีสิทธิใดตามกฎหมาย เพราะ อีกฝ่ายเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งกุมกฎหมายอยู่ หรืออีกฝ่ายมีเส้นสายกับนักการเมือง[253] การไม่สู้น่าจะเป็นทางออกที่ดีในความคิดคนชายขอบเสียส่วนใหญ่ เพราะไม่กล้าที่จะยืนยันสิทธิที่มีอยู่

การให้ความช่วยเหลือและความรู้ทางกฎหมายยังไม่เพียงพอ ในทางปฏิบัติมีน้อยมากถึงการเผยแพร่และสร้างความเข้าใจทางด้านกฎหมายแก่คนชายขอบ

เบ้าหลอมเจ้าพนักงานของรัฐ กับ ทัศนคติแบบอำนาจนิยม ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐผ่านกระบวนการ SOTUS โดยปราศจากการให้เหตุผลโต้แย้งของผู้ใช้อำนาจที่เหนือกว่า เมื่อใช้วิธีการดังกล่าวแล้ว ก็จะมีการทำซ้ำ หรือเผยแพร่วัฒนธรรมดังกล่าวอีก

การใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าพนักงาน และคดีไม่ถึงอัยการ ศาล หรือถึงศาล แต่ศาลซึ่งอ่านแต่หนังสือ แต่ไม่เข้าใจกระบวนการความเป็นไปในสังคมจริงๆ อาจไม่เข้าใจถึงความสลับซ้อนของปัญหาก็ได้

ระบบอุปถัมภ์ การคอร์รัปชั่น การไม่เคารพกฎหมายของผู้มีอำนาจ เกิดปัญหาจากการใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ต่างๆ

นโยบายความมั่นคงของรัฐ – พรบ.ความมั่นคง พรก.สถานการณ์ฉุกเฉิน กฎอัยการศึก ที่เข้ามาจำกัดสิทธิของบุคคลทั่วไปแม้ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์

การกำหนดวิธีการลงโทษที่รุนแรง และปราศจากหลักทางอาชญวิทยา ทัณฑวิทยา และสังคมวิทยา ซึ่งทำให้สังคมนิยมความรุนแรงแทนที่จะหาวิธีออกจากปัญหาอย่างสร้างสรรค์

ดังนั้นควรใช้มาตรการที่เหมาะสมโดยพิจารณาจากหลักต่างๆข้างต้น เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับทางเลือกในการลงโทษอย่างเหมาะสม เช่น การที่บุคคลวิกลจริตกระทำความผิด การแจ้งความร้องทุกข์ หรือ ดำเนินการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดอาจไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดแก่สังคมก็ได้ เป็นต้น ดังนั้นควรคำนึงถึงสังคมวิทยา และหลักอื่นๆร่วมด้วย เพื่อให้เกิดการเยียวยาที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุด

5.3 ความรุนแรงในสังคม กับ กระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง

ความรุนแรงในสังคม อำนาจนิยม ความมั่นคง การจัดการปัญหา เมื่อไม่เชื่อ ไม่เคารพกฎหมาย การใช้อำนาจทางกายภาพ ความรุนแรงมาแก้ปัญหาจึงมีมากขึ้น และไม่มองเชิงหลักการว่าสิ่งใดทำได้หรือ ทำไม่ได้ ไม่มีสิ่งตรวจสอบอำนาจ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น การเข้าหาผู้มีอำนาจเพื่อวิ่งเต้นคดีก็ย่อมทำให้กระบวนการของกฎหมายเสื่อมถอยลงไป หรือ กระบวนการยุติธรรมไม่เป็นไปอย่างที่ควรจะเป็น เป็นสังคมที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย แต่อยู่บนเส้นสายของผู้มีอำนาจว่าเส้นใครใหญ่กว่า จึงเป็นการทำ

[253] สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2551-2552, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2553.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้รับการเลือกปฏิบัติ เช่น ดองคดี หรือ เร่งคดีได้ ได้รับสิทธิในการประกันตัว แต่ถ้าเป็นคนไม่มีอำนาจ ไม่ได้รับสิทธิในการประกันตัว[254] เป็นต้น ซึ่งเป็นการเลือกปฏิบัติโดยให้เหตุผลไม่ได้

กระบวนการแก้ไขความขัดแย้งที่ไม่ยึดกฎหมายและสิทธิมนุษยชน เนื่องจากความขัดแย้งของไทยมีความพยายามใช้ช่องทางทางกฎหมายมากขึ้น แต่กว่ากระบวนการในแต่ละคดีจะเสร็จใช้เวลานาน ซึ่งหากเร่งกระบวนการให้เร็วขึ้น ก็อาจไม่ได้รับความเป็นธรรมที่เที่ยงตรง หรืออาจมีความผิดพลาดขึ้นได้ ดังนั้นการที่คนฝากความหวังไว้กับกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด จึงมีคดีจำนวนมากติดค้างอยู่ในศาล โดยที่ไม่ได้มีการคิดกระบวนการทางสังคมในการแก้ไขปัญหาใหม่ๆ จึงแก้ปัญหาไม่ได้ อีกทั้งยังปรากฏการจับแพะเข้าสู่กระบวนการ[255] รวมถึงเบ้าหลอมเจ้าพนักงานของรัฐ และการสร้างทัศนคติที่ไม่ดี

คนชายขอบไม่รู้กฎหมาย หวาดกลัว ไม่กล้าที่จะยืนยันสิทธิการให้ความช่วยเหลือและความรู้ทางกฎหมายยังไม่เพียงพอ ขาดการสนับสนุนการระงับข้อพิพาทนอกศาลสอดคล้องกับวิถีจารีตวัฒนธรรม ยังขาดการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการลงโทษ ชดเชยแก่สังคม และกระบวนการเฝ้าระวังความขัดแย้ง[256] โดยสังคม และกระบวนการราชทัณฑ์ต้องมุ่งไปสู่การฟื้นฟูนักโทษให้กลับคืนสู่สังคม ลดการเพิ่มโทษ ใช้กระบวนการแก้ไขนอกคุกให้มาก

ระบบการศึกษา ภูมิปัญญาไทยที่ถูกทิ้งขว้าง ประชาธิปไตยหมู่บ้านที่เคยมีหายไป – วิถีการผลิตเปลี่ยนวัฒนธรรมปัจเจกนิยมแบบไม่สนใจชุมชนแพร่กระจายการศึกษาแบบเน้นท่องจำ ทำข้อสอบ ปรนัย การถูกทำให้อ่อนแอของนักศึกษาจากภาครัฐวิธีระงับข้อพิพาทแบบชุมชนถูกกระบวนการยุติธรรมของรัฐเข้าแทน การศึกษากับปราชญ์ในชุมชนลดน้อยเพิ่งกลับมาเริ่มต้นใหม่ในช่วงหลังขาดการเชื่อมโยงระหว่างวิถีท้องถิ่น กับระบบกฎหมายหลักถูกรัฐทำลาย เช่น การจัดสรรทรัพยากร ชุมชนขัดแย้งกับอุตสาหกรรม[257]

การเริ่มต้นสิทธิมนุษยชนบางส่วน ต้องสานต่อ ได้แก่

- การเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของไทย นั่นคือ มีการเชื่อมโยงสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเข้าสู่ระบบกฎหมายไทย หรือ กระบวนการยุติธรรมไทย หรือ กระบวนการ

---

[254] สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2547-2550, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2551.

[255] สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2553-2554, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2555.

[256] คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ, รายงานการค้นหาความจริงเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองและข้อเสนอเพื่อการปรองดองฉบับสมบูรณ์, กรุงเทพฯ: สำนักงาน คอป., 2555.

[257] สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2544-2546, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2547.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ปกครองของไทยมากขึ้น เช่น เข้าร่วมอนุสัญญาต่างๆ มีการนำกฎหมายไทยมาผูกโยงกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

- การรับเอาสิทธิมนุษยชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับระบบกฎหมายภายใน เช่น การนำเข้าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาอยู่ในหมวดสิทธิเสรีภาพของรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

- รัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ออกมามักเพิ่มเติมหลักประกันสิทธิมนุษยชน มีการคำนึงถึงการบังคับสิทธิมนุษยชนให้ได้จริงในกระบวนการทางกฎหมาย เช่น ระบุว่าการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถอ้างได้ในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น มีการคำนึงถึงการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนในความเป็นจริง ในชั้นศาล การมีองค์กรตรวจตราสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน/ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มีการสร้างกลไกตรวจตราการละเมิดสิทธิมากขึ้น เช่นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และให้มีการทำงานเหล่านี้เองได้มากขึ้นด้วย เช่น ให้ฟ้องแทนประชาชนได้ ให้ประชาชนร้องทุกข์ได้ เป็นต้น

- ค่านิยมเรื่องการเคารพเสียงส่วนน้อยได้รับการยอมรับมากขึ้น เสียงของชุมชน เสียงของท้องถิ่น เสียงของกลุ่มผู้ชุมนุม เป็นต้น

- ประชาธิปไตยทางตรง – ประชาพิจารณ์ ถูกนำมาใช้มากขึ้น ประชาพิจารณ์ในสังคมไทยจะมีปัญหาตรงที่ หากประชาชนไม่เอา แต่รัฐบอกว่าเอา ยังไม่มีบรรทัดฐานออกมาอย่างชัดเจนว่าจะให้มีผลอย่างไร รัฐจึงดำเนินการต่อไป

- ประชาธิปไตยภาคประชาชนเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ปรากฏการณ์เคลื่อนไหวการชุมนุมแบบพลังมวลชน

5.4 ระบบการศึกษา และภูมิปัญญาไทย

จากเรื่องเล่าข้างต้นสามารถสรุป**ลักษณะของนักกฎหมายที่ไม่พึงประสงค์**ต่อการผลักดันนโยบายสาธารณะ ดังต่อไปนี้[258]

1. นิติศาสตร์อนุรักษ์นิยม กล่าวคือ สิ่งที่เป็นกรอบสูงสุดในการวินิจฉัยเรื่องราวต่างๆของนักกฎหมาย ก็คือ กรอบธรรมเนียมปฏิบัติทางกฎหมาย ดังคำโต้แย้งในเรื่องเล่าที่ว่า “ถ้าจะจัดเก็บภาษีต้องระบุมาแน่ชัดเลยว่าจะเก็บในช่วงอัตราเท่าใด” ถ้านโยบายสาธารณะใดมีวิธีการแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ๆที่ขัดหรือแย้งกับธรรมเนียมปฏิบัติทางกฎหมายเดิม นวัตกรรมดังกล่าวอาจจะนำมาใช้ไม่ได้ในระบบกฎหมายไทย

[258] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, นักกฎหมาย กับ การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ, ประชาไทออนไลน์, www.prachatai3.info/.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

2. รู้ไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ไม่เข้าใจศาสตร์อื่น กล่าวคือ มีโลกทัศน์แบบหนึ่งบวกหนึ่งเป็นสอง สองบวกสองเป็นสี่ ถ้ามีกฎหมายกำหนดให้เป็นอย่างนั้น ความเปลี่ยนแปลงใดที่ยังมิได้บัญญัติเป็นกฎหมายก็ไม่อาจถือได้ว่าเป็นจริง ยิ่งถ้าค้านกับความเชื่อเก่าๆที่ได้ร่ำเรียนมายิ่งไม่ยอมรับ ดังคำกล่าวในเรื่องที่ว่า “การที่เราจะไปจัดเก็บภาษีเพิ่มเติมเอาจากผู้ประกอบการนอกเหนือไปจากภาษีรายได้นิติบุคคลประจำปีหรือค่าธรรมเนียมประกอบการอื่นใดจะไม่เป็นผลดีต่อบรรยากาศการลงทุนและการพัฒนาประเทศ” หมายความว่าถ้าเราจะจัดเก็บภาษีอื่นใดเราอาจจะต้องเอาวิธีการทางภาษีที่มีอยู่เดิมมาปรับใช้ หรือไม่ก็ต้องอ้างว่าประเทศอื่นเขาก็มีกฎหมายแบบนี้แล้ว มิใช่การใช้ศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆมาอธิบายให้นักกฎหมายเข้าใจ

3. ตีความกฎหมายแบบทึกทักคาดเดา ใช้ตรรกะแบบจินตนาการผลของกฎหมายเอาเอง กล่าวคือ นักกฎหมายมักจะใช้วิธีการให้เหตุผลหรือคิดตีความกฎหมายว่า ถ้าบทบัญญัติเขียนอย่างนี้ “น่าจะ” มีผลในการบังคับใช้อย่างไร ใครน่าจะได้รับผลร้ายจากกฎหมายนี้ โดยอาจไม่ได้มองไกลไปทั้งระบบว่ามีใครที่กฎหมายไม่ได้พูดถึงโดยตรงแต่อาจได้รับผลกระทบทางอ้อมในระยะยาวดังข้อโต้แย้งในเรื่องที่ว่า “คนที่เข้ามาทำมาหากินอย่างสุจริตพาลจะเสียกำลังใจและท้อถอยหากมารีดภาษีมลพิษอันเป็นการเพิ่มภาระต้นทุนประกอบการให้กับเขาอีก” ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่านักกฎหมายผู้นั้นมองไม่เห็นถึงการผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากผลักภาระมลพิษไปยังประชาชนโดยที่ตนไม่ถูกลงโทษหรือจัดเก็บภาษีมาเพื่อเยียวยาความเสียหายให้กับประชาชน

จากลักษณะข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ระบบราชการ และต่อมาในระยะหลัง “ทุนนิยม คือ เหตุผลหลักในการผลิตแรงงานผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายออกมาสู่ตลาดแรงงาน นักกฎหมายจึงมีหน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนกลไกตลาดแบบทุนนิยม โดยเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ใช้กฎหมายเอกชนทางเศรษฐกิจ และมหาชนทางเศรษฐกิจ ที่มีระบบตลาดและเสรีภาพในทางเศรษฐกิจเป็นหัวใจหลัก

แม้ไทยมิได้เป็นอาณานิคม? แต่อิทธิพลของระบบกฎหมาย และเนื้อหาของกฎหมายแบบตะวันตกมีอย่างเข้มข้น เนื่องจากเป็นต้นทางของระบบทุนนิยมโลกาภิวัฒน์จึงกลายเป็นต้นแบบหลักในการร่างกฎหมาย สร้างกระบวนการต่างๆตามมา เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อทางเศรษฐกิจและสร้างตลาดที่มีกติกาสอดคล้องกันไปทั้งระบบ

ความเป็นธรรม เป็นประเด็นหลักของการพูดถึงการประกันสิทธิของบุคคลอย่างเสมอภาคในระบบเศรษฐกิจ แต่ความเป็นธรรม เป็นนามธรรมที่ต้องแปลงให้เกิดรูปธรรม บังคับใช้จริง และประกันสิทธิได้

กฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจสร้างขึ้นมาเพื่อกิจกรรมระดับเศรษฐกิจมหภาค เพื่อกำกับผู้เล่นทางเศรษฐกิจมิให้ทำลายตลาด บิดเบือนกลไกการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นธรรม เป็นเครื่องมือผลักดันให้กงล้อแห่งการแข่งขันอย่างเป็นธรรมยังหมุนไป ส่วนกฎหมายเอกชนทางเศรษฐกิจจะใช้ในระดับเศรษฐกิจ

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

จุลภาค เพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและนิติบุคคลมิให้เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ก็เป็นเครื่องมือรักษาที่ยืนในระบบเศรษฐกิจมิให้บุคคลถูกเบียดขับออกไป

ถ้าพินิจจากตำราและงานวิจัยของอาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศ จะเห็นทิศทางของการนำหลักศาสตร์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มาเชื่อมโยงอธิบายเหตุผลของกฎหมาย และแนวทางที่สอดคล้องกับสภาวการณ์ของสังคมแห่งยุคสมัย โดยที่มีพื้นฐานความคิดประการหนึ่ง คือ กฎหมายต้องปรับตามหรือออกแบบให้ส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการรักษาสิทธิธรรมให้แก่ประชาชน หากสำรวจประวัติความเป็นมาของอาจารย์และนักวิจัยที่โรงเรียนสอนกฎหมายคัดเลือกเข้ามาจะยิ่งเห็นประวัติการศึกษาและทำงานแบบเชื่อมโยงกับศาสตร์อื่นมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นทิศทางหลักในการคัดเลือกบุคลากร ผลักดันดันงานวิจัย ตำรา หรือการออกแบบหลักสูตร ยิ่งไปกว่านั้น บุคคลที่สำเร็จการศึกษาก็ย่อมกลายเป็นผู้ขยายฐานความรู้ทางกฎหมายที่เชื่อมโยงกับศาสตร์อื่นไปสู่สถาบันอื่นๆ ที่บุคลากรเหล่านั้นสำเร็จการศึกษาไป กลายเป็นการปักธงนำให้กับสถาบันเหล่านั้นเหนือสถาบันอื่น

อย่างไรก็ดี อาจมีข้อท้วงติงว่าเหตุใดจึงมองข้ามการผลิตนักศึกษากฎมหายออกไปทำงานภาคปฏิบัติ เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ หรือที่ปรึกษา ซึ่งอาจต้องเน้นตัวบทและขั้นตอนทางกฎหมายที่เป็นอยู่ โรงเรียนกฎหมายชั้นนำก็อาจคิดถึงการสร้างความสามารถในการชี้นำและกำหนดทิศทางสังคม หรือแม้กระทั่งวิชาชีพ มากกว่าการผลิตคนไปรับใช้องค์กรกฎหมาย หรือเป็นเพียงสถาบันที่เดินตามสิ่งที่องค์กรวิชาชีพกำหนด”[259]

“เมื่อลองสำรวจความสามารถในการแข่งขันของ มหาวิทยาลัยไทย (ผู้เขียนทำงานสังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 5 ปี และเคยศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 8 ปี) จะพบว่า ข้อเด่น/ด้อย ดังนี้

จุดเด่น

- สถานที่ บรรยากาศ สภาพแวดล้อม น่าอยู่กว่าโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในต่างจังหวัด
- ค่าครองชีพและค่าเล่าเรียนถูกกว่า รวมถึงงบประมาณในการลงพื้นที่วิจัยต่างๆก็ไม่แพงนัก
- ประเด็นที่สำคัญมากสำหรับสายสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์ คือ มีสนามจริงให้เลือกทำวิจัยหลากหลายประเด็นมาก ทั้ง ชนบท/เมือง, เกษตร/อุตสาหกรรม, ภาวะเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจสังคม การเมืองและวัฒนธรรม รวมไปถึงผลกระทบจากเทคโนโลยีและโลกาภิวัฒน์ ชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ท้องถิ่น เพสภาวะ ฯลฯ

จุดอ่อน

- นักวิชาการภาระงานสอนเยอะมาก เนื่องจากการพึ่งพิงหลักสูตรการสอนในการหารายได้มากกว่าการทำวิจัย(ประเทศไทยมีอัตราส่วนการวิจัยพัฒนาต่อGDPต่ำมาก)

---

[259] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, โรงเรียนสอนกฎหมายชายขอบทุนนิยมโลก, สามารถเข้าดูได้ที่ เว็บไซต์เครือข่ายนักสิทธิมนุษยชน และ www.prachatai3.info/

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- ผลิตผลงานวิชาการน้อยและไม่มีแรงจูงใจในการผลิตผลงานหนังสือ (ภาษีหนังสือ และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรที่สูงมากทำให้คนส่วนใหญ่ซื้อหนังสือไม่ได้)
- นักวิชาการ(อาจารย์ และนักวิจัย) มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับตำแหน่งบริหารจัดการอำนวยการ
- การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ ข้อมูล และการเจาะกลุ่มลูกค้าทางตรง(ในอนาคตอันใกล้นักศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียน)ยังไม่มีประสิทธิผล เนื่องจากยังติดกับดักไปอิงกับระบบภาษาอังกฤษทั้งที่ควรจะเฉพาะเจาะจงไปที่วัฒนธรรมของกลุ่มที่ต้องการจะปฏิสัมพันธ์โดยตรง ซึ่งจะทำให้ก้าวข้ามอุปสรรคภาษาอังกฤษไปได้ เพราะถ้าใครได้ภาษาอังกฤษจริงๆ คงไปเรียนในโลกภาษาอังกฤษ ไม่มุ่งมาเรียนในมหาวิทยาลัยชายขอบทุนนิยมอย่างไทยอยู่แล้ว” [260]

6. **ลู่ทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน**

หลังจากสรุปบทเรียนที่ชี้ให้เห็นอุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงระหว่างประเทศด้วย โดยเนื้อหาในหัวข้อนี้จะเป็นการชี้ลู่ทางในการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยให้เบ่งบานและอยู่คงทนนานยิ่งขึ้น

6.1 การปรับปรุงระบบกฎหมาย การบังคับใช้สิทธิในชั้นศาล และการบังคับใช้กฎหมาย

• การแยกสิทธิพลเมือง กับ สิทธิมนุษยชน ออกจากกันโดยชัดเจน โดยแยกเพื่อลดปัญหาการตีความว่าสิทธิใดเป็นของคนต่างด้าว คนไร้สัญชาติ หรือ สิทธิใดจำกัดเฉพาะแต่พลเมืองไทย เพื่อลดปัญหาการตีความหมวดสามให้คลุมคนต่างด้าว

• อาจมีการทำข้อสงวนกันสิทธิพลเมืองไว้อย่างชัดแจ้ง

• การเพิ่มสิทธิบางประการ การขอลี้ภัย การขอสัญชาติ เพราะประเทศไทยยังไม่เป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัย แต่ประเทศไทยสามารถปฏิเสธการดูแลผู้ลี้ภัยอย่างสิ้นเชิงไม่ได้ เพราะ มีกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศควบคุม ให้การดูแลผู้ลี้ภัยต้องอยู่ในมาตรฐานขั้นต่ำ คือ ต้องไม่ทำให้ตาย หรือ ผลักดันผู้ลี้ภัยกลับไปยังพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการประหัตประหาร

• ทำให้แนวนโยบายแห่งรัฐกลายเป็นหน้าที่ของรัฐเพื่อจะได้มีรัฐสวัสดิการ รัฐต้องหาวิธีหาเงินเพื่อจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางภาษี เพราะถ้าไม่เปลี่ยนโครงสร้าง ทุกอย่างก็จะล่ม เพื่อให้ได้การประกันสิทธิในปัจจัย 4

• การลดผลกระทบจากการทำสนธิสัญญาที่ชัด และเปิดโอกาสให้รัฐบาล รัฐสภาทำงานได้คล่องตัวขึ้น เพราะการมาขอความเห็นชอบจากรัฐสภาทุกเรื่อง จึงมีความล่าช้า และไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบ การของความเห็นชอบเป็นเพียงแต่พิธีกรรม

---

[260] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, มองการบริหารการศึกษาและเศรษฐกิจบริการสหราชอาณาจักร แล้วปรับยุทธศาสตร์ไทย, โพสต์ทูเดย์, 22 กรกฎาคม 2556. และสามารถอ่านออนไลน์ได้ทาง www.prachatai3.info/

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

• กระบวนการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ร้องเรียนต่างๆ ควรดูในทางปฏิบัติ เช่น ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เข้าชื่อ 20,000ชื่อ เสนอกฎหมายระดับ พ.ร.บ. 10,000 ชื่อ แก้รัฐธรรมนูญ 50,000 ชื่อ แต่ในทาบปฏิบัติแม้เพียง 10,000 ชื่อนั้นยังยาก เพราะ ต้องมีทั้งสำเนาบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน คือมักไม่ได้สำเนาในทันที อีกทั้งเรื่องหากเข้าสู่สภา ก็ต้องผ่านกระบวนการอีก 3 วาระ คือ วาระรับหลักการหรือไม่รับ วาระแปรญัตติ และให้คณะกรรมการกฤษฎีกาแก้อีกที ซึ่งมีขั้นตอนมากมายในทางปฏิบัติ และมีความยากอยู่มาก และวาระลงมติ

6.2 การเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงกลไกเยียวยาสิทธิ

“การปรับปรุงกลไกและบทบัญญัติกฎหมายให้มีความชัดเจน แน่นอน มั่นคง เพื่อผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย โดยเนื้อหาสาระของการกระทำใดที่จะเป็นความผิดจะต้องมีการระบุและอธิบายไว้อย่างชัดเจนล่วงหน้า เพื่อหวังว่าคนที่กำลังชั่งใจว่าจะทำดีหรือไม่จะได้ใช้เป็นต้นทุนประกอบการตัดสินใจและงดเว้นการกระทำผิดเสียอย่างไรก็ดีสิ่งที่สำคัญกว่า คือ กระบวนการที่จะพิสูจน์ว่าบุคคลได้กระทำการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าเป็นความผิดหรือไม่ หากจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีหรือผู้เชี่ยวชาญ ก็ควรลงทุนเพราะข้อเท็จจริงเป็นที่มาของความยุติธรรมในขั้นพื้นฐาน

หากต้องการรักษาสันติภาพไว้ในสังคมไทยที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งที่แหลมคมขึ้นเรื่อง การตีความและใช้กฎหมายบนพื้นฐานของเหตุผลที่รองรับด้วยกฎหมายที่ประกันสิทธิเสรีภาพเป็นที่ตั้ง ย่อมเป็นหนทางที่ “ต้องเลือก” อย่างถึงที่สุด เนื่องด้วยกฎหมายลำดับรองและการบังคับใช้กฎหมายเหล่านั้นภายใต้บริบทของรัฐไทยที่มีปัญหาเรื่องอำนาจนิยมจะมีผลต่อการลิดรอนสิทธิของประชาชนไม่ฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่งเสมอ แล้วแต่ว่าตอนนั้นอำนาจรัฐอยู่กับใคร ดังนั้นการยึดมั่น “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” จึงมีความสำคัญต่อทุกคนที่อาจจะตกเป็นฝ่ายตรงข้ามรัฐเมื่อไหร่ก็ได้

สร้างกระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านที่มีการปรับตัว ไม่ดำเนินไปอย่างชาชินต่อความรู้สึกเจ็บปวด ทรมาน ไม่ยุติธรรม ของเหยื่ออธรรม ซึ่งสั่งสมขึ้นเป็นความคลั่งแค้นห้ามกงล้อแห่งความรุนแรงย่อมหมุนไปบนเงื่อนไขที่ทำให้สังคมก้าวเดินไปสู่ภาวะ “ไร้ความรู้สึกต่อเพื่อนมนุษย์”

ก่อนจะถึงจุดแตกหักทางความคิดและกระบวนการผลักดันให้เกิดความตระหนักต่อ“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” และ “มนุษยธรรม” ต่อผู้ที่เห็นต่าง เพราะท่ามกลางความขัดแย้งที่กำลังคุกรุ่น และพร้อมที่จะระเบิดขึ้นนั้น คนที่มีความกลัวย่อมเกิดความหวากระแวงและพร้อมที่จะใช้ความรุนแรงเข้าประหัตประหารฝ่ายตรงข้ามในในอีกไม่ช้า”[261]

[261] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, กระบวนการยุติธรรมที่ไร้ความรู้สึก, มติชนรายวัน 18 มกราคม 2555.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

• ระบุในรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายแม่บทอย่างชัดแจ้งว่ารับรองสิทธิใดบ้าง และเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนอ้างสิทธิโดยตรงในชั้นศาล โดยมีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ดีมากขึ้น มีลักษณะกระจายอำนาจไปให้ทั่วถึงและประชาชนเข้าถึงได้ง่ายขึ้น[262]

• การจัดทรัพยากรต่างแก่องค์กรตรวจตราการใช้อำนาจรัฐให้มากขึ้น โดยเพิ่มการให้คำปรึกษาด้านกฎหมายฟรี และกิจกรรมที่ทำให้ประชาชนรู้และสามรถใช้สิทธิทางกฎหมายได้มากขึ้น[263]

6.3 วัฒนธรรมประชาธิปไตย และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

การส่งเสริมเสรีภาพทางวิชาการ เลิกยึดหนังสือ ไล่ปิดเว็บไซต์ หรือฟ้องหมิ่นประมาทฯทั้งหลาย เพื่อประกันให้มีข้อมูลมากพอสำหรับประชาชนใช้แลกเปลี่ยนกันซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะสื่อต่างๆกลับเป็นของรัฐ และทหาร ไม่มีข่าวสารจากช่องของสาธารณะจริงๆ ข้อมูลในเว็บไซต์ต่างๆมักจะนำเสนอในเชิงสุดโต่ง ไม่เหมือนข้อมูลที่ออกจากสื่อโทรทัศน์ต่างๆ เมื่อข้อมูลมีความสุดโต่งมากๆ ก็มีความพยายามปิดเว็บซึ่งเว็บที่เปิดอยู่ก็เป็นเว็บจากสื่อรัฐบาล ดังนั้นเมื่อมีการปิดเว็บก็ทำให้เสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหายไป และรับเอาแต่สื่อข้างเดียวจากรัฐบาล การส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกของประชาชนรวมไปถึงสิทธิของสื่อมวลชนในการสืบหาข้อมูลและนำเสนอโดยปลอดจากการแทรกแซงจึงเป็นวาระสำคัญที่ต้องผลักดัน[264]

“การเรียกร้องความกล้าหาญทางวิชาการนัยยะหนึ่งก็อาจกระทำได้ในแง่ที่มีการเรียกร้องให้งานวิชาการมีลักษณะเชื่อมโยงกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มากขึ้น อย่างไรก็ดีสิ่งที่บั่นทอนเสรีภาพทางวิชาการอยู่ไม่น้อย คือ การพยายามสถาปนากรอบความรู้ความคิดและประเด็นที่ควรจะทำงานวิชาการออกมา ไม่ว่าจะเป็นกรอบอย่างเป็นทางการของหน่วยงานจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยหรือหน่วยงานด้านการศึกษา

ดังนั้นการเรียกร้องความกล้าหาญทางวิชาการ หรือใช้ไม้บรรทัดแฟชั่นทางวิชาการเขี่ยคนอื่นหรือเรียกร้องคนอื่นโดยไม่เข้าใจเงื่อนไข และความสำคัญของงานผู้อื่น จึงมีลักษณะของขบวนการทางสังคมที่แคบ แหลมคม โดดเดี่ยว เพราะได้กักขังผู้อื่นไว้ในความคิดของตนที่คับแคบ สร้างกระบวนการที่มีเป้าหมายและวิธีการเดียวซึ่งแหลมคมแต่สร้างความเสี่ยงให้กับผู้อื่น และค่อยๆโดดเดี่ยวตนเองออกจากสังคม หรือได้ร้ายให้ผู้อื่นโดดเดี่ยวในการเข้าร่วมกระบวนการ

---

[262] คณะกรรมการปฏิรูป (คปร.), แนวทางปฏิรูประเทศไทย ข้อเสนอต่อพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง, กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูป, 2554.

[263] คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ, รายงานการค้นหาความจริงเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองและข้อเสนอเพื่อการปรองดองฉบับสมบูรณ์, กรุงเทพฯ: สำนักงาน คอป., 2555.

[264] กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2, กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม, 2551.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

แนวร่วมที่หลากหลายและเปิดกว้างให้กับความริเริ่ม สร้างสรรค์ เปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ ความคิดกระบวนการใหม่ ย่อมเป็นการเพิ่มแนวร่วมและเปิดโอกาสให้กับความเป็นไปได้ใหม่ๆที่อาจจะมาจากคนหรือขบวนการที่คนรุ่นเก่าไม่เคยคาดฝันมาก่อน เพราะต้องไม่ลืมว่าสังคมที่เป็นอยู่นี้เป็นผลงานของใครคนรุ่นไหน หากลองเทียบกับกระบวนการของทุนนิยมจะเห็นได้ชัดว่าชัยชนะของทุนนิยม คือ การเปิดกว้างให้คนจำนวนมหาศาลเข้ามาล่าฝัน แม้ในความเป็นจริงจะมีเพียงคนหยิบมือเดียวที่ประสบความสำเร็จ แต่ก็เห็นแล้วว่าการชักจูงคนเข้ามาแข่งขันได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วย

ขบวนการที่ยืดหยุ่นปรับตัวเข้ากับจริตของคนในสังคมแห่งยุคจึงจะสามารถสื่อสารกับคนในรุ่นหรือยุคเดียวกันได้ดีกว่า ธรรมชาติของเครื่องมือสื่อสารแบบเครือข่ายทางสังคมก็มีลักษณะเชื่อมโยงกันโดยไม่จำเป็นต้องร่วมกันไปเสียทุกเรื่องอยู่แล้ว ด้วยหลากหลายนี้ได้สร้างความปวดหัวให้กับฝ่ายความมั่นคงไม่น้อยในการควบคุมหรือจัดระบบในการจำแนกแจกแจง จำเป็นหรือที่ต้องลากเอาผู้คนทั้งผองมากองอยู่ในแนวทางของตน กลับกันการลากมาอยู่รวมกันต่างหากที่ทำให้งานของฝ่ายความมั่นคงง่ายและเพิ่มความเสี่ยงให้กับผู้ใช้อินเตอร์เน็ตเพื่อพัฒนาความคิด

การต่อสู้ทางสังคมนั้น ชัยชนะมิได้เกิดในวงวิชาการ แต่เกิดที่การเปลี่ยนแปลงความคิด รสนิยม และสามารถปรับปรุงกฎหมายและโครงสร้างทางสังคมอื่นๆ ตามมาได้ง่ายขึ้นการเพิ่มปริมาณของแนวร่วมจึงเป็นสิ่งที่มิอาจเลี่ยง การรักษาฐานความคิดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ย่อมต้องคำนึงว่าควรให้นักวิชาการ ปัญญาชน นักเคลื่อนไหว และมวลชลปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย เพราะแต่ละคนย่อมมีเงื่อนไขในชีวิตไม่เหมือนกัน”[265]

ดังนั้นการให้อิสรเสรีกับการทำงานวิชาการและการเสนอความคิดเห็นอย่างหลากหลายจะช่วยเพิ่มเครือข่ายแห่งความรู้ให้กว้างออกไปตามธรรมชาติ มากกว่าการกำหนดหรือบังคับให้ผู้อื่นทำงานในประเด็นเดียวกับตนหรือวิธีการเดียวกับตน

6.4 การพัฒนาระบบการเข้าถึงข้อมูล และการศึกษา

การส่งเสริมให้มีหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษาในการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ประถม ยกเลิกการลงโทษนักเรียนตั้งแต่ชั้นเล็กๆเปลี่ยนเป็นวิธีการขัดเกลาต่างๆพร้อมเหตุผลและคำอธิบายที่เชื่อมโยงกับสิทธิผู้อื่นและสังคมด้วย[266] โดยสอดแทรกความรู้ให้เด็กทราบสิทธิว่าสิทธิในเนื้อตัวร่างกายและสิทธิในการดูแลปกป้องตัวเองคืออะไร ไม่อย่างนั้นเด็กก็จะรู้เพียงว่าครูเป็นผู้ที่ต้องเคารพเชื่อฟัง ซึ่งในประเทศอื่นๆมี

[265] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ความกล้าหาญทางวิชาการ: เสรีภาพ และการต่อสู้อย่างสมศักดิ์ศรี, ประชาไทออนไลน์ 5/2/2556. www.prachatai3.info/.

[266] กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2, กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม, 2551.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ความพยายามจะทำให้เด็กรู้สิทธิตั้งแต่เล็กๆ จะได้ไม่เกิดการละเมิดสิทธิเด็กโดยการตกอยู่ในสภาวะยอมจำนนของเด็กต่อผู้ใหญ่

การยกเลิกการบังคับใช้อำนาจโดยปราศจากเหตุผลต่อเนื้อตัวร่างกายของเด็ก[267] เช่น การบังคับทรงผม เครื่องแบบ เหมือนระบบทหารที่เป็นกลไกสำคัญของระบอบทหาร และการทำลายความแตกต่างหลากหลาย ดังเช่นที่อุตสาหกรรมที่ผลิตของเหมือนๆกันออกมาจำนวนมากโดยลบเลือนตัวตน อัตลักษณ์ของบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสิทธิในการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

“โรงเรียนสอนกฎหมายบางแห่งตัดสินใจเลือก “เป็นอิสระ” และหลุดพ้นจากการครอบงำขององค์กรวิชาชีพ เนื่องจากความจำเป็นในการสร้างตำแหน่งแห่งที่ของโรงเรียนสอนกฎหมายเหล่านั้นในระดับโลก รวมถึงการกำหนดบทบาทของสถาบันการศึกษาในรัฐหรือประชาคมระหว่างประเทศ

บทบาทของโรงเรียนสอนกฎหมายระดับโลกจึงอยู่ในลักษณะการศึกษาวิจัยให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลง แล้วนำข้อเสนอแนะให้กับองค์กรวิชาชีพ หรือฝ่ายการเมืองที่มีส่วนในการสร้างกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เลื่อนไถลไปตลอดเวลา ซึ่งรักษาความเป็นแนวหน้าในทางวิชาการและนำสังคม

ความสำคัญในการพยายามสร้างองค์ความรู้ผ่านงานวิจัยและงานวิชาการอันเป็นอิสระจากองค์กรวิชาชีพแต่ตอบสนองสังคมอีกประการ คือ ผลงานวิจัย ตำรา และโครงการทั้งหลายซึ่งมีลักษณะเป็นการค้นหาความเปลี่ยนแปลง ความไม่ลงรอยระหว่างกฎหมายกับสังคม แล้วคิดค้นและพัฒนาแนวทางใหม่ๆออกมาแก้ไขนั้น กลายเป็นผลคะแนนในการไต่บันไดฝันสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการระดับโลก เนื่องจากบุคคลภายนอกสถาบันคงไม่อาจทราบได้ว่าสถาบันนั้นสอนดีอย่างไร แต่กลับรับรู้คุณภาพของโรงเรียนสอนกฎหมายนั้นได้ผ่านผลงานวิชาการรูปแบบต่างๆที่ผลิตออกสู่สายตาชาวโลก

สิ่งที่โรงเรียนสอนกฎหมายและบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องคิดให้หนัก คือ โลกกำลังชี้ว่าการทำงานวิชาการด้านกฎหมายต้องออกนอกตัวบทและมุ่งไปสู่บริบททางสังคมและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ได้สร้างความเหลื่อมล้ำทางอำนาจซึ่งเป็นที่มาของ “ความไม่เป็นธรรม” แล้วพยายามแสวงหาแนวทางที่ปฏิบัติได้จริง โดยลงลึกในรายละเอียดว่าต้องเปลี่ยนวิธีการผลักดันกฎหมาย นโยบาย และการบังคับตามอย่างไร และสามารถสรุปสังเคราะห์ขึ้นเป็นทฤษฎีหรือหลักการใหม่ที่มางานวิจัยรองรับและมีอัตลักษณ์ของท้องถิ่นซึ่งแตกต่างและเป็นที่ปรารถนาในตลาดโลก

โรงเรียนสอนกฎหมายที่เป็นชายขอบในประเทศไทย ก็อาจพลิกเป็นโรงเรียนสอนกฎหมายที่มีจุดดึงดูดระดับโลก”[268]

---

[267] กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2, กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม, 2551.

[268] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, โรงเรียนสอนกฎหมายชายขอบทุนนิยมโลก, สามารถเข้าดูได้ที่ เว็บไซต์เครือข่ายนักสิทธิมนุษยชน และ www.prachatai3.info/

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

"ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนสอนกฎหมายคือ

- เพิ่มจำนวนนักวิชาการทั้งอาจารย์และนักวิจัยประจำ หรือจัดจ้างพิเศษ หรือแลกเปลี่ยน
- ลดภาระงานสอน โดยสร้างที่มารายได้อย่างอื่นให้สามารถดำรงชีพได้จริง เช่น งบวิจัย
- เพิ่มเวลาและแรงจูงใจในการผลิตผลงานวิชาการ โดยเฉพาะให้ความยืดหยุ่นกับการวิจัยพื้นที่ให้มากขึ้น เนื่องจากจะเป็นตัวสร้างจุดต่าง จุดเด่นให้กับมหาวิทยาลัยท้องถิ่น
- การทำประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมาย และสร้างหลักสูตรที่เปิดกว้างให้กับภาษา และวัฒนธรรม ที่หลากหลายขึ้น โดยเฉพาะภาษาที่ไม่ใช่อังกฤษ เช่น บาฮาซา พม่า ขแมร์ เวียต เป็นต้น"[269]

เพื่อเพิ่มการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับมิตรสหายที่แตกต่างหลากหลายที่เป็นพื้นฐานความเข้าใจอันดีและมีผลต่อการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในภูมิภาค

6.5 การส่งเสริมภาคประชาสังคม และภาคประชาชน

การเปิดช่องทางให้ NGOs สื่อสารกับประชาชนผ่านสื่อได้โดยตรง และสามารถหารายได้จากประชาชน โดยมีสื่อสาธารณะเป็นตัวกลาง ดังนั้นจึงต้องมีกฎหมายมาผลักดันให้กับองค์กรเหล่านี้ให้มากขึ้น[270] เพราะไม่มีช่องทางสื่อสาธารณะที่คอยมาบอกว่า องค์กรเหล่านี้ทำงานเพื่ออะไร และต้องการอะไรขาดแคลนสิ่งใด เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจ และรับรู้ความเป็นไปต่างๆของ NGO ได้มากขึ้น

"การใช้สื่อใหม่ก็มีข้อดีที่ประหยัดต้นทุนในการลงมือลงแรง ผู้ใช้สามารถแสดงความเห็นหรือส่งผ่านข้อมูลกิจกรรมต่างๆได้ง่ายและไม่เสียค่าใช้จ่ายจิปาถะ การสื่อสารและเผยแพร่ความคิดและความรู้สึกสำนึกร่วมเกิดขึ้นรวดเร็วและสามารถส่งผ่าน ผลิตซ้ำได้ในเวลาไม่นาน ความเสี่ยงในการได้รับบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุต่างๆน้อยลง และด้วยความสามารถในการถ่ายทอดเหตุการณ์แบบทันทีทันใดได้ตลอดเวลาก็ลดความยุ่งยากให้กับชีวิตประจำวันของแต่ละคนที่มีภาระและเงื่อนไขไม่เหมือนกันได้ นักกิจกรรมไม่มีอัตลักษณ์ตายตัวสามารถเคลื่อนย้าย เปลี่ยนหน้ากากไปในหลายกิจกรรม ต่างความจำเป็นและคิดค้นรูปแบบให้เหมาะกับวาระและเปาหมายเฉพาะเจาะจงได้

นักกิจกรรมและผู้ใช้อินเตอร์เน็ตทั้งหลายก็ได้ถูกบันทึกข้อมูล และเผยแพร่ต่อไปไม่รู้จบ ดังนั้นการต่อสู้ในสื่อใหม่ที่มีการกักเก็บข้อมูลมหาศาลและสามารถนำผลิตและใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่รู้จบจึงต้องสู้เพื่อไม่ให้สิ่งที่ไม่ได้เจตนาหรือเรื่องผ่อนคลาย หรือระบายความอึดอัดต่อรัฐและโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมของสังคม แต่ไม่ได้เหยียดหยามเกลียดชังใครหรือกลุ่มใดเป็นการเจาะจง กลายเป็นเรื่องจริงจังและต้องรับผิดชอบทางกฎหมายไปเสียหมด มากกว่าการต่อสู้ว่าไม่ควรกักเก็บข้อมูล เนื่องจากเทคโนโลยี

---

[269] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, มองการบริหารการศึกษาและเศรษฐกิจบริการสหราชอาณาจักร แล้วปรับยุทธศาสตร์ไทย, โพสต์ทูเดย์, 22 กรกฎาคม 2556. และสามารถอ่านออนไลน์ได้ทาง www.prachatai3.info/

[270] กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2, กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม, 2551.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สารสนเทศทั้งหลายออกแบบมาเพื่อจัดเก็บและรื้อฟื้นข้อมูลได้แม้โลกจะถูกถล่มราบไปด้วยสงครามนิวเคลียร์แล้วก็ตาม แนวทางการเคลื่อนไหวต่อไปควรสู้ต่อให้ข้อมูลเหล่านั้นไม่อาจนำมาปรักปรำให้ต้องรับผิดตามกฎหมายเสียมากกว่า และสู้เพื่อให้เราเข้าถึงข้อมูล เพื่อตรวจสอบว่าถูกต้องหรือไม่ ใคร/หน่วยงาน/องค์กรใดเก็บไว้ เก็บไว้เพื่อวัตถุประสงค์อะไรชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ นานเท่าไหร่ และเราต้องได้รับแจ้งเมื่อใครเอาไปใช้เพื่อให้เราชี้แจงแก้ไขข้อมูลได้"[271]

คำถามประเมินความรู้

นักศึกษาสามารถตอบคำถามในส่วนที่ 2 ซึ่งว่าด้วยกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ที่มา และแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยอย่างไรบ้าง

2. พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับอารยธรรมไทย หรือคุณค่าตะวันออกหรือไม่

3. ประชาชนสามารถใช้กฎหมาย และกลไกการเยียวยาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เพื่อเยียวยาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนหรือกลุ่มเสี่ยงต่างๆได้อย่างไรบ้าง

4. กรณีศึกษาที่เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายมีอะไรบ้าง และส่งผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างไร และในขณะนั้นมีแนวทางการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของเหยื่ออย่างไร

5. บทเรียนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นอุปสรรคและปัจจัยหนุนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างไรบ้าง

6. นักศึกษามองเห็นลู่ทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้งอกงามในโลกใบนี้และสังคมไทยอย่างไร

---

[271] ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, นักกิจกรรมสังคมในสื่อใหม่กับสายลับในโลกข้อมูลข่าวสาร, ประชาไทออนไลน์, http://www.prachatai3.info/node/45079/.

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิงที่เป็นรายงานของสหประชาชาติ

รายงานที่รับรองโดย คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (ECOSOC)

- E/CN.4/2001/53
- E/CN.4/2002/54
- E/CN.4/2002/58
- E/CN.4/Sub.2/2002/18
- E/2003/73
- E/CN.4/2003/117
- E/CN.4/2003/54
- E/CN.4/2003/54 Add.1
- E/CN.4/2004/10
- E/CN.4/2005/47

รายงานที่รับรองโดย สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (GA)

- A/56/210
- A/57/356
- A/58/330
- A/59/385

รายงานที่รับรองโดย องค์การอาหารและเกษตร (FAO)

- Voluntary Guidelines to support the progressive realization of The Right to Adequate Food in the context of National Food Security/ 2004
- IGWG RTFG INF/2
- IGWG RTFG /INF4
- IGWG RTFG INF/1
- IGWG RTFG /INF4/APP.2

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

- IGWG RTFG /INF4/APP.3
- IGWG RTFG /INF4/APP.5

เอกสารภาษาต่างประเทศ

ASIAN FORUM for Human Rights and Development, **Circle of rights : economic, social & cultural rights activism : a training resource,** [Washington, D.C.] : International Human Rights Internship Program and Asian Forum for Human Rights and Development [Bangkok, Thailand], 2000.

ASIAN FORUM for Human Rights and Development, **Practical Guide to the WTO for Human Rights Advocates,** Bangkok : FORUM-ASIA, 2004.

Balakrishnan Rajagopal**, International law from below : development, social movements, and third world resistance,** Cambridge : Cambridge University Press, 2003.

Boaventura De Sousa Santos and Cesar A. Rodriguez-Garavito, Edited**, Law and globalization from below : Towards a cosmopolitan legality,** Cambridge : Cambridge University Press, 2005.

Burton M. Leiser, Tom D. Campbell**, Human rights in philosophy and practice,** Aldershot, Hants, England ; Burlington, VT : Ashgate, c2001.

Christian Tomuschat**, Human rights: Between idealism and realism,** oxford ; New York : Oxford University Press, 2003.

Gudmundur Alfredsson, Asbjorn Eide, Edited, **The Universal Declaration of Human Rights: A Common Standard of Achievement,** Norway: Martinus Nijhoff Publishers, 1999.

Henry J. Steiner, Philip Alston, Ryan Goodman**, International human rights in context: law, politics, morals: text and materials,** Oxford [UK]: Oxford University Press, 2008.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

Ilias bantekas, Lutz Oette, **International human Rights: Law and Practice,** Cambridge; Cambridge University Press, 2013.

Janet Dine, **Companies, international trade and human rights,** Cambridge: Cambridge University Press, c2005.

Mark Goodale, Sally Engle Merry, Edited, **The Practice of Human Rights; Tracking Law between the Global and the Local,** Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

Michael Freeman, **Human Rights,** Cambridge: Blackwell Publishers Ltd, 2002.

Paul de Waart, Paul Peters, and Erik Denters, Edited**, International law and development,** Dordrecht : M. Nijhoff, c1988.

Vitit Muntarbhorn**, "Deconstructing Thailand's (New) eighteenth constitution" in** วารสารกฎหมาย 26,3(ก.พ. 2551),39-50.

Vitit Muntarbhorn, "**Human Rights and Human Development:: Thailand Country Study" in Human Development Report 2000,** New York: Oxford University Press, 2000.

Vitit Muntarbhorn**, "The human rights protection system of the United Nations and of its specialized agencies" in** วารสารกฎหมาย 22,1(ก.ค. 2546),13-58.

เอกสารภาษาไทย

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, **แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2**, กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม, 2551.

กุลพล พลวัน**, สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก,** กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2547.

กมล กมลตระกูล**, ฉีกหน้ากากองค์การค้าโลก,** กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, 2546.

คู ฮาเก็น, **แรงงานเกาหลี : วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อตัวทางชนชั้น,** กรุงเทพฯ : วิภาษา, 2552.

คณิต ณ นคร, **กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน**, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2553.

คณิต ณ นคร, **ภูมิธรรมและบทบาทพนักงานอัยการ**, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

คณิต ณ นคร, **ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.

คณะกรรมการปฏิรูป (คปร.), **แนวทางปฏิรูประเทศไทย ข้อเสนอต่อพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง**, กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูป, 2554.

คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ, **รายงานการค้นหาความจริงเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองและข้อเสนอเพื่อการปรองดองฉบับสมบูรณ์**, กรุงเทพฯ: สำนักงาน คอป., 2555.

คณะกรรมาธิการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายการประชุม สภาร่างรัฐธรรมนูญ, **เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550**, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550.

จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม,** กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2545.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ**, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา,** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **CSR พลังอำนาจของ “ภาพลักษณ์” หรือ “มายาคติ” ลวงโลก?,** www.prachatai3.info/.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **กระบวนการยุติธรรมที่ไร้ความรู้สึก**, มติชนรายวัน, 24/01/2555.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **การคุ้มครองสิทธิแรงงานต่างด้าว กับ ความมั่นคงของรัฐไทย**, http://prachatai.com/journal/2009/09/25829.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **การประกอบสร้างสำนึก “สองมาตรฐาน” จากประสบการณ์ทางกฎหมายในชีวิตประจำวันของประชาชน**, เอกสารนำเสนอในงานประชุม Annual Thai Study Association of Japan, เชียงใหม่, 2013.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อแนวนโยบายพัฒนาแห่งรัฐปะทะสิทธิประชาชน: มาบตาพุด**, เอกสารประกอบการสัมมนางานรัฐศาสตร์แห่งชาติประจำปี, กรุงเทพฯ, 2551.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **การเยียวยาสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนในยามฉุกเฉิน**, เอกสารประกอบการสัมมนางานรัฐศาสตร์แห่งชาติ,เชียงใหม่ , 2554.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **ความกล้าหาญทางวิชาการ: เสรีภาพ และการต่อสู้อย่างสมศักดิ์ศรี**, http://www.prachatai3.info/node/45001.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **ความ(ไม่)เป็นธรรมในโลกไซเบอร์: เสรีภาพบนอินเตอร์เน็ต กับ อำนาจซ่อนรูปของระบบกฎหมายไทย**, เอกสารประกอบ งานสัมมนาวิชาการ เครือข่ายสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแห่งประเทศไทย, เชียงใหม่, 2553.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **ความอิสระของศาล คือ ความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย**, กรุงเทพธุรกิจ, 03/08/2552.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **ทำไมคนไทยไม่เคารพกฎหมาย**, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **นักกิจกรรมสังคมในสื่อใหม่กับสายลับในโลกข้อมูลข่าวสาร**, http://www.prachatai3.info/node/45079.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **นักกฎหมาย กับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ**, http://www.prachatai3.info/node/24590

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **บทบาทศาลในการประกันสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม** , เอกสารประกอบการสัมมนางานรัฐศาสตร์แห่งชาติ, เชียงใหม่, 2554.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์**, มองการบริหารการศึกษาและเศรษฐกิจบริการสหราชอาณาจักร แล้วปรับยุทธศาสตร์ไทย,** http://www.prachatai3.info/node/45945.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **โรงเรียนสอนกฎหมายชายขอบระบบทุนนิยมโลก**, http://www.prachatai3.info/node/45212.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **รัฐไทยกลายเป็น รัฐล้มเหลว แล้วหรือยัง**, มติชนรายวัน, 19/05/2553.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **รัฐไทยต้องให้สัตยาบันธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ**, กรุงเทพธุรกิจ, 16/04/2553.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **วิวาทะมาตรฐานมนษยธรรมของรัฐชาติจากข้อวิงวอนของแองเจลินา โจลีสู่กระแสตอบโต้ของสังคมไทย,** มติชนรายวัน, 10/03/2552.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **สำรวจหมุดหมายสิทธิมนุษยชนในปีที่ 80 ของรัฐธรรมนูญไทย**, บทความในวารสารนิติสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, **หลักการสิทธิมนุษยชนในเอกสารทางการของสหประชาชาติ**, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, **กำเนิดและความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน,** กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2549.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ ; พนา ทองมีอาคม และคณะ ; ชลัช จงสืบพันธ์ และคณะ, **การติดตามและประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระ : ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา**, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร, **การรับรองสิทธิชุมชนและชนพื้นเมืองในระบบกฎหมายของต่างประเทศ,** ค้นจาก www.midnightuniv.org/

บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร, **คดีตัวอย่างเกี่ยวกับการรับรองสิทธิชุมชนในกฎหมายของต่างประเทศ,** ค้นจาก www.midnightuniv.org/

ประภาส ปิ่นตบแต่ง**, การเมืองบนท้องถนน 99 วัน สมัชชาคนจน และประวัติศาสตร์การเดินขบวนชุมนุมประท้วงในสังคมไทย,** กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2541.

พรพิมล ตรีโชติ, **ไร้แผ่นดิน: เส้นทางจากพม่าสู่ไทย,** กรุงเทพฯ: หน่วยปฏิบัติการวิจัยแม่โขงศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548

ภัควดี วีระภาสพงษ์, **เหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ที่สนับสนุนการมีมาตรฐานแรงงานสากล,** ค้นจาก www.midnightuniv.org/.

รัตนาพร เศรษฐกุล, พิริยะ สีหกุลัง, อุทิศ ชำนิบรรณาการ คณะผู้วิจัย**, สิทธิชุมชนท้องถิ่น ชาวเขา: ในภาคเหนือของประเทศไทย อดีตและปัจจุบัน กรณีศึกษาและปัญหา,** กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2546.

วิชัย ศรีรัตน์; บรรณาธิการ, **สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย,** นนทบุรี: โครงการศูนย์กฎหมายสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.

สันติสุข โสภณสิริ; บรรณาธิการ, **กฎหมายและสิทธิมนุษยชน,** กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก, 2544.

เสน่ห์ จามริก**, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ,** กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.

เสน่ห์ จามริก; บรรณาธิการ, จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร, **พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย,** กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2531.

เสน่ห์ จามริก, **สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก = Thai human rights in global perspective,** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์

Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan

สำนักกรรมาธิการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **ตารางความแตกต่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 กับ พุทธศักราช 2550**, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, **รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2544-2546**, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2547.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, **รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2547-2550**, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2551.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, **รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2551-2552**, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2553.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย, **รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ.2553-2554**, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิฯ, 2555.

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, **7 ปี ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา**, กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ, 2550.

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์**, สิทธิมนุษยชน,** กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2550.

อัจฉรา ฉายากุล**, ข้อมูลพื้นฐาน กลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติ,** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546.

อัมพร มีศุข, เสน่ห์ จามริก, **สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย,** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2548.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, คณะผู้วิจัย... [และคนอื่น ๆ]**, สิทธิชุมชนท้องถิ่นพื้นเมืองดั้งเดิมล้านนา,** กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2546.

<u>ภาพยนตร์</u>

ทองปาน	อำแดงเหมือนกับนายริด	14 ตุลา สงครามประชาชน
Apocalypto	Blood Diamond	Bowling for Columbine
Capitalism: A Love Story	Corporate	Dark night
Fahrenheit 9/11	Home	Hotel Rwanda
Sicko		

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ถูกเขียนโดย อาจารย์ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์
Copyright © 2014 All Right Reserved, By Tossapon Tassanakunlapan